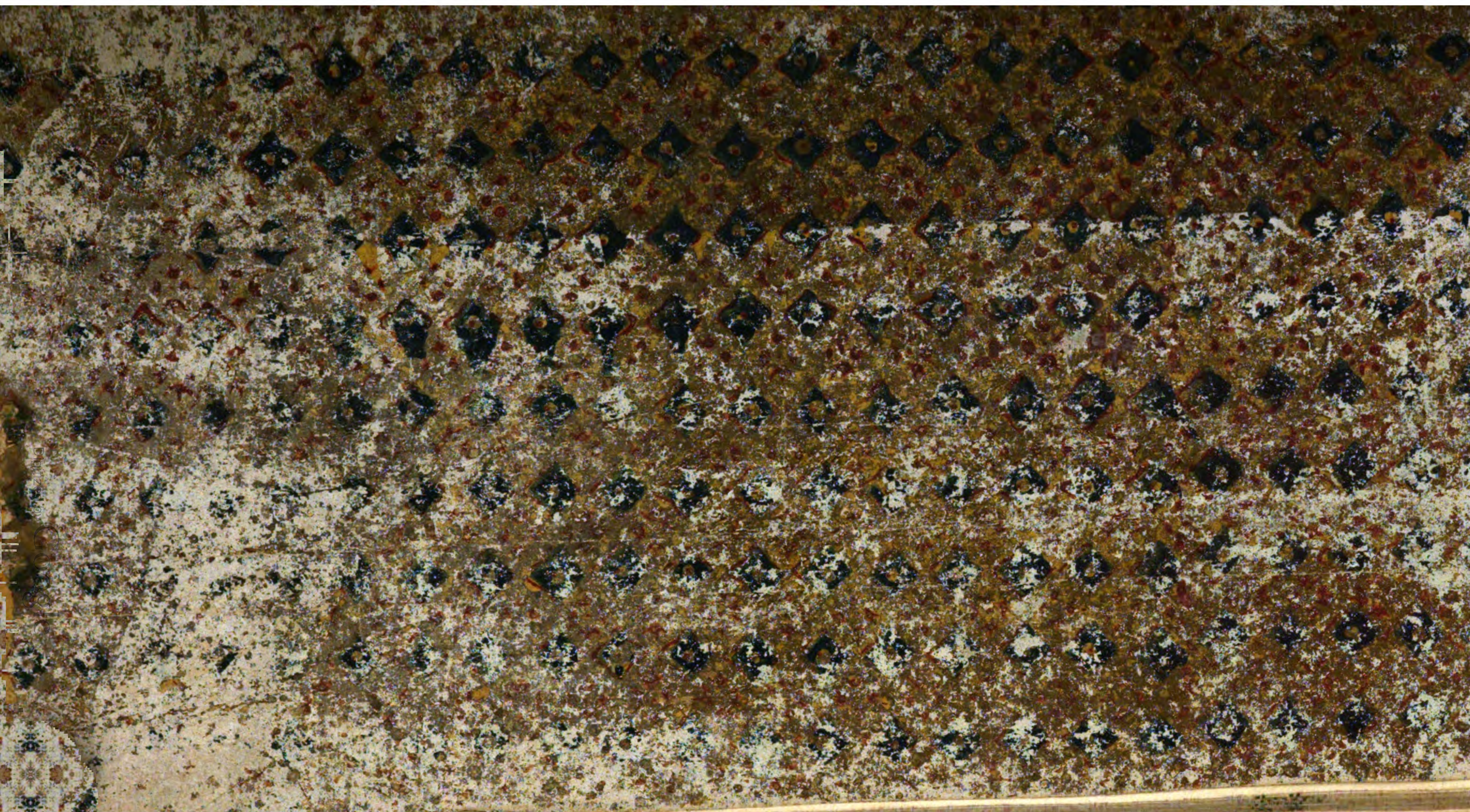
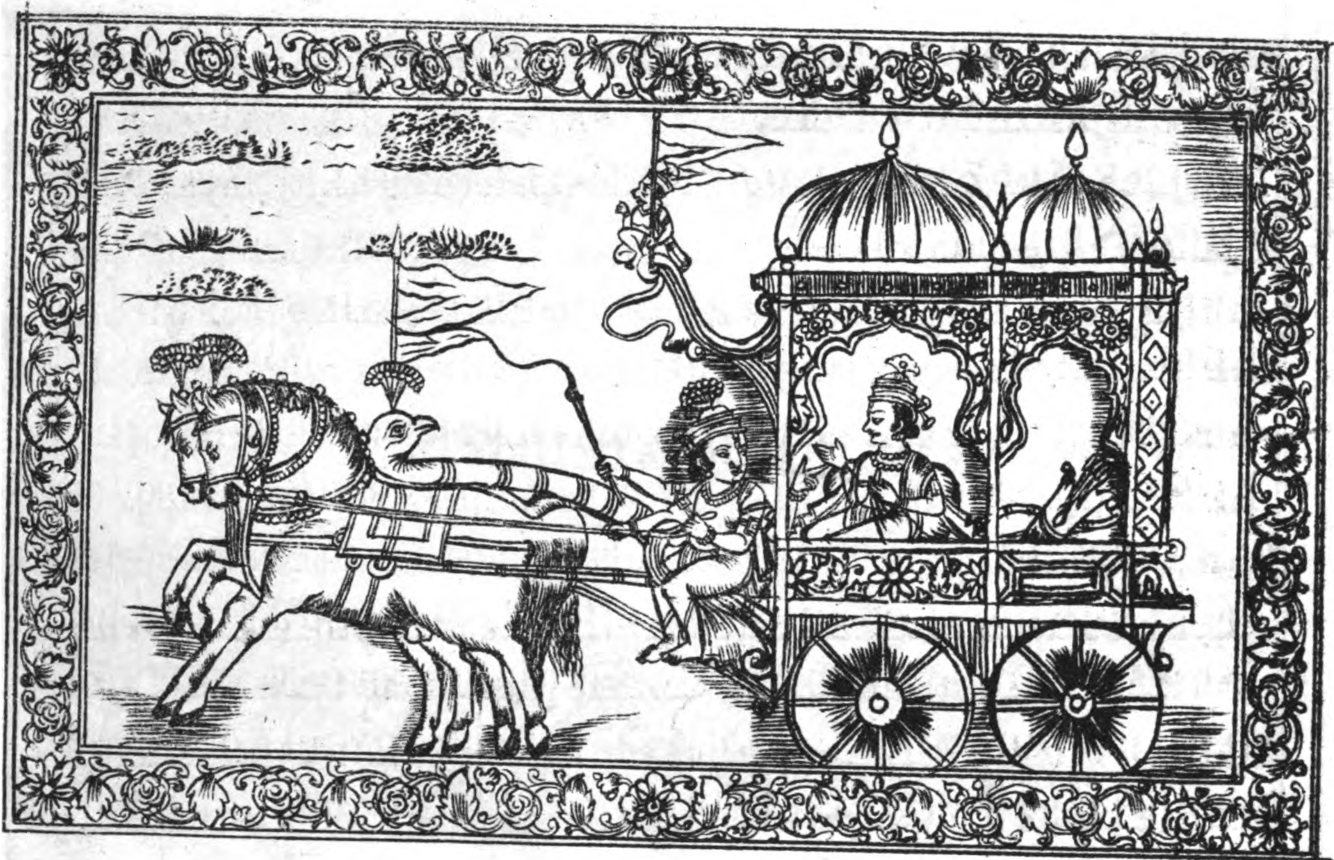

अथगीतार्थबोधिनीप्रारंभः

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृतमंगलाचरणश्लोक॥ ॥श्रीमान्जोभगवा
न्साक्षात्शेषशायीजगद्गुरू॥ मंगलाचरणींवंदूंजगन्मंगलतोहरी॥१॥ भगवान्
भगवद्गीतावक्ताजोभक्तसारथी॥ टीकाकारहितोसाक्षाद्वामनात्माजगद्गुरू॥२॥
समश्लोकीइन्नेंनावजितुकेश्लोकमूळिंचे॥ टीकेचेतितुकेश्लोकसज्जनानंदकार
क॥३॥ श्लोकाचसारिखेश्लोकश्लोकीं श्लोकार्थसंग्रह॥ करितोंउत्तमश्लोकसमश्लो
कीअशीहरी॥४॥ दृष्टींदिसतिहेश्लोकटीकेचेवामनाकृती॥ अर्थींत्रिविक्रमतनू
संतदृष्टीसदाविती॥५॥ कोठेंपदपदाचाही अर्थभावार्थयुक्तही॥ कोठेंकोठेंभाव-
मात्रबोलेलभगवान्स्वयें॥६॥ भाषाकैशीतरीहो कां अर्थींतात्पर्यसज्जना॥ तथा
पिभगवद्वाणी हेंप्राकृत ह्मणोंनये॥७॥ धरीमनुष्यसदनीं अवतारतरीहरी॥ गी-
ताश्रीभगवद्वाणीभाषाटीकेमधें तशी॥८॥ वाणीश्रीचक्रपाणीचीवेदगुत्यार्थरू
पिणी॥ कोण्यामिषेंप्रगटलीतेवेदव्यासबोलतो॥९॥ कींपुत्रधृतराष्ट्राचेआणिखी
पुत्रपंडुचे॥ युद्धालागिकुरुक्षेत्रींमिळालेराज्यकामुक॥१०॥ धृतराष्ट्राशितेथीलवृ
त्तसर्ववदावया॥ वेदव्यासेंचदिधलाशिष्यसंजयआपुला॥११॥ धृतराष्ट्रपुसेत्याळा

वृत्त तेथील येथुनी॥ गीता अष्टादशाध्यायीं भीष्मपर्वांत भारथीं॥१२॥ सातशें श्लोक-
१ हे गीताटीका ही श्लोक सातशें॥ अध्यायांचे आदि अंतीं थोडेसे श्लोक वेगळे॥१३॥
टीका अष्टादशाध्यायीं शेषशायी जगद्गुरू॥ करी सप्तशत श्लोकी तीचा प्रारंभ येथु-
नी॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥धृतराष्ट्र उवाच॥ ॥धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवे
ता युयुत्सवः॥ मामकाः पांडवाश्चैव किमकुर्वत संजय॥१॥ ॥समश्लो
की॥ ॥धर्मक्षेत्रीं कुरुक्षेत्रीं मिळाले युद्धकामुक॥ माझे आणीक पंडूचे संजया व-
र्तले कसे॥१॥ ॥आर्या॥ ॥धर्मक्षेत्रिं कुरूच्या क्षेत्रिं मिळूनी करावया समर॥
माझे अणि पांडूचे करिती तें सांग संजया कुमर॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥धर्मछेत्र कुरु
क्षेत्र मो मिले जुद्ध के साज॥ संजय मो सुत मांडव ने कीन्हों कैसों काज॥१॥ ओवी
धृतराष्ट्र ह्मणे संजया॥ धर्मक्षेत्र कुरुक्षेत्राच्या ठायां॥ कौरव पांडव मिळोनियां॥ ते-
थें काय करिताती॥१॥ अभंग॥ ॥धर्मबंधू कुरूपुत्र रणांगणीं॥ मिळाले आय
नी झुंझावया॥१॥ प्रज्ञाचक्षु पुसे संजयास गोष्टी॥ अंतरीं तो कष्टी पुत्रदुःखें॥२॥ पं
डूपुत्र आणि आमुचे आत्मज॥ केलें कैसें काज राज्यलोभें॥३॥ तुकादास प्रार्थी ऐका १

सतीधन्वी समग्रशूररथी ॥ सात्यकिविराट आणिकद्रुपदादिकहेमहारथानिर
थी ॥ ४ ॥ तो धृष्टकेतुआहे काशीश्वर आणिचेकितानअसे ॥ दिसतीवीरपाहाहेपु
रुजित्सह शैब्य कुंतिभोजअसे ॥ ५ ॥ दोहरा ॥ ॥ सूर धनुरब धारिबदे अर्जुन-
भीम समान ॥ द्रौपदमहारथीऔरयुनिहैबिराटयुयुधान ॥ ४ ॥ धृष्टकेतुऔरका
शिपतिचेकितानबलवंत ॥ कौंतिभोजऔरशैब्यपुनिपुरुजित् शत्रुनिकंत ॥ ५ ॥
ओवी ॥ पांडवसेनेंतवीरजाण ॥ युद्धकरणारभीमार्जुन ॥ यांसमविराटयुयु
धान ॥ द्रुपदऐसेमहारथी ॥ ४ ॥ धृष्टकेतुचेकितान ॥ काशिराजवीर्यवान् ॥ पुरु-
जित्अतितीक्ष्ण ॥ कौंतीशैब्यनराधिप ॥ ५ ॥ अभंग ॥ येथेंभीमार्जुनातुल्य
महावीर ॥ युयुधानशूरविराटही ॥ १ ॥ द्रौपदीचापिता पूर्णमहारथी ॥ धृष्टकेतु-
मूर्तिशिशुपाळाची ॥ २ ॥ चेकितानकाशीपतीवीर्यवान् ॥ पुरुजित्आपण कुंतिभो-
ज ॥ ३ ॥ नरपुंगवनृपशैब्यपराक्रमी ॥ तुकाह्मणेनामेपुढेंऐका ॥ ४ ॥ ५ ॥ श्लोक ॥
युधामन्युश्चविक्रांतउत्तमौजाश्चवीर्यवान् ॥ सौभद्रोद्रौपदेयाश्चसर्व
एवमहारथाः ॥ अस्माकंतुविशिष्टायेतान्निबोधद्विजोत्तम ॥ नायकाम

मसैन्यस्यसंज्ञार्थंतान्ब्रवीमिते॥७॥ सम०॥ ॥महावीरयुधामन्युउत्त-
मौजापराक्रमी॥अभिमन्यूद्रौपदीचे पुत्रसर्वमहारथी॥६॥ आमचे थोरजेत्यांतें आ
ईकब्राह्मणोत्तमा॥सैन्याचेजेधनीमाझ्यात्यांतें संज्ञार्थसांगतों ७॥ ॥आर्या॥
अतिवीर्यउत्तमौजाविक्रमशालीतसायुधामन्यू॥सर्वहिमहारथीते पांचाळीचे
कुमार अभिमन्यू॥६॥ ऐकावें द्विजवर्यानायकमाझ्याविशिष्टसैन्यातें॥संज्ञार्थच
मीवदतोंजाणावेंलोकमान्यमान्यातें॥७॥ दोहरा॥ युधामन्युऔरविक्रमी।
उत्तमौजारणधीर॥द्रौपदीसुतअभिमन्ययहमहारथीबलवीर॥६॥ मोसेंनामो
जोबदेसमगिनिये द्विजराज॥ नाकेजानतमतिन्हे पुरेंजुद्धके काज॥७॥ ॥ओ०॥
युधामन्युपराक्रमीबहुत॥उत्तमौजावीर्यवंत॥सौभद्रेयआणिद्रौपदीचेसुत॥
हेसर्वहीमहारथी॥६॥आह्मामध्येंजेविशिष्ट॥तेंतूं ऐकगाद्विजश्रेष्ठ॥माझिया
सैन्यांतसुभट॥तेतुजलागींसांगतों॥७॥ ॥अभंग॥ ॥युधामन्युवीरउत्त
मौजाजैसा॥अभिमन्यूखासापार्थपुत्र॥१॥ द्रौपदीचे पांचसर्वमहावीर॥आमु-
चेहीथोरअस्त्रधारीं॥२॥ अधिकारीत्यांचीवर्णीतसेनामें॥ सूचनाउत्तमेंऐकावीजी

वें सज्जनें ॥ व्यासाचे आज्ञेने संजय बोले ॥ ४ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ संजयउवाच ॥ ॥
दृष्ट्वातु पांडवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा ॥ आचार्यमुपसंगम्य राजा वचन
मब्रवीत् ॥ २ ॥ ॥ समश्लोकी ॥ ॥ रचलें पांडवदळ तें दुर्योधन देखुनी ॥ राजा
वचन हें बोले द्रोणाजवळि येउनी ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तेव्हां पंडुसुताची पाहुन
स व्यूह सैन्य रचना ते ॥ वेगीं द्रोणाजवळीयेउनि बोले नृपाळ वचना तें ॥ २ ॥ दोह०
पांडवसेना व्यूह दुर्योधन ढिग आय ॥ निज आचार्य द्रोण सों बोल्यो ऐसें भाय ॥ २ ॥ ॥
ओवी ॥ ॥ संजय ह्मणे रायासी ॥ पांडव सैन्य परियेसी ॥ राजा सांगे द्रोणापासीं ॥ त-
याजवळी येऊनी ॥ २ ॥ अभंग ॥ हांसोनी संजय बोले ऐक राया ॥ पांडवीसेनीय
बळवंता ॥ १ ॥ निज बळ दर्पें चढला अभिमाना ॥ दुर्योधना येणे गुरूपासी ॥ २ ॥ दास
तुका बोले द्रोणाचे संनिध ॥ राजा उपबोध करी काय ॥ ३ ॥ २ ॥ श्लो० पश्यैतां पांडुपु-
त्राणामाचार्य महतीं चमूम् ॥ व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥ ३
सम० ॥ ॥ पाहे पांडवीसेना आचार्या थोर जे बहू ॥ तुझ्याच शिष्यें रचिली शाहा-
ण्या द्रुपदात्मजें ॥ ३ ॥ आर्या ॥ ॥ हे आचार्या स्वामी पांडवसेना पाहावया-

ज्ञानें ॥ धृष्टद्युम्नें व्यूह रचिलें शिष्यें तुसाच स्वज्ञानें ॥३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पांडवसेन
२ अति बडी आचार्य हि तूं देख ॥ धृष्टद्युम्न तव शिखनें व्यूह रचो विशेख ॥ ३॥ ॥
ओवी ॥ ॥ आचार्या पांडवसैन्य पाहे ॥ द्रुपदपुत्रें रचना केली आहे ॥ तुझाच शि
ष्य होय ॥ बुद्धिबळें अधिक ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पाहाजी पांडवसेना समुदाव ॥ सा-
जावलीजीव घ्यावयासी ॥१॥ शस्त्रें कवच टोप लेउनी सजिले ॥ उतावेळ भले झुं-
झावया ॥२॥ आचार्या शाहाणे नव्हत पांडव ॥ परी राखी नाव धृष्टद्युम्न ॥ ३॥ शिष्य
हा तुमचा विद्या तुह्मी दिली ॥ उपकारास आली ऐसें जालें ॥ ४॥ द्रुपदाचा पुत्र अग्नी
गर्भी जाला ॥ बुध्दिवंत भला तुका ह्मणे ॥ ५॥ ३॥ श्लोक ॥ ॥ अत्र शूरा महे
ष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ॥ युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥ ४॥
धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वीर्यवान् ॥ पुरुजित्कुंतिभोजश्च शैब्य
श्च नरपुंगवः ॥५॥ सम० ॥ येथें भीमार्जुना तुल्य शूर थोर धनुर्धर ॥ युयुधान
विराटाख्य द्रुपदाख्य महारथी ॥ ४॥ धृष्टकेतू चेकितान काशिराजा पराक्रमी ॥ पुरु-
जित्कुंतिभोजाख्य शैब्याख्य पुरुषर्षभ ॥ ५॥ आर्या ॥ भीमार्जुनसम येथें दि २

॥३॥ तुकाह्मणेगीतेमाजीनवल्श्लोक॥ बोलीलाष्टथकदुर्योधन॥४॥७ ॥श्लोक
भवान्भीष्मश्चकर्णश्चकृपश्चसमितिंजयः॥अश्वत्थामाविकर्णश्च-
सोमदत्तिस्तथैवच॥८॥ ॥समः॥ ॥ तूंभीष्मआणरवीकर्णकृपजोविज
यीरणीं॥अश्वत्थामाविकर्णाख्यतोही भूरिश्रवातसा॥८॥ ॥आर्या॥ ॥ये
कतुह्मीआणिभीष्मप्रौढकृपाचार्यआणिहाकर्ण॥ तोसोमदत्तिआणिक अश्वत्था
मागुणाकरविकर्ण॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥तुमऔरभीखमकरणकृपजिअजित
संग्राम॥भूरिश्रवाबिकरणऔरअश्वत्थामानाम॥८॥ ॥ओवी॥ ॥तूं
आणिभीष्मकर्ण॥कृपाचार्यनीतिसंपूर्ण॥अश्वत्थामाविकर्ण॥सोमदत्तिऐसेहे
८॥ ॥अभंग॥ ॥ पितामहतुह्मीसंह्वारितेअरी॥तैसाधनुर्धारीकर्णमाझा
॥१॥कृपाचार्यगुरूश्रेष्ठांश्रेष्ठखरा॥समानसाजराविजयाख्य॥२॥द्रोणपुत्रचीरंजी
वीअश्वत्थामा॥विकर्णाचामहिमाकायवाणुं॥३॥ भूरिश्रवातसाकळूंद्यातुह्मासी
॥महिमाबोलेऐसीतुकाह्मणे॥४॥ ८॥ ॥श्लोक॥ ॥अन्येचबहवःशू
रामदर्थेत्यक्तजीविताः॥नानाशस्त्रप्रहरणाःसर्वेयुद्धविशारदाः॥९

॥सम०॥ ॥आणीकहीबहूश्शूरमदर्थमरणारजे॥नानाशस्त्रेंहाणणारेयुद्धीं
कुशळसर्वही॥१॥ ॥ आर्या ॥ ॥आणिकशस्त्रास्त्रीहेबहूतजेश्शूरनिपु
णसमराया॥ माझाअर्थासाठींधरुनीआलेहिमानसमराया॥१॥ ॥दोहरा॥
औरश्शूरबहुतहैमोलगतजतपराण॥भातभातआयुधलयेंसबजुद्धकोंबलवान्
॥१॥ ॥ ओवी ॥ आण्णिकहीबहुतवीर॥माझानिमित्तेंमरणार॥नानाशस्त्र
हाणणार॥सकळकुशलयुद्धाशी॥१॥ ॥ अभंग ॥ ॥आणिकहीबहूश्शूरमहा
बळी॥रणींचेंडूफळीखेळणारे॥१॥ मजसाठींजीवसंकल्पिलीजीहीं॥हाणणारे
घाईशस्त्रेंनाना॥२॥समरींकुशळनामाथिलेभले॥शिपाईदादुलेकाब्दूल॥३॥अ
हंतेचायोगेंबोलेराजेश्वर॥ऐकोतचतुरतुकाह्मणे॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥अ
पर्याप्तंतदस्माकंबलंभीष्माभिरक्षितम्॥पर्याप्तंत्विदमेतेषांबलंभी
माभिरक्षितम्॥१०॥ ॥सम०॥ ॥असमर्थतयाचें तें समर्थबळआमुचें॥
जेंसैन्यरक्षिलेंभीष्मेंत्याचें तो भीमरक्षिता॥१०॥ ॥ आर्या ॥ ॥दिसतीअ ४
पूर्णअमुचींभीष्मेंरक्षोनिभीमसेनाही॥पूर्णदिसेपार्थाचीअनुसरतांजाणभी-

मसेनाहीं ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥मोसेनासमरथसीभीखमराखततांही ॥ परसे
न्नाअसमर्थहैराखतभीम्मरूबाही ॥ १० ॥ ओवी ॥ ॥ आमुचीसेनाअसेगाढी ॥
भीष्मरक्षिताहेप्रौढी ॥ त्याचीसेनाबलहीनथोडी ॥ भीमराखीबळानें ॥ १० ॥ ॥अभं
ग ॥ ॥ परंतुनिर्बळदिसेपांडवदळ ॥ भीमरक्षपाळअसतांही ॥ १ ॥ आमुचेसबळ
तुह्मावीणदीसे ॥ तुह्मीरक्षांकैसेंकायवाणु ॥ २ ॥ विश्वाचेअंकुरतेसेमहावीर ॥ काळ
दंताकारशस्त्रेंहातीं ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेसंताऐकावेंसावध ॥ बोलतांसक्रोधरावजाला ॥
४ ॥ १० ॥ ॥श्लोक ॥ ॥ अयनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थिताः ॥ भी
ष्ममेवाभिरक्षंतुभवंतःसर्वएवहि ॥ ११ ॥ ॥सम० ॥ ॥ तथापिसैन्यर
क्षेचींस्थानेंजीं ज्यांसदीधलीं ॥ भीष्मातेंचितुह्मीरक्षासर्वत्यात्यास्थळाहुनी ॥ ११ ॥
आर्या ॥ ॥ आपुल्याआपुल्यास्थानींतिष्ठतियुद्धींधरोनिदृढलक्षा ॥ अवघेमिळो
निएकाभीष्मालागींजपोनिसंरक्षा ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ असपासमोव्यूहकेतु
मसबप्रगटेहोहु ॥ भीखमकीरछाकरोधरिकेमनमोकोहु ॥ ११ ॥ ॥ओवी ॥ ॥
ठायींठायींरणभूमिसी ॥ जतनकरावेंभीष्मासी ॥ तोतुह्मासमस्तांसी ॥ रक्षीलजा-

णाप्रतापें ॥ ११ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ रक्षावयासेनाभार ॥ स्थानेंनेमिलींअपार
१ ॥ तथापित्यावर्त्तमाना ॥ तुह्मीआणिकेजीमना ॥ २ ॥ भीष्मातेंतुह्मीरक्षा ॥ रा
खावयाआत्मपक्षा ॥ ३ ॥ स्थानीहुनीतेंसेसर्व ॥ तुकाह्मणेहेंअपूर्व ॥ ४ ॥ ११ ॥ ॥ श्लो
क ॥ ॥ तस्यसंजनयन्हर्षंकुरुवृद्धः पितामहः ॥ सिंहनादंविनद्योच्चैः
शंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ १२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तोंदुर्योधनसंतोषाऐसाभीष्म
पितामह ॥ गर्जोनिसिंहनादातेंप्रतापीशंखवाजवी ॥ १२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ऐ
कुनियांनृपवचनात्यासिकरायातयींप्रमोदातें ॥ गर्जोनिसिंहनादेंकरितोकुरुवृद्ध
शंखनादातें ॥ १२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ दुर्योधनकेहर्षकोंभीखमजीचितचाय ॥
॥ सिंहनादउंचाकियोदुःसहशंखबजाय ॥ १२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ वडीलभीष्म
प्रतापिया ॥ दुर्योधनाहर्षउपजावया ॥ सिंहनादकरूनियां ॥ प्रतापीशंखवाजवी ॥
॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अहोतोकौरवांचाराजा ॥ संतोषलजयाकाजा ॥ १ ॥ ऐसाभी
ष्मतोवडील ॥ दावीसंतोषनवल ॥ २ ॥ हांकफोडीसिंहनादें ॥ शंखवाजवीआनं
दें ॥ ३ ॥ पूर्णप्रतापाचेंआंग ॥ तुकाह्मणेसंतसंग ॥ ४ ॥ १२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ५

ततःशंखाश्चभेर्यश्चपणवानकगोमुखाः॥ सहसैवाभ्यहन्यंतसशब्द
स्तुमुलोऽभवत् ॥ १३॥ ॥समं०॥ ॥ तोंवाद्येंशंखभेर्यादिपणवानकगोमु
खें॥वाजविलींयेकसरेंझालातोध्वनितुंबळ॥ १३॥ ॥आर्या॥ ॥मगशंखास
हभरीपणवानकगोमुखादिखदाटे॥ जेणेंशब्देंकरुनीपृथ्वीआकाशसर्वकोंदाटे
॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥नबशंखभेरीपणवआनकगोमुखभेर॥ तासेंछिन्नबा
जतभयोशब्दरहोभरपूर॥ १३॥ ॥ओवी॥ ॥ मगशंखआणिभेरी॥पणवा
नकेंघेऊनिकरीं॥गोमुखादिगर्जिलींयेकसरीं॥थोरनादजाहला॥१३॥ ॥अभं
ग॥ ॥ तेव्हांयेकवेळासारी॥शंखध्वनीचीकुसरी॥१॥भेरीगर्जतीढोकिल्या॥
पणवानकाहीगाजल्या॥२॥येकसरेंचिगोमुखें॥दाहीदिशानादमुखें॥३॥जाल्या
पूर्णह्मणेतुका॥लीलापांडवांचीऐका॥ ४॥१३॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ततःश्वेतैर्ह
यैर्युक्तेमहतिस्यंदनेस्थितौ॥ माधवःपांडवश्चैवदिव्यौशंखौप्रदध्म
तुः॥ १४॥ ॥समं०॥ ॥ तोथोररथशुभ्राश्वीयुक्तएकारथींतया॥दिव्य
वाजवितेजालेशंखमाधवपांडव॥ १४॥ ॥आर्या॥ ॥बेस्कनितेश्रेष्ठरथीं

संयुक्तश्वेतवर्णहयजाशी ॥ माधवआणिकपांडव वाजविती तेचि दिव्यजलजांशी ॥ १४ ॥
६ दोहरा ॥ ॥ श्वेतबरणघोडेलगेमहारथहिबनाय ॥ हरिअर्जुनतापेंचदेरहेशंखबजा
य ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ श्वेतवर्णघोडेमहारथीं ॥ वरीपांडवश्रीपती ॥ दिव्य
शंखघेऊनिहातीं ॥ वाजवितेजाहले ॥ १४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ थोरीथोरलातोर
थी ॥ शभ्रवर्णहयनाथी ॥ १ ॥ दोघेयुक्तरहंवरी ॥ कुंतीपुत्रपूतनारी ॥ दिव्यवाजवि
तेजाहले ॥ शंखकरीचेआपुले ॥ ३ ॥ अहोमाधवींपांडव ॥ तुकाह्मणेठेवीजीव ॥ ४

श्लोक ॥ ॥ पांचजन्यंहृषीकेशोदेवदत्तंधनंजयः ॥ पौंड्रंदध्मौमहा
शंखंभीमकर्मावृकोदरः ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ हृषीकेशेंपांचजन्यदेवद
त्तधनंजयें ॥ पौंड्रनामामहाशंखभीमेंवाजविलाबळें ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥
बीभत्सदेवदत्तावाजवितोकृष्णपांचजन्याशीं ॥ वाजविलेंपौंड्राशींभीमेंजोनित्य
सिद्धयुध्दाशीं ॥ १५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देवदत्तअर्जुनलियोपांचजन्यजदुराय ॥ भी
मभयानकभयदियोपौंड्रशंखबजाय ॥ १५ ॥ ओवी ॥ ॥ पांचजन्यघेतलाकृष्णें ६
देवदत्ततोवीरेंअर्जुनें ॥ भीमवृकोदरतेणें ॥ पौंड्रशंखवाजविला ॥ १५ ॥ ॥ अभं०

पांचजन्यहृषीकेशें ॥ गाजवितांचीआवेशें ॥१॥ देवदत्तधनंजयें ॥ वाजविलादेऊंभयें ॥२॥ पौंड्रनामामहाशंख॥ श्रवणेंरिपुशीदेदुःख ॥३॥ भीमेंवाजविलाबळें ॥ तुकावदेहर्षमेळें॥४॥ १५ ॥ ॥श्लोक ॥ अनंतविजयंराजाकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः॥ नकुलःसहदेवश्चसुघोषमणिपुष्पकौ ॥ १६॥ ॥समः राजाअनंतविजयशंखातेंश्रीयुधिष्ठिर॥ माद्रीपुत्रेंवाजविलेसुघोषमणिपुष्पक॥ १६ ॥ ॥आर्या ॥ ॥ राजाअनंतविजयावाजवुनीजोकरीमहाघोषा सहदेवनकुळतैसेवाजविमणिपुष्पकाभिधसुघोषा॥१६॥ ॥दोहरा ॥ ॥नृपतीयुधिष्ठिरफूंकियोअनंतवियकोंघोस॥ पुनिनकुलसहदेवनेंमणिपुष्पकोंघोस ॥१६॥ ॥ओवी ॥ ॥अनंतजयगजरें ॥ वाजविलायुधिष्ठिरें॥ नकुलेंसहदेववीरें॥ मणिपुष्पकवाजविले॥१६॥ ॥अभंग ॥ ॥ प्रभुअनंतविजय॥ श्रवणार्थींदाताजय॥१॥ शंखालागींयुधिष्ठिर॥ वाजवितहर्षपर॥ ॥२॥ आतांनकुलसहदेवें॥ शंखवाजवीऐकावे॥३॥ सुघोषमणिपुष्पक॥ तुकाह्मणेहेंरसिक॥४ १६॥ ॥श्लोक॥ ॥काश्यश्चपरमेष्वासःशिखंडीचमहारथः॥ धृष्ट-

द्युम्नोविराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥१७॥ ॥सम०॥ ॥ धनुर्ध
रमहाकाश्यशिखंडीहिमहारथी ॥अजिंक्यसात्यकीवीरधृष्टद्युम्नविराटही॥
१७॥ ॥आर्या॥ ॥काश्येंशिखंडिनेही त्याकेलाएषदराजश्रूरानें॥ सात्यकि
वीरेंआणिकधृष्टद्युम्नेंविराटवीरानें॥ १७॥ ॥दोहरा॥ ॥महाधनुरवधरकाशी
पतिरथिशिखंडीजान॥ धृष्टद्युम्नविराटअतिबलीसात्यकीहीमान॥ १७॥ ॥
ओवी॥ ॥काशिराजधनुर्धर॥शिखंडीमहारथीवीर॥ धृष्टद्युम्नविराटथोर
सात्यकीअपराजित॥ १७॥ ॥अभंग॥ ॥ धनुर्धरमहाकाश्य॥राजेजाशींस
र्ववश्य॥१॥ तैसाभीष्मप्राणहारी॥शिखंडिचीकेवढीथोरी॥२॥ धृष्टद्युम्नउत्तरपि
ता॥सात्यकीतोअपराजिता॥३॥ तुकापुढेंविनवीतो॥ ऐकाव्यासज्यावाणितो॥
४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥ द्रुपदोद्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते॥सौभ
द्रश्च महाबाहुः शंखंदध्मुः पृथक्पृथक्॥१८॥ ॥सम०॥द्रुपदद्रौपदीपु
त्र अभिमन्युमहाभुज॥शंखवाजविलेयांहीं आपुलालेपृथक्पृथक्॥ १८॥ ॥आ
र्या॥ ॥द्रुपदेंअभिमन्यूनेंपृथक्पृथक्द्रौपदीजतनुजानीं॥ वाजउनीशंखांतेंभ

रिलीदाहीदिगंतरेंजानीं ॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥द्रुपदद्रौपदीसुतसबेओरसुभद्रापूत॥अपनेअपनेशंखलेधुनीकिन्हीतासूत॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥द्रुपदआणीद्रौपदीसुत॥सुभद्रापुत्रविख्यात॥हेहीमिळोनीसमस्त॥वेगळालेशंखवाजविले॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥जनकद्रौपदीचाऐका॥ज्याच्यानामेंयमाधोका॥१॥ पांचीपांडवांचींमुलें॥माजींअभिमन्युदादुलें॥२॥ अन्यत्रहीदेशपती॥मिळुनिजवळजवाजवीती३॥ आपुलालेपृथकाकारें॥तुकाह्मणेयकसरें॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥सघोषोधार्त्तराष्ट्राणांहृदयानिव्यदारयत्॥नभश्चपृथिवींचैवतुमुलोव्यनुनादयन्॥१९॥ सम॰॥ ॥तोघोषधार्त्तराष्ट्रांचाहृदयांतेंविदारुनी॥आकाशआणिभूमीतेंमहातुंबळगर्जवी॥१९॥ ॥आर्या॥ त्याधार्त्तराष्ट्रचित्तींलाउनतोघोषतीव्रधाकाशीं॥जालातुंबळध्वनिहाभरिलापृथ्वींतआणिआकाशीं॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥फुटूयोहियोकौरब नकोशब्दसुन्योंताबार॥पृथ्वीओरआकासमोपुरीरह्योगुंजार॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥तयानादाचेनिगजरें॥दुमदुमलींपाताळशिखरें॥दुर्योधनाशिंदुःखानळभरे॥हृद

यफुढेरवेदानें ॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥तोघोषधार्त्तराष्ट्राचें॥ करीछेदनधैर्याचें॥१॥ विदारितवक्षस्थळा॥दिल्हीसर्वांशीअवकळा॥२॥ गगनआणिभूमी॥जालीनादेंकरुनीभ्रमी॥३॥ तुकाह्मणेसैन्यथोवी॥महातुंबळगर्जवी॥४॥१९॥ ॥श्लोक

अथव्यवस्थितान्दृष्ट्वाधार्त्तराष्ट्रान्कपिध्वजः॥प्रवृत्तेशस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्यपांडवः॥२०॥ समः॥ ॥तोंधार्त्तराष्ट्ररचिलेंहेंदेखोनि कपिध्वजें॥आरंभितांशस्त्रघातघेउनिधनुपांडव॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥वीरउभेअवघेहीकरावयालागिशस्त्रसंपातें॥पाहुनिअर्जुनतेव्हांहातींघेवोनसज्जचापातें॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥देखेसुतधृतराष्ट्रकेअर्जुनधनुखसवार॥ कपिवरजाकेध्वजबसेशस्त्रनपरतनिहार॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥सिद्धजालेदळभार॥तेअवसरींकपिध्वजवीर॥देखोनिशस्त्रबडिवार॥धनुष्यघेहातींवाहिलें॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥आप्तव्यवस्थितसारे॥पाहोनिस्वचमुकेवारे॥१॥ धार्त्तराष्ट्रकपिध्वज॥घेउंपाहेयुद्धाआज॥२॥ उचलुनीधनुकरीं॥हांसेकौतुकें अंतरीं॥३॥आरंभावीरवणारवणी॥तुकाह्मणेत्यानिर्वाणीं॥४॥ ॥२०॥ ॥श्लो०

हृषीकेशंतदावाक्यमिदमाहमहीपते ॥ अर्जुनउवाच ॥ सेनयोरु
भयोर्मध्येरथंस्थापयमेऽच्युत ॥ २१ ॥ सम॰ ॥ ॥ तेव्हांपार्थहृषीके-
शाबोलिलाहेमहीपती ॥ करीमाझारथउभा यांदोंसैन्यांतअच्युता ॥ २१ ॥ ॥ आ
र्या ॥ ॥ बोलेश्रीकृष्णासीअर्जुनतेव्हांकरावयाआजी ॥ दोंहींसेनेमध्येंनेमाझा
रथहिअच्युताआजी ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अर्जुनकहेजूकृष्णासेंमेरोचितयह
बात ॥ दोसेनाकेमांझमोरथडारोकरोमात ॥ २१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अगारायाभू
पती ॥ अर्जुनबोलेअच्युताप्रती ॥ दोंसैन्यातनिगुती ॥ रथमाझानेइजे ॥ २१ ॥ ॥
अभंग ॥ ॥ तेव्हांपार्थहृषीकेशा ॥ बोलेकैसाहांसोनी ॥ १ ॥ मध्यभागींनेईरथ
मनोरथपुरवी ॥ २ ॥ उभयसैन्यपाहेनमी ॥ ऐशाभूमीकरीउभा ॥ ३ ॥ अच्युतह्म-
णेबैसूनिपाहे ॥ तुकयासोयदिसेबा ॥ ४ ॥ २१ ॥ श्लोक ॥ ॥ यावदेतान्निरी
क्षेऽहंयोद्धुकामानवस्थितान् ॥ कैर्मयासहयोद्धव्यमस्मिन्रणस
मुद्यमे ॥ २२ ॥ सम॰ ॥ ॥ तोंकींजोंयांसमीपाहेजेयुद्धाकारणेउभे ॥ त्यायें
थेंकोणकोणासींझगडावेंरणांतया ॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जोंवरीअवघाहृष्टी

युत्धोत्सुकहाउभारिपुग्राम ॥ पाहिनविचारुनीयांकरुमीकवणाझटोनसंग्राम ॥२२
दोहरा ॥ ॥ जबलगदेखोंहोइन्हेंजुरेजुत्धकेदाय ॥ कोनकोनसोंहोंलरोंयारनमें
सबपाय ॥२२॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मीपाहेनसर्वांसीं ॥ युत्धउत्कंठाकवणासीं ॥ म
जहातेंकांमारविशी ॥ यारणामध्येंकेशवा ॥२२॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तोंकींजोंया
समीपाहे ॥ मनसंदेहवाराया ॥१॥ झंझारजेउभेरथी ॥ मोक्षग्रंथीबांधाया ॥२॥
आह्मीतरींकोणाकोणा ॥ नारायणाभांडावें ॥ ३॥ तुकाह्मणेऐसेंदेवा ॥ अर्जुनतेव्हां
बोलिला ॥४॥ २२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ योत्स्यमानानवेक्षेऽहंयएतेत्रसमा
गताः ॥ धार्त्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धेर्युद्धेप्रियचिकीर्षवः ॥ २३॥ ॥ सम० ॥ ॥
पाहेनयुद्धकर्त्यांतेंजेमिळालेरणांतया ॥ दुर्बुद्धिधार्त्तराष्ट्राचेंइच्छितीप्रियजेरणीं ॥
२३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पाहिनअवघेयेथेंआलेयुद्धासिवीरलवलाहें ॥ दुर्मतिसु-
योधनाच्यायुद्धींजेइच्छितीप्रियालाहे ॥ २३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जुद्धकरणारजो
जुद्धाजितेआयेहैंयास ॥ दुर्बुद्धिकौरवनकोभलोकरणकेकाज ॥ २३॥ ॥ ओवी
दुर्बुद्धीकौरवपती ॥ इष्टइच्छूंआलेभूपती ॥ कोणकोणातेनिगुती ॥ पाहेनदृष्टीर

णींमी ॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥पाहेनमीयुद्धींवीर॥वीरधीरप्रतापी॥१॥मिळु-
निआलेआसवर्ग॥किंवास्वर्गसापेक्षी॥२॥मजभासतेदुर्बुद्धि॥नाहीशुद्धिचोख
ट॥३॥तुकाह्मणेपार्थजीवा॥लागीदैवाखटपट॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥ ॥
संजयउवाच॥ ॥एवमुक्त्वाहृषीकेशोगुडाकेशेनभारत सेनयोरु
भयोर्मध्येस्थापयित्वारथोत्तमम्॥२४॥ ॥सम०॥ ॥हृषीकेशगु
डाकेशेंप्रार्थिलाजोअसानृपा॥तोदोंसैन्यांमध्यभागींतोस्थापूनिरथोत्तम॥२४
॥आर्या॥ ॥ऐकुनिऐशावचनायुद्धींजेंबोलिलागुडाकेश॥दोहींसैन्यांम-
ध्येंस्थापीनेऊनिरथहृषीकेश॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥ऐसोकत्योश्रीकिस
नसोंसुनिअर्जुनकीबात॥दोउसेनाकेमाझरथलेराखोताघात॥२४॥ ॥
॥ओवी॥ ॥अगायेधृतराष्ट्रराया॥ऐसेंअर्जुनबोलोनियां॥कृष्णेंरथने-
उनियां॥दोंसैन्यांतस्थापिला॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥हृषीकेशागुडाकेश
॥बोलेऐसेंप्रार्थुनी॥१॥भारतरायासंजयबोले॥प्रेमेंडोलेअंतरीं॥२॥त्यादों
सैन्यामध्यभागीं॥रथशारंगीकरीउभा॥३॥तुकाह्मणेविजयीरथ॥विजयी

पार्थसांभाळी॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषांच
१० महीक्षिताम्॥उवाचपार्थपश्येतान्समवेतान्कुरूनिति॥२५॥ ॥सम॰
समोरभीष्मद्रोणांच्यासर्वभूपाळसन्मुख॥पार्थापाहेंह्मणेयांतेंमिळालेजेकुरूप्र
ती॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥भीष्मद्रोणासंनिधसर्वनृपांच्यासमीपविश्वगु-
रू॥बोलेऐसेंपार्थाआजिमिळालेपहाचसर्वकुरू॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥
भीखमद्रोणहिआदिदेनृपजुहैंतेयाठोर॥अर्जुनसोंबोलतभयेकरीकौरवकी
औरं॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥भीष्ममुख्यकुरूनी॥पृथ्वीचेराजेमिळोनी॥कौ
रवमिळालेदेखोनी॥अर्जुनापाहेंतयांतें॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥समोरभी
ष्मद्रोणांच्या॥भूपाळांच्यासन्मुख॥१॥पार्थपाहेंह्मणेयांतें॥मिळालेतेकुरुप्र-
ति॥२॥तेव्हांविभोकृष्णामनीं॥विचारध्यानींआणिला॥३॥कांहींकौतुकदिस
ताहे॥तुकयासाह्यदीनबंधु॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्रापश्यत्स्थिता
न्पार्थःपितॄनथपितामहान्॥आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्स- १०
खींस्तथा॥२६॥ ॥सम०॥ ॥तोंपार्थपाहेचुलतेआजेजेत्यांतत्यांप्रती॥

गुरुमामेआणिभाउपुत्रपौत्रसरव्यासही॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥पाहेअर्जुनतेथेंमातुलआचार्यपुत्रपौत्रांतें॥त्यापितृपितामहांतेंबंधूंतेंआपिइष्टमित्रांतें॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनवोदेखेसबेपितापितामहभाथि॥गुरूमामाभाईसखेस्रुतनातीकेदाथि॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥पार्थसकळहीदेखे॥पितृव्यपितामहविशेषें॥आचार्यभ्रातृपुत्रअनेक॥पुत्रसखेअवघेची॥२६॥ ॥अभंग तोपार्थपाहेतुलते॥क्रोधेंपितेखवळले॥१॥आजेत्यांततयांप्रती॥नाहींक्षितीउपमा॥२॥गुरुमामेआणिभाउ॥आपुलेजीऊप्रत्यक्ष॥३॥पुत्रपौत्रतयांसही॥तुकापाहीत्यापाठीं॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥श्वशुरान्सुहृदश्चैवसेनयोरुभयोरपि॥तान्समीक्ष्यसकौंतेयः सर्वान्बंधूनवस्थितान्॥२७॥ समश्लो०॥ ॥सासऱ्यासोयऱ्यांतेही यादोन्हींसैन्यसागरीं॥देखोनिपुत्रकुंतीचाबंधूंतेंत्यारणांगणीं॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥श्वशुरांतेंसुहृदांतेंतेव्हांदोन्हीं-हिसैन्यसिंधूंतें॥कुंतीचातोनंदनपाहुनियांसिद्धसर्वबंधूंतें॥२७॥ ॥दोहरा॥ ससुरस्रुहृदबंधूसबेदोउसेनाकेमाय॥देखेअर्जुनउनकोंठौरठौरकोंपाय॥२७॥

॥११॥

॥ ॥ओवी॥ ॥श्वशुरसोयरेदोंसैन्यीं॥ बंधुवर्गीतेंजाणोनी॥ कृपाउपजलीम
नीं॥ कौंतेयबोलोंलागला॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥सासरेसोयरेतेही॥ निःसंदे
हीजेउभे॥१॥ त्यादोंहींफौजेआंत॥ युद्धख्यातलावीतें॥२॥ कौंतेयेंदेखोनियां॥
जीवींमायाझळंबे॥३॥ बंधूतेंहीरणांगणीं॥ तुकावाणीजालागीं॥४॥२७॥ ॥श्लो
क॥ ॥कृपयापरयाविष्टोविषीदन्निदमब्रवीत्॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥
दृष्ट्वेमंस्वजनंकृष्णायुयुत्सुंसमुपस्थितम्॥२८॥ ॥समश्लो॰॥ ॥कृपेंक
रुनिआविष्टविषादेंबोलिलाअसें॥ देखोनिकृष्णास्वजनयुद्धार्थीसिद्धजेउभे॥
॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥मातुनिविषादचित्तींबोलेहोवोनियांकृपाव्याप्त॥ कृष्णा
पाहुनित्यांतेंजेयुत्थोद्युक्तसर्वहीआप्त॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥तिन्हेदेखकरुणा
भईतबबोलेनरनाह॥ देखेमेंसबेस्वत्हदयहकृष्णाजुद्धकेदाय॥२८॥ ॥ओवी॥
पाहेपरमकृपेकरून॥ विषादपावलेंसेमन॥ युद्धकरूंइच्छितीस्वजन॥ पाहेंपांकृष्णा
देवा॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥कृपेकरुनीआविष्ट॥ परनिष्ठभावार्थी॥१॥ ऐसा ॥११॥
विषादेंबोलिला॥ कृष्णाभलाप्रार्थित॥२॥ देखियेलेंस्वजनास॥ आपणासजेवंध

॥ ३॥ युद्धार्थीनेंउभेसिद्ध ॥ जेनिषिद्ध तुकयासी ॥ ४ ॥ २८ ॥ श्लोक ॥ ॥सी
दंतिममगात्राणिमुखंचपरिशुष्यति ॥ वेपथुश्च शरीरेमेरोमहर्षश्च-
जायते ॥ २९ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ पिळतीसर्वहीगात्रेंदुःखेंमुखहिवाळतें ॥ शरी
रींकांपसुटतोआंगीरोमांचऊठती ॥ २९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ गात्रेंखिन्नसमस्तें-
मुखशुष्कहिआणिसर्वतनुकंपा ॥ पाहेरोमांचितननुउपजलिचित्तांनतीव्रअनुकं
पा ॥ २९ ॥ ॥ दोहरा ॥ मो मुखसूकतहैअंगसबहिसिथिलाय ॥ रोमहर्षहोतहेंओ
रदेहकंपबहुभाय ॥ २९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥दुःखहोतसेगात्रांसी ॥ मुखशोषतें
हृषीकेशी ॥ कंपरोमांचआंगासी ॥ असीस्थितीजाहली ॥ २९ ॥ ॥ अभंग ॥
पिळतीसर्वहीगात्रें ॥ कळावक्रेंत्याकाळीं ॥ १ ॥ शरीरींसुटतोकांप ॥ रोमरोमकां
पती ॥ २ ॥ तुकाविनवीनारायणा ॥ क्लेशमनापार्थाच्या ॥ ३ ॥ २९ ॥ ॥ श्लोक
गांडीवंस्रंसतेहस्तात्त्वक्चैवपरिदह्यते ॥ नचशक्नोम्यवस्थातुंभ्रमतीव
चमेमनः ॥ ३० ॥ सम॰ ॥ ॥ हातापासोनिगांडीवगळतेंजळतेत्वचा ॥ उभाराहो
हिनशकेंवाटेभोंवतसेंमन ॥ ३० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ हस्तापासूनिगळतेंगांडिव

आलाननूशिहिंवजाळ ॥ वैसायाशक्तिनसेभ्रमवीचित्तासमोहजंजाळ ३० ॥ ॥दोह
रा॥ ॥धनुरवगिरतमोहाननेतुचातपतअधिकाय॥थाडेहोनेनहिस्रकेभ्रमतमोतन
चित्तलाय॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥ धनुष्यपडेहातींहुन॥त्वचाजळेसंतापान॥भ्रम
तसेमाझेंमन॥उभेंराहूंशकेना॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥हातापासूनिगांडीव॥ग
ळतेंजीवदग्धजाला॥१॥उभाराहोंहीनशके॥चित्तंशोकेंभ्रमिष्ट॥२॥तुकाह्मणेकरु
णानिधी॥हेउपाधीचिवारा॥३॥३०॥ ॥श्लोक॥ ॥निमित्तानिचपश्या
मिविपरीतानिकेशव॥ नचश्रेयोऽनुपश्यामि हत्वास्वजनमाहवे॥३१॥ ॥
सम०॥ ॥देखतोंमीनिमित्तेंहीविपरीतेंचिकेशवा॥नकल्याणहिमीदेखें युद्धींस्व-
जनमारुनीं॥३१॥ ॥आर्या॥ ॥युद्धींविपरीतासचपाहतसेंकेशवानिमित्ता
तें॥वधुनिस्वजनानदिसेमातेंकल्याणराज्यमंताते॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥
आपनोभलोनदेखियेंहेंविपरीतस्रूजान॥स्रूजनहननसंग्राममेंतातेहन्योजुमान
३१॥ ॥ओवी॥ ॥आपलेंस्वजनम्यामारुनी॥मजसुखव्हावेंनुपजेमनीं
॥विपरीतचिन्हेंदिसतीनयनीं॥केशवरायापेंमज॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥देख

तोंमीनिमित्यांस ॥ विपरीतास केशवा ॥ १ ॥ नकल्याणहीमीदेखें ॥ युद्धीं सरवेमारु
नी ॥ २ ॥ तुकाह्मणेजेसें भयें ॥ तैसेंस्वयेंनिवेदी ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नकांक्षे
विजयंकृष्णानचराज्यंसुखानिच ॥ किंनोराज्येनगोविंदकिंभोगैर्जीवि
तेनवा ॥ ३२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ नइच्छींविजयहीकृष्णा नराज्यअथवासुख
राज्यभोगेंजीवितेंही गोविंदा कायआमुतें ॥ ३२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ इच्छीना
मीकृष्णागोविंदाराज्यभोगविजयाशी ॥ नलगेस्वजनवधेंमजजीवितअणिरा-
ज्यभोगविजयाशी ॥ ३२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ चाहोविजयनकृष्णाजुनहिचाह
नसुखराज ॥ राजभोगगोविंदजूनहिजीवनकेकाज ॥ ३२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कृ
ष्णाविजयाचीचाडनाहीं ॥ राज्यसुखाचीगोडीकांहीं ॥ राज्यभोगसकळही ॥ नल
गेमजस्वामियां ॥ ३२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नइच्छीमनमाझें ॥ कांहींराज्यादीकवो
झें ॥ जयकांक्षेविसींतुझे ॥ पायदिव्यआहेती ॥ १ ॥ रामकृष्णागोपाळामाधवा ॥
नित्यप्राणाचाविसावा ॥ आह्माकासयासीह्मावा ॥ हासंसारपातकी ॥ २ ॥ राज्यभोगें
जीवीतहें ॥ यासुखाचासंदेहे ॥ आतामाझीपाहे ॥ लाजरक्षीदयाळा ॥ ३ ॥ गोविंदाक

यआमुतें ॥ चाळवणीवोपाभानें ॥ तुकादासकुशब्दातें ॥ आसमानीवोखदीया ॥ ४ ॥ ३३

श्लोक ॥ ॥ येषामर्थेकांक्षितन्नोराज्यंभोगाःसुखानिच ॥ तइमेवस्थितायुद्धेप्राणांस्त्यक्त्वाधनानिच ॥ ३३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ राज्यभोगसुखें आह्मींज्यानिमित्यअपेक्षितों ॥ टाकोनिप्राणधनतेंउभे युद्धास राहिले ॥ ३३ ॥ आर्या जोडावेज्यासाठींराज्यसुखाभोगतेंचिहेनिधना ॥ जहालेंसिद्धमरायात्यागुनियांप्राणगेहमित्रधना ॥ ३३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ राजभोगसुखकृष्णाजूकरीयतइन केकाज ॥ लरतजीवधनछांडकेहमनहिंचाहतराज ॥ ३३ ॥ ॥ ओवी ॥ ज्याकारणेभोगबहुत ॥ आपणहोतोंजीवइच्छित ॥ प्राणधनटाकूनिसमस्त ॥ युद्धाआले सर्वही ॥ ३३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ राज्यभोगूंसुखें आह्मीं ॥ कायदिसतेंदुर्नामी ॥ १ ॥ तूंतवकायनेणेस्वामी ॥ जेंप्रार्थोवेंहळुहळु ॥ २ ॥ अपेक्षितोंज्यानिमित्य ॥ तेंतवावजालेंसत्य ॥ परीमापहेंअसत्य ॥ आजघालींरोकडे ॥ २ ॥ सोडोनीतेप्राणधना ॥ आणींसंसारींवासना ॥ आणिकल्पनाकामना ॥ मेलीकायममतेची ॥ ३ ॥ उभेयुद्धांतरा-हिले ॥ निःसंदेहीवीरभले ॥ यांतसुखचालुनिआलें ॥ तुकाह्मणेकोणतें ॥ ४ ॥ ॥ ३३ १३

श्लोक॥ ॥आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः॥ मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः संबंधिनस्तथा॥३४॥ ॥सम०॥ ॥गुरु द्रोणादि भीष्मादि हे आजे चुलते सुत॥ मामे श्वशुर नातू हे मेहुणे सोयिरे तसे॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥आचार्य आणि मातुल पौत्र पितामह हि पुत्र ही पितर॥ शालक आणि श्वशुर हि संबंधी इष्ट मित्र अणि इतर॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥आचार्य पुनि पितामह पुत्र पौत्र ही देख नाती मातुल ससुर औ रसाले ही सब रेख॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥पितृ पुत्र पक्षींचे॥ वडील भीष्म आसुचे॥ द्रोण गुरू बोलिजे वाचे॥ मामे मेहुणे अवघेचि॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥गुरु पाहे श्रेष्ठ मानें॥ द्रोण नामें जो आसुनें॥ तैसें भीष्माचें ही नातें॥ काय आजी बुडालें॥१॥ तात बापाचा जो आजा॥ चुलते पाहें अधोक्षजा॥ किती पुत्र महा राजा॥ मरें आजी टेंकले॥२॥ माय बंधु तोचि मामा॥ सासऱ्याची हे प्रतिमा॥ लेक पुत्राचे जी आह्मा॥ अंगे दिसे मारणें॥३॥ स्त्रीचे भाऊ हे शालक॥ तसे सोयरे आणिक॥ तुका ह्मणे जी कौतुक॥ वाटे मज देखोनी॥४॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥एतान्न हंतुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन॥ अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ३५

॥ ॥सम०॥ ॥मीयांतेंमारूंइच्छीनाहेंजरीमजमारिती॥ त्रैलोक्यराज्यालागींही नेथेंहें भूमिनेकिती॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥मारोतमलाअवघेपरिमीयाजगिमारिनादेवा॥ त्रिभुवनराज्यास्तवही पृथ्वीचातेथेंकायसाकेवा॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥यहमारेमोकोंजद्यपिहमनहिहनोंबिशेख॥ राजतजोंतिनलोककोकितभूमियहशेख॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥हेमजमारितीजरी॥ परिमीयांतेंनमारीं॥ त्रैलोक्यराज्यजालेंजरी॥ पृथ्वीचाकोणकेवा॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥मीयांसीहोजनार्दना॥ सहसामारूंइच्छीना॥ नसेदुष्टवासना॥जन्मपणापासूनी॥१॥ हेजरीयेकवेळे॥ मजमारीतीलबळें॥ तेंमीनमनींवोळें॥ ऐसाहेंतउदास॥२॥ स्वर्गलोकमृत्युलोक॥ पाताळिचेनिवासक॥ जालोंहीनआह्मीरंक॥ तेंचसुखआवडे॥३॥ तेथेंभूमिहेथोडकी॥ किती ईचाहोपाडकी तुकावदेलह्राडकीं॥ लोकींऐसेंदिसेना॥४॥३५॥ ॥श्लोक॥ ॥निहत्यधार्त्तराष्ट्रान्नःकाप्रीतिःस्याज्जनार्दन॥ पापमेवाश्रयेदस्मान्हत्वैतानाततायिनः॥३६॥ ॥सम०॥ ॥मारूनिधार्त्तराष्ट्रांसी सिद्धीकायजनार्दना॥ आह्मापापचिलागेहेंआततायिहिमारि

तां ॥ ३६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ या धार्त्तराष्ट्र घातें होइल कैसा जनार्दना तोष ॥ अस
तां हि आततायी वधितां यांतें घडेल मज दोष ॥ ३६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ संतति हन्यो
धृतराष्ट्र केन हि सुख रहे मुरार ॥ पाप हु है इन के हने जद पिलें हथियार ॥ ३६ ॥ ओवी ॥
धृतराष्ट्र पुत्र मारुनी ॥ सुख न वाटे माझे मनीं ॥ शस्त्रें मारितां पाप जाउनी ॥ हें केवी घडे
श्रीहरी ॥ ३६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ वधोनि हे धार्त्तराष्ट्र ॥ राया धृतराष्ट्राचे पुत्र ॥ जना
र्दना सिद्धी सूत्र ॥ काय दिसे मी नेणें ॥ १ ॥ आप्ताला गुनी पहातां ॥ पापवांटाची आइता
॥ भला ने मिला अनंता ॥ लोका माजी निंद्य जो ॥ २ ॥ आतताई ही करुन ॥ आलों मारुनि
स्वजन ॥ तुका वदेल भजन ॥ कोण्या तोंडें आयकूमी ॥ ३ ॥ ३६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तस्मा-
न्नार्हा वयं हंतुं धार्त्तराष्ट्रान्स्वबांधवान् ॥ स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम
माधव ॥ ३७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ यालागि यांस माराया आह्मीं योग्य न हों कधीं ॥ हो
ऊ स्वजन हत्येनें सुखी ही कैं वि माधवा ॥ ३७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तव न वधावे
म्या निज बंधू धार्त्तराष्ट्र हे आप्त ॥ निजजन घातें कैसें होइल सुख माधवा मला प्राप्त ॥ ३७
॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तातें यह हहनि ये न हि भय्यो सहित निरधार ॥ कृष्णा स्वजन कों

मारिकें सुखलहेकेंसेभाय॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥ह्मणोनियांनारायणा॥नमारींबं
१५ धूंतेंजाणा॥ यांचेआपणवधूंप्राणा॥स्फरवकेंचेंमजमाधवा॥३७॥ ॥अभंग॥ ॥
यालागिजगत्पती॥ यांसिमारावयाचित्तीं॥ वाटविलीउपपत्ती॥ तेउगीचसुनार॥१॥आ
ह्मीपांडवलोकींमान्य॥ कर्मनाचरोंअमान्य॥ योग्यनहोंहेंपैशून्य॥ आंगीआतलोंघ्याव
या॥२॥ होऊंस्वजनहत्येनें॥ सुखीमाधवाकेसेनें॥ तुकाह्मणेश्रीरूपेनें॥उणेंआह्माका
यजी॥३॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥यद्यप्येतेनपश्यंतिलोभोपहतचेतसः॥कुल
क्षयकृतंदोषंमित्रद्रोहेचपातकम्॥३८॥ ॥सम०॥ ॥तेहेनपाहतिजरीलो
भेंकरुनिमूढधी॥कुलहत्येंतजोदोषमित्रद्रोहांतपापजें॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥ज
रिहेलोभावेशेंपहीनातोस्वकीयजनघातें॥मित्रद्रोहाघातेंतैसेंदुस्तरकुलक्षयाघातें॥
३८॥ ॥दोहरा॥ ॥येयाकोंदेखतनहीलोभभुलावनमाय॥कुलछयकिन्हेदोख
जोजाननतहमजदुराज॥३८॥ ॥ओवी॥ ॥जयावंशींकुळक्षयजाहला॥तयाचा
कुळाच्यारबुडाला॥हाविच्यारत्यांहींसोडिला॥मित्रद्रोहेंचपातक॥३८॥ अभंग॥ ॥ १५
तेहेजरीनपाहती॥सारासारन्यायनिती॥ दृष्टिअंधलोभेंहोती॥वशवर्त्तीकामाच्या॥१

आशालागलीद्रव्याची॥ अथवापुत्रसंततीची॥ तेथेंसहजविवेकाची॥ मानमोडहोनसें॥२॥ कुळहत्येंतजोदोष॥ मित्रद्रोहाचाविशेष॥ तुकाह्मणेहोहेंवीष॥ दुष्टघालीहोअनांत॥३॥३८॥ ॥श्लोक॥ ॥कथंनज्ञेयमस्माभिःपापादस्मान्निवर्तितुम् कुलक्षयकृतंदोषंप्रपश्यद्भिर्जनार्दन॥३९॥ ॥सम०॥ ॥पापापासूनियांआह्मीकेंसेंनपरतोंहरी॥कुलहत्येंतजोदोषदेखतांह्मीजनार्दना॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥परिम्यादेवाकेंसेंपापापासोनियांनपरतावें॥ स्वकुलक्षयदोषेंजेंकेंसेंम्यासत्पथींनवर्त्तावें॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥जानबुझायरवपापकोंक्योंकरकीन्होजाय॥कुलछयकिन्हेदोखहैंदेखतहमजदुराय॥३९॥ ॥ओवी॥ ॥पापापासावपरतिजे॥ऐसेंआह्मीकायनेणिजे॥कुलक्षयकरितांदोषआणिजे॥ ऐसेंआहेकेशवा॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥ज्याच्याभेणेंसाधकनरीं॥ लंघनेंसाधनेंडोंगरीं॥जातेपाहातांकंसारी॥ तूंहातींचासूटसी॥१॥ तयापातकापासोनी॥ सुटोंआह्मीकेंसेनी॥ निंद्यकर्मआचरोनी॥ वंद्यहोऊंतोंकेंसे॥२॥ जनार्दनाविषखातां॥ केंचेंअमरत्वआतां॥जाणतव्याघ्रजाळीजातां॥ आतांभलाकेंसेनी॥३॥ तेसेकुळहत्येमाजी॥ दोषेंपुण्यलोपेभाजी॥तुका

केसेविनवाजी॥ हेंदेरवतांप्रत्यक्ष॥४॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥कुलक्षयेप्रणश्यंति कुलधर्माःसनातनाः॥ धर्मेनष्टेकुलंकृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्युत॥४०॥ **सम०॥** कुलक्षयेंचिबुडतीकुलधर्मपरंपरा॥ धर्मनाशेंसर्वकुळअधर्मोवस्यहोतसे॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥बुडतीकुलक्षयानेंकुलिंचेप्राचीनधर्महेसारे॥ धर्माच्यानाशानेंनाशिरे वंशींअधर्मकेंसारे॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥कुलछयकिन्हेंकुलधरमजातसबबिनसाय॥ धर्मनाशकुलकोंजबेहोतअधरमसुभाय॥४०॥ ॥ओवी॥ ॥ज्यावंशींकुलक्षयजाहला॥ त्याचाकुलधर्मबुडाला॥ धर्मगेलियावरीकुळा॥ पापअवस्यहोतसे॥४०॥ अभंग॥ ॥कुलक्षयेंचबुडती॥ सत्यजाणतांश्रीपती॥ मगत्यावृद्धिहोती॥ अधर्माच्याअनंता॥१॥ कुळधर्मपरंपरा॥ केलाविधीनेंसंसारा॥ त्याचासहजमातेरा॥ ह्यातें आमुच्याहोतसे॥२॥ धर्मनाशेंसर्वकुळ॥ वश्यअधर्मासकळ॥ देखतअन्यायाचेंफळ॥ लांचिवन्यायहोतसे॥३॥ तुकाह्मणेपार्थशब्दीं॥ देवालागलीसमाधी॥ तेणेंवचनेंहीकधीं॥ पैंगानव्हतीऐकिलीं॥४॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥अधर्माभिभवात्कृष्णप्रदुष्यंतिकुलस्त्रियः॥ स्त्रीषुदुष्टासुवार्ष्णेयजायतेवर्णसंकरः॥४१॥ ॥सम०

अधर्माच्याबळेंकृष्णा दुष्टाहोतीकुलस्त्रिया॥ त्यांच्यादोषेंवृष्णिनाथाहोनसेवर्णसंकर॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥शिरुनीअधर्मकृष्णा वंशींच्यादूषितस्त्रियाकरितो॥ वनितादूषितहोतांहोतोउत्पन्नवर्णसंकरतो॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥कृष्णाअधर्महिबढेदुष्टहोयकुलनार॥हुवेबरनसंकरतबेस्त्रियांदोखनिरधार॥४१॥ ओवी कृष्णाअधर्मजालियावरी॥दुष्टहोतीकुळींच्यानारी॥अधर्मचाललियावरी॥वर्णसंकरहोतसे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥देवानबोलेंचिकांहीं॥त्याणेंप्यालातोत्हदयीं॥कायमहाराजाठाई॥विचारजोयेईल॥१॥ आह्मीजरीनबोलावें॥तरीवहावतोंभवें॥कोण्हीनकादोस्वभावें॥आह्मादाहोफोडणें॥२॥ मगविनवीफाल्गुन॥ अधर्माच्याबळेंजाण॥दुष्टकुलस्त्रियापूर्ण॥होतीयाचाअनुभव॥३॥ त्याचादोषयादवराजा॥होतीवर्णसंकरप्रजा॥तुकाह्मणेबीजा॥पासूनीतेअंकुर॥४॥४१॥ श्लोक॥ ॥संकरोनरकायैवकुलघ्नानांकुलस्यच॥ पतंतिपितरोह्येषांलुप्तपिंडोदकक्रियाः॥४२॥ ॥सम०॥ ॥संकरें होतिनरककुलघ्नाच्याकुळाप्रही॥पिंडोदकक्रियालोपेंच्यवतीसर्वपूर्वज॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥होतोकुलघ्नपु

रुषांनरकप्रदशीघ्रवंशसंकरकीं॥ मगपिंडोदकलोपें पडतीपितृगणसमस्तहीनर
कीं॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥नरकपडेसंकरभयेकुलघातयहहोय॥ पतितहोततिन
केपितरपिंडदेनाहिकोय॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥वर्णसंकरजालियावरी॥ कुळबुडे
पैंअघोरीं॥ पिंडोदकक्रियाअवधारीं॥ नाहींकरावयाशी॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥
त्यासंकरेंनरक॥ प्रकारेंअनेक॥ होतीहाविवेक॥ सर्वांठावा॥१॥ कुलघ्नाच्याकुळा॥
लागेदोषज्वाळा॥ मगतोउन्हाळा॥ खडखडीत॥२॥ पिंडोदकक्रिया॥ लोपेदेवराया
॥बोरुंबरीवायां॥ जायजैसी॥३॥ तुकाह्मणेसर्व॥ पूर्वज्यांसीच्यव॥ जळींभंगेना
व॥ कोणतारी॥४॥४२॥ ॥श्लोक॥ ॥दोषैरेतैः कुलघ्नानांवर्णसंकरकार
कैः॥ उत्साद्यंतेजातिधर्माःकुलधर्माश्चशाश्वताः॥४३॥ ॥सम०॥ ॥
यादोषींत्याकुलघ्नाचावर्णसंकरहेतुजे॥ बुडतीजातिचेधर्मकुलधर्महिशाश्वत॥
४३॥ ॥आर्या॥ ॥यावरिवंशघ्नाचीफारकरीतीअचाटदुष्कर्म॥ होतांतेचि-
करीतीसुळिंचेउत्सन्नजातिकुळधर्म॥४३॥ ॥दोहरा॥ ॥कुलहिबरनसंकर
भयोडारतदोखबदाय॥ जातिधर्मकुलधर्मनेदोउदेतनसाय॥४३॥ ॥ओवी॥ १७

ह्मणोनिकुलघ्नाचेदोषथोर ॥ तेणेंहोयवर्णसंकर ॥ बुडेलकुळधर्मआचार ॥ जातीधर्मतेही ॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥त्यादोषेंत्यांमगकुलघ्नांचेंखग ॥उडवितांआंगटिकोंनेदी ॥१॥ सर्वसंकरसेअनंताहोतसे ॥ माजीकांनदीसेसार्थकजी ॥२॥ बुडेजातिधर्मकुळवर्णआश्रम ॥ नुरेजेथेंनामआच्याराचें ॥३॥ कुळधर्मखरेसांगोंमीकितीरे ॥ तुकाह्मणेसारेखरेबुडती ॥४॥४३॥ ॥श्लोक॥ ॥उत्सन्नकुलधर्माणांमनुष्याणांजनार्दन ॥ नरकेनियतंवासोभवतीत्यनुशुश्रुम ॥४४॥ ॥सम०॥ ॥गेलेज्यांचेवंशधर्ममनुष्यांचेजनार्दना ॥ नरकींनिश्चयेंवासतयांआइकतोंअसें ॥४४॥ आर्या ज्यामनुजांच्यावंशीं यापरिउच्छिन्नधर्मतेअसती ॥ ऐकियलेंऐसेंकीं त्यांलानरकामध्येंसदावसती ॥४४॥ ॥दोहरा॥ ॥कुलधर्मकेनाससेंनिःसंदेहहोय ॥सदानरकमेंतेरहेकहताजूसबकोय ॥४४॥ ॥ओवी॥ ॥अधर्मजालियावरी ॥नरकींवासअघोरी ॥ हेंआयकेंश्रीहरी ॥ स्वामीजनार्दना ॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥गेलेज्यांचेधर्मअधर्महेशेष ॥ कायत्याविशेषधर्मसांगूं ॥१॥ मनुष्यांचेंहित जनार्दनास्थित ॥ होतेंविस्कळीतपापयोगें ॥२॥ नरकींनिश्चय वासत्यांचाहोय ॥उद्धारनजायत

१८

यापासी॥३॥तयागतिऐसी ऐकतोंमवासी॥नकोदशातेंसीतुकाह्मणे॥४॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥अहोबतमहत्पापंकर्त्तुंव्यवसितावयम्॥यद्राज्यसुखलोभेन हंतुंस्वजनमुद्यताः॥४५॥ ॥सम०॥ ॥महापापींकटकटाआह्मीनिश्चय मांडला॥कींराज्यलोभेंस्वजनांमारायालाप्रवर्त्तलों॥४५॥ ॥आर्या॥ ॥आ श्चर्यहेंचिआतांआह्मीकरणारपापसिंधूतें॥राज्यसुखाचेलोभेंमारायासिद्धस र्वबंधूतें॥४५॥ ॥दोहरा॥ ॥बडेपापकेकरनकोनिश्चयकियोबिच्यार॥चि त्तमेअन्यराज्यकोहननतकुटुंबनिरधार॥४५॥ ॥ओवी॥ ॥हेंतवआश्चर्यथो र॥राज्यलोभेंदोषकर॥स्वजनमारूनसुखफार॥इच्छितोंजीश्रीकृष्णा॥४५॥ ॥ अभंग॥ ॥महापापीपुरेआचरणखरें॥त्रिभुवनविसरेजयालागीं॥१॥कट कटावोखटीबुद्धीहेनकटी॥आह्मीनिश्चयपाठींजिच्याबेसों॥२॥कींयाराज्यलो भाटाळूपुण्यस्तंभा॥स्वजनवधारंभाप्रवर्त्तलों॥३॥तुकाह्मणेक्रोधआलियाशि रछेद॥कीजेपरीवेळनकोऐसी॥४॥४५॥ ॥श्लोक॥ ॥यदिमामप्रतीकार मशस्त्रंशस्त्रपाणयः॥धार्तराष्ट्रारणेहन्युस्तन्मेक्षेमतरंभवेत्॥४६॥ ॥ १८

सम०॥ ॥जरीनिःशस्त्रउगलास्यामातेंशस्त्रहस्तहे॥ मारितीयारणींसर्वमाझेंक
ल्याणत्यामध्यें॥४६॥ ॥आर्या॥ ॥मीप्रतिकारकरायायावरिनधरीनशस्त्र
हानेम॥ हेधार्तराष्ट्रमातेंवधितांशस्त्रेंदिसेमहाक्षेम॥४६॥ ॥दोहरा॥ ॥कर
मेंलेहथियारमोंयोआवेमासमहाय॥ मोनहनोसज्जजुमानलियेंसुखभाय ४६
ओवी॥ ॥जरीनिशस्त्रमीउगला॥ रणींमारोकोण्हीमला॥ मीनमारींधार्त
राष्ट्रांला॥ होकांमजहेंक्षेम॥४६॥ ॥अभंग॥ ॥जरिमीनिःशस्त्रउगामा
झेंगात्र॥ फाडीतीहेअस्त्रघालूनियां॥१॥ अवघेबरवाळेछेदोमाझेगळे॥ परि
मीनातळेंविकल्पासी॥२॥ कल्याणहेंमजमाझेंदीसेआज॥ तुकाह्मणेकाजहें-
चिबोले॥३॥ ॥श्लोक॥ संजयउवाच॥ एवमुक्त्वाऽर्जुनःसंख्येरथोप
स्थउपाविशत्॥ विसृज्यसशरंचापंशोकसंविग्नमानसः॥४७॥ ॥
सम०॥ ॥बोलोनिअर्जुनअसारथींतोबैसलाउगा॥ बाणेंसींधनुटाकूनी-
शोकेंविव्हळमानस॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥बोलुनिऐसेंयुद्धींटाकुनिताक
ळपार्थशरचाप॥ बैसेउगलास्वरथींपाउनिचित्तांतशोकसंताप॥४७॥ ॥

दोहरा॥ ॥ऐसेंकहेअर्जुनतबेंबिगडगयोरथमांही॥ करतेंडारोधनुरवशरशोकब
ढ्योमनमाही॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणेराया॥ ऐसेंअर्जुनबोलोनियां॥ध
नुष्यबाणटाकूनियां॥दुःखेंबैसलाअसे॥४७॥ ॥अभंग॥ ॥कुरुपतीला-
गींसंजयप्रसंगीं॥ वदेकीअवघीवार्त्ताऐसी॥१॥ बोलोनीसाकल्यपार्थिवावैकल्य
धावयाकैवल्यवांछी शांती॥२॥बाणेसीकमानहातींचीसोडून॥ उगातोआपणस्वस्थ
बैसे॥३॥ शोकेंजाजावलाविव्हळचित्ताला॥मोहेंकवळीलातुकाह्मणे॥४॥४७॥ ॥
इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअर्जुनविषादयोगोनामप्र
थमोऽध्यायः १॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायप्रथमावरी॥ श्रीपार्थसार
थीकर्त्ताजोवामनमनोरथी॥१॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटी
कायांप्रथमोऽध्यायः॥१॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥आत्मानमारीनमरेयाचाकांव्यर्थशोकहा॥
हेंयेथेंकृष्णबोलेलतेंचिसांगेलसंजय॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥संजयउवाच
॥ ॥तंतथाकृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्॥ विषीदंतमिदंवाक्य
मुवाचमधुसूदनः॥१॥ ॥सम०॥ ॥कृपाविष्टतसापार्थअश्रूनेत्रांतदाट-
लीं॥बोलेविषादयुक्तातेंत्यालेंहेंमधुसूदन॥१॥ ॥आर्या॥ ॥संजयह्मणेकि
शिरींसाश्रुसखेदहि बहूकृपावंत॥होतांमधुसूदननोबोलेवचनेंतयासिभगवंत॥१
॥ ॥दोहरा॥ ॥लेउसासअसूवाभरेंअर्जुनकरुणाभाय॥ बहुबिखादसोंजु
गतलखीबोलेश्रीजदुराय॥१॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणेधृतराष्ट्रातें॥ अर्जुन
वेष्टिलामोहेंबहुतें॥अश्रुपातआलेनेत्रांतें॥ देखोनिबोलिलाश्रीकृष्ण॥१॥ ॥
अभंग॥ ॥श्रीगुरुव्यासाचाशिष्यासद्दिघेचा॥ धृतराष्ट्रखेदाचातोषदानी॥१
॥ बोलेरायादेवउघडअपूर्व॥ तरींहेवैभवभोक्ताहोसी॥२॥ कृपेनेंव्यापीलासांडित
अश्रुला॥ येथेंपार्थभ्यालाविषादानें॥३॥ मगमधुरिपूशांतवीअमूपु॥ शांतव्हावेंव
पुतुकाह्मणे॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥कुतस्त्वा

कश्मलमिदंविषमेसमुपस्थितम् ॥ अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्त्तिकरम
र्जुन॥२॥ ॥सम०॥ ॥ कैंचेंकश्मलहेंतूजउदेलेंविषमांतया॥ ज्याणेंअकीर्त्ति
नरकतुजयोग्यनअर्जुना॥२॥ ॥आर्या॥ ॥ऐशाविषमावसरींआर्यपथस्वर्ग
कीर्त्तिलोटून॥पार्थानीचाश्रितहेंआलेंकश्मलतुलाचकोठून॥२॥ ॥दोहरा॥
अर्जुनयोसंग्राममेंकिनदुखपायोमीत॥ कीरतओरस्वर्गहीहरेकायजोभयभीत॥
२॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनाकश्मलकोठूनी॥उदेलेंविषमकाळींमनीं॥ हेंस्वर्गातें
नासोनी॥अपकीर्त्तितेंदेईल॥२॥ ॥अभंग॥ ॥ बोलेभगवानयोग्याजोनि-
धान॥ कसेंकश्मलपणतुजआलें॥१॥ उदेलेंविषमींनलागेसत्कर्मी॥ जेणेंशहावें
धामींअकीर्त्तीच्या॥२॥ नरकासीजोडिहेदिसेंआह्मासी॥ त्यागीबुध्दिऐसीतुका
ह्मणे॥३॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥क्लैब्यंमास्मगमःपार्थनैतत्त्वय्युपपद्यते॥
क्षुद्रंहृदयदौर्बल्यंत्यक्त्वोत्तिष्ठपरंतप॥३॥ ॥सम०॥ ॥पार्थाषंढनको
होऊंतुजयोग्यचिहेंनव्हे॥ऊठटाकूनियांतुच्छलंडीपणपरंतपा॥३॥ ॥आर्या॥ ॥
उचितक्लीबत्वनव्हेनिजशौर्याचीनकोकरूंतूट॥ क्षुद्रमनींदौर्बल्यात्यजूनीपार्थापरं

नपाऊठ॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥नपुंसकतानूंझिनकरेंयहतोकोनहिजोग॥ छांडक-
टारीत्हदयकीदेशात्रुनकोरोग॥३॥ ॥ओंवी॥ ॥नपुंसकपणनधरींमनीं॥तु
जयोग्यनव्हेजाणोनी॥क्षुद्राकीत्हदयींहुनी॥ऊठत्वरितयुद्धासी॥३॥अभंग
पार्थाषंढहोणेंनकोलाजिर्वाणें॥ तूजपूर्णपणेंबाधकजें॥१॥ द्वाडहेकल्पनातूजहे-
साजेना॥तुच्छत्यागीरणालागींऊठ॥२॥परंतपालंडीपणहेंत्यागीपां॥मार्गधरीसो
पावडिलांचा॥३॥तुकाह्मणेदेवोबोलतांसद्भावो॥ वदेमहाबाहोपुढेंऐका॥४॥३
॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥कथंभीष्ममहंसंख्येद्रोणंचमधुसूद
न॥इषुभिःप्रतियोत्स्यामिपूजार्हावरिसूदन॥४॥ ॥सम०॥ ॥भी-
ष्मासींमीकसाभांडूंद्रोणासींमधुसूदना॥ज्यापूज्यांसींबोलवेनाबाणींह्मणोंतयांक
सा॥४॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थह्मणेंम्याजांच्यासन्निधवंदोनिहस्तजोडावे॥त्याभी
ष्मद्रोणावरिकैंसेबाणप्रचंडसोडावे॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥हरजूयासंग्राममभो-
भीखमओरद्रोन॥पूजोकूंशरसोंहनोंमोसोंकहियेतोन॥४॥ ॥ओंवी॥ ॥
पार्थह्मणेंमधुसूदना॥भीष्मद्रोणाकडेवडीलपणा॥पूजावयायोग्यजाणा॥बाणी

केवींमारूंतयां ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ केसाभीष्मद्रोणाभांडोंजगजीवना ॥ जांसी
२ बोलवेना विपरीत ॥ १ ॥ त्यांसीबाणवरीवर्षोनिसमरीं ॥ पाडोंधरेवरीघडेकैसें ॥ २ ॥ तु
काह्मणेंमायाजिवीझोंबलीया ॥ विसरलाक्रियाकोरवांच्या ॥ ३ ॥ ४ ॥ श्लोक
॥ गुरूनहत्वाहिमहानुभावांच्छ्रेयोभोक्तुंभैक्ष्यमपीहलोके ॥ हत्वाऽर्थका
मांस्तुगुरूनिहैवभुंजीयभोगान्रुधिरप्रदिग्धान् ॥ ५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥
नमारितांयांवडिलांगुरूंतें ॥ भिक्षारवाणेंवाटतेंश्रेयमातें ॥ धनार्थिहेमारुनियाचलो-
कीं ॥ भोगूंरक्तेंभोगमारवूनियांकीं ॥ ५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सुमहानुभावगुरुशींनव-
धुनिउदरार्थभैक्ष्यमागावें ॥ नस्वार्थकामगुरुच्याहननेंरुधिराक्तराज्यभोगावें ॥ ॥
दोहरा ॥ ॥ भीरवमांगिबररवाइकेंगुरुहनिवोअनीत ॥ गुरुहीमारिभोगहिकरेभ
रवोसुल्लोहूरीत ॥ ५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ गुरुवधोनिराज्यकरणें ॥ त्याहूनिबरेंभि-
क्षामागणें ॥ वडीलवधोनिभोगभोगणें ॥ तेरुधिराक्तभोगजाणपां ॥ ५ ॥ ॥ अभंग
॥ ॥ नमारींगायावडिलांगुरुतें ॥ भिक्षारवाणेंमातेंश्रेयवाटे ॥ द्रव्यलाभेंघातकराव
यालोकीं ॥ जेणेंसर्वांसुरवींनिंद्यव्हावें ॥ २ ॥ यांच्यारक्तेंभोगमारवुनीभोगावे ॥ भक्षी २

मांसासवेंमद्यजैसें॥ ३॥ नकोरेदयाळाघालूंयाअकर्मी॥ रुखीतुझ्नेनामीतुकाह्मणे॥
४॥ ५॥ ॥श्लोक॥ ॥ नचैतद्विद्मः कतरन्नोगरीयोयद्वाजयेमयदिवानो
जयेयुः॥ यानेवहत्वानजिजीविषामस्तेवस्थिताःप्रमुखेधार्त्तराष्ट्राः॥ ६॥
॥ ॥सम०॥ ॥आह्मींजिंकोंबरवेंहेंचिआह्मां॥ किंवाजाऊंमेलियामोक्षधामा॥ दो
न्हींनेणोंयांसमारूंतथापी॥ वांचूंआह्मींहेंनइच्छूंचपापी॥ ६॥ ॥आर्या॥ ॥
जयकींअपजयबरवाजाहलाआह्मासिहाचिसंदेह॥ तेधार्त्तराष्ट्रठेलेत्यागावात्या-
चियावधेंदेह॥ ६॥ दोहरा॥ ॥यहजूहमनहिजानहिहारिभलेकीजीत॥ जनहि
मारिहमनहियेतेथाडोहेंमीत॥ ६॥ ॥ओवी॥ ॥अधिकउणेंहोईलकोणा॥
जयोत्यांकिंआपणां॥ कौरवमारूनियांजाणा॥ कायजिवित्वआमुचें॥ ६॥ अभंग
॥ ॥आह्मींजिंकूंनरेतेचआह्मांदेवा॥ किंवामेल्याजीवामोक्षपद॥ १॥ दोन्हीमार्ग
त्यागेंजरींमारूंयांसी॥ तथापीप्राणासीचिरंजीव॥ २॥ वांचोंबहूकाळवंशवृद्धिक
रूं॥ नइच्छूंव्यव्हारूतुकाह्मणे॥ ३॥ ६॥ ॥श्लोक॥ ॥ कार्पण्यदोषोपहत
स्वभावःपृच्छामित्वांधर्मसंमूढचेताः॥ यच्छ्रेयःस्यान्निश्चितंब्रूहितन्मेशि

ष्यस्तेहंशाधिमांत्वांप्रपन्नम्॥ ७॥ ॥सम०॥ ॥याधर्माच्यासंकटींदीनजा-
लों॥ तूंतेंकृष्णाशरणप्रायआलों॥ जेंकल्याणस्वामिनेंतेंवदावें॥ याशिष्यातेंशासनें
वागवावें॥ ७॥ ॥आर्या॥ ॥कार्पण्यदोषहतमीशरणागतशिष्यधर्मसंमूढ॥
पुसतोंश्रेयस्करनिश्चितशिक्षावेंमजअसेलजेंगूढ॥ ७॥ ॥दोहरा॥ ॥धर्मका
झमोमूढहोंपूछतकृपाकरभाय॥ दीनातीहारेशरणहोंदीनेंजुगतबताय॥ ७॥ ॥
ओंवी॥ ॥मजदेहींअसेभ्रम॥ ह्मणोनितुह्मापुसेधर्म॥ मजमूर्खाचाअसंभ्रम॥
श्रेयतेंमजसांगिजे॥ ७॥ ॥अभंग॥ ॥याधर्माच्याश्रमेंबुद्धिमूढजालों॥ तुजश
रणआलोंजगदीशा॥ १॥ श्रीरंगाकल्याणज्यामाजीअसेल॥ तोचिवदेबोलआदरा
चा॥ २॥ स्वामीसद्गुरुहोशिष्यामीतुमचा॥ धारकशिक्षेचातुकाह्मणे॥ ३॥ ७॥ ॥
श्लोक॥ ॥नहिप्रपश्यामिममापनुद्याद्यच्छोकमुच्छोषणमिंद्रियाणा-
म्॥ अवाप्यभूमावसपत्नमृद्धंराज्यंसुराणामपिचाधिपत्यम्॥ ८॥ ॥
सम०॥ ॥नतेंदिसेजेंममशोकनाशी॥ जोशोकह्माशोषकइंद्रियासीं॥ समृद्धराज्य
त्रिदशेंद्रलक्ष्मीपावेनयेथेंनतरींसुखीमी॥ ८॥ ॥आर्या॥ ॥नदिसेशोकहरी

तेंशोषेजो इंद्रियें महाप्राज्य॥ जरिहीपद इंद्राचें मिळेल असपत्न भूमिचें राज्य॥८॥ ॥ दोहरा॥ ॥भूमिलोकस्वरलोककोल हो अकटंकराज॥ इंद्रियसोखयत्तहियको जायनसोकसमाज॥८॥ ॥ओवी॥ ॥नदिसेऐसेंजें शोकनाशी॥ शोकतोशोषक इंद्रियांसीं॥ पावलिया त्रिदशेंद्रलक्ष्मीसीं॥ तरीं स्फुरवनपवेमी॥८॥ अभंग नतेदिसे कांहीं ममशोकनाशक॥ जोशोषशोषक इंद्रियांसी॥१॥ समृद्धिराज्याची-त्रिदशेंद्रलक्ष्मी॥ पावेन तरीं मी स्फुरवीनव्हे॥२॥ तुकादासविनवी अगापुरुषोत्तमा बोलतों ते क्षमा अपराध॥३॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥संजयउवाच॥ ॥एव-मुक्त्वाहृषीकेशंगुडाकेशःपरंतप॥ नयोत्स्यइतिगोविंदमुक्त्वातूष्णींब भूवह॥९॥ ॥सम०॥ ॥परंतपगुडाकेशहृषीकेशासिबोलिला॥ नकरीयुद्ध गोविंदाह्मणोनिराहिलाउगा॥९॥ ॥आर्या॥ ॥यापरिवदतांवदतांवरिलेंमौन्यें तदा गुडाकेशा॥ नकरीगोविंदामीयुद्धअसेंबोलुनीहृषीकेशा॥९॥ दोहरा ऐसें कहीश्रीकृष्णसों अर्जुनताहीबार॥ज्कद्धन हो हरजक करोयहकिन्होंनिरधार॥ ॥९॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणे धृतराष्ट्रासी॥ ऐसे अर्जुन बोलिला श्रीकृष्णा-

४

सी ।। युद्धनकरीमीतयांसी ।। ह्मणूनिउगाचराहिला ।। १ ।। ।। अभंग ।। ।। संजय ह्मणेंरायात्दृषीकेशाप्रती ।। केलीहेविनंतीगुडाकेशें ।। १ ।। शेवटींवचनबोलेहे निपार्थ ।। युद्ध आत्मस्वार्थनकरीमी ।। २ ।। गोविंदाचेंपदींठेविलामस्तक ।। जन्माचें सार्थकतुकाह्मणे ।। ३ ।। ९ ।। ।। श्लोक ।। ।। तमुवाचत्दृषीकेशःप्रहसन्निवभारत ।। सेनयोरुभयोर्मध्येविषीदंतमिदंवचः ।। १० ।। ।। सम० ।। ।। त्यातेंबोलेत्दृषीकेशकरूनीमुखहांसतें ।। विषादयुक्ताप्रतिहेंबोलेसैन्यद्वयामधें ।। १० ।। ।। आर्या ।। ।। दोन्हीसेनेमध्येंयापरिसविषाददेखुनीपार्थ ।। बोलेहास्यकरोनिमधुसूदनजीप्रगल्भरूपार्थ ।। १० ।। ।। दोहरा ।। ।। दोऊंसेनाकेमाझमोअर्जुनकियोविखाद ।। कृपावंत हो कृश्नजूकीन्होबचनप्रसाद ।। १० ।। ओवी हांसोनियांदेव ।। अर्जुनाससांगेभाव ।। विषादसांडायाहाव ।। उपदेशकरी ।। १० ।। ।। अभंग ।। ।। त्यातेंत्दृषीकेशहांसोनीबोलिला ।। विस्मयदाटलाअभ्यंतरीं ।। ।। १ ।। विषादजाणोनीकळवळिलाहरी ।। बोलेंचीउद्धरीसंशयातें ।। २ ।। सैन्यद्वयामाजीसंवादतीदोघें ।। तुकाह्मणेंजगातारावया ।। ३ ।। १० ।। ।। श्लोक ।। ।। ४

श्रीभगवानुवाच॥ ॥अशोच्यानन्वशोचस्त्वंप्रज्ञावादांश्चभाषसे॥ग
तासूनगतासूंश्चनानुशोचंतिपंडिताः॥११॥ ॥सम०॥ ॥अयोग्यशोक
करिशी आणिपांडित्यबोलसी॥ शोकमेल्यांजित्यांचाहीनकरीतीचपंडित॥११॥
॥ ॥आर्या॥ ॥ करुनीअशोच्यविषयींशोकातें वदसिसूज्ञवादातें॥अगता
सुगतासूतेंकरितीपंडितकदांनखेदातें॥११॥ दोहरा॥ ॥ सोचअसोचक्योंक
रतकहतग्यानकीबात॥सोचनपंडितकरतहैजीवनउपजतजात॥११॥ ओवी
अशोच्यातेंशोचणें॥जाणिवेचेंबहुबोलणें॥गेलियामेलियाचेंदुःखकरणें॥नक
रितीचपंडित॥११॥ ॥अभंग॥ ॥मेघगंभीरस्वरेंबोलेरमानाथ॥ अयोग्यहापं
थशोककदीसे॥१॥ आह्मींजेंबोलावें तें तंवराहिलें॥ पांडित्यनिघालेंतुह्मापुन॥
॥२॥पांडित्यबोलसीशोकही करिसी॥ परिगानेणसीनिजहित॥ ३॥ मेल्याजीत्या
माजीशोकानेदीचित्त॥ तेंमान्यपंडिततुकाह्मणें॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥
नत्वेवाहंजातुनासंनत्वंनेमेजनाधिपाः॥नचैवनभविष्यामःसर्वेवयम
तःपरम्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥कधींहीनव्हतोंमी तूंहेराजेनघडेअसें॥पुढेंनासों

५

हेंघडेनाकींअनादिहिनित्यही ॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥मीआणितूंहिपार्थासर्व-
हिहेभ्रूमिपाळसेनाही॥ नव्हतोंमागेंआह्मीतैसेचिपुढेंनसोंअसें नाहीं ॥ १२॥ ॥
दोहरा॥ ॥हमतुमऔरनृपतिइनकोनासन होय॥ तिनोंलोकमेंथिररहेयहसब
कोंजोय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥मजतुजरायांशी॥ गणित नाहींजन्ममरणाशी॥
आणिपुढेंसर्वांशी॥ असंख्यातजाणपां॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥कधींकोणेका-
ळींनहोतोंजीआह्मीं॥ येथेंकधींतुह्मीनसालकीं॥१॥ हेराजेत्यासेनाऐसेआसव
र्ग॥ नव्हताप्रसंगसमराचा॥ २॥ पुढेंनाशजाल्याकोण्हीचउरेना॥ सृष्टिहे रचना
जायक्षया॥३॥ तुकाह्मणेदेवअनादिसांगतो॥ नित्यचीवर्णितोखळचिहा॥४॥
॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥देहिनोऽस्मिन्यथादेहेकौमारंयौवनंजरा॥ त
थादेहांतरप्राप्तिर्धीरस्तत्रनमुह्यति॥१३॥ ॥सम०॥ ॥जीवासीदे
हियांजेसेंबाल्यतारुण्यवार्धक॥ तैसी देहांतरप्राप्ती मोहेनाधीरतेस्थळीं॥
॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥ कौमारयौवनजरायेतीजाती एथास्रुतावीरा॥
तैसेंदेहांतरहीनकरीचित्तांतमोहत्याधीरा॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥

५

बालयुबाऔरवृद्धतायादेहकोंहोय॥जैसोदेहअंतरलहेधीरनमोहनहोय॥१३॥ ॥
ओवी॥ ॥जीवअसतांदेहीं॥बाळतरुणवृद्धहोकांहीं॥जीवदेहधारीपाही॥
सत्वधीरमोहनपावती॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥जीवासशरीरींजैसेंबाळपण॥स
वेंचीतारुण्यअवस्थाहे॥१॥पुढेंतैसेंवृद्धगळेदेहशक्ती॥पुढेंमृत्युप्राप्तीठेविलीसे
॥२॥पुन्हायमजाचीपुन्हाजन्मायेणें॥हेंघडेरितीनेअचूककीं॥३॥तैसेंदेहांतर
प्राप्तीओळखावी॥मोहेनापदवीधैर्येतुका॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥मात्रा-
स्पर्शास्तुकौंतेयशीतोष्णसुखदुःखदाः॥आगमापायिनोनित्यास्तांस्तिति
क्षस्वभारत॥१४॥ ॥सम॰॥ ॥कौंतेयासुखदुःखेंहीदेतीविषयइंद्रियें॥
यालांचनाशउत्पत्तीसोसावींहींचभारता॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥सुखदुःखशी
तउष्णप्रदमात्रास्पर्शभारतासाहे॥अगमापायिअनित्याहेंज्ञानबळेंसदैवतूंपाहे
॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनइंद्रियचित्तमिलबिखयसुखदुखदेत॥शीत
उष्णानहिथीरहेंसहतोतिनकोहेत॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥मात्राती इंद्रियेंजाण
॥विषयअसतीत्यांचेप्राण॥देतीसुखदुःखशीतउष्ण॥म्हणोनिअसत्यजाण

पां॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥ऐकआतांपार्थासुखदुःखदोन॥ देतीविषयपानकर्णीजेव्हां॥१॥ याचिलागींनाशउत्पत्तीसोसावी॥भारताऐकावीनीतीमाझी॥२॥ तुकाह्मणेदेवोयेकगूजसांगे॥जेणेंसाधुअंगेंपावेखूणा॥३॥१४॥ ॥श्लोक॥ यंहिनव्यथयंत्येतेपुरुषंपुरुषर्षभ॥ समदुःखसुखंधीरंसोऽमृतत्वायकल्पते॥१५॥ ॥सम०॥ ॥व्यथानदेतीपुरुषाहेजयापुरुषर्षभा॥समदुःखींसुखींधीरतोमोक्षायोग्यहोतसे॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥यांविषयांचीपीडानोहेऐसीअहेजयायुक्ती॥ तोसमदुःखसुखीहीधीरहितोपावतोमहामुक्ती१५॥ ॥ ॥दोहरा॥ ॥जाकेव्यथानहोयकछुसुखदुःखगमेसमान॥वेहेबिधियुक्तकेंलहेबातवहेपरमान॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥सुखदुःखतुल्यमानिती॥जेसुखदुःखानधरिती॥ तेउत्तमपुरुषहोती॥ तयांमोक्षअसे॥१५॥ ॥अभंग॥ पैंगानदेतीलव्यथा॥जयापूरुषासमर्था॥१॥ समभावनाआरंभा॥उत्तमनरींपुरुषर्षभा॥२॥दुःखींसुखींएकभावो॥ तोचमोक्षपुरींरावो॥३॥अणिकसांगणेंतेंकांहीं॥तुकावदेउरलेंनाहीं॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥नासतोविद्यते-

भावोनाभावोविद्यतेसतः॥उभयोरपिदृष्टोऽतस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः॥
॥१६॥ ॥सम०॥ ॥असत्देहनजोनित्यजीवसत्नअनित्यतो॥दोहींचेंतत्त्व
यांदोंततत्त्वज्ञींब्रह्मदेखिलें॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥लटिक्यासत्यत्त्वनसेनाहीं
मिथ्यात्वतेंविसत्याला॥हानिर्णयदोंहीचाआहेबाविदिततत्त्ववेत्त्याला॥१६॥ ॥
दोहरा॥ ॥जोऐसेबिनसेनहींजोबिनसेसोनाय॥जोइनतत्त्वकोंलखेगनि-
योग्यानिनमाय॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥नाहींतेंनुपजेकांहीं॥आहेत्यासिअ-
भावनाहीं॥दोन्हींतदोन्हीपणपाही॥तत्त्वज्ञानीपाहती॥१६॥ ॥अभंग॥
असत्देहनजोनित्य॥जीवसत्नतोअनित्य॥१॥दोंहींचेंतत्त्वयादोंत॥ब्रह्म
देखतत्त्वज्ञानें॥२॥तुकाकरितोप्रार्थना॥ह्मणीह्मणालउमजेना॥३॥ १६॥
श्लोक॥ ॥अविनाशितुतद्विद्वियेनसर्वमिदंततम्॥ विनाशमव्यय-
स्यास्यनकश्चित्कर्तुमर्हति॥१७॥ ॥सम०॥अविनाशीतेंचिजाणज्या
णेंहेंव्यापिलेंजग॥ कोणीयाअव्ययांशाचानाशहीनकरूंशके॥१७॥आर्या
व्यापीसर्वजगातेंपार्थातूंजाणतेंचिअविनाशी॥ वदतोंहेंचितुलामीकोणअ

शाअव्ययातयानाशी॥ १७॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ज्यासोंयहजगहैभयोअबिनाशी
यहजान॥ज्याहीबिनासनकोउसकेतांहिआत्मामान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥आ-
त्माअविनाशतुवांजाणिजे॥ सर्वव्यापकअसेसहजे॥ तयानाशकरूंनशकेदुजें॥ हेंज्ञा
नधरूनिशोकनकरी॥ १७॥ ॥अभंग॥ ॥नाशारहितजाणातेंची॥जगव्यापी-
सत्तात्याची॥१॥ वार्तानयाचीकोणाला॥ नसेठाउकीजनाला॥ २॥त्याचानाशयाजीवा
नें॥ नव्हेकोटिहीसाधनें॥३॥ मगशोकअविनाशाचा॥ तुकाह्मणेमिथ्यावाचा ॥४॥
॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥अंतवंतइमेदेहानित्यस्योक्ताःशरीरिणः॥अना
शिनोऽप्रमेयस्यतस्माद्युध्यस्वभारत॥ ॥सम०॥ ॥देहनश्वरज्याजीवा
बोलिलाअंशनित्यतो॥ अनाशीअप्रमेयाचाभांडेयास्तवभारता॥१८॥ आर्या
अविनाशीजीवाचाहोयतनूलागिभारतामरण॥यास्तवकुंतीतनयातूंकरिपार्थास्व
धर्मकामरण॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥अंतवंतसबदेहमोंजीवरहतहैनीत॥ अबि
नाशीयहजक्हेजऊद्दकरोतोनीत॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥देहतंवनाशिवंत॥आत्मा
नाशरहित॥ ज्यासिअज्ञानह्मणिजेत॥ पार्थाऊठयुत्धासीं॥१८॥ ॥अभंग॥

देहनाशिवंतपुरे॥ जीवज्ञानसाचोकारे॥१॥ अंशब्रह्मीचातोनित्य॥ नव्हे कधींहीअ-
सत्य॥२॥ अविनाशीअप्रमेय॥जाणुनियुत्धकरीस्वयें॥३॥ तुकाह्मणेहाविकल्प॥
धरिल्याबाधीलगापाप॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥ यएनंवेत्तिहंतारंयश्चैनंम
न्यतेहतम्॥उभौतौनविजानीतोनायंहंतिनहन्यते॥१९॥ ॥सम०॥ ॥
भेदवादीह्मणेमारीचार्वाक्ह्मणतोमरे॥ दोघेहीनेणतीआत्मानह्मामारीनह्मामरे॥१९
॥ ॥आर्या॥ ॥आत्मावधीह्मणेजोआणिवदेजोवधोनिहीतोघे॥नवधीनमरेआ
त्माकरितीअध्यासमूर्खतेदोघे॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥जोयाकोहंतागनेहनोगमे
जोकोय॥यहनमारेमरेनहीअग्यानीवोदोय॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसेह्मणतीहा
मारितो॥दुसराह्मणेहामारवितो॥ दोघेनेणतीकोणमारितो॥ मारणेंमरणेंअसेना
॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥ भेदवादीयांचेंमत॥ मारीह्मणतितेनेमांन॥१॥चार्वाका
चेंज्ञानखोटें॥ मेलेह्मणतीअवचटे॥२॥परीनेणतीदोघेही॥ नतोमारीह्मणेकांहीं॥
॥३॥तुकाविनवीतोसंता॥चित्तदेणेंअपूर्वता॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥नजा
यतेम्रियतेवाकदाचिन्नायंभूत्वाभवितावानभूयः॥अजोनित्यःशाश्वतो

ऽयंपुराणोनहन्यतेहन्यमानेशरीरे॥ २०॥ ॥सम०॥ ॥नहाहोतोमरतोवा कधींही॥ देहासंगेहोउनी होतनाहीं॥ अजानित्याशाश्वतायापुराणा॥ देहादृश्यामारितांमारवेना॥ २०॥ ॥आर्या॥ ॥आत्मानहोयनमरेनकधींहोवोनिमागुताहोतो॥ ॥ शाश्वतपुराणअजजोनमरेमरतांशरीरआहोतो॥ २०॥ ॥दोहरा॥ ॥यह नमरेउपजेनहीभयोनआगेहोय॥ अजपुरातननित्यहै मारेमरेनसोय॥ २०॥ ओवी आत्मानाशरहित॥ उपजोंनलाहेनिश्चित॥ हा अजनित्यपुराणशाश्वत॥ यासनाशनाहींसर्वथा॥ २०॥ ॥अभंग॥ ॥नव्हेजन्मचीजयासी॥ नयामृत्युकेवींग्रासी॥ १॥ कधींदेहाचेसंगती॥ नेणेयेणेंजाण्याप्रती॥ २॥ देहासंगेअसतांनाहीं॥ हें चित्याचेंनवलपाही॥ ३॥ अजनित्यशाश्वततो॥ देहेंदृश्येगवसेनातो ४॥ मारितांही मारवेना॥ तुकाह्मणेंयापुराणा॥ ५॥ २०॥ ॥श्लोक॥ ॥ वेदाविनाशिनंनित्यंयएनमजमव्ययम्॥ कथंसपुरुषःपार्थकंघातयतिहंतिकम् ॥ २१॥ सम०॥ ॥पूर्वोक्तलक्षणीयातेंजाणतोपुरुषस्वयें॥ प्रकृतीवेगळाकोण्हामारीवा मारवीकसा॥ २१॥ ॥आर्या॥ ॥अजअव्ययअविनाशीआत्माऐसेंमनांतचिविचा

री॥ मगतोपुरुषकसारेपार्थाकोणाशिमारवीमारी॥ २१॥ ॥दोहरा॥ ॥जोजान
तहैआतमाअव्ययऔरअबिनाश॥सोनहिंमरेमारनसकेअबिकारीअबिनाश॥
॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥आत्माजाणअविनाश॥ अव्ययह्मणतीतयास॥ अर्जुना-
ऐंसीयाजीवास॥कवणमारूंशके॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥पूर्वोक्तयाच्यालक्षणा॥
पुरुषजाणेविचक्षणा॥१॥येऱ्हवीयाप्रकृतीला॥ मारीकोणवेगळाला॥२॥मारि
तोकैसाआतां॥तुकाविनवीतोश्रोतां॥३॥२१॥ ॥श्लोक॥ ॥वासांसिजी
र्णानियथाविहायनवानिगृण्हातिनरोऽपराणि॥तथाशरीराणिविहाय
जीर्णान्यन्यानिसंयातिनवानिदेही॥२२॥ ॥सम०॥ ॥वस्त्रेंजनींटाकु
निजेंविदेतो॥शरीरधारीनविअन्यघेतो॥कलेंवरेंटाकुनिजीवजीर्णें॥घेतोनवीं
अन्यअनेकवर्णें॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥जैसानरकोंतेयानूतनघेतोत्यजोनिजी
र्णपट॥तैसादेहनवाघेदेहीहीटाकुनीजुनानिपट॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥जैसे
पटजीरनतजेपहिरतनरजनबीन॥देहपुरानजीवनजेधरीयतनईपरवीन॥२२
ओवी॥ ॥जीर्णजालियावरी॥ परिधाननवींकरी॥ कलेवरत्यजुनीधरी॥ देही

अन्य॥ २२॥ ॥अभंग॥ ॥ वस्त्रें जैसीं त्यागुनियां॥ नवीं घेणें पां घरा वया॥१॥ श
रीराचें तें चभावें॥ येथें चैतन्यें वागावें॥ २॥ जीर्ण देहत्यागें दुजा॥ तुका ह्मणे याच का
जा॥३॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥नैनं छिंदति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः॥ नचै
नं क्लेदयंत्यापो न शोषयति मारुतः॥२३॥ ॥सम०॥ ॥यालान तोडिती श
स्त्रें याला अग्नी न जाळिही॥ न पाणी भिजवी याला न करी शुष्क वायुही॥२३॥आ०
शस्त्रें छिन्न न व्हे हा आत्मा तैसाच पावकें न जळे॥ न करी शुष्क हि वायू करवेना आ
र्द्र ही तयास जळें॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥यह न कटे हथियार सो पावक सके न हि
जारी॥ भीज सके जल ना हि ने सोक न सके बतयारी॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥श-
स्त्रीं न तुटे कांहीं॥ अग्नी न जाळी पांहीं॥ जळ बुडविणार नाहीं॥ वायू त्यानें न शोष वे
॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥याला न तोडिती शस्त्रें॥ वन्ही जाळीना शिखाग्रें॥१॥ नपा
णी बुडवि यासी॥ वायू न उडवी बळेसीं॥ २॥ शष्कवातें अणु गर्भ॥ हा तो नित्यच-
स्वयंभ॥३॥ सत्तामात्रें यानिराळा॥ तुका ह्मणे धन्य कळा॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥
अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च॥ नित्यः सर्वगतः स्थाणुरच

लोऽयंसनातनः ॥२४॥ ॥सम०॥ ॥ छेदादाहानहायोग्यशोषायाभिजवाव
या॥ नित्यसर्वांतजोस्तब्धजोशाश्वतअचंचल॥ २४॥ ॥आर्या॥ ॥अच्छेद्य
अदाह्यपुरुषाकितितुजउघडोनिसांगबावरणूं॥ अक्लेद्यअशोष्यतसानित्याच-
ळआद्यसर्वगावरणूं॥ २४॥ ॥दोहरा॥ ॥कटेजरेसूखेनहीओरनभिजन
जोग॥ सदारहेसबठौरथिरअबिनाशिबिनरोग॥ २४॥ ॥ओवी॥ ॥नबु
डेनतुटेशोषे॥ जीवव्यापूनिअसे॥ स्थानवंतअचळदिसे॥ परिपूर्णभरला॥२४
अभंग॥ छेदावयानहायोग्य॥ यत्नअग्नीचाअयोग्य॥ १॥ नसेस्रकलाहाकधीं
॥ भिजलानाहींकायबाधी॥ २॥ स्थाणुपरीस्थिरसर्वी॥ नित्याचळभरलीउर्वी॥
३॥ अचंचळरूपजाणे॥ तुकयाध्यानलागेत्याचे॥ ४॥ ॥श्लोक॥ ॥अव्यक्तो
ऽयमचिंत्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते॥ तस्मादेवंविदित्वैनंनानुशोचितुम
र्हसि॥ २५॥ ॥सम०॥ ॥नचिंतवेनिराकाराबोलिलानिर्विकारहा॥ याकारणें
यासिअसेजाणशोकनकोकरूं॥ २५॥ ॥आर्या॥ ॥अव्यक्ताचिंत्यपुरुषअ
विकारीवदतिजाणस्रश्लोक॥ जाणुनियास्तवऐसेंनकरीपार्थाकदापितूंशोक॥ २५

दोहरा॥ ॥प्रगटनहींजू अचिंत्यहै अविकारीतूंजान॥ ऐसेजाकोंजानिकेंसोकुलो-
हिजनमान॥ २५॥ ॥ओवी॥ ॥नकळेचित्तींनयेअव्यक्तीं॥ तयासिअविकार्ये
ह्मणती॥ ऐसेंजाणोनितूंकिती॥ वृथाशोककरितोशी॥ २५॥ ॥अभंग॥ ॥
जासीआकारचिनाहीं॥ त्याचेंचिंतनतेंकायी॥१॥ जेथेंद्वैतहेंसिरेना॥ निर्विकारहें-
चिजाणा॥ २॥ त्याकारणेंयासिअसे॥ शोकनधरीमानसें॥३॥ केलाशोकफळका
य॥ तुकाह्मणेंवायांजाय॥ ४॥ २५॥ ॥श्लोक॥ ॥अथचैनंनित्यजातंनि-
त्यंवामन्यसेमृतम्॥ तथाऽपित्वंमहाबाहोनैनंशोचितुमर्हसि॥ २६॥ ॥
सम०॥ ॥आतांदेहासवेंहोतोमरतोजरिमानिसी॥ तरींतूंजमहाबाहोयाशोका
सिनयोग्यता॥ २६॥ ॥आर्या॥ ॥ नित्यमरेजन्मेतोजीवअसेंमानिशीजरींथो
क॥ हेविजयमहाबाहोनकरीचित्तींतथापितूंशोक॥ २६॥ ॥दोहरा॥ ॥जोतूं
जानतजीबकोंजनममरणपुनिहोय॥ नउसोकतुजिनकरेमनदृढतामेंजोय॥ २६॥
॥ ॥ओवी॥ ॥जीवनउपजेननाशे॥ हेंतुलाज्ञानअसे॥ अर्जुनाजाणोनिऐसें॥
शोकासिकायकारण॥ २६॥ ॥अभंग॥ ॥आतांदेहासवेंहोतो॥जरींमरतो

१०

मानिसी॥१॥ तरींतुजमहाबाहो॥ शोकग्रहोनसावा॥२॥ सर्वजाणतयांच्याराया
पाहेत्वदयांशोधोनी॥३॥ तुकाह्मणेकृपावंता॥ दासचिंतातुज आहे॥४॥ २६॥
श्लोक॥ ॥जातस्यहिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच॥ तस्मादपरिहा-
र्येऽर्थेनत्वंशोचितुमर्हसि॥ २७॥ ॥सम०॥ ॥जोजालात्यासिमरणमे-
त्याजन्महिनिश्चित॥ परिहारनसेज्यालात्याशोकाशिनयोग्यतूं॥ २७॥ आर्या
जाहलानिश्चितमरतोनिश्चितमेलाहिजन्मतोलोक॥ नटळेहेंकोणासींयास्त
वनकरींकदापितूंशोक॥ २७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोउपजेसोबिनासहैमरेसो
उपजेआय॥ होनहारसोहोतहैताहिनसोकबदाय॥ २७॥ ॥ओवी॥ ॥उप
जलियासमृत्यू॥ मेलियाजन्मसत्यु॥ हाऐसाअपरिहारार्थू॥ शोकनकरीमान
सीं॥ २७ ॥ अभंग॥ ॥जन्माआलियामरण॥ टाळीकोणअर्जुना॥१॥ मृ-
त्युपाठिलागेजन्म॥ कोणनेमढांसळी॥२॥ परिहाराजेविरहित॥ नेदीचित्त्या
शोकीं॥३॥ तुकाह्मणेजेअयोग्य॥ होयभोग्यकोठेनी॥४॥ २७॥ ॥श्लोक॥
अव्यक्तादीनिभूतानिव्यक्तमध्यानिभारत॥ अव्यक्तनिधनान्येवतत्रका

परिदेवना ॥२८॥ ॥सम०॥ ॥भूतांचीआदिअव्यक्तींमध्येंहींव्यक्तदीसती॥
अव्यक्तींचलयाजातींत्याचातोरवेदकांपरी ॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥मायेपासूनिसु
टतीभूतेंतीमाजिमागुतींदडती॥मध्येंउगींचदिसतींयासाठींसूज्ञकोणतेरडती॥
॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥पाछोजाइनजाइयेआगेरवरेनजान॥माझहिकछुनदेखिये
ताकोंसोकनमान॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतीपासोनिहोतीं॥मरणपर्यंतदिस
तीं॥मागुतींप्रकृतींसामावतीं॥ हाशोकतूजअयोग्य॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥भूत
जातिआदियेक॥प्रकाशकअव्यक्त॥१॥मध्यव्यक्तयाचाभाव॥जोस्वभावमृगज
ळीं॥२॥ लयअव्यक्तींनेमिला॥ खेदआलातुजकैसा ॥३॥उगीत्याचित्तवेदना॥
तुकयाध्यानातेंनये॥४॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥आश्चर्यवत्पश्यतिकश्चिदेन
माश्चर्यवद्वदतितथैवचान्यः॥आश्चर्यवच्चैनमन्यःशृणोतिश्रुत्वाप्येनंवे-
दनचैवकश्चित्॥२९॥ ॥सम०॥ ॥आश्चर्यवत्पाहतियासिकोण्हीआ
श्चर्यवद्बोलतियेकवाणीं॥आश्चर्यवत्ऐकतियेककानींकोण्हीअ होनेणतिआइ
कोनी॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥आश्चर्यापरिकोणीऐकुनिनेणेतसाचिबापाहे॥कोणी

ऐकुनिनेणेआत्म्याशींजाणतीनवापाहे॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥जोयाकोंदेखत
कहेसोउअचरजभाय॥ कनेअचंबोसोलगेयहजानोनहिजाय॥२९॥ ॥ओवी
आश्चर्यरूपकोणीदेखती॥ आश्चर्यकोणीबोलतीऐकती॥आइकोनिविसरती॥
आश्चर्यथोर॥२९॥ ॥अभंग॥ ॥कोणीपाहतीआश्चर्ये॥निजधर्मेसांटोपें१
कोणीआश्चर्यातेंबोले॥निकेभलेमनदेती॥२॥ कोणीआश्चर्यथाऐके॥वार्तापि-
केमोक्षाची॥३॥ कोणीनेणतीऐकोनी॥ऐसीकाहणीह्मणेतुका॥४॥ २९॥ श्लोक
॥ ॥देहीनित्यमवध्योऽयंदेहेसर्वस्यभारत॥ तस्मात्सर्वाणिभूतानिनत्वं-
शोचितुमर्हसि॥३०॥ ॥सम०॥ ॥देहधारीनहावध्यसर्वदेहांतभारता॥भू
तेंतोंनश्वरेंतस्मात्त्याच्याशोकानयोग्यतूं॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥देहीसकळांच्या
होपार्थादेहींअवध्यहेंघोक॥ वास्तवभूतांविषयींनकरीसखयामनांततूंशोक॥३०
दोहरा॥ ॥जीवनमारोजातहैबसतसबसनकेदेह॥ तातेंशोकनकीजियेकरिकाहू
सेंनेह॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥देहीनित्यवंतपाही॥जीववधिलानवचेकांहीं॥हा
सर्वभूतांचेठायीं॥ वृथाशोककरूंनको॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥देहधारीनहाबद्ध

जोअबद्द्यमासीं ॥१॥ सर्वदेहांतभारता ॥ पूर्णसत्ताचिन्मय ॥ २॥ भूतेंनरींनाशवंत
॥ खेदकरीतकशाचा ॥ ३॥ नव्हेसिअर्जुना तूंयोग्य ॥ भवअरोग्यतुकया ॥ ४॥
॥३०॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ स्वधर्ममपिचावेक्ष्यनविकंपितुमर्हसि ॥ धर्म्याद्धि
युत्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते ॥ ३१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ स्वधर्मपाहुनी
कंपाकरायासिनयोग्यतूं ॥ धर्मयुद्धाहुनीश्रेयक्षेत्रियांसनआणिखी ॥ ३१॥ ॥
आर्या ॥ ॥ निजधर्मावरिदृष्टीदेउनिपार्थाभिवूंनकोयुत्धा ॥ युत्धाविणतोक्षत्रिय
नपवेकल्याणहेधरीश्रत्धा ॥ ३१॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ आपनोधर्मबिचारतूंजिनसों
छोडसंग्राम ॥ धर्मजुद्दतेक्षत्रिहैऔरन छूअभिराम ॥ ३१॥ ॥ ओवी ॥ ॥ स्व
धर्मजाणशीजरीं ॥ भयासिनव्हसीअधिकारी ॥ धर्मयुत्धाहूनिश्रेयतरीं ॥ क्षत्रि-
यांअधिकनसे ॥ ३१॥ ॥ अभंग ॥ स्वधर्मपाहोनिकृपा ॥ आलीबापायेवेळे ॥ १
तरिहेंयोग्यनव्हेदया ॥ पतनींकायाघालिल ॥ २॥ धर्मयुद्धारेवांचुनी ॥ श्रेययेस्था
नींदिसेना ॥ ३॥ क्षत्रियाचेक्षात्रधर्म ॥ तुकावर्मनिवेदी ॥ ४॥ ३१॥ यदृच्छयाचोप
पन्नंस्वर्गद्वारमपावृतम् ॥ सुखिनः क्षत्रियाः पार्थलभंतेयुद्धमीदृशम् ३२

सम०॥ ॥प्रार्थिल्याविणजेंजालेंस्वर्गाचेंद्वारउघडें॥ सुखीनिर्भयतेंऐसेंयुद्धक्षत्रिय लाधती॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥आयासाविणमिळतांस्वर्गाचेंद्वारयुद्धहेंउघडें॥माना वेंसौख्यमनींपार्थाक्षत्रियजनेंमहासुघडें॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥आपनीइछातेंल स्योंखुलोस्वर्गकोद्वार॥भागवतक्षेत्रिलहेऐसोरणयाबार॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥ देवह्मणेपार्थासी॥दैवेंआणिलारणासी॥मुक्तस्वर्गद्वारासी॥युद्धींक्षत्रियांलाभु॥ ॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥आर्जिल्यावीणजालेंहें॥पुरत्यापाहेदृष्टीनें॥१॥ द्वारउघडें स्वर्गाचें॥भाग्यसाचेंह्मणोनी॥२॥सुखीनिर्भयतेंऐसें॥क्षत्रियहर्षेंरणांगणीं॥३॥ लाभह्मणेंतुकयाला॥हाचआलाजन्माचा॥४॥३२॥ ॥श्लोक॥ ॥अथचेत्त्व- मिमंधर्म्यंसंग्रामंनकरिष्यसि॥ ततःस्वधर्मंकीर्तिंचहित्वापापमवाप्स्यसि॥ ३३॥ ॥सम०॥ ॥आतांयाधर्मयुध्दातेंकरीनासचितूंजरीं॥तरींस्वधर्मकीर्तीतेंटा कूनीपाघपावसी॥३३॥ ॥आर्या॥ आतांस्वधर्मअपुलायासंग्रामानआजि आदरितां॥ धर्माच्यानाशातेंकीर्तीच्याकरुनिपावशीदुरितां॥३३॥ ॥दोहरा॥ ॥ औरधर्मसंग्रामकोंजातूंकरयेनहीं॥ तजकेंकीरतधर्मकीपडिहेपापनमाहिं॥३३॥

ओवी ॥ ॥आपलास्वधर्मसांडोनी॥ संग्रामनकरिसीरणीं॥ उत्तमश्रेयहारऊनी॥
१२ पावसीपापातें॥ ३३॥ ॥अभंग॥ ॥आतांयाचधर्मयुद्धीं॥ दृढबुद्धिसोडिली॥१॥
नभांडेनह्मणोनीयां॥ छंदवांयांघेतला॥२॥ तरीसत्कीर्तिजाऊनी॥ निंदाजनींपाव
सी॥३॥ तुकाह्मणेआनंदती॥ पापहातींधरलिया॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥अ-
कीर्तिंचापिभूतानिकथयिष्यंतितेऽव्ययाम्॥ संभावितस्यचाकीर्तिर्मरणा
दतिरिच्यते॥३४॥ समं०॥ ॥अपकीर्तितुझीलोकआचंद्रार्कहिवर्णिती॥ दुष्की
र्तिमान्यपुरुषांमरणाहूनिवाइट॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥शाश्वतपार्थातूझीभूतेंहीं
वर्णितीलअपकीर्ति॥ संभाविताशिअपयशमरणाधिकजाणदेतसेअंतीं॥३४॥
दोहरा॥ ॥सबलोककहेअबतेअपजसबदाय॥ अपजसप्रतिष्ठावंतकूंमरणहु
तेंअधिकाय॥ ३४॥ ॥ओवी॥ ॥अधर्मअपकीर्ति॥ लोकनिंदाबोलती॥ तुझेश
त्रूहांसती॥ तेंमरणातुल्य॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥तुझीअपकीर्तिलोक॥ हेचंद्रार्क
वाणिती॥१॥ पुरुषजोकीर्तिमान्य॥ त्याअमान्यहेगोष्टी॥२॥ मरणवरेंएकवेळां॥ प-
रीजिव्हाळाहारवोटा॥३॥ तुकाह्मणेयेथेंनिंद्य॥ तेथेंवंद्यहोईना॥४॥३४॥ श्लोक १२

भयाद्रणादुपरतंमंस्यंतेत्वांमहारथाः॥ येषांचत्वंबहुमतोभूत्वायास्यसिला
घवम्॥३५॥ ॥सम०॥ ॥भयेंरणांतुनीगेलाह्मणतीलमहारथी॥मान्यहोऊनि
हीयांतेंपावसीबहुलाघव॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थामहारथीहेह्मणतिलतुजला
रणासिहाभ्याला॥ज्यांशींमान्यसदातूंभासेललघुत्वयांचिसभ्यांला॥३५॥ दोह०
भयतेंअर्जुनरणतजोयोंकहीयेबीर॥तोहीबहुतकरमानतहेंअबलघुकहिहेंधीर
॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥भयेंकरूनिपरतसी॥हेंकळेलरथियांसी॥शूरींथोरपण-
पावलासी॥तेथेंपावसीअपमान॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥भयेंगेलारेपळाला॥
पार्थभ्यालाआह्मासी॥१॥ हांसतिलमहारथी॥अर्थस्वार्थनाडुहा॥२॥ महार
थीनामतूझें॥सांडेलवोझेंब्रीदाचें॥३॥ तुकायाचपंथेंमान्य॥घेसीअन्यलाघव॥
॥४॥३५॥ ॥श्लोक॥ ॥अवाच्यवादांश्चबहून्वदिष्यंतितवाहिताः॥निं-
दंतस्तवसामर्थ्यंततोदुःखतरंनुकिम्॥३६॥ ॥सम०॥ ॥ बोलोंनयेतितेबो
लबोलतीबहुशत्रुहे॥सामर्थ्यनिंदितीतूझें त्याहुनीदुःखकोणतें॥ ३६॥ आर्या॥
बोलूंनयेचिजेंतेंपार्थातुजबोलतीलरिपुदुष्ट॥निंदितितवसामर्थ्यायाहुनिआणी

ककोणतेकष्ट॥३६॥ ॥दोहरा॥ ॥तेरेअरिसबकहेजोअनकहनीबात॥नीज
थाडीयाहिकीसुनेवहे दुःखलागतनात॥३६॥ ॥ओवी॥ ॥बोलोंनयेतेबोल
ती॥नवसामर्थ्यवैरीनिंदिती॥लाजहोईलक्षितीं॥हेंमोठेंदुःख॥३६॥ अभंग
बोलोंनयेतेतेबोल॥शस्त्रेंखोलभेदिती॥१॥बहुरिपुपार्थातुज॥देतीलाजमनस्वी
॥२॥प्रतापतोनिरखंडुनी॥विटंबणीचाळीती॥३॥दुःखकोणत्यापरतें॥जेंतुकयातें
स्फुरवदे॥४॥३६॥ ॥श्लोक॥ ॥हतोवाप्राप्स्यसिस्वर्गंजित्वावाभोक्ष्यसेमही
म्॥तस्मादुत्तिष्ठकौंतेययुद्धायकृतनिश्चयः॥३७॥ ॥सम०॥ ॥मेलिया
पावसीस्वर्गंजिंकिल्याराज्यभोगिसी॥यालागिंऊठकौंतेयाकरूनीयुद्धनिश्चय॥३७
॥आर्या॥ ॥मरसिलतरिस्वर्गमिळेजिंकिशितरिभोगिशीलहेधरणी॥यास्तव
ऊठसख्यातूंहोदृढनिश्चयधरूनिसिद्धरणीं॥३७॥ ॥दोहरा॥ ॥लरतमरेल
हिहेस्वर्गजितेयहमहिभोग॥उठअर्जुनतूंजुद्धकरयहिजेतोकोंजोग॥३७॥ ओवी
मेलियास्वर्गप्राप्ती॥वांचल्याहोसीलपृथ्वीपती॥हेंधरूनियांचित्तीं॥युद्धालागींउठगा
॥३७॥ ॥अभंग॥ ॥मेल्यायेथेंस्वर्गवास॥हानोमोडिलाउल्हास॥१॥आलावां

यास्वकर्मास ॥ तोकोणासभंगेना ॥१॥ नाहींतरीभुजातेजें ॥ जिंकिलिया कुरूराज्य ॥
भूमंडळीचेंभोगीजे ॥ सर्वसुखनित्यानी ॥ २ ॥ ययालागींशोकत्यागी ॥ उठेधैर्यबळें
आंगीं ॥ झुंझाचियेसेलभागी ॥ अधिकारितूंहोई ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेंभूमिभार ॥ उत
रावाहा निर्धार ॥ यास्तव अनुभव सार ॥ देवोंत्यासनिवेदी ॥ ४ ॥ ३७ ॥ ॥ श्लोक
सुखदुःखेसमेकृत्वालाभालाभौजयाजयौ ॥ ततोयुद्धाययुज्यस्वनैवं
पापमवाप्स्यसि ॥ ३८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ लाभालाभसुखेंदुःखेंजयापजयहे
सम ॥ मानूनिकरितूंयुद्धयाणेंपापनपावसी ॥ ३८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ करूनिस-
मानजयाजयलाभालाभसौख्यसंतापा ॥ मगकरियोगरणाच्यायेणेपार्थानपा-
वसीपापा ॥ ३८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ लाभहानिसुखदुःखओरजीतेहारिसमान ॥
तातेअर्जुनजुद्धकरपापलेहिजिनमान ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सुखदुःखसमकरूं
नी ॥ लाभअलाभनधरीमनीं ॥ अजयोजयोसांडुनी ॥ युद्धकरितांपापनाहीं ॥ ३८
अभंग ॥ प्रीतिधरिल्याजेपावे ॥ सुखतेथेंगासंभवे ॥ विषयवियोगीहेंलावे ॥ दुः
खार्णवलहरी ॥ १ ॥ दोहींसमबुद्धिधरी ॥ लाभालाभतपासरी ॥ मगतूंसुखेंयुद्धक

श॥ पापमाथाआदळेना॥२॥ निर्विकल्पतोनिःसंगु॥ निःसंगीच अनुभवु॥ तुकाह्मणे
चांगू॥ निजमोक्षआतुडे॥३॥ ३८॥ ॥श्लोक॥ ॥ एषातेऽभिहितासांख्येबु-
द्धिर्योगेत्विमांश्टणु॥ बुद्ध्यायुक्तोययापार्थकर्मबंधंप्रहास्यसि॥३९॥ सम॰
सांख्यहे बोलिलोंबुद्धीयोगाचीबुद्धिआइक॥ ज्याकर्मयोगबुद्धीनेंकर्मबंधासितोडि
शी॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥ कथिलीसांख्याविषयींयापरिसीसांगतोंमतीपरिस॥
जीकर्मबन्धनकरीकोणदुजीश्रेष्ठयुक्तियापरिस॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥सांख्यबु-
द्धीतोसोंकहीकहतजोगबिधितोय॥ ताबुद्धिकेंसंजोकतेंरहेनकर्मनमोय॥३९॥
॥ओवी॥ ॥बुद्धीसाख्यमतीची॥ सांगेनतुलासुळींची॥ तेणेंतुटेलभवबंधाची
कर्मबंधनें॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥ बोलिलोयेथेंअर्जुना॥ सांख्यबुद्धिहेंचिजा
णा॥ सर्वांविशीं तूंदेखणा॥ हितघेईआपुलें॥१॥ योगींबुद्धिधनुर्धरा॥ जींतबहु
तसेविचारा॥ त्यांतदेईकर्णद्वारा॥ जेंस्वहितसर्वांचें॥२॥ अहोप्रत्यक्षकर्मयो
गें॥ योगींरचाअंतरंगें॥ ध्रुवगनेंघेणेजग॥ तारावयाबुद्धीतें॥३॥ आतांतिच्या
संगतीनें॥ कर्मबंधेंमुक्तहोणें॥ तुकाह्मणेसावधपणें॥ बुद्धिवंतेंऐकावी॥४॥३९ १५

॥श्लोक॥ ॥नेहाभिक्रमनाशोऽस्तिप्रत्यवायोनविद्यते॥ स्वल्पमप्यस्य-
धर्मस्यत्रायतेमहतोभयात्॥४०॥ सम०॥ ॥विघ्नेंअपूर्णतायेथेंनसेन
प्रत्यवायही॥नाशीथोराभयातेंही स्वल्पईश्वरिअर्पितां॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥
जेथेंअनुक्रमाचाननाशहिप्रत्यवायहीकांहीं॥स्वल्पहिधर्मपहाहारक्षीवारुनि
भयाअनेकांहीं॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥कर्मकरेबिनबासनातांकोहोयबिनास॥
अल्पकरेजूधर्मयहकाटतभवभयफास॥४०॥ ॥ओवी॥ ॥निष्कामकर्मेंक
रणें॥प्रत्यवायनद्केबोलणें॥थोडियाधर्मातेंनिकरणें॥महाभयेंतरसील॥४०॥
अभंग॥ ॥विघ्नेंछळितांपूर्ण॥दिसोयेतेंयेथेंगोण॥मिथ्याप्रत्यवायपण॥ना
स्तिकत्वेंउडेल॥१॥महाभयातेंहीनाशी॥भूतांजेंविदेवळसी॥कीजेस्वल्पईश्व
रासी॥अर्पिल्याचेंहेंफळ॥२॥तुकाह्मणेदीनानाथ॥हीनदीनपाहुनिपार्थ॥दया
करोनिपरमार्थ॥हातींत्याच्यादेतसे॥३॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥व्यवसायात्मि
काबुद्धिरेकेहकुरुनंदन॥बहुशाखाह्यनंताश्चबुद्धयोऽव्यवसायिनाम्
॥४१॥ ॥सम०॥ ॥निश्चयाचीबुद्धियेकयामार्गींकुरुनंदना॥बहुशाखाअ-

१६

ह्याबुद्धीअनंताकामुकाचिया॥ ४१॥ ॥आर्या॥ ॥व्यवसायात्मिकबुद्धीधरि
पार्थायेकतूंअविछिन्न॥अव्यवसायीजेनरत्याच्याबुद्धीअनंतहीभिन्न॥४१॥ ॥
दोहरा॥ ॥बुद्धिजोनिश्चयवंतकोएकहेतुकेजान॥जिनकोनिश्चयनाहींनेतिन
हुंबहुविधमान॥ ४१॥ ॥ओवी॥ ॥बुद्धिनिश्चयात्मिक॥यालागींबुद्धियेक॥
बहुभाष्यबुध्दिदेख॥कामुकाचिया॥ ४१॥ ॥अभंग॥ ॥निश्चयाचीयेकबुद्धि
॥जेकावारकउपाधी॥ययामार्गामधीं॥ऐककुरुनंदना॥१॥बहुशाखाभवरूखा॥
छायाशीतलस्वात्मिका॥जेतेअनंतकामुका॥बुजवणीजाहली॥२॥तुकाह्मणे
बुध्दियोगें॥साधकतरतीनिजांगें॥कोणीकुबुध्दिकुसंगें॥प्राणीमात्रबुडाले॥
॥३॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥यामिमांपुष्पितांवाचंप्रवदंत्यविपश्चितः॥वे-
दवादरताःपार्थनान्यदस्तीतिवादिनः॥४२॥ ॥सम०॥ ॥श्रुतींतस्वर्गजो
पुष्पमूर्खतेंफलमानिती॥तेवेदवादीचरतनाहींह्मणतीआणिखी॥४२॥ आर्या
अज्ञानीजेमानवपुष्पितवाणीचहेतयामान्य॥जेवेदवादरततेह्मणतीनाहींचया
विनाअन्य॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥वेदहिमानतस्वर्गफूलतेअग्यानीहोय॥ १६

कहतजकेंहेकछुऔरनहितिनमेंग्याननहोय॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥वेदवाचा-
पुष्पित॥स्वर्गफूलत्यजावें सांगत॥ अज्ञियावसेनिश्चित॥ फलटाकुनिकर्मकरी
॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥मूढउद्बोधनीप्रीती॥ वेदींगर्जिनल्याश्रुती॥ साधनयो
गाच्याहातीं॥स्वर्गफूलअर्पिती॥१॥चाळवलेबहुगेले॥मुखींफळतेंमानिलें॥ते
वेदवादींरतले॥नाहींपाहिलेअनुभव॥२॥स्वर्गापरतेंनाहींसुख॥ऐसेपावलेमू
ढदेख॥तुकादेवापासींसुख॥अक्षयाचेंमागत॥३॥४२॥ ॥श्लोक॥ ॥
कामात्मानःस्वर्गपराजन्मकर्मफलप्रदाम्॥क्रियाविशेषबहुलांभोगैश्वर्य
गतिंप्रति॥४३॥ ॥सम०॥ ॥इच्छितीस्वर्गपरजेजन्मकर्मफलप्रदा॥बहुक-
र्मद्रव्यसाध्याभोगभाग्यगतीअशा॥४३॥ ॥आर्या॥ ॥जींजन्मकर्मफलदा
कर्मेंबहुलासकाममानवतो॥भोगैश्वर्यगतीजेस्वर्गार्थीबहुतिलाचमानवतो॥
४३॥ ॥दोहरा॥ ॥भोगबढायिकेलयेंकरतक्रपासोंप्रीत॥स्वर्गलाभकीकाम
नाहरतजकतिनकेचित्त॥४३॥ ॥ओवी॥ ॥सकामबुध्दिआचरती॥स्वर्गसु-
खातेंपावती॥पुण्यसरलियाअंतीं॥पुनरपिभोगतीभोग॥४३॥ अभंग ॥

७७

थोराकर्मेसाधेधनें ।। जनसाधिनीसाधनें ।। नावेक होत्यामार्गानें ।। द्विजदंदेंचा लिली ।।१।। भोगभोग्यगती अशा ।। मछलुब्धगळामिषा ।। स्वर्गपरपैंदुराशा ।। जन्मकर्मफळद्रूप ।।२।। तुकाह्मणें वासनेला ।। भोगगोडीअशेषाला ।। स्फरवजायमग शोकाला ।। प्राप्तहोणेअरवंड ।।३।।४३।। ।।श्लोक।। ।।भोगैश्वर्यप्रसक्तानांतयाऽपहृतचेतसाम् ।। व्यवसायात्मिकाबुद्धिःसमाधौनविधीयते ।।४४ ।। सम० ।। ।।भोगभाग्यांतआसक्तकामनाहृतबुध्दिजे ।। एकाग्रतासमाधींत नबुध्दीसतयांचिया ।।४४।। ।।आर्या।। ।।पुष्पितवाणिसफळलेभोगैश्वर्यप्रसक्ततेविषयीं ।। व्यवसायात्मिकबुध्दीत्याळानोहेसमाधिच्याविषयीं ।।४४ ।। दोहरा ।। ।।भोगबढाइकामनाचित्ततिनकोहरोलेत ।। निश्चयकरिकेबुद्धकोनहिसमाधिमेदेत ।।४४।। ।।ओवी।। ।।भोगभोग्यांतआनंद ।। कामनाहृतस्वरूपानंद ।। एकाग्रतासमाध ।। तयाचीहेनबुद्धी ।।४४।। ।।अभंग।। ।।भोगाभ्यासेंभाग्यदिसे ।। सक्तहोयिजेमानसें ।। जैसेंसकामासीपिसें ।। पेनारीचेंलागलें ।।१।। हरिलीकामनेनेंबुद्धी ।।उरोनेदीआत्मशुध्दी ।। हिवेंपाडिलातोकधीं ।। प्रा

वरणासीसोडिना ॥२मगसमतासमाधींत बुद्धि घालूनेदीहात ॥ तुकाह्मणेमेत ॥ काय
जाणेंअमृता ॥३॥४४॥ ॥श्लोक॥ ॥त्रैगुण्यविषयावेदानिस्त्रैगुण्योभवा
र्जुन ॥ निर्द्वंद्वोनित्यसत्वस्थोनियोंगक्षेम आत्मवान् ॥४५॥ ॥ सम० ॥
काम्याचे वेदविषयपार्थानिष्कामहोयतूं ॥ आणिनिश्चितनिर्द्वंद्वनित्यसत्वस्थआ-
त्मवित् ॥ ४५॥ ॥आर्या॥ ॥सत्त्वस्थद्वंद्वरहितनिर्गुणहोत्रिगुणविषयहावेद
॥ जितचित्ताकौंतेयायोगक्षेमींनवाहिजेखेद ॥४५॥ ॥दोहरा॥ ॥त्रिगुनक-
र्मकोंकहतहैबेदस्रुतत्यजुमीत ॥ धीरजधरेस्करवदुरवळहेजोगछिनतजचीत ॥
४५॥ ॥ओंवी॥ ॥त्रिगुणात्मकवेदजाणा ॥ निर्गुणहोयतूंअर्जुना ॥ सत्वेंराहे
द्वंद्वत्यजुन ॥ आत्मत्वींअसोनियां ॥ ४५॥ ॥अभंग॥ ॥ कामिकचित्ताचेंरंज
न ॥ वेदबोलिलावचन ॥ परीविषयतेसान ॥ मानिताचिपोससी ॥१॥ पार्थानिष्काम
होयतूं ॥ माझेंवाक्यधरुनीतूं ॥ जैसानिर्द्वंद्वनिश्चितू ॥ नित्यसत्वनसोडी ॥२॥ आ-
त्मवेत्ताहोऊंनियां ॥ त्यागीकल्पनीकमाया ॥ तुकाह्मणेकाया ॥ काळजैसासांडवी
॥३॥४५॥ ॥श्लोक॥ ॥यावानर्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके ॥ तावान्स

वेषुवेदेषुब्राह्मणस्यविजानतः॥ ॥४६॥ सम० ॥जेंजेंकार्यजळींक्षुद्रींहोतें डोहांतसर्वतें॥वेदींकाम्यस्फुरवेंतेंहींब्रह्मींब्रह्मज्ञजोतयां॥४६॥ ॥आर्या॥ कूपादिउदकपानींजींकार्येंतीमहान्हदींघडतीं॥तैशींवेदोक्तफळेंब्रह्मज्ञान्यासि सर्वसांपडतीं॥४६॥ ॥दोहरा॥ ॥सरितासागरकूपसोंसरनजुयेकेकाज॥ तैसेंजानेंब्रह्मकोंलेतबेदकोंसाज॥४६॥ ॥ओवी॥ ॥स्वल्पउदकींघडेजेंकां हीं॥तेसर्वसंपादितीऱ्हदाचेठायीं॥वेदशास्त्रज्ञासही॥तेंस्फुरवब्रह्मींमिळे॥४६ ॥ अभंग॥ ॥स्वल्पोदकींजेजें॥कार्यपैंउपजे॥तेंतेंचनिपजेडोहामाजी॥१॥वे दक्रियाकाम्य॥उद्भवेनियम्य॥तेंतेंघडेसाम्य॥ब्रह्मबोधीं॥२॥ब्रह्मींजोब्रह्मज्ञ ॥स्फुरवीतोसर्वज्ञ॥तुकाह्मणेप्राज्ञ॥पुढेंऐका॥३॥४६॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्म- ण्येवाधिकारस्तेमाफलेषुकदाचन॥माकर्मफलहेतुर्भूर्मातेसंगोऽस्त्वकर्म- णि॥४७॥ ॥सम०॥ ॥अधिकारतुतेंकर्मींतत्फळींनकदापिहि॥ह्मणोंतूंदा- किसीकर्मह्मणोंतूंफळइच्छिसी॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मींअधिकारअसोनधीं त्याच्याफळींअसोपार्था॥नफळासीकारणहोनत्यागावेंचकर्मरूपार्था॥४७॥ ॥

॥दोहरा॥ ॥तूंअधिकारिकर्ममेंनहिफलकोहेत॥कर्मनिकेंफलछांडिकेंगहिकर्मकरीचेत॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥कर्माधिकारीहोऊनी॥तेंफळनधरीमनीं॥फळविरहितहोऊनी॥कर्मकरावें॥४७॥ ॥अभंग॥ ॥अधिकारकर्मींतूंतें आहेपार्था॥परीनसर्वथाफळींत्याच्या॥१॥ कंटाळुनजरीत्यागकर्मींधरी॥तेयाधरेवरीअयोग्यकीं॥२॥ ह्मणांफळआशाधरीसीवीरेशा॥तुकाह्मणेनाशाकारणहें॥४७॥ ॥श्लोक॥ ॥योगस्थःकुरुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानिच॥सिध्यसिध्योःसमोभूत्वासमत्वंयोगउच्यते॥४८॥ ॥सम०॥ ॥योगस्थकरिकर्मेंतूंहोउनीटाकुनीफळें॥सिध्दींअसिध्दींतसमसमत्वायोगबोलिजे॥४८ ॥आर्या॥ ॥योगस्थहोउनिकरीकर्मासोडुनिधनंजयासमता॥सिद्धि असिध्दीसमत्यामानीतूंजाणयोगतोसमता॥४८॥ ॥दोहरा॥जोगकेंलियेकर्मकूंसबेसंगकोंत्याग॥सिद्धिअसिद्धिसमानगनुयहहैंजोगअनुरागं॥४८॥ ॥ओवी॥ ॥योगआचरोनी॥कर्मफळसंगत्यजूनी॥सिद्धिअसिध्दिसमधरूनी॥तोअनुरागी॥४८॥ ॥अभंग॥ ॥सिध्दिगेलेंकर्म॥तरीनासंभ्रम॥

आणिउपोपरम॥जाचूंनेदी॥१॥ऐसेंकरीचित्त॥धर्मआचरत॥फळींत्याचाहेत॥
नठेउनी॥२॥योगस्थकरावें॥समत्वांभरावें॥तुकाह्मणेव्हावें॥जीवन्मुक्त॥३॥
॥४८॥ श्लोक॥ दूरेणह्यवरंकर्मबुध्दियोगाध्दनंजय॥बुध्दौशरणम-
न्विच्छकृपणाःफलहेतवः॥४९॥ ॥सम०॥ बुध्दियोगाहुनीनीचकर्मफा
रधनंजया॥पाहेरक्षकबुद्धीतेंतुच्छेंकर्मेंफळप्रदें॥४९॥ ॥आर्या॥ ॥जाणु
निस्कबुध्दियोगाहुनिपार्थाकर्मयोगतोअवर॥जाबुध्दिसबाशरणकृपणफळेच्छे
सतूंकदांनवर॥४९॥ ॥दोहरा॥ ॥बुद्धिजोगसेंकर्मकोंअर्जुनतोघटिजान
॥शरणहोहुबुद्धिकेदीनकामनमान॥४९॥ ॥ओवी॥ ॥बुद्धियोगाहुनी
हीन॥ज्ञानयोगातेंइच्छून॥कर्मकरीफळटाकून॥तुच्छफळ॥४९॥ अभंग॥
बुद्धियोगाहूनकर्मयोगसान॥धनंजयाज्ञानबुझेंऐसें॥१॥पाहेरक्षकयाबुद्धिकुरु
राया॥तुच्छकर्मेंतूंयाटाकीफळें॥२॥प्रकृतीवांचुनीभांबावलेज्ञानी॥तुकाह्मणें
ज्यानीआटाआटी॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥बुद्धियुक्तोजहातीहउभेस्कृतदुष्कृ
ते॥तस्माद्योगाययुज्यस्वयोगःकर्मस्कौशलम्॥५०॥ ॥सम०॥ ॥जि १९

ताचिपापपुण्यातेंनाशितोबुद्धियुक्तजो॥ ह्मणोनियोगींतूंयोज कर्मींकौशल्ययो-
गतो॥५०॥ ॥आर्या॥ ॥जोबुद्धियुक्तनरतोटाकीदुष्कृतसकृतउपशल्य॥या-
स्तवयोगासिकरीयोगचितोजाणकर्मकौशल्य॥५०॥ ॥दोहरा॥ ॥बुद्धियुग
तदोउतजगतकांहांपुण्यकांहांपाप॥जोकर्मतेंचतुरहइसोइकरीतूंआय॥५० ॥
ओवी॥ ॥ज्ञानअंगीकारूनी॥फळेंहरपतीदोनी॥योगातेंअंगिकारूनी॥कुश
ळहोय॥५०॥ ॥अभंग॥ ॥जितांपापपुण्यनाशीबुद्धिगुणें॥जाचींपेंअगण्य
सद्वासना॥१॥ ह्मणोनीपांडवाबुद्धियोगघ्यावा॥कर्मींअनुभवाकुशळत्वें॥२॥येणें
मार्गेंजाणकर्मासींतोडणें॥आनंदभोगणेंह्मणेतुका॥३॥५०॥ ॥श्लोक॥ ॥
कर्मजंबुद्धियुक्ताहिफलंत्यक्त्वामनीषिणः॥जन्मबंधविनिर्मुक्ताःपदंगच्छं
त्यनामयम्॥५१॥ ॥सम०॥ ॥शास्त्रज्ञजेबुद्धियुक्तकर्माचेंफळटाकुनी॥
संसारबंधछेदूनीनिर्दोषपदपावती॥५१॥ ॥आर्या॥ ॥जेबुध्दियुक्तनरते-
टाकुनिकर्माफलानुसंधानें॥ पावतिअनामयपदाहोउनियालिप्तजन्मबंधानें॥५१
दोहरा॥ ॥चाहतननहिकर्मफलजेपंडितबडभाग॥ कर्मबंधकोंछोडिकेंलहत-

मुक्तअनुराग॥५१॥ ॥ओंवी॥ ॥ह्मणोनीयोगीकर्मकरिती॥फळसंगादि
केंत्यजिती॥जन्मबंधावेगळेहोती॥पद्पावतीअनामय॥५१॥ ॥अभंग
शास्त्रज्ञजेबुद्धियुक्तपैंविशुद्ध॥कर्मफळविधीसोडूनियां॥१॥प्रपंचबंधनविवे
केंतोडुन॥पावतीनिर्वाणनिर्दोषिक॥२॥तुकाह्मणेदेवज्ञानाचाअनुभव॥स
गमहेंठेवसाधकाचीं॥३॥५१॥ ॥श्लोक॥ ॥यदातेमोहकलिलंबुद्धि-
र्व्यतितरिष्यति॥तदागंतासिनिर्वेदंश्रोतव्यस्यश्रुतस्यच॥५२॥ सम
अज्ञानमोहमयहें तुझीबुद्धितरेजयीं॥श्रुतअश्रुतभोगाचेंतेव्हांवैराग्यपावसी
॥५२॥ ॥आर्या॥ ॥जेव्हांबुद्धितुझीहेपार्थाउतरेलमोहमयकलिला॥श्रो
तव्यश्रुततेव्हांटाकिलपावोनिभक्तिचीकलिला॥५२॥ ॥दोहरा॥ ॥मो-
हसधनताजबतजेअर्जुनतेरीबुद्ध॥जबपेलेबैरागकोचित्तमेंकरिकेशुद्ध॥५२
ओंवी॥ ॥ज्ञानजाणितलिया॥मोहसागरींतरतीधनंजया॥पाविजेतयाठा
यां॥वैराग्यपावसी॥५२॥ ॥अभंग॥ ॥अज्ञानमोहमयव्याप्तचित्तस्वयें
तेव्हांतेजपाहेतेचबुद्धी॥१॥मगश्रुताश्रुतभोगाचीप्रतीत॥जाल्याप्राप्तहोतंवै-

राग्यतें॥३॥ तुकाह्मणेप्राणपश्चात्तापाविण॥नदेखेनिर्गुणवैराग्यनें॥३॥५२॥ ॥
श्लोक॥ ॥श्रुतिविप्रतिपन्नातेयदास्थास्यतिनिश्चला॥समाधावचला
बुद्धिस्तदायोगमवाप्स्यसि॥५३॥ ॥सम०॥ ॥लौकिकश्रवणेंतूझीमळ
ळीशुध्दहोयहे॥बुध्दिथोरसमाधींततेंव्हांतूंयोगपावसी॥५३॥ आर्या॥
श्रुतिविप्रतिपन्नातवबुद्धिसमाधीमधींचसाअचळ॥जेंव्हांस्थिरहोइलबाते-
व्हांयोगासिपावसीअचळ॥५३॥ ॥दोहरा॥ ॥तेरीबुद्धवैराग्यमेथिररही
जबमीत॥तबसमाधिमेंजागेतूंलहिहेनिहचलचित्त॥५३॥ ॥ओवी॥ ॥
श्रवणसंदेहवाटेलजरीं॥संदेहट्याकूनिसांवरी॥तेणेंपावसीअवधारी॥योगा-
भ्यास॥५३॥ ॥अभंग॥ ॥फळांच्याश्रवणेंतवबुद्धिसिणे॥तेणेंमळधणे
निरंतर॥१॥तेशुद्धव्हावयासमाधीआलीया॥जेव्हांकांविसांयाबुध्दियेते॥२॥
तेव्हांतूंपावसीमाझियायोगासीं॥देवअर्जुनासींऐसेंबोले॥३॥ऐकावयाचित्त
एकाग्रमारुत॥तुकाह्मणेमातधन्यजाली॥४॥५३॥ ॥श्लोक॥ ॥अ
र्जुनउवाच॥ ॥स्थितप्रज्ञस्यकाभाषासमाधिस्थस्यकेशव॥स्थित

धीःकिंप्रभाषेतकिमासीतव्रजेतकिम्॥५४॥ ॥सम०॥ ॥स्थितप्रज्ञक
सासांगजोसमाधिस्थसर्वदा॥ केशवाकायतोबोलेअसेवर्तेजगींकसा॥५४॥ ॥
आर्या॥ ॥चित्तैकाग्ररताचीस्थितधीचीकेशवाकवणभाषा॥स्थितधीकसा
असेतोबोलेचालेहिसांगनिर्दोषा॥५४॥ ॥दोहरा॥ ॥जाकीबुध्दनिहचल
सदाताकोंचिन्हबताय॥ कैसेबोलतक्योंरहतचलतसकएकीभाय॥५४॥ ॥
ओवी॥ ॥स्थितप्रज्ञाचीबुध्दीकैसी॥ योगींवर्तणूककसी॥योगझालियांत्या-
सी॥स्थितप्रज्ञजाणिजे॥५४॥ ॥अभंग॥ ॥बोलेपांडुपुत्रदेवासींउत्तर॥
सांगाकोणनरस्थितप्रज्ञ॥१॥जोकांसमाधिस्थसर्वदांनेमस्त॥ केशवाप्रशस्तबो
लावेंजी॥२॥ वागतोयाजगींकैसाहोप्रसंगीं॥तुकाह्मणेउगीनिगीकैसी॥३॥५४
श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥प्रजहातियदाकामान्सर्वान्पार्थ-
मनोगतान्॥आत्मन्येवात्मनातुष्टःस्थितप्रज्ञस्तदोच्यते॥५५॥ ॥सम०
पार्थासकळहीटाकीजेव्हांकाममनांतिल॥स्वरूपींचमनेतुष्टतोस्थितप्रज्ञबोलिजे
॥५५॥ ॥आर्या॥ ॥टाकीजेव्हांपार्थाचित्तापासूनिसर्वकामासी॥ संतुष्टात्मा

तेव्हांधरीस्थितप्रज्ञयोग्यनामासी॥५५॥ ॥दोहरा॥ ॥जोहैमनमोंकामना
तिनकोंतजेजीकोय॥आतमसोंसंतोखगहिनिहचलबुद्धीसोय॥५५॥ ओवी
देवह्मणेपार्था॥जोनातळेकाममनोरथा॥आत्मसुखींस्थिरता॥तोस्थितप्रज्ञ
बोलिजे॥५५॥ ॥अभंग॥ ॥अगायेअर्जुना सावधानमना॥जेणेंयाका
मनादाकियेल्या॥१॥स्वरूपींमानसतोषलेंसुरस॥निधीपायाव्हासतयारीती
॥२॥स्थितप्रज्ञतोचिह्मणूंसव्यसाची॥समाधीजयाचीअखंडित॥३॥आनंदें
भरितसर्वकाळचित्त॥तुकाह्मणेस्थितप्रज्ञऐसा॥४॥५५॥ ॥श्लोक॥ ॥
दुःखेष्वनुद्विग्नमनाःसुखेषुविगतस्पृहः॥वीतरागभयक्रोधःस्थितधी
मुनिरुच्यते॥५६॥ ॥सम०॥ ॥नदुःखींमनउद्विग्नसुखाचीस्पृहाजया॥
कामक्रोधभयातीतस्थितधीमुनिबोलिजे॥५६॥ ॥आर्या॥ ॥दुःखींउद्विग्न
नव्हेनिस्पृहहिसुखींअसादिसेलतधीं॥पार्थाक्रोधाग्निरहितजाणावासाधुनींज-
गींस्थितधी॥५६॥ ॥दोहरा॥ ॥दुःखकोंतजीभायेनहिसुखचाहेनहिंचित्त
॥तजेनेहऔरक्रोधभयसुनिअचलबुद्धिसुमीत॥५६॥ ॥ओवी॥ ॥दुःखें

निश्चळस्फरवसंगीं॥ भयक्रोधटाकूनिवीतरागी॥ तोमुनीजाणजगीं॥ स्थितप्रज्ञ-
बोलिजे॥५६॥ ॥अभंग॥ ॥नदुःखमानसींउद्विग्नहोईना॥ सुखेंहीवांछी
नाश्रमसोसे॥१॥ आस्थानधरीचआसोनीयांआनी॥ कामक्रोधमनींभयातीत
॥२॥ स्थितबुद्धिमुनीतयासह्मणावें॥ तुकाह्मणेपावेमहासुख॥३॥५६॥ ॥
श्लोक॥ ॥यःसर्वत्रानभिस्नेहस्तत्त्प्राप्यशुभाशुभम्॥नाभिनंदति
नद्वेष्टितस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता॥५७॥ ॥सम०॥ ॥नसर्वत्रजयास्नेहबरेंवाईट
भोगुनी॥ बरेंवाईटनह्मणेत्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित॥५७॥ ॥आर्या॥ ॥पाउनिशु
भाशुभासहिहर्षद्वेषोर्मिचीनदीउतरे॥ कोठेंस्नेहनसेज्यात्याचीप्रज्ञासदाप्रतिष्ठित
रे॥५७॥ ॥दोहरा॥ ॥नेहकाहुसोंनकरेभलेबुरेकिनहिचाह॥ भलेबुरेसोंका
जनहिंथिरबुद्धिलरिवयेताह॥५७॥ ॥ओवी॥ ॥शुभाशुभप्राप्तजालियां॥
ममत्वेंनगुंतेतयाठायां॥ आनंदबुधितया॥ त्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठिली॥५७॥ अभं०
सर्वांदेहींप्राणसमानत्यापरी॥ नाठवेअंतरींगुणदोष॥१॥ बऱ्यावाईटाचाघेतूंअ
नुभव॥ होऊंनेदीजीवकासाविस॥२॥ सुखेंउच्चारितांतोचिप्रज्ञावंत॥ प्रतिष्ठापाव

तह्मणेतुका॥३॥५७॥ ॥श्लोक॥ ॥यदासंहरतेचायंकूर्मोऽगानीवसर्वशः इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता॥ ॥सम०॥ ॥जैसाकांसव सर्वांगेइंद्रियेंविषयांतुनी॥आवरूनिअसेतेव्हांत्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित॥५८॥ ॥आर्या॥ ॥विषयांतुनआकर्षीइंद्रियगणजेंविअवयवाकूर्म॥तोचिप्रतिष्ठितमतीयोगाचेंजाणतोमहावर्म॥५८॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकछुवानिजअंगको-खेंचअपमेलेत॥तैसेंखेंचेइंद्रियतजिविखयनसोंलेत॥५८॥ ॥ओवी॥ ॥कांसवआंगजेसें॥ह्मतपायआवरीसरसें॥इंद्रियआवरूनिविशेषें॥तयाज्ञानप्रतिष्ठिलें॥५८॥ ॥अभंग॥ ॥कूर्मजैसाभावरोधीशरीराचा॥तैसाइंद्रियांचामेळूधरी॥१॥आवरोनिअसेऐसाजोयोगीया॥प्रज्ञात्याचीतयाप्रतिष्ठित॥२॥पर्वकाळींदानस्फूरतदात्याचें॥तैसेंप्रपंचाचेंतुकामानी॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥विषयाविनिवर्ततेनिराहारस्यदेहिनः॥रसवर्जंरसोऽप्यस्यपरंदृष्ट्वानिवर्तते॥५९॥ ॥सम०॥ ॥रोगीव्रतीनयाल्लागीनभोगवरिवासना॥असेतेहीज्ञानियांचीजातेब्रह्मात्मदर्शनें॥५९॥ ॥आर्या॥ ॥तों

तोंवाढे गोडी जोंजों टाकीच विषय आहार॥ जेव्हां ब्रह्म कळे बा गोडी चा तेंच होय संहा
र॥५९॥ ॥दोहरा॥ ॥विखय करत हैं दूरसों तजत हैं आहार॥ आतम देख्यो
जात है अभिलाख्यो निरधार॥५९॥ ॥ओंवी॥ ॥निराहारी असे॥ विषय व
र्जे तुटती फासे॥ त्याची वासना असे॥ तीजात से ब्रह्म दर्शनें॥५९॥ अभंग-
योगी वीतरागी त्याचें येक मन॥ भोग नसनां जाण वासना हे॥१॥ जऱ्हीं आसे तऱ्हीं
ब्रह्मात्मदर्शनीं॥ मुक्त येथें ज्ञानी होऊं सरती॥२॥ तुका ह्मणे मन जालीया निश्चळ
॥तेंचि तें केवळ परब्रह्म॥३॥५९॥ ॥श्लोक॥ ॥यततोह्यपि कौंतेय पु
रुषस्य विपश्चितः॥ इंद्रियाणि प्रमाथीनि हरंति प्रसभं मनः॥६०॥ सम॰
ज्ञानी नर प्रयत्नी जो त्याची ही कुंतिनंदना॥ इंद्रियें बळवंतें हीं बळेंचि हरिती मना॥
॥६०॥ ॥आर्या॥ ॥जरि हीसाधक मोठा ज्ञानी पुरुष प्रयत्न ही करितो॥ तरि
ही मथुनि हटानें इंद्रियगण त्याचिया मना हरितो॥६०॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यान ब
तजो पुरुख हेलहत कठन ना साध॥ इंद्रिय अतिबळवंत हैं तऊ लगाबत ब्याध॥६०
ओंवी॥ ॥पुरुष प्रयत्न विलक्षण॥ आपण ज्ञानी असोन॥ इंद्रियें मन नेती हरून

कौंतेयाजाणतूं॥६०॥ ॥अभंग॥ ॥आत्मज्ञानीनरजोपूर्णप्रयत्नी॥ कौंतेया
जोध्यानींमाझ्यारूपीं॥१॥ परिइंद्रियांसींविसावलाजरीं॥ तरींतेअघोरींघालतील
॥२॥ तुकाह्मणेमनइंद्रियास्वाधान॥ ह्मणोनिसाधनविघ्नपावे॥३॥६०॥ श्लो०
तानिसर्वाणिसंयम्ययुक्तआसीतमत्परः॥ वशेहियस्येंद्रियाणितस्य
प्रज्ञाप्रतिष्ठिता॥६१॥ ॥सम०॥ ॥तींआवरोनिअसतोयुक्तहोऊनिमत्पर
॥ इंद्रियेंवशहीज्यालात्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित॥६१॥ ॥आर्या॥ ॥युक्तअसावेंम
त्परज्यासर्वैंद्रियगणासिसंयमुनी॥ इंद्रियगणवशत्यालाप्रतिष्ठितप्रज्ञजाणतो-
चिमुनी॥६१॥ ॥दोहरा॥ ॥तातेंरोकेइंद्रियनमोमेंचित्तकेलाय॥ बसकी-
न्होंजनयहसबबेसोथिरबुध्धिसुभाय॥६१॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वनेमालागु
नी॥ युक्तनाहींयोगाहुनी॥ इंद्रियेंवशकेल्यानी॥ त्याचेंज्ञानप्रतिष्ठित॥६१॥ ॥
अभंग॥ ॥तयामनालागींआवरोनिआसे॥ युक्तराजतसेमत्परजो॥१॥ इंद्रि
येंहिवशजालापैंअसती॥ त्याचीप्रतिष्ठितप्रज्ञाहोय॥२॥ तुकाह्मणेयेथेंकुसंगन
सावा॥ तेणेंचिपावावानिजमोक्ष॥३॥६१॥ ॥श्लोक॥ ॥ध्यायतोविष

यान्पुंसः संगस्तेषूपजायते॥ संगात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते॥ ६२॥ ॥समः॥ ॥ चिंती विषय जो त्या तें उपजे भोगवासना॥ ते कामातें उपजवी कामक्रोधासि निर्मितो॥ ६२॥ ॥आर्या॥ ॥विषयध्यानें पुरुषा होतो विषयीं धनंजया संग॥ संगापासूनि कामक्रोध तयाचा उठेचि अनुसंग॥ ६२॥ ॥ दोहरा॥ ॥जब धावत हैं बिरवयकों तिन तें उपजत संग॥ कामजु उपजत संग तें ता तें क्रोध अभंग॥ ६२॥ ॥ओवी॥ ॥विषयांचें ध्यान करी॥ विषयसंगें काम अंतरीं॥ कामापासूनि क्रोध भारी॥ ऐसे हे होती निर्माण॥ ६२॥ ॥अभंग चिंती विषय त्याला उपजे वासना॥ भोग हा पुरे ना विषयाचा॥ १॥ तो या कामा लागीं उत्पन्न करितो॥ काम तो निर्मितो क्रोधरूपा॥ २॥ तुका ह्मणे बीजापासूनी अंकुर॥ होती हा विस्तार येच परी॥ ३॥ ॥श्लोक॥ ॥क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः॥ स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति॥ ६३॥ समः॥ ॥क्रोधें देहात्मता मोह मोहें आत्मस्मृतिभ्रम॥ स्मृतिभ्रंशें बुद्धिनाश मग तो मूढ पूर्ववत्॥ ६३॥ ॥आर्या॥ ॥क्रोधापासूनि मोह हि मोहापासूनि उठे

स्मृतिभ्रमतो॥ स्मृतिनाशेंमतिनाशेप्रज्ञानाशेंभवभ्रमींभ्रमतो॥६३॥ ॥दोहरा॥ मोहहोतहैक्रोधतेंमोहतेंस्मृधिनास॥ स्मृधिगयेबुद्धिहीनासतबुद्धिनसेंमृतपास॥६३ ओंवी॥ ॥ क्रोधापासूनिमोहो॥ स्मृतीच्याभ्रंशींठावो॥ स्मृतिबुडलियाभावो॥ मूर्खहोतसे॥ ॥अभंग॥ ॥ क्रोधेदेहात्मताबुद्धिहेउपजे॥ मोहेंकवळीजेअंतःकरण॥१॥ तेथुनियांआत्मस्मृतिभ्रंशजाण॥ स्मृतिभ्रंशेंजाणबुद्धिनाश॥२॥ मगतेथुनियांपूर्ववत्मूढ॥ होतसेसदृढह्मणेतुका॥३॥६३॥ ॥श्लोक॥ ॥रागद्वेषवियुक्तैस्तुविषयानिंद्रियैश्चरन्॥ आत्मवश्यैर्विधेयात्माप्रसादमधिगच्छति॥६४॥ ॥सम०॥ ॥रागद्वेषाविरहितेंइंद्रियेंवशजींतिहीं॥ घेतोविषयभुद्धात्मातोप्रसादासिपावतो॥६४॥ ॥आर्या॥ ॥स्वाधिनइंद्रियजरिहींविषयाभोगावयासिउद्योगी॥ रागद्वेषाविणमजजिंकुनिपावेप्रसादमद्योगी॥६४॥ ॥दोहरा॥ ॥रागद्वेषकोंजोतजेऔरबिखयाकोंसेव॥ इंद्रियजोनिजबसकरेलहेशांतिकोभेव॥६४॥ ॥ओंवी॥ ॥रागद्वेषअसेवर्जुन॥ तोआत्मावशकरून॥ इंद्रियासंगेंभोगभोगून॥ तोप्रसादभोगिल॥६४॥ ॥अभंग॥ ॥रागद्वेषावि

णइंद्रियेंस्वाधीन॥तऱ्हींतेणेंमन सोडवेना॥१॥ घेतसेविषयपरिविशुद्धात्मा॥प्रसादी महिमापावेलतो॥२॥हरिहरामनजालेंजेंअर्पण॥ तुकाह्मणे पूर्णप्रसादतो॥३॥ ६४॥

श्लोक॥ ॥प्रसादेसर्वदुःखानांहानिरस्योपजायते॥प्रसन्नचेतसोह्याशुबुद्धिःपर्यवतिष्ठते॥६५॥ ॥सम०॥ ॥प्रसादेंयाचियासर्वादुःखाचानाशहोतसे॥ प्रसन्नबुद्धिचित्तासप्रतिष्ठाशीघ्रपावते॥ ॥आर्या॥ ॥होतांप्रसाद चित्तीं निरसीदुःखासमूळसीसूज्ञ॥ चित्तप्रसन्नज्याचेंजाणावातोप्रतिष्ठितप्रज्ञ॥६५

दोहरा॥ ॥शांतिजबेंयहगतिहैहोतदुःखकोहान॥ बुद्धितबेंथिरहोतहैयहतुच्छजमान॥६५॥ ॥ओवी॥ ॥प्रसादपावलियावरी॥ सर्वदुःखहोयबोहरी॥आत्मप्रसादेंचित्तआवरी॥ प्रतिष्ठापावतो॥६५॥ ॥अभंग॥ ॥प्रसादेंयाचियासर्वदुःखानाश॥ पावेअविनाशमहासुख॥१॥ प्रसन्नतेबुद्धिचित्ताचिआयती॥ पावेतोमहंतीप्रतिष्ठेचि॥२॥ शीघ्रतयासर्वलाभेमहालाभ॥ तुकाह्मणेस्तंभसुकृताचा॥३॥ ६५॥

श्लोक॥ ॥नास्तिबुद्धिरयुक्तस्यनचायुक्तस्यभावना॥नचाभावयतःशांतिरशांतस्यकुतःसुखम्॥६६॥ समं०॥ ॥नाहींबुद्धिअयुक्तालाअयु

काध्यानहीनसे॥ ध्यानाविणेंनयेशांतिअशांतांकोठुनीसुख॥ ६६॥ आर्या॥
बुद्धिअयुक्तासनसे ध्यानहिपार्थानसेअयुक्ताला॥ ध्यानाविण शांतिनसे होईलसु
खकोठुनीआशांताला॥ ६६॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगबिनाबुद्धिनहिबुद्धिबिनहो
तनध्यान॥ ध्यानबिनासंतोखनहिताबिनसुखनसुजान॥ ६६॥ ॥ओवी॥
ज्ञानाविनानसांपडेबुद्धि॥ बुद्धिविनाभावशुद्धी॥ ध्यानावांचूनिशांति॥ कोठुनिये
सुख॥ ६६॥ ॥अभंग॥ अयुक्तजोत्यालानसेबुद्धिपार्था॥ ध्यानाचियापं
थाजावोंनेणें॥ १॥ ध्याननाहींतेथेंशांतिहीवसेना॥ सुखआठवेनाअशांतासी २
तळमळीचित्तकेंचेत्याचेंहित॥ तुकाह्मणेअंतसद्दियेसी॥ ३॥ ६६॥ श्लोक
इंद्रियाणांहिचरतांयन्मनोऽनुविधीयते॥ तदस्यहरतिप्रज्ञांवायुर्नावमिवांभसि॥ ६७॥ ॥सम०॥ ॥इंद्रियेंवर्ततांजेकांमोकळेंमनसोडिजे॥ त
याचीबुद्धिहरितेंवारानावजळींजसा॥ ६७॥ ॥आर्या॥ धांवतिविषयींकरणें
ज्याचेघेधावचित्तत्यामाघें॥ हारीमगमनत्याचेंजेसींनेनावअंबुच्यावेघें॥ ६७॥
दोहरा॥ ॥इंद्रिजिततनितफिरतहैतनमनलावतरेंवेंच॥ मनबुद्धिहरलेतहेवा

यूनांवजुऐंच॥ ६७॥ ॥ओवी॥ ॥ इंद्रियेविचरतअसतां॥ आवरीनाआपुले चित्ता॥ प्रज्ञानाशेंपाहतां॥ उदकींनाववायुबळें॥ ६७॥ ॥अभंग॥ ॥ इंद्रियें वर्ततांजेकां॥ मनादेतीमोकळिका॥ १॥ तयाचिरेमगबुध्दि॥ हरोनिनेतदेहशुद्धी॥ ॥ २॥ वारालागलीयानांव॥ पावोंनेणेंपैलठाव॥ ३॥ तुकाह्मणेसाधकानें॥ बोधमानिजेरुखवानें॥ ४॥ ६७॥ ॥श्लोक॥ ॥तस्माद्यस्यमहाबाहोनिगृहीतानिसर्वशः॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता॥ ६८॥ सम० तस्मात्सर्वेंद्रियेंज्यांचीं विषयांपासूनीवरीं॥ आटोपिलीं महाबाहोत्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित॥ ६८॥ ॥आर्या॥ ॥ यास्तवज्याणें दमिलीं विषयांपासोनि इंद्रियेसकळें॥ त्याचीप्रतिष्ठितमती योगाचीयुक्तिसर्वज्यासकळे॥ ६८॥ ॥दोहरा॥ ॥ जिनइंद्रिरोकीसबेठौरठौरतेल्याय॥ बिखयत्यागतिनहीकियोथिरबुद्धिताहीभाय॥ ६८॥ ॥ओवी॥ ॥ याकारणेंअर्जुना॥ विषयापासावकरींवंचना॥ टाकीइंद्रियवासना॥ तेप्रज्ञाप्रतिष्ठिली॥ ॥अभंग॥ ॥ तस्मातूइंद्रियें॥ सर्वज्यांचींमनोमयें॥ १॥ विषयापासोनी॥ जोबैसलाआटोपोनी॥ २॥ महाबाहोप्र

ज्ञात्याची ॥ महिमा पावेप्रतिष्ठेची ॥ ३॥ तुकाह्मणे आतां ॥ लाभ घेणे सावध श्रोता॥ ४॥ ६८॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यानिशासर्वभूतानांतस्यांजागर्तिसंयमी॥ यस्यांजाग्रतिभूतानिसानिशापश्यतोमुनेः॥ ६९॥ ॥ सम॰॥ ॥ ब्रह्मनिष्ठ निशा लोकां जागे हो तेथ संयमी ॥ विषयीं जागती लोक या द्रष्ट्या तें जशी निशा ॥ ६९॥ आर्या॥ ॥ सकळां भूतांची जे निशा तयेमाजि संयमी जागा ॥ जागनि भूतें जीं तद्द्रष्टे मुनींची निशा पहा जागा॥ ६९॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जो जन जागत न हि है ताहां उन- को बास ॥ जीव जहां जागत सबें सो मुनि को निसिवास ॥ ६९॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जे रात्रीं सर्वभूतीं ॥ ते समयीं योगी जे जागती ॥ जेथें भूतांची जाग्रती ॥ ते रात्री मुनीसीं ६९॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ब्रह्मीं लीन त्याची राती ॥ जेथें लोक हे वागती ॥ १॥ जागा जेथे साधु राहे ॥ तेथें लोक झोंपी जाय॥ २॥ विषयीं सावध जन ॥ तेथें याचें भ्रांत मन ॥ ३ तुका विनवी थोडीये ॥ सुख जोडिये जोडणें ॥ ४॥ ६९॥ ॥ आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठंसमुद्रमापःप्रविशंतियद्वत्॥ तद्वत्कामायंप्रविशंतिसर्वेसशांतिमाप्नोतिनकामकामी ॥ ७०॥ सम॰॥ ॥ नाना जळांचा उदधींत मेळा॥-

पिळेनुलंघीतरिसिंधुवेळा ॥ भोगास्वतःप्राप्त असेचभोगी ॥ तोपावतोशांतिनकामकामी ७० ॥ **आर्या** ॥ ॥ पूर्णाचलसिंधुमधीं नशिरायालाजलौघतोमुकतो ॥ कामोघतें विजामधिपावेतोशांतिलानकामुकतो ॥ ७० ॥ ॥**दोहरा**॥ ॥जेसेंजलसबसरिताहेमिलतसमुद्रहिजाय ॥ सोमनकीसबकामनाशांतिरहेतहाय ॥ ७० ॥ ॥ **ओवी** ॥ संपूर्णसमुद्रींजाणा ॥ तेथेंउदकजायमिळोन ॥ तेविकामनालीन ॥ शांतिपावे ॥ ७० ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥नानाउदकभव ॥ पाहेउदकाचाठाव ॥ १ ॥ तरीमर्यादानसांडी ॥ पृथ्वीराखितोकोरडी ॥ २ ॥ तैसेभोगभोगीसारे ॥ मगनोहेअविचारे ॥ ३ ॥ निष्कामाचेंपावेफळ ॥ जह्नीकुटुंबीकेवळ ॥ ४ ॥ शांतिबाणल्याचेअंगीं ॥ शिववेष्टितफणंगीं ॥ ५ ॥ अविषमतेपदवी ॥ तुकयासमचीभोगावी ॥ ६ ॥ ७० ॥ ॥**श्लोक** ॥ ॥**विहायकामान्यःसर्वान्पुमांश्चरतिनिस्पृहः ॥ निर्ममोनिरहंकारःसशांतिमधिगच्छति ॥ ७१**

समः ॥ ॥ टाकूनिसर्वकामातेंभोगितोभोगनिस्पृह ॥ मीमाझेंहेंनसेज्यालातोज्ञानीशांतिपावतो ॥ ७१ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ टाकुनिसर्वहिकामानिस्पृहहोउनिजनांत-जोजोगी ॥ निर्ममनिरहंकारीपावेतोशांतिसाधनाजोगी ॥ ७१ ॥ ॥**दोहरा** ॥ ॥त

जिकेसबमनकामनाजोनिस्पृहहोय॥अहंकारममतातजेतामेशांतिजुहोय॥ ७१॥ ओवी॥ ॥सर्वकामसांडुनी॥संगत्यागेंनिस्पृहहोउनी॥मोहअहंकारत्यजूनी॥शांतिपावे॥ ७१॥ ॥अभं०॥ ॥सर्वभोगविषयाचे॥स्त्रवथुंकुनीकामाचें॥१॥भोगभोगीनिस्पृहाचे॥आत्मानंदपदवीचे॥२॥परिमीआणिमाझें॥दोनीनानळतींवोझें॥३॥ ज्ञानीशांतिसपावतो॥तुकाह्मणेममगुरुतो॥४॥७१॥ ॥श्लोक॥ ॥एषाब्राह्मीस्थितिःपार्थनैनंप्राप्यविमुह्यति॥स्थित्वास्यामंतकालेऽपिब्रह्मनिर्वाणमृच्छति॥ ७२॥ ॥सम०॥हेस्थितिब्रह्मिचीपार्थानमोहेंईसपावतां॥अंतकाळींइच्यायोगेंक्षणेंहीमुक्तिपावतो॥७२॥ ॥आर्या॥ ॥धरिजोहीब्रह्मिस्थितिमोहनत्यानमितित्यासिनिर्वाण॥अंतींहीधरिजोहीपावेलब्रह्मतोचिनिर्वाण॥७२ दोहरा॥ ॥ब्रह्मग्यानतोसोंकह्योंजातेंमोहनहोय॥सोबुस्थिअंतसमेरहेमिळेब्रह्ममेंजोय॥७२॥ ॥ओवी॥ ॥अशाब्रह्मींस्थितिवर्तती॥मोहरूपसंसारनपावती॥देहावसानीस्मरती॥तेमुक्तजाण॥७२॥ ॥अभंग॥ ॥हेतोब्रह्मीचीराहाटी॥पाहेपार्थाज्ञानदिठी॥इचेघरपावलिया॥मोहशिवेनाह्रदया॥२॥अंतझालाइच्यासंगीं

सायोज्यासपावेअंगीं ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेवाट ॥ केलीसुलभहेनीट ॥ ४ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेसांख्ययोगोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ श्लोक ॥ ॥ इतिटीकासमश्लोकीअध्यायादुसन्यावरी ॥ श्रीपार्थसारथीकर्ताजोगामनमनोरथीं ॥ ॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांद्वितीयोऽध्यायः २ ॥ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ꣸ ꣸ ꣸

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥बुध्दीहुनीकर्मनीचपूर्वाध्यायींवदेहरी॥त
रिकांयोजिसीयुध्दींह्मणतायेथअर्जुन॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥
ज्यायसीचेत्कर्मणस्तेमताबुद्धिर्जनार्दन॥ तत्किंकर्मणिघोरेमांनियोजय
सिकेशव॥१॥ ॥सम०॥ ॥कर्माहुनीबुध्दिथोरतुजवाटेजनार्दना॥तरिकां
घोरकर्मींयायोजिसीमजकेशवा॥१॥ ॥आर्या॥ ॥हेकेशवातुलाहीकर्माहुनि
बुद्धिभासतीथोर॥तरिकांजनार्दनामजकरवीसीकर्महेंमहाघोर॥१॥ ॥दोहरा
बुध्दीभलीहेकरमतेंकृष्णाकहीतुमजोय॥करमभयानकतेंकत्योकेंसेडारतधोय॥
१॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेकृष्णानाथा॥कर्माहुनज्ञानश्रेष्ठअसतां॥अघोर
कर्मींकांअनंता॥प्रवर्तवितोसिमज॥१॥ ॥अभंग॥ ॥पार्थवदेवासुदेवा॥प्र
श्नआमुचाऐकावा॥१॥कर्मागंळीबुद्धीहोय॥ऐसासांगतांप्रस्ताव॥२॥तरींघोरक-
र्मींयिया॥जनार्दनाघालावया॥३॥चिंतेपासुनीकेशवें॥तुकाह्मणेजीसोडावें॥४॥
॥१॥ श्लोक॥ व्यामिश्रेणेववाक्येनबुद्धिंमोहयसीवमे॥तदेकंवद
निश्चित्ययेनश्रेयोऽहमाप्नुयाम्॥२॥ ॥सम०॥ ॥व्यामिश्रवाक्येंबुद्धीतें-

करिसी मोहिल्यां परी॥ एकनें मुनितें सांग पावें मी श्रेय ज्यास्तव॥२॥ ॥आर्या॥ ॥
संदिग्ध बोलसी कां बुद्धि सजोड करिणार त्या वाणी॥ पावें मी श्रेय असी निश्चित मज
सांग एक तूं वाणी॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥बच्चन सूनें संदेह के मो बुद्धि हैं भय भीत॥ नि
श्चय करी एके कहो लह्यो मुक्ति ज्या भात॥२॥ ॥ओवी॥ ॥मिश्रित वाक्यें येणें॥
भुलविसी माझीं अंतःकरणें॥ तरीं येक निश्चय तीं ज्याणें॥ श्रेय पाविजेल॥२॥ ॥
अभंग॥ ॥या मिश्रित उत्तरा॥ ऐकोनि खेद अंतरा॥१॥ बुद्धि स्थिति भांबावली॥ वृ
त्ति शौर्याची लाजली॥२॥ एक पंथ निवडून॥ सांग जयांत कल्याण॥३॥ श्रेय पावे जया
स्तव॥ तुकया भयें नेणें जीव॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥लो
केऽस्मिन् द्विविधा निष्ठा पुरा प्रोक्ता मयाऽनघ॥ ज्ञानयोगेन सांख्यानां कर्मयो
गेन योगिनाम्॥३॥ ॥समः॥ ॥या लोकीं दों परी निष्ठा पूर्वीं जे म्या निरोपिली॥
ज्ञानयोगें चि सांख्याला सत्कर्में कर्मयोगियाम्॥३॥ ॥आर्या॥ ॥लोकीं द्विविधा-
निष्ठा सांगितली निश्चितार्थ मी वदुनी॥ कर्मी जे त्या कर्म ज्ञान्या सी ज्ञानयोग हे दोनीं॥
३॥ ॥दोहरा॥ ॥निष्ठा जो द्वय जात की पहिली कही बनाय॥ सिद्धन को ग्यान भलो क-

र्मनिकर्मबताय॥ ३॥ ॥ओवी॥ ॥ दोप्रकारची निष्ठा॥ पूर्वीं सांगितली भारता॥ सांख्यमती ज्ञानदाता॥ योगियास कर्मयोग बोलिजे॥ ३॥ ॥अभंग॥ ॥ हांसोनि बोले राधाप्रिय॥ हे कोंतेया अवधारी॥ १॥ निष्ठा द्विविध या लोकीं॥ पूर्वीं असे कीं बोलिली॥ २॥ ज्ञानयोगे नि सांख्याला॥ असे केला निश्चयो॥ ३॥ सत्कर्मे कर्मयोगी॥ तुका भोगिजे स्करव॥ ४॥ ३॥ ॥श्लोक॥ ॥ न कर्मणामनारंभान्नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्नुते॥ नच सन्यसनादेव सिद्धिं समधिगच्छति॥ ४॥ ॥सम०॥ ॥ जे कर्मातीत तत्सिध्दी न कर्में केलिया विण॥ कर्मसंन्यासमात्रेंचि न त्या सिध्दीस पावतो॥ ४॥ आ० नैष्कर्म्य तो न पावे कर्मांचा जो करी अनारंभ॥ केवळ संन्यासानें पुरुषास न सुक्तिचा समारंभ॥ ४॥ ॥दोहरा॥ ॥ करम बिना किन्हे पुरुख ग्यान लहे नहि कोय॥ कियेस बनास सन्यास कों दोऊ मुगत न होय॥ ४॥ ॥ओवी॥ ॥ जे कर्मारंभ न करिती॥ ते पुरुष मोक्ष न पावती॥ कर्में उगींच त्यजिती॥ नयांसि सिध्दी नाहीं॥ ४॥ अभंग जे का कर्मातीत॥ सिद्ध प्राप्त चोखट॥ १॥ परि कर्म केल्या वीण॥ कोण सीण मुकला॥ २॥ कर्मसंन्यास मात्रें॥ सिद्धी वस्त्रें न पाहे॥ ३॥ यपा लागीं तुका वाणी॥ हे निशाणी कर्मांची

२ ॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥नहिकश्चित्क्षणमपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत्॥कार्यते
ह्यवशःकर्मसर्वःप्रकृतिजैर्गुणैः॥५॥ ॥सम०॥ ॥कर्मकेल्याविणेंकोणीकधी
हीक्षणहीनसे॥दाटूनिकरविती कर्मेंसर्वेंप्रकृतिचेगुण॥५॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मा
विणकोणीहीक्षणभरिपार्थानराहतांअवश॥ करितोकर्मसदाहीप्रकृतिगुणाला
गिहोउनीवश्य॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥करमकियेबिनछिन्नकहूंरहेनकोउजंत॥बिं
बसमयेकरमनकरोबांधोमायातंत॥५॥ ॥ओवी॥ ॥कोण्हीकर्महीननसती
क्षणयेककर्मेंसांडिती॥दाटूनियांकर्मकरविती॥प्रकृतीचेगुणजाण॥५॥ अभंग
अहोकर्मकेल्यावीण॥वागेकोणपृथ्वीस॥१॥येकपळनठरेकधीं॥ कर्मसंधीवांचु-
नी॥२॥हटेंछंदेंकरविती॥ कर्मप्रकृतीयागुणे॥३॥तुकाह्मणेकर्मातीत॥त्याअनंत
मानिना॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मेंद्रियाणिसंयम्ययआस्तेमनसास्मर
न्॥ इंद्रियार्थान्विमूढात्मामिथ्याचारःसउच्यते॥६॥ ॥सम०॥ ॥कर्मेंद्रि
येंआवरोनीमनींविषयचिंतितो॥नेत्रलावीबसेमूढतोदंभाचारबोलिजे॥६॥ ॥
आर्या॥ ॥कर्मेंद्रियांसिदमुनीविषयस्मरतोमनामधेंमूढ॥ह्मणतीत्यातेंज्ञानीमि ३

थ्याचारी सदा महामूढ ॥ ६॥ ॥दोहरा॥ ॥करमबिंद्रियन रोकिकेंमन बिरवय
नकोंध्यान॥ कपटीमूरखहेंबडे ताकोंदंभीजान॥ ६॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मेंद्रियांनें
दंडी॥ मन कल्पनानसंडी॥ तयानाहींविषयांचीसांडी॥ ह्मणोनिमूर्खह्मणावें॥ ६॥
अभंग॥ ॥कर्मेंद्रियाअनिवारा॥ तोपसाराआवरुनी॥ १॥ मनीं चिंतीविषयास॥ क
र्मसंन्याससाधुनी॥ २॥ डोळेझांकीमूढबसे॥ मिथ्यादिसेदंभतो॥ ३॥ तुकाविनविनो
संता॥ ऐसीवार्ताजनाट॥ ४॥ ६॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्त्विंद्रियाणिमनसानिय-
म्यारभतेऽर्जुन॥ कर्मेंद्रियैः कर्मयोगमसक्तः सविशिष्यते॥ ७॥ सम०
अर्जुनाइंद्रियांतेंजोमनेंकरुनआवरी॥ कर्मेंद्रियेंकर्मयोगकरीनिष्कामथोरतो॥ ७
आर्या॥ ॥तोचिविशिष्टहिपार्थाअंतःकरणेंदमोनियांकरणें॥ कर्मेंद्रियेंचिज्या
ला त्यागुनिआसक्तिकर्मतेंकरणें॥ ७॥ ॥दोहरा॥ ॥मनराखेबिंद्रियेंनकछुक
र्मनरचाय॥ फलअभिलाखकोंतजेवातेंयहअधिकाय॥ ७॥ ॥ओवी॥ ॥इं-
द्रियांदमनकरीस्वभावी॥ इंद्रियांहातींकर्मकरवी॥ कर्मफळाचीआशानधरावी
तोचिश्रेष्ठह्मणिजेअर्जुना॥ ७॥ ॥अभंग॥ ॥अरेपार्थाइंद्रियाला॥ मनेंत्याला

आवरी॥१॥ कर्मेंद्रियींकर्मयोग॥ करीनिःसंगथोरतो॥ २॥ निष्कामाचेंजेंभजनें॥
३ तुकाह्मणेविश्रांती॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥नियतंकुरुकर्मत्वंकर्मज्यायोह्यकर्म
णः॥ शरीरयात्रापिचतेनप्रसिद्ध्येदकर्मणः॥८॥ ॥सम०॥ ॥कर्मत्यागा-
हुनीकर्मश्रेष्ठतेंनित्यतूंकरी॥देहनिर्वाह हीतूंज्ञानघडेकर्मटाकितां॥८॥ आर्या
कर्मबरेंनअकर्मस्वीकारीकर्मअवशमात्राही॥कर्मत्यजितांपार्थानचलेक्षणभर
शरीरयात्राही॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥अनकरणोतेंकरमहैंभलेस्रुतकरोमीत॥
बिनकिन्हेतेकरमकोंदेहजकवहेनीत॥८॥ ॥ओंवी॥ ॥वर्णाश्रमकर्मकरी॥
कर्मश्रेष्ठहोअवधारी॥नकरितांकर्मत्यजिसीजरीं॥देहअवसानींसिद्धीनाहीं॥८॥
अभंग॥ ॥कर्मत्यागाहुनीकर्म॥श्रेष्ठावर्ममानतें॥१॥ तेंतूंकरीविचक्षणा॥अं
तःकर्णाजेशुद्धी॥२॥ देहनिर्वाहकाळजी॥नलगेमाझीमीजाणें॥३॥ कर्मसोडिलि
यारवोटें॥ मगउफराटेंबांधिल॥४॥ तुकाह्मणेंजगींरवंती॥कर्माहातींनपडावें॥५॥
॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्रलोकोऽयंकर्मबंधनः॥ तदर्थं
कर्मकौंतेयमुक्तसंगसमाचर॥९॥ ॥सम०॥ ॥विष्णुप्रीत्यर्थजेंकर्मत्या ३

विणेंसर्वबंधकें॥ तत्प्रीत्यर्थहिकौंतेयासंगटाकूनिआचरे॥ ९॥ ॥आर्या॥ ॥ यज्ञार्थाविणकरितांकौंतेयाकर्मतेंजनाबाधी॥ निःसंगकर्महरिच्याप्रीत्यर्थकराव याअसोबाधी॥ ९॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यनबिनजेकरमजोजगबंधनतेंहोत॥ तिहींकाजकरमनतजोमेटिफलनकोगोत॥ ९॥ ओवी॥ ॥यज्ञविष्णुऐसीश्रुती॥ तयावेगळेंकर्मअन्यत्रअर्पितांबद्धहोती॥ ह्मणूनिकौंतेयातत्प्रीत्यर्थदेती॥ फळ टाकूनिआचरेतूं॥ ९॥ ॥अभंग॥ ॥देवपितृयज्ञ॥ जेवेदज्ञजाणती॥ १॥ यावी णमिथ्यायेर॥ नेदीथारपरलोकीं॥ २॥ संगत्यागेत्याप्रीत्यर्थ॥ घेपरमार्थकरतळीं॥ ॥ ३॥ माझीप्राप्तीजयामाझी॥ तुकाआजीपावला॥ ९॥ ॥श्लोक॥ सहयज्ञाः प्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजापतिः॥ अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोऽस्त्विष्टकाम धुक्॥ १०॥ ॥सम०॥ ॥प्रजायज्ञासवेंब्रह्मापूर्वींनिर्मूनिबोलिला॥ कींयाय- ज्ञींवृद्धिपावातुमचीकामधेनुहा॥ १०॥ ॥आर्या॥ ॥यज्ञासहजननिर्मुनिबोले विधित्यासहेंअसेस्पष्ट॥ यज्ञेंप्रसवातुह्मीतुमचापुरवीलकामहाइष्ट॥ १०॥ दोहरा जग्यसहितरचीजगतकोंकहिबिधाताबात॥ उदेनिहांरोजग्यतेंकामधेनुयहतात॥

१०॥ ॥ओवी॥ ॥ब्रह्मयानेंयज्ञआणिसृष्टीकेली॥मगआशीर्वादाचींउत्तरेंबो
४ लिलीं॥यज्ञकामधेनुदुहिली॥भक्तांस्तव॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥प्रजायज्ञासंगे-
विधि॥पूर्वबुद्धिप्रेरितूं॥१॥जेनिर्माणजालेलोक॥त्यांसशोकनसावा॥२॥कींयाम-
खेंपावावृद्धि॥कामसिद्धिधेनुवा॥३॥तुकाह्मणेंआशीर्वाद॥भवखेदवारकू॥४॥
॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥देवान्भावयताऽनेनतेदेवाभावयंतुवः॥परस्परं
भावयंतःश्रेयःपरमवाप्स्यथ॥११॥ ॥सम०॥ ॥भजादेवासयाय
ज्ञेंदेवदेतीफळेंतुह्मां॥अन्योन्यभजतांऐसेंपावालश्रेयउत्तम॥११॥ आर्या
यज्ञेंदेवासितुह्मीदेवतुह्मालापरस्परेंभावा॥अन्योन्यभावनेनेंपावालश्रेयधरुनि
यांभावा॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यकरीदेवजजोदेवब्रह्मफलदेत॥बुद्धिपर
स्परयउंकरेमनवांछितफललेत॥११॥ ॥ओवी॥ ॥तुह्मींदेवातेंभावेंपूजा॥ते
प्रसन्नहोतीसहजा॥परस्परेंतुमचियाभावेंकाजा॥श्रेयदेतील॥११॥ अभंग
देवाभजायाअध्वरें॥फळखरेंदेतील १॥ तुह्मालाभचिजाणावा॥नित्यभावानूत
न॥२॥ अन्योन्यभजतांऐसें॥फळअनायासेंश्रेयाचें॥३॥ तुकावदेधर्मयज्ञीं॥ ४

सात्विकत्रीं असावें ॥ ४ ॥ ११ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ इष्टान्भोगान्हिवोदेवादास्यंतेयज्ञभाविताः ॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्योयोभुंक्तेस्तेन एवसः ॥ १२ ॥ समः इष्टभोग तुह्मा देती यज्ञें जे देव पूजिले ॥ देवीं दिलें तें देवांला न देतां खाय चोर नो ॥ १२ ॥

आर्या ॥ ॥ यज्ञीं भावित करते देतिल तुह्मा इष्टभोग ने थोर ॥ देवीं जें दिधलें नें त्यासि न देतां चि खाय तो चोर ॥ १२ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ इष्टभोग कूं देत हे देवजजें तेमीत ॥ बिन पुजे जो लेत है सोय चोर कीनीत ॥ १२ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ इष्टभावें करूनी यज्ञमुखें समर्पोनी ॥ तो देव अंगिकारुनी ॥ फल देत कल्पने नें ॥ १२ ॥ **अभंग**

इष्टभोग देती तुह्मा ॥ ऐसा महिमा देवांचा ॥ १ ॥ यज्ञदेव पुजिलीया ॥ तुमची क्रिया सफळ ॥ २ ॥ देवीं दिल्हें ते देवांस ॥ ने दी तामस चोर तो ॥ ३ ॥ तुकाह्मणे आत्मपोटा ॥ दोरता टाच घळीत ॥ ४ ॥ १२ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ यज्ञशिष्टाशिनः संतोमुच्यंतेसर्वकिल्बिषैः ॥ भुंजंतेतेत्वघंपापायेपचंत्यात्मकारणात् ॥ १३ ॥ **समः**

यज्ञाचें शेष खाणारे नाशिती सर्व पातकें ॥ पापी पाप चि ते खाती रांधिती स्वनिमित्त जे ॥ १३ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ निर्दोष सर्वथा ते सेविति जे नित्य यज्ञ अवशिष्ट ॥ भक्षिति

केवळअघतेयज्ञाविणभक्षितीअतीमिष्ट॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यशेषजोखा
तहैपापनडारतधोय॥जग्यबिनाजोखातहैअधरझूलतसोय॥१३॥ ओवी
यज्ञशेषजेभक्षिती॥त्यांचीपातकेंजातीं॥उदरार्थपशुभक्षिती॥पापभोगितीदेख॥
॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥यज्ञाचेंशेषखाणारे॥पापहारेदर्शनें॥१॥आत्मोदरासा
ठींनेम॥तोअधर्मव्यापारू॥२॥पापीपापचितेखाती॥जेरांधितीस्वेच्छेनें॥३॥तु
काह्मणेरोगीजैसे॥घेउंबैसेपथ्यासी॥४॥१३ ॥श्लोक॥ ॥अन्नाद्भवंति
भूतानिपर्जन्यादन्नसंभवः॥यज्ञाद्भवतिपर्जन्योयज्ञःकर्मसमुद्भवः॥
॥१४॥ ॥सम०॥ ॥भूतेंअन्नरसेंहोतींअन्नपर्जन्यवृष्टिनें॥यज्ञेंकरुनिपर्ज
न्ययज्ञकर्मेंकरूनियां॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥अन्नापासुनिभूतेंपर्जन्यापासु
नीचतेंअन्न॥ऋतुपासुनिपर्जन्यऋतुतोकर्माहुनीनसेभिन्न॥१४॥ ॥दोहरा
जीवअन्नतेहोतहैअन्नमेहुतेंहोय॥मेघजग्यतेंहोतहैजग्यकरमतेजोय॥१४॥
ओवी॥ ॥अन्नापासूनिभूतेंहोतीं॥धान्येंपर्जन्येंनिपजतीं॥पर्जन्ययज्ञाचें
निष्पत्तीं॥यज्ञकर्मापासुनी॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥भूतेंअन्नरसेंहोतीं॥अ

न्नोत्पत्तिपर्जन्यें॥१॥ यज्ञे करोनि पर्जन्य॥ लोकीं मान्य जोति हीं॥२॥ यज्ञकर्मापासू
नियां॥ वर्मतुकयाठावकें॥३॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥कर्मब्रह्मोद्भवंविद्धिब्रह्मा
क्षरसमुद्भवं॥तस्मात्सर्वगतंब्रह्मनित्यंयज्ञेप्रतिष्ठितम्॥१५॥ सम०
वेदापासोनियांकर्मवेद अक्षरसंभव॥ तस्मात् तेंसर्वगतहीसदायज्ञींप्रतिष्ठित॥१५॥
आर्या॥ ॥कर्मब्रह्मजतेंही अक्षरभवजाणिजेतसमयज्ञीं॥सर्वगतब्रह्महिजेंप्र
तिष्ठितसेसदैवतेंयज्ञीं॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥करमंजेंउपजतवेदतेंवेदब्रह्मतें-
मान॥ब्रह्मजोसतसबुनमेंताहिजग्यकरितान॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मब्रह्म
यापासोनी॥ ब्रह्मअक्षराहुनी॥याकारणेंब्रह्मा अर्जुनी॥नित्यकर्मकरित॥१५॥
अभंग॥ ॥वेदापासूनियांकर्म॥उघडवर्मकळतें॥१॥ वेदअक्षरसंभव॥ वासुदे
वबोलती॥२॥ तस्मात्सर्वगतही॥श्रुतिग्वाहीसाधका॥३॥प्रतिष्ठितयज्ञींसदा॥
तुकयाछंदापालक॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥एवंप्रवर्तितंचक्रंनानुवर्तयतीह
यः॥अघायुरिंद्रियारामोमोघंपार्थसजीवति॥१६॥ ॥सम०॥ ॥असेंव
र्तविलेंचक्रलोकींजोकांनवर्तवी॥ वृथा तोपापआयुष्यइंद्रियांसक्ततोजित॥१६॥

आर्या॥ ॥एवंपरंपरागतजोकोणीहानचालवीबोध॥ इंद्रियनिरत अघायूत्याचें
आयुष्य सर्वथामोघ॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥बेदबतायेकरमजेनकरतजोकोय
॥पापीबिंद्रिबसभयेजन्मरहतजकरवोय॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ब्रह्मचक्राप्रतिष्ठि
लें॥ तेजन्मपावोनिभले॥नसंपादिलेंतेपापीजन्मले॥भूमिभारहोवोनियां॥१६॥
अभंग॥ ॥ऐसेंवर्तविलेंचक्र॥ कर्मसूत्रयज्ञाचें॥१॥लोकींनवर्तेवीजोका॥
व्यर्थअसकायातिचा॥२॥ वृथा आयुष्यपातकी॥ इंद्रियसुखींघालितु॥३॥तुका
ह्मणेवायांभ्रष्ट॥ केलेकष्टनिर्फळ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्त्वात्मरति
रेवस्यादात्मतृप्तश्चमानवः॥ आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्यते॥
सम०॥ ॥आत्मत्वींचजयाप्रीतिआत्मलाभेंचितृप्तजो॥जो आत्मत्वींचसंतुष्ट-
त्यालाकर्तव्यहेंनसे॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥आत्मरतआत्मतृप्तक्षत्रियवर्याज-
गामधींआर्य॥जोआत्मतृप्तपार्थानाहींत्यालागिकोणतेंकार्य॥१६॥ दोहरा
आतमसोंसंतुष्टजेआतमसोंरतहोय॥ तृपतजकआतमसोंरत्योताहिनकरने
कोय॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥आत्मत्वींजेराहिले॥आत्मस्फुरवेंतृप्तजाले॥स्वरूपीं

चसमावले॥तयाकर्मेंनलागती॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥श्रद्धाआत्मस्वरूपींभली॥
वृत्तिरंगलीविटेना॥१॥आत्मलाभेंजालातृप्त॥भक्त्यासक्तभावार्थी॥२॥स्वरू
पींतुष्टजालेंमन॥जनविजनसारिखे॥३॥त्यालानसेहेरवटपट॥तुकयापेठचोंला
ची॥४॥ १७॥ ॥श्लोक॥ ॥नैवतस्यकृतेनार्थोनाकृतेनेहकश्चन॥नचा
स्यसर्वभूतेषुकश्चिदर्थव्यपाश्रयः॥१८॥ ॥सम०॥ ॥कर्मीत्यालाफळन
सेंअकर्मीप्रत्यवायही॥नज्यांससर्वभूतींहीकांहींफळअपेक्षित॥१८॥ आर्या
कार्येंअर्थेकार्येंअनर्थजोयात्यजीचउभयांस॥सर्वांभूतींपार्थानाहींअर्थव्यपा-
श्रयेंत्यास॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ताहिकियेतेंपुण्यनहीबिनकिन्होनहिदोख
॥ब्रह्मादिकसोंकाजनहींआतमहीभयोमोख॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मनके
लियाकांहीं॥परस्परेंगुंतलेंनाहीं॥तैसेंचसर्वभूतांचेंठायीं॥फळेच्छानकरी॥१८
अभंग॥ ॥नसेफळत्याच्याकर्मे॥अविश्रमेविरक्तु॥१॥प्रत्यवायउणेंपणीं॥
हेतोकाहाणीसंपली॥२॥नज्याससर्वभूतीं॥कांहींप्रीतिफळाची॥३॥ इच्छाना
हींह्मणेतुका॥तोनेटकामुक्तपैं॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥तस्मादसक्तःस

तत्कार्यंकर्मसमाचर ॥ असक्तोह्याचरन्कर्मपरमाप्नोतिपूरुषः ॥ १९ ॥
॥ सम० ॥ ॥ यालागिनिष्कामसदाकरावेंकर्मतें करी ॥ निष्कामकरितांकर्मपुरुष
ब्रह्मपावतो ॥ १९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तवसक्तनहोतांअवश्यजेंकर्मत्याविना
नरहा ॥ सक्तनहोतांकर्माकरितांब्रह्मासपावतोनरहा ॥ १९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अ
सक्तनिरंतरकरमकरुउक्तबेदकेभाय ॥ असक्तिकरमकरिलेतहैंपरमपुरुषकोंजा
य ॥ १९ ॥ ओवी ॥ ॥ याकारणेंनिष्काम ॥ कर्मकरावेंसकाम ॥ निष्कामकरावें
काम ॥ तोब्रह्मींमिळे ॥ १९ ॥ ॥ अभंग ॥ यालागींवीरापार्था ॥ कामींनिष्काम
अर्था ॥ सदाआपुलेपरमार्था ॥ साधकानेंपाहाणें ॥ १ ॥ करावेंतेंनसांडेकीं ॥ कर्म
रेषानेटकी ॥ करीपार्थिवाबाकी ॥ झाडावयापाशाची ॥ २ ॥ कामत्यागिल्यानिष्का
म ॥ पुरुषपावेपरब्रह्म ॥ तुकाह्मणेवर्म ॥ स्फटेंकेलेंनिर्मळ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
कर्मणैवहिसंसिद्धिमास्थिताजनकादयः ॥ लोकसंग्रहमेवापिसंपश्यन्
न्कर्तुमर्हसि ॥ २० ॥ सम० ॥ कर्मेंचकरितांसिद्धिपावलेजनकादिक ॥ लो
कसंग्रहदृष्टीनेंतऱ्हींकर्मासियोग्यतूं ॥ २० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जनकादिकहीक

मेंजालेतेसिद्धपावलेशर्म॥जनसंग्रहाकडेही पाहुनिपार्थाकरीसदाकर्म॥२०॥ ॥
दोहरा॥ ॥लहिसिद्धिजनकादिकहुकिन्हेकरमसमाज॥लोकरीतजोदेखिकें
तमहुंकरोजुकाज॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥विदेहादिकजनकबोलिले॥तेकर्में
सिद्धीपावले॥ह्मणोनिश्रेष्ठबोलिले॥यास्तवतूंकर्मकरी॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥
कर्मेंचिकविताासिद्धी॥ प्राप्तश्रेष्ठासत्रिऋद्धी॥जनकादिकराज्यामधीं॥पूर्णजा
लेविदेही॥१॥वैराग्यजालेंपुरें॥आत्मतत्वकळेखरें॥तरींलोकसंग्रहारे॥याकर्मा
सिनसांडुं॥२॥तुकाह्मणेपार्थाप्रती॥कर्ममार्गाचीपद्धती॥देवसांगेलोकस्थिती॥
आदिअंतींपाळणें॥३॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्तदेवेत
रोजनः॥सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्त्तते॥२१॥ ॥सम०॥ कींजें
जेंआचरेश्रेष्ठतेंतेंइतरहीजन॥तोजोकांनिर्णयकरीवर्ततीलोकतेरिती॥२१॥ ॥
आर्या॥ ॥चालविजनत्यामार्गेंघालितिजोश्रेष्ठपांडवाधारा॥तेजेंप्रमाणकरिती
वर्तनिजनत्याधरोनिआधारा॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥बडेजुआचरहिकरेसोइ
मानेआन॥ताहिमांगसबजगचलेबडेकरेजुपरमान॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥जें

ततंकार्यंकर्मसमाचर ॥ असक्तोह्याचरन्कर्मपरमाप्नोतिपूरुषः॥१९॥
॥सम०॥ ॥याल्लागिनिष्कामसदाकरावेंकर्मतेंकरी॥ निष्कामकरितांकर्मपुरुष ब्रह्मपावतो॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥यास्तवसक्तनहोतांअवश्यजेंकर्मत्याविना नरहा॥सक्तनहोतांकर्माकरितांब्रह्मासपावतोनरहा॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥अ सक्तनिरंतरकरमकरुउक्तबेदकेभाय॥ असक्तिकरमकरिलेतहैंपरमपुरुषकोंजा य॥१९॥ ओवी॥ ॥याकारणेंनिष्काम॥ कर्मकरावेंसकाम॥ निष्कामकरावें काम॥ तोब्रह्मींमिळे॥१९॥ ॥अभंग॥ याल्लागीवीरापार्था॥ कामींनिष्काम अर्था॥ सदाआपुलेपरमार्था॥ साधकानेंपाहाणें॥१॥ करावेंतेंनसांडेकीं॥ कर्म रेषानेटकी॥ करीपार्थिवाबाकी॥ झाडावयापाशाची॥२॥ कामत्यागिल्यानिष्का म॥ पुरुषपावेपरब्रह्म॥ तुकाह्मणेवर्म॥ स्फटेंकेलेंनिर्मळ॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥ कर्मणैवहिसंसिद्धिमास्थिताजनकादयः॥ लोकसंग्रहमेवापिसंपश्यन्कर्तुमर्हसि॥२०॥ समः॥ कर्मेंचकरितांसिद्धिपावलेजनकादिक॥ लो कसंग्रहदृष्टीनेंतऱ्हींकर्मासियोग्यतूं॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥जनकादिकहीक

मैंजालेतेसिद्धपावलेशर्म॥जनसंग्रहाकडेही पाहुनिपार्थाकरीसदाकर्म॥२०॥ ॥
दोहरा॥ ॥लहिसिद्धिजनकादिकहुकिन्हे करमसमाज॥ लोकरीतजो देखिकें
तमहुंकरोजुकाज॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥विदेहादिकजनकबोलिले॥तेकर्में
सिद्धापावले॥ह्मणोनिश्रेष्ठबोलिले॥यास्तव तूंकर्मकरी॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥
कर्मेंचिकविता सिद्धी॥ प्राप्तश्रेष्ठासत्रिशुद्धी॥ जनकादिकराज्यामधीं॥ पूर्णजा
लेविदेही॥१॥ वैराग्यजालेंपुरें॥ आत्मतत्वकळेखरें॥ तरींलोकसंग्रहारे॥ या कर्मा
सिनसांडुं॥२॥ तुकाह्मणेपार्थाप्रती॥ कर्ममार्गाचीपद्धती॥ देवसांगे लोकस्थिती॥
आदिअंतींपाळणें॥३॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्तदेवेत
रोजनः॥ सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्त्तते॥२१॥ ॥सम०॥ कींजें
जेंआचरेश्रेष्ठतें तेंइतरहीजन॥ तोजोकांनिर्णय करी वर्ततीलोकतेरिती॥२१॥ ॥
आर्या॥ ॥चालतिजनत्यामार्गेंघालितिजोश्रेष्ठपांडवाधारा॥ तेजेंप्रमाणकरिती
वर्ततिजनत्याधरोनिआधारा॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥बडेजुआचरहिकरेसोइ
मानेआन॥ ताहिमांगसबजगचलेबडेकरेजुपरमान॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥जें

जेंश्रेष्ठवर्तती॥ लोकतैसेंच आचरती॥ जैसे ते प्रमाण करिती॥ जन त्यामागें असे॥ २१॥ ॥ अभंग॥ ॥ जैसें आचरती श्रेष्ठ॥ तो पर निष्ठ पडे मार्ग॥ १॥ तैसेंच इतर लोक॥ हा विवेक चाळिती॥ २॥ श्रेष्ठ निर्णया सारिखें॥ जग यास रवें मना वें॥ ३॥ तुका ह्मणे सफळ न्याय॥ वेदराय सभेचा॥ ४॥ २१॥ ॥ श्लोक॥ ॥ न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किंचन॥ नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त एव च कर्मणि॥ ॥ २२॥ ॥ सम०॥ ॥ पार्था मातें निहीं लोकीं नाहीं कर्त्तव्य कांहिही॥ अवाप्तकामनिः काम तऱ्हीं कर्मीं चि वर्त्ततों॥ २२॥ ॥ आर्या॥ ॥ त्रिभुवनि कर्तव्याची माझ्या कांहीं मनीं न से ऊर्मी॥ अप्राप्त पावपाची न सतांही वर्ततोंच मी कर्मीं॥ दो० मोकों कछु करनो न हू तिनों लोक में काज॥ न कछु न ध्यो लह बे न कछु करम करत या साज॥ २२॥ ॥ ओवी॥ ॥ त्रैलोक्याचे ठायीं॥ पार्था मज करणें कांहीं नाहीं॥ अवाप्त पावणें नाहीं॥ तरीं कर्में करीत असे॥ २२॥ ॥ अभंग॥ ॥ पार्था तूं मातें पाहे॥ नसें कांहींहि संदेह॥ पूर्णरूप ब्रह्म देह॥ जन सर्वही जाणती॥ १॥ नसें कांहीं कर्तव्यता॥ किंवा फळ इच्छा चिंता॥ तरींया लोकीं आतां॥ वागे जगा सारिखा॥ २॥ अवाप्त

सर्वहीकामी॥ कार्मींअसोनिनिष्कामी॥ तुकाह्मणेतरिनामीं॥ वर्तेकर्मींनिरत॥ ३
॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥यदिह्यहंनवर्तेयंजातुकर्मण्यतंद्रितः॥ ममव-
र्त्मानुवर्तंतेमनुष्याःपार्थसर्वशः॥२३॥ ॥सम०॥ ॥जरींकर्मींनव
र्तेंमीकधींहीयत्नपूर्वक॥ मार्गानुरूपमाझ्याहेवर्ततीसर्वमानव॥२३॥ आर्या
जरिंनीरालसहोउनिकर्माच्यामीनचालतोंवाटे॥ तरिसकळहिजनमाझ्यामार्गेंये
तीमलाअसेंवाटे॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोहमकरमनहिकरोरहोअलसीमी
त॥ त्योंहीसबनरहुंगहेंमरेमागकीरीत॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥जरींकर्ममीनव
र्तवीं॥ तरींकर्मबुडेस्वभावीं॥ म्याआचरणूककरावी॥ लोकतैसेंचकरतील॥
॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मींजरींनवर्तेंमी॥ स्फुरवेराहेस्वात्मधामीं॥ यत्नपूर्व
ककरीनामी॥ मार्गयोनीधर्माचा॥१॥ मगतैसीचराहाटी॥ पडेजगपरीपाठी॥ जो
तोह्मणेलदेवहटी॥ नाहींकर्मींवागला॥२॥ मगकांहोआपणास॥ आश्रमध-
र्माचासायास॥ भक्षूंभक्षवेसुरस॥ पेऊंअपेयपानजें॥३॥ भक्तनाहींदेवनाहीं
गुरुशिष्यनामनाहीं॥ राजानाहींप्रजानाहीं॥ ऐसामार्गपडेल॥४॥ स्वर्गनर्कींमिथ्या

शब्द॥ वृथाशास्त्रवृथावेद॥ तुकाह्मणेकलिछंद॥ मगसहजअनिवार॥५॥ २३॥
श्लोक॥ उत्सीदेयुरिमेलोकानकुर्यांकर्मचेदहम्॥ संकरस्यच कर्ता
स्यामुपहन्यामिमाःप्रजाः॥ २४॥ सम०॥ भ्रष्टहोतीलहेलोकनकरीक
र्ममीजरीं॥ तेंहीकरीअन्यधर्मैतन्हींयाभ्रष्टतीप्रजा॥ २४॥ ॥आर्या॥ ॥ज
रिमीनकरीकर्मातरिहेहोतीललोकउच्छिन्न॥ तेव्हांप्रजाविनाशकसंकरकर्त्ताहि-
मीपरिच्छिन्न॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥जोहोंकरमनहिकरोहोयसबनकोंनास
॥प्रगटाऊंसंकरतबेंहनोप्रजायाआस॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥मीकर्मजरींनक
री॥ संकरहोईलअवधारी॥ लोकभ्रष्टतीयापरी॥ तेंकरणेंमजनाहीं॥ २४॥ ॥
अभंग॥ ॥आधींचहेंमायामय॥जगअनिवारहोय॥ सांडोनियांस्वार्थन्याय
॥भलतापंथस्वीकारी॥१॥ त्यांतआमुचीवर्तणुक॥ जरींदेखतीन्युन्यक॥ भ्रष्ट
होतीमगअधिक॥ पैंगाचिंताहेमनीं॥२॥ जरींकर्मीनवागेमी॥ स्वेच्छाकरीनअ-
न्यकामीं॥ तरींप्रजारक्षणनेमीं॥ प्रभूऐसाहोईना॥३॥ तुकाह्मणेधाकेऐसा॥ देव-
वागेसममाणसा॥ आपणतारकतोसहसा॥ येरबुडतांकळवळी॥४॥ श्लोक

सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वंति भारत ॥ कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥ २५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्मैं फलार्थ अज्ञानी जशीं करिति भारता ॥ तींनिःकाम करी ज्ञानी जो इच्छी लोकसंग्रह ॥ २५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अज्ञासक्त जसे कां असती कर्मोंचिया महाहाटीं ॥ ज्ञानी सक्त न तैसा परिजन शिक्षार्थ कर्म राहाटी ॥ २५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मूरख जो करम न करें करि बहु प्रीत सुभाय ॥ लोककाज ग्यानी करे मन तासों न लगाय ॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हे लोक नेणती काहीं ॥ वडिला सारिखे वर्त्तती पाही ॥ ह्मणउनी श्रेष्ठी दोनीं सोई ॥ लोकसंग्रहार्थ धर्म कीजे ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्मैं नेमिलीं विधीने ॥ सिद्धि जावयां साधनें ॥ फळ प्रासिचा संधानें ॥ अज्ञानास आनंदु ॥ १ ॥ तेसें अवघें नाशीवंत ॥ ज्ञानी सिध्यातें संमत ॥ जाणते जे जाले संत ॥ तऱ्हीं कर्मा न येसोडूं ॥ २ ॥ लोकसंग्रहो भारता ॥ रक्षणें हा मार्ग आतां ॥ पूर्ण सृष्टिचीया हिता ॥ तुका ह्मणे कळवळे ॥ ३ ॥ २५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ न बुध्दिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसंगिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥ २६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ काम्य कर्मठ अज्ञाचा बुध्दिभेद करूंन

ये॥करवावीं सर्व कर्में तत्वज्ञें युक्तजो स्वयें॥ २६॥ ॥आर्या॥ ॥जे अज्ञ कर्म सक्तप्रज्ञात्यांची कदा न पर्तविजे॥ युक्तप्रज्ञें आपण कर्मासि करोनि त्यासि वर्तविजे॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥तिनकि बुद्धिभेद न तजे रहे कर्मलपटाय॥ सावधान ग्यानि रहे मेले गात बनाय॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानी येक चित्त होउनीं॥ सर्व कर्में उत्कृष्ट करोनीं॥ अज्ञानियांस कर्म आचरवावें दाटुनी॥ ज्ञानी स्वयें॥२६॥ अभंग॥ ॥ व्हावी कामना संपूर्ण॥ काम्य हेतुच तूं जाण॥ तैसेंच मग तूं साधन॥ कर्मठ ऐसें बोलिजे॥१॥ अज्ञान झोंबिंनलें॥ ऐसें दृष्टीनें पाहिलें॥ तऱ्हीं त्याचें अंतर भलें॥ भेदूनये सज्ञानें॥२॥ जरीं तत्त्ववेत्ता जाला॥ अथवा प्राप्त पुरुष भला॥ तऱ्हींजनांच्या कर्माला॥ तेज द्यावें ह्मणे तुका॥३॥ २६॥ ॥श्लोक॥ प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः॥ अहंकारविमूढात्मा कर्त्ताऽहमिति मन्यते॥२७॥ सम०॥ ॥कर्में सर्व प्रकृतिच्या करिजे ताति जीं गुणी॥ अहंकारें मूढबुद्धी मी कर्ता मानितों असें॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥प्रकृतिगुणानु कर्में होती ऐसें असोनि हा मूढ॥ मी कर्ता ह्मणउनियां अभिमानीं व्यर्थ होत आरूढ॥ २७॥ ॥

॥दोहरा॥ ॥मायागुणकरतहैसबेकरमयह्जान॥अहंकारकरीमूढजेलेतआप
नकोमान॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतिगुणाचेंकार्य॥क्रियानिपजेगुणमय॥
नेणत्यासंतोषहोय॥मीकर्तामानी॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मेंसर्वप्रकृतीच्या
गुणींखेळ्चीमायेचा॥सोडिलींतींज्याच्यात्याच्या॥पुन्हागळींलागती॥१॥जंव
वरीदेहसंगु॥तंवनस्फटेप्रसंगु॥उगाआग्रहीउल्लंघु॥पाहातांयेथेंनाडेल॥२॥
अहंकारेंमूढबुध्धी॥ह्मणेमाझीहेउपाधी॥तुकाह्मणेकधीं॥स्फटेऐसीदिसेना॥
॥३॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्ववित्तुमहाबाहोगुणकर्मविभागयोः॥गु
णागुणेषुवर्त्ततइतिमत्वानसज्जते॥२८॥ ॥सम॰॥ ॥तत्वज्ञगुण
कर्मांच्यादोंभागींस्वअकर्तृता॥पाहेकींस्वस्वविषयींइंद्रियेंहींचवर्त्ततीं॥२८॥ ॥
आर्या॥ ॥गुणकर्मविभागींतोतत्वज्ञान्यासिभेदसाहीना॥गुणसंधीतचिव
र्ततिऐसेंजाणोनिसक्तहोईना॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥गुणऔरकरमबिभा
गसोंजानततत्त्वज्ञकोय॥बिंद्रिबिरवयनसोंलगीआपमगननहिहोय॥२८॥
ओवी॥ ॥प्रकृतिगुणमोहिती॥मूर्खफलींआसक्तहोती॥तेज्ञानियांचीयु-

११

की॥ इंद्रियगुण॥ २८॥ ॥अभंग॥ ॥तत्त्वज्ञीं गुणकर्माला॥ भेदोन अकर्त्या
ला॥ पाहे स्वस्वविषयाला॥ इंद्रियेंहीं वर्तती॥ १॥ जाणिवेचें तुझें अंग॥ महाबा-
हो प्रेमेचांग॥ वशावर्ती लक्ष्मीरंग॥ भाग्यपूर्ण पांडवा॥ २॥ स्वकर्मांचें पाळण॥ की
जेन कोउत्थापन॥ तुकाबोलिलासाधन॥ तेंच पाहे सर्वदा॥ ३॥ २८॥ श्लोक
प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जंते गुणकर्मसु॥ तानकृत्स्नविदो मंदान्कृ
त्स्नविन्नविचालयेत्॥ २९॥ ॥सम०॥ ॥प्रकृतीच्या गुणीं मूढ झोंबती
विषयेंद्रियीं॥ असर्वज्ञातयां मूढां सर्वज्ञें रववळूं नये॥ २९॥ ॥आर्या॥ ॥प्रकृ
तिगुणें मोहित जे गुणकर्मीं सक्त मंद अज्ञानी॥ त्यांचें मनास चालन न करावें जाण
त्याहि सुज्ञानीं॥ २९॥ ॥दोहरा॥ ॥माया गुण करी मूढ जे रहे बिखय लोलाय
ता मागते ग्यानि तिन्हें देइन कों भलाय॥ २९॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतिचेष्टा करी मा
या॥ विषयीं आसक्त होऊनियां॥ मूढगती पावोनियां॥ मूर्खासि रववळूं नये॥ २९॥
अभंग॥ ॥लागती प्रकृतिछंदीं॥ पडावया मोहो बंदीं॥ वृथा संसाराची मांदी॥ मे
ळविती पुष्कळ॥ १॥ गुणीं रिझले प्रकृतीचे॥ मूढ झोंबे विषयीं लाचे ॥ ॥ अज्ञान- ११

पाहोनिकाचे॥ खवळूंनयेसर्वज्ञें॥ २॥ मोठेंअहंकारींपाप॥ घेउनिमायेचेंनिजमाप ॥उगाणीनिविषयदाप॥ तुकाल्यासींदाविना॥ ३॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥मयि सर्वाणिकर्माणिसन्यस्याध्यात्मचेतसा॥ निराशीर्निर्ममोभूत्वायुध्यस्व विगतज्वरः॥३०॥ ॥सम०॥ ॥कर्मेंसमर्पूनिमजसर्वअध्यात्मबुद्धिनें॥ टाकूनिआशाममतास्फुरवेंहेंकरियुत्धत्तूं॥ ॥आर्या॥ ॥अध्यात्मविचारेंकरि माझ्याठाईंस्वकर्मसंन्यास॥ निर्ममनिष्कामरणींनिश्चळहोवोनिमारिसैन्यास॥३०

दोहरा॥ ॥चित्तअध्यात्मअनिकेंकरमनमोमनराख॥ अहंकारममतातजे-जुद्धहिकूंअभिलाख॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वकर्मेंमजअर्पी॥ चित्तआत्म-यातेंसमर्पी॥ उदासपणेंवोपी॥ ऊठयुद्धासी॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मकायहोईलजे॥ प्रकृतीच्यायोगबीजें॥ तेंतेंममरूपींअर्पिजे॥ सर्वाध्यात्ममतीने॥१ टाकूनिममताआशा॥ युद्धाकरीतूंवीरेशा॥ विगततापमाझीदशा॥ तुझ्याआंगींबाणेल॥ २॥ ऐकतांचतोबोल॥ आलापार्थाआंगींडोल॥ तुकाह्मणेफोल॥ जालासर्वसंशय॥३॥३०॥ ॥श्लोक॥ ॥येमेमतमिदंनित्यमनुतिष्ठंति

मानवाः॥श्रद्धावंतोऽनसूयंतोमुच्यंतेतेऽपिकर्मभिः॥३१॥ ॥समं०॥
नदोषठेवितांमाझेंहेंनित्यमतमानव॥भावेंअनुष्ठितीतेहीकर्मापासूनिस्सूटती॥
आर्या॥ ॥ईर्षात्यागुनिपार्थाऐसेंमाझ्यामतींनजेविटती॥विश्वासीतेमान
वकर्मापासोनिसर्वदासुटती॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥जिनतयामेरमतेंश्रद्धा
सोगहिलेत॥तिनकेजीयमेकरमहेकरमतजेकरिचेत॥३१॥ ॥ओवी॥
हेंमाझेंज्ञानमत॥नरहृदयींठेवीअखंडित॥निर्द्वंद्वकरीश्रद्धायुक्त॥तोकर्मी
विमुक्तअसे॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥उपेक्षूनगुणदोषादिलक्षण॥निःप्रांज
ळपणबोलिलोंकीं॥१॥तेसेंचपाहावेंहेंचअनुष्ठावें॥सुखेंचीसुटावेंकर्म
बंधें॥२॥मानवतरायादोषसंव्हाराया॥केलीनौकाव्हायापैलपार॥३॥तु
काह्मणेजडनायकतीमूढ॥पुढेंहिदगडहोउनिराहाती॥४॥३१॥ श्लोक
येत्वेतदभ्यसूयंतोनानुतिष्ठंतिमेमतम्॥सर्वज्ञानविमूढांस्तान्
विद्धिनष्टानचेतसः॥३२॥ ॥समं०॥ ॥दोषआरोपुनीमाझ्यायाम
तानअनुष्ठिती॥जाणसर्वाज्ञानमार्गीबुद्धिभ्रष्टविमूढते॥३२॥ आर्या १२

करुनीईर्षात्यजितीजेयामाझ्यासकींनाश॥ सर्वज्ञानविमूढत्त्विपावनितेजाणपात कींनाश॥ ३२॥ ॥दोहरा॥ ॥जोमेरेमतहिकोकरतजुदोखलगाय॥ सोमूर- खजानतनहीहेंअचेतकेभाय॥ ३२॥ ॥ओवी॥ ॥हेंतुलासांगितलें॥ तें नअनुष्ठितांतामसगुणीझाले॥ ज्ञानापासोनिचेवलें॥महामूर्ख॥ ३२॥ अभंग अथवाकुटिळद्वेषठेवीखळ॥ज्यासिदेहींमळअहंतेचा॥१॥ हेंमतसोडोनीदोष हीजोडोनी॥ आत्ममतमनींअनुष्ठिती॥२॥ तऱ्हींज्ञानमार्गीसर्वांच्याअसंगी॥बु द्धिभ्रंशेजगींविमूढते॥३॥तुकाह्मणेदेवावरिष्टजाणावा॥ अव्हेरकरावाजेणें- त्याचा॥४॥ ३२॥ ॥श्लोक॥ ॥सदृशंचेष्टतेस्वस्याःप्रकृतेर्ज्ञानवा नपि॥ प्रकृतिंयांतिभूतानिनिग्रहः किंकरिष्यति॥ ३३॥ ॥सम०॥ ॥ ज्ञानीहिपूर्वसंस्कारेवर्तेप्रकृतिसारिखा॥ भूतेंवशप्रकृतिला करावेंकायनिग्रहें ३३ आर्या॥ ॥ज्ञानीहीवशकेलाप्रकृतीच्यातूंपहाउपाधीन॥ प्रकृतीलावशभूतें प्रकृतिसनिग्रहकरीनआधीन॥ ३३॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यानवंतहीकरतहैंअ पनीप्रकृतिसमान॥ सबकोंउनिजप्रकृतिसबरोंकेतेजऽजान॥ ३३॥ ओवी

१२ ज्ञानी अससील जरीं ॥ प्रकृतिचेष्टाकरी ॥ पंचभूतांतें अवधारीं ॥ तयानिग्रहका
य॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानी पूर्णजाला शास्त्रेंउमजला॥ परीत्यालागला पू
र्वसंगू॥१॥ प्रकृतीहे मिळे प्राचिन्नाच्या बळें॥ तैसी बुद्धि खेळे साधूची कीं ॥२॥ पंच
भूतभव वेगळे गोरव॥ देती अनुभव क्षणक्षणा॥३॥ प्रकृति स्वाधीन पडली ह्म
णोन॥ निग्रहीं अज्ञान ह्मणे तुका॥४॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥इंद्रियस्येंद्रिय-
स्यार्थेरागद्वेषौव्यवस्थितौ॥ तयोर्नवशमागच्छेत्तौह्यस्यपरिपंथिनौ
॥३४॥ ॥सम०॥ ॥गोडत्याविषयींप्रीती वाइटीं द्वेष इंद्रियां॥ रागद्वेष चिहे
शत्रू वश होऊंनयेतया॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥ज्यात्याहि इंद्रियार्थीं राग अणि
द्वेष हे रिपू थोर॥ त्यालावश नच व्हावें हे दोघे मोक्षमार्गिंचे चोर॥३४॥ ॥दोहरा
॥सबबिंद्रियनकोबिखेंरागद्वेषजो होय॥ तिनके बस न रजान हिं रहे अरिसमजो
य॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥विषयकल्पना बहुत॥ रागद्वेषीं वर्तत॥ जैं तेथें होती
आसक्त॥ विषया वश होऊं नये॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥पांचा विषयांची गो-
डी आत्मरूची॥ घेती तेरागाची वस्ती होते॥१॥ वाईट पाहिलें क्लेशें उपेक्षिलें॥ द्वे १२

षाचेंहेंजालेंजन्मस्थान॥२॥ रागद्वेषदोनवैरीपुरातन॥ नव्हावेंस्वाधीन तुकाह्मणे ॥३॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात्॥ स्वधर्मेनिधनंश्रेयःपरधर्मोभयावहः॥३५॥ ॥सम॰॥ ॥ बरास्वधर्मभ-लतापरधर्मबऱ्याहुनी॥ स्वधर्मीमृत्युहीश्रेयपरधर्मकरीभय॥३५॥ ॥आर्या उत्तमपरधर्माहुनिविगुणहिनिजधर्मपुण्यदेथोर॥ निजधर्मीमरणबरेंपरधर्मेनरकहोयतोघोर॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥गुनहोयजोनिजधरमपरतेंअधिकोमान ॥नीचभलीनिजधरममोपरधरमहिभयजान॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥आपला धर्मअसोनी॥ परधर्मबरवामनींमानी॥ आपलाधर्मटाकूनी॥ परधर्मीभयअसे ॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥भलताहीस्वधर्मयोनीसंभवकर्म॥ उत्तमेंउत्तमअनु ष्ठिजे॥१॥ अगुणीजालीयादेतुमहाश्रेया॥जैसीबाळमायालांसिजरी॥२॥स्व धर्मीमिलेजेघेसरमासेजे॥परधर्मारिझेवायांजाय॥३॥ वधूचेंकुरूपऱ्याचेंतयासुख॥ पराव्यासीविरवहोऊंठाके॥४॥ तुकाह्मणेस्वधर्मकर्मेंचीवर्त्तावें॥ परधर्मेपा-वावेंपतनालागी॥५॥३५॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ अथके

नप्रयुक्तोऽयंपापंचरतिपूरुषः॥ अनिच्छन्नपिवार्ष्णेयबलादिवनियोजि
तः॥३६॥ ॥सम०॥ ॥आतांकोणेप्रेरिलाहासांगजोपानकेंकरी॥ बळेंचियो
जिजेजैसावार्ष्णेयाइच्छिल्याविणे॥३६॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थह्मणेकोणनरेंयो
जियलाकरितपापवद्बापा॥ इच्छानसतांचिबरेंप्रेरियलाकींकरीजसापापा॥३६
दोहरा॥ ॥कहियेप्रेरेंकोनकेंपुरुखकरतजुपाप॥ याकोंइच्छानाहिनेंकरमदे
तसतापा॥३६॥ ॥ओवी॥ ॥हाकोणीप्रेरिलाप्राणी॥ पापआचरतोकोठुनी
वार्ष्णेयाइच्छिल्यावांचोनी॥ बलात्कारेंकोणकरितसे॥३६॥ ॥अभंग॥
पार्थासिसंदेहदेवापुसताहे॥ आतांकोणेंआहेपाठविला॥१॥ करितोपापासीसां
गावेंआह्मासीं॥ बळेंयोजीऐसीइच्छानसतां॥२॥ अनिछेआदळीदोषाचळमोळी
॥सांगेहेनवाळीवार्ष्णेयातूं॥३॥ तुकाह्मणेंप्रश्नहिताचाऐकून॥ बोलिलानंदनव
सुदेवाचा॥४॥३६॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥कामएष
क्रोधएषरजोगुणसमुद्भवः॥ महाशनोमहापाप्माविद्ध्येनमिहवैरिणं
॥३७॥ ॥सम०॥ ॥कामहाक्रोधहीहाचीजोरजोगुणसंभव॥सदाअतृप्तजो

पापीयामार्गीशत्रुजाणहा॥ २७॥ ॥आर्या॥ ॥कृष्णह्मणेपार्थाहारजोगुणोद्भव

चिकामहाक्रोध॥ग्रासकबहुपापीहावैरीतूंजाणकरुनियांशोध॥२७॥ दोहरा यहज्ञकामऔरक्रोधहैरजोगुणहितेंहोय॥ कांहांहूंपूरनहोइनहिंपापिकोंअरीजोय॥२७॥ ओवी॥ देवह्मणेगापार्था॥हेकामक्रोधवैरीजाणनिभ्रांता रजोगुणापासोनिहोतअसतां॥निपजतीपापातें॥३७॥ ॥ अभंग॥ ॥अगाधर्मभ्रात्यानीतीच्याजाणत्या॥ कामक्रोधासत्यादयानाहीं॥१॥रजोगुणेवादतमाचेनिप्रौढ॥ सत्वगुणामूढकेलेंइहिं॥२॥ खाउनीआकल्पतृप्तिनेणेस्वल्प॥ विवेकासीषपलाविती हे॥३॥ ह्मणोनिन्यायाचेमार्गपाडायाचे॥ तुकाह्मणेयांचेंकुशलत्व॥४ ॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥धूमेनाव्रियतेवन्हिर्यथादर्शोमलेनच॥ यथोल्बेनावृतोगर्भस्तथातेनेदमावृतम्॥३८॥ ॥सम०॥ ॥वेष्टिजेतोधुरेंअग्नीआरिसानाशिजेमळें॥ बांधिजेगर्भहीनाळेंकामेंहेंवेष्टिलेंतसें॥३८॥ ॥ आर्या॥ ॥जैसाआदर्शमळेंजरायुनेगर्भवन्हिधूमानें॥ वेष्टिततैसेंपार्थाआवरिलेंहेंसमग्रकामानें॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥अगिनदक्योज्योधूमसोंदर्प-

णमेलकेंभाय॥ गर्भतंतुजालसोंटक्योतागिनताहिभाय॥ ३८॥ ॥ओवी॥ ॥अ
१५ ग्नीझांकला धूम्रबळें॥ दर्पणजैसामळें॥ गर्भवेष्टिलाजाळें॥ तैसाआत्माअज्ञानेंक
रूनी॥ ३८॥ ॥अभंग॥ ॥विरक्तधुरें वेदंनवलहेंमोठें॥ ऐकेत्याचे फांटेजन्म
खळ॥ १॥ आरसामळानेंगर्भासीनाळानें॥ कींतत्वे वेश्यानें जिंकीतैसा॥ २॥ चै
तन्यासेजारीवस्तीनीरंतरी॥ अनिवारभारी ह्मणेतुका॥ ३॥ ३८॥ श्लोक॥
आवृतंज्ञानमेतेनज्ञानिनो नित्यवैरिणा॥ कामरूपेण कौंतयदुष्पूरेणान
लेनच॥ ३९॥ ॥सम०॥ ॥ वेष्टिलें ज्ञान हें कामें ज्ञात्याचें नित्य शत्रुनें॥ जोना
नाकामनारूपीजोकांदुर्भरअग्निवत्॥ ३९॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञात्याचानित्यरि
पूहाकामज्ञानआवरीजाण॥ नह्मणे पुरे कधींही पूर्णनव्हे हाकदा तुझी आण॥ ३९
दोहरा॥ ॥ज्ञानिहोकोंग्यानइनबैरीरारव्योदापी॥ कामदुःसहइयह अग्निहेंसबे
नकोउपापी॥ ३९॥ ॥ओवी॥ ॥ तैसें ज्ञान झाकोळलें तेणें॥ ह्मणोनि ज्ञानि
याचा नित्य वैरी मी ह्मणे॥ कामरूप देह दहन॥ दूरिकरूनि त्यजिती॥ ३९॥ अभं
ज्ञानजरींशब्दहोतें असंबद्ध॥ वेष्टन प्रसिद्धयाचें ह्मणुनी॥ १॥ नित्याविज्ञान्याच्या १५

हाचि सत्य वाचा ॥ कामनारूपाचा गों धळुजो ॥ २॥ अग्निवत भारी जयाची दुधारी ॥ तु
का ह्मणे मारीं वैराग्यासी ॥ ३॥ ३९॥ ॥श्लोक॥ ॥ इंद्रियाणि मनो बुद्धिरस्याधि
ष्ठानमुच्यते ॥ एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥ ४०॥ ॥सम०॥ ॥
इंद्रियें मन बुद्धि ही कामाधिष्ठान बोलिजे ॥ यांही करूनि हा मोही प्राण्या तें ज्ञान वेष्टु
नी ॥ ४०॥ ॥आर्या॥ ॥ इंद्रिय मन बुद्धीशीं आधिष्ठुनियां वसे सदा देहीं ॥ ई
ही करोनिया तें आवरुनि ज्ञान मोहवी देही ॥ ४०॥ ॥दोहरा॥ ॥ इंद्रिय मन औ
र बुद्धि है ए हिया कों जान ॥ इन करि कें नासत जु है ग्यानि हु को ग्यान ॥ ४०॥ ओंवी
इंद्रियें आणि मन बुद्धी ॥ यांसि काम अधिष्ठान आधीं ॥ यां तें भुलऊनि त्रिशुद्धी ॥ ज्ञा
न लोपतसे ॥ ४०॥ ॥अभंग॥ ॥ इंद्रिय मन बुद्धि ही कामाधिष्ठानी ॥ बोलिजे
स ज्ञानी तें ही खरें ॥ १॥ येणें चि मोहित ज्ञान होतें खरें ॥ बुडाले नुद्धरे गर्व डोहीं ॥ २॥
विरहित असावें मग तेणें बोलावें ॥ ऐसें न दिसावें काय करूं ॥ ३॥ तुका विदेहा स्माके
ळाया अनंतें ॥ आपुल्या उचितें दयाळुवें ॥ ४०॥ ॥श्लोक॥ ॥ तस्मात्त्वमिंद्रि
याण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ॥ पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनम् ॥ ४१

१६ सम०॥ ॥तस्मात्तूं इंद्रियें आधीं जिंकोनि भरतर्षभा॥ मारीया पापिया कामास नविज्ञाननाशका॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥यास्तव इंद्रियदमनें विज्ञानज्ञाननाशका आधीं॥ पापी रिपु कामाला मारुनियां मारिजे महा आधी॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुन तातें पहिलही तूं इंद्रिनकों रोंक॥ हरत ग्यान बिज्ञान सों जो यह पापी कों टोक॥४१॥ ॥ओवी॥ ॥याकारणें इंद्रियादमना॥ तूं नियमीं गा अर्जुना॥ जाळोनि पापकामना॥ ज्ञानविज्ञाना हित असे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥तस्मात्तूं इंद्रियें जेकां दशविध॥ आहे तयाबुध अधिकारी॥१॥ भरतर्षभा जय घेतां यापासुनी॥ कामाच्या भुवनीं अग्नी पेटे॥२॥ ज्ञाननाश पुढें विज्ञाना न ठेवी॥ तया सद्गुरु वीतुका ह्मणे॥३॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥इंद्रियाणि पराण्याहुरिंद्रियेभ्यः परं मनः॥ मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः॥४२॥ ॥सम०॥ ॥स्थूळापुढें इंद्रियें हीं मन त्याही पलीकडे॥ मना पलीकडे बुद्धी आत्मा तो ती पलीकडे॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥इंद्रियगण हा परतो त्याहुनि मन त्याहुनी मती परती॥ तीहुनि आत्मा परतें नाहीं उत्कृष्टता तया परती॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥इंद्रियन सकतें परें तिनके परम १६

नजोय॥ मनतेंपरेजऋबुद्धिहे तापेंपरआतमजोय॥ ४२॥ ॥ओवी॥ इंद्रियां तश्रेष्ठमन॥ मनाहूनिपरबुद्धिजाण॥ बुध्धिपलीकडेआत्माजाण॥ ऐसीगती॥ ४२ अभंग॥ ॥स्थूलापुढेंकरणेंवागतीहेपार्था॥ मनपैलपंथातयाचिये॥ १॥ मनापैलीकडेबुद्धिचीतिकडे॥ आत्मातोनिवडेत्यापरता॥ २॥ साक्षीहोवोनीयांलिप्तनव्हेकर्मा॥ आतुलीयावर्माशिझेवीर॥ ३॥ तुकाह्मणेदेवकृपावंतरवरा॥ वरीउजगरादशाआली॥ ४॥ ४२॥ ॥श्लोक॥ ॥एवंबुद्धेःपरंबुध्वासंस्तभ्यात्मानमात्मना॥ जहिशत्रुंमहाबाहोकामरूपंदुरासदम्॥ ४३॥ ॥ समश्लो०॥ ॥तिणेअसातीपरताजाणोनीथांबऊनितो॥ मारीशत्रुमहाबाहोकामरूपीअजिंक्यजो॥ ४३॥ ॥आर्या॥ ॥एवंबुध्धिपरातेंजाणुनिमतिनेमनामहाबाहो॥ नियमुनिनिजरिपुकामामारीजयवंततूंमहाबाहो॥ ४३॥ ॥ दोहरा॥ ॥आतमलखुंबुद्धितेंपरेंमनकोंकरिबसमाह॥ कामरूपआरीदुःसहहैमारिडारोनरनाह॥ ४३॥ ॥ ओवी॥ ॥बुद्धीनेपरमात्माजाण॥ आणिआत्मास्थिरकरून॥ वैराग्यअग्निनेजाळुन॥ कामअजिंक्यजिंती॥ ४३॥ ॥

अभंग॥ ॥तिने असे तिसी परता आपण॥ जाणे वरि रवुण हेचि पार्था॥१॥ जा-
णोनि थांबवीतीसी मनापासी॥ शक्तिचे तन्यासी जव मिळे॥ परि सामर्थ्याची उठा
वणी करी॥ हा शत्रु संव्हारी कामरूप॥३॥ महाबाहो नाम तरीं साच वाटे॥ अजिं
क्य नीवटे तुका ह्मणे॥४॥४३॥ ॥इति श्रीमद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृ-
ष्णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽध्यायः॥३॥ ॥श्लोक वामनी॥
इति टीका सम श्लोकी अध्याय तिसऱ्या वरी॥ श्रीपार्थसारथी कर्ता जो वामन
मनोरथी॥३॥ ॥इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां तृतीयोऽ
ध्यायः॥३॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ वामन ॥ ॥ पूर्वाध्यायीं कर्मयोग बोलिला भगवान् स्वयें ॥ ज्ञानांगत्वें अनादित्व त्याचें बोलत से हरी ॥१॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इमं विवस्वते योगं प्रोक्तवानहमव्ययम् ॥ विवस्वान्मनवे प्राह मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥१॥ सम॰ ॥ ॥ या पुरातन योगातें मी सूर्याला गिं बोलिलों ॥ बोलिला सूर्य मनुला पुत्र इक्ष्वाकुला मनु ॥१॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पार्थ सांगितला म्या अव्यय हा जाण योग सूर्यास ॥ सूर्यें मनुला कथिला मनुनें इक्ष्वाकुराजवर्यास ॥१॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ यह जोग हैं में कह्यो पहिले रविसों जोय ॥ तिन हुं तबे मनुसों कह्यो मनु ईक्ष्वाकुसि काय ॥१॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हा योग कीं पूर्वीं ॥ म्या उपदेशिला रवि ॥ सूर्य मनुसी दावी ॥ मनुनें इक्ष्वाकुसी सांगीतला ॥१॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आनंदाचा कंद गोविंद बोलिला ॥ ऐके या गोष्टीला पूर्वींची या ॥१॥ पुरातन योग मीच आत्मज्ञा हें ॥ बोलिलों ज्ञान हें भानुदेवा ॥२॥ सूर्यें होनकार मनुसीं सांगतु ॥ तोही अनुग्रहितु इक्ष्वाकुसी ॥३॥ ऐसें हें पूर्वींचें आहे भांडवल ॥ सांपडे नवल तुका यासी ॥४॥ १॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ एवं परंपराप्राप्तमिमं राजर्षयो विदुः ॥ सका

लेनेहमहता योगोनष्टःपरंतप ॥२॥ ॥सम०॥ ॥ परंपरागतअसा योग राजर्षिजाणती ॥तोयोगबहुतांकाळें अस्तजालापरंतपा॥ २॥ ॥आर्या॥ ॥ एवंपरंपरागतराजर्षीयोगजाणतीश्रेष्ठ ॥महताकाळेंकरुनीहोताजालापरंतपानष्ट ॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥परंपरायाजोगकोंजाननहेंरुखिराय ॥बहुतदिनबितेग येसोउजोगनसाय॥२॥ ॥ओवी॥ ॥ ऋषिपरंपराबोलिला ॥हा योगजरीं ओळखिला ॥ तूंभक्तह्मणूनिसांगितला ॥अतिअपूर्व ॥२॥ ॥अभंग॥ ॥ परंपरागतऐसाचिजाणीजे ॥ ऋषीदेवराजेस्रुखावले ॥१॥ योगतरींअचळपरिजा लाचळ ॥ बहुतयुगमूळजाणोनियां ॥२॥ परंतपाअस्तमानागेल्यारवी ॥प्रकाश नुरवीस्वल्पमात्र ॥३॥ तुकाह्मणेभाग्यभासेसज्जनाचें ॥जालेप्रकाशाचेंवांटेकार ॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥ सएवायंमयातेऽद्य योगःप्रोक्तःपुरातनः॥ भक्तोसिमेसखाचेतिरहस्यंह्येतदुत्तमम् ॥३॥ ॥सम॥ ॥ तोचिहा आजिम्यातूतेंवर्णिलायोगपुर्विला॥ तूंसखाभक्तयालागींरहस्याद्भुतबोलिलों॥३ ॥आर्या॥ ॥भक्तसखातूंह्मणुनीपुरातनतुलाचयोगहाकथिला॥ ऐकेभारतव-

र्यापरमनिजरहस्ययुक्तिनेंयथिला ॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ वहेपुरानोंजोगमेंता-
कोंदियोबताय ॥ जातेंतूमोमीतहे औरभक्तनभाय ॥ ३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ आणि
म्यातुजबुद्धी ॥ योगसांगीतलाअनादि ॥ तूंसरवाभक्तआधीं ॥ ह्मणोनिरहस्यसांगि
तलें ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तोचिहाआजीम्यांतुजप्रगटिला ॥ योगजोलोप
लापूर्वींहोता ॥ १ ॥ तूंतंवमाझासरवाभक्तहिवरिष्ट ॥ ह्मणोनीउत्कृष्टदयाआली ॥
॥ २ ॥ नसांगेबंधूतेंनारीस्कतादुता ॥ मातापिताचुलतावंचलेम्यां ॥ ३ ॥ अद्भुतरहस्य
अप्राप्तस्करवरा ॥ अतुडलेकरातुकाह्मणे ॥ ४ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुन
उवाच ॥ ॥ अपरंभवतोजन्मपरंजन्मविवस्वतः ॥ कथमेतद्विजानी
यांत्वमादौप्रोक्तवानिति ॥ ४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ आलीकडेंतुझेंजन्मसूर्यज-
न्मपलीकडे ॥ तूंबोलिलासिपूर्वींहें जाणावेंम्याकशारिती ॥ ४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
जन्मपुरातनरविचाजन्मतुझायादवादिसेअपर ॥ आधींकथिलेंत्वांहेंकेसेंजाणेनसां
गयाउपर ॥ ४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तुमतोप्रगटहोअबेस्करजपुरातनदेव ॥ तुमक
बतासोंकह्योजानोचाहतभेव ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पार्थह्मणेकृष्णनाथा ॥ तुह्मा

२

जन्मआलीकडेअसतां॥ अनादिसूर्याची कथा॥ म्यांकेंवींजाणावें॥ ४॥ ॥अभं
ग॥ ॥ पार्थह्मणेमातेंविस्मयवाटतो॥ रागआपणतोधरूंनये॥ १॥ आलीकडे-
जन्मतुझापूतनारी॥ उत्पन्नद्वापारींआह्मीजालों॥ २॥ आद्ययुगींरवित्यालागीसं-
वाद॥ वर्णीसीविषादआह्मापुढें॥ ३॥ आतांचेंनेणवेंपूर्वींजाणेकोण॥ अगींपावों
खूणऐसेंकरा॥ ४॥ लोकसंपादणीतूंतंवस्यापर॥ उघडविचारतुकाह्मणे॥ ५॥ ४
श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥बहूनिमेव्यतीतानिजन्मानितव
चार्जुन॥ तान्यहंवेदसर्वाणिनत्वंवेत्थपरंतप॥ ५॥ ॥ सम०॥ ॥
क्रमिलींबहुतेंजन्मेंतुझींमाझींहिअर्जुना॥ मीईशजाणेतींसर्वतूजीवत्वेंनजाणसी
॥ ५॥ ॥ आर्या॥ ॥तुझींमाझींगेलींपार्थाजन्मेंबहूतसंसारीं॥ तेतूंनेणसिबा
पा जाणेसर्वज्ञमीचकंसारी॥ ५॥ दोहरा॥ ॥ तेरेऔरमेरेजनमबितेबहुबार
॥ तूंतीनकोजानतनाहिंहोजानतनिरधार॥ ५॥ ॥ओवी॥ ॥ देवह्मणेतोंतुज
मज॥ बहुजन्मजालेसहज॥ तेसर्वआठवेमज॥ जीवत्वेंतुलानाठवे॥ ५॥ ॥अभं
ग॥ ॥ बोलेनारायणऐकेकुरुनाथा॥ व्यर्थनकोपंथासंशयाचा॥ १॥ क्रमिलींबहु २

जन्में माझीं तुझीं तें ही ॥ मी जाणतों पाहीं ईशपणें ॥ २ ॥ देही तूं अर्जुना नेणसी हें वर्म ॥ तुका ह्मणे धर्म हाची मुख्य ॥ ३ ॥ ५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन् ॥ प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ॥ ६ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ अज मी अविनाशी मी भूतांचा ईशही परी ॥ होतों शुद्धात्ममायेने स्वप्रकृति अधिष्ठुनी ॥ ६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अज अव्यय भूतेश्वर निर्गुण जो मी उपाधि लात्यजितों ॥ प्रकृतिसि अधिष्ठुनियां मायेनें आपणा समी स्रजितों ॥ ६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अज अबिनाशि प्रगट हों जगत ईश करतार ॥ अपनी इच्छा ते लह्यो सत सुगत अवतार ॥ ६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अज अव्यय अवतार ॥ सर्व भूतांचा मी ईश्वर ॥ प्रकृती अधिष्ठान निरंतर ॥ मायाधीन जन्म ॥ ६ ॥ ॥ अभंग ॥ अज ह्मणि जे नित्य अविनाश अक्षयीं ॥ भावशेष शायी जाणवितो ॥ १ ॥ भूतें मज पासून कोणा पासून मी ॥ अणुनी मनोक्रमी पाहें बरें ॥ २ ॥ होतों शुद्ध बुद्ध आलें वमायें त ॥ आपुली आकृत अधिष्ठुनी ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे हरी सांगे लमहात्म ॥ श्रोते हो उत्तम श्रवण कीजे ॥ ४ ॥ ६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भव

२ तिभारत ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥ ७ ॥ ॥ सम० ॥
जेजे वेळेस धर्माची होत सेहानि भारता ॥ अभिवृद्धि अधर्माची आपणा निर्मितों तयीं
॥ ७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज्या ज्या समयीं धर्मग्लानी होती अधर्म उद्भवतो ॥ त्या त्या स
मयीं वेगें भारत वर्या जगांत संभवतो ॥ ७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जब अर्जुन जगतमें था
टत परधरमके भाय ॥ बढत अधरम जहां तांहां तब हों जनमत आय ॥ ७ ॥ ॥ ओवी ॥
जे जे काळीं धर्मासी ॥ स्थानभ्रष्टता होय पर्येसी ॥ त्या काळीं अवतरोनि त्यासी ॥ दुष्टा
तें मारितसें ॥ ७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जे जे वेळें धर्मु हानि पावे क्लेशें ॥ दैत्य दुरारोषें अध
र्माचेनी ॥ १ ॥ अधर्म उंचावे त्रैलोक्य जीणाया ॥ ते व्हां आत्मकाया सृजीतों मी ॥ २ ॥ तुका
ह्मणे देव सांगतों ऐकावें ॥ जेणें पराभवें संशय हा ॥ ३ ॥ ७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ८ ॥ परि
त्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ॥ धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि
युगे युगे ॥ ८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ साधूंच्या रक्षणालागीं माराया पातकी जनां ॥
स्थापावयासि धर्मातें होतों युगयुगा प्रती ॥ ८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ साधुत्राणक ३
राया खळदुष्टाचें करावया हनन ॥ धर्मस्थापा यासी घेतों पार्था युगायुगीं जनन ॥ ८

॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ साधनकीरछाकरछाकरोपापिनडारोंमार ॥ थापतरीतधरमकी
जुगजुगमांहिविचार ॥ ८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पवित्रसाधुतारावे ॥ दुष्टासिनाशकरा
वे ॥ धर्मस्थापनव्हावें ॥ अवतरेयुगायुगीं ॥ ८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ रक्षावयासा
धुजना ॥ मारावयासीदुर्जना ॥ १ ॥ धर्मस्थापनाकरावया ॥ होतोंयुगयुगींकौंतेया ॥ २
हेंचिदेहधारणमूळ ॥ ऐकेममभायेचारवेळ ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेअभयाचें ॥ दानपात्रभा-
विकाचें ॥ ४ ॥ ८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ जन्मकर्मचमेदिव्यमेवंयोवेत्तितत्वतः ॥
त्यक्त्वादेहंपुनर्जन्मनैतिमामेतिसोऽर्जुन ॥ ९ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अलौकिकें
जन्मकर्मेंमाझींजाणेंअसेंखरें ॥ देहाटाकुनितोमातेंपावेजन्मानयेपुन्हा ॥ ९ ॥ ॥ आ
र्या ॥ ॥ एवंपार्थामाझेंजाणेजोजन्मकर्मनिश्चितरे ॥ देहांतींजन्मपुन्हानपवेमजशींमि
ळोनितोचितरे ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मरेऔरजनमकरमकोतत्वलहेजोजान ॥ देह
तजेमोकोंमिलेबहुरीनजनमेआन ॥ ९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ माझें जन्मकर्मदिव्यजा
ण ॥ तयानाहींजन्ममरण ॥ तेखुणज्ञानीधरून ॥ तेमजपावती ॥ ९ ॥ ॥ अभंग ॥
माझीजन्मकर्मलीळा ॥ जाणेभाविकुजोभोळा ॥ १ ॥ धन्यतोचिभूमीवरी ॥ देहींअसोनि

निर्विकारी ॥ २ ॥ पदशाश्वतपावेल ॥ अनुपम्यहें गाइल ॥ ३ ॥ खुंटे पुन्हात्याचाजन्म ॥ अनुभ
वेतुकाराम ॥ ४ ॥ ९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ वीतरागभयक्रोधामन्मयामामुपाश्रि-
ताः ॥ बहवोज्ञानतपसापूतामद्भावमागताः ॥ १० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कामक्रो-
धभयातीतध्याननिष्ठमदाश्रित ॥ बहुज्ञानतपेंशुद्धमत्स्वरूपासिपावले ॥ १० ॥ ॥
आर्या ॥ ॥ रागभयक्रोधरहितमन्मयतेजन्मलेनरसपूत ॥ ज्ञानतपेंपावतबहुपाव
तिमजलामदाश्रयें पूत ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ रागक्रोधभयतजेमोमेराखेभाय ॥ ब
हुतग्यानितपकरीगयेमोहिमांजीसमाय ॥ १० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कामक्रोधभयत्यजि
ती ॥ माझ्याआश्रयेंअसती ॥ ममप्रसादेंज्ञानपावती ॥ स्वरूपींमिळोनीं ॥ १० ॥ ॥ अ
भंग ॥ ॥ कामक्रोधभयाविण ॥ तोचसाधुपूर्णजाण ॥ १ ॥ ध्याननिष्ठमदाश्रित ॥ त्या-
सआह्मीह्मणोसंत ॥ बहुतज्ञानतपेंशुद्ध ॥ जाणावातोमहासिद्ध ॥ ३ ॥ जेपावलेस्वस्वरूपीं
तुकयाशरणत्याचिद्रूपीं ॥ ४ ॥ ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ येयथामांप्रपद्यंतेतांस्त-
थैवभजाम्यहम् ॥ ममवर्त्मानुवर्त्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः ॥ ११ ॥ सम० ॥ ॥ ४
जेजसेभजतीमातेंमीतसाफळतोंतयां ॥ पार्थामनुष्यसकळमाझ्यामार्गींचवर्त्तती ॥ ११

आर्या ॥ ॥ जेजैसेमजभजती तैसेंभजतोंतयासिमीपाहा ॥ माझ्यावर्त्मासर्वहि अनुवर्तेमनुजसंघबापाहा ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जोमोंकोंजैसेभजे ताहोंतैसोंफलदेत ॥ अर्जुननरसबजगमोंमेरोमागगहिलेत ॥ ११ ॥ ॥ ओवी ॥ जैसेजेमजलाभजती ॥ त्यासिमीभजेतेचरिती ॥ माझेमार्गीवर्तती ॥ सर्वलोक ॥ ११ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जे जे जैसेभातेंभजे ॥ मीहीनयातैसाउमजे ॥ १ ॥ जैसाभावठायींमाझे ॥ फळेंतेंवीत्यासहजे २ पार्थामानवसकळ ॥ ममार्गीचनिरवळ ॥ ३ ॥ वर्ततातहेंतूंजाण ॥ तुकावंदीत्याचेचरण ॥ ४ ॥ ११ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ कांक्षंतः कर्मणांसिद्धिं यजंतइहदेवताः ॥ क्षिप्रंहिमानुषेलोके सिद्धिर्भवति कर्मजा ॥ १२ ॥ ॥ समं॰ ॥ कर्मसिद्धीचइच्छूनी पूजितीअन्यदेवता ॥ कर्ममूळाचत्यासिद्धीचूलोकींहोतीसत्वर ॥ १२ ॥ ॥ आर्या ॥ कर्मांचीहेसिद्धीइच्छुनियांदेवतायजनकरिती मानवलोकींहोती कर्मांचीसिद्धि जेहिलोकरिती ॥ १२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ करमसिद्धिकिचाहकरीपूजतदेवनलोय ॥ करमनकियेनरलोकमेंसिद्धिबेगहिहोय ॥ १२ ॥ ॥ ओवी ॥ जेंकर्म सिद्धीहोऊनी ॥ चित्तठेवीअन्यदेवभजनीं ॥ मनुष्यलोकींक्षणीं ॥ सिद्धीहोतीसत्वर ॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥

अन्यदेवतापूजिती ॥ जेकांकर्मसिद्धिमती ॥ १ ॥ नानाविधमार्गांतरें ॥ ध्यानउपास्यगजरें ॥ २ ॥ कर्ममूळेंचत्यासिद्धी ॥ नरलोकींपैंनिश्चुद्धी ॥ ३ ॥ पावेशीघ्रभक्तिभावें ॥ तुकाह्मणेपूर्वदैवें ॥ ४ ॥ १२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ चातुर्वर्ण्यंमयासृष्टंगुणकर्मविभागशः ॥ तस्यकर्तारमपिमांविद्ध्यकर्त्तारमव्ययम् ॥ १३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ चारीवर्णहिम्याकेलेगुणकर्मेंविवंचुनी ॥ त्याचाकर्तातह्मीकर्त्तानव्हेमीजाणअव्यय ॥ १३ ॥ ॥ आर्या ॥ गुणकर्मविभागेंम्याकेलेंउत्पन्नवर्णहेचार ॥ त्याचाकर्त्ताहीमीजाणअकर्त्ताकरूनिस्वविचार ॥ १३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ चारोबरनमैंरचेकरीगुणकरमबिभाग ॥ होंयाकोंकरतारहोनहिमोहअनुराग ॥ १३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ म्यासृजिलेच्यारीवर्ण ॥ गुणकर्मविभागून ॥ त्याचाकर्त्तामीजाण ॥ परीअव्ययअसें ॥ १३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विप्रक्षत्रियवैश्यशूद्र ॥ वर्णविभागचत्वार ॥ १ ॥ केलेंइच्छेनीआपुलें ॥ मार्गभिन्नत्वींस्थापिले ॥ २ ॥ सांभाळितोंपुनःपुन्हा ॥ असोनिअलिप्तअर्जुना ॥ ३ ॥ अजअव्ययछंदानें ॥ तुकयाजाणतुसंधानें ॥ १३ ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नमांकर्माणिलिंपंतिनमेकर्मफलेस्पृहा ॥ इतिमांयोभिजानातिकर्मभिर्नसबध्यते ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्मेनलिंपतीं

मातेंकींनकर्मफळींस्पृहा॥ मातेंजाणेंअसेंतोहीबद्धकर्मीनव्हेकधीं॥१४॥ ॥आर्या॥ कर्मालिप्तनव्हेमीकर्मफळींकामनानबाधावें॥ऐसेंजोमजजाणेंत्यालाकर्मींकिदानबाधावें॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥करमनमोंकोंलगतहेमोहिनफलकीचाह॥ऐसेंजोमोकोंलखेकरमनबाधततांह॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मींजाणतेपाही॥कींमजकर्मइच्छानाहीं॥ऐसेंजोजाणेकांहीं॥कर्मींतोनबाधिजे॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मैंलिंपतीनामातें॥जरींमाझियेसाक्षीनें॥१॥ नवलसांगतोअर्जुना॥ह्मणेंसंशयोहामना॥२॥कर्मसफळप्राप्तिआशा॥नसेकिंचितनरेशा॥३॥जाणेखुणतोचिमुक्त॥होयतोचिकर्मातीत॥४॥बद्धशुभाशुभींनव्हे॥तुकावणींत्यागोरवें॥५॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥एवंज्ञात्वाकृतंकर्मपूर्वैरपिमुमुक्षुभिः॥कुरुकर्मैवतस्मात्त्वंपूर्वैःपूर्वतरंकृतम्॥१५॥ ॥सम०॥ ॥ऐसेंजाणोनिमोक्षार्थींकेलींकर्मेंपुरातनीं॥करीकर्मचितूंतस्मात्केलेंजेंपूर्वपूर्वजीं॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥ऐसेंजाणुनिकर्मेंकेलींपूर्वींमुमुक्षुंच्यानिकरें॥प्राचीनानीकेलींकर्मेंह्मणऊनितूंकरीनिकरें॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥जेचाहतहेमुक्तिकोकरमकरेमनमाय॥त्योंहिकरमकरोसदापहिलनको

मतपाय॥ १५॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसेंजाणोनिकरीकर्म॥ मोक्षइच्छूनिनकरीधर्म॥ याकारणेंवर्णाश्रम॥ केलापाहिजे॥ १५॥ ॥अभंग॥ ऐसेंजाणोनिमुमुक्षीं॥ कर्मेंकेलींपूर्वपक्षीं॥ १॥ कुरुवर्यात्याआधारें॥ करीकर्मसाचोकारें॥ २॥ केलींपूर्वजपूर्वजीं॥ तुकाजयासीनावाजी॥ ३॥ १५॥ ॥श्लोक॥ ॥किंकर्मकिमकर्मेतिकवयोऽप्यत्रमोहिताः॥ तत्तेकर्मप्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्त्वामोक्ष्यसेऽशुभात्॥ १६॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानिहीमोहिलेंकींहेंकेसेकर्मअकर्महीं॥ सांगेनतेंजेंजाणोनीसुटसी अशुभांतुनी॥ १६॥ ॥आर्या॥ ॥कर्माकर्मविचारीं नाहितजेथोरथोरकविराय॥ तेंकर्मतुलाकथितोंपार्थाजेंजाणतांअशुभजाय॥ १६॥ ॥दोहरा॥ ॥कोंनअकरमसुकरमकोंरहतजुपंडितमोह॥ मुगतकाजसोइकरममेंकहेदेतहोंतोह॥ १६॥ ओवी॥ ॥अकर्मकर्मतेंकोंण॥ कर्मेंवोळखावीजाण॥ आईकतेंसांगेन॥ अशुभांतूनिसुटसी॥ १६॥ ॥अभंग॥ ॥येथेंमोहिलेंज्ञानिये॥ खुणनयेध्यानाशी॥ १॥ केसेंकर्मअकर्मतें॥ संशयातेंदर्शवी॥ २॥ जाणुनमीतुजसांगे॥ अशुभअंगेसुटसी॥ ३॥ तुकाह्मणेदिव्यमत॥ सावधचित्तेंऐकावे॥ ४॥ १६॥ ॥श्लोक॥ ॥ ६

कर्मणोह्यपिबोद्धव्यंबोद्धव्यंचविकर्मणः॥अकर्मणश्चबोद्धव्यंगहनाक
र्मणोगतिः॥१७॥ ॥सम॰॥ तत्त्ववेदोक्तकर्माचेंविकर्माचेंनिषिद्धजें॥अकर्मा
चेंहिजाणावेंकर्माच्यागहनागती॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥कर्माकर्मविकर्मेंजाणा
वींसद्विचारसाधूनी॥कर्माचीगहनगतीऐसेंकथिलेंसदेवसाधूनी॥१७॥ ॥दोहरा॥
जाकेहियेकरमहेऔरविकरमसभाय॥सुनिअकरमगतिजेयेगहनकरमकेदाय
॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥कर्माचेंज्ञानअसावें॥विकर्मतेंओळखावें॥अकर्माचित्त
नद्यावें॥कर्मगतीह्मणोनियां॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥तत्त्ववेदोक्तकर्माचें॥कर्मत्या
चेंअवधारी॥१॥निषिद्धविकर्माचेंजें॥तेथेंबुझेसर्वज्ञ॥२॥अकर्माचेंहीजाणावें॥—
जीवीध्यावेंएकत्व॥३॥ तुकावदेकर्मगती॥गहनह्मणतीयास्तव॥४॥१७॥ श्लो
क॥ ॥कर्मण्यकर्मयःपश्येदकर्मणिचकर्मयः॥सबुद्धिमान्मनुष्येषुस
युक्तःकृत्स्नकर्मकृत्॥१८॥ ॥सम॰॥ ॥नबाधेतेंनव्हेंकर्मकृष्णार्पणिंअ
कर्मता॥ अकर्मीपापतेंकर्मदेखेसर्वज्ञसर्वकृत्॥१८॥ ॥आर्या॥ कर्मअकर्मी
कर्मींअकर्मपाहेतयाकळेंवर्म॥तोबुद्धिवंतयुक्तहिकेलेंत्याणेंसमस्तहीकर्म॥१८॥

॥दोहरा॥ ॥करमनजाजअकरमजेंलखेअकरमनकरम॥बुद्धिवंततिनिनस-
बक्रियोमेंदेमनकेभरम॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मतेंचिअकर्मपाहे॥अकर्मतेंकर्म
होऊनिराहे॥मनुष्यांतबुद्धिवंतआहे॥ जोसर्वज्ञसर्वकर्ता॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥
नबाधेतेंनक्केकर्म॥मुख्यवर्मतेंऐसें॥१॥ अकर्मताकृष्णार्पणीं॥सत्यवाणीमानावी
॥२॥अकर्मींचिकर्मपावे॥हेंतोंअवघेंचोखट॥३॥ तुकावदेसर्वकृत॥देखेमातसर्व
ज्ञ॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्यसर्वेसमारंभाःकामसंकल्पवर्जिताः॥
ज्ञानाग्निदग्धकर्माणंतमाहुःपंडितंबुधाः॥१९॥ ॥सम०॥ ॥टा
कूनिकामसंकल्पआरंभीसर्वकर्मजो॥ ज्ञानाग्निनेंकर्मजाळीह्मणतीतोचिपंडि
त॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मारंभजयाचेंइच्छासंकल्पवर्जजेप्राज्ञ॥ कर्मज्ञाना
ग्नीनेंजाळितितेजाणपंडितप्राज्ञ॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्याकेसबआरंभनि
जबिनाकामनाहोत॥ तासोंपंडितकहतज्ञिनदहेकरमकोगोत॥१९॥ ॥ओ
वी॥ ॥सर्वकर्मारंभकरी॥कामनात्यजूनिअवधारी॥ज्ञानाग्निनेंदाहकरी
ह्मणतीतोचिपंडित॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥कामसंकल्पत्यागुनी॥आत्म-

ध्यानींरातला ॥ १ ॥ सर्वकर्मासिजो आरंभी ॥ निर्मळनभींचंद्रमा ॥ २ ॥ ज्ञाना
ग्निनें जाळीकर्मा ॥ शिवशर्मापैंजेसा ॥ ३ ॥ तोचिपंडितबोलती ॥ तुकास्तुतीक
रीज्याची ॥ ४ ॥ ॥ १९ ॥ श्लोक ॥ ॥ त्यक्त्वाकर्मफलासंगंनित्यतृप्तोनि
राश्रयः ॥ कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपिनैव किंचित्करोतिसः ॥ २० ॥ निराशी
र्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ शारीरंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकि-
ल्बिषम् ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ फलेच्छाटाकुनीसर्वसदातृप्तिनिराश्रय ॥
प्रवर्तलासर्वकर्मीतऱ्हीकांहींनतोकरी ॥ २१ ॥ शरीरचित्तस्ववशानआशानपरि
ग्रह ॥ शरीरमात्रेंजोकर्मकरीपावेनबंधतो ॥ २१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कर्मफला
तेंत्यागीनित्यतृप्तस्वयेंचिअनुभवितो ॥ कर्मीप्रवृत्तअसतांनकरीकाहींस्वसौ
ख्यअनुभवितो ॥ निष्कामतनुमनांशीअवरुनिनिःसंगनेशिजोवरिता ॥ केव
ळतनुसंबंधींकर्मेंकरुनीनलिंपतोदुरिता ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ करमफ
लनछोडेसदातृपतकरेनहिआस ॥ ताकोंकरमनकरतहैलगेनभवकीफांस
॥ २० ॥ जीतेंइंद्रिदेहमनकामपरिग्रहजाय ॥ देहकाजकरमनकरतपापनलाग

नताय॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥फलेच्छात्यजी॥तृप्तअसोनिनिराश्रयोजी॥प्र-
कृतीकर्मींसहजीं॥नबाधिजेला॥२०॥शरीरचित्तस्ववशकरिसी॥आशापरिग्र
हटाकिसी॥शरीरेंकर्मकरिसी॥असानपावेबंधातें॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥
सर्वटाकूनिफळाशा॥स्वात्मतोषाभीतरीं१॥निराश्रयसदातृप्त॥पारंगतसच्छा
स्त्रीं॥२॥सर्वकर्मींप्रवर्त्तला॥जैसाझालामिथिलेश॥३॥नह्रींकांहींनतोकरी॥
साक्षोत्तरीतुकयाचे॥४॥२०॥देहचित्तवश्यकरुनी॥जोसाधनीविनटला॥१॥परि
ग्रहनतेआशा॥मदईर्ष्यानेणेची॥२॥शरीरमात्रेंजोकर्म॥करीधर्मरक्षनी॥३
बंधनातेंछेदुनवर्त्ते॥लाभसरतेतुकयासी॥४॥२१॥ ॥श्लोकः॥ ॥यदृ-
च्छालाभसंतुष्टोद्वंद्वातीतोविमत्सरः॥समःसिद्धावसिद्धौचकृत्वापि
ननिबध्यते॥२२॥ ॥सम०॥ ॥लाभेंअयाचितेतुष्टनजयाद्वंद्वमत्सर॥
सिद्धींअसिद्धींतसमनद्केबद्धकरूनिही॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥तुष्टयदृच्छा
लाभेंद्वंद्वरहितजोविमत्सरींयुक्त॥ज्यालासिद्धिअसिद्धीसमतोकर्मेंकरोनिहीयु
क्त॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥जथालाभसंतोखजोसुखदुःखनगनतदोइ॥सिद्धि

असिद्धिएककीं करमनबंधनहोई ॥२२॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सुखदुःखातेंनधरी लाभालाभींचाडनकरी ॥ द्वंद्वातीतविचारी ॥ तोबंधनपावे ॥ २२॥ ॥ अभंग ॥ लोभसर्वांसीसारिखा ॥ तुष्टदेखाअयाचितें ॥ १॥ सुखदुःखद्वंद्वनेणे ॥ मत्सरनेणेभावेंची ॥ २॥ सिद्धीअसिद्धींतसम ॥ आत्मारामसाधका ॥ ३॥ बहूनव्हेकर्मकरितां ॥ तुकयावार्तानिवेदी ॥ ४॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ गतसंगस्यमुक्तस्यज्ञानावस्थितचेतसः ॥ यज्ञायाचरतःकर्मसमग्रंप्रविलीयते ॥ २३॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्तृत्वापासूनीमुक्तस्वरूपींचित्तधारलें ॥ यज्ञार्थआचरेकर्मसर्वतेंजातसेलया ॥ २३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जोनिःसंगविमुक्तज्ञानींजाचेंकरीतमननिलया ॥ यज्ञार्थकर्मकरितोत्याचींकर्मेंहिपावतीविलया ॥ २३॥ ॥ दोहरा तजसबेजोकामनाग्यानलागावेचीत ॥ जग्यकाजकरमनकरेसोनबाधियेमीत ॥ २३ ओवी ॥ ॥ कर्तृत्वापासूनिमुक्त ॥ अखंडस्वरूपींजयाचेंचित्त ॥ यज्ञार्थकर्मआचरत ॥ तेणेंतेंपावतलयातें ॥ २३॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्तृत्वापासूनिमुक्त ॥ जोविरक्तसर्वदा ॥ १॥ धारेचित्तआत्मरूपीं ॥ कींचिद्रूपींखेळेतो ॥ २॥ मखार्थकर्माचरे ॥ नि

र्थीपारेंआवडी ॥ ३॥ सर्वहीतेंजातेंलया ॥ ठायींजयातुकाराम॥ ४॥ २३॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ब्रह्मार्पणंब्रह्महविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतम् ॥ ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्मकर्मसमाधिना ॥ २४ ॥ सम० ॥ ॥ कर्ताअग्निहविर्द्रव्येंब्रह्मब्रह्मींचअर्पणें ॥ कर्मीब्रह्मसमाधिस्थत्याणेंब्रह्मींचपावणें ॥ २४ ॥ ॥ आर्या ॥ अर्पणहविहुतवन्हीसर्वहिहेंब्रह्मरूपजोमानी ॥ ब्रह्मक्रियासमाधीकरुनीब्रह्मासिपावतोज्ञानी ॥ २४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ होमअगिनकेब्रह्महेंअरपीब्रह्मींजानजाईब्रह्मसेंसोरहेकरमसमाधिस्थान ॥ २४ ॥ ॥ ओवी ॥ कर्ताहव्यआणिअग्नी ॥ होमब्रह्मजाणोनी ॥ कर्मब्रह्मसमाधिलाउनी ॥ ब्रह्मींचपावे ॥ २४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्ताअग्निहविर्द्रव्यें ॥ जिवेभावेंयेकाग्र ॥ १ ॥ ब्रह्मींब्रह्मींचअर्पून ॥ जालीनमाझारी ॥ २ ॥ कर्मींब्रह्मसमाधिस्थ ॥ चिंताग्नींतसारिखा ॥ ३ ॥ त्याणेंब्रह्मींचपावणें ॥ म्हणेतुकयासी ॥ ४ ॥ २४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ दैवमेवापरेयज्ञंयोगिनःपर्युपासते ॥ ब्रह्माग्नावपरेयज्ञंयज्ञेनैवोपजुव्हति ॥ २५ सम० ॥ ॥ यज्ञइंद्रादिभावेंचिकर्मयोगीउपासती ॥ ब्रह्माग्नींतचितेज्ञानीयज्ञ

रीतीचहोमिती ॥ २५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कर्मठदेवमखातें करितीवदलोंसमुक्ति होमीती ॥ ब्रह्माग्नीनेंगाईज्ञानीयज्ञेकरूनिहोमीती ॥ २५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देवन कोईभजतहेंकरेजग्यबहुधाय ॥ एकब्रह्ममेजजतहेंग्यानजोगकेदाय ॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ इंद्रातेंभावेंचियज्ञ ॥ कर्मयोगीउपासिती जाण ॥ ब्रह्माग्नींतचित्तमन ॥ ज्ञानीयज्ञरीतीचहोमिती ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ इंद्रादिभावेंचियज्ञ ॥ जो सर्वज्ञस्वीकारी ॥ १ ॥ उपासितीकर्मयोगी ॥ पुढेंभोगीनिजमोक्ष ॥ २ ॥ जेकांज्ञानीब्र ह्माग्नींत ॥ मनचित्तसामर्थी ॥ ३ ॥ यज्ञरीतीचहोमीती ॥ तयाप्राप्तीनिजलाभु ॥ ४ तुकाह्मणेआणीकही ॥ यज्ञपाहीसांगतु ॥ ४ ॥ २५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रोत्रा दीनींद्रियाण्यन्येसंयमाग्निषुजुह्वति ॥ शब्दादीन्विषयानन्यइंद्रि याग्निषुजुह्वति ॥ २६ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ श्रोत्रादिइंद्रियेंकोण्हींनिग्रहाग्नी तहोमिती ॥ त्याइंद्रियांग्नींतकोण्हींअर्थशब्दादिहोमिती ॥ २६ ॥ ॥ आर्या संयमवन्हिंतकोण्हींकरितीश्रोत्रादिहोमचिसदाहा ॥ शब्दादिकविषयांनाकरिती करणाग्निनेंकुणीदाहा ॥ २६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ एकजुहोमतइंद्रियनसंजम

अग्निस्वरूप ॥ बिरव यन होमत एक जक इंद्रिय अगिन अरूप ॥ २६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ श्रोत्रादि ज्ञानेंद्रियें ॥ संयमाग्नींत होमिती तीं तयें ॥ शब्दादिक विषये ॥ इंद्रियाग्निषु होमिती ॥ २६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ज्ञानेंद्रिय कर्मेंद्रिय ॥ दाहाकरणाचा प्रत्यय ॥ येकवटी समुदाय ॥ स्वात्मसत्ते याजकु ॥ १ ॥ पृथकाकारें निग्रह ॥ सोडउनी दुराग्रह ॥ करुनी आत्मअनुग्रह ॥ नियमाग्नीं होमिती ॥ २ ॥ त्या इंद्रियाग्नींत ॥ सावधान याजक होत ॥ वर्ण अर्थ सारहुत ॥ शब्दालागीं होमिती ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे संताप्रती ॥ जैसी सारांश पद्धती ॥ ऐसें निवेदे श्रीपती ॥ पार्थाप्रती ऐकावें ॥ ४ ॥ २६ ॥ ॥ श्लोक ॥ सर्वाणींद्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे ॥ आत्मसंयमयोगाग्नौ जुव्हति ज्ञानदीपिते ॥ २७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कोण्हीं सर्वो इंद्रियांचीं कर्में प्राणादिकांचिहीं ॥ चित्प्रकाशांत वृत्तीच्या निरोधाग्नींत होमिती ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ प्राणेंद्रियकर्मांचा अवघा समुदाय होमितां जळतो ॥ ज्ञानें करुनी कोणी पेटविती आत्मसंयमानळतो ॥ २७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जेसब इंद्रिय नके करम- ओर करम सब प्राण ॥ होमत संजम अगिन मे प्रकट करे चित ग्यान ॥ २७ ॥ ॥ ओ

वी॥ ॥ इंद्रियकर्मप्रधान॥ कर्मसर्वासिजाण॥ संयमाग्नींतहोमुन॥ निरोधाग्नींतहो
मिती॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥ कोणीआईक अर्जुना॥ गाहेनिगमभावना॥सर्व
इंद्रियस्वाधीना॥ हेचइष्टसामग्री॥१॥ पांचप्राणयादेहांत॥वागतातीआत्मस्थित॥त्यां
चींकर्मेंयथास्थित॥ तींचहूंकडेनिर्मिलीं॥ २॥ आतांवृत्तिनेनिवृत्ती ॥पदपाउनीजाली
तृप्ती॥ तेथेंचिद्वानुचिदीप्ती॥ व्यापेंपृथ्वीआकाश॥३॥ तुकाह्मणेतेंचकळा॥निरो
धाग्नीचीज्वाळा॥ होमितीघनसावळा॥आत्मतोंडेंवर्णितु॥४॥ २७॥ ॥ श्लो
क॥ ॥द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथापरे॥ स्वाध्याययज्ञानय
ज्ञाश्चयतयःसंशितव्रताः॥२८॥ ॥सम॰॥द्रव्ययज्ञतपोयज्ञयोगयज्ञ
हिसव्रत॥ वेदार्थज्ञानहीयज्ञयत्नशीलअनुष्ठिती॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥स्वाध्या
यमखासिकोणीकरितीज्ञानाध्वरासिसंन्यासी॥ योगद्रव्यतपोमययज्ञातेंदृढव्रता
ढ्यसंन्यासी॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ एकजजनहैद्रव्यसोंएकतपयाजोग॥ ए
कजुपढनवेदहिजजेएकग्यानसोंलोग॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥ एकद्रव्यवेंचि
ती॥त्रिविधेंतपकरिती॥ एकयोगातेंअनुष्ठिती॥ स्वाध्याययज्ञ॥२८॥ ॥अभं

धनापासूनअभिज्ञ ॥ देवद्विजपितृयज्ञ ॥ होतोचिद्रव्ययज्ञ ॥ पैंतलज्ञजाणती ॥ १ अ०
तपोयज्ञतपसाचा ॥ योगयज्ञतोयोग्यांचा ॥ स्वव्रतवेदार्थाचा ॥ ज्ञानयज्ञहीबोलती ४
॥ २ ॥ यत्नशीळजेपांडवा ॥ अनुष्ठितीस्वात्मदेवा ॥ तुकाह्मणेहेंचदेवा ॥ जालेंपूर्णआ
वडतें ॥ ३ ॥ २८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अपानेजुह्वतिप्राणंप्राणेपा
नंतथापरे ॥ प्राणापानगतीरुद्ध्वाप्राणायामपरायणाः ॥ २९ ॥
सम० ॥ ॥ अपानींहोमितीप्राणप्राणींतोचिअपानही ॥ प्राणापाननिरोधूनीप्रा
णायामासितत्सर ॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ प्राणींअपानहोमेंप्राणअपानींकुणी–
स्वबोधानें ॥ प्राणापानगतीतेंरोधुनिअसतीसमीररोधानें ॥ २९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
होमअपानहिप्राणमोंप्राणअपानहिमाज ॥ प्राणअपानमेंरोकिकेरहतजुहेनरनाह
॥ २९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अपानहोमितीप्राणीं ॥ अपानींप्राणअर्पुनी ॥ हटयो–
गहाजाणोनी ॥ यज्ञेंयज्ञफळपावती ॥ २९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अपानअधस्थआ
सनें ॥ साधुनिआधारअधिष्ठानें ॥ तेथेंहोमिजेप्राणें ॥ आत्माहुतीअपानीं ॥ १ ॥ मग ११
ऊर्ध्वदशेचित्तगती ॥ स्वाधिष्ठानाचेवरती ॥ मणिपुरांतआहुती ॥ अपान घेतुप्राणाची

 ॥ २॥ कोणी प्राणअपानास ॥ निरोधोनिषट्चक्रास ॥ जिणोनिप्राणायामास॥उता
वेळ जालेजे॥३॥ तुकाह्मणेसाधकजनीं॥योगमार्गीअनुभवुनी॥ पंथठेविलानि
त्यानी॥ योगावयापांथिका॥२९॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥अपरेनियताहा
राः प्राणान्प्राणेषुजुव्हति॥सर्वेप्येतेयज्ञविदोयज्ञक्षपितकल्मषाः
३०॥ सम॰॥ ॥ कोण्हीनेमूनिअन्नादिप्राणीप्राणासिहोमिती॥हटयोगीअसे
सर्वयज्ञेपावनयज्ञवित्॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥ कोण्हींनियताहारेंप्राणींप्राणा
सिहोमितीबापा॥हे सर्वयज्ञवेत्तेक्षाळितियज्ञेंकरूनियांपापा॥३०॥ ॥दोहरा
प्राणनहिमेप्राणको होमतजीआहार॥जेसबजातजग्यकोंमेटेपापविकार॥३०
॥ ॥ओवी॥ ॥अल्पनेमूनिआहारें॥प्राणींप्राणनेमितीरवरें॥हटयोगीनिर्धा
रें॥यज्ञेचियज्ञफळ॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥हटयोगवाटेवात॥साधुनिआहा
रनियमित॥तेथेंमनकेंवितृषीत॥पिडूशकेलहेनेणे॥१॥प्राणींप्राणासहोमिती॥
हटयोगीऐसेरीती॥सर्वयज्ञपावनहोती॥त्याबोलतीयज्ञवित्॥२॥ तुकाह्मणेना
रायणें॥केलेंपार्थासिसांगणे॥नातेंसाधूचेंमागणें॥होतेंकांहीपूर्वींच॥३॥ ३०

श्लोक॥ ॥ यज्ञशिष्टामृतभुजो यांतिब्रह्मसनातनम्॥ नायंलोको
१२ ऽस्त्य यज्ञस्यकुतोऽन्यःकुरुसत्तम॥ ३१॥ सम० ॥ ॥ यज्ञशेषसुधा
भोक्तेपरब्रह्मींचपावती॥ अयज्ञाळानहालोककैंचास्वर्गकुरूत्तमा॥३१॥ ॥आ
र्या॥ ॥ यज्ञावशिष्टअमृतासेवुनिपावतिसनातनब्रह्म॥ यज्ञावांचुनिकैंसें
लोकदयापावतीलजेंब्रह्म॥३१॥ ॥ दोहरा॥ ॥ जग्यशेसअमृतभखेहो
तब्रह्ममेलीन॥ यहलोकबिनजग्यनहिपरलोकहैंच्छिन्न॥ ३१॥ ॥ओवी
यज्ञशेषजेभक्षिती॥ अमृतपानेब्रह्मपावती॥ यज्ञशेषजेनकरिती॥ तयानाहींपर
लोक॥ ३१॥ ॥अभं०॥ ॥ यज्ञशेषजेअमृत॥ देवादिकज्याइछित॥ त्याचेभो
क्तेजालेसंत॥ पूर्णहटप्रयत्नें॥१॥ मगयांतलाभकाय॥ ऐसाकोणीपुसताहोय॥ तरीप
रब्रह्मगाय॥ पैंपावतीभरवसें॥ २॥ आतांअळसीपांडवा॥ नसेयाज्यत्वस्वभावा॥
त्यासीइहलोकबोलावा॥ मानकेंसापरत्रीं॥ ३॥ कुरुउत्तमाअर्जुना॥ चित्तद्यावेंया
वचना॥ कांहींआसल्याकल्पना॥ त्यात्वूंमातेंनिरोपी॥ ४॥ तुकाह्मणेचोरवट॥ जेंज्ञा १२
नयज्ञावरिष्ट॥ तेंसेवितातिब्रह्मनिष्ठ॥ सोहंमंत्रेंकरोनि॥ ५॥ ३१॥ ॥श्लोक

एवंबहुविधायज्ञाविततात्रह्मणोमुखे ॥ कर्मजान्विद्धितान्सर्वानेवंज्ञात्वाविमोक्ष्यसे ॥ ३२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ विस्तारलेबहुअसेयज्ञब्रह्म्याच्याचियामुखेंसर्वकर्मजतेंजाणऐसेंजाणोनिसूटसी ॥ ३२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ एवंबहुविधयज्ञश्रुतिनेंसांगीतलेंअसेस्वमुखें ॥ कर्मजअवघेऐसेंजाणुनिहोमुक्ततूंनिजात्मसुखें ॥ ॥ ३२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बहुभांतबेदनकहेयज्ञसेसबतेमान ॥ तेसबजान्योकरमतेलहेमुगतसुखवरवान ॥ ३२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऐसेबहुविस्तारले ॥ यज्ञब्रह्मजले ॥ सर्वकर्मविस्तरलें ॥ हेउमजल्यासूटसी ॥ ३३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बहुयज्ञाचाविस्तार ॥ जालाविधिपासूनी साचार ॥ सर्वकर्मसारासार ॥ ऐसेंजाणुनसूटसी ॥ १ ॥ कर्मीबद्धतापांडवा ॥ ह्मणोनिजडपणठेवा ॥ याचेंसंगेजडजीवा ॥ नरुणोपायकायसा ॥ २ ॥ एसेंकल्पिसीमानसीं ॥ ज्ञानीअशंकाविवसी ॥ हातींनलगेठेव्यासीं ॥ पैंगाभूतेंझोंबल्या ॥ ३ ॥ तयाभूतांचीझाडणी ॥ करीलयेथेंगदापाणी ॥ पंचाक्षरीतोनिर्वाणी ॥ सोडविलेंसोडवी ॥ ४ ॥ तुकाध्यायध्यानाजवळ ॥ ज्याचीअखंडितमाळ ॥ ह्मणूनसंतामाजीखेळ ॥ जालाब्रह्मप्राप्तीचा ॥ ५ ॥ ३२ ॥ ॥ श्लो

क ॥ श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंतप ॥ सर्वकर्माखिलं
पार्थज्ञानेपरिसमाप्यते ॥ ३३ ॥ सम० ॥ ॥ द्रव्ययज्ञाहुनीश्रेष्ठ ज्ञानय
ज्ञचिअर्जुना ॥ लौकिकेंवैदिकेंकर्मेंसर्वज्ञानीचसंपती ॥ ३३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
द्रव्यमखाहुनिअधिक ज्ञानमखाजाणतेभवातरती ॥ ज्ञानेकरोनिकर्मेंअवघीं
सांडुनिपरंतपातरती ॥ ३३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ द्रव्यजग्यतेंहैबढोग्यानजग्यय
हदाय ॥ जीतेकरमबेदनकहेग्यानरहतसमाय ॥ ३३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सां
गीतलाद्रव्ययज्ञ ॥ ब्रह्मार्पणहुतयज्ञ ॥ लौकिकवैदिकयज्ञ ॥ ज्ञानीहेसर्वसंप
ती ॥ ३३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ द्रव्ययज्ञाहुनीश्रेष्ठ ॥ ज्ञानयज्ञहावरिष्ट ॥ पार्था
यातेंब्रह्मनिष्ठ ॥ बहुधाएसेंजाणती ॥ १ ॥ लौकिकवैदिककर्मे ॥ सर्वहितींज्ञान
क्रमें ॥ पावेसंपत्तीसप्रेमें ॥ नोहेकदादरिद्री ॥ २ ॥ हळहळगेलीज्याची ॥ तोसंप-
तीवंतत्याची ॥ कीर्तीपाठतुकावाची ॥ लोकामाजीसर्वदा ॥ ३ ॥ ३३ ॥ श्लो
क ॥ ॥ तद्विद्धि प्रणिपातेनपरिप्रश्नेनसेवया ॥ उपदेक्ष्यंतितेज्ञा
नंज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ३४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तेंजाणवदनेंप्रश्नें

संतसेवेंकरूनियां॥शास्त्रज्ञतत्वज्ञतुतेंतेंज्ञानउपदेशिती॥३४॥ ॥आर्या
तेंतूंनमनेंप्रश्नेंगुरुसेवेनें धनंजयाजाण॥तत्वज्ञानीज्ञानउपदेशितिगुज्जसरव्या
तुझीआण॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥कीजेबहुतेनम्रतापसन्नसेवाभांति॥ते
ग्यानीउपदेसहेग्यानजिनयहशांति॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥रिघावेंसद्गुरुसीश
रण॥करावेंपादसेवन॥मगतेंतुजउपदेशितीज्ञान॥तेणेंपावनहोसील॥३४
अभंग॥ ॥तेंज्ञानप्राप्तीखुण॥ऐकेंपांडवालक्षण॥अधींसद्भावेंनमन॥
मगप्रश्नआवडिचा॥१॥शेवाभावार्थेंकरावी॥निरपेक्षताआसावी॥तेव्हांकृपा
उपजेजीवीं॥मगतोहोयउपदेश॥२॥शास्त्रज्ञतत्वज्ञ॥ज्ञानसांगतीसर्वज्ञ॥ते
व्हांसहजवर्मज्ञ॥तुकाह्मणेभाविकु॥३॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥यज्ज्ञात्वा
नपुनर्मोहमेवंयास्यसिपांडव॥येनभूतान्यशेषेणद्रक्ष्यस्यात्मन्यथो
मयि॥३५॥ ॥सम॰॥ ॥जेंजाणोनिपुन्हाऐसानमोहसिलदेखसी॥चा
राचराआपणांत मजसीमगऐक्यतूं॥३५॥ ॥आर्या॥ज्याज्ञानेंकरुनीयापाव
सिपार्थापुन्हानमोहमहा॥जेणेंसमग्रभूतेंस्वात्मानिरखिशिममात्मपरसमहा॥३५॥

दोहरा ॥ ॥ पांडवतूं याकेलियेंरहियेनहिफिरमोह ॥ सबजीवनकोंदेखियें ॥ आप
मांहिकेंमोंह ॥ ३५ ॥ ओवी ॥ ॥ ऐसेंज्ञानजाणितल्याचरी ॥ मगमोहनपावसीलसं
सारीं ॥ आत्मरूपदेखसीचराचरीं ॥ ऐक्यतेसी ॥ ३५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जेंज्ञा
नजाणुनियां ॥ पुन्हाऐसामायामया ॥ नमोहसीलकौंतेया ॥ दृश्यभासदिसेना ॥ १
स्थूलसूक्ष्मींजींभूतें ॥ अथवास्थावरजंगमातें ॥ आत्मरूपतूंनयातें ॥ आपणातेंदेख
सी ॥ २ ॥ मगमजसीऐक्यता ॥ होयकेसीऐकेआतां ॥ जैसेंपावकेंकवळीलां ॥ देऐश्व
र्यआपुलें ॥ ३ ॥ गंगासिंधुसमागमीं ॥ कींभानूच्याठाईरश्मी ॥ तेंवीयेकतेथेंनामीं ॥ तु
कानवचेनिराळा ॥ ४ ॥ ३५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अपिचेदसिपापेभ्यःसर्वेभ्यः
पापकृत्तमः ॥ सर्वंज्ञानप्लवेनैववृजिनंसंतरिष्यसि ॥ ३६ ॥ ॥ सम०
अससीथोरहीपापीपापियांसकळांतत्तूं ॥ तह्रींयाज्ञानवावेनेतरसीपापसागर ॥
३६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मोठापापीअससीजरियापासीतुझ्यानसेपार ॥
ज्ञानप्लवघेउनियांजासिलवृजिनाब्धिच्याचतूंपार ॥ ३६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ १४
सबपापिनमेजोबडोपापीहूंजोहोय ॥ ग्याननावचढिउतरेपापसिंधुसमजो

॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सकळपापीयामाझारी ॥ थोरपातकीतूं असमीजरी ॥ तरिया
ज्ञाननावेंतनिर्धारी ॥ नरसीपापसागर ॥ ३६ ॥ ॥ अभंग ॥ असलासजरींपापी
याशरीरीं ॥ नोहेकवणेपरीउद्धारची ॥ १ ॥ थोरपापिभितीऐसीजरींगती ॥ जालीतुज
प्रतीपार्थवीरा ॥ २ ॥ तरीपापसिंधुवरिहेअगाधु ॥ आहेकींनिर्बोधुज्ञाननौका ॥ ३ ॥ तु
काह्मणेसारनिवडीरमावर ॥ श्रवणेंचीउद्धारभाविकांचा ॥ ४ ॥ ३६ ॥ ॥ श्लोक ॥
यथैधांसिसमिद्धोग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ॥ ज्ञानाग्निःसर्वकर्माणिभ
स्मसात्कुरुतेतथा ॥ ३७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कींजसापेटलाअग्नीं काष्ठेंजाळीज
शींतशीं ॥ ज्ञानाग्निकरितोभस्मसर्वहीपुण्यपातकें ॥ ३७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जें
सासमिद्धअग्नीकरितोभस्मक्षणामधेंकाष्ठा ॥ कर्मेंभस्मकरावीं ज्ञानाग्नीनेंनशीपरा
काष्ठा ॥ ३७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जैसीज्वालहुतासकींडारतसबहीजार ॥ ग्यानअ-
गिनत्यौंप्रबलहैडारतसबतेंजार ॥ ३७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जैसेंमहाभारइंधन ॥
भस्महोयअग्निसंगेंजाण ॥ सर्वकर्मजाळून ॥ ज्ञानाग्नीदग्धकरी ॥ ३७ ॥ ॥ अ
भंग ॥ ॥ किंवाजैसापेटेवन्हिजाळीकाष्ठें ॥ तेथेंसानेंमोठेंनविचारीची ॥ १ ॥ ते-

सायेकवेळांज्ञानाग्नीउजळला॥ज्याच्याकर्मकळाभस्मकरी॥२॥तेथेंपापपुण्यनोळ-
१५ खेस्वरूप॥उडवीसंकल्पपतंगते॥३॥तुकामुक्तजालायामार्गेजोगेला॥तोचियाजना
लाउपदेश॥४॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिहविद्यते
तत्स्वयंयोगसंसिद्धःकालेनात्मनिविंदति॥३८॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानास
मनसेंशुद्धकाहींतेंज्ञानहास्वयें॥ज्ञाताचिजोयोगयत्नेंकाळेंचित्तांतविंबतो॥३९॥
आर्या॥ ॥नाहींसमज्यादुसरेंपवित्रज्ञानामधेंनसेंकाळें॥तेंतूंस्वकर्मयोगेंहोउ
निसंसिद्धिपावसीकाळें॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यानसमानतीनलोकमें पावन
नहिओर॥जोगसाधनाजोकरेलहग्यानकीठोर॥३८॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानासा
रिखेंपवित्र॥आणीकनाहींसर्वत्र॥तेज्ञानसिद्धियोगकरितांनिरंतर॥ज्ञानेंकरूनि-
पाविजे॥३८॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानासमनसेप्रायश्चित्तदिसे॥शुद्धजेंआपैसेंदेहा
करी॥१॥ऐसेंनसाधनदेखतीलोचन॥सर्वगुणीमानज्ञानासीच॥२॥ज्ञात्याच्याप्र
यत्नेंलाभेयोगचिन्हें॥मगसिद्धिरत्नेंयेतीहाता॥३॥काळेंयाचित्तांतअनुभवबिंब १५
न॥तुकयाचेंहितयेवढेंची॥४॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रद्धावाँल्लभतेज्ञानंत

त्परःसंयतेंद्रियः॥ ज्ञानंलब्ध्वापरांशांतिमचिरेणाधिगच्छति॥३९॥ ॥
सम॰॥ ॥श्रद्धालुतोज्ञानपावेजोतत्परजितेंद्रिय॥ज्ञानपावोनिजेशांतिथोरतोशी
घ्रपावतो॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥तत्परविजितेंद्रियतोज्याच्याचित्तींसदैवविश्वा
स॥ज्ञानेंशांतिसपावेवदतोंमीकृष्णातुजचिविश्वास॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥विं
द्रियजितश्रद्धासहितपावेऐसोग्यान॥तापायेततकालहीपावेशांतिसुजान॥३९
॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानपाविजेभक्तिकरुनी॥इंद्रियेंनेमिजेतत्परहोऊनी॥ज्ञा
ननिष्ठापावोनी॥थोरत्वपावती॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥श्रद्धाळुतोज्ञानपा
वेहेंतूंआण॥पूर्णसमाधानजयापाशीं॥१॥जोकांइंद्रियातेंआणिनूहारिलें॥आ
णीब्रह्मत्वातेंतत्परजो॥२॥ज्ञानासपाउनीशांतिसघेउनी॥वैसेनिगमवनीह्मणेतु
का॥३॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥अज्ञश्चाश्रद्दधानश्चसंशयात्माविन
श्यति॥नायंलोकोऽस्तिनपरोनसुखंसंशयात्मनः॥४०॥ ॥सम॰
॥ ॥जुडेअज्ञतसाश्रद्धाहीनसंशयबुद्धिही॥त्यांतसंशयबुद्धीलानदोन्हीलोक
नासुख॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥जोअज्ञअविश्वासीकरिसंशयवंतआपुलाचि

श॥ लोकदूयनाहीहींस्फ रवनाहीं ज्यास संशयमनास ॥ ४० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
जो मूरखश्रद्धाबिन ताकों होयबिनास॥ जाकों यहसंदेह है सोउलोकनिरास ॥ ४०
ओवी ॥ ॥ श्रद्धाहीनज्ञानहीन ॥ तेंसंशयबुद्धीजाण ॥ त्यांदोन्हीं लोकनाहीं-
जाण ॥ स्फरवत्यांनसे ॥ ४० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बुडेअज्ञतेसी अश्रद्धामान
सी ॥ वसेजयापाशींनिरंतर ॥ १ ॥ हीनजो संशयबुद्धीतेसीनाहीं ॥ स्फरवरूप पाहींस
र्वकाळ ॥ २ ॥ बुद्धीसंशयाचीनदोंलोकींरुची ॥ फळश्रुति काचीतुकाह्मणे ॥ ३ ॥ ४०
श्लोक ॥ ॥ योगसन्यस्तकर्माणंज्ञानसंच्छिन्नसंशयम् ॥ आत्म
वंतंनकर्माणिनिबध्नंति धनंजय ॥ ४१ ॥ सम० ॥ ॥ कर्मयोगांत
संन्यासी जोशास्त्रें मुक्तसंशय॥ जो आत्मज्ञ तयाकर्में नबाधितिधनंजया ॥ ४१
आर्या ॥ ॥ योगें कर्मेंत्यागीज्ञानें छेदीचसंशयात्याला ॥ जाणें धनंजयातूं क
र्मेंबाधितिनआत्मवेत्याला ॥ ४१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोकों अर्पे कर्मकरे करीसंदे
हदूर ॥ ग्यानीबधेनकरमसोरहेसदास्फरवमेंपूर ॥ ४१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कर्म
योगातें करिती ॥ जेशास्त्रें मुक्तहोती ॥ आत्मज्ञानातें पावती ॥ धनंजया ॥ ४१ ॥ ॥

॥ अभंग ॥ ॥ कर्मयोगांतरी संन्यासाची थोरी ॥ वंद्य द्विजवरीं अग्रपूजों ॥ १ ॥ मुक्त जाला दोहींनुरे संशय कांहीं ॥ वेदशास्त्राग्वाहीं पाहु नियां ॥ २ ॥ जो कां आत्मवेत्ता नयाक र्मवार्त्ता ॥ नबाधिती चिंता माजी येई ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे मुक्त जाले देहातीत ॥ अधम नेणत वायां गेले ॥ ४ ॥ ४१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तस्मादज्ञानसंभूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ॥ छित्वैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत ॥ ४१ ॥ ॥ सम ॥ तस्मात्संशय अज्ञानें जो मनीं छेदुनी तया ॥ ज्ञान खड्गें आणि ऊठ स्वकर्म करि भारता ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तव अज्ञानानें जो हृदयीं उपजुनि करी महा तुट ॥ ज्ञानासीनें छेदुनि संशय तो कर्मयोग करि ऊठ ॥ ४२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ संदेह जो अग्यान तें अपनो अर्जुन आय ॥ ग्यान खर्ग सों कादिये जोग करे कीत नताय ॥ ४२ ॥ ॥ ओवी ॥ याकारणें अज्ञान ॥ हृदयीं उपजे संशय करून ॥ ते ज्ञानें तोडून योग करी ॥ ४२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तस्मात्तूं हे वेरी संशय संहारी ॥ जो वागे अंतरीं अमंगळ ॥ १ ॥ छेदी ज्ञान खड्गें शीर याचें वेगें ॥ स्वकर्म तूं अंगें अनुष्ठिषां ॥ २ ॥ तुका विनवणी ऐका वीस सज्जनीं ॥ समाप्त येथुनी प्रसंगु हा ॥ ३ ॥ ४२ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानयो

१७ गोनामचतुर्थोऽध्यायः ४॥ ॥ इतिटीकासमश्लोकीचतुर्थाध्यायदीपिका॥श्रीपा
र्थसारथीकर्ताजोवामनमनोरथीं॥४॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीका
यांचतुर्थोऽध्यायः॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥शुभंभवतु॥ ॥५॥ ॥५॥

१७

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामन ॥ ॥ पूर्वाध्यायींबोलिलाकींयोग
सन्यस्तकर्मजो ॥ आत्मज्ञानीतयाकर्मे नबाधितिधनंजया ॥ १ ॥ दुसन्याअंतिच्या
श्लोकींउत्तमश्लोकबोलिला ॥ कीं ऊठकर्मयोगातें करातूंह्मणऊनियां ॥ २ ॥ येस्थ
ळींवर्णिलाकृष्णें योगसन्यस्तकर्मजो ॥ तोकर्मयोगाचेमध्यें कर्मसन्यासदेखतो ॥
॥ ३ ॥ कींकर्मनकरीबंधब्रह्मींनिष्कामअर्पिलें ॥ याकर्मयोगींकर्मांचासंन्यासहरिबो
लिला ॥ ४ ॥ कर्मसंन्यासह्मणिजेकर्मत्यागचिनोअसा ॥ कींकरोनिनसेकेलें नक
ळेअर्जुनाअसें ॥ ५ ॥ वाटलेंत्यासकींकर्मत्यागबोलोनिमाशुतीं ॥ कर्मयोगक-
रूंसांगेंतरीसंदिग्धबोलहे ॥ ६ ॥ यासंशयेंप्रश्नकरीत्याचेंउत्तरदेहरी ॥ कींहेये
काविणेंयेकसिद्धदेतीनसर्वथा ॥ ७ ॥ स्वातंत्र्यसांख्ययोगासिकींयेकचिअनु
ष्ठितां ॥ दोहींचेंफळहापावेनतसेयेस्थळींघडे ॥ ८ ॥ ऐसेंश्रीकृष्णबोलेलक
रितांप्रश्नअर्जुन ॥ येथूनियांसमश्लोकींसंगतिश्लोकहेंपृथक् ॥ ९ ॥ ॥
श्लोक ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ संन्यासंकर्मणांकृष्णापुन
र्योगंचशंससि ॥ यच्छ्रेयएतयोरेकंतन्मेब्रूहिसुनिश्चितम् ॥ १ ॥ ॥

समा० ॥ ॥ बोलोनिकर्मसंन्यासकर्मयोगहिबोलसी ॥ दोहींतश्रेयजें एककृ
१ ष्णातेंसांगनिश्चित ॥ १ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सांगसिकर्माचात्यागहिसं
न्यासहीमलाआंगें ॥ कृष्णायादोमध्यें श्रेयस्करएकनिश्चयेंसांगें ॥ १ ॥ ॥ दो
हरा ॥ ॥ कबहुंकहतसंन्यासकोंकबहुंकरमजोग ॥ निहचयकरीएककहोमी
टेकिनभवरोग ॥ १ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पार्थह्मणेकृष्णनाथा ॥ संन्यासक
र्मसांगतां ॥ कर्मकींसंन्यासतां ॥ निश्चयसांग ॥ १ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पुसे
पांडुपुत्रपरीसेनीरदगात्र ॥ संशयाचेंक्षेत्रयेकदिसे ॥ १ ॥ बोलोनियांकर्मसंन्यासा
चेंवर्म ॥ कर्मयोगोत्तमनिवेदिसी ॥ २ ॥ परियादोहींतश्रेष्ठदावीहित ॥ मजसांग
साद्यंतकृष्णनाथा ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेजगव्यापकाचासंग ॥ तेथेंज्ञानमगकायरू
पों ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ संन्यासःकर्म
योगश्चनिःश्रेयसकरावुभौ ॥ तयोस्तुकर्मसंन्यासात्कर्मयोगोविशि-
ष्यते ॥ २ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कल्याणकरसंन्यासकर्मयोगहिहापरी ॥ क
र्मत्यागाहुनीथोरकर्मयोगविचारितां ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ संन्यासक १

र्मयोगहिदोंङ्कीकल्याणकरपरंतुजनीं ॥ कर्मत्यागाहुनिह्याविचारितांकर्मयोगबहुतगुणीं ॥ २ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ करमजोगसंन्यासओरदोउयेस्रुभदेत ॥ करमजोगसंन्यासमेकरमनलहियतचेत ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ श्रीकृष्णह्मणेपार्था ॥ कर्मसंन्यासदोन्हीउभयतां ॥ एकफलदोहींचेंविचारितां ॥ परंतुकर्मश्रेष्ठ ॥ २ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बोलेलक्ष्मीकांतविश्वाचाजोअंत ॥ कल्याणकरांतसंन्यासह्या ॥ १ ॥ कर्मयोगतेंसाजाणतूंवीरेशा ॥ थोरत्यागोद्देशाकर्माचिया ॥ २ ॥ कर्मयोगश्रेष्टबोलतीपरनिष्ठ ॥ विचारेंचिज्येष्ठतुकाह्मणे ॥ ३ ॥ ॥ २ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ज्ञेयःसनित्यसंन्यासीयोनद्वेष्टिनकांक्षति ॥ निर्द्वंद्वोहिमहाबाहो- स्रुखंबंधात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ जाणावातोचिसंन्या- सीइच्छाद्वेषनसेजया ॥ निर्द्वंद्वजोअनायासेंबंधापासूनिसूटतो ॥ ३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ निर्द्वंद्वमहाबाहोनिरीहजोद्वेषिनाचअन्यासी ॥ पावेनाबंधकधींजाणावासत्यतोचिसंन्यासी ॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ है

२

खतजेचाहत जे सोसंन्यासीजान ॥ रागद्वेखत जोरहे ताहि छूटत मान ॥ ३॥
॥ ओवी ॥ ॥ असाजाणावासंन्यासी ॥ इच्छाद्वेषनसे मानसीं ॥ द्वंद्वतो
डूनिपावेज्ञानासी ॥ बंधापासूनि मोकळा ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ संन्यासी
जाणावा येथें तोबरवा ॥ तेणें द्वेष भावा कदाजगीं ॥ १ ॥ सुखें आढळतां नपें
सुखवितां ॥ मूळविरक्तता यतीश्वरा ॥ २ ॥ निर्द्वंद्व सर्वदा भोगीत आनंदा ॥
अनायासें बंधापासावतो ॥ ३ ॥ सुटे हा संशय कें विदे तुकाय ॥ जेथें ऐक्यमय
तुकाजाला ॥ ४ ॥ ३ ॥ श्लो० ॥ सांख्ययोगौ पृथग्बालाः प्रवदंति न पंडिताः
॥ एकमप्यास्थितः सम्यगुभयोर्विंदते फलम् ॥ ४ ॥ ॥ सम० ॥
बोलती सांख्ययोगातें पृथक् अज्ञान पंडित ॥ कीं एकाच्या अनुष्ठानें दोहींचें फळ
पावतो ॥ ४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सांख्याचें योगाचें मूर्खा भिन्नत्व पंडितां-
नाहीं ॥ दोघांचें फळ देतो सम्यक् एकहि अनुष्ठितां नाहीं ॥ ४ ॥ ॥ दोहरा
॥ जोग सांख्य कों दोयकहत मूरख पंडित नाहीं ॥ दोउनमे एक भजे तेउ फलाहे
ताहि ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सांख्य योग दोन्हीं ॥ हे वेगळे ह्मणती ज्ञानी

पंडितह्मणतीजनीं ॥दोहींचेंफळएक॥ ४॥ ॥अभंग॥ ॥ बोलतीतेसांख्य यो
गासीपंडित ॥ पृथक्अज्ञानांत ज्यांचीबुद्धी ॥ १ ॥ कींहा एकादीसेअनुष्ठिलतया ॥फ
ळपावे द्वयामाजीएक॥२॥ आतांविचारांतबरीदृष्टीदेथी ॥जेणेतुक्याठायींविरामेला
॥३॥ ४॥ ॥ श्लोक॥ ॥ यत्सांख्यैःप्राप्यतेस्थानं तद्योगैरपिग-
म्यते॥ एकंसांख्यंचयोगंचयःपश्यतिसपश्यति॥ ५॥ ॥ सम०॥
पावतीसांख्य ज्यास्थाना योगीहीतेथपावती॥सांख्य योगअसे ऐक्यंजोपाहेतोचि
डोळस॥ ५॥ ॥ आर्या॥ ॥ सांख्येंपावेजेसेंयोगेंही स्थानलब्धहोयत
से॥सांख्यातेंयोगातेंपाहेजोएक तोचिपाहतसे॥ ५॥ ॥ दोहरा॥ ॥
सांख्य जूलहियत जोगतेसोंजोगहितेहोय॥ सांख्यग्यानयेकेगिनेंतोग्यानीजोय
५॥ ॥ ओवी॥ ॥ सांख्येंजेस्थानपाविजे॥ योगानें तेंस्थळींजाईजे॥सांख्य
योगजाणिजे॥ तोचिजाणता॥ ५॥ ॥ अभंग॥ पावतीज्यास्थळासांख्य अनु
भूती॥तेथेंपावती योगीराज॥ १॥सांख्य योगऐसेंऐक्यजोपाहील॥डोळसहोईलपा
र्थिवातो॥२॥ श्रीकृष्णवचनप्रमाणहावेदाचा॥तुकाह्मणेसाचाअनुभव॥३॥ ५॥

॥ ॥श्लोक॥ ॥ संन्यासस्तुमहाबाहोदुःखमाप्तुमयोगतः॥ योगयुक्तोमु
निर्ब्रह्मनचिरेणाधिगच्छति॥६॥ ॥सम०॥ ॥संन्यासतोनव्हेऐसाजोक
र्माविणदुर्लभ॥ कर्मयोगेंजोमुनीतोब्रह्मसत्वरपावतो॥६॥ ॥आर्या॥ ॥
संन्यासमहाबाहोयोगावांचोनिफारदुष्करतो॥ योगेंयुक्तचिमुनितोब्रह्मप्राप्तीसिशी
घ्रतोकरतो॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥लहतसंन्यासदुःखसोंबिनकरमनुरेमीत॥
जोगजुगतीजोकरेलहतब्रह्मनिश्चित॥६॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसासंन्यासनजा
णिजे॥कर्माविणकेविपाविजे॥ कर्मयोगेंजाइजे॥ब्रह्मलोकीं॥६॥ ॥अभंग॥
॥नव्हेऐसातोसंन्यास॥दुर्लभकर्माविणवोस॥१॥ कर्मयोगआचरणी॥घेतीस्व
रूखनिर्वाणी॥२॥पावेलझडकरीपरब्रह्म॥ऐसामार्गहासुगम॥३॥ तुकाह्मणे-
आनयेक॥ऐकाबुद्धीचेबोधक॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥ योगयुक्तोविशुद्धा-
त्माविजितात्माजितेंद्रियः॥ सर्वभूतात्मभूतात्माकुर्वन्नपिनलिप्यते॥७
॥सम०॥ ॥कर्मयोगेंशुद्धचित्त॥जिंकिलींइंद्रियेंमन॥जोदेहजीवभूतात्माकरि २
तांहिअलिप्ततो॥७॥ ॥आर्या॥ ॥विजितात्माशुद्धात्मायोगीरतजोजितेंद्रिय

ग्राम॥आत्मासकळांचातोकर्मेंकरुनीअलिप्तनिष्काम॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥विं
द्रिजिततेंहैशुद्धहिजोगज्युगतजोकोय॥जीवतजानेंआतमाकरमलेसस्कनहोय॥
७॥ ॥ओवी॥ ॥योगकर्मकेलिया॥शुद्धत्वहोयआत्मया॥जितेंद्रियाविषय
करूनिअलिप्तजो॥७॥ ॥अभंग॥ ॥चित्तशुद्धकर्मयोगें॥कोणाप्रुसावेंन
लागे॥१॥अहोजिंकूनियांमन॥केलींइंद्रियेंस्वाधीन॥२॥जीवभूतांचाजोदेह॥
नलगेकिमपिसंदेह॥३॥अलिप्तजोकरितांही॥तुकाह्मणेतोविदेही॥४॥ ॥७॥
श्लोक॥ ॥नैवकिंचित्करोमीतियुक्तोमन्येततत्त्ववित्॥पश्यन्शृण्व-
न्स्पृशन्जिघ्रन्नश्नन्गच्छन्स्वपन्श्वसन्॥८॥ ॥सम॰॥ ॥नकाहींकरि
तोऐसेंमानितोनित्यतत्वविद्॥विषयींवर्त्ततांजातांनिजतांश्वासवाहतां॥८॥
आर्या॥ ॥अशनीवासग्रहणींनिद्राश्रवणींहिदर्शनींगमनीं॥स्पर्शींश्वासींकर्तों
मीहेतत्वज्ञयुक्ततोनमनीं॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यानीकरमकरतहैभुलकि
येमान॥सूजतसोचतस्कपानितफुनिसूनतफिरतज्यान॥८॥ ॥ओवी॥ ॥
कर्मकरूनिह्मणतीनाही॥देखणेआईकणेपाहीं॥गंधभोजननिद्रागमनतेंहीं॥श्वा

सदाकर्णेंहीआठ॥ ८॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसेंकांहींनकरीतों॥स्मृतिसाक्षीतेंवर्त्ततो
१॥ मानीतोनित्याच्यारी॥तत्ववेत्ताब्रह्मचारी॥२॥ विषयींवर्त्ततांजातां॥नरुकटेसमा
धितत्वता॥ ३॥ निद्राघेतांस्वाससांडी॥तुकाह्मणेसहजखोडी॥४॥ ८॥ ॥श्लोक
॥प्रलपन्विसृजन्गृण्हन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेषुवर्त्तं
तइवधारयन्॥ ९॥ ॥सम०॥ ॥ कर्मेंद्रियक्रियाहोतांनिमिषादिहिहाल
तां॥ इंद्रियेंस्वस्वविषयींवर्ततींमानुनीअसे॥९॥ ॥आर्या॥ ॥निपुणहिनि
मिषोन्मेषींदानग्रहणीहिभाषणप्रमुखीं॥ करणेंकरणार्थींहीवर्त्ततिभाउनिसदावि
देहस्फुरवी॥ ९॥ ॥दोहरा॥ ॥जागतसोबतचलतओरबोलतडारहुंदेत॥
बिंद्रिबिखयनसोलगीजाननयहहेत॥ ९॥ ॥ओवी॥ ॥बोलणेआणिघेणें
देणें॥पातेंपातयालावणेंउघडणें॥हाइंद्रियेंव्यापारकरणें॥ऐसेंमानूनिवर्त्तती॥९
॥ ॥अभंग॥ ॥वाचापाणिपादलिंग॥गुदपांचहेंकर्मांग॥ १॥ याचाआ
चरतांक्रिया॥ अंतरबाहेरशुद्धमाया॥२॥निमिषादिकहीहालतां ॥छिन्ननव्हेसं
योगता ॥३॥इंद्रियेंआत्मविषयें॥ पैवागतांतुकाहर्षे॥ ४॥ ९॥ ॥श्लोक॥ ४

॥ब्रह्मण्याधायकर्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः॥लिप्यतेनसपापेनपद्मप त्रमिवांभसा॥१०॥ ॥सम॰॥ ॥ब्रह्मींअर्पूनियांकर्मेसंगटाकूनिजोकरी॥ पापेनलिंपेतोजैसेंजळींकमळिणीदळ॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥ब्रह्मींअर्पुनिक र्मेंकरिजोहोउनिअलिप्तसंगमळीं॥पापेंलिप्तनसेतोकमळदळजसेंनलिप्तहोय जळीं॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥करमकरेतजिसंगकोंसबकोंब्रह्मज्यान॥ता- कोंपापनहिलगतहेपद्मपत्रजउमान॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥ब्रह्मार्पणकर्मक री॥संगत्यजूनिअसेनिर्धारी॥पापेनलिंपेऐसियापरी॥पद्मपत्रउदकींजैसें॥१० ॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मेंब्रह्मींअर्पून॥जालेंमानसउन्मन॥१॥करीसांडुनियां संगु॥निरपेक्षतोचिचांगु॥२॥पापेंनलिंपेतोजैसे॥स्फटिकरंगाचेकडवसे॥३॥ जळींपत्रकमळिणीचें॥तुकयासिसाम्यत्याचे॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥का येनमनसाबुध्याकेवलैरिंद्रियैरपि॥योगिनःकर्मकुर्वंतिसंगंत्यक्त्वात्मशु द्धये॥११॥ ॥सम॰॥ ॥कायामनेंबुद्धिनेंहीवासनातीतइंद्रियें॥चित्तशु द्ध्यर्थकरितीसंगटाकूनियांक्रिया॥११॥ ॥आर्या॥ ॥देहमनबुद्धियांहींयो

गीगतवासनेंद्रियासहित॥ निजचित्तशुद्धिसाठींसंगत्यागूनियांक्रियाकरित॥
११॥ ॥दोहरा॥ ॥देहबुद्धिमनइंद्रियनजोगीहुयेनिःसंग॥करमकरत
अतिचाहसोचित्तसोचकढंग॥११॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मफळाचीइच्छात्यजु
नी॥शांतिनिष्ठापावेमनीं॥कायामनेंयुक्तआचरोनी॥फळटाकूनिकर्मकरी
॥११॥ ॥अभंग॥ ॥कायामानसयेकाय॥बुद्धीहोऊंनेदीउग्र॥१॥गेली
वासनापळाली॥करणेंयेकापंथींआलीं॥२॥मगवांछीचित्तशुद्धि॥करीनिःसं
गत्वसिद्धि॥३॥संगटाकुनियांक्रिया॥स्वात्मप्राप्तिहेतुकया॥४॥११॥ ॥
श्लोक॥ ॥युक्तःकर्मफलंत्यक्त्वाशांतिमाप्नोतिनैष्ठिकीम्॥अयुक्तः
कामकारेणफलेसक्तोनिबध्यते॥१२॥ ॥सम०॥ ॥योगीकर्मफलत्यागें
स्थितीचीशांतिपावतो॥सकामकामसंकल्पें बद्धहोतोफळींरत॥१२॥ ॥आ
र्या॥ ॥त्यागुनिकर्मफळातें पावेतोमुक्तनैष्ठिकीशांती॥कामेंअयुक्तबंधाक
र्मफळासक्तपावतोअंतीं॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यानीकुसुगतीलहेकरमक
रेफलछांड॥मूरखफलकीआसकरेबंधकामनाआड॥१२॥ ॥ओवी॥

ज्ञानीमुक्ति तें पावती ॥ कर्म करूनि फलेच्छा टाकिती ॥ कामनाबंधें पडती ॥ ते बद्ध होत ॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ योगी ऐशा चिन्हीं जाण ॥ कर्म फळीं निराकरण ॥ १ ॥ आत्मस्थितीस पावला ॥ सहज शांती आली त्याला ॥ २ ॥ सकामता लागे पाप ॥ जेथें कामना संकल्प ॥ ३ ॥ बद्ध फलाशें बाधतो ॥ तुका ह्मणे वायां जातो ॥ ४ ॥ १२ ॥ ॥ सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सुखं वशी ॥ नवद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन्न कारयन् ॥ १३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ करूनि कर्मे संन्यासी मने होऊनियां सुखें ॥ असे नवद्वारपुरीं कांहीं न करवी करी ॥ १३ ॥ ॥ आर्या ॥ करूनि कर्में हि मनें संन्यासी होउनी असे स्वसुखें ॥ देह नवद्वारपुरीं कांहीं न करी स्वयें न करवि सुखें ॥ १३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मन करी करम जे तजत ग्यानी तिन को मान ॥ नवद्वारपुरमें बसत लेत सुख की खान ॥ १३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मनें करूनि कर्में जो त्यजी ॥ ज्ञानी त्यास ह्मणिजे जी ॥ देहीं नवद्वारपुरीं जी ॥ न करी करवी ॥ १३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ करुनी निष्कामें कर्मास ॥ योगी संपादी संन्यास ॥ १ ॥ सुखी होउनीयां मनें ॥ न करी क्षुद्रादि साधनें ॥ २ ॥ नवद्वारें पुरे देहीं ॥ च

स्तीसंरक्षीविदेही ॥ ३ ॥ स्वयेंनकरीकरवीहिना ॥ तुकाह्मणेइतरजना ॥ ४ ॥ १३
श्लोक ॥ ॥ नकर्त्तृत्वंनकर्माणिलोकस्यसृजतिप्रभुः ॥ नकर्मफलसंयो
गंस्वभावस्तुप्रवर्तते ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्त्तृत्वकर्मेंलोकांचींनईश्वर
हीनिर्मितो ॥ नकर्मफलभोगातेंवर्त्तेसंसारचक्रहें ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ क
र्तृत्वकर्मयातेंलोकाचेंनिर्मितोनईश्वरतें ॥ तेंविनकर्मफळाच्याभोगासंस्कारच
क्रहेंवर्त्ते ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ईश्वरकरमनकरतनहिकरमकरतार ॥ क
रमफलनहिकरतप्रकृतिकरीविस्तार ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ईश्वरना
हींकर्मकरित ॥ कर्तृत्वयालोकांत ॥ नकर्मफलभोगातें ॥ संसारचक्रअसे
१४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्तृत्वकर्मलोकाचें ॥ अथवात्याच्याप्रपंचाचे ॥ १ ॥
ईश्वरनिर्मुनीनिराळा ॥ कर्मसाक्षित्वेंवेगळा ॥ २ ॥ नतोकर्मासकरवी ॥ अथवा
फळश्रुतीभोगवी ॥ ३ ॥ वर्तेसंसाराचेंचक्र ॥ तुकासर्वदाअवक्र ॥ ४ ॥ १४ ॥
श्लोक ॥ ॥ नादत्तेकस्यचित्पापंनचैवसुकृतंविभुः ॥ अज्ञानेनावृतं
ज्ञानंतेनमुह्यंतिजंतवः ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कोणाचेंपापहिनेघेने

घे पुण्यहि ईश्वर ॥ अज्ञानें वेष्टिलें ज्ञान कोणें करिति भोगिती ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कोणाचें अघ ने घे ने घे पुण्यास हीविभू परतू ॥ अज्ञान ज्ञानातें अवशी तेणेंचि मोहतीजंतू ॥ १५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सुकृति न कांहु कों गहे ओरपाप नहि लेत ॥ छायो ग्यान अग्यान नें मोह न प्रगट न देत ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कोणाचें पाप न घे जाण ॥ पुण्याचे न लगे कारण ॥ अज्ञानें वेष्टिलें जन ॥ त्याणें भोग भोगिती ॥ १५ ॥ अभंग ॥ ॥ पाप हि ने घे तो कोणाचें ॥ जेणें योगें पुरदुःखाचें ॥ १ ॥ ने घे पुण्य ही ईश्वर ॥ पावावयास्वर्गद्वार ॥ २ ॥ अज्ञानाचें जें वेष्टित ॥ ज्ञान मोहें विस्कळित ॥ ३ यास्तव करिती भोगिती ॥ तुकाह्मणे अहंमती ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ज्ञानेन तु तदज्ञानं येषां नाशितमात्मनः ॥ तेषामादित्यवज्ज्ञानं प्रकाशयति तत्परम् ॥ १६ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ अज्ञान बुद्धिचें जांचें तें ज्या ज्ञानेंचि नाशिलें ॥ पराजडातें तें त्यांचें प्रकाशी ज्ञान सूर्यवत् ॥ १६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आत्मज्ञानें ज्यांचें अज्ञान समूळ पावलें नाश ॥ सूर्यापरि दावी तें ज्ञान प्रगटोनि आत्मरूपास ॥ १६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ दूरे कियो अग्यान जिन हियें ग्या

नप्रगटाय ॥ देखत ईश्वररूप तें ग्यानि सूरके दाय॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥अज्ञा
न गेलियावरी ॥ ज्ञान प्रगटवी अंतरीं॥ तो ईश्वररूप निर्धारी॥ ज्ञानवंत जाणतं
॥ ॥अभंग॥ ॥अज्ञान निज बुद्धिचें॥ नासि ज्ञान जिव्हाळ्याचें॥ परिज्ञा
न शुद्ध चोखट॥ नाशि अज्ञानाचें दुःख॥२॥ परा जडाचे तें ज्यांचे॥ अंधने त्रति
मिराचे॥३॥ ज्ञानसूर्य उदयांत॥ तुका जाला स्वरूपवंत॥४॥ १६॥ ॥श्लोक
॥ तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः॥ गच्छंत्यपुनरावृत्तिं-
ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः॥ १७॥ ॥सम०॥ त्याचि ज्ञानीं बुद्धि चित्त निष्ठा तें प
रमाश्रय॥ असे ते पावती मोक्ष ज्ञानें जाळूनि संचित॥१७॥ ॥आर्या॥
तन्निष्ठ तत्परायण अर्पुनि मन बुद्धि ईश्वरीं सारी ॥ न पवति पुनरावृत्ति ज्ञानें नाशोनि
कल्मषें भारी॥१७॥ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ जो मनकों ओर बुद्धिकों रोखत ईश्वर
माह ॥ जनम मरणा तिनकों नहिं मुगत होत नर नाह॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥
जें मन आणि बुद्धी तें॥ ईश्वरस्थापनें निश्चितें॥ भय नाहीं तयातें॥ मुक्त हो
य॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥ बुद्धि चित्त त्याचि ज्ञानीं॥ येक विधनियमुनि

॥१॥ परमाश्रयें तेंचि निष्ठा ॥ साजे सदा योगभ्रष्टा ॥२॥ मोक्ष पावति ऐसे ते ॥ विश्वंभ रींये कचित्तें ॥३॥ तुकाह्मणे दग्ध केलें ॥ ज्ञानें संचित्त जाळिलें ॥४॥ १७॥ ॥श्लो क॥ ॥विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ॥ शुनि चैव श्वपाके च पं डिताः समदर्शिनः ॥१८॥ ॥सम०॥ ॥विद्यासद्गुणसंपन्नीं ब्राह्मणीं धेनुहीम धें ॥ जगीं श्वानां तचांडाळीं पाहती सम पंडित ॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥विद्याविनयी ब्राह्मण गाय श्वपच गज आणि तीं श्वानें ॥ पाहति समदृष्टी जे पंडित ते वंदिजे त विश्वा नें ॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥विद्याबिनयस्रूढ जे गो गज शूकर श्वान ॥ ग्यानीं इनकों गणत हैं भेद लेत नहिमान ॥१८॥ ॥ ओवी ॥ ॥विद्याविनयसंपन्न ॥ गाय ग ज शूकर श्वान ॥ हे ज यासि सम जाण ॥ तोचि ज्ञानी पंडित ॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥ विद्यासद्गुणसंपन्न ॥ अयाचित लोकमान्य ॥१॥ ब्राह्मणीं धेनुमध्यें ॥ याति भेदादि सं बंधें ॥२॥ जगीं श्वुनीं ते चांडाळीं ॥ सम पंडित न्याहाळी ॥३॥ ज्ञान ज्यांचें अखंडित ॥ तु काह्मणे तो पंडित ॥४॥ १८॥ ॥श्लोक॥ ॥इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः ॥ निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥१९॥ ॥सम०॥

समींमनस्थिरतिहीं जितांच भवजिंकिला॥ समतें ब्रह्म निर्दोष तस्माद्ब्रह्मीं चतेंसमी
॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥स्थिरमनसमींजयांचेंजितांचिभवजिंकिलातिहींपार्था
समतेंब्रह्मएकनिर्मळतस्माद्ब्रह्मींचतेसमीसमता॥१९॥ दोहरा॥ ॥समताजिनके
जीवमेतिनजित्योसंङूसार॥समब्रह्महिकोंकहतब्रह्मलिहिननिरधार॥१९॥ ॥
ओवी॥ ॥समज्याचेजिवीवसे॥त्याहींसंसारजिंकिलासे॥निर्दोषहीवसतसे॥
ब्रह्मींतोसम॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वभूतींमनआपुलें॥जेणेंसमानस्थापिलें॥
तेणेंजीतअसतांवीरा॥केलामानेराभवाचा॥२॥समब्रह्मतेंनिर्दोष॥जेंनिःशेषनिर्म
ळ॥३॥ तस्माद्ब्रह्मींनतेसमी॥तुकयावर्मींमनरातें॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥
नप्रहृष्येत्प्रियंप्राप्यनोद्विजेत्प्राप्यचाप्रियम्॥स्थिरबुद्धिरसंमूढोब्रह्मवि
द्ब्रह्मणिस्थितः॥२०॥ ॥सम०॥ ॥नहर्षेप्रियहोतांजोअप्रियेंघाबरानव्हे॥स्थि
रबुद्धिनजोमूढब्रह्मींब्रह्मज्ञजोस्थिर॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥प्रियहोतांहर्षेनाअ
प्रियहोतांचिदुःखजोसाहे॥स्थिरबुद्धिनजोमूढब्रह्मींब्रह्मज्ञपांडवाराहे॥२०॥ ॥
दोहरा॥ ॥सुखपायेहरखेनहिंदुखपायेनरिसाय॥राखेथिरनिजबुद्धिकोंब्रह्मींर

गी·

हतसमाय॥ २०॥ ॥ ओवी॥ ॥ सुख झालिया हर्ष नाहीं ॥ दुःखजालियाक्रोधना
हीं॥ बुद्धीकरूनिस्थिरतेही॥ तेब्रह्मींपावती॥ २०॥ ॥ अभंग॥ ॥ नहर्षेप्रियहोतां
ना॥ ज्याच्यामनानिश्चळता॥ १॥ नोहे घाबराअप्रियें॥ ज्ञानरायज्ञान्याचा॥ २॥ नजोमू
ढस्थिरबुद्धि॥ देहशुद्धीरहित॥ ३॥ ब्रह्मींस्थिरब्रह्मवेत्ता॥ तुकयाचित्तामिळाला॥ ४॥
२०॥ ॥ श्लोक॥ ॥ बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विंदत्यात्मनि यत्सुखम्॥ सब्रह्म
योगयुक्तात्मा सुखमक्षय्यमश्नुते॥ २१॥ ॥ सम०॥ ॥ स्पृहा न बाह्यविषयींस्व
रूपींपावतोसुख॥ ब्रह्मयोगींयुक्तचित्त तो भोगीसुखअक्षय॥ २१॥ ॥ आर्या॥
बाह्यस्पर्शत्यागीपावेअंतःसुखासिजोयोगी॥ तोब्रह्मयोगयुक्त ज्ञानी अक्षय्य पूर्णसु
खभोगी॥ २१॥ ॥ दोहरा॥ ॥ बाहरकेंसुखकोंतजेहियसुखरहेसुजान॥ ब्रह्म
सुखकोंधरतलहेजु आनंदमान॥ २१॥ ॥ ओवी॥ ॥ बाह्यसुखातेंत्यजी॥ हृदयीं
आत्मसुखजाणोनजी॥ ब्रह्मसुखनिरंतरजी॥ अक्षय्यसुखभोगी॥ २१॥ ॥ अभंग
॥ ॥ स्पृहा न बाह्यविषयीं॥ येकेठायींयेकला॥ १॥ सुख पावतांस्वरूपीं॥ सहजपापी
त्यागिला॥ २॥ युक्तचित्तब्रह्मयोगी॥ सुखाभोगीअक्षया॥ ३॥ तुकाह्मणेयापरतें॥

अ
५

कायउरतेंबोलाया ॥ ४॥ २१॥ श्लोक ॥ ॥ येहिसंस्पर्शजाभोगादुःखयोनय
९ एवते ॥आद्यंतवंतःकौंतेयनतेषुरमतेबुधः॥ २२॥ ॥सम०॥ ॥ जेंभोगविष
यस्पर्शे तेंदुःखाचेंचिकारण ॥ आद्यंतवंतकौंते यारमे ज्ञानीनत्यासुखी ॥ २२॥ ॥आ
र्या॥ ॥ जेविषयभोगपार्थातेदुःखाचेप्रतिक्षणींदाते ॥ उत्पत्तिनाशिवंत स्ववशें रमवि
तिबुधासिनकदाते ॥ २२॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बिखेजितेंसंड्सार केंतेंहेदुःखकोंमू
ल ॥उपजतबिनसतहेतिन्हें पंडतगयेनभूल ॥ २२॥ ॥ ओवी ॥ ॥ स्पर्शें
संसारगरलसार ॥ तेंदुःखाचेंमूळनिरंतर ॥ नाशहोतअपार ॥ कौंतेयाज्ञानीखी ॥
२२॥ ॥अभंग॥ ॥ जोकांस्पर्शेंभोगविषय॥ मोहोबाह्यधरुनी ॥ १ ॥ तेंतवक
रणदुःखाचें ॥जेथेंवेचेआयुष्य ॥ २॥ आद्यंतवंतपार्था ॥ हेअवस्थाभूमीची ॥ ३॥ रमे
ज्ञानींनत्यासुखी ॥ तुकादुःखीप्रपंचीं ॥ ४॥ ॥२२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ शक्नोती
हैवयःसोढुंप्राक्शरीरविमोक्षणात् ॥ कामक्रोधोद्भवंवेगंसयुक्तःससुखीन
र:॥ २३॥ ॥सम०॥ ॥ जोजितांचशकेसोसूंपूर्वींचमरणपाहुनी ॥ कामक्रोधादिवे ९
गातेंतोयोगीतोसुखीनर ॥ २३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ निजमरणाहुनिपूर्वींकामक्रो

धादिवेगजोसाहे॥ तोयोगीतोचिसुखीतो ज्ञानी योग्यमुक्तिलालाहे॥२३॥ ॥दो
हरा॥ ॥ कामक्रोधकेबेगकोंजोसाहिसकेसुभाय॥ सोजोगीनितहिरहोतासुख
मेलपटाय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥योगियातेंहायोग॥कामक्रोधाचावेग॥साहूं
सकेसांग॥ तोयोगीसुखीअसे॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ जोजिताचिअर्जुना॥ सो
सूंभावनाशकेल॥१॥ पूर्वींचमरणाहुनी॥ न्याहाळुनी उपेक्षी॥२॥ कामवेगक्रो
धोद्भव॥ स्वानुभवरक्षकु॥३॥ नरतोसुखीतोचियोगी॥ पांडुरंगींतुकयातो॥४॥
२३॥ ॥श्लोक॥ ॥ योंऽतःसुखोंऽतरारामस्तथांऽतर्ज्योतिरेवयः॥सयो-
गीब्रह्मनिर्वाणंब्रह्मभूतोऽधिगच्छति॥२४॥ ॥सम॰॥ ॥सुखीआंत
रमेआंतअंतर्ज्योतिचजो स्वयें॥जालाब्रह्मचितोयोगीब्रह्मनिर्वाणपावतो॥२४
॥ ॥आर्या॥ ॥अंतःप्रकाशमयजोअंतःसुखयुक्तअंतराराम॥ तोब्रह्मयुक्त
योगीपावेनिर्वाणपांडवाब्रह्म॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥जाकेहियेप्रकासहेअंतरसु
खआराम॥ वहेजोगीपरब्रह्मलहेब्रह्मकोंधाम॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥ज्याचेंहृ
दयप्रकाशे॥अंतरसुखआरामभासे॥ तोचियोगीअसे॥ब्रह्मींनिर्वाणपावतो॥२४

॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अंतरसुखीं अंतरीं रमे ॥ उंचप्रेमें निर्मळु ॥ १ ॥ अंतर्ज्योतीत जो स्वतां ॥ निर्मुक्तता प्रपंचीं ॥ २ ॥ योगी ब्रह्म चि नो जाला ॥ संगत्या लाउणीव ॥ ३ ॥ पावे निर्वाणपदा ॥ तुकया सदा हरिरूपें ॥ ४ ॥ २४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ लभंते ब्रह्मनिर्वाणमृषयः क्षीणकल्मषाः ॥ छिन्नद्वैधा यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥ २५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ पावती ब्रह्मनिर्वाण जे ज्ञानी क्षीणपातक ॥ द्वैतनाशें स्थिरमती सर्वभूतहितीं रत ॥ २५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ निर्वाणब्रह्मातें पावति ऋषिवर्य जाणनिष्पापा ॥ छिन्नद्वैत यतात्मा करणारे सर्वभूतहित बापा ॥ २५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जे ग्यानीं पाप नजत होत ब्रह्म मे लीन ॥ बदनतिनके जियमे रहत सबुन सों दीन ॥ २५ ॥ ओवी ॥ ॥ प्राणी पाप टाकीत ॥ ब्रह्मीं जे लीन होत ॥ त्यांचें सुख त्यांचे हृदयांत ॥ सर्वभूतहितरत असे ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ लाभे ब्रह्मरूपता देहीं ॥ निःसंदेही आकल्प ॥ १ ॥ क्षीणपातक जे ज्ञानी ॥ जगीं वसुनी अलिप्त ॥ २ ॥ स्थिरमति नासे द्वैत ॥ यातायात नोळखे ॥ ३ ॥ सर्वभूतहितीं रत ॥ पाहाती संत तुकयासी ॥ ४ ॥ २५ श्लोक ॥ ॥ कामक्रोधवियुक्तानां यतीनां यतचेतसाम् ॥ अभितो ब्रह्म

निर्वाणंवर्ततेविदितात्मनाम् ॥२६॥ ॥सम०॥ ॥ जेकामक्रोधरहितप्रयत्नींवश
चित्तजे॥देहवांचोमरोतेतोंमुक्तकेवळआत्मवित्॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥कामक्रो
धत्यागीजेयतिवशचित्तसाधुजनमैत्र॥निर्वाणब्रह्मतयाविदितात्म्यालाअसेचिसर्व
त्र॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥कामक्रोधसोंजोरहितबस कीन्होनिजचीत॥ग्यानवं
ततेहैसदाब्रह्मचहुदिसमीत॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥कामक्रोधविरहित॥आत्मा
जाणोनिवशकरित॥तोचिज्ञानवंतह्मणत ॥ब्रह्मात्मवित्॥२६॥ ॥अभंग॥
कामक्रोधाविरहित॥जालासंततोयेक॥१॥ जेणेप्रयत्नकेलाबहु॥मनवाहुकवळिला
॥२॥देहमगमरोवांचो॥अथवासाचोसंपत्ती॥३॥केवळमुक्तआत्मविद॥तुकयाप
दवंदितु॥४॥ २६॥ ॥श्लोक॥ ॥स्पर्शान्कृत्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरे
भ्रुवोः॥प्राणापानौसमौकृत्वानासाभ्यंतरचारिणौ॥२७॥ ॥सम०॥ ॥
बाहेरबाह्यविषयांदृष्टितेंभोंवयांमधें॥नासिकींवाहतीप्राणापानांतेंकरुनीसम॥२७
आर्या॥ ॥बाह्यस्पर्शत्यागेंभ्रूमध्यामाजिदृष्टिरोधोनी॥नासांतरसंचारीप्राणा
पानहिसमानसाधूनी॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥तजेबिखयसंङ्सारकेदृष्टिभोव

११

मेराख॥ प्राणअपानसमकरे नासतमत अभिलाख॥ २७॥ ॥ ओवी॥ ॥ बाह्य विषयसंसार॥त्यजोनिदृष्टिभोंवयावर॥ प्राणायामसमकर॥प्राणअपानसमकरूनिया॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥पुढेंसाहावेंप्रसंगीं॥सांगणेआहेच योगी॥यसालागींतोसारंगी॥ दंशयेथेंजाणवी॥ १॥आस्थालागावीअर्जुना॥ ऐसीमनाचीवासना ह्मणोनिसांख्यतेंसज्जना॥ यथाशक्तिसांगतु॥२॥ बाहेरबाह्यविषया॥वीतरागेंदापुनिया॥ दृष्टिदेउनिभोंवया॥मध्यभागींअव काशीं॥३॥ घ्राणींवाहेनिजप्राणु॥ तेंविचमेळवीअपानु॥ तुकावदेदेतोमानु॥लोकामध्येंयोगीया॥४॥ २७॥ ॥श्लोक॥ ॥ यतेंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः ॥विगतेच्छाभयक्रोधोयः सदामुक्तएवसः॥२८॥ ॥ सम० ॥ ॥ बुद्धींद्रियमनस्थैर्यमुनिर्मोक्षपरायण॥नाहींइच्छाभयक्रोधजालामुक्तचितोसदा॥२८॥ ॥ आर्या॥ ॥ इंद्रियमनबुद्धीतेंदमुनीधरिमुक्तिचीमनींचोप॥तोमुनिमुक्तह्मणावा नाहींज्यालाभयस्पृहाकोप॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ जितबिंद्रिबुद्धिमनमुगतहिमेमनदेत॥इच्छाभयक्रोधजोतजेमुक्तिपदारथलेत॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥ इंद्रियबुद्धिमन ११

जिंकिलें ॥ मुक्तिसाठीं मन घातलें ॥ इच्छाभयक्रोधत्यजिले ॥ मुक्तपदपावला ॥ २८ ॥
॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बुद्धींद्रियेंही आकारा ॥ मनधरणेसाधनबारा ॥ मुनिमोक्षा-
च्यामंदिरा ॥ येकसरांचालिले ॥ १ ॥ चाडनधरीसिद्धिची ॥ तेंविंचकामनामोक्षाची
जालामुक्तसव्यसाची ॥ पुनः पुनाकितीसांगू ॥ २ ॥ पेंगाजन्माचेंसार्थक ॥ मातेंभासे
हेंचयेक ॥ जाणुनीतुकयाचाविवेक ॥ पदरींघेतीज्ञातये ॥ ३ ॥ २८ ॥ ॥ श्लोक ॥
भोक्तारंयज्ञतपसांसर्वलोकमहेश्वरम् ॥ सुहृदंसर्वभूतानांज्ञात्वामांशां
तिमृच्छति ॥ २९ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ भोक्तायज्ञतपाचामीसर्वलोकमहेशमी
॥ सर्वांचामीसखामातेंजाणोनीशांतिपावतो ॥ २९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ भोक्ता
यज्ञतपांचालोकेश्वरमीचवेदवेदांती ॥ भूतांचासुहृदहिमीमातेंजाणोनिपाव
तीअंती ॥ २९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तपजग्यनकोभोगतासबलोकनकोईश ॥
शांतिलहेजोजानिकेंमोकोंप्रभुजगदीश ॥ २९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जपतपय
ज्ञाचाभोक्ता ॥ सर्वलोकांतईशकर्ता ॥ शांतिपावेजाणतां ॥ सर्वांचासखाजाण
मी ॥ २९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ भोक्तायज्ञतपांचामी ॥ आहेऐश्वर्यभूमी ॥

सर्वलोकींमहेशमी ॥ सखातेंविसर्वांचा॥१॥ ऐसाप्रभुचाअन्वय॥जालातेथेंअहं
क्षय॥ मगशांतिवधुप्राय॥ तोपावतोनिर्मळ॥२॥ तुकाविनवीवारंवार॥माझ्या
मतींहर्षफार॥संतींनकरावाअव्हेर॥प्राकृतभाषाह्मणोनी॥२९॥ ३॥ ॥
इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांश्रीकृष्णार्जुनसंवादेकर्मसंन्यासयोगोनामपंचमोऽध्या
यः॥ ५ ॥ ॥ वामन ॥ ॥ इतिटीकासमश्लोकीअध्यायापंचमावरी॥
श्रीपार्थसारथीकर्ताजो वामनमनोरथी ॥५॥ ॥ इतिगीतार्थबोधिन्यां-
श्रीमद्भगवद्गीताटीकायांपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥पूर्वाध्यायींअर्जुनाचाप्रश्नकींश्रे
यएकजें॥तेंसांगकर्मसन्यासअथवाकर्मयोगचि॥१॥श्रीकृष्णेंउत्तरदिल्हेकीं
मोक्षार्थीतयासियां॥दोहींविणेनव्हेसिधिहेसाक्षेपपरस्परें॥२॥हेंघडेसांख्य
योगासीकींत्यादोहींतयेकची॥अनुष्टितांसिधिपावेबोलिलींउभयत्रजे॥३॥स
न्यासस्तुमहाबाहोदुःखमाप्तुमयोगतः॥याश्लोकांनविनाकर्मबोलिलान्यासदु
र्लभ॥४॥तयोस्तुकर्मसंन्यासात्कर्मयोगोविशिष्यते॥याश्लोकींकर्मयोगातेंश्रे
ष्ठदोहींतबोलिला॥५॥हेंतोंविरुध्दकींकर्मयोगाचीनीचपायरी॥सन्यासज्ञान
सिध्दीचीसेवटीलीचपायरी॥६॥याचाबोलुनियांभावविरोधपरिहारया॥अ
ध्यायप्रथमारंभींकरीश्लोकद्वयेंहरि॥७॥काम्यानांकर्मणांन्यासंसन्यासंक
वयोविदुः॥ऐसेंपुढेंबोलणारअध्यायींअठराविया॥८॥सन्यासदोंपरीऐसा
कींकाम्यत्यागएकहा॥शिखासूत्रादिकत्यागन्यासआश्रमरूपतो॥९॥निर
ग्निआश्रमन्यासशुध्दचित्तासबोलिला॥कर्मयोगाविणेंजोकांपूर्वींदुर्लभवर्णि
ला॥१०॥टाकूनिकामसंकल्पकर्मेंकृष्णार्पणेंकरी॥कर्मींचत्याससन्याससाधे

१
या स्तवथोरहा ॥ ११ ॥ अशुधचित्तसन्यासीहो तांभ्रष्ट चि होइल ॥ निरग्निभग
तोकर्मेंशुधचित्त नहोंग्राके ॥ १२ ॥ नसाचजोक्रियाटाकी सन्यासपदवी विना ॥
प्रत्यवायेंबधहोतोउभयभ्रष्टअक्रिय ॥ १३ ॥ निरग्नि हूनिहीश्रेष्ठकर्मयोगअ
ग्रागुणें ॥ अक्रियाहूनि हि श्रेष्टहेंबोलेलजगद्गुरु ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ ॥ अनाश्रितःकर्मफलंकार्यंकर्मकरोतियः ॥ ससंन्या
सीचयोगीचननिरग्निर्नचाक्रियः ॥ १ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्मीफळासक्त
नव्हेकरावेंकर्मतेंकरी ॥ तोसंन्यासीतोचियोगीननिरग्निनअक्रिय ॥ १ ॥ ॥ आ
र्या ॥ ॥ कर्मफळाचाआश्रयनकरुनिजोनरकरीतनिजधर्म ॥ तोसंन्यासीयो
गीनेणेअग्निकअनग्नितेंवर्म ॥ १ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ करमफलनचाहेनहि
करमकरेनिःकाम ॥ जोगीसंन्यासीवहहै पावतहैसुखधाम ॥ १ ॥ ॥ ओवी
॥ ॥ कर्माचेंफळनापेक्षितकर्मकरी ॥ तोचीसंन्यासीयोगीअवधारी ॥ तोसा
ग्निकर्माचाअधिकारी ॥ तोकर्मयोगीनव्हे ॥ १ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पांडवासि १
विस्मय ॥ देववदतांयोगीराय ॥ आपणाठावकाअन्वय ॥ असावाहेंवाटलें ॥ १ ॥

मगपुसावेंहाहेत ॥ कांकीजेथेंहरिप्रीत ॥ तेंचआपुलेंहीहित ॥ हेंतोंकधींटळेना
॥२॥ ऐसाभावअंतरीचा ॥ जाणुनिसखावदेवाचा ॥ ऐकेंपार्थासंन्यायाचा ॥ मू
ळठावोफिटेल ॥३॥ आह्मीअंतरींठेविजे ॥ मगनेंकोणासिअर्पिजे ॥ ऐसेंनभेटे
लदुजें ॥ पैंमायेचेंआवडतें ॥४॥ अनन्यासीवंचीजोकां ॥ होयअधिकारीपातका
॥ असोकाळजीसुटका ॥ आजिजालेंहेंभाग्य ॥५॥ दानायोग्यतूंसत्पात्र ॥ जैसें
कन्येजोगेंगोत्र ॥ अथवापरमार्थीश्रोत्र ॥ जैसादीजेविरक्तीं ॥६॥ तरीऐकेंविच
क्षणा ॥ गुजघेईंअंतःकरणा ॥ अनश्रुनहेवासना ॥ कर्मफळींज्यानाहीं ॥७॥
करावेंतेंकरीतो ॥ तोचयोगीसंन्यासीतो ॥ ननिरग्निहीजोहोतो ॥ अक्रियतोना
ही ॥८॥ तुकाह्मणेविचक्षणी ॥ मांडुसगीतारत्नखाणी ॥ घ्यावीएकएकनिव
डुनीं ॥ वचनेंशेषशाईचीं ॥९॥ १॥ ॥श्लोक॥ ॥यंसंन्यासमिति
प्राहुर्योगंतंविद्धिपांडव ॥ नह्यसंन्यस्तसंकल्पोयोगीभवतिकश्चन ॥ २॥
॥समः॥ ॥संन्यासजोह्मणावातोकर्मयोगचिपांडवा ॥ कींकाम्यत्या
गसंन्यासकर्मयोगनत्याविण ॥ २॥ ॥आर्या॥ ॥ज्यासंन्यासह्मणा

वेंपार्थात्यालाचयोगतूंजाण॥सन्यासत्यागाविणकोणीयोगीनव्हेतुझीआण
॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्याकोंसन्यासीहिकहतहैवहैजोगतूंजान॥बिनसं
न्यासहिनोगनहीयहसाचतूंमान॥२॥ ॥ओवी॥ ॥ज्यातेंसंन्यासीह्मण
ती॥तोयोगजाणेंनिश्चिती॥संकल्पनटाकिलाकिरीटी॥तोयोगीनव्हे॥२॥
॥अभंग॥ ॥ह्मणावाजोसंन्यासतो॥कर्मयोगसिध्धहोतो॥दोहींमार्गेंजैसा
जातो॥येकाक्षेत्रावंदाया॥१॥कीयाकाम्याचेत्यागें॥जोसन्यासघेतूंआंगें॥क
र्मयोगहीप्रसंगें॥नव्हेकाहींदुसरा॥२॥तुकाविनवीभावार्थी॥लोकपरिसोतप
रमार्थी॥ज्यासप्रीतयोगपंथीं॥अहर्निशीअखंड॥३॥ २॥ ॥श्लोक॥
॥आरुरुक्षोर्मुनेर्योगंकर्मकारणमुच्यते॥योगारूढस्यतस्यैवशमः
कारणमुच्यते॥३॥ ॥सम०॥ ॥योगारुरुक्षजोज्ञानीकर्मत्यासहि
कारण॥तयाचयोगारूढासींध्यानस्थितिसकारण॥३॥ ॥आर्या॥
॥योगारुरुक्षुमुनिजोपार्थाकारणतयासितेंकर्म॥योगारूढमुनीलाकारणशा
मतोचिदेमहाशर्म॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकरमतेंलहतहैग्यानीचित्तबि

चार ॥ जोगहिलहे शांति हिगये बिखे बिंद्रियनमार ॥ ३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ योगारूढजोइच्छिन ॥ तयाकर्महेंनिभ्रांत ॥ योगपावल्याशांत ॥ शमबुद्धितोची ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ योगारूढजोकांज्ञाता ॥ जगींव्हावयामान्यता ॥ संपादिनआमुचीवार्ता ॥ पैंगाजीवींधरोनी ॥ १ ॥ कर्मत्यासहीपांडवा ॥ कारणहोययागौरवा ॥ जैसेंतेलबकेंदिवा ॥ प्रभादावीअनंत ॥ २ ॥ तयायोगारूढालागी ॥ ध्यानस्थितकारणआंगीं ॥ पुढेंउजकीहेमांगी ॥ तुकयाकारागीरतो ॥ ३ ॥ ३ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ यदाहिनेंद्रियार्थेषुनकर्मस्वनुषज्जते ॥ सर्वसंकल्पसंन्यासीयोगारूढस्तदोच्यते ॥ ४ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ जेव्हांनविषयींगुंनेकर्मीहीनरुतेमन ॥ भोगसंकल्पहीटाकीतेव्हांआरूढबोलिजे ॥ ४ ॥ ॥ आर्या ॥ जेव्हांकुंतीतनयाटाकुनिसंकल्पजाळआरूढ ॥ कर्मीआणिकविषयींउदासजोतोचियोगआरूढ ॥ ४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बिखयनसोंओरकरमसोंहोयप्रीनजबदूर ॥ सबसंकल्पनकोंतजेजोगरहेतबपूर ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥

॥ इंद्रियार्थीजालाहीन ॥ कर्मनिपजोंराहेआपण ॥ तयासिसंन्यासीम्हणू

न॥ योगारूढबोलिजे॥४॥ ॥अभंग॥ ॥जेव्हांनविषयींकदा॥युंते दैविकसंपदा॥तुजसांगतोंप्रमदा॥लाघवजैसेंस्त्रुकासी॥१॥ कर्मीहीनरुतेमन॥जैसेंश्रीपादास्वप्न॥जालागजवाजीवाहन॥जागाहोतांतेंमिथ्या॥२॥ टाकीभोगाचे संकल्प॥गेलाजीवींचाविकल्प॥तेव्हांआरूढज्ञानदीप॥बोलतोतुकयाऐसें॥३॥ ४॥ ॥श्लोक॥ ॥उद्धरेदात्मनात्मानंनात्मानमवसादयेत्॥आत्मैवह्यात्मनोबंधुरात्मैवरिपुरात्मनः॥५॥ ॥सम०॥ ॥उध्दरावेंस्वचित्ताला प्रपंचींबुडऊंनये॥ मित्रहेंआपुलेंचित्तशत्रुहीचित्तआपुलें॥५॥ ॥आर्या॥ ॥उध्दरिजेअपआपणाकरिजेआपुलानघातआहोतो॥मित्रहिअपुला आपणपार्थाअपुलाचिशत्रुहीहोतो॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥निजआतमकूं उध्दरतअधोगमनकरेहेत॥आतमाहीरिपुआपनकोंआनमाहीसुखदेत॥५॥ ॥ओवी॥ ॥निजआत्माउध्दरत॥उद्योगावांचूनिमनठेवित॥आपला शत्रुआपणजाणत॥मित्रआपुलेंचित्तपैं॥५॥ ॥अभंग॥ ॥अरेविषयडोहांत॥जेकांबुडालेसंतत॥तेंतवउध्दरावेंचित्त॥आत्मबळेंअभ्यासें॥१॥ ३

नयेबुडऊंप्रपंची ॥ पुढेंजाणीवगेल्याची ॥ कोणपुसेधनवंताची ॥ लाजजायध
नगेल्या ॥ २ ॥ मित्रहेंआपुलेंचित्त ॥ साह्यजाहल्याफळदेत ॥ शत्रुहिहेंचहोत ॥ हा
उल्धरुनिअनर्थ ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेसर्वाधिक ॥ साधनहेंचिगमेयेक ॥ चित्तजाल्याप्रस
न्मुख ॥ कायउणेंलाभासी ॥ ४ ॥ ५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ बंधुरात्मात्मनस्तस्य
येनात्मैवात्मनाजितः ॥ अनात्मनस्तुशत्रुत्वेवर्त्तेतात्मैवशत्रुवत् ॥ ६ ॥
॥ सम॰ ॥ ॥ मित्रत्याचेंचतेंचित्तजेंस्वरूपेंचि जिंकिलें ॥ अनात्मज्ञासशत्रु
त्वेंवर्त्तेचित्तचिशत्रुवत् ॥ ६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जिंकीमनजोत्याचेंमानसतेंआ
त्मबंधुहितकरतो ॥ मानसअनात्मयाचेंहातेंभ पुलारिपूहितोकरतो ॥ ६ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ आपहिजिंत्येआतमासोईबंधुयाहि ॥ जिनजीत्योनहिजुवहेअर
हेबरततनाही ॥ ६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ बंधुरात्माचित्तजिंतोनी ॥ तेंचित्तबंधू
जाणोनी ॥ स्वरूपींवोळखीनाणी ॥ चित्तशत्रुवत्वर्त्ते ॥ ६ ॥ ॥ अभंग ॥
॥ मित्रचित्ततेंह्मणावें ॥ जेकांस्वरूपींविसावें ॥ विश्वरूपअनुभवें ॥ जिंकीस्वात्ममती
नें ॥ १ ॥ हेकांअलभ्यसाधन ॥ विधिइंद्रचंद्रेशान ॥ मानवतीऐसामान ॥ पैंभोगीतें

निवाडें ॥ २ ॥ नाहींतरी अज्ञानांत ॥ मिथ्या भवसिंधु दावीत ॥ तुका ह्मणे जीवाक्रांत ॥ होय त्रास तुहें झाल्या ॥ ३ ॥ ६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ जितात्मनः प्रशांतस्य परमात्मा समाहितः ॥ शीतोष्ण सुख दुःखेषु तथा मानापमानयोः ॥ ७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ शांताचें जिन चित्ताचें थारे चित्त बरें स्थिर ॥ मानापमानीं शीतोष्णीं सुख दुःखांत जें सम ॥ ७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ निजमन शांतात्मा जो त्याचा आत्मा भवार्णवांत न रे ॥ शीतोष्णीं सुखदुःखीं मानामानीं असे समाहित रे ॥ ७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जिन जित्यो है आतमा शांति लहे बहु ग्यान ॥ शीत उष्ण सुख दुःख जरा और मान अपमान ॥ ७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मन जिणे निशांति पावे ॥ तया परनिष्ठा जाणावें ॥ ऐशीयासि सुखदुःख न पावे ॥ तैसेच मानापमान ॥ ७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अरे शांताचें कुरूपती ॥ जितचित्ताची आयती ॥ थोरपण हें निगुती ॥ चित्त थारे स्वरूपीं ॥ १ ॥ त्याचें चित्त हेची वीरा ॥ मान अपमान वारा ॥ झगटल्या या शरीरा ॥ मेरू ऐशी धैर्यता ॥ २ ॥ तैसें च शीत उष्ण ॥ विषामृता जैसा लक्ष्ण ॥ सुख दुःखीं तो सहिष्ण ॥ तुकयाच को नेदिजे ॥ ३ ॥ ७ ॥ ॥ श्लो

क॥ ॥ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थोविजितेंद्रियः॥युक्तइत्युच्यतेयोगी समलोष्टाश्मकांचनः॥८॥ ॥सम॰॥ ॥ज्ञानेंअनुभवेंतृप्तजोकूटस्थजितेंद्रिय॥तोयोगारूढकीहेमभेंडाधोंडाजयासम॥८॥ ॥आर्या॥ ॥जोकूटस्थजितेंद्रियविज्ञानज्ञानतृप्तिनेंधाला॥ढेंकुळधोंडासोनेंज्यासमतोयुक्तमान्यविबुधाला॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥जानेग्यानविग्यानजोऔरबिंद्रिजितहोय॥सोनोपाखानएकसमगनेसोजोगीहोय॥८॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानविज्ञानतृप्तजाले॥अविनाशाविषयगेले॥जयांस्रुवर्णमृत्तिकाहेंनकळे॥तेयोगीजाणतूं॥८॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानभोज्यगुरूहातें॥धालाजेउनितृप्तीतें॥स्फुरेंवउद्गारअवचितें॥पैंगादेतूंसर्वदा॥१॥जितेंद्रियब्रह्मचारी॥राहेकूटस्थव्यापारीं॥भासेनभासेअंतरीं॥ज्याचाअंतअढळेना॥२॥तोचयोगारूढहेम॥धोंडाभेंडाजयासम॥तुकाह्मणेसर्वोत्तिम॥हेरोकडीप्रतीती॥३॥ ८॥ ॥श्लोक॥ ॥सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबंधुषु॥साधुष्वपिचपापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते॥९॥ ॥सम॰॥ ॥मित्रशत्रुउदासीनमध्यस्थअ

सखेसखे ॥ साधुपापीअशा सर्वीसमबुद्धिविशेषनो ॥ ९ ॥ ॥ आर्या ॥
॥ द्वेष्यउदासीनरिपूबंधूमध्यस्थसुहृदआणि मित्र ॥ साधूपापीयांलापाहेसमतो
विशिष्टसर्वत्र ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मित्रउदासीशत्रुपुनिऔरनिजबंधुसम
न ॥ साधुपापीचित्तमेंगनेएकउनमान ॥ ९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सोयरेबंधूमि
त्रजन ॥ वैरीसखाउदासीन ॥ यातेंमानीसमान ॥ तोसमबुधी ॥ ९ ॥ ॥ अभं
ग ॥ ॥ कोणींकापिलियामान ॥ दुःखेंनपवेरुदन ॥ मित्रजोडेराजश्शुन ॥ गज
वाहनीमिरवी ॥ १ ॥ दोन्हीसारिखेजयासी ॥ तैसेंचित्तसख्यापासी ॥ घेतनित्यवि
साव्यासी ॥ असखाहीतेविंच ॥ २ ॥ साधुबोधामिथ्याबोली ॥ समबुधीपूजाके
ली ॥ तुकाह्मणेज्ञानवल्ली ॥ त्याचीजालीसुफळ ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ योगी
युंजीतसततमात्मानंरहसिस्थितः ॥ एकाकीयतचित्तात्मानिराशीरपरि
ग्रहः ॥ १० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कर्मयोगींचित्तयोजीसदाएकांतसेउनी ॥ स्थि
रचित्ततनूएकदाकीआशापरिग्रह ॥ १० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जोसंयमचि
त्तात्मापार्थानिष्कामसंचयत्यागी ॥ येकांतीएकाकींब्रह्मींयोजीमनासजोयोगी ॥ ५

॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥बैठेकैसेएकचित्तजोगीसाधेजोग॥एकाकीचाहेन कलुजोरेनहिंसुखभोग॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥योगीयेकांतीबैसोनी॥असावेंरहस्यध्यानी॥चित्तआत्माजिंतोनी॥टाकीआशापरिग्रह॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मयोगीचित्तयोजीसदोदित॥जैसायोगीघेतदिव्यरस॥१॥ येकांतसेवनआवडतेंमन॥पथ्यानेंलोटूनशाहाणावागे॥२॥ स्थिरचित्तेंचित्तीयेकजगत्पती॥सद्विद्यासप्रीतीअनुरागें॥३॥टाकीअशानैसापरिग्रहवीरेशा॥नाहींजीवदशातुकाह्मणे॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥शुचौदेशेप्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः॥नात्युच्छ्रितंनातिनीचंचैलाजिनकुशोत्तरं॥ ११॥ ॥सम०॥ ॥स्थापूनियांशुध्धदेशीं स्थिरआसनआपुलें॥नबहूउंचना नीचकुशाचर्मावरीपट॥११॥ ॥आर्या॥ ॥शुध्धस्थानींअपुलेंस्थिर आसनघालुनीसुयोगरते॥अत्युच्चनीचहिनजेंवस्त्राजिनदर्भज्यांतउत्तरतें ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥ठौरपुनितनिहारकेंकरिआसनबिस्तार॥नहीऊंचोनीचोनहीपटकुशाचर्मबिथार॥११॥ ॥ओवी॥ ॥पवित्रशुध्धदेशीं

जाण ॥ स्थीरकरावेंआसन ॥ उंचनीचनसावेंजाण ॥ कुशाचर्मआथरोनी ॥ ११ ॥

॥ अभंग ॥ ॥ स्थापूनियांशुध्यदेशीयेंप्रसिध्य ॥ प्रयागअंबुधसंतग्राम ॥ १ ॥ स्थीरहेंआपुलेंआसनजेणेंकेलें ॥ बहूउंचललेंऐसेंनको ॥ २ ॥ नीचतरिभूमी दोषलागेउर्मी ॥ कुशामृगचर्मीपटदिव्य ॥ ३ ॥ तेथेंशुभमुहूर्तेंबैसावेंनिरुतें ॥ आठवीगुरुतेंतुकाह्मणे ॥ ४ ॥ ११ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ तत्रैकाग्रंमनः कृत्वायतचित्तेंद्रियक्रियः ॥ उपविश्यासनेयुंज्याद्योगमात्मविशुध्धये ॥ १२ ॥

॥ समं० ॥ ॥ करूनिमनएकाग्रस्थिरचित्तेंद्रियक्रिया ॥ चित्तशुध्य्यर्थयोजावायोग बैसोनिआसनीं ॥ १२ ॥

॥ आर्या ॥ ॥ त्याआसनिंबैसोनिकरूनिएकाग्रधीरचित्तमुनी ॥ आत्मविशुध्धीसाठींयोजावायोगइंद्रियेंदमुनी ॥ १२ ॥

॥ दोहरा ॥ ॥ करीबैठेमनकोंथीरसबबिंद्रियनकोंजीत ॥ करिकेआतमशुध्धकोंजोगकरेयारीत ॥ १२ ॥

॥ ओवी ॥ ॥ मनइंद्रियेंचित्तनेमुनी ॥ बैसावेंतयेआसनीं ॥ आत्मशुध्धीव्हावयालागोनी ॥ योगकरावा ॥ १२ ॥

॥ अभंग ॥ ॥ करूनीमानसएकाग्रहव्यास ॥ नेदीबाह्यपैसमनाघेवों ॥ १ ॥ स्थिर

चित्तहोयइंद्रियांसक्रीया॥बोळंगतिपायासदोदित॥२॥चित्तसुध्यर्थाचा योगपै

हटाचा॥जयोआसनाचातुकाह्मणे॥३॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥समंकायशिरो

ग्रीवंधारयन्नचलंस्थिरः॥संप्रेक्ष्यनासिकाऽग्रंस्वंदिशश्चानवलोकयन्॥

१३॥ ॥सम॰॥ ॥माजपाठशिरग्रीवानीटहेधरुनीस्थिर॥ठेऊनदृष्टि

नासाग्रीनपाहाव्यादिशादशा॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥कायशिरग्रीवातेंस

मअचळकरूनिनासाग्र॥पाहुनिदिशानपाहुनिकरूनिब्रह्मींमनासएकाग्र॥

१३॥ ॥दोहरा॥ ॥कायाशिरऔरग्रीवकोंराखेएकसमान॥दृष्टि

धरेनिजनाशिकादेखनहीदिशआन॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥कायासम

करोनिकटीहनवटी॥दृष्टीदीजेनासापुटीं॥स्थीरकीजेश्वासाचीपरिपाटी॥

दिशाअवलोकननकरावें॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥माजपाठशीरग्रीवा

नीटस्थीर॥धरूनिनिर्धारस्थिरकीजे॥१॥उठनांउपाधीतैशादेहिंआधी॥गि

कीजेअंबुधीनदाजैसा॥२॥आवरोनिमनाधरीजोधारणा॥तुकाह्मणेजाणा

योगीयाते॥३॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रशांतात्मा विगतभीर्ब्रह्मचारि

व्रतेस्थितः॥मनःसंयम्यमच्चित्तोयुक्तआसीतमत्परः॥१४॥ ॥सम०
॥ ॥मननिर्भयजोशांतब्रह्मचारीव्रतस्थजो॥मद्रूपींलाउनीचित्तवसेमत्प
रहोउनी॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥मजवरिमनज्याचेंत्याशांतात्याचेंसमूळ
भयपरतो॥सब्रह्मचर्यरतजोयुक्तअसोमनदमूनिमत्परतो॥१४॥ ॥दोह
रा॥ ॥शांतगहेभयकोंनजेब्रह्मचर्यव्रतलेत॥मोमेंराखेरोंकेमनलहेज्योग
कोंभेद॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥निर्मळमनेंकरूनी॥निर्भयमनींहोउनी॥ब्रह्म
चर्यआचरोनी॥मजसांनिध्यहोइजे॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥असेसर्वका
ळचित्तासीनिरवळ॥योजुनीप्रबळनिर्भयजो॥१॥शांतमतीकरणेंजीतिअंतःकर
णें॥व्रतनिर्मळपणेंआचरेहें॥२॥चित्तासीमद्रूपींलाऊनीनिक्षेपी॥वसेस्वस्वरू
पींमत्परजो॥३॥तुकाह्मणेतेथेंसिध्दीस्वसामर्थ्यें॥येतांयोगीनाथेंनपाहाणें॥
४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीनियतमानसः
॥शांतिनिर्वाणपरमामत्संस्थामधिगच्छति॥१५॥ ॥सम०॥ ॥ऐ
सेंसदांचित्तयोजीयोगीआवरूनीमन॥मोक्षासिसाधनअसीमाझीनोशांतिपा

वतो॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥नियमुनिचित्तब्रह्मींयोजीजैसासदैवजोयोगी॥मद्विषयाजेपरमातेहेनिर्वाणशांतिनोभोगी॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥इहबिधिकरेजोजोगकोंनिजमनकोंथिररारव॥शांतिलहेमोकोंमिलेरहेअभीरसचारव॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥चित्तठेवीमाझेठाईं॥मीनिजवस्तूपाहीं॥समाधिहोऊनिराहीं॥मजतत्परअर्जुना॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥एवंचित्तऐसेंयोजुनीविन्यासे॥मनहातीतैसेंआकळावें॥१॥मोसाअधिकारीहोयनिर्विकारी॥शांतिदेवीवरीश्रीकृष्णाची॥२॥तुकाह्मणेयेथेंसंतांचीअनाथ॥षड्नीत्यापंथलावीदेव॥३॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥नात्यश्नतस्तुयोगोऽस्तिनचैकांतमनश्नतः॥नचातिस्वप्नशीलस्यजाग्रतोनैवचार्जुन॥१६॥ ॥सम०॥ ॥नयोगबहुखातांहीनएकाग्रलंघनीं॥नबहुनिजतांनित्यजागतांहीनअर्जुना॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥केवळउपवासालायोगनकोआणिफारखात्याला॥जागेफारनिजेहीकौंतेयायोगपाररवात्याला॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगलहेनहिबहुभकेनहिबिनखायेमीत॥सोवतेहिसोवेनहिंअ

तिजागतनहिनीन॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥सदांमनलक्ष्मीअसतां॥नयेबहु
खातां॥उपोषणनकरितां॥नजागतांअर्ज्जुना॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥न
व्हेयोगऐसाखावेंबहूतैसा॥लंघनेंभरवंसाजायसारा॥१॥बहूझोंपघेणेंयोगा
चीलक्षणें॥नव्हतीकींजागरणेंचिरजेथें॥२॥अर्ज्जुनातूंजाणयोगाचेंप्रमाण॥
अंतरींचीखूणआह्मीसांगों॥३॥तुकाह्मणेदेवोरूपाकूपाहावो॥योगाचावोल
वोआतुवडी॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥युक्ताहारविहारस्ययुक्तचेष्ट
स्यकर्मसु॥युक्तस्वप्नावबोधस्ययोगोभवतिदुःखहा॥१७॥ ॥स
म०॥ ॥विहारआहारचेष्टाकर्मींनिद्राप्रबोधही॥युक्तज्याचीतयासाधेयो
गजोदुःखनाशक॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥आहारविहारनियतकरितो
कर्मींहिनेमिल्याचेष्टा॥फारनजागेननिजेयोगतयासौख्यदेकुरुश्रेष्ठा॥१७॥
॥दोहरा॥ ॥जुगतआहारबिहारजोकरमजोगपुनिहोय॥जाग
तसोवतजुगतसोंसोडारतदुखधोय॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥अतिआहा
रनसावा॥कर्मींबोधअसावा॥बुध्दिवंतेंसाधावा॥योगदुःखनाशक॥१७॥

॥अभंग॥ ॥युक्तीनेंवागिजेसिणनआणिजे॥आहारुघेइजेस्वल्पुतैसा
॥१॥चेष्टाकर्मसूत्रेंयुक्तीचींपवित्रें॥जाणिजेस्वतंत्रेंजाणतेनी॥२॥ निद्राकिंवाजा
गायेथेंमहाभागा॥युक्तीसुस्थगंगापाहिजेगा॥३॥तयासीहादुःखनासोनीदेसुख
॥तोयेगुपेंचोखतुकयालाभे॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥यदाविनियतंचित्त
मात्मन्येवावतिष्ठते॥निस्पृहःसर्वकामेभ्योयुक्तइत्युच्यतेतदा॥१८॥
॥सम॰॥ ॥आत्मस्वरूपींचचित्तराहेजेव्हांनियोजिलें॥सर्वकामस्पृहाशून्यह्म
णावासिध्यतेधवा॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥जेव्हांब्रह्मींचवसेज्याचेंनियमित
सदैवअंतरतो॥निस्पृहकामींतेव्हांयुक्तह्मणावासुखानअंतरतो॥१८॥
॥दोहरा॥ ॥जबनिजचित्तकोंरोकिकेंराखेआतममांह॥नजेसबेजोकाम
नासोजोगीनरनाह॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥युक्तआहारस्वल्प॥कर्मचेष्टा
करीअल्प॥सुषुप्तीअसेनेमस्त॥सिध्दतेव्हांखरा॥१८॥ ॥अभंग॥
॥आत्मरूपींचित्तरमेसदोदित॥निस्पृहसंतृप्तस्वरूपाघन॥१॥कामहोयशू
न्यगतीनेअनन्य॥पाहातांअमान्यनहोंआह्मी॥२॥ सिध्दऐसेंत्यातेंह्मणावेंस

वर्थे॥ ऐसें रमानाथें वर्णियेलें॥ ३॥ ध्यान कैसें कीजे तें श्रोत्रीं घेइजे॥ तुकाह्मणे
माझें हीत ऐका॥ ४॥ १८॥ ॥श्लोक ॥यथादीपोनिवातस्थोनेंग
तेसोपमास्मृता॥ योगिनोयतचित्तस्ययुंजतोयोगमात्मनः॥ १९॥
॥सम०॥ ॥निवांतसदनीं दीप नहालेउपमा असी॥ चित्तास योगिया
च्याजो स्वात्मयोगासियोजितो॥ १९॥ ॥आर्या॥ ॥जो आत्मयोगयो
जी जितमनज्याचा हि कामरिपु मेला॥ तो सद्योगी पावे स्थिर निर्वात दीपउप
मेला॥ १९॥ ॥दोहरा॥ ॥जैसो दीप समिरबिन रहे जोत टहराय॥ जो
गी निश्चळ चित्त सों उपमा है याभाय॥ १९॥ ॥ओवी॥ ॥चित्त नेमि
लें असे॥ केवळ आत्माचि दिसे॥ निवात सदनीं दीप असे॥ तैसी उपयोगीया
सी॥ १९॥ ॥अभंग॥ ॥निवात सदनीं दीपउपमेनी॥ चंचळ आस
नीं होऊं नये॥ १॥ योगियाचें चित्त मिळे ऐकामात॥ मज रूा हे मात येकविध॥ २॥
किंवा पतीव्रता आलिंगीत कांता॥ वियोगाची वार्ता सहज राहे॥ ३॥ तुकाह्मणे
घनवृष्टि धरासन॥ तैसें योगी मन स्थिरावलें॥ ४॥ १९॥ ॥श्लोक॥ ॥य

त्रोपरमतेचित्तंनिरुद्धंयोगसेवया॥यत्रचैवात्मनात्मानंपश्यन्नात्मनितुष्यति॥२०॥ ॥सम॰॥ ॥जेथेंउपरमेचित्तयोगमार्गेनिरोधिलें॥जेथेंचित्तेंआत्मयातेंपाहेतोषेतयांतचि॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥जेथेंउपरमपाबियोगनिरुद्धमननिजसुखेंपुष्ट॥जेथेंआपणअपणांपाहूनिअपुल्याचठाईंसंतुष्ट॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगीसेवतजोगकोंचित्तजहांटहराय॥निरखतआतमकोंतहारहतसदांसुखताय॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥चित्तनेमिलेंअसे॥आत्माकेवळदिसे॥जेथेंआत्मावसे॥संतोषपाहे॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥जेथेंउपरमेचित्तयोगप्रेमें॥सहजदेहधर्मेंसांडवला॥१॥योगाचियापंथेंनिरोधीसर्वार्थ॥उसंतपैजेथविरामले॥२॥जेथेंआत्मामिळेचित्तानंदमेळे॥अखंडितखेळेनिरामयीं॥३॥पाहातोषट्पदजेंविंअरविंद॥तुकाह्मणेनादसुरेठायीं॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥सुखमात्यंतिकंयत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रियम्॥वेत्तियत्रनचैवायंस्थितश्चलतितत्त्वतः॥२१॥ ॥सम॰॥ ॥तेथेंअनंतसुखजेंबुद्धिग्राह्यअतींद्रिय॥जाणेत्या

१० तेंमगनहातत्लापासूनियांचळे॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥बुद्धिग्राह्यअतींद्रियआत्यंतिकसौख्यजेंतयाजाणें॥ जेथेंसुस्थिरहोतांतत्त्वापासूननहोतसेजाणे॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥जोसुखबिंद्रियनतेंपरेंबकुतबुद्धिकरलेत॥वासुखकोंजानेसबेंतापछेहैनीत॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥अतिसुखजेंअनुभवेंकरूनी॥इंद्रियांअगोचरबुध्दिज्ञानेंजाणोनी॥जोस्थिरदृढआपुलेमनीं॥तोनचळेकाहींनिश्चित॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥नसेअंतत्यासअनंतह्मणावें॥सुखानेंमिळावेंऐसेठायीं॥१॥बुद्धिदृढधरीतैंत्रीचिइंद्रियें॥दमीयोगराययोग्यांचातो॥२॥जाणेत्यातेंमगतोहाकरितोकर्म॥वृत्तीसजोधर्मचळोंनेदी॥३॥पाउलेंपांथीकजैसीउपेक्षिना॥तुकाह्मणेमनाधरूनिवागे॥४॥२१॥

॥श्लोक॥ ॥यंलब्ध्वाचापरंलाभंमन्यतेनाधिकंततः॥यस्मिन्स्थितोनदुःखेनगुरुणाऽपिविचाल्यते॥२२॥ ॥सम०॥ ॥नमानीलाभअधिकत्यासुखाहुनआणखी॥नचळेथोरदुःखेंहीपावतांज्यासुखींस्थिती॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥ज्यालाभातेंपाउनिलाभनमानीदुजाअधिकमगतो १०

॥जेथेंस्थिरमनकरितांमोठ्यादुःखेंहितोनडगमगतो॥२२॥ ॥दोहरा॥
॥ज्यापायेलाभनअधिकऔरज्ञानरेमीत॥थिरतागहिडोलेनहिबडुदुःखपाये
चित्त॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥यापरताआणीकनाहीं॥त्याहूनअधिकनमा
नीकाहीं॥राहूनसुखाचेबाहीं॥अत्यंतदुःखेंनचळे॥२२॥ ॥अभंग॥
नमानीतोलाभआणीकत्याहुन॥जीवासमाधानआखंडीत॥१॥ज्यासुखाची
गतीहातासआलिया॥मगकष्टजालीयानेघेजीवीं॥२॥आधिव्याधिरोगराज
क्षोभजाला॥तुकाह्मणेत्यालाआठवेना॥३॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥तंवि
द्याद्दुःखसंयोगवियोगंयोगसंज्ञितम्॥सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगोनि
र्विण्णचेतसा॥२३॥ ॥सम॰॥ ॥दुःखसंयोगवृत्तीचातद्वियोगांत
आयता॥चित्तात्मयोगतोयत्नेंसाधावादृढनिश्चयें॥२३॥ ॥आर्या॥
॥दुःखाचालेशानसेज्यांतहितोयोगपांडवाजाण॥सुविरक्तेंयोजावानिःसंशय
हाचियोगनिर्वाण॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥दुःखदुकेसंजोगकोंमानलेतबि
योग॥निश्चयकरिकेंजोगकरेताकूंकहतज्ञुजोग॥२३॥ ॥ओवी॥

११

जेथेंदुःखसंबंधनाहीं॥ नोचियोगजाणावा निश्चितपाहीं॥ वैराग्ययुक्तअंतः
करणकरूनिराहीं॥ योगाभ्यासीं॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥दुःखसंयो
गाचीधुळिअंगानलागे॥ नभजैसेंउबगेवज्रघायें॥१॥ बुद्धीयोगींकैशीपाण्यं
तमासोळी॥ मगनळमळीपार्थाकोण॥२॥ चित्तआत्मरूपींराहेसार्वकाळ॥ ऐ
साप्रेत्नेंबळस्विकारीतूं॥३॥ निश्चयसदृढऐसाचसाधावा॥ तुकाह्मणेदावाय
मनकरी॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥ ॥संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वास
र्वानशेषतः॥मनसैवेंद्रियग्रामंविनियम्यसमंततः॥२४॥ ॥सम०
॥ ॥संकल्पकरितांजालेकामतेसर्वटाकुनी॥मनेंचिइंद्रियग्रामदंडू
निसकळास्थळीं॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥संकल्पेंजेउठतीपार्थातेंसर्वका
मसांडावे॥सर्वत्रइंद्रियाचाचित्तेंगणदमुनियोगमांडावे॥२४॥ ॥दोह
रा॥ ॥संकल्पनजोकामनातिन्हेंतजेचित्तचाय॥मनसोंरोकेविंद्रियनजोग
करेयाभाय॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥संकल्पमात्रेंचिजाले॥ कामतेसर्व
टाकिले॥मनेंइंद्रियग्रामधरिले॥दंडूनियांसर्वत्र॥२४॥ ॥अभंग॥

११

॥संकल्प करितांकामातेंत्यागुनी॥शुचीअनुष्ठानींसर्वत्यागे॥१॥मनस्वीरखे क्तो विषयद्वारींरवळ॥कर्णयामबळभंजीलंदें॥२॥सर्वाठाईंदंडमनाहानिंदि ल्हा॥किंल्हावाबैसलारामजपीं॥३॥तुकाह्मणेगोष्टीफुकटनसाधे॥विरळा कोटिमध्येंयोगीरावो॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥शनैःशनैरुपरमेद्बु ध्याधृतिगृहीतया॥आत्मसंस्थंमनःकृत्वानकिंचिदपिचिंतयेत्॥२५॥ ॥सम०॥ ॥धारणायुक्तबुद्धीनेंव्हावेंस्थीरहळूहळू॥योजूनिचि त्तचिन्मात्रींकाहींचिंतूंनयेमग॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥धैर्येंवळउनिम तिलाहळूहळूउपरतीसजिंकावें॥ब्रह्मीस्थिरमनकरुनीकाहींमगपांडवान चिंतावें॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥धीरजधरीओरबुद्धिकरेरहेहरेसब त्याग॥कछुकरेनहिकामनाआनमसोंअनुराग॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥बुद्धिकरूनिधारणेने॥हळुहळूस्थीरकरीमन॥चिन्मात्रींयोजीचित्ता लागुन॥मगकाहीचिंतूनये॥१॥ ॥अभंग॥ ॥हेधारणायुक्ती गुरुमुखेंसाधी॥सहजसमाधीआमहोय॥१॥नव्हेगाढमूढलोकरंजवणें॥

१२ तटस्थतायेणेंदेहावरी ॥ २॥ ताटस्थ्यतेनामसमाधीबोलती ॥ उघडफजि
तीजनामध्यें ॥ ३ ॥ येथेस्वरूपांतभवेन्ना हकुहाकू ॥ स्थिरमनमेकूचिन्मात्रींच
॥ ४ ॥ काहींनचिंतावेंमगपेठाजाल्या ॥ तुकाह्मणेआल्यानिन्हीलोक ॥ ५ ॥ २५
॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यतोयतो निश्चरतिमनश्चंचलमस्थिरम् ॥ त
तस्ततो नियम्यैतदात्मन्येववशंनयेत् ॥ २६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ज्या
ज्यापदार्थींनिघतेंमनचंचलअस्थिर ॥ तेथेंतेथेंचिआत्माहाकरावेंवशात्यां
ततें ॥ २६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ चंचळमनअस्थिरहें ज्याज्याविषयाकडे
चिबाधांवे ॥ त्यात्यापासुनिआणुनिसूज्ञेंहृदयींहकूचबांधावें ॥ २६ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ मनचंचलजितजितचलेंताकोंराखेरोक ॥ करिसंजमनि
तआनमासाजेताकोंठोक ॥ २६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मनचंचलनाहींस्थि
र ॥ धांवेसैराटनधरीधीर ॥ तयाआवरोनि विचार ॥ राहेंआत्मतत्वीं ॥ २६ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ ज्याज्यापैंपदार्थीचित्ताचेंचळण ॥ निघेतेथेंज्ञान १२
भुधठेवीं ॥ १ ॥ मनहेंचंचळअस्थिरपांडवा ॥ याचानित्यदावापरमार्थी ॥ २ ॥

ह्मणो निजें पाहे तेथें आत्मा त्यवी ॥ वश्यलें वळवी मनोवृत्ती ॥ ३ ॥ त्यांत चि असतां विसर लें पुरे ॥ करावें जागें रे तुकाह्मणे ॥ ४ ॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रशांतमनसंह्येनंयोगि नंसुखमुत्तमम् ॥ उपैतिशांतरजसंब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥ २७ ॥ ॥सम० ॥ ॥ऐसा प्रशांत चित्तानें योग्यातें सुख उत्तम ॥ साधे रज तमातीत ब्रह्मरूप अक र्मक ॥ २७ ॥ ॥आर्या॥ ॥ शांतात्मा निष्पाप ब्रह्मींकाहीं असेन अंतरज्या ॥ उत्तम सुख वरितें त्याजो हायोगी अखंड शांतरजा ॥ २७ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ जाके मन मे शांति है पाप रहित जो होय ॥ मगन जु ब्रह्मानंद कों ता जोगी को होय ॥ २७ ॥ ॥ओवी॥ ॥ अंतःकरण ज्याचें शांत ॥ त्या योगिया सुख अत्यंत ॥ रजो गुणें ब्रह्मभूत ॥ ऐशिया प्रशांती ॥ २७ ॥ ॥अभंग॥ ॥ ऐसे या चित्ता तें प्रशांत दशे लोला ॥ योगाभ्यासे मला सुख पार्था ॥ १ ॥ साधे रज तमा अतीत ब्रह्मता ॥ रूप अकर्मता तुकाह्मणे ॥ २ ॥ २७ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ युंजन्नेवंसदा त्मानंयोगीविगतकल्मषः ॥ सुखेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतंसुखमश्नुते ॥ २८ ॥ ॥सम०॥ ॥ योजी ऐसा सदा चित्त योगी ज्यास न वासना ॥ ब्रह्मस्पर्शें

१२ अनायासें अत्यंतसुखभोगिनो ॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ एवंसंततनयोगीयो
जीनिष्पापजोमनायास ॥ ब्रह्मस्पर्शसुखातेंपावेअत्यंततोअनायास ॥ २८ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ जोजोगीइहबिधिकरे जोगपापकोंत्याग ॥ सहजब्रह्मकोंसु
खलहेरहेआपअनुराग ॥ २८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सदाआत्मचिंतनकरितां ॥
योगीकिल्बिषेंजिंनीतखना ॥ सुखेंचिब्रह्मीसायुज्यता ॥ अनंतसुखपावतो ॥ २८
॥ ॥ अभंग ॥ ॥ चित्तसदायोजीजैसाकामीबंधु ॥ किंवालक्षव्याधुधरी
वनीं ॥ १ ॥ योगीतोपांडवादुजीनवासना ॥ मायेवीणतान्हासुखानेणे ॥ २ ॥ ब्रह्मस्प
र्शेनिवेसायासेंवेंचला ॥ अत्यंतसुखालाभोक्तातोची ॥ ३ ॥ इतरतिंसोंमेंनव्हेसंपाद
णी ॥ तुकातेकाहाणीऐकेचिना ॥ ४ ॥ २८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सर्वभूतस्थ
मात्मानंसर्वभूतानिचात्मनि ॥ ईक्षतेयोगयुक्तात्मासर्वत्रसमदर्शनः ॥ २९
॥ ॥ सम० ॥ ॥ सर्वभूतांमधें आत्माभूतेंतींआत्मयामधें ॥ नित्ययो
गींचित्तअसेतोपाहेसमदर्शनी ॥ २९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ओआत्म्यामाजीभूतें १२
पाहेभूतांतआत्मयासमहा ॥ दृढयोगयुक्तआत्माजाचातोपाहणारजगसमहो ॥ २९

॥ ॥दोहरा॥ ॥मोहीलखेसबठौरजोसबकोमोहीमांहि॥मोकोंदेखत सोसदांसोहूंदेखनतांहि॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥आत्मत्वेंसर्वभूतेंदेखें॥ सर्वात्माआपणकौतुकें॥योगयुक्तआत्मादेखे॥सर्वत्रसमानतया॥२९॥ ॥अ भंग॥ ॥सर्वभूतांमध्येंआत्माअसेयेक॥भूतेंसकळिकआत्मयांत॥१॥ नित्य योगीचित्तऐसाठेविजरीं॥सर्वनेत्रद्वारींसमदृश्री॥२॥योगनव्हेतरीऐसामार्गचाळे ॥येणेयोगेंफोलनव्हेसाधू॥३॥तुकाह्मणेकृष्णयेकनवलसांगे॥तोश्लोकप्रसंगेंऐ कीजेहो॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥योमांपश्यतिसर्वत्रसर्वंचमयिप श्यति॥तस्याहंनप्रणश्यामिसचमेनप्रणश्यति॥३०॥ ॥सम०॥ ॥मातेंसर्वत्रजोपाहेपाहेसर्वमदंतरीं॥मीत्याचात्याससोडीनातोमाझ्मासोडिनाम ळा॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥पाहेसर्वत्रमलामाझ्याठाईंहिसर्वलोकांस॥ मा झ्यात्यासीमजसीत्याचानविनाशएकएकास॥३०॥ ॥दोहरा॥ ॥व्यापक होसबजीवमेंमोकोंसबेकोय॥कैसेंहूंकितहूंरहेताकोमामेजोय॥३०॥ ॥ओ वी॥ ॥मजसर्वाठायींवोळखे॥मीसर्वत्रत्यासदेखे॥माझेनिमित्येंसुखें॥ मी

त्याचातोमाझापैं ॥ ३० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मातें सर्वत्रांतजोपाहेअर्जुना ॥ ज
१४ गाचीभावनानदिसेजया ॥ १ ॥ मजआंतविश्वघेतूंहाअन्वयो ॥ व्यतिरेकेंसेव्योयोग
चीतो ॥ २ ॥ सोडिनामीमगत्याचात्यासजाल्या ॥ सृष्टिप्रळयगेल्यारसातकीं ॥ ३ ॥ तो
हिमजमगसोडीनासहसा ॥ तुकाह्मणेकेंसाराामचिहा ॥ ४ ॥ ३० ॥ ॥ श्लोक ॥
॥ सर्वभूतस्थितंयोमांभजत्येकत्वमास्थितः ॥ सर्वथावर्तमानो ३
पिसयोगीमयिवर्तते ॥ ३१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ सर्वभूतस्थत्यामातेंभजेंध
रूनियेकता ॥ मजमध्येंचतोयोगीप्रपंचींजरिसर्वथा ॥ ३१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ स
र्वभूतींमजजोएकत्वेंभजतपरमउद्योगी ॥ आसोनीविश्वांतहि माझाठायींअसे
चिसद्योगी ॥ ३१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सबबिखेंस्थितजुहोयइकलखेभजेजु
मोहि ॥ रहेकोनभांतिवहमोंमेबरततजोई ॥ ३१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्वभू
तींजोआत्मत्वेंभजत ॥ तोसर्वथासंसारींनाहींवर्तत ॥ मजवेगळेंनाहींहोइजेत ॥ तो
चिमींअसें ॥ ३१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सर्वभूतस्थात्यामातेंजाणोनियां ॥ भजे ५४
येकत्वींयाभावधरीं ॥ १ ॥ मजमध्येंचितोयोगियाजाणपां ॥ तेजगर्भींआपावस्तीजे

सी॥२॥जरीतोप्रपंचींसर्वथागुंतला॥तरिमुक्तत्वालाकायवाणूं॥३॥तुकाह्मणेब्र
ह्मलोकींचेरहिवासी॥आकेयाधरेसीसाकारलें॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥आ
त्मौपम्येनसर्वत्रसमंपश्यतियोर्ज्जुन॥सुखंवायदिवादुःखंसयोगीपरमो
मतः॥३२॥ ॥सम०॥ ॥सर्वभूतींसमदृष्टीतेंजोपाहेसमअर्जुना॥सुख
दुःखासहीयोगीतोथोरमजसंमत॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥स्वानुभवेंसुखदुः
खींज्याचीसर्वत्रदृष्टिसामान्य॥परमश्रेष्ठमहात्मापार्थायोगीनतोकसामान्य॥३२॥
॥दोहरा॥ ॥सबकोंदेखेआपसमसुखदुःखएकेभाय॥सोजोगीस
बतेंबडोमोमेंरहेसमाय॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥आपलेंसुखदुःखसर्वत्र
॥जेदेखतीजीवमात्र॥तेयोगीपरमपवित्र॥तेथोरममसंमत॥३२॥ ॥अ
भंग॥ ॥समदृष्टीसर्वभूतें॥जोकांपाहेमद्रूपातें॥१॥मजसमानजाणिजे॥
योगीअर्ज्जुनावंदीजे॥२॥देहिंसुखदुःखलागे॥त्याचानिखरनपावेगें॥३॥दे
वह्मणेमाझाबोलें॥श्रेष्ठतुकयाकळलें॥४॥३२॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्ज्जु
नउवाच॥ ॥योऽयंयोगस्त्वयाप्रोक्तःसाम्येनमधुसूदन॥एतस्याहं

१५

नपश्याम्यहं चंचलत्वात्स्थितिं स्थिराम्॥ ३३॥ ॥सम०॥ ॥जो योग

हा बोलिलासी साम्यें श्लोकचतुष्टयें॥ त्याच्या स्थिती तें स्थिर मी न देखें मधुसूदना

॥३३॥ ॥आर्या॥ ॥जो योग तुवां कथिला साम्यें जेणें घडे सदा स्थरती॥ प

रि त्या चंचलतेस्तव त्याची न दिसे मला स्थिती स्थिरती॥ ३३॥ ॥दोहरा॥ ॥जो

ग कह्यो तुम हम जु मो कों येक समान॥ रहे न मों चित्त चंचल हि जो तुम कियो बखान॥

३३॥ ॥ओवी॥ ॥पार्थ ह्मणे योग सांगीतला॥ देवा नाहीं तो म्यां पाहिला॥ चं

चळ मन याला॥ निग्रह केविं घडे॥ ३३॥ ॥अभंग॥ करां जळी जोडोनियां

॥ अर्जुन पुसे कृष्णराया॥ १॥ आतां योग बोलीलासी॥ साम्यें श्लोकचतुष्टयासी॥ २॥

स्थिर मी याच्या स्थिती॥ न देखें हे कोण गती॥ ३॥ सांग मातें मधुसूदना॥ तुका ह्मणे जग

जीवना॥ ४॥ ३३॥ ॥श्लोक॥ ॥चंचलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्दृढ

म्॥ तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम्॥ ३४॥ ॥सम०॥

॥ कीं कृष्णा चंचल मन इंद्रियें जें मथीं बळीं॥ त्यांचा निग्रह वाऱ्याची मोट जैसी न बांध १५

वे॥ ३४॥ ॥आर्या॥ ॥चंचळ हें मन कृष्णा प्रमाथि दृढ सबळ विषयसुष्क

रसें॥ वंचीत्याचेंभासेसाधारणवायुसमानदुष्करसें॥ ३४॥ ॥दोहरा॥
मनहैचंचलकृष्णजूबद्गुन्नोकदृढजान॥ ताकोंरोकेंपवनसमहैअतिकठिनसुजान
॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥मनचंचलबद्कृष्णा॥ इंद्रियांहूनबळकटगहन॥वायु
चेपरिजायघेवोन॥त्याचानिग्रहदुष्करअसे॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥मनहें
चिकृष्णादेवा॥चंचळवागवीस्वभावा॥१॥इंद्रियांतबळोत्तर॥ब्रह्महराअगोचर॥
२॥याचानिग्रहवायुची॥मोटबांधुशक्तिकेंची॥३॥तुकायेनोकाकुली॥येवढी
वारावीफजिती॥४॥३४॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥असं
शयंमहाबाहोमनोदुर्निग्रहंचलम्॥अभ्यासेनतुकौंतयवैराग्येणचगृ
ह्यते॥३५॥ ॥सम०॥ ॥खरेंचहेमहाबाहोमनचंचलदुर्जय॥अभ्यासें
आणिवैराग्येंतन्हीतेंजिंकिजेतसें॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥चंचलधरवेनाजें
निःसंशयमनबहूततापडतें॥पार्थअभ्यासानेंवैराग्यानेंपरंतुसांपडतें॥३५
॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनउत्तमसाचकहिमनचंचलनगहाय॥जोगकियो
वैराग्यसोंनीकेंपकरोजाय॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥खरेंचिसांगतोंअर्जुना

१६ ॥ मनचंचळआवरेना॥ अभ्यासेवैराग्येंजाणा॥ जिंकिलेंजातें॥ ३५॥ ॥अ
भंग॥ ॥हास्यमुखेंदैत्यध्वंस॥वदेखरेंचप्रश्नास॥१॥तुचाकेलेंधनुर्धरा॥मह
बाहोपार्थवीरा॥२॥मनचंचलदुर्जय॥आहेमजलाप्रत्यय॥३॥तरिअभ्यासवैरा
ग्यें॥मनवळिजेसंतसंगें॥४॥जिंकिजेलजेव्हांमन॥तुकातेव्हांसमाधान॥५॥३५
॥ ॥श्लोक॥ ॥असंयतात्मनोयोगोदुष्प्रापइतिमेमतिः॥वश्य
त्मनातुयततानाशक्योऽवाप्तुमुपायतः॥३६॥ ॥सम०॥ ॥माझीहे
बुद्धिकींयोगनव्हेजोंमननावरे॥प्रयत्नशीलेंस्ववशें तोपावोंसकिजेमनें॥३६॥
॥आर्या॥ ॥वाटेममतिलाजोअजितात्मायासियोगदुष्प्राप॥वश्या
त्मायत्नकरीपावायाशक्यत्यासिनिष्पाप॥३६॥ ॥दोहरा॥ ॥जिनपकन्यो
नचित्तनिजतापेंजोगनहोय॥जिनअपनोमनबसकियोलहतजननसोई॥३६॥
॥ओवी॥ ॥ज्याचेंअंतःकरणस्थिरनाहीं॥तोदुःखेंकरूनियोगासिनप
वेकहीं॥ज्यासआत्मावश्यजाहलापाहीं॥तोउपावयोगासिपावेसत्य॥३६॥ १६
॥अभंग॥ ॥हेचिबुद्धिकिरे॥योगनोहेसाकारें॥१॥मननाटोपेजंववरी

॥ योगसिद्धीनत्यावरी ॥ २ ॥ ह्मणोनप्रयत्नशीलानें ॥ यत्नयकीजेयासाधनें ॥ ३ ॥ यत्नशिळपुढेंकिती ॥ मगयादुर्मनाचीख्याती ॥ ४ ॥ वृथाभयइंद्रियांचें ॥ तुकयाबाळाबागुलाचें ॥ ५ ॥ ३६ ॥ ॥ **श्लोक** ॥ ॥ **अर्जुनउवाच** ॥ ॥ **अयतिःश्रद्धयोपेतोयोगाच्चलितमानसः ॥ अप्राप्ययोगसंसिद्धिंकांगतिंकृष्णगच्छति** ॥ ३७ ॥ ॥ **सम०** ॥ ॥ निष्ठाअसोनिअळसीमनयोगांतुनीचळे ॥ नमोक्षपावतांकृष्णजायकोणेगतिप्रति ॥ ३७ ॥ ॥ **आर्या** ॥ ॥ शिथिलश्रद्धाअसतांज्याचेंयोगांतुनीहिमनचळतें ॥ पाउनियोगासिद्धिसकोणगतीत्यासहेंनमजकळतें ॥ ३७ ॥ ॥ **दोहरा** ॥ ॥ अजतिऔरश्रद्धासहितजोगभ्रष्टतापाय ॥ लहेनसिद्धीजोगकीकोनगतहिकोजाय ॥ ३७ ॥ ॥ **ओवी** ॥ ॥ पार्थह्मणेकृष्णनाथा ॥ भक्तियुक्तहोऊनिप्रयत्नकरितां ॥ योगीचळूनिसिद्धीनपावतां ॥ कोणगतीपावे ॥ ३७ ॥ ॥ **अभंग** ॥ ॥ अर्जुनपुन्हाविनवितो ॥ एकऐकेंहशब्दतो ॥ १ ॥ निष्ठाअसोनीअळसें ॥ नाहिकेलापूर्णाभ्यास ॥ २ ॥ पुढेंसाधनींबेसतां ॥ गेलेंआयुष्यअनंता ॥ ३ ॥ चळेमनदोहींपक्षीं ॥ नातोप्रपंचकमळाक्षी

॥४॥ कृष्णा त्यासी गती कोण॥ सांगे तुकाह्मणे खुण॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥क
च्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिव नश्यति॥ अप्रतिष्ठो महाबाहो विमूढो
ब्रह्मणः पथि॥३८॥ ॥सम०॥ ॥तो काय उभयभ्रष्ट मेघाचें जें विथी
गळ॥ अपक्क पावला मोह ब्रह्ममार्गी महाभुजा॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥जे अ
प्रतिष्ठ कृष्णा ब्रह्मपथा माजि मूढ न समाय॥ होउनि उभयभ्रष्ट छिन्नाभ्रापरि वि
रे न कीं काय॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥की धो दुहन व भ्रष्ट है बादर सों बिनसा
य॥ ताकों कलुन श्वास रोर है मूढ के भाय॥३८॥ ॥ओवी॥ ॥मूढपणें न
पावतां॥ उभयभ्रष्ट तो तत्वतां॥ याची गती विचारितां॥ नासे जैसें अभ्र दिसे वि
तळे॥३८॥ ॥अभंग॥ ॥तो काय उभयभ्रष्ट॥ मेघ थिगळ पैं नष्ट॥१॥
अपक्कें मोह पावे॥ ब्रह्ममार्गी नित्या पावे॥२॥ महाभुज देवराजा॥ मतें आमुचे
या काजा॥३॥ तुकाह्मणे हें चभय॥ वाटे साधकां निश्चय॥४॥३८॥ ॥श्लो
क॥ ॥एतन्मे संशयं कृष्ण छेत्तुमर्हस्यशेषतः॥ त्वदन्यः संशयस्यास्य
छेत्ता न ह्युपपद्यते॥३९॥ ॥सम०॥ ॥निःशेष या संशयातें कृष्णा

छेदिसिएकतूं॥यासंशयाचासंहर्तानदिसेतुजवांचुनी॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥यामाझ्यासंदेहाकृष्णातूंचीसमर्थवाराया॥तुजवीणसंशयाचाछेत्ताकोणीनयाद्‌वाराया॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरेयासंदेहकोंदूरिकरोजगदीस॥मेटेयासंदेहकोंकोनकरेनवरीस॥३९॥ ॥ओवी॥ ॥पार्थह्मणेकृष्णा॥हासंशयोछेदेना॥तुजवांचूनिदीनजना॥नदिसेसंशयपरिहरता॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥निःशेषयासंशयासी॥उरोंनेदीहेविवसी॥१॥तूंएकछेदिसीश्रीकृष्णा॥आहेभरवसासहिष्णा॥२॥संहर्तायासंशयाचा॥ऐसाप्रतापकोणाचा॥३॥गुरुनदिसेतुजविण॥तुकावाहेआपुलीआण॥४॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥पार्थनैवेहनामुत्रविनाशस्तस्यविद्यते॥नहिकल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिंतातगच्छति॥४०॥ ॥सम०॥ ॥पार्थानयेथेंनस्वर्गींत्याचानाशघडेकधीं॥कल्याणमार्गींयाकोण्हींबापाजायनदुर्गती॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥इहलोकींपरलोकींनाशनयाचाकधींनसेबापा॥सत्कृताचारेंकोणीदुर्गतिनपवेतसाचि

संतापा ॥ ४० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अर्जुनदोउँलोकमेंताकोंहोयननास ॥ भले
१८ करमजोकरतहैताकोंनहिअधवास ॥ ४० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देवह्मणेयोगा
भ्यासीनाहीं ॥ ऐसेंकोणासिघडलेंनाहीं ॥ मोक्षमार्गींचालतांकाहीं ॥ दुर्गतीनजाय ॥
४० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ हर्षेंबोलेभगवान ॥ वायांनजायसाधन ॥ १ ॥ येथेंअथ
वास्वर्गांत ॥ बाधात्यासीअपीडित ॥ २ ॥ मार्गकल्याणदायक ॥ कोणीदीननव्हेलो
क ॥ ३ ॥ बापानजायदुर्गती ॥ तुकाह्मणेयाचीगती ॥ ४ ॥ ४० ॥ ॥ श्लोक ॥
प्राप्यपुण्यकृतांल्लोकानुषित्वाशाश्वतीः समाः ॥ शुचीनांश्रीमतांगेहे योग
भ्रष्टोऽभिजायते ॥ ४१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ पावोनिपुण्यलोकांतेंवर्षेंउमप
राहुनी ॥ शुचीश्रीमंतसदनींतोयोगभ्रष्टजन्मतो ॥ ४१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जे
पुण्यवंतत्याच्यालोकींचिरकाळभोगुनीइष्ट ॥ अथश्रीमंताच्यासदनींघेजन्मयोग
विभ्रष्ट ॥ ४१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पुण्यवंतलोकलहेरहेबहुतदिनजाय ॥ जोग
भ्रष्टधनवंतशुचीतिनघरजनमेजाय ॥ ४१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पुण्यश्लोकस्व १८
र्गवासी ॥ वर्षेंबहूतस्वर्गासी ॥ ओवटींश्रीमंताचेकुशीं ॥ जन्मघेणें ॥ ४१ ॥

॥अभंग॥ ॥पुण्यलोकातेंपाउनी॥ राहेअमृतसेऊनी॥१॥ हर्षेंभोगकल्प वरी॥ त्याचिसत्तास्फुरांवरी॥२॥ मगइच्छूफिरलिया॥ पाबेमृत्युलोकींयेया॥३॥शु चिश्रीमंतघरांत॥योगभ्रष्टतुकाम्हणत॥४॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥अथवायो गिनामेवकुलेभवतिधीमताम्॥एतद्धिदुर्लभतरंलोकेजन्मयदीदृशम्॥ ४२॥ ॥सम०॥ ॥योगियांचेंचअथवाकुळींहोतोंभल्याचियां॥हाजन्मदु र्लभबहुयालोकींजोअसेरिती॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥अथवामतिमंता च्यायोग्याच्याजन्मघेकुलींतसीं॥ऐसेंअतिदुर्लभहेंयालोकींजन्मजाणसद्बुद्धी॥ ४२॥ ॥दोहरा॥ ॥बुद्धिवंतजोगीकुलनआनलेयअवतार॥जनमलह तऐसोधरुनदुर्लभहैनिर्धार॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥योगियांचेकुळींजन्मोन ॥आपुल्यापुण्येंकरून॥लोकींदुर्लभहोउन॥यालोकींहेरिती॥४२॥ ॥अभं ग॥ ॥किंवायोगीयांचेपोटीं॥योगभ्रष्टपावेहटी॥१॥अथवाभलेकुळींलो क॥तेथेंहोयप्रकाशक॥२॥जन्मदुर्लभईशाना॥ऐसालोभत्यासज्जना॥३॥मा तापिताउभयपक्षी॥तुकावदेदेवसाक्षी॥४॥४२॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्र

१९

तंबुद्धिसंयोगंलभतेपौर्वदेहिकं॥यततेचततोभूयः संसिद्धौकुरुनंदन ॥४३॥ ॥सम०॥ ॥त्यादेहींपूर्वदेहींचाबुद्धिसंयोगपावतो॥मोक्षीमगबहूयत्नकरितोकुरुनंदना॥४३॥ ॥आर्या॥ ॥तेथेंजन्मांतरिचापावे संयोगयोगबुध्धीचा॥योगीतोकौंतेयापुनरपिकरितोप्रयत्नसिध्धीचा॥४३॥ ॥दोहरा॥ ॥तीनहोपहिलीदेहकोंलहतबुद्धिसंजोग॥जतनकरतहैसिध्धकोंबहूबीधसोंजोग॥४३॥ ॥ओवी॥ ॥तयांजन्मींपूर्वदेहबुध्धी॥तोमोक्षप्रयत्नकरीबोधीं॥ज्ञानाध्यासबळेंसिध्धी॥साधीहेकुरुनंदना॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥यादेहींपूर्वाभ्यासा॥निजमानसापावेल॥१॥पावेबुध्धीचासंयोग॥पुन्हायोगआरंभी॥२॥मगमोक्षबहूयत्नें॥वेचीरत्नेंमतीचीं॥३॥कुरुनंदनासायास॥तुकाबहूसस्वीकारी॥४॥४३॥ ॥श्लोक॥ ॥पूर्वाभ्यासेनतेनैवह्रियतेह्यवशोऽपिसः॥जिज्ञासुरपियोगस्यशब्दब्रह्मातिवर्तते॥४४॥ ॥सम०॥ ॥त्यालानसूर्वअभ्यासबळेंयोगींचयोजितो॥पूर्वीतोयोगजिज्ञासुनहींवेदांअतिक्रमी॥४४॥ ॥आर्या॥ १९

त्यापूर्वीभ्यासबळेंपरवशतोयोगमार्गुनामांडी॥जाणोंइच्छीयोगचिशब्दब्रह्मा
सितोचिबोलांडी॥४४॥ ॥दोहरा॥ ॥सोतोअपनेबसनहिंहैपहिलोअ
भ्यास॥तातेंउपजेजोगजोब्रह्मशब्दमेबास॥४४॥ ॥ओवी॥ ॥पूर्वीअभ्य
साचाधडा॥ह्मणोनियोगस्मरलापुढां॥योगाचाविचारगाढा॥वेदांतें अतिक्रमी
॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥अभ्यासतोत्यालापूर्व॥बाळसर्वपावतो॥१॥बाळ
योजीचित्तजोडे॥म्हांनीउडेमाईक॥२॥ जिज्ञासूवेदागमा॥शब्दब्रह्मा मिळा
ला॥३॥नपडेधनदारपालवीं॥तुकयाचवीलागल्या॥४॥४४॥ ॥श्लोक
॥ ॥प्रयत्नाद्यतमानस्तुयोगीसंशुद्धकिल्बिषः॥अनेकजन्मसं
सिद्धस्ततोयातिपरांगतिंम्॥४५॥ ॥सम०॥ ॥प्रयत्नेंसाधि
तांयोगजातेकिल्बिषवासना॥अनेकजन्मींजोसिद्धयाजन्मींमुक्तिपावतो॥४५
॥ ॥आर्या॥ ॥यत्नेंयोगकरीतोहोतोनिष्पापत्याउपरमगती॥बहु
जन्मेंसिद्धालायोग्यालाहोयजाणपरमगती॥४५॥ ॥दोहरा॥
॥जोगीजोजतनकरेडारेसबअघधोय॥बहुजनमसिथिलहेताहिपरमगतिहो

य॥४५॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानप्रयत्नकरी॥पापदोषहोतीदुरी॥मग
जन्मांतरीं॥मुक्तितेंपावे॥४५॥ ॥अभंग॥ ॥योगसाधितांप्रयत्नें
॥अलभ्यरत्नहातीये॥१॥जयावासनापातकी॥कायानिकीप्रक्षाळी॥२॥
अनेकजन्मेक्रियमाणा॥मुक्तीराणावरीतो॥३॥तुकाह्मणेहितदिसे॥तरि
अनायासेंऐकावें॥४॥४५॥ ॥श्लोक॥ ॥तपस्विभ्योधिकोयो
गीज्ञानिभ्योऽपिमतोऽधिकः॥कर्मिभ्यश्चाधिकोयोगीतस्माद्योगीभवा
र्जुन॥४६॥ ॥सम०॥ ॥तापसाहूनिहीथोरसंमतज्ञानियांहुनी॥
कर्मयोग्यांहुनीतस्मात्‌योगीतूंहोयअर्जुना॥४६॥ ॥आर्या॥ ॥अधिक
तपस्व्यांहुनिहीयोगीज्ञान्यांहुनीमहाबाहो॥आणिअधिककर्मींहुनियास्तवहो
योगितूंमहाबाहो॥४६॥ ॥दोहरा॥ ॥तापसितेंजोगीअधिकग्यानी
हुतेंमान॥करमनहुतेंअधिकजोगीजोगीव्हेतूंमान॥४६॥ ॥ओवी॥
॥तपस्वियाहूनिअधिक॥ज्ञानअसेएक॥ज्ञानाहूनिकर्मआइक॥योगी २०
होयतूं॥४६॥ ॥अभंग॥ ॥तपाहूनीथोर॥योगेश्वरवंदिजे॥१॥

माझामनेंझणेहरी॥ ज्ञान्यानिरींहादिसे॥ २॥कर्मयोगाहुनीश्रेष्ठ॥होननिष्ठत स्मात्तूं॥३॥योगीहोयतूंअर्जुना॥मागेदानतुकया॥४॥४६॥ ॥श्लोक॥ ॥योगिनामपिसर्वेषांमद्गतेनांतरात्मना॥श्रद्धावान्भजतेयोमांसमेयुक्ततमोमतः॥४७॥ ॥सम०॥ ॥स्वरूपनिष्ठचित्तेंजोयांसर्वांयोगियांमध्यें॥भक्तियोगेंभजेमातेंतोयोगीथोरसंमत॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वांयोग्यांमध्येंमातेंमद्गतमनेंहरीनितम॥श्रद्धावंतभजेजोतोभजअतिमान्यजाणयुक्ततम॥४७॥

॥दोहरा॥ ॥जोगीराखेमननहिंमोमेनिश्चळभाय॥श्रद्धावंतमोकोंभजेसोंसबनेंअधिकाय॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥योगेश्वरामाझारी॥अंतःकरणठेवीनिर्धारी॥तोभक्तअवधारीं॥तोयोगीमजमानला॥४७॥ ॥अभंग॥

॥स्वरूपींनिष्टचित्तेंजोकां॥लोकलोकांमाझारी॥१॥यासर्वयोगीयांत॥मजमानततोसांगूं॥२॥भक्तियोगेंमातेंभजे॥जोविराजेप्रेमळ॥३॥ योगीथोरवंदावातो॥तुकादेतोअभय॥४॥४७॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअभ्यासयोगोनामषष्ठोऽध्यायः॥६॥ ॥ श्लोकवाम

मे॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीषष्टाध्यायात्मदीपिका॥श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजो
२१ समममर्मीरथी॥६॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायां
षष्ठोऽध्यायः॥६॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामन ॥ ॥ योगियांतहिसर्वांतजोभजेभक्तिनेम
ला ॥ तोथोरषष्ठाध्यायांतींभगवान्‌बोलिलास्वयें ॥१॥ योगीहोऊनियांकेसाभक्तहें
अर्जुनाप्रति ॥ सांगतोंसप्तमाध्यायींप्रसंगेंज्ञानभक्तिही ॥२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मय्यासक्तमनाःपार्थयोगंयुंजन्मदाश्रयः ॥ अ
संशयंसमग्रंमांयथाज्ञास्यसितच्छृणु ॥ १ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ सप्रेममनम
द्रूपींयोगाभ्यासींमदाश्रित ॥ सर्वत्वेंजाणसीमातेंजसेंतेंस्पष्टआइक ॥ १॥ ॥
आर्या ॥ ॥ माझीआसक्तिमनींमदाश्रयेंयोगकरुनिनिर्वाण ॥ निश्चितस
मग्रमातेंजाणसितेंऐकसांगतोंजाण ॥ १॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मेरोहिकरआस
रोमोहिसोंचित्तराख ॥ जांतनिःसंदेहसबमोतेंक्रनभमभाव ॥ १ ॥ ॥ ओवी ॥
अर्जुनाअवधारी ॥ मनमाझेठायींठेवोनियोगकरी ॥ तुझेसंशयनासतील्जया
परी ॥ तेंसांगेनआतां ॥१॥ ॥ अभंग ॥ ॥ द्वारकानाथबोले ॥ पार्थाऐकिलें
पाहिजे ॥१॥ सप्रेममनमद्रूपीं ॥ जोनिक्षेपीभावाळु ॥ २ ॥ मदाश्रितयोगाभ्यासी ॥
अहर्निशीअखंड ॥ ३ ॥ सर्वज्ञत्वेंजाणमातें ॥ स्फुटऐकतोतुकया ॥ ४॥ १॥

श्लोक ॥ ॥ ज्ञानंतेहंसविज्ञानमिदंवक्ष्याम्यशेषतः ॥ यत्ज्ञात्वानेहभूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते ॥ २ ॥ सम० ॥ विज्ञानेसितुतेंज्ञानहेंमीनिःशेषसांगतों ॥ जेंजाणोनिपुन्हायेथेंजाणणेंतेंउरेचिना ॥ २ ॥ आ० ॥ विज्ञानज्ञानतुळाकथितोंसाकल्यवदतिजेशिष्ट ॥ ज्यानेंजाणोनि पुन्हाजाणायाचेंहिनुरविअवशिष्ट २ ॥ दोह० ॥ ग्यानऔरविज्ञानसोंतोसोंकहतबखान ॥ जाकेजानेजान वोकछुनरहतहैजान ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ज्ञानविज्ञानसहित ॥ तुजसांगेनसमस्त ॥ जेंजाणितलियानिश्चित ॥ जाणणेंनउरे ॥ २ ॥ ॥ अभंग ॥ विज्ञानेंसींतुतेंज्ञान ॥ मीसंपूर्णसांगतों ॥ जेंजाणोनिपुन्हायेथें ॥ जाणणेंनेंनुरेची ॥ २ ॥ ऐसीनवलीकबोली ॥ तुकाचालीनिवेदी ॥ ३ ॥ २ ॥ ॥ श्लोक ॥ मनुष्याणांसहस्रेषुकश्चिद्यततिसिद्धये ॥ यततामपिसिद्धानांकश्चिन्मांवेत्तितत्त्वतः ॥ ३ ॥ सम० ॥ ॥ मनुष्यांच्यासहस्रांतमोक्षयत्नींनरक्कचित ॥ यत्नेंहिसिद्धजेत्यांतजाणेंतत्त्वअसाक्कचित ॥ ३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मनुज्यांचाहिसहस्रींविरळाकरियत्नसिद्धिचासत्वें ॥ यत्नहिकर्त्यासिद्धामाजीविरळाचिजाणतोतत्वें ॥ ३ ॥ ॥

दोहरा॥ ॥जतनकरतहेंसिद्धकोंएकहजारनमेंमान॥तिनमोंजुकोउलहेबह तलखतमहिमान॥३॥ ॥ ओवी ॥ ॥मनुष्यांचियासहस्त्रांमध्यें॥सिद्धी तेंपावतीयेखादे॥ऐसियासिद्धसहस्त्रांमध्यें॥मजजाणेयेखादा॥ ३॥ ॥ अभंग॥ ॥मनुष्यांचियासहस्त्रांन॥नरकचितप्रयत्नी॥१॥याहीमोक्षय- त्नींजाण॥जाणेखुणतत्वाची॥२॥तोविरळामजवाटे॥तुकयाभेटेसोयरे॥३॥ ॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥भूमिरापोनलोवायुःखंमनोबुद्धिरेवच॥अ हंकारइतीयंमेभिन्नाप्रकृतिरष्टधा॥४॥ ॥सम०॥ ॥पंचभूतेंबुद्धि मनअहंकारहिआठवा॥माझीप्रकृतिहेऐसीअष्टधाभेदपावली॥४॥ ॥ आर्या॥ ॥क्षितिजळतेजसमीरणाआणिकआकाशहीअविछिन्न॥मनबु द्धिअहंकारप्रकृतिअशीजाणाअष्टधाभिन्न॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥भूमिनीर पावकपवनअंबरमनबुद्धिमान॥अहंकारयेआठहिमायाभेदनजान॥ ४॥ ॥ ओवी॥ ॥पंचभूतेंमनबुद्धिश्रेष्ठ॥ऐसींहींअहंकारआठ॥ऐसीप्रकृतीजु नाट॥असेवेगळाली॥४॥ ॥अभंग॥ ॥पंचभूतेंबुद्धीमन॥अहंआ

दवालागुन ॥ वागवीतवसुस्यंदन ॥ कर्मज्याससारथी ॥ १ ॥ तेवोढिलनिकडेची ॥
चालीपडलीरथाची ॥ यास्तवमीपणभोगाची ॥ नेवाजदक्षणीकर ॥ अष्टधाप्र
कृतीभेदलीसे ॥ माझीमजचीसाथासें ॥ जालीउत्पन्नकेंसें ॥ चराचरव्हावेंहें ॥ ३
तुकाह्मणेकलीदेवें ॥ तीसकवणेंवारावें ॥ वारिलीयालाभपावे ॥ किंवाहानीउदं
ड ॥ ४ ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अपरेयमितस्त्वन्यांप्रकृतिंविद्धि
मेपराम् ॥ जीवभूतांमहाबाहोययेदंधार्यतेजगत् ॥ ५ ॥ ॥ सम०
अपराकार्यरूपाहेमूळप्रकृतितेपरा ॥ चिदंशेंजीवजेजालीजाणिजेतेंजिणेंजग
५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जीवस्वरूपदुसरीप्रकृतिपरमजाणसांगतोंतुजगा ॥ तूं
ऐकमहाबाहोधरितीजेयासदासतेमजगा ॥ ५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ माया
मेरीएकयहजिनजिंत्योसंडूसार ॥ साचिमनमेमानिलेजीवरूपनिरधार ॥ ५ ॥
ओवी ॥ ॥ यांहीहुनीआणीकअसेप्रकृति ॥ जीवभूतातेंमहाबाहोधरिती
उत्पत्तीप्रलयस्थिती ॥ तयामाजी ॥ ५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ येथेंअपरकारण ॥
करूंपाहेजोआपण ॥ मूळप्रकृतीसंपूर्ण ॥ महाज्ञानीबोलती ॥ १ ॥ परावाचाप

रामाया॥ बुझेमानसींसखया॥ परात्परआपणीया॥ पैंह्मणतीतोस्रुजाण॥ २॥ आ
तांजीवजेचिदंश॥जालेजयाच्याउद्देश॥जाणिजेहेंजगदीश॥ तुकाह्मणेबोलिला
॥३॥ ५॥ ॥श्लोक॥ ॥एतद्योनीनिभूतानिसर्वाणीत्युपधारय॥ अहं-
कृत्स्नस्यजगतःप्रभवःप्रलयस्तथा॥ ६॥ ॥सम०॥ ॥ईपासूनीचहींभू
तेंमूळचिच्छक्तिजाणही॥उत्पत्तिप्रळयस्थानसर्वांचाजाणमीतसा॥ ६॥ ॥
आर्या॥ ॥प्रकृतीपासूनिभूतेंसर्वहिहोतातिहाचिनिर्धार॥ परिमीसकळ-
जगाचाउत्पत्तिस्थितिलयांसिआधार॥ ६॥ ॥दोहरा॥ ॥मायातेउलहेस
बजीवयहदाय॥होंउपजावतजगसबनासकरेचित्तचाय॥ ६॥ ॥ओवी॥
सर्वभूतांचीयोनी॥ वर्त्तेतयाअधिष्ठुनी॥ सतीजालीमजपासूनी॥ सर्वांचेउत्पत्ति
प्रळयस्थानमीअसें॥ ६॥ ॥अभंग॥ ॥ईपासोनीहोतींभूतें॥ मूळचिच्छ
क्तीजाणते॥ बहुजाणतीजाणते॥ गोष्टीनसेझांकीली॥ १॥ आतांउत्पत्तीकींलय
स्थाननिर्मळमीहोय॥ आहेसर्वांचाप्रत्यय॥ तुजअसेबहुमुखें॥ २॥ मीगातेंसा-
चीजाणीजे॥ वेदादिकाआक्षेपिजे॥ तुकाह्मणेंहेंघेईजे॥ निजपदरींअर्थासीं॥ ३

३

॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥मत्तःपरतरंनान्यत्किंचिदस्तिधनंजय॥मयिसर्वे
मिदंप्रोतंसूत्रेमणिगणाइव॥७॥ ॥सम०॥ ॥धनंजयानसेंकांहींमज्ज
हूनिपलीकडे॥वोविलेंमजमध्येंहेंविश्वसूत्रींजसेमणी॥७॥ ॥आर्या॥ ॥
मजहुनिअन्यनिराळेंनाहींदुसरेंधनंजयाकांहीं॥माझेठायींग्रथिलेंसर्वहिसू
त्रींमण्यापरीपांही॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनमोतेंनापरेऔरबातयहजान
॥जोंमनिपोहोसूतमेंमोमेंमोहोमान॥७॥ ॥ओवी॥ ॥मजपरतेंकांहीं॥
अर्जुनादुसरेंनाहीं॥मीचअवघेंठायीं॥जैसासूत्रींमणिपटींतंतु॥७॥ ॥
अभंग॥ ॥धनंजययाधरेचा॥घेतूधनंजयनामाचा॥त्यासीह्मणेयाद-
वाचा॥राजाआपणहोयजो॥१॥नसेकांहींमजहूनी॥पैलीकडेपाकशासनी॥
मजमाझारीहोउनी॥हेंठेविलेंविश्वरें॥सूत्रींमणीयेकहेम॥अळंकाराचेंद्विना
म॥पाणीकल्लोळहेंसम॥तुकावर्मनिवेदी॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥रसोऽहम
प्सुकौंतेयप्रभाऽस्मिशशिसूर्ययोः॥प्रणवःसर्ववेदेषुशब्दःखेपौरुषं
नृषु॥८॥ ॥सम०॥ ॥जळींविभूतिरसमीचंद्रसूर्यांतमीप्रभा॥वेदींप्रण ३

वमीशब्दनभींपौरुषमीनरीं॥८॥ ॥आर्या॥ ॥रविचंद्रांतद्युतिमीसर्वांवे-
दांतमीचओंकार॥उदकींरसशब्दनभींपुरुषांतहिमीचपौरुषाकार॥८॥ ॥
दोहरा॥ ॥चंद्रसूरजकिकिरणहूंजलरसमोकोंमान॥बेदनमेमोहोप्रणवपौ
रुषशब्दबखान॥८॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वरसाचीगोडी॥चंद्रसूर्यमाझीप्रौ
ढी॥पुरुषींपुरुषत्वाचीगाठी॥ॐकारतोवेदींजाणमी॥८॥ ॥अभंग॥
यापृथ्वीचापुण्यगंधु॥तोमीह्मणेदीनबंधु॥जळींविभूतीप्रसिध्ध॥रसमी
चकोंतेया॥१॥तेंबींचंद्रआणिसूर्यांत॥आहेमाझीप्रभादीप्त॥प्रणवशब्द
मीवेदांत॥उघडघेईअनुभवें॥२॥नभींविषयशब्दाचा॥तोमीकेवारीदा-
साचा॥नरींअर्थपुरुषार्थाचा॥वीर्यमानमीचगा॥३॥ऐसामाझाप्रादुर्भाव॥
पुढेंसांगूंअनुभवो॥पुण्यगंधपृथ्वीचाहो॥भूलवर्णीह्मणेतुका॥४॥८॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥पुण्योगंधःपृथिव्यांचतेजश्चास्मिविभावसौ॥जीवनंस
र्वभूतेषुतपश्चास्मितपस्विषु॥९॥ ॥सम०॥ ॥पृथ्वींतमीपुण्यगंधतेे-
जतेंमीहुताशनीं॥जीवनप्राणिमात्रांततपमीतापसांमधें॥९॥ ॥आर्या॥ ॥

मीभूतपुण्यगंधहिमीज्वलितविभावसूंत तेज असे॥ तपमीतपस्वियांतहिजीव
नभूतांतजाणमीचअसे॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥गंधजुहोंहिभूममेंहोपावकमेते
ज॥जीवनकोंजीवहोंतपसीतपलखिजेजु॥९॥ ॥ओवी॥ ॥मीपृथ्वीचा
गंधविषय॥अग्नींतजठराग्नीमीहोय॥जीवांचाजीवनठांय॥तापसीयांतप
मी॥९॥ ॥अभंग॥ ॥आतांपंचपावकांत॥ आहेज्योत्स्नामीचजोत॥जी
वनजेंप्राणियांत॥पैंगामीचनांदतों॥१॥तपतापशामाझारीं॥ आहेह्मणतुका
सारीं॥ तरींधाकचराचरीं॥पैंलागतोतयांचा॥२॥ नाहींशस्त्रअस्त्रसेना॥ना-
हींमेळविलें धना॥ तरींधाकतपोधना॥ देमुतिइंद्राविधीसीं॥३॥ तुकाह्मणेना
मज्याचें॥ऐकिल्यायमकाळाचें॥ हृदयफुटेमगजीवाचें॥ कायसांगूंमाहात्म्य॥
४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥बीजंमांसर्वभूतानांविद्धिपार्थसनातनम्॥ बुद्धि
र्बुद्धिमतामस्मितेजस्तेजस्विनामहम्॥१०॥ ॥समं०॥ ॥भूतेंमिथ्यां
बुमीसूर्यअसेतद्बीजनित्यमी॥बुद्धिमंतांतमीबुध्दीतेजस्तेजस्वियांतमी॥१०॥
आर्या॥ ॥बुद्धिस्रबुद्धांतचिमीभूताचेंबीजजेंसनातनमी॥ तेजहितेजस्व्यां

तमीहेंजाणोनियांसनातनमी॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥सबजीवनकोंबीजहोंमो
कोंजानिजक्लेह॥बुध्धिवंतमेबुध्धिहोंसबतेजनकोगेह॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥
सर्वभूतांचेंबीजमीहोउन॥सर्वबर्तणुकमजपासून॥बुद्धिवंताचीबुध्धिआदि
करून॥तेजस्वियांचेंतेजमी॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वभूतांमध्येंबीज॥तो
मीह्मणेलक्ष्मीनीज॥विधीपुरातनअज॥पार्थाप्रगटीतुजपुढें॥१॥भूलेंमिथ्या
मृगजळ॥मीदीनकरसर्वकाळ॥नव्हेऐश्वर्यविकळ॥रतिमात्रफाल्गुन॥२॥
असेतहीजनित्यमी॥बुद्धिमंतातबुध्धिमी॥तेजतेजस्वीयांतमी॥तुकाह्मणेह
रिवदे॥३॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥बलंबलवतांचाहंकामरागविवर्जित
म्॥धर्माविरुद्धोभूतेषुकामोऽस्मिभरतर्षभ॥११॥ ॥सम॰॥ ॥बल
वंतांतबलमीकामरागविवर्जित॥नधर्मासींजोविरुद्धकामहीतोविभूतिमी॥११
॥आर्या॥ ॥बळहीबलवंताचेंपार्थाजेंकामरागवर्जितमी॥धर्माविरुध्धकां-
हींभूतींमीजोननेतअंधतमीं॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥बलवंतनकोबळजुहोंका
मरागतिननाही॥कामरूपयेहिजुहोधरमबसेमोमाहि॥११॥ ॥ओवी॥

बळवंताचे जें बळ॥ कामरागविवर्जित सकळ॥ धर्माविरुद्ध भूतीं मी केवळ॥ का
५ मतो मीच जाण॥११॥ ॥अभंग॥ ॥बळवंतामाजी बळ॥ तो मी बोले मेघनी
ळ॥ कामरागहीन चळ॥ नातुडे तें नित्य मी॥१॥ विरुद्ध न धर्मासीं॥ कामतो मी गु
णरासी॥ याचि लागीं पुण्यरासी॥ पैं वेंचती असंख्य॥२॥ अरे पार्था धनुर्धरा॥
चराचराचा पसारा॥ वागवीतो सदयोदरा॥ तुका ह्मणे अनुभवें॥३॥ ११॥ ॥
श्लोक॥ ॥ये चैव सात्विका भावा राजसास्तामसाश्चये॥ मत्त एवेति तान्
विद्धि नत्वहं तेषु ते मयि॥१२॥ ॥समः॥ ॥आतां सत्वादि जे भाव ते मि
थ्या सर्पदोर मी॥ कीं मी रज्जु न त्या सर्पी मज रज्जूंत सर्प तो॥१२॥ ॥आर्या
सात्विक राजस तामस मज पासूनि यांच भाव हे सारे॥ त्यामाजी मी न वसे मज मा
जी असति भाव हे सारे॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥सात्विक राजस तामसाकों जे हे
सगरे भाय॥ येस ब मोमे बसत है मो हि न सों जुचाय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥सा-
त्विक राजस तामसभाव॥ मज पासूनि जाले सर्व॥ तें मज आधीन आहे तत्व॥
तया माजी मी नाहीं॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आतां सत्वगुणीं शब्द॥ रजोगुणी ५

तोविरुद्ध॥ नमकेवळनिषिद्ध॥ भावअसेतयाचे॥१॥ आहेमाझीसूत्रदोरी॥ तरीं अक्षयतोरी॥ त्याची आहे दान वारी॥ अप्रसिद्धांत आणवी॥२॥ तेमिथ्यासर्वदोर॥ रूपें आहे निर्विकार॥ कींमीरज्जुनसेथार॥ मजरज्जूंतसर्पते॥३॥ तुकाह्मणेसत्यगोष्टी॥ आली अनुभवासृष्टी॥ देवजाणेहे अदृष्टि॥ मायामोहेंनेणती॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिः सर्वमिदंजगत्॥ मोहितंनाभिजानातिमामेभ्यःपरमव्ययम्॥१३॥ ॥सम०॥ ॥यांतीगुणाचियाभावें मोहिलें विश्वहें मज॥ नेणेजोमीआत्मरज्जूगुणसर्पापलीकडे॥ ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥भावतिन्हीहेपावनजालेंजगहें इहींचमोहास॥ नेणेमातेंपार्थात्रिगुणपरासर्वकामदेहास॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥तीनोगुणकेभायजेतिनमोह्योसङ्सार॥ मोकोंकोउनहिलखतइनतेंपैलेपार॥१३॥ ओवी त्रिगुणमजपासोनिजाले॥ तेथूनिहें विश्वरचिलें॥ तेणेंभुलोनिमजचुकलें॥ नेणतिपरमअव्यय॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥अरेत्रिगुणभावांत॥ विश्वमोहलेंसंतत॥ मातेंनेणोनियांमात॥ मायेचीचऐकती॥१॥ नेणेजोमीआत्मा

दोरु॥ गुणसर्पपैलथोरु॥ झाकीउघडीबाजारु॥ तैसेंनव्हेगारुड॥ २॥ उघडेंये
तेंअनुभवा॥ बाळतारुण्यप्रभावा॥ वृद्धपणीहीविसांवा॥ तुकाह्मणेविसरले
॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥दैवीह्येषा गुणमयीममभायादुरत्यया॥ मामेव
येप्रपद्यंतेमायामेतां तरंतिते॥१४॥ ॥सम०॥ ॥मीदेवमाझीत्रिगुण
हेमायातरवेनजे॥ मातेंचिजे भजतिते मायेतें तरतांतिया॥ १४॥ ॥आर्या
दैवीहीत्रिगुणमयीमाझीमायाजगांतदुस्तरती॥ येतीशरणमलाजेत्यांचीमाया
समूळनिस्तरती॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरीमायागुणमयीदुःसहतरेनजा-
य॥ आवेकोइजोमोशरनसोउतरतखरभाय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥माझी
माया हे त्रिगुण॥ त्यजावया अशक्यजाण॥ जेकरिती माझें भजन॥ ममभाये
तें ते तरती॥ १४॥ ॥अभंग॥ ॥मीदेवमाझीहेत्रिगुणवेणीहे॥ नंदिनी
संदेहे असंभाव्य॥ १॥ नतरवेकांहींउपावचीनाहीं॥ मातेंभजे तोहीतरूंशकें॥
२॥ माझीयानामाचीसांगडफुकाची॥ मगयामायेचीसत्ताराहे॥ ३॥ तुकाह्मणे
मातें बोलिला अनंत॥ उतरलेसंतसंख्यानसे॥ ४॥ १४॥ ॥श्लोक॥ ॥ ६

नमांदुष्कृतिनोमूढाःप्रपद्यंतेनराधमाः॥ मायया ऽपहृतज्ञानाआसुरंभावमाश्रिताः॥ १५॥ ॥समः॥ ॥मातेंनभजतीपापीमूढजेपुरुषाधम॥ जेभ्रष्टबुद्धिमायेनेपावलेदैत्यभावजे॥ १५॥ ॥आर्या॥ ॥मायाज्यांचेंज्ञान मानसिजे धरितिंदैत्यभावानें॥ दुष्कृतिमूढनराधमपावतिभजन बळरामभावातें॥ १५॥ ॥दोहरा॥ ॥पापीमूरखजेजगतसोंनहिपावतमोह॥ ग्यानक्रमायाकरीहन्योअसुरगुननमेंजोय॥ १५॥ ॥ओवी॥ ॥पापीमूर्खजाण॥ मजनेणतीअधमजन॥ मायेनेहरपलेंज्ञान॥ असुरभावपावले॥ १५॥ अभंग मातेंनभजतीपापीजेकुमती॥ पुढेंमूर्खोत्पत्तीजालीज्यांची॥ १॥ अधमतेप्राणीभ्रष्टकुव्यसनी॥ बुद्धिजेमायेनीहीरतीली॥ २॥ पावलेवैभवादैत्याच्याकुभावा॥ कुहरांतदीवामालवला॥ ३॥ तुकाह्मणेसंगीयमाचानिःसंगी॥ हारातीकुसंगीकल्पवरी॥ ४॥ १५॥ ॥श्लोक॥ चतुर्विधाभजंतेमांजनाःसुकृतिनोऽर्जुन॥ आर्तोजिज्ञासुरर्थार्थीज्ञानीचभरतर्षभ॥ १६॥ ॥समः॥ भजतीसुकृतीमातेंअर्जुनातेचतुर्विध॥ आरोग्यकामजिज्ञासुअर्थार्थीआणि

आत्मवित्॥१६॥ ॥आर्या॥ भजतीभावेंमातेंनरकौंतेयाचतुर्विधप्रकृती
७ ॥अर्थार्थीजिज्ञासूआर्तज्ञानीअसेमहासुकृती॥१६॥ दोहरा॥ पुण्यवंत
जेचारविधमोहीभजतचित्तचेन॥ ग्यानीरोगीकरमजीतजग्यासीसुरवेन॥१६
ओवी॥ ॥लोकचतुर्विधाभजतीमज॥जेनरआहेतिसुकृतांचेंबीज॥ तत्त्व
इच्छितीसहज॥ दुःखीअर्थकामीयेकज्ञानी॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥भज
तीपुण्याचेनरयेथेंफुकाचे॥आमुच्याद्वाराचेअधिकारी॥१॥ चतुर्विधजाणाऐ
कावेंअर्जुना॥ ठेवीगोष्टीमनापैलतटीं॥२॥ आरोग्यकामासदुसराजिज्ञास॥अ
र्थार्थीपरीसआत्मविद॥३॥ ज्ञानीयांतयुक्तसांगेलअच्युत॥ तुकाह्मणेअंत
नाहींसुखा॥४॥१६॥ श्लोक॥ तेषांज्ञानीनित्ययुक्तएकभक्तिर्वि-
शिष्यते॥ प्रियोहिज्ञानिनोत्यर्थमहंसचममप्रियः॥१७॥ ॥सम०
ज्ञानीत्यांतसदायुक्तएकत्वींभक्तिथोरतो॥ त्यासमीप्रियकींस्वात्मातोहीआत्मा
मजप्रिय॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥त्यांतविशिष्टज्ञानीकरितोजोएकभक्तिसु-
त्यर्थ॥ तोज्ञानीहीप्रियमजत्याप्रियमी॥नित्ययुक्तइत्यर्थ॥१७॥ ॥दोहरा ७

ग्यानीजो भगती करे सो सबते अधिकाय॥ ग्यानी मोकों भजब होंग्यानि मोहि सु
हाय॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥ त्यामध्यें नित्ययुक्त ह्मणोनी॥ ममतश्रेष्ठज्ञानी
॥ ज्ञानियासि आवडे ह्मणोनी॥ ज्ञानी तो मजप्रिय॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥ यु-
क्त ज्ञानी दिसे ज्यांत भक्ति वसे॥ ये कत्वीं विलसे भक्ति ज्याची॥१॥ तो थोर अर्जुना
आवडतो मना॥ त्या प्रिय भावना आत्मा जैसा॥२॥ तोही आत्मा मज प्रिय हें नि-
निज॥ बोले यदुराज तुका ह्मणे॥३॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥ उदाराः सर्वएव
तेज्ञानी त्वात्मैव मे मतम्॥ आस्थितः सहि युक्तात्मा मामेवानुत्तमांग
तिम्॥१८॥ ॥सम॰॥ ॥ तेही थोर परि ज्ञानी मी मदात्मा चिमानि वो॥ मातें
स्वसद्गती तें चि भजतो युक्तचित्त जो॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ सर्वही उदार पार्था
ज्ञानी आत्मा चि माझि ये मतिला॥ मान्य असे युक्तात्मा पावे आश्रित मलाच सद्ग
तिला॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ मेरे मत यह सब बडे ग्यानी मो कों जान॥ उत्तमगती
जू पाय तिन फलन लेतन हि मान॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥ सर्व हे उदार असती॥
त्यामाझी ज्ञानी ते माझा आत्मा होती॥ ह्मणूनि आश्रयें असती॥ माझिया तें सु

रें॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥तोही थोर परी ज्ञानीया शरीरीं॥ मीच वस्ती धारी मानी ताती॥१॥ मातें सर्वस्वानें ज्याचे नी भजने॥ सद्गती तें मनें वरीयेली॥२॥ भजे युक्त चित्तें प्राचीन संचितें॥ योजी वंचीना ते कायामसी॥३॥ अनुरागयेणें घेतु वळदुणें॥ सार्थक करणें मानी तुका॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥बहूनां जन्मनामंते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते॥ वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः॥१९॥ समः॥ ॥बहूजन्मा चिया अंतीं ज्ञानी मातें भजे असा॥ कीं वासुदेव हें सर्व तो थोर अतिदुर्लभ॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥बहुजन्माचे अंतीं पावे तो ज्ञानवंत भवशमना॥ जग वासुदेवरूपीं पावे तो दुर्लभ प्रशस्तमना॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥बहुत जनम कों लहे ग्यानवंत रे मीत॥ वासुदेव सब में लखे सो दुर्लभ है नीत॥१९॥ ओवी॥ ॥बहुत जन्म कष्टोनी॥ ज्ञान पावे रूपें करूनी॥ वासुदेव सर्व जाणोनी॥ तो मज ऐसा दुर्लभ॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥बहुत जन्माचिये अंतीं ऐसी सोय॥ लाभे निधी होय पायाळाच्या॥१॥ ज्ञानी मातें भजे ऐसाची जाणीजे॥ तो यत्ने विवरसे कर्णगर्भी॥२॥ किंवा वासुदेव दिसे भास सर्व॥ जें विविस्तरे पर्व विधि-

सुखें॥ ३॥ तो थोर दुर्लभन अती फलभ॥ तुकया आंगीं कोंभ उमटला॥ ४॥ १९॥

श्लोक॥ ॥कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यंतेऽन्यदेवताः॥ तंतंनियममास्थाय प्रकृत्यानियताः स्वया॥ २०॥ ॥सम॰॥ ॥ज्याज्या कामीं ज्ञानने लें त्या-त्या कामीं करांतरां॥ त्यात्याने मेंचि भजती वश्य स्वप्रकृती सजे॥ २०॥ ॥आर्या त्यात्या कामें हरिलें ज्ञान ह्मणुनि अन्यदेवता यजिती॥ त्यात्या नियमा धरुनी प्रकृतिस वश होउनी नत्यात्य जिती॥ २०॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यान नहि तिनके हिये सेवत और आन देव॥ आपने काम सुभावसें बंधो जुवा हि भेव॥ २०॥ ओवी अभिलाषें ज्ञान गेलें॥ अन्य देवता भजों लागले॥ स्वप्रकृतीवश जाले॥ त्यात्या नेमें करूनियां॥ २०॥ ॥अभंग॥ ॥ज्याज्या कामीं ज्ञान नेले कर साधन॥ अंतरा आयन घ्यावें तें हें॥ १॥ त्यास मी प्रिय कीं आत्माच नित्य कीं॥ तो ही स्वात्मा बाकी काय उरे॥ २॥ मज प्रिय प्रिय नव्हेच अप्रिय॥ तुका तो स प्रिय किती वाणूं॥ ॥ ३॥ ॥श्लोक॥ योयो यांयां तनुं भक्तः श्रद्धयाऽर्चितुमिच्छति॥ तस्य तस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्यहं॥ २१॥ ॥सम॰॥ ॥जो

जोजेजीतनूभक्त श्रद्धेने ह्मणतो भजों॥ त्यात्यास अचळश्रद्धा त्यात्यारूपींच देत से॥२१॥ आर्या॥ जोजोज्याज्यादेवा इच्छीपूजावयासि भक्तीनें॥ तेथें त्या लादेतां अचळश्रद्धेस कपटयुक्तीनें॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥श्रद्धाजीलजेपूज तहीज्यादेवहिचित्तचाय॥ ताकोंताहिमाहिहोंश्रद्धादेवतबढाय॥२१॥ ओवी जेज्यादेवातें भजती॥श्रद्धेनेंसिध्दी इच्छिती॥ तयाचीमन कामनात्रसी॥ त्यादे वतेनेमीकरी॥२१॥ अभंग॥ जोजोजीजी भक्तीतनुपुरातनू॥ श्रद्धेस-नातनु ह्मणेभजों॥१॥ त्यात्यास अचळाश्रद्धेचा जिव्हाळा॥ देतोंकुंतीबाळा त्या त्यारूपें॥२॥ आमुची आगत्ययत्तुलीसांप्रत॥ तेसेंत्यास वेत्र माझ्याठाईं॥३॥मा तेच्याउदरींवसवीकुमार॥ प्रीतभारे थार तुकापदी॥४॥ २१॥ ॥श्लोक॥ सतयाश्रद्धयायुक्तस्तस्याराधनमीहते॥ लभतेचततः कामानायेववि हितान्हितान्॥२२॥ ॥सम०॥ ॥त्याश्रद्धेनेंत्यांसपूजी त्यांतजो अन्य सेवक॥ त्यांपासूनिहिजेपावे कामते म्याचनिर्मिले॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥त्या श्रद्धेनकरूनीतोत्या इतरांदेवतांसचिभजोन॥ म्यांचदिल्हें फळघेत्या देवापा-

सोनियाहि समजोन॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥जोवाहिश्रद्धासहित पूजत वा-
हिदेव॥ दितज्कहोही कामना यहेजान तनहिभेव॥२२॥ ओवी॥ श्रद्धेंकरू-
नि अन्यदेवतीं॥ त्यांची आराधना करिती॥ जे इष्टकाम पावती॥ तया अच्चळ
श्रद्धामीच असे॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥त्या श्रद्धेनें त्यांस पूजीसाष काश॥ त्यां
तजो अन्यास सेवाधारी॥१॥ त्यांपासूनि पावे काम सदभावें॥ कामा तें स्वभावें मी
चनिर्मी॥२॥ सारांश जे वृत्ती सारीनी प्रवृत्ती॥ देतु आत्मप्रीती कृपाकूमी॥३॥ तु-
काह्मणे देव नभ भक्त भाव॥ वायूचा प्रभाव कवळीन॥४॥२२॥ ॥श्लोक॥
अंतवत्तु फलं तेषां तद्भवत्यल्पमेधसाम्॥ देवान्देवयजो यांति मद्भक्ता-
यांति मामपि॥२३॥ ॥सम०॥ ॥अंतवंत फळें त्यांचीं अल्पबुद्धीस होति
जीं॥ मेल्या ते पावती त्यांतें मद्भक्त हि मज प्रति॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥परि त्या अ
ल्पमतींचें पार्था फळ नाशिवंत तूं समज॥ देवार्चक देवा तें पावति मद्भक्त पावताति
मज॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥फलथोडो पावतजु है बिनाग्यान है मूढ॥ देव भगति
देवनलहे मेरो मोकों गूढ॥२३॥ ओवी॥ ॥हीनबुद्धि मागती॥ ते नाशिवंत

फळपावती॥ जयाचें भजन तया ते चि गति॥ मज भजती ते पावती मज॥ २३॥ ॥ अभंग॥ ॥ अल्पबुद्धी ज्याला फळें प्राप्त त्याला॥ होतीं सकळांला अंतवंत॥ १॥ मेले ते तयांस पावती बहु वस॥ मद्भक्तां निवास माझ्या ठायीं॥ २॥ ह्मणुनीयां ज्ञानी असे जो साधनी॥ तेणें मी निदानीं न ये सांडूं॥ ३॥ आपुलें माहात्म्य वर्णी जि ळद श्याम॥ तुका ह्मणे प्रेम असो येथें॥ ४॥ २३॥ ॥ श्लोक॥ ॥ अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं मन्यंते मामबुध्दयः॥ परं भावमजानंतो ममाव्ययमनुत्तमम्॥ २४॥ ॥ सम०॥ ॥ व्यक्ति मी मानितो ऐसें अव्यक्ता मूढ मानिती॥ नेणतां परवस्तू तें जे अत्युत्तम अव्यय॥ २४॥ ॥ आर्या॥ ॥ अव्यक्ता मज आतां व्यक्तिस ऐसें चि मानुनी भ्रमती॥ उत्तम माझा अव्ययनेणुनियां परम भाव ते कुमती॥ २४॥ ॥ दोहरा॥ ॥ ज्याकी थोरी बुद्धि है जानत प्रगट न मोय॥ अविनासी उत्तम जु हों सब तें न्यारो जोय॥ २४॥ ॥ ओवी॥ ॥ मातें कोणी नेणती अव्यक्त व्यक्ति आलें ह्मणती॥ माझा उत्कृष्ट भाव नेणती॥ मूढपणें॥ २४॥ ॥ अभंग॥ पार्थाबा आपुलें चर्वितो न वलें॥ भक्तें वश्य केलें फळ वणी॥ १॥ व्य

क्रमीमानीतोंऐसेंचकल्पितों ॥ अव्यक्तासहोतोशब्दकेंसा ॥ अज्ञानपणानेंविसरतीमनें मूढयाभावानेंयेतीकेंवी ॥ ३ ॥ प्रत्यक्षाप्रमाणलावीतीदूषण ॥ अव्यक्तनिर्गूणगूढकल्पी ॥ ४ ॥ नेणतांहेपरवस्तअगोचर ॥ अव्ययप्रकारअत्युत्तम ॥ ५ ॥ तुकाह्मणेदयाहरीचीअसलीया ॥ तरीचप्रत्ययागोष्टीयेती ॥ ६ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ नाहंप्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः ॥ मूढोऽयंनाभिजानातिलोकोमामजमव्ययम् ॥ २५ ॥ ॥सम॰॥ ॥ झांकलोंयोगमायेनेसर्वांप्रकटमीनसे॥ मातेंनेणेंमूढलोकजोअनादिअनंतमी ॥ २५ ॥ ॥आर्या॥ ॥मीनदिसेसर्वांलामायेनेंआसतोंसदागूढ॥ मजअव्ययामलातेंह्मणउनिपार्थानजाणतीमूढ २५ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ ढक्योजऋमायाजालहोकाहुकोनप्रकास ॥ मूरखमोहिनजानिहैअजरअमरसुखबास ॥ २५ ॥ ॥ओवी॥ ॥मीसर्वांसप्रगटनाहीं ॥ योगमायेनेंवेष्टिलेंपाहीं । अजअव्ययअसोनही ॥ मूढनेणती ॥ २५ ॥ ॥अभंग॥ ॥ झांकलोंमीअसेंकोणासींनदीसे ॥ योगमायाभासेमजवरी ॥ १ ॥ सर्वांसींप्रगटनदीसे-मीअचाट ॥ मूढफळकटकायजाणे ॥ २ ॥ जोकांमीअनादीअनंतपरवादी ॥ मौनजेथें

वेदीघेतलेंसे ॥३॥ अगाधमीचहीकांहींजेंस्वल्पही ॥तुकागर्जेग्वाहीमृत्युलोकीं ॥४ २५
श्लोक॥ ॥ वेदाहंसमतीतानिवर्त्तमानानिचार्जुन ॥भविष्याणिचभूतानि
मांतुवेदनकश्चन॥ २६ ॥ ॥सम०॥ ॥ जींगेलींत्यांसमीजाणेह्मेतीत्यांसहि
अर्जुना॥ भूतेंहोणारहींजाणेंमातेंकोण्हीचनेणती ॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥भूतेंआ
णिभविष्येंजाणेंमीवर्त्तमानहींभूतें॥परित्यामाजीकोणीजाणेंमातेंकदापिनविभूतें॥
२६॥ दोहरा॥ ॥तेबितेजानतनहिबरतमानहेमीत॥ होनहारसबकोंलखेंमो
हिलखेनहिजंत॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥पूर्वींजींजालींभूतें॥आतांवर्त्तमानजीं
वर्त्ततें ॥भविष्यहीमजकळतें॥मलाकोणीनोळखेकीं॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥
जींगेलींनयांसजाणेमीवीरेशा॥होतींत्याचीदशापाहताहे॥ १॥ भूतेंभविष्यानेंहोणार
जेंपुढें॥आहेमजकडेजाणीवतें॥ २॥ मातेंगाकोणीचनेणतीपांडवा॥ऐशानचाला
बाकितीसांगू॥३॥तुकाह्मणेआत्माजाणजैसादेह॥देहासंदेहआत्मरूपी॥ ४॥
॥२६॥ ॥ श्लोक॥ ॥ इच्छाद्वेषसमुत्थेनद्वंद्वमोहेनभारत॥सर्वभूतानिसं
मोहंसर्गेयांतिपरंतप॥२७॥ ॥सम०॥ ॥प्रियेच्छाअप्रियद्वेषेंद्वंद्वमोहेंकरू

नियां ॥ सर्वभूतें स्रष्टिकाळीं मोह पूर्वी लिपावती ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ इच्छाद्वेष भवाच्या पडोनि यां द्वंद्व मोह जाळातें ॥ सर्वहि भूतें पार्था पावति मोहास स्रष्टिकाळातें ॥ २७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ रागद्वेष अग्यानतें सबे जु मोहित होय ॥ मानले त है आपकों ह महे स्करवन उदोय ॥ २७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ इच्छाद्वेषापासून ॥ द्वंद्व मोह उपजला तेथुन ॥ तें भूतस्रष्टीचें आदि जाण ॥ मोहातें पावती अर्जुना ॥ २७ ॥ ॥ अभंग ॥ प्रिय इच्छा तैसा अप्रियांत द्वेष ॥ होतसे उत्कर्ष त्रिभुवनीं ॥ १ ॥ द्वंद्व मोह यासी असे मूळ बीज ॥ जाणसी सहज बोलों आह्मी ॥ २ ॥ सर्वभूतें स्रष्टिकाळीं मोहालागीं ॥ पावती प्रसंगीं अनुभवें ॥ ३ ॥ पूर्वी लिमोह दोरा वोवी जीव मणी ॥ तुका ह्मणे खाणी दुःखाची जे ॥ ४ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ येषांत्वंतगतं पापं जनानां पुण्यकर्मणाम् ॥ ते द्वंद्व मोह निर्मुक्ता भजंते मां दृढव्रताः ॥ २८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ज्याच्या अंतरिचीं गेलीं पाप पुण्य क्रियाबळें ॥ मातें भजति ते द्वंद्व मोहत्यागें दृढव्रत ॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ज्याचें पाप निमालें लोकीं जे फार पुण्यवंत जन ॥ ते द्वंद्व मोह विरहित करिती माझें दृढव्रती भजन ॥ २८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पुण्य करे जे जगत में दुरी किये निज पाप ॥ सो ऊछूटत

मोहतेमोको पावतआप॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥ ज्याचेंपापगेलें॥ तेद्वंद्वमोहनिर्मुक्तझाले॥माझें भजनींनिघाले॥दृढबुद्धिकरूनियां॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥क्रियाचोखज्यांचीतिचीयाबळानें॥कांपृथ्वीजळानेंनीचपाहावी॥१॥ ज्याच्याअंतरींचींगेलींपुण्यपापें॥आंगीमारेसर्पेचंदनाच्या॥२॥ मातेंजोभजेलस्फटेलनिश्चये॥त्यासीनाहींभयदोघांचेंया॥३॥ दृढव्रततेचीघेणारमोक्षासीं॥तुकाह्मणेंऐसीगोष्टजाली॥२८॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥जरामरणमोक्षायमामाश्रित्ययतंतिये॥ तेब्रह्मतद्विदुःकृत्स्नमध्यात्मंकर्मचाखिलम्॥२९॥ ॥सम०॥ ॥नाशावयाजरामृत्यु यत्नज्याचेंमदाश्रये॥तेब्रह्मजाणतीकींतेंसर्वअध्यात्मकर्मही॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥वाराया जन्मजरा योगीकरितीप्रयत्नजेसकळ॥ माझाआश्रयकरुनीअध्यात्मब्रह्मकर्मत्यासकळ॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥जरामरणकेहानिकोंजेकोंउकरतउपाय॥जाननतेअध्यातमब्रह्मकरमकेभाय॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥जरामरणनाशार्थी॥आश्रयेंममयत्नकरिती॥तेब्रह्मजाणती॥कर्मअध्यात्मअवघे॥२९॥ ॥अभंग॥ नासावयाजन्ममरणाचेंमूळ॥जेकांयत्नशीळमदाश्रयें॥१॥ तेब्रह्मजाणतीका-

ज्ञास्तव जन्हीं॥ अध्यात्मकसारी कर्म मार्गु॥२॥ तेंचि गा तरले तारिती आणी का॥म
र्गहा आसका विस्तारुनी॥३॥ तुका ह्मणे आतां से वटील श्लोक॥ तो जगन्नायक बोलि
केसा॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥साधिभूताधिदैवं मां साधियज्ञं च ये विदुः॥प्र-
याण काले ऽपि च मां ते विदुर्युक्तचेतसः॥३०॥ ॥सम०॥ ॥अधिभूता अधी
यज्ञासह जो अधिदैव मी॥ त्या मातें जाणती प्राणप्रयाणीं तेचि जाणती॥३०॥ ॥
आर्या॥ ॥मी साधिदैव पार्था साधिमरव हि साधिभूत मीच असे॥ जाणति मज जे
अंतीं जाणति मज नित्य युक्त तेचि असे॥३०॥ ॥दोहरा॥ ॥अधिदैवत अधि
भूत सों मो कों जानत मीत॥ मरन समै भूलत नहिं जोगी मो कों चित्त॥३०॥ ओ०
अधिभूत अधिदैवत माझे ठाईं॥ जाणती यज्ञ वेत्ते यज्ञासहि॥ मरण काळीं मज
जाणित लें पांहीं॥ ते योग युक्त झाले॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥अधिभूता अधि
यज्ञासि रे पार्था॥ सहित वीरनाथा अधिदैव॥१॥ मीच होय ऐसा भरवंसा मानुनी॥
भजती अनुदिनीं प्राणी जे कां॥२॥ प्रयाणी ही तेची जाणती पांडवा॥ तुका ह्मणे जी
वा केलें मुक्त॥३॥३०॥ ॥इति श्री भद्भगवद्गीतायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसं

बादेज्ञानविज्ञानयोगोनामसप्तमोऽध्यायः७॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासम
श्लोकीअध्यायासप्तमावरी॥ श्रीपार्थसारथीकर्ताजोवामनमनोरथीं॥७॥ ॥
अभंग॥ ॥ऐसेहेप्रसंगमंपलेपैंसात॥ गीतादेवीभक्तवरदानी॥१॥ श्रवणे
पठणेंकरीकार्यसिद्धी॥ माईकउपाधीवारूनियां॥२॥ तुकाविनवणीकरीसा
धुजना॥ श्रवणीभावनाश्रद्धधरा॥३॥७॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीम
द्भगवद्गीताटीकायांसप्तमोऽध्यायः७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥सप्तमाध्यायपर्यंततत्त्वमार्गजगद्गुरू॥बोलि
लाअर्जुनालातेंजालेसर्वपरोक्षवत्॥१॥पुसावेंअर्जुनेंतत्त्वकरावीकरुणाभग॥य
भावेंसप्तमाध्यायींसप्तधायज्ञबोलिला॥२॥कींब्रह्मअध्यात्मकर्मअधिभूतादिमी
तयां॥मातेंजाणतिपुण्यात्मेभजतीमजलाचिते॥३॥तद्विद्धिप्रणिपातेनइत्यादि-
श्लोकदोनहे॥अध्यायांतचतुर्थांतबोलिलायाचिआशयें॥४॥कींजाइसंताशर
णतेज्ञानउपदेशिती॥भावकींयेशरणतूंमगसांगेनतत्त्वमी॥५॥परंतुकर्मसंन्या
सेंकर्मयोगेंकरूनियां॥श्रेयहासंशयमधेंआडआलाधनंजया॥६॥पंचमाध्याय
आरंभींकेलाप्रश्नह्मणूनियां॥संन्यासकर्मयोगाचेंकृष्णेंतत्त्वनिरोपिलें॥७॥प्रसं
गेंआरुरुक्षालाकर्मकारणबोलतां॥आरूढकेसाहेशंकाहरायायोगबोलिला॥८
समाधिनिर्गुणाकारषष्ठाध्यायांतबोलिला॥विश्वात्मयोगहीतेथेंफक्तरूपेंचिवर्णि-
ला॥९॥तोविस्तारेंसप्तमांतविभूतिसहबोलिला॥वासुदेवःसर्वमितिप्रसंगेंभक्तव-
र्णिला॥१०॥उत्तमश्लोकमुखिंचेंहेंश्लोकामृतसेवितां॥तत्त्वप्रश्नकरावाहेंनस्मरेपां
डुनंदना॥११॥कृपाजरींउपजलीतरीआपणहूनिजो॥नयेशरणजोसंतींतत्त्वसांगो

नयेतया॥१२॥ ह्मणोनि पूर्वाध्यायांतीं ब्रह्मकर्मादि सप्तधा॥ ज्ञेय बोलोनि संक्षेपें प्र
१ श्नाचें बीज पेरिलें॥१३॥ कीं ब्रह्म जाणती तेचि ते सर्व ब्रह्म जाणति॥ भाव कीं वेगळे-
आधीं जाणतां सर्व ब्रह्म तें॥१४॥ अक्षरं ब्रह्म परमं ऐसें उत्तर हीपुढें॥ होणार कीं जें पर
म शुद्ध तें ब्रह्म अक्षर॥१५॥ भाव कीं क्षर ही ब्रह्म बोलिजे अधिभूत जें॥ अधिभूतं
क्षरो भाव ह्मणऊनि वदेल जें॥१६॥ जें अक्षर क्षर हि तें जें सोनें तेंचि भूषण॥ जे कां
केवळ तें सोनें ह्मणावें तेंचि भूषण॥१७॥ न विकार स्फ़ुवर्णाला न अळंकार वेगळा॥
निर्विकार क्षरत्वींही न अन्य क्षर भाग ही॥१८॥ गूढार्थ हा न कळतां करावा प्रश्न अर्जु
नें॥ करावा मग तत्त्वाचा उपदेश अनुग्रह॥१९॥ या भावें सप्तधा ज्ञेय बोलोनी राहिला
उगा॥ प्रश्न बीजांत हीतत्त्व गूढ भावें निरोपिलें॥२०॥ त्यामधें ब्रह्म जें सर्व जाणावें काय
काय तें॥ तऱ्हीं ब्रह्मचि अध्यात्म ह्मणिजे तेंचि आपण॥२१॥ आपुला भाव अध्यात्म
त्याचें उत्तर ही असें॥ भाव कीं हा स्वयें ब्रह्म जो जाणो इच्छितो तया॥२२॥ कर्म कीं क्षर
भागाची उत्पत्ति करि सृष्टि तें॥ भूतांचा आणि रवी नाना भावांचा जे थ उद्भव॥२३॥ न भो
वतां भोवतां हे मेदिनी सृष्टिच्या भ्रमें॥ ब्रह्म क्रियारूप दिसे अविद्यादृष्टिच्या भ्रमें॥२४ १

एवंकर्मब्रह्मआणिअधिभूतादिजेंत्रय॥ तेंहिब्रह्मचिजाणावेंतिन्हींयेकांतएकजे॥ ॥२५॥ आकाशीं कुंभसजळ आकाशउदकींघटीं॥ प्रतिबिंबेंनभडळीं तिन्हींयेकांतयेकजें॥२६॥ ईश्वरामाजिहे देह देहीं व्यापकईश्वर॥ जीवतत्प्रतिबिंबांशतिन्हीयेकांतयेकहें॥२७॥ त्यामधें अधिदैवाख्यजीवात्माप्रतिबिंबतो॥ उपाधिवांचुनीआणिबिंबावांचूनिजोनसे॥२८॥ प्रतिबिंबदिसेव्योमजेंकांडळमळीजळीं॥ बिंबाकाशाघटापाण्यावांचूनी तेंअसेचिना॥२९॥ साधिभूताधिदैवंमांसाधियज्ञंचये विदुः॥ ह्मणोनिदेहीसहितअधिदैवनिरोपिला॥३०॥ यालागीं देह क्षरजो ह्मणावा अधिभूततो॥ तयासहितजाणावाजीवात्मा अधिदैवतो॥३१॥ अधियज्ञासहितकींनिजबिंबात्मयासह॥ जाणावा फळभोक्ताहातोयज्ञादिफळप्रद॥३२॥ प्रश्नोत्तरहिऐसेंचिहोणारअधिभूतजो॥ क्षर तो आणि पुरुषअधिदैवह्मणोनियां॥३३॥ अधियज्ञहियादेहीमीचयाउत्तरींहरी॥ बोलेलयाचिअर्थातेंपहावेंसज्जनीं बरें॥३४॥ गूढार्थहानकळतांकरीलप्रश्नअर्जुन॥ तेथूनियांसमश्लोकीसंगतिश्लोकहेपृथकू॥३५॥ ॥

श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥किंतद्ब्रह्मकिमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम॥अ

धिभूतंचकिंप्रोक्तमधिदैवंकिमुच्यते॥१॥ ॥सम०॥ ॥कायतेब्रह्मअध्या
त्मकर्महीपुरुषोत्तमा॥ अधिभूतकसेंकैसेंअधिदैवहिबोलिजे॥१॥ ॥आर्या
पुरुषोत्तमाकवणतेंअध्यात्मब्रह्मआणितेंकर्म॥ अधिदैवहि अधिभूतहिवदत्या
चेंतेंअसेलबावर्म॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥अध्यातमकेब्रह्मकोंकरमकाहजग
दीश॥ अधिदैवत अधिभूतकोंतुमजानतबिरचिस॥१॥ ॥ओवी॥ ॥पा
र्थह्मणेपुरुषोत्तमा॥ कैसानिवाडाकर्मब्रह्मा॥ अधिभूत अधिदैवतआह्मा॥ नि
वडूनिसांगिजे॥१॥ ॥अभंग॥ ॥पूर्वप्रसंगांतपरमहंसयोग॥ निवेदीश्री
रंगआत्मलाभे॥१॥ परीप्रसंगांतींऐकिलेपार्थिवें॥ अध्यात्मबरवेंअधिभूत॥२॥
गूढनसमजेयास्तवआशंका॥ घेऊनीआशंकाघेतूंझाडा॥३॥ तेसप्तप्रश्नयेका-
मागेंयेक॥ ऐकासकळीकभावीकहो॥४॥ ऐकामहाराजराजमुगुटांत॥ जोडोनी
यांहातविनवीतों॥५॥ देवरायाकायब्रह्मतेसांगावें॥ तैसेंचबोलावेंअध्यात्मही
॥६॥ पुरुषोत्तमाकर्मकशासह्मणावें॥ अधिभूतबरवेंतैसेंसांग॥७॥ अधिदैवत
त्यासंस्कारुनीबोले॥ वर्मनकळलेंबोळेतुका॥८॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥अधिय

ज्ञः कथं कोऽत्र देहेऽस्मिन्मधुसूदन ॥ प्रयाणकाले च कथं ज्ञेयोऽसि नियतात्मभिः ॥२॥ ॥सम०॥ ॥अधियज्ञ कसा कोण या देहीं मधुसूदना ॥ जाणावासि कसा प्राणप्रयाणीं स्फज्ञजे तिहीं ॥२॥ ॥आर्या॥ ॥कोण कसा या देहीं अधियज्ञ मनांत देहिं बाणावे ॥ कैसें प्रयाण समयीं गृहीत चित्तीं तुला हि जाणावें ॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥अधिजग्य हि कासों कहत कैसें तुम कों जान ॥ कैसें तुम कों जानियें प्राण करत जब गौन ॥२॥ ॥ओवी॥ ॥अधियज्ञ कसा कोण ॥ देहांत ओळखावा कवण ॥ अंतकाळीं तूं मधुसूदन ॥ यत्तचित्तीं केवीं जाणिजे ॥२॥ ॥अभंग॥ ॥अधियज्ञ कैसा कोणता ह्मणावा ॥ देहीं या जाणावा कैसा आह्मीं ॥१॥ जाणावासि कैसा प्राणाच्या प्रयाणीं ॥ प्रत्यक्ष का हाणी हस्तीं लाभे ॥२॥ स्फज्ञजे तयानी विचार पंथाने ॥ यावें मधुसूदने बोलावें हें ॥३॥ तुका ह्मणे प्रश्न सात अर्जुनाचे ॥ हंस सत्या ब्धीचे हेलावे हे ॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ ॥अक्षरं ब्रह्म परमं स्वभावोऽध्यात्ममुच्यते ॥ भूतभावोद्भवकरो विसर्गः कर्मसंज्ञितः ॥३॥ सम० अक्षर ब्रह्म जें शुद्ध अध्यात्म स्वात्मभाव जो ॥ भूतभौतिक उत्पत्ति करिजे सृष्टि कर्म तें ॥

आर्या॥ ॥अक्षरपरमब्रह्मस्वभावअध्यात्मवदतिमुनिवर्ग॥ पंचमहाभूतांचावि
कारतेंजाणकर्मतनुसर्ग॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥अछरकोंब्रह्महिकहतअध्यातम
शुरूभाय॥जोउपजावतजगतकोंसोईकरमरूदाय॥३॥ ॥ओवी॥ ॥अक्ष
रतेंचिब्रह्म॥सद्भावतोचिअध्यात्म॥भूतभावाचेंविसर्गकर्म॥तेंकर्मजाणिजे॥३॥
अभंग॥ ॥हांसोनीबोलीलाकर्ताजोजगाचा॥आमुच्यालाभाचासंशयोहा॥१॥
शुद्धब्रह्मजेतेंह्मणावेंअक्षर॥अध्यात्मप्रकारभावेंबोले॥२॥भूतभौक्तिकांचीजे
कांहींउत्पत्ती॥सृष्टीकरीजेतेंकर्मजेकां॥३॥तुकाह्मणेश्रोतींव्हावेंसावधान॥करावेंचिं
तनभगवंताचें॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥अधिभूतंक्षरोभावःपुरुषश्चाधि
दैवतम्॥अधियज्ञोऽहमेवात्रदेहेदेहभृतांवर॥४॥ ॥सम०॥ ॥अधिभू
तक्षरतनूजीवात्माअधिदैवत॥बिंबत्याप्रतिबिंबाचादेहींचअधियज्ञमी॥४॥ आ०॥
अधिभूतक्षरतनुहेअक्षरअधिदैवहोयअधिकारी॥अधियज्ञमीचदेहींजीवांचापाळ
णारउपकारी॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥देहजूयहअधिभूतहेअधिदैवतहैजीव॥सब-
देहनकेदेहमोहोंअधिजग्यरूपीव॥४॥ ॥ओवी॥ ॥अक्षरतेंअधिभूत॥जीवा 3

त्माअधिदैवत॥ आदिअनंतसर्वांत॥ अधियज्ञदेहींमी॥४॥ ॥अभंग॥ ॥अ
धिभूताक्षरतनूहाविकार॥ जीवात्माप्रखरअधिदैव॥१॥ बिंबत्याचप्रभेप्रतिबिंब-
न्यायें॥ अधियज्ञहोययाचदेहीं॥२॥ तुकाम्हणेआतांसांगेलअंतर॥ नधरूनीदूरस
ज्जनासीं॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥अंतकालेचमामेवस्मरन्मुक्त्वाकलेवरम्॥ यः
प्रयातिसमद्भावंयातिनास्त्यत्रसंशयः॥५॥ ॥सम०॥ ॥मातेंचिअंतका
ळींहीस्मरतांदेहसोडुनी॥ जोजायतोमत्स्वरूपापावेयेथेंनसंशय॥५॥ आर्या॥
जोमनुजअंतकाळींस्मरेनिमातेंत्यजीकलेवरतो॥ येथेंसंशयनाहींमाझ्याभावा-
सितोबळेंवरतो॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥अंतसमेदेहतजतमोस्मरनजोहोय॥
सोतबहिमोकोंमिलेताहांनसंशयकोय॥५॥ ॥ओवी॥ ॥अंतकाळींमजस्म
रोनी॥ जोजायकलेवरटाकोनी॥ तोपावेमजलागूनी॥ ॥येथेंनाहींसंशय॥५॥ ॥
अभंग॥ ॥मातेंचप्रयाणींजीवींधरूनियां॥ देहसोडिलीयानामस्मरणें॥१॥ जाय
प्राणनयामद्रूपावांचूनी॥ विश्रांतिनयनींआढळेना॥२॥ संशयकायसाकांकणाआ
रसा॥ पाहाणेंधारसालागलीया॥३॥ तुकाम्हणेनामेंजालागजमुक्त॥ प्राणीतेअशक्त

४ उद्धरेची॥ ४॥ ५॥ ॥श्लोक॥ ॥यंयंवाऽपिस्मरन्भावंत्यजत्यंतेकलेवरम्॥तंतमेवैतिकौंतेयसदातद्भावभावितः॥ ६॥ ॥सम०॥ ॥जेंजें आणिकहीरूपस्मरतांदेहजोत्यजी॥तेंतेंचिपावेस्मरणेंरंगलाज्याचियांसदा॥ ६॥ ॥आर्या॥ ॥लावीकलेवरातेंजाजाभावासिपांडवास्मरुनी॥त्यात्याभावापावेचि-त्तींतेंभावनासदाधरुनी॥ ६॥ ॥दोहरा॥ ॥प्राणीजबदेहतजेस्मरेकाजअनान॥यामेंसंशयनहींनपावेसोथीआन॥ ६॥ ॥ओवी॥ ॥ज्याज्याभावेंस्मरतां॥होयदेहत्यजिता॥त्यातेंपावेकुंतीसुता॥सदातद्भावह्मणोनियां॥ ६॥ अभं० जेंजें आणीकहीध्यान॥अंतींहृदयींधरून॥१॥ देहत्यागिलाजयानें॥जायपाहेतोतींस्थानें॥२॥ येकरंगलेंअंतर॥आत्मातेथेंधरीथार॥३॥ तुकाह्मणेयेहपरी॥वासनेच्याकरींदोरी॥ ४॥ ६॥ ॥श्लोक॥ ॥तस्मात्सर्वेषुकालेषुमामनुस्मरयुध्यच॥मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंशयम्॥ ७॥ ॥सम०॥ ॥तस्मात्तूंसर्वदामातेंस्मरहेंयुध्हीकरी॥ समर्पितांबुद्धिमनभजमातेंचिपावसी॥ ७
आर्या॥ ॥यास्तवसर्वांकाळींस्मरमजपरितूंकरीअधींयुत्ध॥पावसिनिश्चितमातें ४

मजलामनबुध्दिअर्पुनीसुध्द॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरोस्मरननितकरेजुध्दकरे
किनमीत॥अरपेमोमेंबुध्दिमनहोआऊतबचित्त॥७॥ ॥ओवी॥ ॥यास्तवम
जसर्वाकाळींउच्चारी॥मजस्मरोनियांयुध्दकरी॥माझेठायींमनबुध्दीदृढधरी॥तेणें
मजपावसीनिश्चित॥७॥ ॥अभंग॥ ॥तस्मात्तूंसर्वदापार्था॥मातेंस्मरभावपं
था॥१॥युध्दनिःशंककरावें॥मजहृदयींसाठवावें॥२॥बुध्दिआत्याआमुचेठायीं॥
मुक्तहोसीसंशयकाई॥३॥निश्चयेंपावसीमातें॥तुकाशरणअनन्यातें॥४॥७॥
॥श्लोक॥ ॥अभ्यासयोगयुक्तेनचेतसानान्यगामिना॥परमंपुरुषंदिव्यं
यातिपार्थानुचिंतयन्॥८॥ ॥सम०॥ ॥अभ्यासयोगेंअन्यत्रजायनाऐशि
यामनें॥दिव्यचिन्मात्रपुरुषापावेसततचिंतिता॥८॥ ॥आर्या॥ ॥अभ्यासयो
गनिरतेंअनन्यचित्तेंसदैवचिंतून॥दिव्यपरमपुरुषात्यापावेविषईंकदानगुंतोन॥
८॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगऔरअभ्यासमेंजाकोथिरचित्तहोय॥मोचिंताराखेसदां
पुरुखपावेसोय॥८॥ ॥ओवी॥ ॥अभ्यासयोगेंकरून॥चित्तअन्यत्रनकरीग
मन॥स्थिरचित्तजालियाजाण॥पार्थातेपरमपुरुषातेंपावती॥८॥ ॥अभंग॥

॥अगाअभ्यासाचायोग॥दृढआसळीयाचांग॥१॥मगअन्यत्रमार्गीत॥पार्थान
जातीमहंत॥२॥मनेंऐश्शियाकसवटी॥दिव्यपुरुषींघालीमिठी॥३॥पावेसततच्चि
न्मात्र॥तुकींयेकचिंतनमात्र॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥कविंपुराणमनुशासि
तारमणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः॥सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णं
तमसःपरस्तात्॥९॥ ॥सम०॥ ॥पुराणसर्वज्ञफळप्रदालास्मरेलजोसूक्ष्म
अतींद्रियाला॥अतर्क्यरूपीधरिविश्वजालासूर्यप्रकाशोनिनमींनिराळा॥९॥
॥आर्या॥ ॥तमसःपरिरविनेजाअचिंत्यधाताकविअणुहोनिअणू॥शास्तापुरा
णमीमजचिंतुनिदेजोमनादुजेंनअणू॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥सबकरताखळमअ
तिकविसरूपुराननजान॥रबिसमानसबतेंपरेस्मरनताकोंमान॥९॥ ॥ओवी॥
॥कविआणिपुराण॥लोकशिक्षाकरीजाण॥सर्वउत्पत्तिकारण॥सूक्ष्माहूनिसूक्ष्म
॥९॥ ॥अभंग॥ ॥अरेपुराणसर्वज्ञ॥प्रदायकफळाभिज्ञ॥१॥स्मरेलजोसू
क्ष्मदीपा॥अतींद्रियआत्मरूपा॥२॥अतर्क्यत्रगुणेंरूपीं॥धरीविश्वजालाकोंपी॥
३॥भानुप्रकाशुनीतमी॥तुकाअव्यक्तचिव्योमी॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रया

णकालेमनसाचलेनभक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव॥ भ्रुवोर्मध्येप्राणमावे
श्यसम्यक्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यं॥१०॥ ॥सम०॥ ॥प्राणप्रयाणींमन
आवरूनीमद्भक्तिनेंयोगबळेंकरूनी॥ प्राणेंनिजभ्रूयुगचक्रभेदीपावेस्वदिव्यापुरुषा
अनादी॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥दिव्यपरमपुरुषाळाअचळमनेंयोगभक्तिसाधूनी॥
पावेप्रयाणकाळींभ्रूमध्येंप्राणतोचिरोधूनी॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥मरनसमेमनथि
रकरेभगतिजोगबलपाय॥ भ्रुकुटीमध्यप्राणहीधरेपरमपुरुखमेजाय॥१०॥ ॥ओ
वी॥ ॥ऐसाजोअंतकाळीं॥ मनचंचळकरीतेवेळीं॥भक्तियोगेंनोबळी॥ प्राणेंभ्रुकु
टीभेदपरमपुरुषानेंपावे॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥प्राणप्रयाणींयामना॥आवरोनि
रेअर्जुना॥१॥मद्भक्तीच्यायोगबळें॥करुनीप्राणेंयेकमेळें॥२॥ निजभ्रुवचक्रयुग॥
भेदीपावेज्योतिलिंग॥३॥ दिव्यपुरुषाअनादी॥तुकासमर्पिलापदीं॥४॥१०॥
॥श्लोक॥ ॥यदक्षरंवेदविदोवदंति विशंतियद्यतयोवीतरागाः॥ यदिच्छं
तोब्रह्मचर्यंचरंतितत्तेपदंसंग्रहेणप्रवक्ष्ये॥११॥ ॥सम०॥ ॥जेबोलती
अक्षरवेदसंतयतीविरागीनिघतीजयांत॥ इच्छूनिजेकांगुरुभक्तहोतीतत्स्थानसिसां

गेननिरोधरीती॥११॥ ॥आर्या॥ ॥जेंब्रह्मचर्यलभ्यहिजेथेंयतिरिघतिराग
६ निस्तारें॥अक्षरवेदज्ञह्मणतितेंपदतुजसांगतोंसविस्तारें॥११॥ ॥दोहरा॥
॥अच्छरजासोंकहतहैबितरागतहोजात॥ब्रह्मचर्यकोंजोकरेतापदकीयोहात॥११॥
॥ओवी॥ ॥ज्यासअविनाशपदबोलती॥जेंइच्छूनिब्रह्मचर्यआचरती॥तया
तेंसन्यासीविरक्तहोवोनिपावती॥तेंसंक्षेपेंसांगेनमीं॥११॥ ॥अभंग॥ ॥जें
कांअक्षरबोलती॥वेदसंतजयाप्रती॥१॥यतीवीतरागीज्यांत॥निघतीधरूनीगु
रूहात॥२॥अहोइच्छूनियांजगीं॥त्यागेंलागेलयामार्गी॥३॥त्याचीप्राप्तीसांगोतु
ज॥तुकयानिरोधावेंबीज॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वद्वाराणिसंयम्यमनो
हृदिनिरुध्यच॥मूर्ध्न्याधायात्मनःप्राणमास्थितोयोगधारणाम्॥१२॥
॥सम०॥ ॥कोंडूनिसकळद्वारेंहृदयींमनकोंडुनी॥धरूनिमस्तकींप्राणअनुष्ठी
योगधारणा॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥रोधुनिसर्वद्वारेंहृदयामाजीमनासहीदमुनी
॥ब्रह्मांडींप्राणअणुनिअधिष्ठुनीयोगधारणेसमुनी॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥सब ६
द्वारनकोंबसकरेमनरोंकेहियमाय॥प्राणहिराखेसीसमेंरहेधारणागाय॥१२॥

॥ओवी॥ ॥सर्वद्वारेंरोधुनी॥ मनहृदयींठेउनी॥ प्राणमस्तकासिनेउनी॥ अनुष्ठितीयोगीयोग॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥कोंडोनियांनवद्वारें॥नेमजिणेप्रत्याहारें॥१॥मनहृदयींकोंडोनी॥ प्राणमस्तकींधरोनी॥२॥ योगधारणाअनुष्ठी॥तुकानोहेकाहींकष्टी॥३॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥ओंमित्येकाक्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मरन्॥यःप्रयातित्यजन्देहंसयातिपरमांगतिम्॥१३॥ ॥सम०॥ ॥ओंहेंएकाक्षरब्रह्मजपेमातेंस्मरेअसा॥अर्चिरादिपथेंजायब्रह्म्यासहनयागती॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥जोप्रणवासहिजपतोमातेंतैसाचनित्यजोस्मरतो॥मगअर्चिरादिमार्गेंजाउनिसहब्रह्मयागतीलभतो॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रणवअछरकोंजपकरेसुमरेमोकोंनीत॥यहविधिजोदेहनजेलहेपरमगतिमीत॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥ओंमितिब्रह्मउच्चारितां॥माझेंस्मरणकरितां॥जोहोयदेहत्यजितां॥नोपावेपरमगतीस॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥हेंयेकाक्षरब्रह्म॥वेदशास्त्रांतउत्तम॥१॥ऐसाजपेमातेंस्मरे॥कायावाचाप्रत्याहारें॥२॥जायअर्चिरादीमार्गीं॥यकटदुजानसंसर्गी॥३॥तयाब्रह्म्यासहगती॥तुकाह्मणेमुक्तहोती॥४॥१३॥

७

॥श्लोक॥ ॥अनन्यचेताःसततंयोमांस्मरतिनित्यशः॥तस्याहंसुलभःपार्थनित्ययुक्तस्ययोगिनः॥१४॥ ॥सम०॥ ॥नव्हेइतरमीऐशा चित्तें मातें स्मरे सदा॥पार्थासुलभमीत्यालायोगीजोनित्ययोजिला॥१४॥ ॥आर्या॥

॥मीअनन्यनव्हेऐशा चित्तेंजोस्मरतसेसदामातें॥पार्थासुलभमित्यालायोगीजोनित्ययोजिलात्यातें॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥थिरचित्तमोकोंजपेसदानिरंतरहोय॥ताजोगिकोंसुलभहोंऔरलहेनहिकोय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥चित्तठेविजेमाझेठायीं॥जेमजध्यातीनित्यपाहीं॥तयामीसुलभहोईं॥योगयुक्तह्मणोनिपार्था॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥नव्हेइतरासारिखा॥ऐसाजाणोनियांसखा॥१॥चित्तींचिंतीसदास्मरे॥वत्सधेनूसीहुंकारे॥२॥पार्थासुलभमीत्याला॥रक्षीअंतरबाह्याला॥३॥नित्ययोजिलायोगीजो॥तुकाह्मणेत्यासीभजो॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥मामुपेत्यपुनर्जन्मदुःखालयमशाश्वतम्॥नाप्नुवंतिमहात्मानःसंसिद्धिंपरमांगताः॥१५॥ ॥सम०॥ ॥मातेंपावोनियांजन्मदुःखाचेंघरनश्वर॥नपावतीपुन्हासंतथोरजेगतिपावले॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥मातेंपाउनिपुनरपिन ७

श्वरजेंजन्मदुःखबीजळुषीं॥ पावतितेनमहात्मेगेलेजेपरमसिध्दिलागिंऋषी॥
१५॥ ॥दोहरा॥ ॥महापुरुखसिध्दिलहेमोमेहोतजुलीन॥दुखकोघरयहज
नमहैतामेहोतनदीन॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥योगयुक्तजेपावलेमज॥तयांसिपुन
र्जन्मनाहींसहज॥ऐसेंहेंआहेचोज॥थोरगतीपावल्याचें॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥म
जपावोनियांजन्मा॥नफिरेचज्याचाप्रेमा॥१॥घरदुःखाचेंनश्वर॥देहअपवित्रची
थोर॥२॥नपावतीपुन्हासंत॥पाहाव्याचोराचासंघात॥३॥थोरपावलेजेगती॥तु
कावर्णीपुढतापुढती॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥आब्रह्मभुवनाल्लोकाःपुनराव
र्तिनोऽर्जुन॥मामुपेत्यतुकौंतेयपुनर्जन्मनविद्यते॥१६॥ ॥सम०॥ ॥अ
र्जुनापुनरावृत्तीब्रह्मलोकादिकींहूनीं॥मातेंपावोनितोकोणीपुन्हाजन्मानयेकधीं
॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥ब्रह्मभुवनपर्यंतप्रकटसकळहोकरीपुनावर्ती॥मातेंपा
उनिकोणीनपडेतोमृत्युदुस्तरावर्त्ती॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मलोकजोलोकहै
तिनमेफिरतजुकोय॥अर्जुनमोकोंपाइकेंजनमलहेनहिकोय॥१६॥ ॥ओ
वी॥ ॥जेब्रह्मलोकादिकरून॥तयाअसेमागुतीपतन॥मजपावल्याअर्जुनाजा

ण॥जन्मानयेमागुता॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥अरेअर्जुनापुनरा॥वृत्तिनेमचरा
चरा॥१॥ विधिलोकादीकिहुनी॥उसकनीयेणीजाणी॥२॥ परिमानेंधावलिया॥
कोणफिरेलकौंतेया॥३॥पुन्हाजन्मानयेतुका॥कधिंपाहावयालोकां॥४॥१६॥
॥श्लोक॥ ॥सहस्त्रयुगपर्यंतमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः॥रात्रिंयुगसहस्त्रांतांते
ऽहोरात्रविदोजनाः॥१७॥ ॥सम०॥ ॥युगेंसहस्त्रदिवसब्रह्म्याचीरात्रिहीत
सी॥जाणतीतेथजेगेलेक्रमसुत्त्यर्थराहिले॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥सहस्त्रयुगप
र्यंतब्रह्म्याचादिवसबोलतीत्याला॥तोयुगसहस्त्ररात्रीविदितअहोरात्रकाळचेत्याला
॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥सहस्त्रयुगकेअंतलोंब्रह्मकोदिनजान॥रात्रिउतिनहोलहे
ग्यानीकरतबखान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥सहस्त्रयुगपर्यंत॥ब्रह्म्याचादिवसहो
त॥तैसाचरात्रिंचासंकेत॥हीअहोरात्रिज्ञानीजाणती॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥यु
गेंहजारयेकेदिवसें॥ह्मणतीयेतसेसहजें॥१॥रात्रिनेंशीचविधिची॥जेसृष्टीची
बुडवण॥२॥गेलेजाणतीतेथेंजे॥रूरवभोजेंभोगाया॥३॥क्रमसुत्त्यर्थराहिले॥ ८
तुकीनआलेतुकयाच्या॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥अव्यक्ताद्व्यक्तयःसर्वाःप्र

भवंत्यहरागमे॥ रात्र्यागमे प्रलीयंते तत्रैवाव्यक्तसंज्ञके॥१८॥ ॥सम०॥ ॥प्रकृतीपासूनी व्यक्ती होती ब्रह्म दिनागमीं॥ लीना प्रकृतिनत्वींत्या होती आरंभतां निशा॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥होती दिवसारंभीं अव्यक्तांतूनि सर्वही व्यक्ती॥ रात्रीच्या आरंभीं त्या होती लीन त्याच अव्यक्तीं॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्माको दीन होनहीं प्रगटे यह सङ्कसार॥ निसिके आये जात हैं मायामें तां बार॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥अव्यक्त ज्ये असती॥ ते ब्रह्मदिवसा व्यक्त होती॥ रात्रि जालिया प्रलय पावती॥ अव्यक्ताचे ठायीं॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥व्यक्ति प्रकृतीपासोनि॥ तूं सज्ञानी जाणशी॥१॥ विधिदिनागमीं होती॥ आपुल्या चित्तीं वोळखें॥२॥ या तत्वीं प्रकृतीं लीना॥ कांहीं वासना न ठेवी॥३॥ निशा आरंभितां होती॥ तुका प्रकृति निवेदी॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥भूतग्रामः स एवायं भूत्वा भूत्वा प्रलीयते॥ रात्र्यागमेऽवशः पार्थ प्रभवत्यहरागमे॥१९॥ ॥सम०॥ ॥तो चि हा ग्राम भूतांचा होतो होऊनि नासतो॥ रात्रीं अवश हा लीन दिनारंभीं च होतसे॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥भूतांचा संघ हि हा होउनि होऊनि निहीं सदा होतो॥ रात्रींत लीन होतो दिवसा उत्पन्न परवशें होतो॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥बा

रबारउपजतसबेजीवनसतरेमीत॥ ब्रह्माकेदिनतेनसतवहेजातहैनीत॥१९॥

॥ओवी॥ ॥हीपंचभूतांचीसृष्टी॥ उपजेजायपुढती॥ नाशपावेब्रह्मदिनांतीं ॥पुन्हादिवसींउत्पत्तीहोयअर्जुना॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥तोचिहाग्रामभूतां॥ ब्रह्मसत्ताजालाजो॥१॥ होतोहोउनीनासतो॥ मीपाहातोंनित्यानी॥२॥ दीनअवशाहारात्रीं॥ तृणपात्रींबीजेसी॥३॥ पुन्हादिनारंभींहोतो॥ व्यापारतोह्मणेतुका॥४॥१९॥

॥श्लोक॥ ॥परस्तस्मात्तुभावोऽन्योऽव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः॥ यःस सर्वेषुभूतेषुनश्यत्सुनविनश्यति॥२०॥ ॥सम०॥ ॥सत्तानिराकारतया भूतांप्रकृतिहीहुनी॥ निराकीसर्वभूतींजेननाशेविश्वनासतां॥२०॥ ॥आर्या॥

॥अव्यक्तव्यक्ताहुनिभावअसेपरसनातनदुजानो॥ भूतांच्यानाशींहीनकधीं हीपांडवालयाजातो॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मजुमायातेंपरेबिंद्रिनगह्योजाय॥ सबजीवनकेनसतहीसोकबहूंनजाय॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥मायेपासोनिईश्वर ॥अव्यक्तव्यक्तनित्यस्थीर॥ सर्वभूतांतनिरंतर॥ तोननाशेजगनासतां॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥सत्तानिराकारतया॥ विकारतयानसेजी॥१॥ भूताप्रकृतीहुनी॥

सृष्टीभुवनींनादिसे॥२॥ निराळीजेसर्वांभूतीं॥आहेवस्तीआगम॥३॥ विश्वनास
तांननासे॥तुकावसेअव्यक्तीं॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥अव्यक्तोऽक्षरइत्युक्त
स्तमाहुःपरमांगतिम्॥यंप्राप्यननिवर्ततेतद्धामपरमंमम॥२१॥ ॥स
म०॥ ॥जोअक्षरनिराकारतोश्रेष्ठगतिबोलिजे॥नयेतिजेथजेगेलेमाझेंपरम
धामतें॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥अव्यक्तअक्षरहिजोपरमागतिह्मणतित्यासिअन
घारे॥तेंमाझेंधामपरमज्यातेंपाउनिनयेतिमाघारे॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥सोई
अछरपरमगतनाहिनदेखेकोय॥ फिरेनताकोंपाइकेंपरमधाममेजोय॥२१॥
॥ओंवी॥ ॥अव्यक्तअक्षरऐसेंबोलती॥तेंचमाझीपरमगती॥तेथेंपा
वलियापुढती॥नयाजन्मनाहीं॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥निराकारजेंअक्षर॥नसे
क्षरप्रळयांत॥१॥बोलिलीतीश्रेष्ठगती॥पुनावृत्तीपरिछिन्न॥२॥नयेतितेथेंजे
गेले॥साधनगेलेसाधोनी॥३॥माझेंधामतेंबीतुका॥पाडीचिन्हाचौऱ्यांशी॥४॥
२१॥ ॥श्लोक॥ ॥पुरुषःसपरःपार्थभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया॥यस्यांत
स्थानिभूतानियेनसर्वमिदंततम्॥२२॥ ॥सम०॥ ॥तोनोंअद्वैतभक्ती

नेपार्थापुरुषपाविजे॥ज्याच्यास्वरूपींहींभूतेंज्याणींहेंव्यापिलेंजग॥२२॥ ॥आ
१० र्या॥ ॥तोपरमपुरुषसखयाऱ्हलभ्यअसेजोअनन्यभक्तीनें॥भूतेंज्यांतजयानें
हेंसर्वव्यापिलेंजाणयुक्तीनें॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥भगतीकरेतेपाइयेंपरमपुरुख
सोंजान॥ज्यामेसगरेजीवहैंजगबिस्तार्योआन॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥तोपरमपु
रुषजाणगापार्था॥तयाभक्तिपाविजेतत्वता॥भूतींप्रपंचनिरुता॥ज्याणेंजगव्या
पिलें॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥तोतोअद्वैतभक्तीनें॥कींप्रीतीनेंहृदयींच्या॥१॥पा
र्थापाविजेपुरुषें॥छंदोत्कर्षेविवेकें॥२॥हींभूतेंजयास्वरूपीं॥लीनव्यापीलहरी॥३
॥ज्याणेंव्यापिलेंहेंजग॥निरुद्वेगआस्रुनी॥४॥तुकाह्मणेमाहात्म्यअंतीं॥रमापती
बोलतो॥५॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥यत्रकालेत्वनावृत्तिमावृत्तिंचैवयोगि
नः॥प्रयातायांतितंकालंवक्ष्यामिभरतर्षभ॥२३॥ ॥सम०॥ ॥ज्या
काळींनपुन्हाजन्मयोगियांजन्महीजयीं॥तेंसांगतोंदेवताहीमार्गींभेटतिज्याक्र
में॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥पडतांतनुज्याकाळींजेपुनरावृत्तिअपुनरावृत्ती॥पाव १०
तियोगीकथितोंत्याकाळाऐकदेमनोवृत्ती॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥फिरआवनजो

कालमेंनहिआवतज्यांकाळ॥ अर्जुनतोसोंकहतहोंसुनअनिशीखरसाळ॥ २३॥
॥ओवी॥ ॥ज्याकाळींयोगीमरणपावोनिजन्मानयेती॥ आणिमरणजालि
यापुनरावृत्तीहोती॥ तेंसकळअर्जुनातुजप्रती॥ सांगेनमी॥ २३॥ ॥अभंग॥
ज्याकाळींनपुन्हाजन्म॥ ऐसेंवर्मएकआहे॥ १॥ योगीहोतांहीजन्मनो॥ तोसांगतोंअ
वधारीं॥ २॥ देवताहीसांगूंक्रमें॥ नेणेप्रेमेंवंचुगा॥ ३॥ मार्गभेटतीभावेची॥ ऐकेतें
चिह्मणेतुका॥ ४॥ २३॥ ॥श्लोक॥ ॥अग्निर्ज्योतिरहः शुक्लः षण्मासाउत्त
रायणम्॥ तत्रप्रयातागच्छंतिब्रह्मब्रह्मविदोजनाः॥ २४॥ ॥सम०॥
॥अग्निहीज्योतिहीदिनपक्षहीशुक्लमाससा॥ उत्तरायणहामार्गवेदज्ञाब्रह्मलोकिं
चा॥ २४॥ ॥आर्या॥ ॥षण्मासउत्तरायणअग्नीदिनजोतिशुक्लपक्षअसे॥ तेथें
प्रयाणकर्त्तेब्रह्मब्रह्मज्ञपावतातिअसे॥ २४॥ ॥दोहरा॥ ॥अगिनजोतिरहःशु
क्लषट्उत्तरायणकोमास॥ जातजुग्यानीयासमेंलहतब्रह्मकोबास॥ २४॥ ॥ओ
वी॥ ॥दिवसआणिशुक्लपक्षदैवतअग्नी॥ षण्मासउत्तरायणीजाणोनी॥ तेथेंजा
तीदेहत्यजोनी॥ तेऐक्यहोतीब्रह्मींजाण॥ २४॥ ॥अभंग॥ ॥पावकज्योतहद

यांत॥हेजाग्रतअसावे॥१॥ दिनपक्षशुक्लमास॥षट्पूर्णासजेयेती॥२॥उत्तरायण
हामार्ग॥पाईस्वर्गजात्यासी॥३॥तुकाह्मणेवेदवेत्ते॥विधिलोकातेंपावती॥४॥२४॥
॥श्लोक॥ ॥धूमोरात्रिस्तथाकृष्णःषण्मासादक्षिणायनम्॥तत्रचांद्रमसं
ज्योतिर्योगीप्राप्यनिवर्त्तते॥२५॥ ॥सम०॥ ॥धूमरात्रिकृष्णपक्षमाससादक्षि
णायन॥चंद्रामृतअन्ना॥मार्गेंयोगीपावोनिजन्मतो॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥षण्मासद
क्षिणायनधूमनिशा॥कृष्णपक्षसंयोगी॥तेथेंचिफिरेकर्मटचांद्रमसज्योतिपाउनी
योगी॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥धूमनिसादछनअयनकृष्णपछजोहोय॥ससिमंड
लजोगीलहेफिरनआवतसोय॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥कृष्णपक्षरात्रीधूम्रजाण॥
दैवतयेकदक्षिणायन॥योगीजेत्यजितीप्राण॥त्यापुनरावृत्तिहोय॥२५॥ ॥अभं
ग॥ ॥धूमोरात्रिकृष्णपक्ष॥माससासतेवींच॥१॥ दक्षिणायनचंद्रामृत॥जाल्या
प्राप्तयद्यपी॥२॥योगीपूर्णनरीफीरे॥हेंकांवीरेंचुकेना॥३॥तुकाह्मणेप्रसिध्दहें॥
मार्गद्वयनिर्मिले॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥शुक्लकृष्णेगतीह्येतेजगतःशाश्व
तेमते॥एकयायात्यनावृत्तिमन्ययावर्ततेपुनः॥२६॥ ॥सम०॥ ॥शुक्लकृ

११

ष्णागतीऐशा विश्वाच्याशाश्वताबऱ्या॥पहिलीनेंनयेजन्मादुसरीनेंनयेपुन्हा॥२६
॥ ॥सम०॥ ॥ज्याशुक्लकृष्णगतित्याविश्वाच्यामान्यजाणशाश्वतरे॥येकी
नेंजन्मायेदुसरीनेंमुक्तहोउनीचतरे॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥शुक्लकृष्णयहगतिक
हिनेसकूसारेहोत॥फिरआवनहेएकगतीएकलहतजकमुक्त॥२६॥ ॥ओवी॥
॥शुक्लकृष्णयादोन्हीगती॥ज्ञानअज्ञानयांसिह्मणती॥येकगतीपासोनिहोयमु
क्ती॥येकेकरूनजन्मधरी॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥शुक्लकृष्णागतीऐशा॥दोनीसां
गीनल्याजैशा॥इतरनव्हतीगातेशा॥पैंबोलायाआधारू॥१॥जेणेंपंथहापाह्मणें
॥तरोनभरोसेघेणे॥वोळखवीपैंशाहाणे॥बऱ्याशाश्वतपार्थिवा॥२॥अर्चिलाप
हिलापंथ॥तोतरिनव्हेगाअनाथ॥कीर्तीठेऊनिसनाथ॥पणेसाधुपैंगेले॥३॥
तेनयेतिघेऊंजन्म॥दुसरीचेंखोटेंकर्म॥तुकाह्मणेखरेंकाम॥तरीध्यावेंपदरांत
॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥नैतेसृतीपार्थजानन्योगीमुह्यतिकश्चन॥तस्मा
त्सर्वेषुकालेषुयोगयुक्तोभवार्जुन॥२७॥ ॥सम०॥ ॥जाणोनिमार्गहेदो
न्हीआत्मयोगीनमोहती॥अर्जुनाहोयतूंतस्मातूयोगयुक्तचिसर्वदा॥२७॥ ॥आ

१२

र्या॥ ॥यादोहींमार्गातेंजाणुनियोगीनवत्त्यमोहास॥यास्तवसर्वाकाळींकरि
तूंयोगासकामदेहास॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोजानेदोउगनिनजोगहिमोहन
होय॥जोगीहेअर्जुनतऊंसबकालकोजोय॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥दोन्हींआहेति
श्रुती॥यासयोगीजाणती॥तेमोहातेंनपावती॥यास्तवयोगयुक्तहोयअर्जुना॥
२७॥ ॥अभंग॥ ॥जाणोनिमाझ्यामतें॥मार्गदोन्हीहेआइते॥वोळखिजेबुद्धि
मंतें॥मतीकिंवाअवगती॥१॥परिहेअज्ञानाप्रसंग॥आत्मयोगीतो निःसंग॥त्या
सीनपडेव्यासंग॥ऊर्ध्वअधमींज्ञात्याला॥२॥ययालागीबहुतापरी॥आह्मी
ही सिकेंउत्तरीं॥अर्जुनानस्मातुतरी॥खुणअंतरींधरोनी॥३॥योगयुक्तिनेंसा
धिरे॥मगजननव्याधीरे॥तुजसरवयानबाधीरे॥तुकावदलानिश्चय॥४॥
॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥वेदेषुयज्ञेषुतपःसुचैवदानेषुयत्पुण्यफलंप्रदि
ष्टं॥अत्येतितत्सर्वमिदंविदित्वायोगीपरंस्थानमुपैतिचाद्यं॥२८॥
॥सम०॥ ॥वेदांमधें यज्ञतपामधें हीदानांतहीजेंफळपुण्यकाहीं॥अतिक्र
मीजाणुनिसर्वमातेंयोगीचढेआद्यपरंपराते॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥तपयज्ञ १२

वेददानींजेहेंफळपुण्यत्यासिभाक्रमुनी॥ हेंजाणुनियांपावेआद्यपरमपद
स्रयुक्ततोचिमुनी॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥बेदजग्यतपदानकोंफलजुकहे
हैमीत॥जोगीताफलकोंलहे सबदिनलहे निचिंत॥२८॥ ॥ओवी॥
॥वेदयज्ञतपदान॥याचेंजेंबोलिजेपुण्य॥ज्याअसेश्रुक्लकृष्णगतीचेंज्ञान॥
तोपुण्यवंतपरमगतीतेंपावे॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥वेदामध्येंपाहातानां
तैसेंतपहीअर्जुना॥अथवाविधीयुक्तहेंयना॥करितांफळजेंजोडे॥१॥दशादा
नेंमहादानें॥भूमीकन्याशाय्यादानें॥सद्यवारकअवदानें॥पुण्यजेंकांअर्पि
ती॥२॥अतिक्रमीजाणोनियां॥सर्वमानेंआणोनियां॥राहेअलिप्तत्यावाया
गेलाह्मणेलकोणगा॥३॥नाशीवंतसांडीसारें॥योगीचढेसाक्षात्कारें॥तेंआद्य
परंपररे॥तुकामन्नज्यामाजी॥४॥२८॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयो
गशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअक्षरब्रह्मयोगोनामअष्टमोऽध्यायः॥
८॥ ॥वामन॥ ॥आठवादेकीचाजोआठवाअवतारजो॥आठवानल
ताध्यायआठवाहृदयींसदां॥१॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायाअष्टमा

वरी॥श्रीपार्थसारथीकर्ताजोवामनमनोरथीं॥८॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसीअष्ट
१३ मप्रसंगी॥गतिनेमीतूसांरगी॥साधकासकळेआंगीं॥रूखऐसेंभोगाया॥१॥
आहोयोगीश्रेष्ठत्यांत॥जोकाहरिरूपीसंतत॥त्याचीवर्णियेलीख्यात॥याचअ
ष्टमअध्यायीं॥२॥पुढेनवमऐकावा॥ज्यांतदेवोसांपडावा॥तुकाह्मणेआह्मावर
वा॥ज्यावर्णनीआनंदू॥३॥२९॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांअष्टमोऽध्याय
॥८॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥वामनकृत॥ ॥ देणेंअसेंअनंताचेंकीं
अनंतनमागवे ॥ पुसेलमार्गतत्वाचेकितींअर्जुनबापुडा॥१॥ आलेंकृपेचेंभरतें
श्रीकृष्णकरुणालया॥ जेंगुत्याहूनिहीगुत्यतेंसांगेलअतःपर॥२॥ ज्ञानाचेंफळ
हेंतोंकीं आत्मयांतचराचर॥ देखेंचराचरीं आत्मातेव्हांतोसिद्धबोलिजे॥३॥
पावेजोयाअनुभवायोगभ्रष्टनहोयतो॥ कण्वशाखायजुर्वेदींबोलतेस्पष्टहेश्रु
ति॥४॥ ॥अथश्रुतिः॥ यस्तुसर्वाणिभूतानिआत्मन्येवानुपश्यति॥आ
त्मानंसर्वभूतेषुनततोविजुगुप्स्यते॥५॥ ॥टीका॥ अर्थकींसर्वभूतानेंजो
आत्म्यांतचिदेखतो॥आत्म्यांतसर्वभूतांतेंतोनव्हेनिंद्यत्यावरी॥६॥अनुष्टुप
श्लोकरीतीहेदिसतेपरिहेश्रुति॥ अर्थहीस्पष्टकींऐसाहोयतेव्हांननिंद्यतो॥७॥
योगाभ्यासींभ्रष्टहोयतेव्हांतोनिंद्यबोलिजे॥ कींपदाप्रतितोथोरावेधतांचळला
अहो॥८॥जोयाअनुभवापावेतोकधींभ्रष्टहोइना॥ यालागीश्रुतिबोलेकींतोन
व्हेनिंद्यत्यावरी॥९॥ षष्ठाध्यायांतहरिहीश्लोकामाजीतिसाविया॥ बोलिलाकीं
असायोगीनेदीअंतरत्यासमी॥१०॥ ॥श्लोक॥ योमांपश्यतिसर्वत्रस

र्वंच मयिपश्यति॥ तस्याहंनप्रणश्यामि सच मेन प्रणश्यति॥११॥
॥१॥ ॥टीका॥मातें सर्वत्रजोपाहे पाहे सर्वमदंतरीं॥ मीत्याच्या त्यास सोडीना तो माझा
सोडिनामला॥१२॥ षष्ठाध्याय श्लोकटीका समश्लोकी हियेरिती॥ तस्मात्सर्वा
त्मक ध्यानें योगभ्रष्ट नव्हे कधीं॥१३॥ तद्विद्धि प्रणिपातेन इत्यादिश्लोक दोनिहे॥
चतुर्थाध्याय तेथेंही बोलियेला जगद्गुरु॥१४॥ तद्विधिप्रणिपातेन या श्लोकीं ज्ञान
येरिती॥ गुरूपदेश ही घे तूं ह्मणो निहरिबोलिला॥१५॥ यापुढें दुसऱ्या श्लोकीं उत्त
मश्लोकबोलिला॥ कीं तूं अशेषही भूतें आपणामाजि देखसी॥१६॥ तेधवां मजसीं ऐ
क्यकीं अखंड असेरिती॥ भूतें मजमधें तूंही ज्ञानयेरिति देखसी॥१७॥ तस्माद्गुरू
पदेशाचें फळकीं आपणामधें॥ दिसती सर्वही भूतें तंतुमाजी जसा पट॥१८॥आतां
गुरूस्व येंजाला पूर्वाध्याईं जगद्गुरु॥ ब्रह्म अध्यात्म कर्मादि ब्रह्मत्वें उपदेशिलें॥१९॥
क्षरभाग हि तें ठायीं ब्रह्मत्वें उपदेशिला॥ परंतु सातवा प्रश्न वर्णितां ग्रंथ वाढला॥२०
क्षरभाग कसा ब्रह्म हें कळे स्पष्ट जेधवां॥ सर्व भूतें आत्मयांत आत्मा भूतीं दिसे तई॥ ॥१॥
॥२१॥ दोरामध्यें सर्प जैसा ब्रह्मीं जेसें चराचर॥ ब्रह्म दोर दिसे तेव्हां दिसे सर्प चरा

चर॥२२॥तें ज्ञान सांगेलये थें अध्यायीं नवमीं हरी॥ कीं सूर्यकिरणींपाणी मजम
ध्येंत सेंजग॥२३॥मूढाचीउदकीं दृष्टीजीवदृष्टीजडाजगीं॥ सूर्याचीकिरणींदृष्टीदे
खोनिहिमृषाजळ॥२४॥स्वस्वरूपीं सदादृष्टी सगुणाचीतयांतची॥ भासेचराचर
मृषाजाणेसर्वज्ञत्यासही॥२५ अर्जुनाचीजीवदृष्टीविश्व सत्य दिसेतया॥ त्यादृष्टीने
मजमधीं सर्व भूतें ह्मणे हरी॥२६॥ मूढदृष्टी दिसे पाणी सूर्य अंगीकरूनितें॥ ह्मणे
मजमधें पाणी आहे कीं तुजदीसते॥२७॥ह्मणेलमागुती कृष्ण कीं मी भूतांमधें नसे॥
मूढातें बोलतो सूर्य कीं मी पाण्यांत त्यानसे॥२८॥आतांजसेंजीवदृष्टीआपणांतच
राचर॥ अंगींकेलें तसें त्यांत मी ही आहे ह्मणेजरीं॥२९॥ माझे दृष्टी सहें विश्वनाहीं
चमज अंतरीं॥ माझ्या यथार्थदृष्टीनें मी त्यांत ह्मणतां नये॥३०॥ ह्मणोनि लक्षणबो
लेलकीं भूतें ही विचारितां॥ मजमध्येंनसतिहीं मी तयांतनयास्तव॥३१॥ करोनि
यां असा बोध सांगेल तदुपासना॥ कीं हीं जसीं मजमधें पाहे तूं आपणांतही॥३२॥
आतां तुझीजीवदृष्टीजालें ज्ञानजरीं तुज॥ स्वरूपींपाहतां विश्वदृष्टितारांगणे ज
सी॥जाईलजिकडे दृष्टी दिसतींतिकडे चितीं॥ प्रमाणें थोर नक्षत्रें अल्पें दूरुनि दी

सती॥३४॥ तसेंनूं आपणामध्यें ध्यातां सर्वचराचर यथास्थित समग्रत्वेंन देखशि
लजेधवां॥३५॥ गुरूक्त हा अनुभव नव्हे ह्मणुनि तेधवां॥ मानिसी ह्मणि या भावें श्लो
कबोलेल हा हरी॥३६॥ यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्रगो महान्॥ तथा सर्वा
णि भूतानी मत्स्थानीत्युपधारय॥३७॥ अर्थ हा कीं नभीं वायु द्विधा व्यापक चंचळ॥
ये चंचळ प्रतीतीस न प्रतीतीस ये दुजा॥३८॥ पवनीं न तरी भेद न अन्यत्र नभी हुनी
ध्यानी स्मरे न स्मरेही तन्हीं तुजमधें जग॥३९॥ नाडा पसरला थोर दिसे सर्प तदाश्र
यें॥ परी जों दृष्टि तो सर्प पाहे ब्रह्मीं असें जग॥४०॥ न पावतां दृष्टि नाडा उरला सर्प तेस्थ
ळीं॥ न भासे आणि कां भासे तन्हीं नाड्यांत त्यांतची॥४१॥ यालागिं या अनुभवा नये
तो वायु हि नभीं॥ तैसी मजमधें भूतें ह्मणोनि अवधारितूं॥४२॥ भूतें मजमधें भूतीं
मीन से मजमाजिही॥ भूतें न सति ऐसें तो या अध्यायीं निरोपिल॥४३॥ हें बोलोनि
यथाकाश वायुः सर्वत्रगो महान्॥ हा श्लोक कृष्ण बोलेल कीं असी तदुपासना॥४४॥
कोण्हीं पूर्वोक्त दृष्टांतीं श्लोक वाखाणिती परी॥ दृष्टांतीं श्लोक योजेना पाहवें सज्ज ॥२॥
नीं बरें॥४५॥ भूतें मजमधें भूतीं मीन से मजमाजिंतीं॥ न भूतें साम्य हें कैसें गगनीं

पवनीं घडे ॥४६॥ न दृष्टांतीं सर्व साम्य एकदेशी म्हणोनियां॥ घ्यावा तथापि न घडे
दृष्टांतास विरुद्ध जो ॥४७॥ भुतें मज मधें भूतीं मी असें म्हणतां जरीं॥ दृष्टांत एकदे
शी ही येस्थळीं सजतो नव्हीं॥४८॥ आकाशीं वायु परि त्यावाऱ्यांत न असे नभ॥ न
तो वायु हि आकाशीं हें घडे तरि तें घडे॥४९॥ भूतांस वायु दृष्टांत नभ दृष्टांत आपणा
बोलतां तरि दृष्टांत सजता एकदेशिही ॥५०॥ भूतें त्यांत न तो भूतीं तीं भूतें ही न त्यामधें
ह्या अर्थीं येथ दृष्टांत न साधे यांत एकही॥५१॥ भूतें मज मधें भूतीं न से मी यांस ही न से॥
न भूतें ही मज मधें न ये दृष्टांत येथही॥५२॥ सिंह दृष्टांत शूरासीं एकदेशी हि साजतो॥
ग्राम सिंहास ही धाकें तो सिंह म्हणवे कसा॥५३॥ आतां अर्थचि लागेना त्याही भल तसी ग
ती॥ कळाया मुख्य हा अर्थ सांगता गौण कां परी॥५४॥ गीताकार स्वयें झाला टीकाकार
म्हणोनियां॥ मुख्यार्थ हे सापडती न त्कपा फळ रूपजे॥ स्थळस्थळीं आणिक ही टी
काकारांतरांचिया॥ बोलण्यांत विरुद्धार्थ येणे रितीच पाहतां॥५६॥ भूतें मज मधें भू
तीं मी न सें मज माजितीं॥ भूतें ही न सतीं ऐसें येथें बोलेल माधव॥५७॥ एथें दृष्टांत वि
विध टीकाकार निरूपिती॥ परंतु ये क्या दृष्टांतें तिन्ही गोष्टी न साधती॥५८॥ भूतें म

जमधें सर्व परी भूतांत मी नसे ॥ ज्या दृष्टांतीं साधिती हें पुढिल्यासि विरुध ते ॥५९॥ कीं
भूतें हि मज मधें न सती मागुती ह्मणे ॥ पाण्यापासुनि यांफेंस परी फेसीं न से जळ ॥६०॥
हें साधिलें परि पुढें न साधे बोलती सरा ॥ न भूतें ही मज मधें ह्मणतां फेंस ही जळीं ॥ ६१॥ न
से ऐसें जइं घडे साधे हा अर्थ ते धवां ॥ जळाबाहेर जो फेंस न से फेंस हि त्या जळीं ॥ ६२ ॥ ऐ
सें ही ह्मणतां भूतें मज माजी न हें घडे ॥ आरोप जो अधिष्ठानीं अधिष्ठान न त्या मधें ॥ ६३॥
ज्याचा आरोप तें ही त्या अधिष्ठाना मधें न से ॥ अधिष्ठान विवर्त्ताचा दृष्टांता वीण आणि रवी
॥६४॥ दृष्टांत घे तिये ठायीं साधे ना अर्थ त्यां स हा ॥ तथापि ते संत थोर मत्त हस्ती जया पथें
॥ ६५॥ जाती त्याचि पथें जाती थोर देखुनियां पथ ॥ भगवद्भाव पीयुष वाळुवंटांत सां
डलें ॥ ६६॥ हस्ती न ला धती तें ही मज मुंगी स लाधलें ॥ नेत्रां स न दिसे तें ही उपनेत्रा स दीस
तें ॥ ६७॥ तथापि नेत्रा वांचोनी उपनेत्र वृथा चि ते ॥ ते सें जरीं सूक्ष्म दृष्टीं मज हे अर्थ साधले
॥६८॥ ते त्यांचीच कृपा ज्यांचा श्रीवत्सांकित अंकित ॥ गुंजा रत्ना स मच दे तीं रत्नें जो रिवतां तईं
॥६९॥ त्याचें मोल न तें पावे मी ही संतां न ये रिती ॥ आतां हे बोल ही बोले विश्वात्मा भगवा
न् स्वयें ॥७०॥ स्व विद्या शक्तिची दावी अमानित्वादि लक्षणें ॥ वस्तु तां ग्रंथ कर्त्ता जो स्व

येंअर्जुनसारथी॥७१॥ ज्यामंदिरींप्रगटलातेंहेंमंदिरशोधितों॥ राजविद्या राजगु
ह्यआतांबोलेलयेथुनी॥ तेथूनियांसमश्लोकींसंगतिश्लोकहेपृथक्॥७२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥इदंतुतेगुह्यतमंप्रवक्ष्याम्यनसू
यवे॥ ज्ञानंविज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेऽशुभात्॥१॥ ॥समः॥
हेंतोंगुह्याहुनीगुह्यसांगतोंतुजसज्जना॥ विज्ञानासहितज्ञानज्याज्ञानेंमोक्षपावसी॥
१॥ ॥आर्या॥ ॥विज्ञानज्ञानसहितकथितोंतुजगुह्यऐकुनीबाधा॥ ईर्षाविरहित
ज्यातेंजाणुनिनपवसिकदाअशुभबाधा॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनतोसोंकहत
होंएकगुप्तसबबात॥सोमुगतग्यानविग्यानकोंलहेमुगतकीजात॥१॥ ॥ओवी॥
अर्जुनासीह्मणेकृष्ण॥ हेंगुह्यअसेपरमपावन॥ तूंभक्तमाझाह्मणोनसांगेन॥ ज्ञान
विज्ञानसहित॥१॥ ॥अभंग॥ ॥पूर्वप्रसंगींबोलिला॥ अर्जुनासीदेवभला
अक्षरेंप्रथमनिरोपिला॥ परब्रह्मयोगजो॥१॥ आतांराजविद्यायेथें॥ राजगुह्यते
णेंपंथें॥ ऐकिजेलजीसमर्थें॥ कायकैसेंमाहात्म्य॥२॥ हेंतोंगुह्याहुनीगुह्य॥ आह्मी
तूंतेंसांगूंपाहें॥ तूंसज्जनपरिस्फलाहे॥ हेंतरींकांपावंचना॥३॥ विज्ञानेसिंतुजज्ञान

यथाज्ञानेयेकसाधन॥ आहेमोक्षअनुसंधान॥ तुकाज्यांतउधरे॥ ४॥ १॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥राजविद्याराजगुह्यंपवित्रमिदमुत्तमम्॥ प्रत्यक्षावगमंधर्म्यंसुसुखंकर्तुमव्ययम॥ २॥ ॥सम०॥ ॥विद्यागुह्यांतहेराजा धर्म्यपावनउत्तम॥ प्रत्यक्षींयेअनुभवानित्यजेंसुखसाध्यजें॥ २॥ ॥आर्या॥ ॥उत्तमसाक्षात्कारीधर्म्यहिअणिपूतराजविद्येचें॥ जेंराजगुह्यउत्तमशक्ययकरायारिपूअविद्येचें॥ ॥दोहरा॥ ॥उत्तमविद्याराजहेअतिपवित्रतूंजान॥ फलताकोंअतितिछनहेकरबेकोंसिखमान॥ २॥ ॥ओवी॥ ॥गुह्यराजविद्याजाण॥ उत्तमतेंपवित्रपण॥ हेप्रत्यक्षधर्मजाण॥ सुखदेतसेनाशरहित॥ २॥ ॥अभंग॥ ॥विद्यागुह्यांतजोराजा॥ धर्मउत्तमसहजा॥ पावनव्हावयासांप्रजा॥ नित्यसेवीश्रधेनें॥ १॥ नव्हेशाब्दिकहेंज्ञान॥ कांहींधरिसीअनुमान॥ देतोंप्रत्यक्षनिवडून॥ येईलपाहेंअनुभवा॥ २॥ नित्यजेंसुखसुकाळ॥ साध्यहोतेंसर्वहीकाळ॥ तेंचकरूहस्तामळ॥ तुकयालागींआवडे॥ ३॥ २॥ ॥श्लोक॥ ॥अश्रद्दधानाःपुरुषाधर्मस्यास्यपरंतप॥ अप्राप्यमांनिवर्ततेमृत्युसंसारवर्त्मनि ४

॥३॥ सम॥ ज्ञानी रिघोनि ही श्रधा या धर्माचीनज्यांनरां ॥ मातेंनपावतां मार्गीं निघाले जन्ममृत्युच्या॥३॥ ॥आर्या॥ ॥ पुरुषश्रधाविरहितनभजतिजे धर्ममार्ग कंसारी ॥ जो मी या मजनपउनि फिरतीते मृत्यु वर्त्म संसारी॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥ करवे कोया धरम कों जाको सरधा नहि ॥ सो मो कों पावत न हिंडोलत हे भव महि॥३॥ ॥ओवी॥ या धर्मी श्रधा नाहीं॥ तो मज न पवे कांहीं॥ जन्मसंसारीं वर्तें पाहीं॥ जीवरूपें॥३॥ ॥ ॥अभंग॥ ॥ होईन मी ब्रह्मज्ञानी॥ ऐश्या छंदाच्या आस्छानीं॥ पाहती ग्रंथ संमत मुनी॥ कैसे अनुभव बोलिले॥१॥ मुनी बोलिले मज साठीं॥ नाना तर्क हटवटी॥ ते चिपा हूनि फुंदे होटीं॥ परी आस्थाने णेची॥२॥ शब्द माझा उपेक्षिला॥ गीताधर्म उच्छेदिला॥ तो मज मित्रद्रोही जाला॥ यमपुरा लामी वोपी॥३॥ मग तेथे लागे दंड॥ जन्म नर्काचे उदंड॥ जन्म लिया मृत्यु भंड॥ तुका ह्मणे चुके ना॥४॥३॥ श्लोक॥ मया ततमिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्त्तिना॥ मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्ववस्थितः॥४॥ ॥ ॥सम०॥ ॥ हा विश्व सर्प म्या दोरें व्यापिला स्वअमूर्तिनें॥ सर्व भूतें मज मधें त्यां सर्पीं दोर मी न से॥४॥ ॥आर्या॥ ॥ अव्यक्त मूर्त्तिनें म्यां व्यापियलें नित्यजाण स

र्वजगा ॥ भूतें माझ्या ठाईं भूतामाजी न तूं पहा मज गा ॥४॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ विस्तारो
सब जगत में मो हि न दे खे कोय ॥ सबे जीव मोंमे वसे मो हि न ता मे जाय ॥४॥ ॥ ओवी ॥
मी सर्वजगाचें ठाईं ॥ व्यापक सर्व भूतीं पाही ॥ सर्व भूतें माझे ठायीं ॥ मज आश्रयो न से ॥४॥
॥ अभंग ॥ ॥ हा चि विश्व सर्प दोरें ॥ मी या धारण निर्विकारें ॥ पार्थ करा वांचुनि सा
रे ॥ सूत्र याचें चाळितों ॥१॥ नयना वांचुनी पाहतों ॥ कैसा भ्रांत जीव भीतों ॥ मोक्षालय
सांडो नियांतो ॥ वनीं पळतो विषयांच्या ॥२॥ कोणी दडे कोणी पडे ॥ आइत्या हर्षें नाचे उ
डे ॥ हृदया वांचूनि मन वेडें ॥ माझें होतें हांसतां ॥३॥ शेवट शब्दाचा सांगतो ॥ भूत भास
मज मधींतो ॥ त्या सर्पा तमी दोरतो ॥ नसे हाच नवलाहो ॥४॥ मिथ्या सर्प सत्य जाले ॥ र
ज्जु सर्प भ्रांति मुळें ॥ सद्गुरु कृपें निरसलें ॥ तुकया भ्रांति रज्जु त्वें ॥५॥ ४॥ ॥ श्लो
क ॥ ॥ न च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ भूतभृन्न च भूत
स्थो ममात्मा भूतभावनः ॥५॥ ॥ सम० ॥ तीं ही न मज रज्जूंत पाहे हे युक्ति
ऐश्वरी ॥ भूतीं न सो नि धरितों कीं माझी बुध्दि कल्पिती ॥५॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मज मा
जि न भूतें ही माझा ऐश्वर्य योग बापा हा ॥ भूत कर भूत भावन माझा आत्मा जगीं न बा पाहा

॥५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोमेकोउनहि बसेनहि ईश्वरतादेख ॥ उपजावतपालत
जूहोंनहि तिनमेंअरेख ॥५॥ ॥ ओवी ॥ माझेठाईंनराहतीं भूतें॥ माझेंएश्वर्य
तें निरुतें ॥ भूतांतेमी धरिआरुतें॥ भुतांवेगळाअसोनी ॥५॥ ॥ अभंग ॥ तेही
सृष्टिसर्पवीरा ॥ दुर्लभत्वेंमी दूरदोरा ॥ वायुमोडीतरुवरा॥ पृथ्वीसंगेअलिप्त ॥ १॥
पाहेयुक्तिकैसी मोज ॥ ऐश्वर्ययोगसांगूतुज ॥ येन्हवींहें स्वस्वरूपबीज ॥ हातींयणेंअ
प्रास ॥२॥ भूतींनसोनी अर्जुना ॥ धरितोंहे केंकल्पना ॥ किंवाकल्पाबुध्दिनाना ॥ माझी
ऐसीतुकाह्मणे ॥३॥५॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः
सर्वत्रगो महान् ॥ तथासर्वाणि भुतानि मत्स्थानीत्युपधारय ॥६॥
॥ सम० ॥ ॥ नभींचसर्वत्र वायूकळे मोठा नभींचतो ॥ आत्मयांतन सेंसर्वमाजी
तूंस्मृत अस्मृत ॥६॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जैसासर्वगवायु गगनाधारेंअसेजग
त्प्राण ॥ तैसेंमाझें ठाईंसर्वहि भूतेंअसेंबरेंजाण ॥६॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जैसोपाव
नआकासमों फिरतरहे सबबार ॥ तवमोमेंसबजीवयह फिरतजाननिरधार ॥६॥
॥ ओवी ॥ ॥ वायूसर्वांचेठायीं ॥ अव्यक्तमूर्त्तीपाही ॥ भूतेंसर्वमाझेठायीं ॥ वायूचे

परी ॥ ६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नभीं वायु हा दृष्टांत ॥ देतां सत्यभामाकांत ॥ सर्वत्र चि संदोदि
६ त ॥ मित्र अथवा रिपू हो ॥ १ ॥ कळे मोठा न भींचतो ॥ अवकाशीं वावरतो ॥ आत्मा थां
तत्यापरी तो ॥ तूंच सर्व मान रे ॥ २ ॥ स्मृत अस्मृत प्रमाण ॥ अवघा आत्मा बुझे खुण ॥ गे
थें जीजीं ह्मणो निचरण ॥ वंदी पार्थ ह्मणे तुका ॥ ३ ॥ ६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सर्वभूना
निकौंतेय प्रकृतिं यांति मामिकाम् ॥ कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृ
जाम्यहम् ॥ ७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ द्रष्टा रज्जूचि मी माया माझी दृष्टी निजालयीं ॥ तीं
तलीन जगत्सर्प मी कल्पादी सजे सृजी ॥ ७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कल्पारंभीं भूतें करि
तों निर्माण मीच निष्पापा ॥ कल्पक्षयीं पुन्हा तीं येतीं प्रकृतींत माझिया बापा ॥ ७ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ मेरी माया मेरहे प्रळो भये सब जंत ॥ कल्प आदि झिरज्यो तिन्हे मो मेंति
न कोंतंत ॥ ७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्व भूतें अर्जुना ॥ प्रकृतीतें पावती जाणा ॥ कल्पां-
तीं साठऊन ॥ कल्यादीं सृजी मी ॥ ७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ द्रष्टा रज्जु च मी माया ॥ माझी दृ
ष्टी निजालया ॥ तींतलीन जग काया ॥ सर्व मीच हें मानी ॥ १ ॥ कल्पादि सृजा ॥ जो मी प्र ८
भू या भूतां जा ॥ जाणे ज्ञान योग माजा ॥ शिव मातें भासतो ॥ २ ॥ ह्मणोनि तो मायातीत ॥

स्वरूपींरतलासंतत ॥ तुकाचरणींशरणागत ॥ कृपामाझीत्यावरी ॥३॥७॥
॥श्लोक॥ ॥प्रकृतिंस्वामवष्टभ्यविसृजामिपुनःपुनः॥भूतग्राममिमंकृत्स्नमवशंप्रकृतेर्वशात्॥८॥ ॥सम०॥ ॥पुनःपुन्हाविश्वसर्पमायाहष्टीअधिष्ठुनी॥ निर्मितोंस्वात्मदोरींकींभूतग्रामनिलावशा॥८॥ ॥आर्या॥ ॥बाकुरुकुळावतंसाआधींप्रकृतीसआपुल्यावरितों॥परवशाभूतसमूहप्रकृतिवशेंमगपुनःपुन्हाकरितों॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥आपनीमायातेंलहोसृजतुबारहिवार॥मायाहिकेंबसपरोरहेसदासङ्सार॥८॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतीचेंबळेंकरोनी॥सृजींमागुतेमागुतेनी॥हाभूतग्रामआदिकरोनी॥प्रकृतीचेआधीनअसती॥८॥ ॥अभंग॥पुनःपुन्हापार्था॥ विश्वहेंसर्वथामायाप्रतिपंथा॥अधिष्ठितुं॥१॥ तिचीदृष्टीमोहरे॥जीवोत्पत्तीद्वारें॥माझियाविष्करे॥रूपावरी॥२॥ निर्मितोंमीचजाण॥स्वात्मबुध्दिचेंकारण॥दोरिकींतेंस्वप्न॥जंबुकाचें॥३॥ भूतग्रामतीला॥स्वइंचनिर्मियेला॥बरवाभासला॥तुकयासीं॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥ नचमांतानिकर्माणिनिबध्नंतिधन

जय॥ उदासीनवदासीनमसक्तंतेषुकर्मसु॥९॥ ॥सम०॥ ॥मा
तेंसृष्ट्यादिकर्मेंतींनबाधतिधनंजया॥ कींमीउदासीनजसा असेंकर्मीनलंपट॥९॥
॥आर्या॥ ॥परितींकर्मेंमातेंबांधुनिनेतीकदानबंधनमीं॥ त्याकर्मींहीअसतों
औदासिन्येंअसक्तसंततमी॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुनमोकोंकरमहीइक
बहुबाधतनाहि॥ सदाउदासीरहतहोंअसक्तनाहिनामाहि॥९॥ ॥ओवी॥
ह्मणोनिकर्मतयांचियां॥मलानबाधेधनंजया॥ उदासहोऊनियां॥आसक्ततेथेंन
व्हे॥९॥ ॥अभंग॥ ॥मातेंसृष्ट्यादिकेंव्यापीचीकटकें॥ अथवालटिकेस्व
मधर्म॥ नबाधतीवीराधनंजयपुरा॥ पाहेसारासाराधुंडाळूनी॥२॥ कींमीउदासीन
केसातोसांगेन॥ कर्मासींव्यापून अंतर्बाह्य॥३॥ परिनालंपटुपाहातांखटपटु॥
चांगलेंचोखटुनेणेतुका॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥मयाऽध्यक्षेणप्रकृ
तिःसूयतेसचराचरम्॥ हेतुनाऽनेनकौंतेयजगद्विपरिवर्त्तते॥१०॥
॥सम०॥ ॥मीद्रष्टादृष्टिनेंमाझ्यावितेमायाचराचर॥ याहेतुनेंविश्वसर्पम
जदोरींचहोतसे॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥मीअध्यक्षह्मणोनीप्रकृतीहीनिर्मि

तींचराचरती ॥ याहेतुनें विश्वें संसारामाजि नित्य संचरती ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥
॥ हों प्रेरत माया जबे उपजत सब सङ्सार ॥ पारथ येहि हेत तें फिरत रूबारहि बार ॥
॥ १० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ प्रकृति माझ्या अधिष्ठानें करून ॥ चराचरातें प्रसवे जाण ॥
या कारणें अर्जुना ॥ जगास जन्ममरण होतसें ॥ १० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मी द्रष्टा
दिखणा सर्व कर्म खुणा ॥ जैसा कां पाहुणा चो दिसांचा ॥ १ ॥ दृष्टिनें हें माझें चाले सृ
ष्टि बळें ॥ अग्निसंगे कुटिजे लोह्रो जेंवी ॥ २ ॥ मायाचराचर जाणें मी अक्षर ॥ गेंडा
कांत नीर वेगळें ची ॥ ३ ॥ याहेतुने विश्व सर्प महा गर्व ॥ होतो आविर्भाव मज दोरीं
॥ ४ ॥ रवी मृगजळ तेणें न रिपुष्कळ ॥ तुका ह्मणे खेळ अचाट हा ॥ ५ ॥ १० ॥ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ अवजानंति मां मूढा मानुषीं तनुमाश्रितम् ॥ परं भावमजानंतो मम भूतमहेश्वरम् ॥ ११ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तो मी महाईश्वर त्यातें हे
मूढ अवमानिती ॥ मनुष्य तनु देखोनि मी परंज्योति नेणती ॥ ११ ॥ ॥ आर्या ॥
॥ जो मी भूतमहेश्वर त्या माझा भाव परम जो गूढ ॥ ने णुनि मनुष्य मातें मानुनि अव
मानिती महामूढ ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोकों मानस जानि के आदर करत न के

य॥ मूरखयहज्ञानहिंयहज्कईश्वरहोय॥११॥ ॥ओवी॥ ॥ मजमनुष्यमूढलोकह्मणती॥मनुष्यांचीअज्ञानगती॥मीईश्वरऐसेंनोळखती॥तेमूर्खजाणपें॥११॥
॥अभंग॥ ॥तोमहाईश्वरजगाजगदीश॥परहामहेश्वरनेणेभावा॥१॥तेथेंमूढमतीमातेंअवमानीती॥कोण्याबळेंतरतीकळेनाहे॥२॥मानवदेहांतदेखोनीकर्मीतह्मणतीअनंतआह्माऐसा॥३॥परंज्योतीमभूनेणुनीस्वयंभू॥नेणतांहाश्वोभूजालातुकथा॥४॥११॥श्लोक॥ ॥मोघाशामोघकर्माणोमोघज्ञानाविचेतसः॥राक्षसीमासुरींचैवप्रकृतिंमोहिनींश्रिताः॥१२॥ ॥सम०॥
वृथाआशावृथाकर्मेंवृथाज्ञानेंकुबुधिचीं॥राक्षसीआसुरीमूढाप्रकृतीज्यांतदाश्रित॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥आशाकर्मज्ञानहिवृथाजयांचेंसकाममंदमती॥जेंदैत्यराक्षसांचीमोहकरीप्रकृतिहोउनीभ्रमती॥१२॥ ॥
दोहरा॥ ॥उनकीआसरुफळनहिंग्यानकरमताभाय॥प्रकृतिआसुरीराछसीतामेबुडेजुधाय॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥यांपुरुषांचीआशानिर्फळ॥तैसेंचकर्मआणिज्ञानचंचळ॥त्यांचीगतीननिर्मळ॥राक्षसीआसुरीमो

हिनीयोनीपावती ॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥वृथाआशास्वर्गवस्तीज्यांनेंसर्ग॥पि
शाच्याकुळवर्गलग्नीजैसा॥१॥ वृथाकर्मेंतेंबीमृत्यलोकींगोवी॥लांबमोहेवर
वीकायबाळा॥२॥ ऐसें हीजाणतांधरीजोममता॥जानीह्मणतानांहीसूचेतें॥३॥
राक्षसीआसुरीमूढाप्रकृतीखरी॥आश्रितभिकारीतुकावंची॥४॥१२॥ ॥श्लोक
॥महात्मानस्तुमांपार्थदैवींप्रकृतिमाश्रिताः॥भजंत्यनन्यमनसोज्ञात्वाभू
तादिमव्ययम्॥१३॥ ॥सम०॥ ॥महात्मबुद्धितेंपार्थादैवीप्रकृतिनेंमला॥
अद्वैतेंभजतीआधींअंतीजाणोनिएकमी॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥एकाग्रमनम
हात्मेत्यादैवीप्रकृतिच्येअधिष्ठातें॥अव्ययमीभूतादिहिमजजाणुनिभजतिधरुनिनि
ष्ठातें॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥दैवप्रकृतिजोमिलेकामक्रोधकोंत्याग॥सोजानत
मोकोंसबेसदांजिन्हेअनुराग॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥महात्मबुधनिगुती॥अर्जु
नातेसदाश्रितहोती॥मनोभावेंतत्पर असती॥अंतींयेकह्मणोनियां॥१३॥ ॥
अभंग॥ ॥महात्मबुधितोपार्थामीसांगतों॥नावघेतांयेतोंडोळूचगा॥१॥दैवी
प्रकृतीनेआदरीमत्पूजनें॥जैसीपद्मवनेंमानसांत॥२॥ परीतेंगाभक्तीअद्वैतींच

प्रीती ॥ कींमीआदिअंतीजाणूनीयां ॥ ३ ॥ येकापासीभावदुजातेथेंभाव ॥ प
तिव्रतानांवतुकाह्मणे ॥ ४ ॥ १३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सततंकीर्तयंतोमांयतंत
श्चदृढव्रताः ॥ नमस्यंतश्चमांभक्त्यानित्ययुक्ताउपासते ॥ १४ ॥ ॥ समं
मत्कीर्तनींनित्यरतप्रयत्नींजेदृढव्रत ॥ वंदितीआत्मभक्तीनेंस्वरूपीनित्य
युक्तजे ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ संततकीर्तीमातेंदृढव्रतीयत्नशीळअनुरक्त ॥
नमुनीमजभक्तीनेंउपासितीनित्ययुक्तमद्भक्त ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ कीर्त
नमेरोजोकरेतिनमेजक्रव्रतरारव ॥ भगतीसहितमोकोंनमतमेरोयहभारव ॥
॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ माझेंकीर्तनसदांकरी ॥ हेंचव्रतमनींदृढधरी ॥ आणि
भक्तीउपासनाकरी ॥ मनतत्परहोवोनी ॥ १४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ माझीकथा
वार्त्ताऐकेद्रवचित्ता ॥ नित्यरतममतामाझीऐसी ॥ १ ॥ जेणेंदेवजोडेत्यायत्नी
वावडे ॥ अभंगपवाडेदृढव्रत ॥ २ ॥ वंदितीभक्तीनेनिजात्मप्रीतीने ॥ स्वरू
परीतीनेनित्यमुक्त ॥ ३ ॥ जगाययापरीत्याच्याद्वारींकरीं ॥ काठीधरूहारी
ह्मणेतुका ॥ ४ ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ज्ञानयज्ञेनचाप्यन्येयजंतोमा

मुपासते ॥ एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखम् ॥ १५॥ ॥

॥ सम॰ ॥ ॥ वृत्ति होमें चिऐ ऐक्यंची कीं ध्याती विश्वतोमुखा ॥ पृथक्त्वें ऐक्य- जिज्ञासरू बहुधा देव याजक ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कोणी उपासिती ते ज्ञान मखानें सदा मला यजुनी ॥ एकत्वें पृथकत्वें बहुधा मज विश्वतोमुखा भजुनी ॥ १५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ज्ञानजग्य कों उ जजत हैं मो कों सेवत मीत ॥- को उ मानत येक री को उ रहत पुनीत ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ किती एक ज्ञान यज्ञें करून ॥ माझी उपासना करिती जाण ॥ पृथकत्वें येक जाणून ॥ मी ऐसे वि- श्वतोमुखी ॥ १५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ वृत्ति होमी च कीं भावना तो येकीं ॥ सती येंपाव कीं माया त्यागें ॥ १ ॥ किंवा मज वाटे ध्यानो तो गोमटें ॥ कर्म हव्य वाद्र वि श्वतोमुख ॥ २ ॥ एकत्वेंच ऐसा विश्वरूपीं पीसी ऐकची जिज्ञासा परी गमे ॥ ३ ॥ बहुधा आसती देवा ये जगतीं ॥ याजक ह्मणती तुकाराम ॥ ४ ॥ १५ ॥ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ अहं क्रतुरहं यज्ञः स्वधाऽहमहमौषधम् ॥ मंत्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्निरहं हुतम् ॥ १६ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ विश्वतोमुख ऐसा कीं

क्रतुयज्ञपितृव्रतें ॥ मीच मी द्रव्य मंत्राज्यअग्नि मी हुत होम मी ॥ १६ ॥ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ कीं विश्वमुखी ह्मणउनि यज्ञक्रतुअग्निहोमिती तूप ॥ मी औ
षधस्वधा मी पार्था मी सर्व मंत्रगुणरूप ॥ १६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ हों ही क्रतु
जग्य हों सुधा वोखधी जान ॥ हों पावक होम कु मंत्र कुं मो को मान ॥ १६ ॥ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ मीच याग आणि यज्ञ करणें ॥ मीच स्वधाकार औषधी जाण
॥ मंत्र आज्य अग्नि आदि करून ॥ हुत मी चि असें ॥ १६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
॥ विश्वतोमुख पूर्ण त्याची हे गा खूण ॥ बुझे अंतःकर्ण ऐसा चकीं ॥ १ ॥ मुख यज्ञ
पुरे पितृव्रत सारें ॥ मीच मी द्रव्य रे मंत्र आज्य ॥ २ ॥ तेथे मुख्य अग्नी तो मी ऐ
के कानीं ॥ हुत ही निदानी मीच होम ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे नाहीं आत्म्यावीण कां
हीं ॥ सांगे वर्म पाहीं गुरू शिष्या ॥ ४ ॥ १६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ पिताऽहमस्य
जगतो माता धाता पितामहः ॥ वेद्यं पवित्रमोंकार ऋक्साम यजुरेव च ॥
॥ १७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ बाप मी माय मी आजा जगाचा धरणार मी ॥ यज्ञ मी
शुद्ध ओंकार ऋग्यजुर्वेद साम मी ॥ १७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ विश्वाचा मी

धातापितापितामहहिमीचसाकार ॥ मातावेद्यपवित्रहि ऋक्सामयजुःश्रुतीहि ओंकार ॥ १७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मातापितायाजगतकोंहोंहींहोंकरतार ॥ ऋग्जजुसामपवित्रहोंओरबेदओंकार ॥ १७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मीजगाचामातापिता ॥ मीपवित्रओंकारअसेंतत्वता ॥ चहूंवेदांचावक्ता ॥ नोमीचअसे ॥ १७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बापमीमायमीजगधरणारमी ॥ ज्ञेयतेंशब्दमीजाणीवगा ॥ १ ॥ अकारउकारतीसरामकार ॥ अर्धमात्रावरओंकारमी ॥ २ ॥ ऋग्वेदमीयज्ञवेदमहाराजु ॥ सामवेदतेजुगायनमी ॥ ३ ॥ गतीपाळकमीसाक्षी आगमनिगमी ॥ तुकाह्मणेस्वामीपुढेंबोले ॥ ४ ॥ १७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ गतिर्भर्त्ताप्रभुःसाक्षीनिवासः शरणंसुहृत् ॥ प्रभवःप्रलयःस्थानंनिधानंबीजमव्ययम् ॥ १८ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ गतिपाळकमीसाक्षीवासस्थानसखाप्रभू ॥ मीसृष्टिस्थितिसंहारनिधिमीबीजनित्यमी ॥ १८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ गतिमीजगपाळकमीसाक्षीआश्रयनिवासमीस्वामी ॥ उत्पत्तिस्थितिपालनमीनिधानमीमित्रबीजविश्वांमी ॥ १८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥

गतिनिवासभरतासरनसागछिप्रभऋऔरबंध॥ प्रलयस्थाननिधानऔरबीज
११ प्रभावप्रबंध ॥ १८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मीगतीसाक्षीपोषक ॥ सम-
स्तांस्थानयेक॥ अधिष्ठानरक्षक॥द्रव्यबीजहेंजाणणें ॥ १८ ॥ ॥ अभं
ग ॥ ॥ वासस्थानपार्थामीचपैंसर्वथा॥ नव्हेच अन्यथावचनहें ॥ १ ॥ श
रणागतामान्यसरवामीसौजन्य ॥ इच्छितीजधन्यपडेचीना ॥ २ ॥ मीसृष्टीउत्पत्ती
वाढेमाझ्याहाती ॥ मोडेसहजरितीक्रोधाचीये ॥ ३ ॥ विधिमीबीजमीसनतनित्य
मी ॥ तुकाह्मणेस्वामीकायबोले ॥ ४ ॥ १८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तपाम्य-
हमहंवर्षंनिगृण्हाम्युत्सृजानिच ॥ अमृतंचैवमृत्यश्चसदसच्चाह
मर्जुन ॥ १९ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तपतोंवर्षतोंवृष्टीवोढितोंमीच-
सोडितों ॥ मोक्षमीमृत्युमीमीच जडचैतन्यअर्जुना ॥ १९ ॥ ॥ आर्या ॥
रविरूपेंतपतोंमीरसआकर्षोंनिवृष्टिवोपितसे ॥ अमृतहिमीमृत्यहिमीधरि
नोंमीस्थूलसूक्ष्मरूपतसें ॥ १९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तपतगहीछोड ११
तहोंबररवामोहीजान ॥ अमरन पतकारणकरणहोंहीअर्जुनमान ॥ १९ ॥

॥ ओवी ॥ ॥ उत्पत्तीप्रलयस्थान॥ मीचअसेंसर्वांचेंकारण॥ मोक्ष
काळमीजाण॥ सदसत्मीच्चअसे॥ १९ ॥ ॥अभंग॥ ॥तपनों
नोलापवर्षतोंतेंवृष्टी॥ वोढितोंमीसृष्टीसोडितोंमी॥ १॥ मोक्षमीपांडवामरण
माझेंमीच॥जडहीगासाचमजसाठीं॥ २॥ चैतन्यचंचळनिश्चळमाझेनी॥
अर्जुनातूंमानीगोष्टिखरी॥ ३॥ तुकाह्मणेभाग्यआधिलाह्मापार्था॥ देवपूर्णअ
र्थसांगेजया॥ ४॥ १९ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ त्रैविद्यामांसोमपाः
पूतपापायज्ञैरिष्ट्वास्वर्गतिंप्रार्थयंते॥ तेपुण्यमासाद्यसुरेंद्रलोक
मश्नंतिदिव्यान्दिविदेवभोगान्॥ २० ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥
इंद्रादिरूपेंबहुधायजूनिमानेंचिहीवेदिनिसोमपानी॥ पवित्रतेंप्रार्थुनिइं
द्रलोकींनिमग्नहोतीसुरभोगपंक्ती॥ २०॥ ॥ आर्या ॥ ॥
वैदिकसोमपअनघस्वर्गतिइच्छितियजोनियागानें॥ इंद्रभुवनीत्यापुण्यें भो
गितिनेदिव्यदेवभोगानें॥ २०॥ ॥ दोहरा ॥ ॥जग्यहिकरतपापन
दहतचाहतस्वर्गकोबास॥ इंद्रलोकलहिभोगवेदिव्यभोगविलास॥ २०॥

१२

॥ ओवी ॥ ॥ तेयज्ञानेसोमपानकरिती ॥ स्वर्गलोकपावावयाइच्छिती
तेणेंपुण्येंइंद्रलोकींपावती ॥ दिव्यदेवभोग ॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
इंद्रादिकरूपें यजूनीबहुधा ॥ केलापुण्यबांधाअक्षयत्वें ॥ १ ॥ मानेचपैंवेदीं
तिहींसोमपानी ॥ मगतेनिदानीघेतीसुखा ॥ २ ॥ इंद्रासनारूढहोतीअमरहृ-
द ॥ घेतीसुखवाडउर्वशीच्या ॥ ३ ॥ दिविचरफेरेघेतीविमानांत ॥ तुकाह्मणे
भूतभविष्यकेलें ॥ ४ ॥ २० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तेतंभुक्त्वास्व-
र्गलोकंविशालंक्षीणेपुण्येमर्त्यलोकंविशंति ॥ एवंत्रयीधर्ममनुप्र
पन्नागतागतंकामकामालभंते ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ते
भोगुनीस्वर्ग सुखासि अंतीयामृत्युलोकापरतोनियेती ॥ प्रपन्नजेयेरितिवे-
दधर्मींगतागतीपावतिकामकामीं ॥ २१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ स्व
र्गींबहुदिनभोगुनियेतीपुण्यक्षयींक्षितीलातें ॥ एवंश्रुतिधर्मानेंसकामपावति
गतागतफळातें ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ फिरआवतभोलोकमेछि
नपुण्यजबहोय ॥ आवागमनजुकरतहेंकामवंतयहलोय ॥ २१ ॥ ॥ ओवी

तेस्वर्गींवासकरिती ॥क्षीणपुण्यें मृत्युलोकायेती ॥ माथिकधर्मआचरती ॥ कामीं काम ॥ २१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ एसेभोगभोगीजंववरीसुकृत ॥ सरल्यापतीनतोचीहोय ॥ १ ॥ हाकफोडीधर्मदूतमहागजरें ॥ तळींयालोटारेउन्मत्तासी ॥ २ ॥ पडेदंडशिरींतेव्हांअंतराळी ॥ विमानडळमळीअधोमुख ॥ ३ ॥ तेजेंभरेनभयाह्मातीभूलोक ॥ ह्मणतीपुण्यश्लोकदांसळला ॥ ४ ॥ कौतुककरीतीनेणतीआपुलें ॥ पापजेंकांकेलेंछळीतसे ॥ ५ ॥ असोहेंनिपुणवेदिकांचींकर्मे ॥ निरोपीतोकर्मेगतागती ॥ ६ ॥ पावतीसरवयाऐसेकामकामीं ॥ तुकाह्मणेआह्मींबरेअसो ॥ ७

श्लोक ॥ ॥ अनन्याश्चिंतयंतोमांयेजनाःपर्युपासते ॥ तेषांनित्याभियुक्तानांयोगक्षेमंवहाम्यहम् ॥ २२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अन्यशंकूनिमानेंचिंतितीभजनीजन ॥ जेनित्ययुक्तत्यांचातोमीयोगक्षेमवाहनों ॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ चिंतुनिअनन्यमातेंसेवितिजननित्ययुक्ततेंज्यण ॥ योगक्षेमतयांचापार्थामीवाहतोंतुझीआण ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा ॥ भगतीकरेजोअनन्यमोहिमेंचित्तराख ॥ जोगछेमतिनकेकरोनिजजनकोंअ-

१३

भिल्लारव॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥अन्यठायींमननघालिती॥ममउपासनाजेक
रिती॥त्यांचायोगक्षेमनिश्चिती॥करणेंमजपडे॥ २२॥ ॥अभंग॥ ॥
अन्यत्यागेंमातेंभजेगर्भवंत॥व्यापारानेणातएकध्यानें॥१॥ चिंतीतीभजतीजन
जेपार्थिवा॥ अभियुक्तसेवानित्यमार्गी २॥ त्याचायोगक्षेमशहेआनंदांत॥वाहतों
मनांतचिंताऐसी॥३॥ मजचिंतानाहींआपूलेननूची॥काळजीभक्तांचीतुकाह्म
णे॥४॥ २२ ॥ ॥श्लोक॥ ॥येऽप्यन्यदेवताभक्तायजंतेश्रद्ध
यान्विताः॥ तेऽपिमामेवकौंतेययजंत्यविधिपूर्वकम्॥२३॥ ॥स
म०॥ ॥अन्यभक्तहिजेदेवांअन्याभजतिभक्तिनें॥ माझीचपूजापरितेहो-
तेंअविधिपूर्वक॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥श्रद्धेनेअन्ययजुनिकरितीतेअन्यदेव
ताभजन॥तेंहिमलाचभजतीनेणुनियांविधिसमात्रमूर्खजन॥२३॥ ॥दोहरा
॥ ॥औरदेवकेभगनजेसेवतश्रद्धावंत॥बिधिछोडेमोंकोंभजतलहतनमेरोअं
त॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥पूजनअन्यदेवनांठायी॥तेंहीमाझेंचघडेपांही॥ १३
विधिपूर्वकसोयी॥नाहींतयाचीकीं॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥येन्हवीकौंते

याअन्यत्रहीदेवा॥भावेंकरीसेवाकोणीप्राणी॥ १॥ अन्यभक्तीभजेअन्यउपासनें
॥येतीभरंवसेनेंआमुच्याघरीं॥२॥ परंतुअविधापूर्वकसंचय॥जेणेयोगेंक्षय-
सर्वस्वाचा॥३॥ नैसेंनकोवीरास्पष्टमीसांगतों॥ शुंतीनकरीतूंतुकाह्मणे॥ ॥
श्लोक॥ ॥अहंहिसर्वयज्ञानांभोक्ताचप्रभुरेवच॥ नतुमामभि
जानंतितत्वेनातश्च्यवंतिते॥ २४॥ ॥समः॥ ॥मीस्वामिभो-
क्त्यांसर्वांयज्ञाचाचपतीतरीं॥ कींमातेंनेणतीतत्वेंजोईशोपाधिबिंबमी॥२४
आर्या॥ ॥ मीसर्वायज्ञांचाभोक्ताप्रभुमजनजाणुनीतत्वें॥ह्मणुनीया
च्यवतीतेकैसेंभजतीलतेमलासत्वें॥२४॥ ॥ दोहरा॥ ॥सबजग्यन
कोभोगताओरसबनकोंईश॥जेममतत्वजानतनहींडारततिनकेधीस॥२४॥ ॥
ओवी॥ ॥मीसर्वयज्ञाचाभोक्ता॥स्वामीसर्वांचाअधिष्ठानकर्ता॥तत्वनने-
णतीतत्वता॥मजनपावतांच्यवतील॥ २४॥ ॥अभंग॥ ॥मीचस्वामी
भोक्ताप्रभूआहूतीचा॥आणीकमंत्राचाअसोकोणी॥१॥ अग्नीममसुखेंगोकुळीं
गिळिला॥यज्ञद्रव्यत्यालाउत्पत्तीमी॥२॥ कींमातेंनेणतीपाहतीतत्वझाडा॥तेथें

तोउघडाईशमीच ॥ ३ ॥ उपाधीकबीजतेंहीमीअर्जुना ॥ ठावकेंसज्जनातुकाह्म
णें ॥ ४ ॥ २४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यांनिदेवव्रतादेवान्पितॄन्यांतिपि
तृव्रताः ॥ भूतानियांतिभूतेज्यायांतिमद्याजिनोपिमाम् ॥ २५ ॥ ॥
सम० ॥ ॥ देवांसदेवताभक्तपितरांसपितृव्रत ॥ भूलेंयजितिते भूतांमातेंमद्भ
क्तपावती ॥ २५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ देवव्रतीस्करांतेंपितृव्रतीपावतानि
पितरांतें ॥ भूतार्चकभूतातेंपावतिमद्भक्तभजनइतरांतें ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा
देवभगतदेवनलहेपितृपूजेपितृधान ॥ भूतजजे भूतहिलहेमोपूजेभगवान ॥
॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देवपितृआराधनाकरिती ॥ भूतेंदेवतांतेभजती ॥
ज्यांभजेत्यांलोकांजाती ॥ मजभजतीमजपावतीने ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
भजनाचींफळेंअसतीबहूत ॥ आह्मीसांगोत्यांतमुख्यचार ॥ १ ॥ देवतोपासनीदे
वांसपावतो ॥ पदवीभोगीनोऐश्वर्याची ॥ २ ॥ पितराउद्देशेंश्राद्धपक्षदर्श ॥ तेणें
घ्यावेहर्षपितृलोकीं ॥ ३ ॥ भूतांचेंयजनसाधनस्मशानीं ॥ अंतींतेचस्थानी
अधीकारी ॥ ४ ॥ आतांमाझीभक्तीमानेंचपावेल ॥ आनंदेंगाईलतुकाजेसा

५॥ ॥२५॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ पत्रंपुष्पंफलंतोयं योमेभक्त्याप्रयच्छति॥ तदहंभक्त्युपहृतमश्नामिप्रयतात्मनः॥ २६ ॥ ॥सम॰॥ ॥ पत्रेंपुष्पेंफळेंपाणीजोजें अर्पील भक्तिनें॥ तेंभक्षितोंजैंनिःकामें भक्तीनेंमजअर्पिलें॥ २६॥ ॥ आर्या॥ ॥ फलफूलदलजलेंहीजोमातेंकरुनिभक्तिअर्पितसे॥ भक्तीनेंआणियलेंतेंमीअमृतचिह्मणोनिवर्पितसें॥ २६ ॥ ॥ दोहरा॥ पान फूलनीरकोंजोआर्चेकरीतप्रीत॥ लेउदियोहोंभगवनकोंकरेप्रेमकेमीत॥ २६॥ ओवी ॥ ॥ पत्रपुष्पफलउदक॥ जेमजदेतीभक्तिपूर्वक॥ तेंमीअंगिकारीआइक॥ भक्तिभावेंकरूनियां॥ २६॥ ॥ अभंग॥ ॥ संकटतेंनाहींवैष्णवापूजेचें स्वल्पहूनवटीचेंवर्मसांगूं॥ १॥ पत्रहोवृक्षाचेंतुळसीचेंबेलाचें॥ फळहीफुकाचेंसांपडेजें॥ २॥ वनफळभिलुटिचेंपरीअसो॥ चवीनगवसोजयामाजी॥ ३॥ नानरीपाण्याचेंसंकटपडेना॥ वोनोमीहीवेनाभक्तीनापें॥ ४॥ भक्षीपसरूनीमुखल्लाडेंकोडें॥ निष्कामआवडेतुकाह्मणे॥ ५॥ २६॥ ॥ श्लोक॥ ॥ यत्करोषियदश्नासियज्जुहोषिददासियत्॥ यत्तपस्यसिकौंतेयतत्कुरुष्वमदर्पणम्॥ २७॥ ॥सम॰

१५ करिसीजेंभक्षिसीजेंजेंदेसीहोमिसीलजें ॥ तपहीकरिसीपार्थाजेंतेंकरिमदर्पण ॥ २७
३ आर्या ॥ ॥ जेंकरिशीजेंखाशीजेंहोमिशिनपशिआणिजेंदेशी ॥ तेंमजकरिअर्प-
णतूंहामीश्रीकृष्णातुजचिउपदेशी ॥ २७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जोकछुकरनखानहैं
जोहोमतजोदेत ॥ अर्जुनजोतूं तपकरेमोहिदेतकरिहेत ॥ २७ ॥ ॥ ओवी ॥
जेंकरणेंआणिभक्षणें ॥ जेंअग्नीसिहोमकरणें ॥ जेंतपींतपसाधणें ॥ तेंमजअर्पणक
री ॥ २७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तूंह्मणसीआह्मीभक्तीकैसीकीजे ॥ श्लोकार्थसां-
गीजेयाचलागी ॥ १ ॥ करिसीकर्महातेंसुखेंजेंभक्षीसी ॥ अथवादानेंदेसीयाचकाला
॥ २ ॥ होमिसीयद्यपिराजसूहयमेधीं ॥ नेमेंतपकधींआचरसी ॥ ३ ॥ पार्थाजेंतेंकरीम
दर्पणसर्व ॥ येकगेल्यागर्वतुकाहोनो ॥ ४ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ शुभाशु
भफलैरेवं मोक्ष्यसेकर्मबंधनैः ॥ संन्यासयोगयुक्तात्माविमुक्तोमामुपैष्य
सि ॥ २८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ फलांबन्याबाइटांहींपासूनीसुटसीअसा ॥ या
संन्यासेंयुक्तचित्तमुक्ततूंमजपावसी ॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ नेणेंत्यजिसीपा-
र्थाशुभाशुभफलाख्यकर्मबंधमला ॥ संन्यासयोगयुक्तहिपावसिहोऊनिमुक्ततूं १५

अमला ॥२८॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ भलेंबुरेंजोकरमहैंतिनतेंछूटतमीत ॥ऊगतजोगसंन्यासकरीमोमिलहोनिहचित ॥ २८ ॥ ॥ ओवी ॥ शुभाशुभफळ॥ कर्मबंधस्फुटेसकळ ॥ संन्यासयोगयुक्त होऊनिकेवळ ॥ तूंमजपावसी ॥ २८ ॥ अभंग ॥ ॥ घेउनीसुकृतह्मएसीदेसीकाय ॥ गोष्टीसुखमायतेचएक ॥ ॥१॥ फळाबन्यावाईटाचातूं विभागी ॥पासोनियांउगीवृत्तीयुक्त ॥२॥ असाया संन्यासेंयुक्तचितेत्वरा ॥पावसीसत्वरामजमुक्त ॥ ३॥ तुकादासगुरुकिंकरपावन जालातेणेंजनउद्धरीलें॥४॥ २८॥ ॥श्लोक॥ ॥ समोहंसर्वभूतेषु नमेद्वेष्योऽस्तिनप्रियः येभजंतितुमांभक्त्यामयितेतेषुचाप्यहम् ॥ २९॥ ॥सम॰ ॥ ॥समभीसकळांभूतींनद्वेषीमजनप्रिय ॥ परिजेभजती प्रेमेंमीत्यांतमजमाजितें ॥ २९॥ ॥आर्या ॥ ॥ मीसमसर्वांभूतींनप्रिय नद्वेष्यहीमजरमाजी ॥ मजभजतीजेप्रेमें मीत्यामाजीहिनेहिमजमाजी ॥ २९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ होंसबठोरसमानहोंमेरेप्रीतननदोह ॥ मोकोंसेवेभगतजोनित्तमेंमो रेमोह॥ २९॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्वभूतांचेठाईं ॥मीसमबुद्धीअसेपाहीं ॥ अ

१६

जवेरीमित्रद्रोही ॥समचिअसे॥ २९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ भूताकृतीभिन्ना छंदयांचेभिन्न ॥साधूसर्वाभिन्नएकमोहो ॥ १ ॥ द्वेषुनाउमटेजेप्रियतेंतैसें ॥ धरत्रीचेअसेशीळजेवीं ॥ २ ॥ वडीलधाकुटासद्गुरुनजाणे ॥ऐसीममताजेणेंसाधीजेगा ॥ ३ ॥ माझेबाईतोचीत्याचेठाईमीची ॥दर्पणबिंबाचीतुकाकळा ॥ ४ ॥ २९

श्लोक ॥ ॥ अपिचेत्सुदुराचारोभजतेमामनन्यभाक् ॥ साधुरेवसमंतव्यःसम्यग्व्यवसितोहिसः ॥ ३० ॥ ॥सम० ॥ ॥जरीअसेदुराचारीभजेमजनआणिका ॥तोतूंसाधूचिमानावाकींत्यांचादिव्यनिश्चय ॥ ३० ॥

आर्या ॥ ॥अस्तुनिदुराचारीहीभजलाहोउनिअनन्यजोभजतो ॥साधुचितोमानावानिश्चयत्याचाबरागमेभजतो ॥ ३० ॥ ॥दोहरा ॥ ॥दुराचारमोंकोंभजेकरीअननकेभाय ॥ताकोतुमसाधुगिनोशुभनिश्चयकेदाय ॥ ३० ॥ ॥

ओवी ॥ ॥असेदुष्टदुराचारी ॥मातेंभजेअनन्यभक्तिनेजरी ॥ तरीतुवांतोसाधूचमानावापरी ॥कींत्याचादिव्यनिश्चय ॥ ३० ॥ ॥अभंग ॥ ॥जरीअसेदुराचारी ॥वाल्हाकोळीयाचेसरी ॥ १ ॥भजेमजनआणिका ॥ शेवजेसाकींत्र्यंब- १६

बका ॥२॥ तोतोसाधूचमानावा ॥ जेथेंदेवसांपडावा ॥३॥ तेथेंनिश्चयदेव ॥ तुकया
नेणोहव्यकव्य ॥४॥ ३०॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ क्षिप्रंभवतिधर्मात्माशश्व
च्छांतिंनिगच्छति ॥ कौंतेयप्रतिजानीहिनमेभक्तःप्रणश्यति ॥ ३१॥
सम० ॥ ॥ तोहोतोशीघ्रधर्मात्मापावतोशांतिशाश्वति ॥ पार्थामद्भक्तनासेनाहेज
गींपैजघालितूं ॥३१॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सत्वरहोतोसकृतीपावेस्थिरशांतिनमिति
जाज्ञातें ॥ मद्भक्तांनाशनसेकरिकौंतेयाअशाप्रतिज्ञानें ३१॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
शीघ्रहोयधर्मातमाशांतलहेबहुभाथ ॥ अर्जुननिहचयजानतूंनहिमोभगतन
साथ ॥३१॥ ॥ ओवी ॥ ॥ तेतात्काळधर्मीहोउन ॥ निरंतरशांतितेंअसतीपा
उन ॥ माझियाभक्तांसिजाण ॥ नाशनाहींअर्जुना ॥३१॥ ॥ अभंग ॥ ॥
तोगाहोतोशीघ्रगती ॥ धर्मात्माहेजाणस्थिती ॥१॥ शांतीशाश्वतपावतो ॥ कींमारुती
मजभासतो ॥२॥ पार्थानासेनामद्भक्त ॥ ध्रुवतेंवीराहेस्वस्थ ॥३॥ पैजघालातूंहेज
गीं ॥ तुकालीनपांडुरंगी ॥४॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मांहिपार्थव्यपाश्रित्य
येऽपिस्युःपापयोनयः ॥ स्त्रियोवैश्यास्तथाशूद्रास्तेऽपियांतिपरांगतिम् ॥३२

सम० ॥ ॥ चांडाळादिकजातीनें पापीतेहि महागति ॥ पावती भजतां मातें स्त्रि
यावैश्यहि शूद्रहि ॥ ३२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ माझा आश्रय करुनी जे कोणी पापयो
निच्या देहीं ॥ स्त्री शूद्र वैश्य तैसे जाती परमगतिन पउनि संदेही ॥ ३२ ॥ ॥ दोहरा
अर्जुन सेवत मोहि जो पापनजो नइ होय ॥ त्रिया सूद्र औरवैस गुनि लहे परमगति सो
य ॥ ३२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ स्त्री वैश्य शूद्र आदिकरून ॥ पापयोनि असोन ॥ माझी
भक्ती केलियानें ॥ तयासीं जाण परमगती ॥ ३२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ चांडाळादिक-
जातीनें ॥ आश्रय घ्यावा संगतीनें ॥ १ ॥ पापीनेंही महागतीनें ॥ येथें गर्जती पुराणें ॥ २
मातें पावती भजतां ॥ येथें नेहे द्वैतवार्त्ता ॥ ३ ॥ स्त्रिया वैश्य शूद्र हि ॥ तुका ह्मणे पार-
नाही ॥ ४ ॥ ३२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ किंपुनर्ब्राह्मणाः पुण्या भक्ता राजर्षय
स्तथा ॥ अनित्यमसुखंलोकमिमंप्राप्य भजस्वमाम् ॥ ३३ ॥ ॥ सम०
पुण्य ब्राह्मण राजर्षि यांचें न वलका यसें ॥ या दुःखा मृत्युलोकीं तूं राजर्षी भज गा मज
॥ ३३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मग तो भक्त ब्राह्मण राजर्षी पुण्य पावती लनिका ॥ भज
तूं भज हा पाउनि नेश्वर नरलोक थोर दुःखनिका ॥ ३३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ द्विजपु

नीतऔरभक्तबरराजऋखीसुखभाय॥ सुखअनित्ययालोककोंमोकोंभजचित्त चाय॥ ३३॥ ॥ ओवी॥ ॥ यापरीद्विजभक्तपुण्यवंत॥ राजऋषीपावतीसमस्त॥ अनित्यसुखलोकपाउनीत्वरित॥ मजभजेतूं॥ ३३॥ ॥ अभंग॥ ॥ पुण्यब्राह्मणराजर्षी॥ गाधिजामदग्न्यऋषी॥ १॥ त्याचेंकायसेंनबल॥ आहेमोक्षत्ववरडोल॥ २॥ अनित्यदुःखमृत्युलोकीं॥ फळहेंचगाअवलोकीं॥ ३॥ मातेंपार्थिवाभजावें॥ तुकयाऐसेंउद्धरावें॥ ४॥ ३३॥ ॥ श्लोक॥ ॥ मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनमस्कुरु॥ मामेवैष्यसियुक्त्वैवमात्मानंमत्परायणः॥ ३४॥ ॥ सम०॥ ॥ मद्रूपींमनमद्भक्तमाझेंयजनवंदन॥ मदाश्रितअसेचित्तयोजितांमजपावसी॥ ३४॥ ॥ आर्या॥ ॥ मद्रूपींमनठवीमद्भक्तीकरिमलानमीयजरे॥ यापरिमनासियोजुनिमदाश्रयेंपावसीमलागजरे॥ ३४॥ ॥ दोहरा॥ ॥ मोकोंभजेनिचिंतनकैमोहिमोनेमनराख॥ यहजुतमोहिमिलेत्योंमनसोअभिलाख॥ ३४॥ ॥ ओवी॥ ॥ माझेठायींअंतःकरण॥ भक्तिरूपमजअर्पण॥ मजउद्देशेंयोगकरून योजितांमजपावसी॥ ३४॥ ॥ अभंग॥ ॥ आतांप्रसंगांतीगोष्ट॥ तुसींबोलूं

एकस्पष्ट ॥१॥ मनज्याचेंमाझ्यारूपीं ॥ भक्तीमाझ्याजेशागोपी ॥ २॥ माझेंयज
नवंदन ॥राधाप्रियनंदसून ॥ मदाश्रितचित्तअसे ॥ मजपावेतुकाकैसें ॥४॥ ३४
इतिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु० राजविद्याराजगुह्ययोगोनामनवमोऽध्यायः ९
॥इतिटीकासमश्लोकींअध्यायानवमावरी ॥ श्रीपार्थसारथी
वामन॥ कर्त्ताजोवामनमनोरथी ॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसामध्याजीचाअर्थ॥नवमी
ऐकेभलापार्थ ॥१॥ प्रसंगसंपलायेथुनी ॥ भावजाणावासज्जनीं ॥ २॥ राजविद्या
राजगुह्य ॥ योगवर्णिलासेपाहे॥ ३॥ श्रवणपठणोंसंशय ॥ तुकाह्मणेलयाजाय
४॥ ९॥ ॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांनवमोऽध्यायः ९
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ शुभंभवतु ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः छ

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥विभूतिसप्तमाध्यायींबोलिलादश्
मांतया॥त्याचाबोलेलविस्तारकरितांप्रश्नअर्जुन॥१॥आरंभींनिजभक्तीची
अन्यभक्तीपरीसजो॥उत्कर्षपूर्वअध्यायींबोलिलातोचिवर्णितो॥२॥ ॥श्लो
क॥ भूयएवमहाबाहोशृणुमेपरमंवचः॥यत्तेहंप्रीयमाणायवक्ष्यामिहितका
म्यया॥१॥ ॥सम०॥ ॥पुन्हाआईकहामाझाबोलउत्तमजोतुझ्या॥हितार्थ
बोलतोंकींतूंश्रवणेंप्रीतिपावसी॥१॥ ॥आर्या॥ ॥पुनरपिहिमहाबाहोक
थितोंमीपरमवचनबापरिस॥तुजमीहितगुजवदतोंतूंपरमप्रियमलाहिबाप
रिस॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥फेरबाततोसोंकहतकृष्णअर्जुनचितलाय॥होंप्रस
न्नतोसोंकहतनरेहितकेभाय॥१॥ ॥ओवी॥ ॥कृष्णाह्मणेअर्जुना॥ऐक
माझेपरमवचना॥तूंसखाह्मणून॥हितोपदेशितोंतुझियाहितालागीं॥१॥
॥अभंग॥ ॥अहोऐकाविद्वज्जना॥संतचतुरसज्जना॥१॥माझीदुर्ब
ळाचीमती॥मानकराठेउनिप्रीती॥२॥जेणेंरंजेतुमचेंचित्त॥नसेसाहित्याच
हात॥३॥बहुपंडितांपुढारी॥लाजेअर्पिकावैखरी॥४॥आतांलागलेजेका

से॥ नयेसांडूत्याप्रकारें॥५॥ बाळमित्ररंकगोष्टी॥ देवेंऐकिल्यागोमटी॥६॥
येथेंवाटेन्नालजोडी॥ तेथेंकेतुलीघोंगडी॥७॥ तुमचेंकेणेंकापुराचें॥ माझें
तेणेंकापुसाचें॥८॥ जेथेंखवळलेरणशूर॥ त्यांतगारयाचाबडिवार॥९॥ परि
ईश्वराकरितां॥ मजसांपडलीगीता॥१०॥ तिच्यासंगेंअंगीकार॥ केलानरीद्या
वाथार॥११॥ आतांदेवाचाहीदेव॥ बोलेदन्नामीवासुदेव॥१२॥ कींकिरीटीपु
न्हाऐक॥ बोलमाझाहारसीक॥१३॥ तुझ्याहितालागीवदे॥ नात्यामीसेंअंतरिं
नांदे॥१४॥ हितज्ञयाचेंजाणीव॥ प्रीतिमानसीस्वभाव॥१५॥ तुकाह्मणेभावार्थि
या॥ देवबोलिलाकौंतेया॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥नमेविदुःसुरगणाःप्रभवंन
महर्षयः॥अहमादिर्हिदेवानांमहर्षीणांचसर्वशः॥२॥ ॥सम०॥ ॥महर्षी
देवहीमाझ्याप्रादुर्भावासनेणती॥ कींमीमहर्षीदेवांचासर्वांचाआदिकारण॥
२॥ ॥आर्या॥ सुरगणआणिमहर्षीनेणतिमाझाकुणीचसंभवतो॥ मीआ
दिचराचराचामजपासूनहोयसर्वसंभवतो॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥देवरुखीजाने
नहिंमोउतपतरेमीत॥ देवरुखिनकेआदिहोंनितरहतपुनीत॥२॥ ॥ओवी

॥ ॥माझीउत्पत्तिनेणतीसुरवर॥आणिऋषीहीसमग्र॥हेनेणतीयाचेंउत्त
र॥यांचीउत्पत्तिमजपासूनी॥२॥ ॥अभंग॥ ॥पार्थादेवइंद्रादिक॥अथ
वाऋषींचेनायक॥१॥आमुचाप्रादुर्भावयांते॥नसमजलानिगममत्तें॥२॥
कीमीदेवांमहर्षींचा॥आदिकारणसर्वांचा॥३॥तुकाह्मणेबीजास्तव॥जा
हलातरुनेणेदेव॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥योमामजमनादिंचवेत्तिलोकमहेश्व
रम्॥असंमूढःसमर्त्येषुसर्वपापैःप्रमुच्यते॥३॥ ॥सम०॥ ॥जाणेअज
अनादिलेंसुख्यासर्वेश्वरामला॥सुज्ञतोचिमनुष्यांतबंधापासूनिसूटतो॥
३॥ ॥आर्या॥ ॥जोमीलोकमहेश्वरअनादिजोमीअसेंमजसमजला॥
तोनिष्पापशिरोमणितोचिअसंमूढजाणनामजला॥३॥ ॥दोहरा॥
॥अजअनादिजगदीसपुनीमोकोंलखतजुकोय॥ सबमेंग्यानीवोहिबढो
पापनडारतधोय॥३॥ ॥ओवी॥ ॥मजअनादिलेंमातें॥जाणेजोकांस
र्वेश्वरातें॥तोचिसूज्ञमनुष्यांत॥बंधापासूनियांसुटे॥३॥ ॥अभंग॥
सूज्ञत्यासिआह्मीह्मणूं॥माझेंमहात्म्यलागेवर्णूं॥१॥अजअनादिलेंईश्वा॥

मुख्यसर्वांजोसर्वज्ञा ॥२॥ मनुष्यांतबांधातुनी ॥ तोसुटलातूंहें मानीं ॥३॥ तों
२ डुदेखलीच्चगोष्ट ॥ नव्हेतुकयानेदुकष्ट ॥४॥ ३॥ ॥श्लोक॥ ॥बुद्धिर्ज्ञानम
संमोहः क्षमासत्यंदमःशमः ॥ सुखंदुःखंभवोभावोभयंचाभयमेवच ॥ ४॥
सम० ॥ ॥बुद्धिज्ञानक्षमासत्यशांतिइंद्रियनिग्रह ॥ मोहनाशसुखेंदुःखेंज
न्ममृत्युभयाभय ॥४॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानअसंमोहसख्याशमदमपार्थान
शीचजाणमती ॥ सुखदुःखभयाभयहीअभावसत्यक्षमाहिउत्तमती ॥४॥
॥दोहरा॥ ॥बुद्धिग्यानयमदमछमाअव्याकुळताहोय ॥ सुखदुःखभाव
अभावयहऔरअभेदजुहोय ॥४॥ ॥ओवी॥ ॥बुद्धिज्ञानमोहनाहीं ॥ क्ष
मासत्यदमशमही ॥ सुखदुःखउत्पत्तिनाशनाहीं ॥ भूतांचेभावहेपृथक् ॥४॥
॥अभंग॥ ॥आतांसत्पुरुषकैसा ॥ जगींमान्यसांगूंतैसा ॥१॥ बुद्धिज्ञान
क्षमासत्य ॥ निजशांतीचिअगत्य ॥२॥ करीइंद्रियनिग्रहो ॥ चंद्रकळेयासनि
राहो ॥३॥ मोहनाशसुखदुःखें ॥ जन्ममृत्युभयेंहरिखें ॥४॥ तुकाकरितोवि
नंती ॥ कृष्णसांगेकमळापती ॥५॥ ४॥ ॥श्लोक॥ ॥अहिंसासमतातुष्टि २

स्तपोदानंयशोयशः॥भवंतिभावाभूतानांमत्तएवपृथग्विधाः॥५॥ ॥सम०
॥ ॥तपदानदयासाम्यतृप्तिकीर्तीअकीर्तिही॥होतीमजचिपासूनीभूतांचेभा
वहेपृथक्॥५॥ ॥आर्या॥ ॥संतोषदानसमतायशअपयशतपतशीअहिं
सारे॥भूतांचेबहुविधहेमजपासूनिहोतिभावहेसारे॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥सं
तोखअहिसादानतपसमअपेसजोजान॥जीवनकोंसबभावयहमोतेंहोन
तआन॥५॥ ॥ओवी॥ ॥अहिंसासमतासंतोष॥तपदानयशअपेश॥स
र्वभावउपजतीजीवास॥तेवेगळेमजपासूनी॥५॥ ॥अभंग॥ ॥तपदा
नदयासाम्य॥तुष्टिकीर्तीअकीर्तिगम्य॥१॥होतीमजचीपासूनी॥ऋतुजेसे
नभस्थानी॥२॥भूतांचेहीपृथक्भाव॥लहरीप्रतीसिंधुठाव॥३॥तैसेंरवे
ळणेंययाचें॥अंतिआसुच्यातुकयाचें॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥महर्षयः
सप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्तथा॥मद्भावामानसाजातायेषांलोकइमाःप्रजाः॥
६॥ ॥सम०॥ ॥सप्तऋषीमनूचौघेसनकादिकमानस॥पूर्वीमद्भक्तहेजा
ले लोकींयाज्यांचियाप्रजा॥६॥ ॥आर्या॥ ॥सप्तर्षिचारपूर्वजमनुहेमा

नससमभ्रमद्भाव ॥ जालेलोकींत्यांच्या प्रजाहिज्यांचामहान् हिअनुभाव ॥
६ ॥ ॥दोहरा॥ ॥सप्तरुखीचारोमनूमोमननेंज्नुउदेन ॥ सबलोकनमेंहै
भरोहोइनहीकोगोत ॥ ६ ॥ ॥ओवी॥ ॥ऋषीआणिच्यारीमनू ॥ हेसर्व
मजपासून ॥ सृष्टीजाहलीत्यापासुन ॥ ह्मणोनहेलोकमाझीप्रजा ॥ ६ ॥
॥अभंग॥ ॥कौंशिकभारद्वाजादिक ॥ सप्तऋषीवैकर्णिक ॥ चौघेमनुमिळू
नियेक ॥ अकराजाहलेसंख्येनें ॥ १ ॥ सनकसनंदनथोर ॥ बुधसूर्यसनत्कुमा
र ॥ मानसपुत्रहेसाचार ॥ पैंधात्याचेयोळखें ॥ २ ॥ पूर्वीजालेहेमत्कृत्य ॥ त्याग
सर्वांचाविरक्त ॥ परीपाहतांज्यांचीव्राक्त ॥ प्रजात्यांच्यालोकींया ॥ ३ ॥ तुकाह्म
णेआणिकयेक ॥ श्लोकब्रह्मांडनायक ॥ बोलेलतोपुण्यश्लोक ॥ सावधानऐ
किजे ॥ ४ ॥ ६ ॥श्लोक॥ ॥एतांविभूतियोगंचममयोवेत्तितत्वतः॥ सोऽ
विकंपेनयोगेनयुज्यतेनात्रसंशयः ॥ ७ ॥ ॥सम०॥ ॥जोहीविभूतिहायो
गमाझाजाणेलतत्वता ॥ तोमातेंअचळेंयोगेंयोजेयेथेंनसंशाय ॥ ७ ॥ ॥आ
र्या॥ ॥माझेविभूतिलाहीजाणेयोगासितत्वतायोगी ॥ किमपिहिसंदेहनसे

अनिदृढयोगासिहोयसंयोगी॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरोजोगविभूतिकोंतत
वग्यानजोलेत॥ निश्चळजोगहिसोलहतरहनज्जुयाहीहेत॥७॥ ॥ओवी
॥ ॥ऐसामजपासूनिविस्तार॥मजजोजाणेनर॥तोदृढयोगपावेनिर्धार॥
येथेंनाहींसंशयो॥७॥ ॥अभंग॥ ॥एवंविभूतियोगांस॥कींमीआलाय
सर्वांस॥व्यापुनिवेगळेपणास॥जोजाणेलजाणता॥१॥तोचकोणेंऐकेव
ळे॥येईउनियांस्वरूपींमिळे॥हेंहीनकोहृदयव्याळे॥टाकूंमुद्रातयाची॥२॥
ह्मणउनिअचलाअन्वयें॥मातेंयोजुनीसंशयें॥तुकयाचीकृपाहोये॥ तोभु
कऐसाअनुभवी॥३॥ ७॥ ॥श्लोक॥ ॥अहंसर्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वंप्रव
र्त्तते॥इतिमत्वाभजंतेमांबुधाभावसमन्विताः॥८॥ ॥सम०॥ ॥मीउद्भव
समस्तांचामजपासूनिसर्वंही॥ऐसेंजाणोनिभजतीअभिज्ञमजभक्तिनें॥
८॥ ॥आर्या॥ ॥उद्भवमीसर्वांचाप्रवर्ततेंमजहिपासूनीसारें॥हेंजाणुन
मजभजतीबुधतेहोतीनलिप्तसंसारें॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥होंहीईश्वरज
गतकोंमोहितेंसबहोय॥ ग्यानवंतयहजानिकेंमोहीसेबनजोय॥८॥ ओ

वी॥ ॥मीसर्वांसउत्पत्तिस्थान॥प्रवृत्तीसर्वमजपासून॥ऐसेंजाणोनि
सर्वमाझेंकरितीभजन॥ज्ञानीभावयुक्तहोवोनियां॥८॥ ॥अभंग॥
॥नाहिंमजवीणकाहीं॥उदकाविणरसनाहीं॥बरेंविचारुनियांपाहीं॥मीउद्भ
यसर्वांचा॥१॥मजपासोनीसर्वही॥भारभूताचळामही॥शेषकेलाकूर्मतोही
॥आहेवराहआधारें॥२॥त्यासहीधर्ममूळलिंग॥स्तंभत्याचाआहेसंग॥पुढें
नसूचेजग॥ह्मणतीआधारअच्युत॥३॥ऐसेंजाणोनिभजती॥अभिज्ञाचीअ
तिप्रीती॥तुकाविनवितांचित्तीं॥संन्नायउडेपरिवारें॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥म
च्चित्तामद्गतप्राणाबोधयंतःपरस्परम्॥कथयंतश्चमांनित्यंतुष्यंतिचरमंति
च॥९॥ ॥सम०॥ ॥माझ्याठायींप्राणचित्तबोधितीजेपरस्परें॥वर्णितीस
र्वदामातेंसंतोषेंगातिनाचती॥९॥ ॥आर्या॥ ॥वर्णितिसंततमातेंपरस्प
रेंबोधितीसुधीरमती॥मजवरिचित्तप्राणहिठेवितिसंतोषतीसुधीरमती॥
९॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रानचित्तमेमोकोंधरनबुध्धिपरस्परदेत॥मेरोचरितकहन
नीतमानतोरवसुखलेत॥९॥ ॥ओवी॥ ॥माझेठायींचित्तठेउनी॥माझीगा

थाकरूनी ॥ राहेसंतोषीहोउनी ॥ गाननाचत ॥ ९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सर्वसाध
नाच्याकळा ॥ प्राणचित्तहेचपळा ॥ स्थिरावल्यायेकपळों ॥ मगउणेंतेंकाय ॥ १ ॥
यासमाझाबोधदावी ॥ वळेतरियुक्तबरवी ॥ नातरीआस्थासोडावी ॥ स्फुरेवंघ्या
वींमन्नामें ॥ २ ॥ मगमीकाळचीकाळाचा ॥ ग्रासकरीनरवळाचा ॥ परीआस्ति
कस्थळाचा ॥ नेदीपडोंअंतर ॥ ३ ॥ मगवर्णितीसर्वदा ॥ गातीमंन्नामसंपदा ॥
कोणीनाचेसंवादा ॥ ऐकोनीतुकयाच्या ॥ ४ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तेषांसतत
युक्तानांभजतांप्रीतिपूर्वकम् ॥ ददामिबुध्दियोगंतंयेनमामुपयांतिते
॥ १० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तयांऐश्यासदायुक्तांभजतांप्रीतिपूर्वक ॥ देतोंतोमीबु
ध्दियोगज्याणेंतेंमजपावती ॥ १० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तेनित्ययुक्तमातेंप्रीतीनेंभ
जतित्यासकामातें ॥ तोबुध्दियोगदेतोंपावतिजेणेंधनंजयामातें ॥ १० ॥ ॥ दोह
रा ॥ ॥ सेवतमोकोंजेसदांभगतीजोगकेंभाय ॥ भलीबुद्धिवेलतहेंरहतजुमो
मेंआय ॥ १० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऐसेनिरंतरभक्तियुक्त ॥ तेप्रीतिकरोनिमजभज
तीअत्यंत ॥ तयांसियोगज्ञानदेईनबहुत ॥ जेणेंतेमजपावती ॥ १० ॥ ॥ अ

५

भंग॥ ॥नयांऐसासदायुक्त॥जेवींकौरवींदेवव्रत॥प्रपंचींअसोनिविरक्त
॥श्रेष्ठमाथावंदिती॥१॥प्रीतीपूर्वकभजनासी॥केल्याह्मणसीकायदेसी॥
तरिबुद्धियोगाकैसी॥वृद्धीकरितोंहेंनवल॥२॥मजजेणेंकांपावती॥ऐशी
अचळकरितोंमती॥तुकयाआंगींप्रळयगती॥लागेनाचसर्वथा॥३॥१०॥
॥श्लोक॥ ॥तेषामेवानुकंपार्थमहमज्ञानजंतमः॥नाशयाम्यात्म
भावस्थोज्ञानदीपेनभास्वता॥११॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानदीपेंरूपेनेंमीत्यां
चेंचित्तमनाविनतों॥अज्ञानेंजेजडभ्रांतीज्ञानार्केंतीसनाशितों॥११॥ ॥आर्या
॥ ॥मीहृदयस्थनयांच्याकरुणेनेंज्ञानदीपलावोनी॥देतोंआत्मस्फुरवातेंअ
ज्ञानातेंलयासनेवोनी॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥तमअग्यानदूरिकरीदयावंत
वेहोत॥करजुतमकेहियमेंग्यानदीपउदोत॥११॥ ॥ओवी॥ ॥नयांउपज
लियांअज्ञानअंधकार॥त्यावरीमीरूपाकरींकरुणाकर॥ज्ञानदीपहासोज्ज्व
ळनिरंतर॥अज्ञाननाशीतयांचें॥११॥ ॥अभंग॥ ॥योगरूपेंचाखडतर॥
नासननभाका अंधार॥ज्ञानदिवासुखआकार॥स्फुरवेंहातींवागवी॥१॥जें ५

अज्ञानजडद्वाड॥ भ्रांतिलावितेंकवाड॥मगनदिसेमहागाढ॥मध्यरात्रीं
अमावासी॥२॥मगज्ञानार्कझळकतां॥नमपळवीदिगंता॥तैंगासौख्या
चामागना॥तुकाजाहालाहोनाकीं॥३॥ ११॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच
॥ ॥परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंभवान्॥पुरुषंशाश्वतंदिव्यमादिदेव
मजंविभुम्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥परब्रह्मअधिष्ठानतूंतोंअत्यंतपावन॥ आ
त्माशाश्वतजोदिव्यआदिदेवअजप्रभु॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥तूंचिपरब्रह्मविभू
पुरुषपरंधामदिव्यशाश्वततूं॥अजआदीअव्ययतूंपरमपवित्रहिजगतसटीं
तंतू॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥परब्रह्मपवित्रतमपरमानंदकोंधाम॥अबिनाशी
अजपुरुखहैआदिदैवतनाम॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेअगापरब्र
ह्मा॥पवित्रतूपरंधामा॥सत्यपुरुषशाश्वतनामा॥आदिदेवतूंनित्यप्रभो॥
१२॥ ॥अभंग॥ ॥अर्जुनबोलेविनयेंभावें॥काहींवाक्यआईकावें॥ये
कअपराधस्वभावें॥आमुचाआह्मावाटतो॥१॥नोचिबोलूनदाखऊ॥राखों
कायसाआपाउ॥जेणेंघेतलासेजीउ॥तोकाळज्वरटाकावा॥२॥परब्रह्मअ

धिष्ठान॥तुझें अत्यंत पावन॥आत्मा शाश्वत निधान॥आलें येथें कळोनी॥३
॥आदि देहीं दिव्य मूर्ती॥अज प्रभु वराकीर्ती॥मातें समजली धृती॥तुकयावे
त्रयासारिखी॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिर्नार
दस्तथा॥असितो देवलो व्यासः स्वयं चैव ब्रवीषि मे॥१३॥ ॥सम०॥
॥येरिती ह्मणती तूतें ऋषि देवर्षि नारद॥देवल व्यास असित स्वयेंही सांगसी
मज॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥यापरि सांगसि तूंही वदति सकळ ऋषि हि तूज दिव्या
स॥देव ऋषी नारद तो देवल असित हि तसा मुनी व्यास॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥
सब रुखि येह बिध कहत नारद देवल हि जान॥व्यास असित तुम ही कहे तातें सा
चो मान॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥हें मज सांगितलें ऋषीश्वरीं सर्व॥देवर्षि नारदादि
क देव॥असित देवल व्यासादिक देव॥तें च स्वयें तूं सांगसी॥१३॥ ॥अभंग॥
॥यारिती ह्मणती तूतें॥घेऊन श्रुतींचीं संमतें॥ऋषी राजर्षि सहितें॥नारदादि
देवऋषी॥१॥देवल व्यास असित॥स्वयें येउनी सांगत॥उमजलें जया हित॥सं
जया ऐसें आमुचें॥२॥परी काळसर्प डसे॥तनू व्यापिली सारा ऐसें॥न ये समज

उद्देशों॥आतातुकागहिंवरे॥३॥१३॥ ॥श्लोक॥सर्वमेतदृतंमन्येयन्मांवदसि
केशव॥नहितेभगवन्व्यक्तिंविदुर्देवानदानवाः॥१४॥ ॥सम०॥ ॥हेंसर्व
सत्यवाटेजेंकेशवामजसांगशी॥भगवंतातुझीव्यक्तीनेणतीदेवदानव॥१४॥
॥आर्या॥ ॥जेंवदसिकेशवामजतेंमीअवघेंहिमानितोंसाच॥व्यक्तीस्फरास्फरतु
झीनेणतिभगवंतअससिऐसाच॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकछुतममोसोंकह्यो
मानतहोंसत्तभाय॥दानवदेवनजानहीतुमप्रगटकेदाय॥१४॥ ॥ओवी॥ स
र्वहितुवांमजसांगितलें॥तितुकेंमजसाचितमानिलें॥भगवंताज्ञानउपजलें॥देव
दानवांनकळेकीं॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥हेंअजीचवाटेसत्य॥पहिलीनाधरूंअ
गत्य॥गाणेंऐकोंउपांगीत॥नादींजीवठेउनी॥१॥तुह्मावरीभावकैसाजीवलगूस्फ
हृदजैसा॥आजउमटलाठसा॥परब्रह्मानवसुखें॥२॥हेभगवन्तुझीव्यक्ती॥दै
त्यदानवनेणती॥तेथेंआमुचापाडकिती॥तुकातरिमनुष्य॥३॥१४॥ ॥श्लोक
॥ ॥स्वयमेवात्मनात्मानंवेत्थत्वंपुरुषोत्तम॥भूतभावनभूतेशदेवदेव
जगत्पते॥१५॥ ॥सम०॥ ॥प्रकाशोंस्वस्वरूपातूंजाणसीपुरुषोत्तमा॥भूत

पाळकभूतेशादेवदेवाजगत्पती॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥आपणचिआपणातूंजाण
शिबापास्वयेंस्वराधीशा॥भूतोद्भवकरदेवाभूतेशादेवदेवजगदीशा॥१५॥ ॥दोह
रा॥ ॥आपनकोआपनलखोतुमपुरुषोतमदेव॥जाननउपजावतरहनपालत
देवनदेव॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥तूंआपआपणातेंआत्मा॥जाणशीतूंपुरुषोत्तमा
॥भूतभावनहेमहिमा॥देवाधिदेवाआहेतुझी॥१॥ ॥अभंग॥ ॥स्वप्रकाशाचें
रूप॥आंगेंहोसीस्वयंरूप॥सर्वजाणतयांचाभूप॥पुरुषोत्तमपुरुषीं॥१॥भूतपा
ळकभूतेशा॥देवदेवजगपरेशा॥आमुचीपुरविजेआशा॥हेचइच्छालक्ष्मनीं॥
२॥वस्रुदेवबंदीस्तव॥निवटिलादैत्यराव॥मजवाटेवासुदेव॥जालामजकरितां
॥३॥मोहबंदीपडलोंहोतों॥तवरूपेंमुक्तजालोंतों॥तुकावरदेंतरलातो॥गुरुदास
हेंवाणू॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥वक्तुमर्हस्यशेषेणदिव्याह्यात्मविभूतयः
॥याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वंव्याप्यतिष्ठसि॥१६॥ ॥सम०॥ ॥वि
भूतीज्यातुझ्यादिव्याअशेषेंसांगत्यामला॥हेलोकज्याविभूतीनेंव्यापूनिअसतोसि
तूं॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥दिव्यविभूतीअतुल्यासांगाव्यामजहित्याविभूतीनीं॥

यदुकुलचकोरचंद्रा व्यापिसिहेलोकतूंविभूतीनीं॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥निजविभूतमोसेंकहोप्रभुजीचितकेचाय॥जोबिभूतीश्रीकृष्णज्जुरहीजगतमेछाय॥१६॥

॥ओवी॥ ॥समस्तदिव्यतुझियाविभूती॥तूंसांगगामजप्रती॥जिहींविभूतीं श्रीपती॥त्रिभुवनव्यापोनआहेसी॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥तुझ्याविभूतिज्यादिव्यह्मणती॥पांगलीसेकीर्तीमहीपृष्ठी॥१॥अन्नोषआद्यवीमातेंनिरोपावी॥यत्नातूं गोसावीसंपादींहें॥२॥ विभूतीनेलोकव्यापूनीहेदेख॥असतोसीव्यापकसदोदित॥३॥तुकयाआनंदसांगतांसंवाद॥कींप्राप्तीवरदनोहीसरवी॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ कथंविद्यामहंयोगिंस्त्वांसदापरिचिंतयन्॥ केषुकेषुचभावेषुचिंत्योसिभगवन्मया॥१७॥ ॥सम०॥ ॥योगेश्वराकसातूंतेंजाणोनिचिंतितोंसदा॥आहेसचिंतनायोग्यतूंरूपींकोणकोणत्या॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥चिंतुनितुजलाकैसेंजाणावेंम्यांमनांतयदुवंशा॥कोण्याकोण्याभावींचिंतूंकेसातुझ्याविशिष्टांशा॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥ध्यानतुह्मारोकरतप्रभूकैसेंजानोनोहि॥कोनपदारथमेंलखोसोंसमजावोमोहि॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥योगेश्वरातुझेंचिंतन

करितां॥तुजकैसेया रितीजाणावें अनंता॥ तुझें ध्यानकोणे स्थळीं आलां॥ तें भ
गवंतामजसांगें॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥कैसें योगेश्वरातूं तेंया अंतरा॥ चिंतोनि
संसारामुक्तहोणे॥१॥ सदामीं चिंतीतों तुजठावा आहेतो॥ आहेसी सांगलूं कोण्या
रूपें॥२॥ योग्यया चिंतनीं जेणें मोक्षदानीं॥ नेंतें स्थूळध्यानीं प्रगटी देवा॥३॥ शेषा
सीनकळे तुकी अगम्यलीळे॥ अंथुरणीवळेयाचलाजा॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥वि
स्तरेणात्मनोयोगं विभूतिंचजनार्दन॥ भूयःकथयतृप्तिर्हिशृण्वतोनास्ति
मेऽमृतम्॥१८॥ ॥सम०॥ ॥विस्तारें आपुला योग विभूती हि जनार्दना॥
मागुती सांग मी तृप्त नव्हे या श्रवणामृतें॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥अपुली पुन्हा सवि
स्तर विभुती आणि योग सांग बहु धातो॥ तुझिया वचन सुधेच्या श्रवणें माझा हि जी
व बहु धातो॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्या विभूती आपनी कहियह ज्जु मो सों देव॥
मोकों तृपत न होत है सुनत अभिरस भेव॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥तुझ्या विभूती आ
त्मयोग विस्तारें करून॥ वेळोवेळां ऐकतां होय अमृतपान॥ हें मज प्रसन्न होऊन॥ सां
ग स्वामी जनार्दना॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥विस्तारें आपुला योग हा संचिला॥ ह्म

णसीनाहिंदिल्हाकोणापुढें ॥१॥ परिमीअनन्यजाणोनीअमान्य॥केल्याहेंजधन्यबाधी
तुज॥२॥जनार्दनाविभूतीवदाव्यामागुती॥कांजेनव्हेतृप्तीश्रवणामृतें॥३॥अमृतअ
मरकरीगणतीवर॥तुझीअगोचररूपास्फधा॥४॥आतांअर्जुनाचीआज्ञांकाजीवींची
॥ फेडितीकृष्णाचीपूर्णदया॥५॥ तो चित्ताब्दऐका सावधकरीतुका॥ व्यापारलटिका
सोडाह्मणे॥६॥१८॥श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥हंततेकथयिष्यामिदि
व्याह्यात्मविभूतयः॥ प्राधान्यतःकुरुश्रेष्ठनास्त्यंतोविस्तरस्यमे॥१९॥
॥समा०॥ ॥हर्षेकृष्णाह्मणेदिव्याविभूतीआपुल्यातुतें॥सांगेनपरिमुख्यत्वेंअंतज्य
विस्तरानसे॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥त्यामुख्यआपुल्याहीदिव्यविभूतीदयाअ
कूपार॥मीसंक्षेपेंकथितोंविस्तारामाझियानसेपार॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जु
नतोसोंहोंकहतनिजबिभूतबिस्तार॥मूरखजितेंतेहिकहोहियकेदीननहार॥१९॥
॥ओवी॥ ॥कृष्णह्मणेअर्जुनाप्रती॥माझ्यादिव्यविभूतीबहूतअसती॥त्यां
माजीसांगेनश्रेष्ठतुजप्रती॥येरापाहातांअंतनसे॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥हर्षेकृ
ष्णह्मणेदिव्याह्याजाणणें॥ विभूतीस्वमनेंप्रकाशीतों॥१॥ तूतेंयाआपुल्याऐश्वासां

९ गितल्या ॥ होतील ऐकिल्या नाहीं ऐशा ॥ २ ॥ प्रत्यक्ष पाहासी साक्षात्कार घेसी ॥ परि
नसे त्यासी आदी अंत ॥ ३ ॥ सांगे न मुख्यत्वें परिसे निज सत्वें ॥ तुकया धन्य त्वें नांव जेणें
नी ॥ ४ ॥ १९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ॥
अहमादिश्च मध्यं च भूतानामंत एव च ॥ २० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ विभूति मुख्य
मी आत्मा सर्वांच्या आशयीं स्फुरें ॥ जडाचा आदि मध्यांत घटाला मृत्तिका जसी ॥ २० ॥
॥ आर्या ॥ ॥ सकळा भूतांच्या मी हृदयीं आत्मा असें गुडाकेशा ॥ मी आदि मध्य अं
त हि भूतांचा जाण मज हृषीकेशा ॥ २० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सब जीव के हियमे मोही आत
मजान ॥ आदि अंत और मध्य हों मोही सबमे मान ॥ २० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ पार्था गा
अवधारी ॥ मी आत्मा सर्व भूतांचे शरीरीं ॥ मी आदि मध्य निर्धारीं ॥ मीच अंत सर्व भू
तांचा ॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ विभूती मुख्य मी आत्मा नरस्वामी ॥ निळी माते व्यो
मी व्यापे जैशी ॥ १ ॥ सर्वांच्या आशयीं स्फुरे सर्वां ठायीं ॥ रिक्तपण नाहीं अणूभर ॥ २ ॥
आदि जडाच्या मध्यांत युक्तीच्या ॥ वैष्णव शक्तीच्या आधारें त्या ॥ ३ ॥ घटाला मृत्ति ९
काजेवीं व्यापी ऐका ॥ तैसा आत्मा तुका एकविध ॥ ४ ॥ २० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ आदि

स्यानामहंविष्णुर्ज्योतिषांरविरंशुमान्॥ मरीचिर्मरुतामस्मिनक्षत्राणा
महंशशी॥२१॥ ॥सम॰॥ ॥विष्णूअदितिपुत्रांतद्दयंज्योतीनसूर्यमी॥म
रीचीनाममरुतींनक्षत्रामाजिचंद्रमी॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥अदितिसुतींमीविष्णू
पार्थाज्योतिर्गणांतमीचरवी॥मरुतामाजिमरीचीभगणामाजीशशीतनूबरवी॥२१
॥ ॥दोहरा॥ ॥आदितनमोबिष्णूहोंज्योतिनमेंरबिदेव॥बायनमांझमरीचीहों
तपनमेंससिदेव॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥अदितिपुत्रांतमीविष्णू॥तेजांतमीअसेंभा
नू॥मरुद्गणामाजिमरीचिहोउन॥नक्षत्रांतशशीमी॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥अदिति
आदित्यप्रसवलीसत्य॥बारावासांप्रतअहंविष्णू॥१॥ दृश्यज्योतियांतसूर्यमीसा
क्षात॥तरीप्रकाशीतपृथ्वीपटा॥२॥मरीचीमरुतचंद्रताराकांत॥औषधीपोशीत
रश्मिस्पर्शें॥३॥क्षयकलंकानीगेलाजरिव्यापुनी॥सदाशिवमूर्ध्नीविराजला॥४॥
२१॥ ॥श्लोक॥ ॥वेदानांसामवेदोस्मिदेवानामस्मिवासवः॥इंद्रिया
णांमनश्चास्मिभूतानामस्मिचेतना॥२२॥ ॥सम॰॥ ॥सर्ववेदींसामवेदइं
द्रदेवांतमींअसें॥इंद्रियांमाजीमनमीभूतामाजिप्रतीतमी॥२२॥ ॥आर्या॥

इंद्रियांमाजीमनमीपार्थावेदांतजाणसामातें ॥ भूतांतचेतनामीस्फुरांतमीइंद्रजा
१० णयामातें ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सामवेदहोंवेदमें बिंद्रअमरगणमांह ॥ जीवन
मोंहोंचेतनामन बिंद्रिनकोंनाह ॥ २२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ वेदांमध्येंसामवेद ॥ देवांतइं
द्रमीप्रसिद्ध ॥ इंद्रियांतमनसंबंध ॥ जीवांचेंचैतन्यमी ॥ २२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सर्वां
वेदांमाजीसामवेदआजी ॥ प्रगटलातेजीमाझ्यारूपीं ॥ १ ॥ इंद्रजोदेवांचाव्यापारभुव
नांचा ॥ त्यास्तादानवाचावज्रीतोमी ॥ २ ॥ मीत्रोंइंद्रियग्रामींवावरेमनस्वामी ॥ अनि
वारनामींअंत्रोंमाझ्या ॥ ३ ॥ आतांभूतास्फुतीयामाजीप्रतीती ॥ बोलेगोपीप्रतीतुका
ह्मणे ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ रुद्राणांशंकरश्चास्मिवित्तेशोयक्षरक्षसाम् ॥ व
सूनांपावकश्चास्मिमेरुःशिखरिणामहं ॥ २३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ रुद्रांतशंकरअसें
यक्षादिकिंकुबेरमी ॥ वसूमध्येंपावकमीशिखरांतमेरुमीं ॥ २३ ॥ ॥ आर्या ॥
॥ पावकवसूमध्येंमीराक्षसयक्षांतमीचवैश्रवण ॥ मीपर्वतांतमेरूशंकररुद्रांतमीकरीं
श्रवण ॥ २३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ रुद्रनमेंशंकरजुहोंयक्षनमाजधनेश ॥ पावकहों १०
सबबसूनमेंशैलनमेरूदेख ॥ २३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ रुद्रांमध्येंमीशंकर ॥ यक्षामा

जींधनेश्वर॥ वसूमध्येंवैश्वानर॥ पर्वतांतमेरूमी॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥रूद्रांतशंक
रयक्षांतकुबेर॥ वसूमध्येंथोरपावकमी॥१॥ शिखरिमाजीमेरूबोलेजगद्गुरू॥आहे
जाचाभारूपृथ्वीमानी॥२॥उत्तरेंउत्तरेंस्फरभारेंनठरे॥दक्षणहिद्यारेंक्षेत्रासह॥३॥
मगअगस्तीसीस्थापिलेंवेगेंसी॥तुकयाधरेसीधीरजाला॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥
॥पुरोधसांचमुख्यंमां विध्दिपार्थबृहस्पतिम्॥ सेनानीनामहस्कंदःसरसा
मस्मिसागरः॥२४॥ ॥समं०॥ ॥पुरोहितांतजोमुख्यतोमीजाणबृहस्पति॥से
नापतींतमीस्कंदमीसमुद्रसरोवरीं॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥मीचउपाध्यायांतहिबृह
स्पतीमुख्यज्यासइंद्रनमी॥सागरसरोवरीमींसेनापाळांततोषडाननमी॥२४॥
॥दोहरा॥ ॥देवपुरोहितमुख्यहोंमोहिबृहस्पतिजान॥खटमुखसेनापतिनमेंस
रवरमेंसागरमान॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥पुरोहितबृहस्पती॥सेनापतींतस्वामीका
र्तिकह्मणती॥सरितांतसागरपती॥सर्वमीचजाण॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥पुरु
हूतीश्रेष्ठपुरोहितवरिष्ठ॥देवगुरूज्येष्ठअंशमाझा॥१॥तरीतेतीसकोटीघालूनिप
ट्टिंमोठी॥निजहीतगोष्टीविचारीती॥२॥आतांपार्थस्वामीकार्तिकअग्यमी॥सेना

११ पतींतमीह्मणवितों॥३॥सरोवरींसिंधुह्मणवीदीनबंधु॥जेणेंदिलावेधुतुकयासी
॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥महर्षीणांभृगुरहंगिरामस्म्येकमक्षरम्॥य
ज्ञानांजपयज्ञोऽस्मिस्थावराणांहिमालयः॥२५॥ ॥सम०॥ ॥महर्षीं
तभृगूवेदवाणींतप्रणवाक्षर॥जपयज्ञमियज्ञांतअचलांतहिमाचल॥२५॥
॥आर्या॥ ॥प्रणवाक्षरवाणींतमिजाणभृगूमीमहर्षिकज्ञांत॥मीस्थावरींहि
मालयमीजपयज्ञप्रशस्तयज्ञांत॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥महारुखिनमोंभृगुजक
होंबानिनमोंओंकार॥जग्यनमेंजपजग्यहोंस्थावरमेंहिमधार॥२५॥ ॥ओ
वी॥ ॥ऋषिमाजीभृगुऋषेश्वर॥वाचामाजीएकाक्षर॥यज्ञांतजपयज्ञेश्वर॥
स्थावरीमीहिमालय॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥महर्षींतभृगूदेवह्मणेसांगू॥ज्याच्या
क्रोधींवागूज्ञांतीरूपें॥१॥वाणींतप्रणवअक्षरस्वभाव॥बोलेवासुदेवऐक्यरूपें॥
२॥यज्ञींजपयज्ञजाणमीसुयज्ञ॥पावतीअभिज्ञवांछितमी॥३॥अचळींहिमालय
मीचस्वयेंहोय॥तुकयासिठायसांपडला॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥अश्वत्थःस ११
र्ववृक्षाणांदेवर्षीणांचनारदः॥गंधर्वाणांचित्ररथःसिद्धानांकपिलोमुनिः

॥२६॥ ॥सम०॥ ॥अश्वत्थसर्ववृक्षांनदेवर्षीमाजिनारद॥गंधर्वीमीचित्ररथसि
ध्धींकपिलजोमुनी॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥वृक्षींअश्वत्थहिमीदेवर्षीमाजिजाणनार
दमी॥गंधर्वचित्ररथमीसिध्धकपिलरतसदात्मामदमीमी॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥वृ
छनमोंपिंपरजुहोंऋखिनमेंनारददेव॥गंधर्वनमेंचित्ररथसिध्धमेंकपिलसोंसेव
॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥वृक्षांतअश्वत्थप्रसिध्ध॥देवर्षीमाजीनारद॥गंधर्वीचित्ररथ
॥सिध्धांतकपिलमहामुनीमी॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वहीवृक्षांतरायापिंपळथो
र॥माझाचआकारमूर्त्तिमय॥१॥देवर्षीतमीचजालोंगानारद॥कीर्तनाच्याछंदवा
ढावया॥२॥कलहलाउनीपाहातोंकवतुक॥क्रोधत्रिपुरांतकन्याचानये॥३॥देवदै
त्यांसमभान्यगुरुजैसा॥कंसकृष्णातैसाराखोंजाणे॥४॥आतांचित्ररथमीचगंध
र्वांत॥कपीलसिध्धांततुकाआला॥५॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥उच्चैःश्रवसमश्वा
नांविद्धिमाममृतोद्भवम्॥ऐरावतंगजेंद्राणांनराणांचनराधिपम्॥२७॥
॥सम०॥ ॥अश्वांतउच्चैश्रवामीजोजालाक्षीरसागरीं॥ऐरावतगजेंद्रांतन
रांतनरराजमी॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥ऐरावतद्विपांतहिजाणनरामाजिनोनरा

धिपमी॥उच्चैश्रवअश्वांतहिजाणरसामाजितेंचअमृतमी॥२७॥ ॥दोहरा॥
॥अश्वनमेंउच्चैश्रवागजमेंऐरावतजान॥नरमाझनरपतीहोंपोरवतसबकेजान॥
२७॥ओवी॥ ॥अश्वामाजीउच्चैश्रवावारू॥गजांतऐरावतकुंजरू॥मनुष्यांतरा
जानरू॥मीचअसें॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥उच्चैश्रवाअश्वींजालाक्षीराब्धींत॥ग
जीऐरावतमीचहोय॥१॥नरांतभूपाळमीहोयअर्जुना॥अंकर्मन्नासनानैथ्याचि
की॥२॥राजनिंदाकेलीतेमातेंलागते॥मच्छापबाधातेप्राणीपावे॥३॥तुकाह्मणेरा
ज्यआह्मात्रिभुवनीचें॥सहजनिंदकाचेंतोंडकाळें॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥
॥आयुधानामहंवज्रंधेनूनामस्मिकामधुक्॥प्रजनश्चास्मिकंदर्पःस
र्पाणामस्मिवासुकिः॥२८॥ ॥सम०॥ ॥आयुधामाजिमीवज्र॥
गोधनींकामधेनुमी॥ संतानहेतुमीकाम॥ मीसर्पामाजिवासुकी॥
२८॥ ॥आर्या॥ ॥मीआयुधांतवज्रहिमीसंतानांतयो
गिकंदर्प॥ धेनूंतकामधेनूमीसर्पामाजिवासुकीसर्प॥२८॥ ॥दोहरा॥ १२
॥हतियारमोंवज्रहोंकामधेनुहोंगाय॥ कामप्रजाकरनारहो वासुकिसर्प

नराय॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥शस्त्रांतमीवज्र॥धेनूमध्येंकामधेनूपरिकर॥संतान
हेतुकामनिर्धार॥सर्पांतमीवासुकी॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥आयुधींमीवज्रकरींगि
रीचूर॥तेजेंज्याथरारधराकांपे॥१॥अंगवातधाकेंशेषजिव्हाकाढी॥चंद्रदैत्यमठीं
जिताहोय॥२॥एवढाप्रतापदधीचीऋषीचा॥त्याचीयाहाडाचादंभोळिहा॥३॥धेनू
कामधेनूसंतानातकाम॥सर्पीदुकानामवासुकीतो॥४॥२८॥श्लोक॥ ॥अनंत
श्चास्मिनागानांवरुणोयादसामहं॥पितॄणामर्यमाचास्मियमःसंयमतामहं॥२९॥ ॥सम० ॥जळजंतूंतवरुणनागजातींतशेषमी॥यमनियहकर्त्यांत
अर्यमापितरांतमीं॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥पितरांतअर्यमामीशिक्षाकर्त्यांतजाणमी
चयम॥मीजळचरांतवरुणहिअनंतनागांतमीचहानेम॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥ना
गनमाझअनंतहोंवरुणहोंजळजंत॥पित्रुनहोंअर्जमाजमहोंसंजमवंत॥२९॥
॥ओवी॥ ॥नागांमाजिअनंत॥वरुणमीजळचरांत॥अर्यमापितृगणांत॥
संयमांतयममी॥२९॥ ॥अभंग॥ ॥जळजंतुमाजीह्मणविनेंवरुण॥शेषमी
आपणनागजाती॥१॥ह्मणोनीअवतारींरक्षितोंपाठीसी॥मजहोनिगुणेंसीआगळा

जो ॥ २॥ पितृगणांमाजीअर्यमाह्मणविनों॥भागसर्वदेतोंपितरांसी॥३॥ निग्रह
१३ कर्त्यांतियमह्मणविनों॥ज्यासीलोकभीतोतुकाह्मणे॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥
प्रल्हादश्चास्मिदैत्यानांकालःकलयतामहम्॥मृगाणांचमृगेंद्रोऽहंवैनतेय
श्चपक्षिणाम्॥३०॥ ॥सम० ॥प्रल्हाददैत्यांतअसेंचालणारांतकाळमी॥श्वाप
दामाजिमीसिंहपक्ष्यांतविनतासुत॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥पक्ष्यांमाजिगरुडमीअ
सुरींप्रल्हादमीसगुणबाळ॥मीकेसरीमृगांतहिआकळणारांतमीअसेंकाळ॥३०
॥ ॥दोहरा॥ ॥दैत्यनमोंप्रहरादहोंप्रेरनहारोकाळ॥सिंहजुहोंसबमृगनमेंप
छिनमेरिपुव्याळ॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥प्रल्हादमीदैत्यांत॥काळमीमहाकाळांत
॥सिंहमीश्वापदांत॥पक्ष्यांतमीगरुडजाण॥३०॥ ॥अभंग॥ ॥दैत्यांतप्रल्हाद
मीचरक्षपाळ॥चालणाराकाळमीचजाहलों॥१॥श्वापदांतसिंहतैमाचखगेंद्र॥
पक्ष्यांतपक्षींद्ररूपमाझें॥२॥दोषाहीअधीकभक्तीगरुडाची॥तेथीचआमुचीतु
काह्मणे॥३॥ ३०॥ ॥श्लोक॥ ॥पवनःपवतामस्मिरामःशस्त्रभृतामहम्॥ १२
झषाणांमकरश्चास्मिस्त्रोतसामस्मिजान्हवी॥३१॥ ॥सम०॥ ॥उडतीत्यां

तमीवायुशास्त्रधर्त्यांतिराममी॥मत्स्यामधेंमकरमीजान्हवीमीनद्यांमध्यें॥३१॥
॥आर्या॥ ॥मीधांवत्यांतपवनहिमत्स्यामाजीअसेंमहामकर॥सरितांतजा
न्हवीमीशास्त्रधरांमाजिरामसौख्यकर॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥उताविलमेंपवनहों
शास्त्रधरनमेंराम॥जलजंतनमेंमगरहोंनदीगंगाअभिराम॥३१॥ ॥ओवी॥
॥त्वाळकामाजिपवन॥शास्त्रधरांतमीदशरथनंदन॥झषामाजिमगरहोउन॥सरिता
माजीजान्हवी॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥उडतीत्यांतवायुशास्त्रपाणियांत॥जानकीचा
कांतराममतोमी॥१॥मत्स्यांतमगरनद्यांनजान्हवी॥रूपेंवोळखावींमाझाठायीं॥२॥
तरीचमस्तकींघेउनीस्वर्धुनी॥शिवआनंदवनींविराजला॥३॥कलियुगींनामतार
कहरांचें॥तैसेंभागीरथिचेंजीवनतुका॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्गाणामादि
रंतश्चमध्यंचैवाहमर्जुन॥अध्यात्मविद्याविद्यानांवादःप्रवदतामहं॥३२॥
॥सम०॥ ॥आद्यंततत्वसृष्टीचातेव्हांमध्येंहिमीचकीं॥अध्यात्मविद्याविद्यां
ततत्त्ववाक्यांततत्वमी॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥वादांततत्ववादहिपरिमीआद्यंतमध्य
सृष्टींत॥विद्येंतआत्मविद्यावरवेंहेंजाणआत्मसृष्टींत॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥अ

१४

ध्यानमविद्या तिन्हे बादबादनमोहि ॥ आदिअंतमध्यहोंसबेसृष्टिकोमाहि ॥ ३२ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ सृष्टीचेंआदिअंतमध्यस्थान ॥ विद्यांतअध्यात्मविद्याजाण ॥ वा
दांततत्वकथन ॥ सर्वजाणमीचअसें ॥ ३२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आद्यंततयातत्वसृष्टी
चापांडवा ॥ मध्यहीमीतेव्हांप्रकाशांत ॥ १ ॥ ऐसेंजाणेंखुणें विद्यातेंअध्यात्म ॥ ब्रह्म
णविपुरुषोत्तम विद्येमाजी ॥ २ ॥ तत्ववेत्यामाजीतत्वब्रह्मणर्वातो ॥ ज्यामाजी विरतो
तुकास्वयें ॥ ३ ॥ ३२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अक्षराणामकारोऽस्मिद्वंद्वः सामासिक
स्यच ॥ अहमेवाक्षयः कालोधाताऽहंविश्वतोमुखः ॥ ३३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अ
कारमीअक्षरांतसमासींद्वंद्वनाममी ॥ मीस्वयेंनित्यजोकाळमीसर्वाधारसर्वमी ॥
३३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मीअक्षरींअकारद्वंद्वसमासांतहेंविदितसूज्ञा ॥ मीअक्षयका
ळअसेंधातामीसर्वसन्मुखप्रज्ञा ॥ ३३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अछरमाजिअकारहोंद्वं
द्वसमास निजजान ॥ होंइअछइकाळहोंधातामोकोंमान ॥ ३३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अ
क्षरामाजिअकारदेख ॥ समासींद्वंद्वसमासक ॥ मीअक्षयीकाळदेख ॥ ब्रह्माविष्णु १४
मीचअसें ॥ ३३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अक्षरींअकारमीचधनंजया ॥ समासींसखया

द्वंद्वनामी॥१॥ नित्यजोकाकाळमीस्वयेंगोपाळ॥ आधारसबळसर्वांचामी॥२॥स
र्वांसर्वमुखींतृप्तअन्नदाता॥जीवावांचवितामीचतुका॥३॥३३॥ ॥श्लोक॥
॥मृत्युःसर्वहरश्चाहमुद्भवश्चभविष्यताम्॥कीर्तिःश्रीर्वाक्चनारीणांस्मृति
र्मेधाधृतिःक्षमा॥३४॥ ॥सम० ॥मृत्कमीसर्वजोनाशीजन्मनीत्यांतजन्ममी
॥नारींतकीर्तिश्रीर्वाणीस्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमा॥॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥मीमृत्क
सर्वहर्ताजन्मतिजेयांतजन्ममींपाहें॥नारींतस्मृतिधृतिमतिवाणीकीर्तिक्षमादया
पाहें॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥जोसबकोंसंहारहोंअरुउपाजावनहार॥श्रुतिकीर
तरूळमाहोंहीबुद्धिसंभार॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वहरामाजिमरण॥जन्मका
ळींचेंजनन॥कीर्तिश्रीवाणीनारींतजाण॥स्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमामी॥३४॥ ॥अ
भंग॥ ॥मरणमीजीवासंहर्त्ताजयाचीं॥जेथेंजाणिवेचीकळालोपे॥१॥जन्ममी
ह्मणोनीहोतोपुत्रोत्साव॥रंकहोकांरावस्करवसम॥२॥नारींतस्त्रीलिंगीकीर्तिजे
श्रीवाणी॥जेणेंगुणेंप्राणीमहत्वाये॥३॥स्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमातुकारामीं॥पाव
लाआरामींनिरंतर॥४॥३४॥श्लोक॥ ॥बृहत्सामतथासाम्नांगायत्रीछंद

सामहम् ॥ मासानांमार्गशीर्षोऽहमृतूनांकुसुमाकरः ॥ ३५॥ ॥सम०॥
१५ ॥सामवेदींबृहत्सामछंदींगायत्रिनाममी॥ मासांमध्येंमार्गशीर्षऋतूंमाजीवसंतमी
॥३५॥ ॥आर्या॥ ॥सामांतबृहत्सामहिगायत्रीमीत्रअवघियाछंदीं॥मासांत
मार्गशीर्षहिकौंतेयामीवसंतऋतुवृंदीं॥३५॥ ॥दोहरा॥ ॥महासामहोंसाममें
गायत्रीहोंछंद॥मार्गशीर्षहोंमासमेंऋतुबसंतसुखकंद॥३५॥ ॥ओवी॥ ॥बृ
हत्सामसामवेदांत॥आणिछंदनोगायत्रींत॥ मार्गशीर्षमीमासांत॥ऋतुमध्येंवसं
तमीं॥३५॥ ॥अभंग॥ ॥सामवेदींजाणबृहत्सामसूत्र॥विचाराचेंपात्रतेंहीं
मीच॥१॥छंदींगायत्रीजेनाममीपांडवा॥मासांतजाणावामार्गशीर्ष॥२॥ऋतूंतव
संतवर्णाज्यासींव्यास॥तुकाह्मणेत्रासकळीकाळा॥३॥३५॥श्लोक॥ ॥द्यूतंछ
लयतामस्मितेजस्तेजस्विनामहं॥जयोऽस्मिव्यवसायोऽस्मिसत्वंसत्ववताम
हम्॥३६॥ ॥सम०॥ ॥द्यूतमीकपटामाजीतेजस्व्यांमाजितेजमी॥जयनिश्च
यदोन्हीमीसत्ववंतांतसत्वमी॥३६॥ ॥आर्या ॥तेजस्वियांततेजहिद्यूतचिमी १५
जाणकपटकर्त्यांत॥जयमीआणिकनिश्चयमीसत्वहिसत्ववंततेजांत॥३६॥ ॥दो

हरा॥ ॥द्यूतजुहोंसबछलनमोंतेजस्विनमेतेजु॥जेओरउद्‍मसत्वहोंसततस
तवनकेजु॥३६॥ ॥ओवी॥ ॥छलकामाजीद्यूत॥तेजस्वियांततेजदीप्त॥व्य
वसायामाजीजयोसमस्त॥सत्ववंतामध्येंसत्वगुणमी॥३६॥ ॥अभंग॥ ॥कप
टयांमाजिद्यूततेमीचिसाक्षांत॥चोरीबाजारांतनवारंव॥१॥तेजस्वीपुरुषांततेजतें
माझेंची॥कांजेसमर्थाचीसत्तानाहीं॥२॥आतांजयोतेंविनिश्चयहीमीच॥दिवसें
दिवसउंचकळावाढे॥३॥सत्ववंतींसत्वमाझेंचिपांडवा॥जगानीजाचाबास्वस्थ
तुका॥४॥३६॥ ॥श्लोक॥ ॥वृष्णीनांवासुदेवोऽस्मिपांडवानांधनंजयः
॥मुनीनामप्यहंव्यासःकवीनामुशनाकविः॥३७॥ ॥सम०॥ ॥वृष्णिवं
शींवासुदेवपांडवांतधनंजय॥मुनीमध्येंहिमीव्यासकवींतकविशुक्रमी॥३७॥
॥आर्या॥ ॥वृष्णींतवासुदेवहिकौंतेयामीमुनीमध्येंव्यास॥ मीपांडवांतअर्जु
नकविमाजीकविसजाणशुक्रास॥३७॥ ॥दोहरा॥ ॥वृष्णिनमेवासुदेवपां
डवमेअर्जुनराय॥मुनिनमेंव्यासहोंकविनमोंउसनाराय॥३७॥ ॥ओवी॥
॥यादवांमाजिवासुदेव॥पांडवांमाजिधनंजय॥मुनिमध्येंहिमीव्यासदेव॥

कविमार्जाशुकमी॥३७॥ ॥अभंग॥ ॥वृष्णिवंशींवासुदेव॥ तोमीह्मणेदेव
राव॥१॥ ज्याचेअचाटपवाडे॥वर्णनींशुकव्यासवेडे॥२॥ विधिशाक्राअगोचर॥ नं
दगोष्टांगणिंईश्वर॥३॥असोपांचपांडवांत॥धनंजयतूंसाक्षांत॥४॥तापसवेन्नीं
बहिणनेली॥आमुचीमर्जीनपांकरुली॥५॥कांजेदोघांचेयेकत्व॥मुनींतव्यासते
वींतत्व॥६॥कविमाजीशुक्रजोकां॥तोहिमीचमानीतूका॥७॥३७॥ ॥श्लोक॥
॥दंडोदमयतामस्मिनीतिरस्मि जिगीषताम्॥ मौनंचैवास्मिगुह्यानां ज्ञा
नंज्ञानवतामहम्॥३८॥ ॥सम०॥ ॥दंडमीदंडकर्त्यांतजिंकणारांतनीतिमी॥
परेचेंमौनगुह्यांतज्ञानमीज्ञानियांमध्यें॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥मीनीतिजगींत्यांत
हिदंडहिकर्त्यांतजाणमीदंड॥गुह्यांतमौनमीहेंज्ञान्याचेंज्ञानजाणऊदंड॥३८॥
॥दोहरा॥ ॥दंडवंतमेंदंडहोंनीतवंतमेंनीत॥ग्याननमेंसबग्यानहोंमौनदुरावं
तमेरीत॥३८॥ ॥ओवी॥ ॥दंडकर्त्यांतमीदंड॥जयांतजयवंतनिवाड॥ज्ञानवं
तांतज्ञानमुंड॥गुह्यांमाजीमौनमी॥३८॥ ॥अभंग॥ ॥दंडकर्त्यांमध्येदंड॥ तो
मीह्मणोनीप्रचंड॥१॥ जिंकिन्यायमार्गीनीती॥तेहिमच्छक्तीनिरुती॥२॥ परेचेंजेंगु

ह्यमौन॥मीचनजाणेईशान॥३॥आतांज्ञानजेंज्ञानीयां॥ज्ञानेश्वरूवंद्यवाय॥४॥
तुकाह्मणेऐसेरीती॥सांगोनियांभगवंतीं॥५॥३८॥ ॥श्लोक॥ ॥यच्चापिसर्व
भूतानांबीजंतदहमर्जुन॥नतदस्तिविनायत्स्यान्मयाभूतंचराचरं॥३९॥
॥सम०॥ ॥जेंनित्यसर्वभूतांचेंबीजतेंमीचअर्जुना॥नघडेकींमजविणेंकाहींहो
यचराचर॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥जेंसर्वाभूतांचेंबीजअसेंअर्जुनाहितेंहेंमी॥मजवि
णभूतचराचरनयेकहीजेंविहोयनगहेमी॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥औरखदमेंसबअ
न्नमेंकांचनधातुनमाह॥सर्वसमेंज्यौंद्रव्यत्यौंमेबिभूतिनरनाह॥३९॥ ॥ओवी॥
॥सर्वभूताचेंबीजअसेंमीजाण॥मजवेगळेंनाहींस्थान॥चराचरींजालेंजाण॥ऐसें
जाणअर्जुना॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥जेंनित्यसर्वहींभूतां॥बीजतेंमींपंडूसुता॥१॥
नघडेकींमजवीण॥चराचराचेंकारण॥२॥मातेंमूढनवोळखे॥पैंमीसर्वांसीपारि
खे॥३॥तुकीउतरेआमुचे॥येकमानसतुकयाचें॥४॥३९॥ ॥श्लोक॥ ॥नांतो
स्तिममदिव्यानांविभूतीनांपरंतप॥एषतूद्देशतःप्रोक्तोविभूतेर्विस्तरोमया
॥४०॥ ॥सम०॥ ॥माझ्यादिव्याविभूतीलाअंतनाहींपरंतपा॥हातोविभूति

विस्तारम्यासंक्षेपेंचिवर्णिला॥४०॥ ॥आर्या॥ ॥नाहींकदापिमाझ्यादिव्यविभूतीसअंतनिष्पापा॥ उद्देशेंकथिलातुजम्याहाविस्तरविभूतिचाबापा॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥मेरीदिव्यविभूतिकोंअंतनजानेंजाय॥यहनोथोरोसोकह्योमेंविभूतकोंभाय॥४०॥ ॥ओवी॥ ॥माझ्यादिव्यविभूतिअर्जुना॥अंतनाहींयासिजाणा॥हीसांगीतलीखुणा॥संक्षेपेंतुला॥४०॥ ॥अभंग॥ ॥जाल्यामजचीपासोनी॥दिव्यह्मणोनीत्यालागोनी॥१॥माझ्याविभूतीचाअंत॥परंतपाजाणेमात॥२॥हानोविभूतीविस्तार॥पाहोंनशकेदिनकर॥३॥म्यावर्णिलासंक्षेपें॥येकतुकयाआक्षेपें॥४॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥यद्यद्विभूतिमत्सत्वंश्रीमदूर्जितमेववा॥तत्तदेवावगच्छत्वंममतेजोंऽशसंभवम्॥४१॥ ॥सम०॥ ॥आतांजोकांभाग्यवंतप्राणीश्रीमंतउर्जित॥तोतोतूंजाणकींमाझ्यातेजांशाचाचिसंभव॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥जोजोप्राणीश्रीनेंविभूतिनेंयुक्तऊर्जितेंरमतो॥तोतोमाझ्याअंशेंसंभवलाजाणजोसखेंरमतो॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकछुयासङ्सारमोंकाछुगुनअधिकाय॥सोसबमेरेतेजहेदिन्होतोहिबताय॥४१॥ ॥ओवी॥ ॥जेऐश्वर्यवंतसत्ववंतदेखसी॥लक्ष्मीआहेजयां

पासी॥अथवाजयअसेज्यांपासी॥तेजाणअंशमाझे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥आ
तांजेकांभाग्यवंत॥प्राणीहोतश्रीमंत॥१॥ठसादैवाचाप्रगटे॥सुखसिंधुचिविर्भदा
टे॥२॥तोतोप्राणीकीर्त्तिमान॥जाणेमीचभगवान॥३॥आहेतेजोंशसंभव॥तरीतु
कयाचाभाव॥४॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥अथवाबहुनैतेनकिंज्ञातेनतवार्जुन॥
विष्टभ्याहमिदंकृत्स्नमेकांशेनस्थितोजगत्॥४२॥ ॥सम०॥ ॥आतांयाब
हुहीज्ञानेंजाणसीकितिअर्जुना॥जेंअधिष्टूनिउरलोंएकांशींहीनहेंजग॥४३॥
॥आर्या॥ ॥अथवाबहुतांज्ञानेंकायतुलाअर्जुनासुधीराहे॥जगसकळहिमीबा
पाएक्याअंशेंचिव्यापुनीराहे॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥बहुततासोंकह्योअर्जुनबात
बनाय॥जबजगअपनेंअंससोंमेराख्योठहराय॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनाऐक
ज्ञान॥बहुसांगितलियांकायकारण॥विश्वजालेंमजपासून॥एकअंशेंजाणपांडु
ज॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥आतांबहुतायाज्ञानें॥फांटाभरीजेलमनें॥१॥किती
अर्जुनाजाणसी॥श्रमनदीउतरसी॥२॥जेकांउतरलेअधिष्ठुनी॥एकअंशेंहेंजग
मानी॥३॥तुकावदलाकिंचित॥जालाविस्तारबहूत॥४॥४२॥ ॥इति

श्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे विभूतियोगोनामदशमोऽध्या
यः॥१०॥ ॥**वामन**॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायादशमावरी॥श्रीपार्थसार
थीकर्ताजोवामनमनोरथी॥१०॥ ॥**अभंग**॥ ॥जालाप्रसंगसमाप्त॥कृष्णाअर्जु
नासंमत॥१॥योगशास्त्रखरेंदिसे॥मायाभंजनशास्त्रअसे॥२॥येथेंविभूतीवर्णि
ल्या॥अर्जुनाआंगींविस्तारल्या॥३॥आतांपुढेंचमत्कारें॥तुकाबोलेलआदरें॥४
॥१०॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांदशमोध्याय
॥१०॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामन ॥ ॥ बोलिलानवमाध्यायींपश्य मे योग
मेश्वरं ॥ कींपाहेमजईशाची विश्वनिर्माणयुक्तिहे ॥ १ ॥ दोरीसर्पतसेंविश्वमद्रूपींपरिदोर
मीं ॥ विश्वसर्पीनसेअंतीसर्पदोरांनहीनसे ॥ २ ॥ मातींत घटतोमिथ्या घटींमा-
तीनयास्तव ॥ मातीमध्येंनघटहीकींतोवस्तुदुजीनसे ॥ ३ ॥ मातींतमानीचअ-
सेघटभासेनसोनियां ॥ तरिपार्थाकरींऐशीविश्वात्मत्वउपासना ॥ ४ ॥ आतांतूं
जीवतुजलाजालेंज्ञानअसेंजरी ॥ यथास्थितसमग्रत्वेंनयेअनुभवाजग ॥ ५ ॥
निर्धर्मआत्मामाझाहीतुझाहीएकतोपरी ॥ उपाधिसर्वज्ञमाझा अविद्यायुक्त-
तोतुझा ॥ ६ ॥ माझाप्रसादेंतूंज्ञाताहोशीसर्वज्ञहीपरी ॥ जाणसीतत्वमात्रातेंनप्रपं
चींविचित्रता ॥ ७ ॥ मणिएकसुवर्णाचाकळतांसर्वभूषणीं ॥ सुवर्णतत्वकळलेंपरि
नेणोंचिकुसरी ॥ ८ ॥ कसाकायअळंकारकेव्हडाकायकुसरी ॥ हेंकळेनातसेविश्व
नयेअनुभवाबरें ॥ ९ ॥ तरिदृष्टीसुवर्णीतदेतांसर्वसुवर्णतें ॥ कांहींदिसेदिसेनीजेंतें
हीतेंचिनसंशय ॥ १० ॥ याभावेंगगनीवायुद्धिधात्यामाजिचंचळ ॥ कळेनयेअनु
भवास्थिरतोहिनभीचकीं ॥ ११ ॥ स्वरूपींयेरितीविश्वभावीतूंह्मणऊनियां ॥

बोलिलानवमाध्यायीं भगवान् अर्जुनाप्रती १२॥ परंतुयेथेंतोन्यायवाटलाअ
१ र्जुनासर्की ॥ पाकक्रियाशिकवितोकल्पवृक्षक्षुधातुरा॥ १३ ॥ ह्यादोषभागणारा
चाकल्पिलेंकल्पवृक्षदे॥ तरीयाचेनपाहोकांविश्वरूपयथास्थित ॥१४ ॥प्रार्थीनि
कल्पतरुह्याजगद्गुरुअसेरिती ॥कींदाखवींविश्वरूपतरीदावीलनिश्चित ॥१५॥
संकल्पनवमाध्यायींअर्जुनाचेमनींअसा॥ परीएकापुढेंएकप्रसंगेंशब्दचालि
ले॥१६॥ आईकुनीविभूतीतें पूर्वाध्यायांतशेवटीं ॥ माझ्यानएक्याअंशेंहीवि
श्वहेंबोलिलाअसे॥१७॥ तरीहेंएवढेंविश्वजें अतर्क्यमनासही ॥ तेंअनंतस्वरू
पांतपाहोंकोणेरितीअसें॥१८॥प्रार्थनाहेंकरूंपाहेपरंतुअधिकारही ॥पाहिजेत
रितोजालाश्रवणेंहरिचासुखें॥१९ ॥मीमारणारभीष्मादिमरणारअसाभ्रम ॥हो
तासर्वहितोगेलाकृपेनेंश्रीहरीतुझ्या॥२०॥ आतांतुझेंविश्वरूपदाखवीह्मणवोनि
यां॥प्रार्थितोंउत्तमश्लोकसमश्लोकींअतःपर॥ २१ ॥ ॥अभंग॥ ॥ न
वमाध्यायींबोलिला॥पश्यमेयोगमैश्वरबोला॥१॥ कींपाहेंरेममईशाची ॥ विश्व
निर्माणयुक्तीची॥२॥ मजमाजीविश्वनसे॥ विश्वामाजींमीनादिसें॥ ३॥ विश्वपट

ब्रह्मदोरा ॥ ह्याहीजाणवीविचारा ॥ ४ ॥ येथेंसंशयोवाटला ॥ विश्वरूपानभेटला ॥ ५ ॥ तरीहाहोयकल्पतरू ॥ मागतांचदेईलवकरू ॥ ६ ॥ मगकाळजीनेवायां ॥ ऐसानिश्चयकरोनियां ॥ ७ ॥ पुढेंयेकाभागेंयेक ॥ श्लोकविभूतीकौतुक ॥ ८ ॥ ऐकतांनापेंशेवटी ॥ अपूर्वताकृष्णागांठी ॥ ९ ॥ एकांशेनस्थितोजगत् ॥ पार्थजालाआशंकीत ॥ १० ॥ तेचप्रत्यक्षपाहावें ॥ येकादश्युतेणेंभावें ॥ ११ ॥ तुकायेकदेशेंआला ॥ एकदेशींवावजाला ॥ १२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥

मदनुग्रहाय परमं गुह्यमध्यात्मसंस्थितम् ॥ यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोयं विगतो मम ॥ १ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अनुग्रहार्थजें माझ्या गुह्य अध्यात्मकेवळ ॥ तुवां बोलियलें तेणें माझाहामोहनासला ॥ १ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥

अध्यात्मगुह्यउत्तमजें वचन अनुग्रहार्थमजकथिलें ॥ तेणें मोहनिमालाज्ञानामृत हेंस्वयेंचित्वां कथिलें ॥ १ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोहुपरकिन्हींदया अध्यातमप्रगटाय ॥ बचनतुह्मारेसूननहि मोहगयोनसाय ॥ १ ॥ ॥ ओवी ॥ अर्जुनह्मणेचक्रपाणी ॥ अध्यात्मनिरोपिलें कृपाकरुनी ॥ जेंबोलिलें तुह्मी

२

आपुलेंवचनीं ॥ तेणेंमोहगेलामाझा ॥ १ ॥ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥या
लोनियांलोटांगण ॥ करीआपणविनंती ॥ १ ॥ माझ्याअनुग्रहास्तव ॥ वासुदेव
कृपाळू ॥ २ ॥ केवळगुह्यजेंअध्यात्म ॥ ऋषीउत्तमनेणती ॥ ३ ॥ तुवांबोधिलेंतेणें
ची ॥ व्यामोहाचीबोळवण ॥ ४ ॥ जालोंपूर्णपरियेका ॥ शब्दींतुकाबुझतो ॥
॥ ५ ॥ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ भवाप्ययौहिभूतानांश्रुतौविस्त
रशोमया ॥ त्वत्तःकमलपत्राक्षमाहात्म्यमपिचाव्ययम् ॥ २ ॥ ॥स
म० ॥ ॥ सृष्टिसंहारभूतांचेविस्तारतुजपासूनी ॥ ऐकिलेपद्मपत्राक्षदिव्यमाहा
त्म्यहेंतुझें ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ उद्भवलयभूतांचेअव्ययमाहात्म्यही
सुराध्यक्षा ॥ हेदोनिऐकियेलेतुजपासूनिविस्तरेंचकमळाक्षा ॥ २ ॥ ॥ दोहरा
जीवनकीउतपतसूनीऔरप्रळयकीरीत ॥ कहिजोतुमविस्तारसोआतमकीसबनी
त ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ भूतांचीउत्पत्तीप्रळयो ॥ तोतुह्मापासोनि
ऐकिलाअनुभवो ॥ तूंकमलपत्राक्षदेवो ॥ महात्म्यआयिकिलेंतुझें ॥ २ ॥ ॥अ
भंग ॥ ॥ सृष्टिसंहारभूतांचें ॥ निश्चयसाचेंतुजपून ॥ १ ॥ तुजपासुनिविस्तारा ॥ चरा २

चरआघवें ॥ २॥ पद्मदळाक्षामाहात्म्य ॥ मनोरमहेतुझें ॥ ३॥ दिव्यऐकिलेंतुकयानें ॥ भरवशानेंस्फटला ॥ ४॥ २॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ एवमेतद्यथात्थत्वमात्मानंपरमेश्वर ॥ द्रष्टुमिच्छामितेरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम ॥ ३॥ ॥ सम० ॥ ॥ बोलसीआपणातेंहेंअसेंचपरमेश्वरा ॥ विश्वरूपतुझेंपाहोंइच्छितोंपुरुषोत्तमा ॥ ३॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यापरिबोलसिजैसेंइच्छितसेंपाह यासिरूपतसें ॥ पाहोंइच्छितसेंमीतुझेंदर्शनीस्वरूपअद्भुतसें ॥ ३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ योंहिजोहोकहतहोंहरिजुअपनेंभेव ॥ देखोंचाहतहोंअबेंरूपतिहारोदेव ॥ ३॥ ॥ ओवी ॥ ॥ परमऐश्वर्यसांगीतलें ॥ तेंउत्तमम्याआइकिलें ॥ आतांमनीउपजलें ॥ जेपाहावेंरूपतुझें ॥ ३॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आपणातेंहेंबोलसी ॥ आज्ञांकेसिपरिहारू ॥ १॥ परमेश्वरागाऐसेंची ॥ करिंकृपेचीसवृष्टी ॥ २॥ विश्वरूपतुझेंपाहों ॥ तेणेचिहोंनिःशंक ॥ ३॥ इच्छितोंमीपुरुषोत्तमा ॥ जिंकाक्षमातुकयाची ॥ ४॥ ३॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मन्यसेयदितच्छक्यंमयाद्रष्टुमितिप्रभो ॥ योगेश्वरततोमेत्वंदर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४॥ ॥ सम० ॥ ॥ पाहावेंम्यांजरिअसेंसमर्थाभा

निसीतरी॥ अव्ययाआपणातेंतूंदावींयोगेश्वरामज॥४॥ ॥आर्या॥
॥योग्यअसेंकींतुजमीपाहावयालामनांतभावावें॥मजयोगेन्द्रा मजला अव्ययईशस्व
रूपदावावें॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥देखनजोगमोहिजोजानतहैजदुराय॥अबिना
शी निजरूपवोदीजोमोहिबताय॥४॥ ॥ओवी॥ ॥जरीमजदाखऊंयेइल
॥पाहावें ऐसें असेल॥तरितें अपूर्वनवल॥दाखवीं अव्ययरूपतुझें॥४॥ ॥अभं
ग॥ ॥जरिअसेंपाहोंयेमी॥ दिसेकर्मींअधिकारु॥१॥ समर्थामानिसीतरी॥ रू
पाकरीमहाराजा॥२॥ आपणातें तूं अव्यया॥ योगनिलयादाखवी॥३॥ अधिकारुतु
झ्यासुखें॥ तुकयासखेंजालासी॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥
॥पश्यमेपार्थरूपाणिशतशोथसहस्रशः॥ नानाविधानिदिव्यानिनानाव
र्णाकृतीनिच॥५॥ ॥समग॥ ॥पाहेंमाझींशतशतें रूपेंपार्थासहस्रशः॥
नानाप्रकारचींदिव्येंजींनानावर्णआकृती॥५॥ ॥आर्या॥ ॥माझींरूपेंपाहा
कौंतेयातूंसहस्रशःशतशः॥ नानावर्णजयांतहिप्रकारनानाहिआकृतीहितशः॥५॥
॥दोहरा॥ ॥अर्जुनअबतूंदेखिलेशतसहस्रममरूप॥बहुतभातिहैदि

व्यजोनानाबरनअरूप ॥५॥ ॥ओवी॥ ॥देवह्मणेपार्थारूपपाहें॥ शत सहस्त्रअनूपमहें॥नानावर्णाचीसोये॥नानाकृतीआसती॥५॥ ॥अभंग ॥ ॥हरिखेपार्थाचीयेस्कती॥नोश्रीपतीसाहेना॥१॥ ह्मणेउदारवाक्याने॥श तशताने पश्यमे॥२॥ सहस्त्रशोंरूपेंपार्था॥ त्यांतवृथानाकोणी॥३॥ दिव्यनानाप्रका रचीं॥आकृतिचींभिन्नलें॥४॥ जेकांवेधकतुकयाचें॥मीपणाचेंमुळनाशी॥५॥५ ॥ ॥श्लोक॥ ॥पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा॥ बहून्यदृष्टपूर्वाणिपश्याश्चर्याणिभारत॥६॥ ॥सम०॥ ॥पाहेदे ववसूरुद्रमरुतूअश्विनिपुत्रही॥पाहेनाहींदेखिलीतीनवलेंबहुभारता॥६॥ ॥आर्या॥ ॥माझेरूपींपाहातूंवसुरुद्रामरुद्गणासत्य॥पूर्वीनदेखिली जींआश्चर्यैभारतामहासत्य॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥देखेरुद्रआदित्यबसू अश्विनिसुतमोमाहि॥औरअचरजरूपजेंपहिलेंदेखेनाहि॥६॥ ॥ओवी ॥ ॥आदित्यरुद्रवसूपाहें॥ अश्विनीदेवमरुद्गणनेहे॥ हेंपूर्वीदेखिलेंनोहे ॥आश्चर्यरूप॥६॥ ॥अभंग॥ ॥वसूरुद्रदेवपाहे॥आणिपुत्रहेअश्वि

नी॥१॥ देखिलें तें नाहीं पाहें॥ मग तूं लाहो घेशिल॥ २॥ भार ना हें बहुन वळ॥ पूर्वी बोलें अदृष्ट॥ ३॥ तुकयाचा भाव जैसा॥ हरि तैसा बोलिला॥ ४॥ ६॥ ॥श्लोक॥ ॥इहैकस्थं जगत्कृत्स्नं पश्याद्य सचराचरं॥ मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि॥ ७॥ ॥सम०॥ ॥एकत्र माझ्या या देहीं पाहें आजि चराचर॥ विश्व सर्व गुडाकेशा जे पाहूं अन्य इच्छिती॥ ७॥ ॥आर्या॥ ॥माझा एकावयवीं जग सारें तूं पाहा चराचर तें॥ आणिक पाहों इच्छिसि जें तूं तेंही इथें चि संचरतें॥ ७॥ ॥दोहरा॥ ॥येक ठौर मो हि देह मो थिर चर हे समाय॥ देखो चहत जो कछु सो उदेत दिखाय॥ ७॥ ॥ओवी॥ ॥जग अवघें येका ठायीं॥ चराचर व्यापोनि हीं॥ याहूनि आणिक इच्छिसी काहीं॥ तें माझें देहीं पाहें पार्था॥ ७॥ ॥अभंग॥ ॥देहीं माझ्या यां ये कत्र॥ भरीं व पात्र न्याहाळी॥ १॥ चराचर पाहें आजी॥ कोठें न दुजी कल्पना॥ २॥ गुडाकेशा सर्व विश्वा॥ मी विसावा अक्षयी॥ ३॥ जें एकदां पाहिलिया॥ इच्छा तुकयाची गेली॥ ४॥ ७॥ ॥श्लोक॥ ॥न तु मां शक्यसे द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा॥ दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमै

श्वरम् ॥ ८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ परियाचस्वदृष्टीनेंपाहोंनशकसीमज ॥ दिव्यदृ
ष्टीतुनेंदेतोंपाहेंईश्वरयोगहा ॥ ८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पार्थायादृष्टीनेंमलापाहाया
समर्थतूंनाहीं ॥ देतोंतुजलाचक्षूदिव्यतयानेंहिरूपहेंपाहीं ॥ ८ ॥ ॥ दोहरा ॥
॥ इननयननहिदेखियेंदिव्यदेउंदृगतोय ॥ ईश्वरजोगसहजतूंजैसेंदेखेमोय ॥
८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ याचर्मचक्षूनेंनदेखवेमज ॥ ज्ञानचक्षूदेतोंतुज ॥ मगई
श्वरयोगसहज ॥ पाहासीलतूं ॥ ८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ परियाचस्वदृष्टीने ॥ अदे
खणेंहोइल ॥ १ ॥ मजपाहोंनशकसी ॥ हेंमानसींउमजलें ॥ २ ॥ तुतें देतोंदिव्यदृष्टी ॥
जेणेकष्टीनाहोसी ॥ ३ ॥ पाहेईश्वरीहायोग ॥ निरुद्वेगतुकयाचा ॥ ४ ॥ ८ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ संजयउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाततोराजन्महायोगेश्वरोहरिः ॥
दर्शयामासपार्थायपरमंरूपमैश्वरम् ॥ ९ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ऐसेंबोले
नियांरायामहायोगेशजोहरि ॥ पार्थासिदाविताजालारूपजेंपरमेश्वर ॥ ९ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ श्रीपतियोगेश्वरनोबोलुनिऐसेंपृथातनूजाला ॥ आ
पुलेंईश्वररूपप्रेमेंमगत्यासिदाविताजाला ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जोगे

श्वर श्रीकृष्णाजू कह्योबचनयाभाय ॥ परम रूपईश्वरजू होसोदीनोप्रगटाय ॥ ९
५ ॥ ॥ओवी ॥ ॥ संजय ह्मणेराया ॥ ऐसेंवासुदेव बोलोनियां ॥ आपु
लेंईश्वरत्व धनंजया ॥ निज विश्वरूपदाविनाजाला ॥ ९ ॥ ॥अभंग ॥ ॥ उ
ल्हासलासंजयोबोले ॥ हें ऐकिलें कींनाहीं ॥ १ ॥ रायाऐसें बोलोनियां ॥ पार्थप्रियाश्री
कृष्ण ॥ २ ॥ महायोगेश्वराजोहरी ॥ दावीसारीस्वकळा ॥ ३ ॥ रूपश्रेष्टपरमेश्वर ॥ करी
गोचरतुकयासी ॥ ४ ॥ ९ ॥ ॥श्लोक ॥ ॥ अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुत
दर्शनम् ॥ अनेकदिव्याभरणंदिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥ १० ॥ ॥सम० ॥
॥ नानानेत्रमुखेंज्यांतनानाअद्भुतदर्शनें ॥ नानाआभरणें दिव्येंनानाधरिलिंआयु
धें ॥ १० ॥ ॥आर्या ॥ ॥ नानाज्यांतमुखनयनबहुअद्भुतदर्शनेंहिजेंयु
क्त ॥ नानादिव्याभरणेंनाना दिव्यायुधेंहिउद्युक्त ॥ १० ॥ ॥दोहरा ॥
॥ बहुआननलोचनबहुतदेखतअचरजहोत ॥ भोगितनानाभुखनशस्त्रअनेकउ
दोत ॥ १० ॥ ॥ओवी ॥ ॥ अनेकनयनमुखें ॥ अनेकअद्भुतरूपेंदेखें ॥ ५
दिव्याभरणेंअनेकें ॥ दीप्तिमंतआयुधेंजयामाजी ॥ १० ॥ ॥अभंग ॥

॥ नानानेत्रमुखेंज्यांत ॥ जेविक्रांतसौम्यहि ॥ १ ॥ नानादर्शनेंअद्भुत ॥ पाहातां मुक्तपातका ॥ २ ॥ दिव्यनानाआभरणें ॥ दिशाजेणेंसमजेना ॥ ३ ॥ आयुधेंनाना तीक्ष्णकरीं ॥ तुकयाशिरींवंदीतू ॥ ४ ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ दिव्यमाल्यांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ॥ सर्वाश्चर्यमयंदेवमनंतं विश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ दिव्यपुष्पें दिव्यवस्त्रें दिव्यगंधें विभूषित ॥ दिव्यसर्वाश्चर्यमयअनंतजगदात्मक ॥ ११ ॥ ॥ आर्या ॥ धरि दिव्यलेपद्योतकजेंधरितीदिव्यज्यांतपुष्पवट ॥ जेंसर्वाश्चर्यमयहिजें विश्वोन्मुखअनंत निष्कपट ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ दिव्यहारदेख्योबसन दिव्यस्रगंधलगाय ॥ आपरूपमुखकुनितें सो भक्तनानाभाय ॥ ११ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ दिव्यमाळाआणिपीतांबरधारण ॥ दिव्यगंधाचेंलेपन ॥ सर्वअपूर्वरूपपाहातांगहन ॥ दशादिशामाजीसन्मुख ॥ ११ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ दिव्यपुष्पींवस्त्रीं दिव्य ॥ मूर्त्तिभव्यरूपाच्या ॥ १ ॥ दिव्यगंधाविभूषिता ॥ वासवातादिवेडें ॥ २ ॥ दिव्यसर्वाश्चर्यमय ॥ जाहलाकौंतेयविस्मित ॥ ३ ॥ जगदात्मकजोअनं

तु॥तुकासंतज्यासाठीं॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥दिविसूर्यसहस्रस्यभ
वेद्युगपदुत्थिता॥यदिभाःसदृशीसास्याद्भासस्तस्यमहात्मनः॥१२॥ ॥स
म०॥ ॥नभींसूर्यसहस्रांचेंतेजएकसरेंउठे॥महात्म्याचातेजाचीनरितेनकरीस
री॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥जेव्हांगगनामाजींएकसरेंउगवतीसहस्ररवी॥तेव्हां
महात्म्याच्याकांतीचीसरिनकांतितेमिरवी॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥सहस्रकि
रनआकासमेंपुरीरह्योसोय॥दीपनताप्रभुकीलखेनेकुनसमताहोय॥१२॥ ॥ओ
वी॥ ॥सहस्रसूर्यप्रभाआकाशीं॥उगवोनिदीप्तहोत्ययेकसरसी॥तरिचसाम्य
ताघडेकाहींत्यासीं॥ऐसेंतेजपरमयाचें॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥नभउजळलेंतेजें
॥नेणोंसहस्रयापैजें॥१॥स्वीकारूनिदिनकरराजें॥प्रभापार्थादाविती॥१॥तेजनव्हेतो
बंबाळ॥जीवपतंगाकवळ॥ऐसेयेकाकींकल्लोळ॥येकसरेंउठिला॥२॥महात्म्यपूर्वी
जेंऐकिलें॥तेंएकाकींरूपाआलें॥महात्म्याचेंनवलजाहलें॥संगीसांगायानुरे॥३॥अ
सोबोलणेंबोलतां॥रवीकुनऊपमिता॥तुकाह्मणेदशावतारानां॥उपमानसेश्रुतीची॥४॥
१२॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्रैकस्थंजगत्कृत्स्नंप्रविभक्तमनेकधा॥अपश्यद्देव

देवस्यशारीरेपांडवस्तदा॥१३॥ ॥सम०॥ ॥एकींअनेकधानेथेंविश्वस
र्वपृथक्पृथक्॥शरीरीदेवदेवाच्यादेखेपांडवतेधवा॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥त्यादेवा
च्यादेहींएकावयवींअनेकधाभिन्न॥पाहेपांडवनेव्हांहेंसारेंविश्वहीपरिछिन्न॥१३॥
॥दोहरा॥ ॥भिन्नभेदजेजगतमेंसोदेखेयेकठोर॥देवदेवकीदेहमोंअर्जुनदेखे
और॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥तेथेंसर्वएकेठाईंपाहिलें॥जगसर्वत्रहिवेगळालें॥
देवाचेदेहींदेखिलें॥पांडुपुत्रें॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥कामधेनूपासूनिपात्र॥
होयएकाचिसहस्त्र॥तैसायेकहोतांउग्र॥मूर्तिमयभगजाला॥१॥नकळेपाहिलीमा
गिली॥वडीलकोणतीधाकली॥पृथक्पृथक्विस्तारली॥सृष्टीवेळयापरी॥२॥देवदे
वाच्याशरीरीं॥देखेतेव्हांकौरवारी॥तुकाह्मणेलोभनगरी॥प्रवेशलाभयभीतु॥३॥
१३॥ ॥श्लोक॥ ॥ततःसविस्मयाविष्टोहृष्टरोमाधनंजयः॥प्रणम्य
शिरसादेवंकृतांजलिरभाषत॥१४॥ ॥सम०॥ ॥आश्चर्येंउठिलेकां
टेदेहींतोमगअर्जुन॥वंदूनिमस्तकींदेवाबोलियेलाकृतांजलि॥१४॥ ॥आर्या
॥ ॥मगतोविस्मितजालाउठलेरोमांचत्यासनरदेवा॥करुनीसाष्टांगनमनबोले

जोडोनिहस्तनरदेवा॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥नाकोंतबअचरजभयोरोमहर्ख केदाय॥नादेखेप्रणामकरीबोल्यो चित्तकेचाय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥त्यानंतर आश्चर्यवाटलें॥अर्जुनारोमांचदाटले॥मगदोन्हीकरजोडिले॥केलानमस्कार॥१४॥

॥अभंग॥ ॥लाहानसीमूर्त्तीहोती॥गुप्तपणेगेलिकेउती॥घेउंनआली ऐशाव्यक्ती॥होत्याकोण्यासंदुकीत॥१॥हेंचआश्चर्याचेंमूळ॥कांदेउठलेसोज्वळ॥ नेणोंविनोदेंसकळ॥आमुचेंहीनासील॥२॥ईश्वादेखिलाहीजरी॥मायिकमोहनव चेदुरी॥बापदेहाचीहेथोरी॥मरेहोपनलाजे॥३॥असेंअर्जुनकंपित॥देवामस्तकीं वंदित॥तैसेकृतांजळीहात॥तुकाह्मणेबोलतो॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ अर्जुनउवाच॥ ॥पश्यामिदेवांस्तवदेवदेहेसर्वांस्तथाभूतविशेषसंघान्॥ब्रह्माणमीशंकमलासनस्थमृषींश्चसर्वानुरगांश्चदिव्यान्॥१५॥ ॥समः॥

॥देहींतुझ्यामीस्फुरदेखतांहेंसमस्तभूतेंसचराचरेंहें॥पद्मासनीजोविधिआणिसर्वभुजंगजेदिव्यमुनींद्रसर्व॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥तुझियादेहींपाहेंस्फुरभूतविशेषसर्वसंघजग॥कमलासनस्थविधिहरदेवऋषीदिव्यसर्वतेभुजंग॥१५

॥ ॥दोहरा॥ ॥देखतहोंतवदेहमोंसबसुरथिरचरसिध्ध॥पद्मासन
रुखीपुनीसबनागसबेजुवृध्ध॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥तुझेंदेहींसर्वदेखिलें॥
ब्रह्मदेवनाभीबैसले॥ऋषिआदिनागकुळातेंपाहिलें॥तुझ्यादेहीं॥१५॥ ॥अ
भंग॥ ॥देहींतुझ्याविश्वंभरा॥देखेसुरवरसंभारा॥देखेवहनीसाकारा॥
हंनिहातयेराउद्दीत॥१॥आणिकयेकनवलावो॥पंचभूतांतुझाठावो॥त्याचेंदिसने
येवोजावो॥पैंआधारेंतुमच्या॥२॥चराचरत्याचपरी॥ब्रह्मापद्मस्थानींनरी॥अहो
पाहातांत्रिपुरारी॥जटाजूटगंगेसी॥३॥मुनीदिव्यतेजोमय॥नागकुळसमुदाय॥
ऐसापाहिलाप्रत्यय॥तुकासाधूज्यासाठीं॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥अनेक
बाहूदरवक्रनेत्रंपश्यामित्वांसर्वतोऽनंतरूपं॥नांतंनमध्यंनपुनस्तवादिं
पश्यामिविश्वेश्वरविश्वरूपं॥१६॥ ॥सम०॥ ॥अनेकबाहूमुखनेत्र
पोटेंत्वद्रूपसर्वत्रअनंतमोटें॥नआदिमध्यांतहितूजपाहेविश्वेश्वराविश्वशरीरतूं
हें॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥बहुकरउदरनयनमुख॥अनंतरूपाच्यहूंकडेदिस
त्री॥आद्यंतमध्यनतुलाविश्वेशाविश्वरूपतूंअसत्री॥१६॥ ॥दोहरा॥

८

॥ बहुबाहुउदरोबहूनमैंदेखेबहुसीस॥ आदिअंतमध्यनहींऐसेतुमजगदीस॥
१६॥ ॥ओवी॥ ॥अनंतबाहूउदरेंनेत्रेंमुखें॥ अनंतापरींचीदेखे॥ आदि
अंतनोळखे॥ विश्वेश्वराऐसेंविश्वरूप॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥नानाप्रकारी
जेदंड॥ मुखेंकराळवितंड॥ नेत्रवैश्वानरकुंड॥ पोटेंतैशींभ्यासुरें॥१॥ त्वद्रुपसर्वत्र
अनंत॥ मोटेंपाहातांनलगेअंत॥ अनादीतूंविश्वनाथ॥ मध्यअंतहीतूंची॥२॥ तुझ्
पाहेविश्वेश्वरा॥ विश्वरूपाच्याअंतरा॥ तुकाह्मणेकमळावरा॥ भलिरेआसपुरवि
ली॥३॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥किरीटिनंगदिनंचचक्रिणंचतेजोराशिंस
र्वतोदीप्तिमंतं॥ पश्यामित्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंताद्दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयं
॥१७॥ ॥सम०॥ ॥करींगदाचक्रहिजोकिरीटीतेजोब्धिसर्वत्रहिदीप्तिमो
टी॥ सर्वत्रदेखेतुजउग्ररूपादावाग्निसूर्यद्युतिजोअमुप॥१७॥ ॥आर्या॥
॥चक्रकिरीटगदाधरदिससीसर्वत्रचहुंकडेदीप्त॥ सप्रभअन्याक्ष्यपाह्याअ
चिंत्यदीप्तार्कवन्हिसमआप्त॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥मुकुटसीसकरचक्रगदा
रूपरागभगवान॥ द्रिगनचौंधिचित्तलहेहैरबिअनलसमान॥१७॥ ॥ओवी ८

॥ ॥ मस्तकींमुगुटगदाचक्रकरीं॥ सर्वतेजोमयदीप्तिअवधारीं॥ तैसेंतेजदेखिलेंश
रीरीं॥ दावाग्नीसारिखें ॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥गदाधरिलीउजवी॥ चक्रझ
ळफळीततेवीं॥ माथांमुगुटाचीठेवी॥ अनुपमावाटतें॥१॥ आजतेज सिंधुलहरी॥ ध
लीढालआह्मावरी॥ सर्वत्रहीदिशांतरीं॥ दीप्तिमोटीफांकते॥२॥ सर्वत्रहेंतुझेंरूप॥ प
रिगाउग्रत्याचेंरोप॥ येथेंदावाग्नीतोदीप॥ नेणोकोण्याझोंपडी॥३॥ रविकोर्पऐशी
आग॥ किंवाबापाआलाराग॥ तुकाराखावासन्मार्ग॥ युगायुगींवाढाया॥४॥१७॥
॥श्लोक॥ ॥त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानं
॥ त्वमव्ययःशाश्वतधर्मगोप्तासनातनस्त्वंपुरुषोमतोमे॥१८॥ ॥स
म०॥ ॥ तूंशुध्दतेंअक्षरजेंकळावें॥ आत्माजगाचानिधिजोस्वभावें॥ तोवाटसी
शाश्वतधर्मपाळा॥ जोनित्यतूंअव्ययसर्वकाळ॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥अ
क्षरतूंवेद्यपरमअव्ययआश्रयजगानसामान्य॥ शाश्वतधर्मेंआतांजुनाटपुरुषतूंम
लाअसामान्य॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥अच्छरहोतुमप्रगटहोसबजगतनिधा
न॥ अबिनाशीरछकसबुनमेंउनसहोउनमान॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥तूं

९

परमअक्षरआणिज्ञेय॥ याविश्वाचेंतूंनिधानमूळमय॥ तूंशाश्वतधर्मरक्षक
अक्षय॥ आदिपुरुषमजमानला॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥तूंमहाराजसमज
लासी॥शुध्दअक्षरविलासी॥ ऐसेंकळावेंजीवासी॥ मायापाशमुक्तत्वा॥१॥आ
त्माजगाचागोविंदा॥ निधीस्वभावेंतूंसदा॥ तोतूंवाढलाएकदां॥शाश्वतधर्मपाळ
जो॥२॥ जोकांनित्यतूंअव्यय॥सर्वकाळअप्रमेय॥तुकावंदीतसेपाय॥याचभयें
वाटतें॥३॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥अनादिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबाहुंशशि
शिसूर्यनेत्रम्॥पश्यामित्वांदीप्तहुताशवक्त्रंस्वतेजसाविश्वमिदंतपंतम्॥
१९॥ ॥सम० ॥आद्यंतनामध्यअनंतवीर्यभुजाअनंतातवनेत्रसूर्य॥शशी
मनोनेत्रमुखींहुताशापाहेतयाजोत्रिजगत्प्रकाश॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥दी
प्ताग्निमुखहिबहुकररविशशिनयनबहुवीर्ययातूंतें॥आद्यंतमध्यहीनापाहेमी
स्वप्रकाशाहेतूंतें॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥आदिअंतमध्यरहिततुमरबिशशि
हैनैन॥तेरोमुखदीपतअगिनसबहिकोंतपऐन॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥अ
नंतवीर्यानकळेआदिमध्यअंत॥अनंतभुजाशशिसूर्यनेत्र॥प्रज्वलितअग्निजे ९

सातेजरेखिन॥ त्रिजगत्प्रकाश॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥आदिनाहींमध्य
नाहीं॥ तेथेंक्षयआलाकाहीं॥ अनंतवीर्यातुजतेंही॥कायसांगूंकितिबोलूं॥१॥
भुजाअनंतआकृती॥मगभासेनोशाचीपती॥नेत्रसूर्यहागभस्ती॥ तवसत्तेनाउ
डेल॥२॥चंद्रमनक्षणवितें॥नेत्रींतेजदाखवितें॥मुखींअग्निअनादीतें॥रचना
आजीपाहिली॥३॥ पाहेतयाचाप्रकाश॥जोतूंदिनासींदिनेश॥ त्रिभुवनेसींआ
काश॥तुकयाठाईंदिसेना॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥द्यावापृथिव्योरि
दमंतरंहिव्याप्तंत्वयैकेनदिशश्चसर्वाः॥ दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदंलोकत्र
यंप्रव्यथितंमहात्मन्॥२०॥ ॥सम०॥ ॥दिशादहाआणिकअंत
रिक्षातूंएककलाव्यापिसिअंबुजाक्षा॥ देखोनिहेंअद्भुतरूपउग्रमहात्मयालोक=
भितीसमग्र॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥भूस्वर्गांचिंअंतरदिशाहिएक्याचित्वां
असेव्याप्त॥उग्रस्वरूपअद्भुतपाहुनितुझेंत्रिजगसंतप्त॥२०॥ ॥दोहरा॥
॥गगनभूसमदिसब्यापेतमएकहेजु॥अद्भुतरूपजुउग्रलखेप्रवथित
लोकसबेजु॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥तुझेनियेकेस्वरूपतेजें॥पृथ्वीनभव्या

पिलें सहजें ॥ स्त्रादिशांत दाटलें उग्र रूप अद्भुत जें ॥ तें देखो निभ्यालें लोकभय ॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ दिशा विदिशा पाहातां ॥ अंतरिक्ष धोंडा ठितां ॥ तूं एकदिससी व्यापिता ॥ हे कमलाक्षा कमलेशा ॥ १ ॥ देखोनी हें रूप उग्र ॥ अद्भुत अद्भुता अत्युग्र ॥ लोक भीती गास मग्र ॥ हें महात्म्य न वलाचें ॥ २ ॥ तुकयाचिया विनंती ॥ प्रगटे पुरवाव्या खंती ॥ तंव सृष्टीच जळती ॥ असतां युध्य गोपाळा ॥ ३ ॥ २० ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ अमी हि त्वां सुरसंघा विशंति केचिद्भीताः प्रांजलयो गृणंति ॥ स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिध्दसंघा स्तुवंति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ प्रवेशाती हे सुरवृंद देहीं कृतांजलीं वर्णिति भीत तेही ॥ हो स्वस्ति ऐसें ऋषिसिध्द मात्र ह्मणोनि तूतें स्तविती विचित्र ॥ २१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ येती सुर शारण तुला कोणी कर जोडुनी भयें गाती ॥ स्वस्थ असें वंदुनि मुनि सिध्द हि करिती स्तुती असे गाती ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पैठत तो मे देवसबे स्तुती करताभिमान ॥ रुखि और सिध्द महातम न वजु तो को जान ॥ २१ ॥

॥ ओवी ॥ ॥ तुझे ठाईं देव प्रवेशानी ॥ किती क भयें करूनि स्तुति करिती ॥

देवऋषीस्तविती॥ देवातुजकारणें॥ २१॥ ॥अभंग॥ ॥प्रवेन्नातीहेस्करवृंद॥जळींजळजांसीआनंद॥देहींतुमचियाखेद॥हेपावतीहेंनवल॥१॥ ऋतांजळीळ्पाळुवा॥नेहीवाणितीतुजदेवा॥होकांस्वस्तिऐसाभावा॥महाऋषीबोलती॥२॥सिद्धमात्रहिजीतुका॥ह्मणोनितूतेंस्तविअसका॥ विचित्रहाभासेतुका॥पाहूनिजाला विस्मीत॥३॥ २१॥ ॥श्लोक॥ ॥रुद्रादित्यावसवोये चसाध्याविश्वेऽश्विनौमरुतश्चोष्मपाश्च॥गंधर्वयक्षाःसुरसिध्दसंघावीक्षंतेत्वांविस्मिताश्चैवसर्वे॥२२॥ ॥सम०॥ ॥आदित्यरुद्राष्टवसूतदादि॥प्रसिध्दआणीकहिदेववेदीं॥गंधर्वयक्षादिकवासुदेवा॥हेपाहतीविस्मिततूजदेवा॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥वसुरुद्रादित्यमरुत् विश्वेदेवोष्मपाश्विनीकुमर॥गंधर्वयक्षसाध्यहिपाहतीविस्मीतसिध्दवरअमर॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥रुद्रसाधुआदित्यबसूअश्विनीसुतऔरभाय॥सिध्दमुनिगंधर्वसबेदेखतअचरजपाय॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥रुद्रादित्यवसू॥ ऋषिविश्वेदेवमरुत्गणआणिजेसू॥यक्षआणिराक्षसू॥देखतांआश्चर्यपावले॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥आदित्यरुद्रादिवसु

जेतदादी॥आनवेदविद्यीप्रसिद्धजें॥१॥गंधर्वांचामेळयक्षगणपाळ॥पाहातीस
कळवाफ्कदेवा॥२॥विस्मयापावतीनेणोंआलाशांती॥भयवागवितीययास्तव॥३
॥मजनवलवाटेह्येतासीतूंकोठें॥येकायेकीभेटेतुझ्याकैसा॥४॥२२॥ ॥श्लो
क॥ रूपंमहत्तेबहुवक्त्रनेत्रंमहाबाहोबहुबाहूरुपादम्॥बहूदरंबहुदं
ष्ट्राकरालंदृष्ट्वालोकाःप्रव्यथितास्तथाऽहम्॥२३॥ ॥सम०॥ ॥तद्रू
पमोटेंबहुनेत्रतोंडें॥भुजांघ्रिमांड्याउदरेंउदंडें॥दंष्ट्राकरालाबहुजांतकाहीं॥देखो
निभ्यालेंजगआणिमीही॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥त्यामाजीबहुदाढामांड्योदर
मुखनयनपदकरते॥विक्राळघोरतुझेंरूपजगासहमलाव्यथाकरतें॥२३॥
॥दोहरा॥ ॥रूपबढोबहुमुखनयनभुजपदबाहुउरोय॥देखभयानकदाढब
हूव्यथीलोकबहुहोय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥रूपआहेबहुमुखेंनेत्र॥महाबा
होउरुपदादिविचित्र॥बहुनउदरेंविक्राळदाढांचेंचरित्र॥तेणेंलोकांसहितमाझेंमन
भयपावलें॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥जींजीत्वद्रूपहें मोटेंसेंबहूहें॥नेत्रेंतोंडेंपाहें
भयानक॥१॥भुजांघ्रीयाबहूमांड्याउदरेंबहू॥कराळाह्याबहूदंष्ट्रातुझ्या॥२॥बहू

३१

जांतकाहींदेखोनीहेदेहीं॥भ्यालेंजगहेंहीमीहीनैसा॥३॥स्फखाअवर्षणापडिलेंना
रायणा॥तुकाठेवीप्राणाकोणाठाईं॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥ ॥नभस्पृशंदी
प्तमनेकवर्णंव्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रम्॥दृष्ट्वाहित्वांप्रव्यथितांतरात्माधृ
तिंनविंदामिशमंचविष्णो॥२४॥ ॥सम०॥ ॥अत्युच्चतेजोमयवर्णचित्र॥
प्रचंडज्यान्वेंमुखदीप्तनेत्र॥ऐशातुतेंदेखुनिअंतरात्मा॥दुःखीनजाणेंस्फखधैर्यव
र्मा॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥बहुवर्णनभस्पर्शीविस्तृतमुखदीप्तविपुलनेत्रांस
॥तेजसख्यातुजपाहुनिगेलेंममधैर्यपावलेंत्रास॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥पाद
भूमिभाकाशशिरद्रिगदीरघमुखभाय॥एसेतुमकोंदेखिकेधीरजुगयोपराय॥
२४॥ ॥ओवी॥ ॥अत्युत्कटविचित्र॥प्रचंडदीप्तनेत्र॥ऐशादेखोनिसर्व
त्र॥धैर्यआणिशांतिनपवे॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥अत्युच्चह्मणावेंउंचीना
गणावें॥प्रलयाब्धीहेलावेतेजोमय॥१॥दिव्यरूपसत्यनव्हेजेंअसत्य॥आमुचीअ
गत्यऐशीनव्हती॥२॥चंडमुखज्यान्वेंत्यादीप्तचक्षूचें॥मयेंआत्मयाचेंधैर्यगेलें॥
३॥पाहतांऐसेंदुःखसोडुनगेलेंस्फख॥व्यापकावोळखतुकयाची॥४॥२४॥

॥श्लोक॥ ॥दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानिदृष्ट्वैवकालानलसंनिभानि॥दि
१२ शोनजानेनलभेचशर्मप्रसाददेवेशजगन्निवास॥२५॥ ॥सम॰॥
दंष्ट्राकरालाविकराळतोंडें॥देखोनिकालाग्निसमेंउदंडें॥नेणेदिशाहीसुखहीसुरे
शाप्रसन्नतूंहोयजगन्निवासा॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥दंष्ट्राकरालवदनेंतुझीका
ळाग्नितुल्यदेवेशा॥पाहुनिदिशाहिभुललोंनसुखहिमजहोप्रसन्नजगदीशा॥
॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥काळअगिनसबदाढतनूबिनदेखेभयभीत॥दिस
भुलीसुखकुंगनेंअबकीजेप्रभुप्रीत॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥दाढाविक्राळमु
खाभीतरी॥जैसाअग्निप्रगटलाप्रळयअवसरी॥तेणेतेजेंदिशानकळतीमुरारी
॥सुखनपवेजगन्निवासा॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥दंष्ट्राकराळाह्यानृसिंहाचिलि
ळा॥तुह्मीकांगोपाळाधरीलीसे॥१॥ हिरण्यकश्यपुनोहेयेथेंपार्थआहे॥रूपाक
रीमोहेंपूर्ववत॥२॥ विकराळतोंडेंकाळाग्नीचीकुंडें॥देखिल्याचपडेपाहाणारु॥
३॥ दिशानेणेंदेवासुखवासदेवा॥प्रसीदात्मभावातुकयाचा॥४॥२५॥ १२
॥श्लोक॥ ॥अमीचत्वांधृतराष्ट्रस्यपुत्राःसर्वेसहैवावनिपालसंघैः॥

भीष्मोद्रोणःसूतपुत्रःस्तथाऽसौसहास्मदीयैरपियोधमुख्यै ॥२६॥
॥सम०॥ ॥हेसर्वहीजेधृतराष्ट्रपुत्र॥त्याचेसहायक्षितिपाळमात्र॥भीष्मस्वयें
द्रोणहिकर्णहाही॥जेआमुचेवीरसमस्तकाहीं॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥हेधार्त
राष्ट्रसारेआणीकहिभूमिपाळतत्पक्षी॥भीष्मद्रोणहिकर्णहितेसेजेवीरआमुच्या
पक्षीं॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥पूतसबेधृतराष्ट्रकेसबनृपतिनकेसंग॥करण
द्रोणभिखमजितेंजोधाहैतबअंग॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥दुर्योधनादिसर्व॥
जयांचेसमुदाव॥भीष्मद्रोणादिदेव॥मुखींप्रवेशताती॥२६॥ ॥अभंग॥
॥हेसर्वहीजेजेधृतराष्ट्रवीर्यजे॥त्याचेसहायजेआवांतर॥१॥अवनीचेपाळये
थेंभीष्मकाळ॥द्रोणाअतुर्बळकर्णतैसा॥२॥आतांआमुचेहीविश्वाचेजेदेही
॥त्याचेंनवलतेंहीतुकाबोले॥३॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥वक्त्राणितेत्वरमाणा
विशंतिदंष्ट्राकरालानिभयानकानि॥केचिद्विलग्नादशनांतरेषुसंदृश्यंतेचू
र्णितैरुत्तमांगैः॥२७॥ ॥सम०॥ ॥मुखेंतुझींसत्वरत्यांतजाती॥
भयानकेंजींविकराळदांतीं॥दांतातहीचर्वितवीरकाया॥ज्यांचींशिरेंचाविसिदे

१३

वरावा ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ दंष्ट्राकरालभ्याफ़जीवदनें रिघनित्यांनसं
पूर्ण ॥ दांतांनलागलेंजे कोणी त्यांचीं शिरें दिसतिचूर्ण ॥ २७ ॥ ॥ दोहरा ॥
॥ बहुत तिहारे बदनमों सबे परनहै आय ॥ कोउदाढनतलेंकोउरहेलपटाय ॥
२७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऐसा भयानकमुखांभीतरी ॥ एकरिघतांअडकलेदा
ढेमाझारी ॥ येकचूर्णमुखांतरीं ॥ शिरेंअडकलींमज दिसताती ॥ २७ ॥ ॥ अ
भंग ॥ ॥ मुखेंतुझींजेथेंसत्वरजातिनेथें ॥ भयानकपंथेंदंताचियें ॥ १ ॥ विकरा
ळदंतींदातांतश्रीपती ॥ चर्वीतुवीरकांतीज्यांचीशिरें ॥ २ ॥ अहोदेवरायाचा विसी
हेवायां ॥ आह्माचीळसियातुकयाअंगीं ॥ ३ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यथा
नदीनांबहवोंऽबुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखाद्रवंति ॥ तथातवामीनरलोक
वीराविशंतिवक्त्राण्यभिविज्वलंति ॥ २८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ नदीजळेंजेविं
बळेंवाहाती ॥ वेगींसमुद्राभिमुखेंचियेती ॥ ज्वाळामुखींयातुझियाअनेकीं ॥ प्र
वेशतीवीरहिजेनृलोकीं ॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सागरसन्मुखजातीवेग १३
नद्यांचेसजेहिनीराचे ॥ तेविंतुझ्यादीसमुखींसमूहरिघतीनृलोकवीरांचे ॥ २८ ॥

॥दोहरा॥ ॥जोसरितावरस्वारूतुपरनसिंधुमेआय॥त्यौंनृपतेरेवदनमेंसबेपरतहैआय॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥जैसीसरिताउदकेंवाहती॥ तीं अवघींसागरीमिळती॥तैसेनरलोकभूपती॥तववदनींप्रवेशाले॥२८॥

॥अभंग॥ ॥नदीजळेंजैसींवाहेस्वबळेंसी॥वेगेंसिंधुपासींमिळोंयेतां॥१॥ तोहीआत्ममुखींप्रवाहातेंशोखी॥तैसीज्वाळामुखींयेथेंदिसे॥२॥अनेकआननेंज्वाळामयरसने॥घेसीतूंस्वादानेंरूचीदेवा॥३॥परंतुआश्चर्यवाटेलोकवर्या॥प्रवेशातिधैर्यतुकाह्मणे॥४॥२८॥ ॥श्लोक॥ ॥यथाप्रदीप्तंज्वलनंपतंगाविशंतिनाशायसमृद्धवेगाः॥तथैवनाशायविशंतिलोकास्तवापिवक्त्राणिसमृद्धवेगाः॥२९॥ ॥सम॰॥ ॥कींपेटल्याअग्निमधेपतंग॥येतीमरायासकरूनिवेग॥तैसेमरायानिघनातिलोक॥वेगेंतुझ्याहीवदनींअनेक॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥जैसेंदीसाग्निमधें वेगेंचिपडुनिपतंतमरतातीं॥तैसेवदनींतुझियामरावयालोकशीघ्रशिरतातीं॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥दीपअगनपतंगलरवीपरतजीवकोंखोय॥त्यौंतवमुरवमेंलोकयेह

आपनासजोहोय॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥जाज्वल्यदीपावरी॥ जैसाप
तंगरिघेअवधारीं॥तैसेनाशावयामुखाभीतरी॥ प्रवेशनीलोक॥२९॥
॥अभंग॥ ॥किंवापेटलीयाअग्निमाजीकाया॥पतंगमरायायेकवटे॥१॥
तैसेलोकमेळमरायासकळ॥निघतीकेवळतुझ्यामुखीं॥२॥वेगेंअस्त्रेंशस्त्रेंरथ
साळंकारें॥गजउष्ट्रवाजीरेवाहानेंसी॥३॥अपारांचीयेणीअपारतुझीखाणी॥
सांडूनेणेकणीवृत्ततुका॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥लेलिह्यसेग्रसमानः
समंताल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः॥तेजोभिरापूर्यजगत्समग्रंभास
स्तवोग्राःप्रतपंति विष्णो॥३०॥ ॥सम०॥ ॥यासर्वलोकांगि
ळितोसिजेव्हां॥ज्वाळामुखींचाटिसित्यासितेव्हां॥प्रभातुझ्यातीव्रजगासमग्रा
॥व्यापूनिदेवातपतातिउग्रा॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वत्रदीप्तवदनेंलोकांचा
करिशीभक्षनीग्रास॥कांतीअत्युग्रतुझातापवितीयाजनासमग्रास॥३०॥
॥दोहरा॥ ॥जोधासबकोंजुलेतरसनसोंलिपटाय॥कांतिरावरीजगतकोंदेत १४
ताहांपठाय॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥तुझीमुखज्वाळाचजिव्हेचेंललन॥तेणेंहोत

सेसर्वलोकग्रासन ॥ त्याज्वाळेंभरलेंत्रिभुवन ॥ ऐसेंविष्णुउग्ररूपतुझें ॥ ३० ॥
॥ अभंग ॥ ॥ यांसर्वलोकांसजेव्हांगिळीतोस ॥ ज्वाळामुखेंत्यासचा
टीसीतूं ॥ १ ॥ तेव्हांप्रभातीव्रातुझ्यादर्शनाग्र ॥ मजगमेउग्रसौदामिनी ॥ २ ॥ ज
गकर्पेज्यांनव्यापूनीतयांत ॥ देवानपतातअतिउग्रा ॥ ३ ॥ नेणोकैशीमूकलाग
लीअचुक ॥ सोडिलीवोळखतुकयाची ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ आख्याहि
मेकोभवानुग्ररूपोनमोऽस्तुतेदेववरप्रसीद ॥ विज्ञातुमिच्छामिभवंत
माद्यंनहिप्रजानामितवप्रवृत्तिम् ॥ ३१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तूंकोणपांउ
ग्रतनूवदेंहें ॥ प्रसन्नहोईतुजवंदितोंहे ॥ जाणोंतुतेंइच्छितसेप्रवृत्ती ॥ नेणेतुझी
देववराद्यमूर्त्ती ॥ ३१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तूंकोणउग्ररूपीवदतुजनमितोंप्रस
न्नहोआद्या ॥ तुजजाणोंइच्छितसेंप्रवृत्तिनेणेंतुझीस्वसंवेद्या ॥ ३१ ॥ ॥ दो
हरा ॥ ॥ उग्ररूपतुमकोनहोंमोसोंकहियेदेव ॥ जानोचाहतहोंतुमकोंतबरू
पनकोंभेव ॥ ३१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ तूंउग्ररूपमजसांगकवण ॥ तुलानमन
होयप्रसन्न ॥ पहिलेंरूपपाहोंइच्छीमन ॥ तुझीप्रवृत्तिनकळेस्वामी ॥ ३१ ॥

॥अभंग॥ ॥तूं कोण या उग्र तनू बोलें शीघ्र॥ देईं रूपा पात्र हीता चें हें ॥१॥
१५ प्रसन्न तूं होईं तुज वंदन पाईं॥ करीतों हें पाहीं देवराया॥२॥ जाणो तूं तें इच्छी प्रवृ
त्ती निरइच्छी॥ नेणे तुझी कैसी आद्य मूर्त्ती॥३॥ कधीं ना देखिला ऐसा ना यकीला
॥ तो तूं प्रगटला तु कया आंगें॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥
॥कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः॥ ऋ
तेऽपि त्वां न भविष्यंति सर्वे येऽवस्थिताः प्रत्यनिकेषु योधाः॥३२॥
॥सम०॥ ॥जुनाट लोकांतक काळ मी तो॥ लोकांस या येथ हरूं पाहातो॥ न
मारिसी तूं तरि नासती हे॥ सेनेंत या जे नरवीर पाहे॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥
मी लोक संहराया जालों काळ प्रवृध ऐसा रे॥ योद्धे रणीं उभे जे तुज वांचुन उतरती
ल हे सारे॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥काळ रूप हैं हों बडो सब कों मारनहार॥
तोबी सब जोधान कों भखिजे हूं निरधार॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥देव जा
हाला बोलता॥ ह्मणे मी काळ लोकांचा संहर्ता॥ तुज वेगळें करोनि पार्था॥ हे युद्धीं १५
सर्व संहार पावती॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥देव बोले आतां महाबाहो पा

र्था ॥ ऐकेंरेअन्यथानमानीतूं ॥ १ ॥ जुनाटलोकांतकाळमीप्रत्यक्ष ॥ मारूंपा
हतोंसाक्षपाहेमाझी ॥ २ ॥ लोकांसयायेथेंमारूंपाहातसे ॥ नमारिसीकैसेवांच
तील ॥ ३ ॥ नरवीरसेनेमाजीतेअसती ॥ जालीयाचीशांतीधनुर्धरा ॥ ४ ॥ तुजमा
यायेनेतेमींसोडिलीसे ॥ आतांकायकैसेजाणोतुका ॥ ५ ॥ ३२ ॥ ॥ श्लोक ॥

॥ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठयशोलभस्वजित्वाशत्रून्भुंक्ष्वराज्यंसमृद्धम् ॥ मयैवैतेनिहताःपूर्वमेवनिमित्तमात्रंभवसव्यसाचिन् ॥ ३३ ॥

॥ सम० ॥ ॥ ह्मणोनितूंघेयशउठवेगीं ॥ जिंकोनिहेराज्यसमृध्धभोगी ॥ म्यांशांनि
केलीपहिलीचयांची ॥ निमित्तमात्रीनिघसव्यसाची ॥ ३३ ॥ ॥ आर्या ॥
॥ यास्तवउठतूंयशघेम्यांतोंवधिलेअर्थींचसर्वअजी ॥ करियुध्धराज्यभ पुलेंजिं
कीतूंहोनिमित्तमात्रअजी ॥ ३३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तातेंउठरणजीतलेकीरत
औरराज ॥ मैहनराख्योजुनरपतियहसबतेरेकाज ॥ ३३ ॥ ॥ ओवी ॥
॥ याकारणेंऊठतूंयशघेईं ॥ वैरीजिंतोनिराज्यवाही ॥ म्यांमारिलेसर्वही ॥ युध्धीं
निमित्तधारीहोअर्जुना ॥ ३३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ह्मणोनीघेतूंहेंउठयशावे

गीं ॥ जिंकोनियांभोगींराज्यलक्ष्मी ॥ १ ॥ सिध्दीचीसमृध्दीआहेतवनिढळीं ॥ निव
टीमंडळीराजयांची ॥ २ ॥ त्यानेंकेलिग्रांनीपहिलीचयांची ॥ निधेसव्यसाचीनि
मित्याला ॥ ३ ॥ तुकयासीतूंसीभेदनाअणुभरें ॥ हींमाझींउत्तरेंहृदयींलिही ॥ ४ ॥ ३३
॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ द्रोणंचभीष्मंचजयद्रथंचकर्णंतथाऽन्यानपियोधं
वीरान् ॥ मयाहतांस्त्वंजहिमाव्यथिष्ठायुध्यस्वजेतासिरणेसपत्नान् ॥ ३४ ॥
॥ समः ॥ ॥ द्रोणासभीष्मासजयद्रथास ॥ कर्णासआणीकहिवीरत्यास
॥ म्यामारिलेंमारितुझ्याअदृष्टीं ॥ आहेजयश्रीझणिहोन्निकष्टी ॥ ३४ ॥ ॥ आर्या
॥ ॥ भीष्मद्रोणजयद्रथकर्णतसेअन्यवीरहीप्रथित ॥ म्यांवधिल्यासवधीतूंजिं
किसिरिपुयुध्धकरनहोव्यथित ॥ ३४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ भीखमद्रोणजयद्रथ
करणआदिजेऔर ॥ भयतजअर्जुनजुध्धकरअरीमारयाठोर ॥ ३४ ॥ ॥ ओवी
॥ ॥ भीष्मद्रोणजयद्रथकर्ण ॥ वीरसर्वमारिलेजाण ॥ आतांऊठतूंअर्जुना ॥ शा
त्रुमारीं ॥ ३४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अरेहेभीष्मद्रोणआणीहाजयद्रथ ॥ कर्णम
हारथीआणीशूर ॥ १ ॥ त्यांसम्यांमारिलेंतूंमारीसाक्षीला ॥ अदृष्टींराज्यालाह्मणोनि १६

यां ॥ २ ॥ ह्मणी दृष्टि होसी तूं याकर्मी पार्था ॥ जयश्री सर्वथा वरी तुज ॥ ३ ॥ निमित्ताकार
णे घेतूं धनुर्धार ॥ तुकयाचे अंतर ऐसें आहे ॥ ४ ॥ ३४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ संजयउ
वाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य कृतांजलिर्वेपमानः किरीटी ॥ नम
स्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ॥ ३५ ॥ ॥ सम० ॥
॥ ऐको निहीकेशवशब्द धाटी ॥ कृतांजली कांपतसे किरीटी ॥ पुनःपुन्हा वंदुनि कृष्णजी
तें ॥ बोले गळा गद्गद भीतभीतें ॥ ३५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ कांपे भ्याल्या कुनि भीक
र जोडुनि कृष्णवचन पांडवनें ॥ ऐकुनि पुनरपि सद्गद बोले घडिघडि करोनि दंडवतें ॥
३५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ वचन सुनें श्रीकिसनके कांपी अर्जुन देह ॥ प्रभुके पाईं
लागिकें बोले बचन सनेह ॥ ३५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ संजय ह्मणे ऐसें वचन ऐको नि
कृष्णाचें ॥ कंठ सद्गदिलें अर्जुनाचें ॥ मग अंजुळी जोडोनि नयाचें ॥ मागुती भीतभीत
स्तवीतसे ॥ ३५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कळलें अंतर पीडे भवरोगें ॥ थुंकुनी तो तोंडें
अन्न टाकी ॥ १ ॥ देवांचे इतर सेविती पंक्तीसी ॥ तैसा तो रायासी बोलतसे ॥ २ ॥ ऐकोनीं
केशववाक्यासी अर्जुन ॥ वपु निज मनें घेइजे कां ॥ ३ ॥ कृतांजलि किरीटी बोलतो भय

भीत ॥ वंदोनि अनंत पुनः पुन्हा ॥ ४ ॥ गद्गद यागीरा तेजें जो अर्दीला ॥ जीवस्वरूपाला
१७ तुका नये ॥ ५ ॥ ३५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ स्थाने हृषीकेश तव
प्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च ॥ रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवंति सर्वे नम
स्यंति च सिद्धसंघाः ॥ ३६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ऐसें हृषीकेशा तुझ्या स्थितीनं ॥ हें
विश्वहर्षें अनुरागयुक्त ॥ दिशां प्रती राक्षसजाति धाके ॥ समस्त ही वंदिति सिद्धलोक ॥
३६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जग सर्व हृषीकेशा यत्रों तुझ्या हृष्ट आणि अनुरक्त ॥ राक्ष
स पळूनि भयानें नमिती तुज सिद्धसंघ हे युक्त ॥ ३६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सब जगत
कों जगत है तुमरह्त अनुराग ॥ सिद्ध नमत तो कों सदा राळस जात भगाय ॥ ३६ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ अर्जुन ह्मणे नारायणा ॥ तुमचे निकीर्त्तिसंतोष झाले जाणा ॥ भयें द
शा दिशा पळता निराक्षसगण. ॥ नमस्कार करिती सिद्धादिक ॥ ३६ ॥ ॥ अभंग ॥
॥ ऐसें हृषीकेशा तुझिया स्थितीतें ॥ पाहोनि हर्षतें त्रिभूवन ॥ १ ॥ अनुरागयुक्त जालें
हे पावन ॥ पापीयासि स्नान गंगें जेसें ॥ २ ॥ येथें जे राक्षस दिशांत लंघीती ॥ भयास पाळि १५
ती ह्मणो नियां ॥ ३ ॥ वंदिती सद्भावें सिद्धलोक तुज ॥ तुका ह्मणे मोज संताची हे ॥ ४ ॥ ३६ ॥

॥श्लोक॥ ॥कस्माच्चतेननमेरन्महात्मनूगरीयसेब्रह्मणोप्यादिक
र्त्रे॥अनंतदेवेशजगन्निवासत्वमक्षरंसदसत्तत्परंयत्॥३७॥ ॥सम॰
॥ ॥नवंदिनीकांतुजलासमर्था॥जोथोरधात्यासहिआदिकर्त्ता॥अनंतजोवि
श्वपदांततंतू॥तूंसत्असत्‌अक्षरशुध्दहीतूं॥३७॥ ॥आर्या॥ ॥तुजज
ननकांनमत्तिनेब्रह्याला थोरआद्यतूंकर्त्ता॥अव्यक्ताहुनिपरतूंअक्षरतूंहीअनंत
तूंभर्त्ता॥३७॥ ॥दोहरा॥ ॥क्योंननमोंतुमकोंजुहोंब्रह्माकेकरतार॥जगत
इसअछरअनंततुमसतहोपार॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥तूंश्रेष्ठब्रह्मणो निनमस्का
रकरिती॥ब्रह्माचीतूंउत्पत्ती॥ऐशीदेवास्थिती॥सत्तूंची॥३७॥ ॥अभंग॥
॥नवंदितीकांहेसमर्थातुजला॥जोथोरविधीलाआदिकर्त्ता॥१॥अनंतजोवि
श्वपदामाजितंतूं॥तूंसत्असत्तूंअक्षरतूं॥२॥शुध्दब्रह्मखरेंउत्तरेंदेवाच्या॥हृदयीं
तुकयाच्यातूंचीदेवा॥३॥३७॥ ॥श्लोक॥ ॥त्वमादिदेवःपुरुषःपुरा
णस्त्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानम्॥वेत्ताऽसिवेद्यंचपरंचधामत्वयाततंविश्व
मनंतरूपं॥३८॥ ॥सम॰ ॥विश्वादितूंसर्वपुरींपुराण॥तूंभूमियाविश्व

घटींनिधान॥ ज्ञानाहितूंज्ञेयहिचित्स्वरूपा॥ हेंव्यापिलेंविश्वअनंतरूपा॥ ३८॥
॥ आर्या॥ ॥ पुरुषपरंधामपरमविश्वमयआदिदेवतमभेत्ता॥ विश्वव्या
प्ततुवांहेपुरातनानंतवेदतूंवेत्ता॥ ३८॥ ॥ दोहरा॥ ॥ पुरुषपुरातनआदि
होतुमहोजगननिधान॥ तुमयहजगाबिस्तार्योजानततुमहीग्यान॥ ३८॥
॥ ओवी॥ ॥ तूंआदिदेवपुरुषपुरातन॥ तूंविश्वाचेंपरमनिधान॥ तूंउत्कृष्ट
ज्ञानयज्ञ॥ तूंअनंताव्यापिलेंविश्वरूपें॥ ३८॥ ॥ अभंग॥ ॥ विश्वादीतूं
सर्वतूंपरीपुराण॥ तूंभूमीयापूर्णजीवालागीं॥ १॥ विश्वघटहोयत्यापत्त्रानिधा
न॥ ज्ञानाहीतूंज्ञानमययज्ञ॥ २॥ त्वांचविश्वरूपेंव्यापिलेंसकळ॥ अनंतरूपा
लाविश्वंभरू॥ ३॥ आजतूकारूपेंमजउमजसी॥ विश्रांतमनासीआलीखरी॥ ४
॥ ३८॥ ॥ श्लोक॥ ॥ वायुर्यमोऽग्निर्वरुणःशशांकःप्रजापतिस्त्वंप्रपि
तामहश्च॥ नमोनमस्तेऽस्तुसहस्रकृत्वःपुनश्चभूयोऽपिनमोनमस्ते॥
३९॥ ॥ सम०॥ ॥ तूंवायुअग्नीदुयमादिदेव॥ पितामहाचाहिपितात्वमेव ३८
॥ नमोनमोतूंजसहस्रवेळ॥ नमोनमोमागुतिसर्वकाळ॥ ३९॥ ॥ आर्या॥

॥ प्रपितामह प्रजापति तूं ब्राह्मि वरुणाग्नि वायु तों यामन ॥ नमितों सहस्त्रदा
मी मागुति करितों पुनः पुन्हा नमन ॥ ३९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ वायप्रजापति
अगिनजमबरुणचंदरतेरो रूप ॥ बारबार सें नमत प्रणबतुह्ये अनूप ॥ ३९ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ वायुअग्निवरुणयम ॥ प्रजापति आणि सोम ॥ प्रपिता
महतूं महात्म ॥ सहस्त्र नमनें पुनः पुन्हा ॥ ३९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तूंच वायु
यमवन्हीही चंद्रमा ॥ देवांचा हि आत्मा तूंच देवा ॥ १ ॥ पितामहाचा तूं पिता हें क
ळलें ॥ तुज सहस्त्र वेळेन मोन मो ॥ २ ॥ नमोन मो सर्वकाळ तुज मागुती ॥ ऐकी
जे हि मती तुकयाची ॥ ३ ॥ ३९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नमः पुरस्तादथ पृ
ष्ठतस्ते नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ॥ अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वं सर्वं स
माप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥ ४० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ मागें पुढें वंदन तूज पायीं
तूं सर्व वंदू तुज सर्व ठायीं ॥ अनंत सामर्थ्य पराक्रमी तूं ॥ सर्वापटीं जाणसि सर्व
तंतू ॥ ४० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सर्वत्र तूज सर्वा नमितों देवा पुढें हि आणि
मागें ॥ अति विक्रम तूं व्यापि सि तुज नमिती सर्व लोक या मागें ॥ ४० ॥ ॥ दो

हरा॥ ॥आगेंनोकोंनवतपाळेंजीअनंत॥सर्वदिसतुमतेंनवतप्रबलअमि
तभगवंत॥४०॥ ॥ओवी॥ ॥अगणिनपराक्रमतुझेंवीर्यअसेजाण॥
पूर्वपश्चिमेतुजनमन॥तूंसर्वासिपावतोसह्मणउन॥तूंसर्वहोसी॥४०॥
॥अभंग॥ ॥देवापाठीपोटींआहेहेंकळेना॥आहेसनमनाकरूंतैसें॥१॥मा
गेंपुढेंवंदूंतवपदालागीं॥सर्वतूयालागीसर्वावंदूं॥२॥अनंतसामर्थ्यपराक्रमी
तूंची॥पटींविश्वयाच्यातंतूतूंगा॥३॥केलेंनमनतरीनिश्चळराहवेना॥नेणोक
रिलवदनामाजीकवकू॥४॥मागेंजोहारलाकींकोरवानीकेलें॥हेंदुसरेंआलेंतु
काह्मणे॥५॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥सखेतिमत्वाप्रसभंयदुक्तंहेकृष्ण
हेयादवहेसखेति॥अजानतामहिमानंतवेदंमयाप्रमादात्प्रणयेनवा
ऽपि॥४१॥ ॥सम०॥ ॥जेंबोलिलोंसीसलगीकरूनी॥रेयादवाकृष्ण
सख्याह्मणोनी॥नजाणतांयामहिमेसदेवा॥चुकोनियांप्रीतिकरोनियावा॥४१
॥ ॥आर्या॥ ॥स्नेहेंआणिप्रमदेंनेणुनिमहिमासखाह्मणुनिसदया॥
चदलोंहेंचितुलामीहेकृष्णाहेयदुत्तमासखया॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥मि

त्र जानजोमेकहिसोछमाकरीदेव॥ज्ञानेकहांजुबापरोतवमहिमाकोभेव॥४१॥
॥ओवी॥ ॥हेयादवाह्मणोनिबोलिलों॥कृष्णासखयावदलों॥प्रीतीनेंजें बोलिलों॥तेंक्षमाकीजे॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥जेंबोलिलोंमीसलगीकरोनी॥रेयादवाह्मणुनीकृष्णासख्या॥१॥नजाणतांमहिमादेवापुरुषोत्तमा॥चुकलोंया कर्मीप्रीतीचिया॥२॥शय्यासनीपंक्तीचालतांमार्गांत॥केलाजोहास्यार्थक्षमाअसो॥३॥अपमानकाहींनकळतांजाला॥तुकयाजीवालाशोधनेघे॥४॥४१॥
॥श्लोक॥ ॥यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि विहारशय्यासनभोजनेषु॥ एकोथवाऽप्यच्युततत्समक्षंतत्क्षामयेत्वामहमप्रमेयं॥४२॥
॥सम॰॥ ॥शय्यासनींभोजनिंचालतांही॥हास्यार्थकेलाअपमानकाहीं॥मागेंपुढेंहोमजदेवराया॥क्षमाकरींअच्युतअप्रमेया॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥हास्येंकरितांजालोंक्रीडासनिआसनींशयनिनमीं॥येकोतींलोकांतींकरींक्षमामीक्षमापनार्थनमी॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥भोजनशयनबिहारमेंकियाअनादरभाय॥तेजुछमासबकीजियेंप्रभुतुमकेंशावराय॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥विहा

२०

रआसनभोजनशयन॥असत्कारिलाळीला विनोदाकारण॥अच्युताथोरअप राधजाला ह्मणोन॥क्षमाकरवितों स्वामिया॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥मागेंपु ढेंहीजेमजदेवराया॥क्षमाअप्रमेयाकरीसख्या॥१॥अच्युताअहूयानेणोनियांगेंर्वे॥रुसेंफुगोंअघवेंक्षमाअसो॥२॥चांगतेंचमागोंउराउरीदेवा॥सारथीस्वभावान् जकेलें॥३॥कौरवांचेसमेधाडिलेंशिष्टाई॥पाहातांअन्यायीकोटीतुका॥४॥

॥श्लोक॥ ॥पिताऽसिलोकस्यचराचरस्यत्वमस्यपूज्यश्चगुरुर्गरीयान् ॥नत्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकःकुतोऽन्योलोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभावः॥४३॥

॥सम०॥ ॥पिताजगाचासचराचराचातूंपूज्यसर्वांगुरुवर्यसाचा॥नतुल्य कोणहीतुजथोरदेवाकैंचात्रिलोकींअतुलप्रभावा॥४३॥ ॥आर्या॥ ॥स्थिरच रलोकांचातूंबापगुरुश्रेष्ठआणिपूज्यमहा॥नतुजसमानअधिककुणीत्रिजगींतुझा प्रभावअनुपमहा॥४३॥ ॥दोहरा॥ ॥पिताजुतुमसङ्सारकेतुमजुगुरू ईश्रा॥तुमसरकोउनकरेकौनकरेनबरीस॥४३॥ ॥ओवी॥ ॥तूंपिताचरा चरलोकांत्री॥आणिगुरुपूज्यहोशी॥आणीकअधिकनाहींतुजऐशी॥त्रैलोक्याम ॥ २०

जी॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥पिताहोसीतूंजगाचा॥चराचरजडजीवाचा॥१॥
तूंपूज्यसर्वांगुरु॥सर्वांसिर्वात्मासाचारु॥२॥तुल्यनाहींकोणीतुज॥देवाथोरदिसे
मज॥३॥अतुलप्रभावत्रैलोका॥कोठेंयेवोंनेणेतुका॥४॥४३॥ ॥श्लोक॥ ॥त
स्मात्प्रणम्यप्रणिधायकायंप्रसादयेत्वामहमीशमीड्यम्॥पितेवपुत्रस्य
सखेवसख्युःप्रियःप्रियायार्हसिदेवसोढुम्॥४४॥ ॥सम०॥ ॥ह्म
णूनिवंदीपसरूनिकाया॥प्रसन्नव्हावेंमजदेवराया॥क्षमाकरीजेविंपितासुताला॥
सखासख्यालाप्रियहिप्रियाला॥४४॥ ॥आर्या॥ ॥यास्तवसाष्टांगनमीप्र
सन्नहोमजकरींक्षमाऐशी॥जैशीकरिबापसुता मित्रसख्याकींप्रियप्रियातैशी॥
४४॥ ॥दोहरा॥ ॥तोहीनवतप्रसंन्नहोछमाढोखजेमोहि॥जोपितासुतकों
पतीप्रियहीमित्रमित्रकोंजोयि॥४४॥ ॥ओंवी॥ ॥याकारणेंतुलानमस्कारि
तों॥जसासखासख्यासिनो॥पुत्रासिपिताक्षमाकरिनो॥तैसीकृपाकरींनारायणा
॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥ह्मणूनवंदींदेवराया॥पसरोनिस्वांसकाया॥१॥देवदे
वाहोप्रसन्न॥आह्मीतरीश्रीसंपन्न॥२॥पितासुताक्षमाकरी॥जेविंसखासख्यांन

रीं॥३॥ प्रियप्रियालासद्भावें॥तुकाक्षमामागेजीवें॥४॥४४॥ ॥श्लोक॥
॥अदृष्टपूर्वंहृषितोस्मिदृष्ट्वाभयेनचप्रव्यथितंमनोमे॥तदेवमेदर्शयदेव
रूपंप्रसीददेवेशजगन्निवास॥४५॥ ॥समश्लो०॥ ॥अपूर्वहेंदेखुनिहृष्टजा
लों॥परंतुचित्तींबहुफारभ्यालों॥पूर्वींजसादाखविंदेहतैसा॥प्रसन्नहोऊनिजगन्नि
वासा॥४५॥ ॥आर्या॥ ॥पूर्वींनदेखियेलेंउठलेरोमांचयासपाहूनी॥भय
भीतमनामजनेंदावींरूपप्रसन्नहोऊनी॥४५॥ ॥दोहरा॥ ॥रूपपहिलेंहो
रावरोमांहिहरखभयहोय॥पहिलेंरूपदिखाइयेंह्रोंजीवनयाजोय॥४५॥ ॥ओ
वी॥ ॥कधींनाहींदेखिलेंतेंदेखुन॥हर्षआणिभयपावलेंमाझेंमन॥आतांपहिलें
चरूपदाखवींप्रसन्नहोउन॥देवाजगन्निवासा॥४५॥ ॥अभंग॥ ॥हृष्टजा
हलोंहेंअपूर्व॥रूपदेखोनियांसर्व॥१॥परंतुयाचित्तामाजी॥भयेंकांपतसेआजी॥
२॥आतांपूर्वींचाहोनास॥देहदाखवींआह्मास॥३॥जरीप्रसन्नव्यापका॥नरिसं
बोखावातुका॥४॥४५॥ ॥श्लोक॥ ॥किरीटिनंगदिनंचक्रहस्तमि २१
च्छामिलांद्रष्टुमहंतथैव॥तेनैवरूपेणचतुर्भुजेनसहस्रबाहोभवविश्वमू

र्ते ॥ ४६ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ करींगदाचक्रकिरीटमाथां ॥ तेंइच्छितोंदर्शनकृष्ण
नाथा ॥ जेंचौंभुजाचेंतवरूपसोपें ॥ नेंदाविहेंझांकुनिउग्ररूप ॥ ४६ ॥ ॥ आर्या ॥
॥ चक्रकिरीटिगदातेंधरिपहिलेंरूपतूंचतुर्बाहो ॥ अमितकराविश्वतनूत्यारू
पेंइच्छितोंतुलापाहों ॥ ४६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मुगुटबिराजतसीसपरशंखच
क्रनबहात ॥ इहबिधिमोहिदिखायेंप्रभुहोतुमजगन्नाथ ॥ ४६ ॥ ॥ ओवी ॥
॥ माथांमुगुटगदाचक्रकरीं ॥ पहावयाइच्छितोंअंतरीं ॥ तेंरूपतुझेंऐसेंचतुर्भु
जमुरारी ॥ प्रकटकरींआतां ॥ ४६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ करींगदाचक्रदर्शन ॥ किरी
टमस्तकपावन ॥ १ ॥ कृष्णानाथाअनाथाच्या ॥ भेटीयाचितोतुमच्या ॥ २ ॥ सोपीच
तुर्भुजमूर्त्ती ॥ जेकवटाळेआह्माहातीं ॥ ३ ॥ तीदाखऊनीहेझांका ॥ जेथेंउमजनेघे
तुका ॥ ४ ॥ ४६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मयाप्रसन्नेनतवा
र्जुनेदंरूपंपरंदर्शितमात्मयोगात् ॥ तेजोमयंविश्वमनंतमाद्यंयन्मेत्वद
न्येननदृष्टपूर्वम् ॥ ४७ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ हेअर्जुनातूंजरूपानुरागें ॥ म्या
दाविलेंरूपनिजात्मयोगें ॥ अनंततेजोमयविश्वखाणी ॥ जेंदेखिलेंतूंजविणेनकों

णी॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥म्यारूपआत्मयोगेंतोषुनितुजपरमदाविलेंतेजें॥
तुजविणअन्यनपाहेविश्वअनंताद्ययुक्तजेंतेजें॥४७॥ ॥दोहरा॥ ॥तो
हिदिखायोरूपमेंअतिप्रसन्नचित्तहोय॥आदिअंतजोतेजमेंदेखसकेनहिकोय॥
४७॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनायोगेंकरुन॥रूपदाविलेंहोवोनिप्रसन्न॥हेंतुजवा
चुन॥देखिलेंनाहींकोणीं॥४७॥ ॥अभंग॥ ॥बोलेदेवतोसाधूचा॥महा
मेघगंभिरवाचा॥१॥पार्थारूपेनेंदाविलें॥विश्वरूपम्यांआपुलें॥२॥आत्मरूपते
जोमय॥अनंतकीं विश्वालय॥३॥नेणेकोणीतुजविण॥तुकाह्मणेमाझीखूण॥
४॥४७॥ ॥श्लोक॥ ॥नवेदयज्ञाध्ययनैर्नदानैर्नचक्रियाभिर्नतपो
भिरुग्रैः॥एवंरूपःशक्यअहंनृलोकेद्रष्टुंत्वदन्येनकुरुप्रवीर॥४८॥
॥समः॥ ॥यागींनवेदाध्ययनींनदानीं॥कर्मीनवाउग्रतपेंकरूनी॥नसर्व
थाशक्यजगींपहाया॥मीआणिकायेरितिभक्तराया॥४८॥ ॥आर्या॥
॥नरलोकींउग्रतपेंदानमखेंकर्मवेदअध्ययनें॥त्यारूपेंमीतुजविणशक्यपहायान
अन्ययानयनें॥४८॥ ॥दोहरा॥ ॥बेदजग्यतपदानउरुक्रियाध्ययनतेजो

हे ॥ मोरोरूपअसक्यसोनिरपदिखायोनोहे ॥ ४८ ॥ ॥ओवी॥ ॥ वेदंयज्ञे
अध्ययनेंदानें ॥ विधीनेंकर्माचरणें ॥ त्रैलोक्यामाजीकवणें ॥ माझेंरूपतुजवेगळेंदेखि
लेंनाहीं ॥ ५८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ यागींवेदाध्ययनस्थळीं ॥ दानींसत्कर्ममंड
ळीं ॥ १ ॥ उग्रतपाहीपार्था ॥ जगींन्नाक्ष्यनसर्वथा ॥ २ ॥ पाहायासरेआणिका ॥ मीइत
राकुरुनायका ॥ ३ ॥ काहींनातुडेलोकांही ॥ अरेदेखेतुकादेहीं ॥ ४ ॥ ४८ ॥ ॥श्लो
क ॥ ॥मातेव्यथामाचविमूढभावोदृष्ट्वारूपंघोरमीदृङ्ममेदम् ॥ व्यपे
तभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वंतदेवमेरूपमिदंप्रपश्य ॥ ४९ ॥ ॥सम० ॥ ॥न
होव्यथेनेंमनमूढतुझें ॥ अत्युग्रहेंदेखुनिरूपमाझें ॥ होऊनियांनिर्भयमागुतीहें ॥
तूंतेंचमाझेंनिजरूपपाहें ॥ ४९ ॥ ॥आर्या ॥ ॥ घोरस्वरूपपाहुनिनहोव्यथा
मूढबापाहा ॥ निर्भयसंतुष्टमनेंमाझेंपूर्वस्वरूपबापाहा ॥ ४९ ॥ ॥दोहरा ॥
॥ रूपभयानकदेखिकेंतवहीजीवडराय ॥ अबभयकोंडारदेपहिलेंरूपतुंजोय ॥ ४९
॥ ॥ओवी॥ ॥माझेंघोररूपदेखोनिनयनीं ॥ तेणेंभयव्यथानधरींमनीं ॥
आतांभयटाकोनिप्रीतिधरोनी ॥ पहिलेंपूर्वरूपपाहेंमाझें ॥ ४९ ॥ ॥ अभंग

२२

॥ ॥ याव्यथेनेंमूढमन ॥ नहोहोईसावधान ॥१॥ माझेंरूपभयंकर ॥ देखुनभ्या लेंरेअंतर ॥२॥ आतांएकदामागुती ॥ निर्भयहोईवीरपती ॥३॥ रूपतेंचपाहेंपु न्हा ॥ जेथेंतुकाआलाध्याना ॥४॥ ४९॥ ॥श्लोक॥ ॥संजयउवाच॥ ॥इ त्यर्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वास्वकंरूपंदर्शयामासभूयः ॥ आश्वासयामा सचभीतमेनंभूत्वापुनःसौम्यवपुर्महात्मा ॥५०॥ ॥सम०॥ ॥बोलूनि यांयेरितिवासुदेव ॥ तेंअर्जुनादाखविरूपदेव ॥ भ्यालाबहूदेखुनिजोप्रताप ॥ अश्वा सिलाहोउनिसौम्यरूप ॥५०॥ ॥आर्या॥ ॥बोलुनिऐसेंपुनरपिदावीनि जरूपतोतयाश्वासी ॥ होउनिसौम्यश्रीहरिभ्यालाजोपार्थत्यासआश्वासी ॥५०॥

॥दोहरा॥ ॥ अर्जुनसोंऐसीकहिपहिलोंरूपबताय ॥ समाधानबहुबि धकियोभयतेंलियोबचाय ॥५०॥ ॥ओवी॥ ॥संजयह्मणेदेवऐसेंबोलुनी ॥ आपुलेंरूपदाखविलेंमागुतेनी ॥ आश्वासिलासौम्यरूपहोवोनी ॥ भ्यालियाअर्जु नासी ॥५०॥ ॥अभंग॥ ॥संजयबोलेकुरुवर्या ॥ वासुदेवकृतकार्या ॥१॥ ऐ सेंबोलिलेअर्जुना ॥ कृष्णरूपेंजालापुन्हा ॥२॥ ग्राहिकाचाचआवडी ॥ व्यापारीक

२२

उकलीघडी॥३॥नेघेजाणुनठेविली॥तुकाह्मणेद्यांतीदीली॥४॥५०॥ ॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥दृष्ट्वेदंमानुषंरूपंतवसौम्यंजनार्दन॥इदानीमस्मिसंवृत्तःसचेताःप्रकृतिंगतः॥५१॥ ॥सम०॥ ॥नररूपतुझें सौम्यहें देखोनि जनार्दना॥आतांअसेंबऱ्यावृत्तीबुद्धीसीस्मृतिपावलों॥५१॥ ॥आर्या॥ ॥हेंमानुषरूपतुझेंपाहुनिसौम्यप्रसन्नचित्तअसे॥स्वस्थप्रकृतिहिजालीवाटेमीजन्मलोंचिआजिअसें॥५१॥ ॥दोहरा॥ ॥रूपअनूपतुमधऱ्योनारूपेंहोंदेख॥प्रकृतीलहीमैंआपनींभयाकृचतबिहोरव॥५१॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणे जनार्दना॥मनुष्यरूपातेंदेखोन॥मोहगेलापळोन॥ज्ञानमजजाहालें॥५१॥ ॥अभंग॥ ॥पार्थआनंदेंनिवाला॥देवदेखतासानुला॥१॥स्वप्नापरीआदितेज॥क्षणेंमावळेसहज॥२॥निद्रीउदयांततारा॥तेविदेखेसैन्यभारा॥३॥आपणरथाखालींउभा॥वरिदेखेपद्मनाभा॥४॥शंखचक्रादीहत्यारें॥चतुर्भुजीरूपगोजिरें॥५॥ठाणलक्षणेंनेटका॥दिसेसौम्यटविटका॥६॥हर्षेंबोलेधनंजय॥तुझेदेखियेल्यापाय॥७॥आतांबुद्धीस्मृतीआली॥वृत्तिराहिलीचांगली॥८॥नकोपाल

टघेऊंपुन्हा॥ तुकाह्मणेजनार्दना॥ ९॥ ५१॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥
॥ सुदुर्दर्शमिदंरूपंदृष्टवानसियन्मम॥ देवाअप्यस्यरूपस्यनित्यंदर्शनकं
क्षिणः॥ ५२॥ ॥सम०॥ ॥हेंरूपदेखणेंकष्टमाझेंजेंदेखिलेंतुवां॥ यारूपाचें
देवतेहीसदादर्शनइच्छिती॥ ५२॥ ॥आर्या॥ ॥जेंदेखिलेंतुवांरेअशक्य
जेंरूपतेंपाहायास॥ पाहोंइच्छितिसुरहीमाझ्यारूपासतेमहायास॥ ५२॥
॥दोहरा॥ ॥देख्योप्रसन्नरूपयहजोतूंदेख्योमीत॥ तास्वरूपकोंदेवतादेखोंच
हतनीत॥ ५२॥ ॥ओवी॥ ॥माझेंहेंदुर्लभस्वरूप॥ तुलादाखविलेंअरूप॥
पहावयाकरितीतप॥ देवांसदुर्लभजें॥ ५२॥ ॥अभंग॥ ॥भक्तनायका
चेशब्द॥ ऐकुनिवेदजालास्तब्ध॥ १॥ चुकीआपणाकुनजाली॥ जासीजाणीवक
कोंदिल्ही॥ २॥ हातिंआल्यामेरूराई॥ सत्यबोलतोंअन्वयी॥ ३॥ मगह्मणेगावेड
या॥ काइहांसोधनंजया॥ ४॥ अरेअर्थेवृथागगन॥ खरेंसांगतोंनिवडून॥ ५॥ ज
यापासोनीअपार॥ होतिजातीदशाअवतार॥ ६॥ कष्टभोगितीसुरगण॥ रूपपा
हावयासंपूर्ण॥ ७॥ जेकांमाझेंदेखिलेंतुवा॥ नवसुकरीशिवजीवा॥ ८॥ तुकाव

दला किंचित ॥ झालें त्रिजगतीं विख्यात ॥ ९ ॥ ५२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नाहं वेदै
र्न तपसा न दानेन न चेज्यया ॥ शाक्य एवंविधो द्रष्टुं दृष्टवानसि मां यथा ॥ ५३
॥ ॥ सम० ॥ ॥ मी वेदीं न तपीं दानीं न पूजे दिकरूनियां ॥ पाहाया शाक्य
ये रीती तुवां देखियलें जसें ॥ ५३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ या परि स्वामी दानें यज्ञें वेदें
तपें हि सायासें ॥ शाक्य पाहाया सन मेजै सें त्वां देखिलें अनायासें ॥ ५३ ॥ ॥ दो
हरा ॥ ॥ दान जग्य तप बिधि किये मोहि न देखे कोय ॥ बिन श्रम पारथ तूं अबे
मोकों रह्यो ज्युं जोय ॥ ५३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ वेद यज्ञ दानें करून ॥ हें रूप कोण्ह
न दिसे जाण ॥ तुवां पाहून झालें रूपाचें ज्ञान ॥ आणिक कोणी पाहाव या शाक्य नोहे
॥ ५३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ दानी तपीं वेदीं नामी ॥ पूजादिकांचे संभ्रमी ॥ १ ॥
शाक्य पाहाया ये रीती ॥ तुवां देखिली जे मूर्त्ती ॥ २ ॥ बहु निदानी चाठेवा ॥ तुवां पा
हिला पार्थिवा ॥ ३ ॥ सनकादिक जयासाठीं ॥ तुका ह्मणे बहु कष्टीं ॥ ४ ॥ ५३ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ भक्त्या त्वनन्यया शाक्य अहमेवंविधोऽर्जुन ॥ ज्ञा
तुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥ ५४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ तो मी आतां शक्य

भक्तीनें येरितीवाक्यअर्जुना ॥ जाणायासपाहायास प्रवेशायासतत्वता ॥ ५४ ॥

॥ आर्या ॥ ॥ ऐसामीपरिएकाभक्तीनेंलभ्यहीप्रवेशाया ॥ जाणावयापाहायानत्वंमीसुलभसमजऐशाया ॥ ५४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ भगतअनंतकोंउकरेसोदेखेयाभाय ॥ निकंजानेमोहिसोंमोसेंरहेसमाय ॥ ५४ ॥ ॥ ओवी ॥

॥ मजपाहणेंजाणणेंदेखणें ॥ तेंसर्वभक्तिचेनिगुणें ॥ ऐसेंमजजेंजाणणें ॥ तेंममरूपींप्रवेशावा ॥ ५४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तोमीआत्मैक्यभक्तीनें ॥ शक्यपार्थायेरीतीनें ॥ १ ॥ जाणायासपाहायास ॥ अंतीगतीप्रवेशास ॥ २ ॥ जरीआवडीसगुणीं ॥ चित्तठेविरेनिर्गुणीं ॥ ३ ॥ तेंचसार्थकतत्वता ॥ तुकाजालायाजाणता ॥ ४ ॥ ५४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मत्कर्मकृन्मत्परमोमद्भक्तःसंगवर्जितः ॥ निर्वैरःसर्वभूतेषुयःसमामेतिपांडव ॥ ५५ ॥ ॥ सम० ॥ मद्भक्तनिःसंगज्यालामीथोरकरिमत्क्रिया ॥ निर्वैरसर्वभूतींजोतोपावेमजपांडवा ॥ ५५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मीपरमजयालामदर्चकआणिनित्यमद्भक्त ॥ निर्वैरसर्वभूतींपावेमातेंअसंगतोयुक्त ॥ ५५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोनिमित्तकरमकरेस

जेभगतीनजेऔर॥ बैरनकाहुसेंकोरलहे स्नमोमेंठौर॥५५॥ ॥ओवी॥

॥मद्भक्तीनेंजाण॥ मीथोरकरीहेंकीर्तन॥ सर्वभूतीनिर्वैरहोणें॥ तोमज्ञमाजीस
मावे॥५५॥ ॥अभंग॥ ॥जालानिःसंगमद्भक्त॥ मीथोरहाधरीहेत॥१॥
करीमत्क्रियाचोखटी॥ सर्वाभूतींद्वेषनुठी॥२॥ तोगापांडवापावतो॥ माझ्रामज्ञ
सामावतो॥३॥ घंटेपासोनियांनादु॥ तुकाह्मणेविसंवादु॥४॥५५॥
॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूपदर्शन
योगोनामएकादशोऽध्यायः॥११॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लो
कीअध्यायाअकराविया॥ श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथी॥११॥
॥तुकाराम॥ ॥संजयसांगेधृतराष्ट्रा॥ विश्वरूपीजाहालीयात्रा॥१॥ एकाद
शाचेमंडकी॥ पार्थदेवनागोंधकी॥२॥ जन्मेजयासांगेकथा॥ पैंनोवैशंपायन
गाथा॥३॥ केलासमाप्तअध्यावो॥ तुकाउदोकारभावो॥४॥ १॥ त्याचेपदाच्या
पद्धती॥ चालेकवीसिध्दमती॥१॥ नरिचअधिकाउणीवा॥ देवोरिझालाजाणा
वा॥२॥ श्रीगुरुपांडुरंगापाईं॥ गुरुदासठेवीडोई॥३॥ येथेंतुकयासंगती॥ गीता

सांपडलीहोनी ॥ ४ ॥ तेणें आशिर्वाद दिल्हा ॥ नातोकर्णींमंत्रआला ॥ ५ ॥ विश्व
२६ रूपपार्थादावी ॥ मजनिद्रितांचेववी ॥ ६ ॥ गेलासंशयउडोन ॥ तुकातुष्टलाभग
वान ॥ ७ ॥ ॥ इति गीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां एका
दशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥श्रीकृष्णोंपूर्वअध्यायींविश्वरूपधनंज
या॥दाऊनिबोलिलाअंतींतयाप्रतिजगद्गुरू॥१॥ कींमीनव्हेवेदतपदानपूजेवरूनि
ही॥पाहायायोग्यज्यारूपेंमातेंदेखियलेंतुवां॥२॥तोमीअनन्यभक्तीनेंयेरिती
शक्यअर्जुना॥जाणावयापाहायालाप्रवेशायासअंतरीं॥३॥अनन्यभक्तीह्म
णिजेभजनीद्वैततेंनसे॥अन्यत्वेंभजणेंवेदपशुतुल्यनिषेधिती॥४॥अनन्य
भक्तीअन्यत्वउपासोपासकामधें॥नसोनिजेकरीभक्तिउपास्याचीउपासका
॥५॥नअन्यदेवताभक्तीनअन्यविषयींरती॥ऐसेभजोनिहीद्वैतभजतांभ
क्तितेनव्हे॥६॥कींऐसीभक्तिदेवाचीकिंनिमित्तकरीजरी॥आत्मार्थतरिदे
वाहीपरीसप्रीतिआपुली॥७॥स्वकल्याणार्थनृपतीसेवितीश्रीपतीतसा॥
विनाप्रयोजनतरीनकरीभक्तिकोणिही॥८॥ऐकतोंभक्तिदेवाचीदुसरीत्या
परीसही॥स्वभक्तिआतांहेभक्तीअनन्यातेंकसीवदा॥९॥भक्तिचेदोषजेती
न्हीतेअन्यत्वींचआश्रित॥तिचेचतीन्हीगुणतेअनन्यत्वींचवर्तती॥१०॥
निमित्तेंव्यवधानत्वेंव्यभिचारेंकरोनियां॥सन्निमित्ताव्यवहिताव्यभिचारिणि

भक्तिनें ॥ ११ ॥ निमित्तेंभुक्तिमुक्तीन्व्यासनिमित्तान्चिभक्तिनें ॥ व्यवधानक्षणजरी
१ तरीव्यवहितान्चिते ॥ १२ ॥ कल्याणनव्हतांशीघ्रक्षणएकहिनावडी ॥ उपजेतेव्य
वहिताव्यवधानेंक्षणाचिया ॥ १३ ॥ रमेदोपुरुषींनारीतेजसीव्यभिचारिणी ॥ दे
वींस्वजीवींदोठाईंभक्तिहीव्यभिचारिणी ॥ १४ ॥ हेदोषअन्यभक्तीचेआतांया
चेविलक्षण ॥ अनन्यभक्तिचेतीन्हीगुणतेआइकाअसे ॥ १५ ॥ सर्वप्रियेंज्यानि
मित्तेंप्रियजोनिर्निमित्तचि ॥ तोस्वात्माहोयविश्वात्मायानिमित्तात्मभक्तिनें
॥ १६ ॥ उपासकांचाजोआत्मातोउपास्यपणेंस्फुरे ॥ तेव्हांचअव्यवहिता
भक्तीकींनविटेकधीं ॥ १७ ॥ ज्याआत्म्यार्थउपास्याचीकरीभक्तीउपासक ॥ त्या
सीस्वऐक्यकळतांभक्तिअव्यभिचारिणी ॥ १८ ॥ अनन्यभक्तितेऐसीयाश्री
मीतेंतवर्णिली ॥ नेणूनिहारहस्यार्थयथास्वमतिबोलती ॥ १९ ॥ भेदवाद्यांस
अद्वैतबोलतांउडतेंमत ॥ आणित्यालारहस्यार्थनसूचतिहियेरिती ॥ २० ॥ म
ताभिमानीज्ञानीहीझालेआश्चर्यथोरहें ॥ निर्गुणोपासनामात्रींवाहतीअभि १
मानजे ॥ २१ ॥ सगुणींप्रीतिमगकांआत्माकळलियावरी ॥ ह्मणतीयास्तवअस

भक्तिमार्गनवर्णिती॥२२॥ निर्गुणात्मत्व कळणें ज्ञानें तें ज्ञान बोलिजे ॥त्या ज्ञानें
सगुणप्रेमें अद्वैतीं भक्ति बोलिजे॥२३॥ ज्ञानावांचोन भक्तीचें रहस्य न कळे कधीं
॥ भक्तिवांचोनियां कष्ट ज्ञानाची स्थिति बाणणें॥२४॥ त्या ज्ञानें सगुणीं प्रेम अद्वै
तें भक्ति बोलिजे ॥ अधिष्ठानीं दिसे विश्व तें साक्षी ईश आपण॥ २५॥ कल्पूनि
दाविहें ज्ञानभक्तिचें तत्व बोलिलें॥ भक्तांचतुर्विधामध्यें जैशीं आर्तादि लक्षणें
॥ २६॥ ज्ञानी लक्षण चौथ्याचें॥ भजना ज्ञानवेगळें॥ जो वासुदेव तं तूतें ज्ञानें
ज्ञानजगीं पटीं॥२७॥ त्यातें पाहे भजन हें भक्तियालागि बोलिजे॥ बहूनां जन्म
नामंते ज्ञानवान्मांप्रपद्यते ॥२८॥ वासुदेवःसर्वमिति सेवटीं हें चि बोलणें॥ तो
वासुदेव तो आत्मा निर्निमित्त चि आवडे ॥२९॥ ते चि आवडि हे भक्ती अज्ञानें न
घडे कधीं॥ ने णोनियां रहस्यातें अन्यत्वें भक्ति वर्णिती ॥३०॥ निर्गुणोपास
नामात्र ज्ञात्या सिद्ध म्हणती पुरे ॥ गीतेंत तों भक्ति थोर अद्वैत ज्ञानरूपिणी॥३१॥
गीतार्थ जाणे तो एकवाखाणी भक्ति जे असी॥ श्रीकृष्णा ही हें चि बोलें अध्यायीं
अठराविया॥३२॥ गीतार्थवर्णन फळ ज्या श्लोकीं बोलिला स्वयें॥ अष्टादशा

ध्यायश्लोकयेरितीबोलिलाहरी॥३३॥ ॥श्लोक॥ ॥यइदंपरमंगुह्यंम
द्भक्तेष्वभिधास्यति॥भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैष्यत्यसंशयं॥६८॥
॥ऐसाअष्टादशाध्यायश्लोकश्लोकार्थतोअसा॥कींजोहेंगुह्यपरमसांगेपावे
चतोमला॥३४॥कैसेंयाश्रोतयांसीजीसांगावेंकवणेरिती॥वक्ताह्मणेलत
रितेंयाश्लोकींकृष्णबोलतो॥३५॥कींमाझेभक्तत्यामध्येंमाझेठाईंचभक्तिजे॥क
रूनिथोरतेंसांगेतोपावेमजनिश्चित॥३६॥अर्थआणिकहीहोतोकींहेंसांगेलगु
ह्यजो॥पावेलमाझेठाईंतोभक्तिथोरकरूनियां॥३७॥परंतुहाअर्थयेथेंबोल
तांबाधलागतो॥कींसांगण्याचेंफळतोनव्हेजेंत्यासपावणें॥३८॥करिभक्ति
हितोत्यातेंपावेलचिनसंशय॥तेव्हांभक्तांतगीतार्थकथनाचेंनहेंफळ॥३९
॥माझेठायींभक्तितीतेंजोथोरकरूनीवदे॥तोपावेमजहाअर्थमुख्यआ
णिअबाधित॥४०॥तरिज्ञानावीणमुक्तिनघडेभक्तिसाध्यते॥मागती
भक्तिनेंमुक्तीह्मणालतरिआइका॥४१॥मुक्तीश्रवणमात्रेंचिपरीक्षितूपाव
लापरी॥श्रवणेंचितयालभ्यज्ञानवैराग्यभक्तिही॥४२॥तेसेंगीतार्थकथन

भक्तिथोर करूनिजो ॥ सांगेलनो ज्ञानहीन हें कदापिन बोलवे ॥ ४३॥ रहस्य-
चिनजाणे जो आत्मैक्यतत्वभक्तिचें ॥ तोभक्तिथोर करुनी कायभक्तांनवर्णिल
॥४४॥ तस्मात् आत्मज्ञ होत्सातां ज्ञान सिद्धीसपावला ॥ तोगीतार्थअसावर्णीस्थि-
तिबाणेनयासही ॥ ४५ ॥ मातेंपावे ह्मणे कृष्णातेंत्याचें हेचिपावणें ॥ कींभक्तियोगें
जेंसिद्धितेंचिगीतार्थवर्णन ॥ ४६॥ परिक्षित्वश्रवणेंसिद्ध हेंगीतार्थनिरोपण ॥ त
स्मात्गीतार्थतोमुख्य कींजेंमुख्यत्वभक्तिचें ॥ ४७॥ द्वैतभक्तीनव्हे तेतोंत्रिदोषा
भक्तियास्तव ॥ लक्षणत्रयअद्वैतयुक्त तेभक्तिकेवळ ॥ ४८ ॥ हेभक्तिथोर करुनी
गीताटीकानिरोपण ॥ मुख्यहेंचरमाध्यायश्लोकींयास्पष्टसाधिलें ॥ ४९ ॥ को
ल्हीनिर्गुणमात्रींचज्ञानमार्गेउपासना ॥ करुनीसगुणप्रीतीनिषेधितिततःप
र ॥ ५० ॥ बहुक्लेशेंतयासिद्धिआणि आत्मज्ञ होउनी ॥ भजतांसगुणीऐक्यशी
घ्रसिद्धीसपावती ॥ ५१ ॥ हेंचियाद्वादशाध्यायीं बोलेलभगवान्स्वयें ॥ प्रश्नोत्त
रींअर्जुनाच्यातरितोअर्थमोडती ॥ ५२॥ कींजयाकळला आत्मातेहीसगुण
सेविती ॥ हेंसिद्ध होतें ह्मणुनी अर्थहीमोडितीबळें ॥ ५३॥ ह्मणतीहें ज्ञानही

नसगुणोपासनापर॥ तरीज्ञानाहूनिथोरअज्ञकैसेंवदे हरी ॥५४॥ भक्तजेसप्त
३ माध्यायींचतुर्विधनिरोपिले॥ ज्ञानश्रेष्ठचहूंमाजीतेथेंहरिचबोलिला॥५५॥
तेथेंज्ञानाहुनीअज्ञह्मणेलश्रेष्ठजेधवां॥ सर्वज्ञाचीद्विधावाणीपरस्परविरुध्यकीं
॥५६॥यालागींभक्तजेयेथेंयुक्तआणीकसंमत॥ ह्मणेश्रीकृष्णातेज्ञानीअज्ञा
नीहेंह्मणोनये॥५७॥ सगुणोपासकज्ञानीतेयुक्तममसंमत॥ह्मणोनिमगसां
गेलनिर्णयोपासनापर॥५८॥तेव्हांअयुक्ततेंआणिअसंमतहिभावहा॥नबो
लोनिहिबोलेलकींतेकष्टनियास्तव॥५९॥ निर्गुणोपासनामात्रकरितीत्यासबो
लहा॥ नसोसेह्मणुनीयेथेंकरितीक्लिष्टकल्पना॥६०॥ ह्मणतीबोलिलेंहेंजे
निर्गुणोपासनापर॥ तेनोंदेहाभिमानीजेआत्मज्ञामाजितेअसे॥६१॥श्लोकां
तपांचव्यादुःखंदेहवद्भिरवाप्यते॥ह्मणोनिबोलिलाकृष्णयाचाहाभावकाढि
ती॥६२॥ परंतुअर्जुनप्रश्नअसतांयेरितीजरीं॥ तरिहाअर्थघडतांअन्यथा
कल्पनावृथा॥ ६३॥आणिश्लोकांचतुर्थांतत्याचींजींलक्षणेंस्फुटें॥पाहतां ३
साधनेंत्याचींनसाहेगोष्टहेतया॥६४॥ जेइंद्रियांतेंदमितीसर्वत्रसमबु

त्थिजे ॥ ते कसे अभिमानी जे सर्वभूत हितीं रत ॥ ६५ ॥ क्लेशोऽधिकतरस्तेषां क्लोकांत पांचव्या दुः
खं देहवद्भिरवाप्यते ॥ ह्मणोनि बोलिला त्याचा अर्थ येथें अन्यापरिती ॥ ६६ ॥
कीं देहवंत ते देही जीव चित् प्रतिबिंब जो ॥ तें बिंब निरुपाधि त्वें अव्यक्तत्वें उपा
सिती ॥ ६७ ॥ त्या देहवंतां दुःखें ही अव्यक्तगति पाविजे ॥ येथें देहाभिमानी जे
ह्मणावे कां अहो बळें ॥ ६८ ॥ यालागि देहाभिमानी ज्ञानी हे तों न बोलवे ॥ सगुणीं
प्रिय ही अज्ञ बोलिला हें न बोलवे ॥ ६९ ॥ कोणी ह्मणति कीं येथें अधिकार धनंज
या ॥ देखोनि बोलिला श्रेष्ठ सगुणोपासना पर ॥ ७० ॥ तरी त्याची काय भीड कीं
त याकारणें मृषा ॥ ज्ञानियाहूनि अज्ञान श्रेष्ठत्वें एथ बोलिला ॥ ७१ ॥ आतां ह्म
णाल कीं त्याला अधिकार नसो निही ॥ भजे ज्ञ सगुणीं निर्गुणीं तो या भावें बोलिला
असें ॥ ७२ ॥ तरी पायरिया नाना या अध्यायीं न बोलतां ॥ कीं ध्यानीं चित्त थारे
ना तरी अभ्यास तूं करीं ॥ अभ्यासहीन व्हे ते व्हां माझीं कर्मेंच आचर ॥ इत्यादि क्र
म जो बोलिले तो अज्ञ श्रेष्ठ कां ह्मणे ॥ ७४ ॥ निर्गुणोपासना तूं जन ठाके जरि अर्जुना
॥ सगुणोपासना निष्ठ हो यहें कां न बोलवे ॥ ७५ ॥ श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासात् ज्ञाना

ध्यानंविशिष्यते॥ याहीश्लोकींयेकयेकापरीसश्रेष्ठबोलिला॥७६॥टाकूनि
४ यांस्वाधिकारह्मणीउंचपदाप्रती॥जातांहोइलहाकष्टीअसेंकांहोनत्रांकला॥
७७॥आतांहेंअर्जुनालागींसगुणोपासनाजरीं॥बोलिलाह्मणतांतोहीआत्म
ज्ञचिनअज्ञतो॥७८॥पूर्वाध्यायींपहिलियाश्लोकींअर्जुनबोलिला॥कींमाझा
मोहयागुह्यअध्यात्मेंसर्वनासला॥७९॥तस्मात् अर्जुनहीज्ञानीज्ञानीसगुणसे
वक॥तेंसंमतश्रीहरिलानअव्यक्तउपासक॥८०॥ सगुणप्रीतिमगकांचिदा
त्माकळल्यावरी॥ज्ञानीस्वमुखचंद्रींहास्वकलंकनिरूपिती॥८१॥ बत्सापह
रणींब्रह्मस्तुतिभागवतामध्यें॥तिचीटीकात्रिचरणींतेथेंहापक्षखंडिला॥
८२॥चरणींपहिल्याकांहींकांहींतिसरियांतही॥हापक्षवामनमुखेंश्रीहरी
नेंचिखंडिला॥८३॥तैसेंचवामनमुखेंहरिनामस्कधेंतही॥देवभाषेंचकरुनी
पक्षहादूषिलाअसे॥८४॥तैसाचसंस्कृतग्रंथश्रुतिसारह्मणोनियां॥हाशुष्क
द्वैतवाद्यांचापक्षतेथेंहिदूषिला॥८५॥आत्माचकळलातेव्हांगुरुभक्तीहिकांअसे ४
॥पुसतांतेकृतघ्नत्वपरिहारार्थबोलती॥८६॥ तुह्मीब्रह्मतुह्मालाहिकांकृत

घ्नत्व भूसतां ॥ निमित्तमागतीकांहीं गुरुभक्त्यर्थदाविती ॥ ८७ ॥ गुरुभक्तीनिमित्तेंजे त्यानिमित्त्येंचईश्वरा ॥ सगुणालानभजती सर्व हिज्ञानमानिना ॥ ८८ ॥ गुरूचीआणि देवाचीकरितांभक्तिजेगुरु ॥ बोलिलाअर्थतेयालाप्रकाशतिह्मणे श्रुति ॥ ८९ ॥ ॥ ॥ श्रुतिः ॥ यस्यदेवे परा भक्तिर्यथादेवेतथा गुरौ ॥ तस्यैते कथिताह्यर्थाः प्रकाशं तेमहात्मनः ॥ ॥ श्रुत्यर्थकींभक्तिज्याचीउत्कंठेपरमेश्वरीं ॥ जसींदेवींतसीभक्तीगुरुचीहीकरीजरीं ॥ ९० ॥ त्यालाजे बोलिलेअर्थ गुरुने शास्त्रसंमत ॥ प्रकाशती तेतयातें ते व्हांजे व्हां भजेअसा ॥ ९१ ॥ ज्यादेवासारिखीभक्तीगुरुचीश्रुतिबोलते ॥ त्यादेवाचीचहेभक्तीदाकितीउडउनियां ॥ ९२ ॥ तस्माद्गुरूचीदेवाची आत्मैका भक्तिजोकरी ॥ त्यालागुरुक्त आत्म्याचीस्थितिबाणेन अन्यथा ॥ ९३ ॥ आत्मत्व- श्रवणानेंजेसाक्षात्कारत्व मानिती ॥ त्यांचीहींबोलणीं शास्त्रींपांडित्याच्याबळें असीं ॥ ९४ ॥ गुरुसेवाकृतघ्नत्वपरिहारार्थजेधवां ॥ नज्ञानपरिपाकार्थस्वमुखेंबोलतीअसें ॥ ९५ ॥ ज्ञानाभिमाननोहाचिअसोहेंफोलबोलणें ॥ ज्ञानी निरभिमानीहीकष्टतीसगुणाविण ॥ ९६ ॥ अर्जुनाच्याप्रश्नमिसेंहेंचिबोलेलमाधव

॥५॥

॥ अर्जुनें प्रश्न कां येथें केला तो हेतु आइका ॥ ९७ ॥ श्लोक हृथें वासुदेवें पूर्वाध्यायांत सेवटीं ॥ वर्णिला भक्त आत्मज्ञ ते थें अर्जुन शंकला ॥ ९८ ॥ हें बरें कीं भजति जे निर्गुण तें चि ने बरें ॥ करुं हा प्रश्न सर्वज्ञा प्रति हें धरिलें मनीं ॥ ९९ ॥ करील प्रश्न या भावें श्रीकृष्णा प्रति अर्जुन ॥ तेथूनि यां सम श्लोकीं संगत्ति श्लोक हे पृथक् ॥ १०० ॥ ॥ श्लोक ॥

॥ अर्जुन उवाच ॥ एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते ॥ ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥ १ ॥ समः ॥ ॥ ऐसें जे त्वां सदा युक्त भक्त जे भजती तुतें ॥ कोण्ही निर्गुण मात्रा तें त्यांत उत्तम कोण ते ॥ १ ॥ ॥ आर्या ॥ संततयुक्त असे जे उपासिती भक्त तुज तुझ्या मत्तें ॥ अक्षर अव्यक्त भजती त्यांत हि ने कोण योगवित्तम ते ॥ १ ॥ ॥ दोहरा ॥ जे सेवत तुमको सदां करी करमन के-साज ॥ अछर ब्रह्म जें भजत वहे कों नहीं राज ॥ १ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ तूं विश्वरूप ह्मणून करिती भजन ॥ येक अक्षर अव्यक्त ऐसें जाणोन ॥ तरी दोहीं मध्यें श्रेष्ठ कोण ॥ तें सांग मज प्रती ॥ १ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जाणुनि श्रीपतीचें मन ॥ द्वादश प्र- ॥५॥
संगीं अर्जुन ॥ १ ॥ जीवीं विचारी कीं हीन ॥ हेंच असल्या संतत ॥ २ ॥ मग आपण वंचून

ये ॥ देवादिसे अंनराये ॥ ३ ॥ नरीं विश्वरूपाचिया ॥ प्रशंसीनो वाक्यमया ॥ ४ ॥ नरीं अव्यक्त चांगले ॥ किंवा कृष्णारूप भलें ॥ ५ ॥ बरें येकवेळापुसो ॥ मग तें शास्थिनीं वसो ॥ ६ ॥ ह्मणोनि बोले हर्षमय ॥ अहो यादववंशराय ॥ ७ ॥ असे नत्वीं सदायुक्त ॥ भक्त नुजजे भजत ॥ ८ ॥ कोणी निर्गुण मात्रातें ॥ त्यांन उत्तम कोण ते ॥ ९ ॥ सांगे महाराज भक्ताच्या ॥ प्रीति ठेवा तुकयाच्या ॥ १० ॥ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मय्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ॥ श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥ २ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ मन घालूनि मद्रूपीं स्वरूपीं नित्य योजले ॥ भजती आत्मभक्तीनें ते थोर मज संमत ॥ २ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ठेउनि मज वरि मन जे परम श्रद्धा धरोनि हे अन्य ॥ मानें उपासितीजे ते म्ज ल्लायुक्ततम महामान्य ॥ २ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जो मोमें मन राखिकें सेवन सेवक भाय ॥ बहु श्रद्धासों जगन सों सब तें अधिकाय ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ माझें ठायीं मन नेमून ॥ श्रद्धापूर्वक करी भजन ॥ तो भक्त मज पावे जाण ॥ निश्चयेंशीं ॥ २ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बोले भगवान दासा ॥ निजमानसा मद्रूपीं ॥ १ ॥

योजुनियांस्वरूपींमन ॥ हें साधन नित्याचे ॥ २॥ आत्मभक्तिनें भजती ॥ जया चित्तीनें
॥६॥ थोर ॥ ३॥ मज संमत पांडवा ॥ तुका बरवा वाटतो ॥ ४॥ ॥२॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ॥ सर्वत्रगमचिंत्यं च कू
टस्थमचलंध्रुवम् ॥३॥ ॥सम०॥ ॥ क्षरेना बोलवेना त्या अव्ये
क्ताच उपासिती ॥ अचिंत्य सर्वत्र लिप्त न जें अढळ शाश्वत ॥ ३॥ ॥ आर्या ॥ ॥
अव्यक्त ध्रुव अक्षर सर्वग ज्या निर्गुणांत मन न चळ ॥ कूटस्थ अनिर्देश हि उपासिती
जे अचिंत्य अणि अचळ ॥ ३॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जों जाध वत अछर हि जों नहि
प्रगट सरूप ॥ व्याधी मायातें परे अजर अचिंत्य अरूप ॥ ३॥ ॥ ओवी ॥ ॥
जें अक्षर अनिर्वाच्य अव्यक्त जाण ॥ तें सर्वत्र व्यापक संपूर्ण ॥ अंतःकरणास नित्य अ
गोचर जाणोन ॥ त्याची उपासना करिती ॥ ३॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नात्या बोलवे
क्षरेना ॥ उपासना जरी त्याची ॥ १॥ अव्यक्तीं लागे चित्त ॥ सर्व अलिप्त अचिंत्य ॥ २॥
जें अढळ शाश्वत ॥ श्रुति संमत जाणवी ॥ ३॥ तुका तेथि चार हि वासी ॥ गुरु दासि ॥६॥
पावला ॥ ४॥ ॥३॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ संनियम्येंद्रियग्राममं सर्वत्र

समबुद्धयः॥ तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहितेरताः॥ ४॥ ॥सम०
॥आटोपूनिइंद्रियांतेंसर्वत्रसमबुद्धिजे॥ मातेंचिपावतीते हीसर्वभूतहितीरत॥
॥४॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वत्रतुल्यदृष्टीइंद्रियगतिचेंकरोनियांदमन॥ सर्व
प्राणिहितीं जेतत्परपावतिमलाचतेअमन॥ ४॥ ॥दोहरा॥ ॥सब बिं-
द्रियनकोंरोकिकेंसबकोंलखतसमान॥ सबजीवनकोंहिकरतमोहिलखे
यहिग्यान॥ ४॥ ॥ओवी॥ ॥इंद्रियसमूहनेमून॥ सर्वांठायींबुद्धिस
मानधरून॥ सर्वहितींतत्परहोऊन॥ तेमजपावतीगाअर्जुना॥ ४॥ अभं
ग॥ ॥इंद्रियानें आटोपुन॥ स्वात्मज्ञानींचोखजो॥ १॥ समबुद्धिनेसर्वत्र
॥ तेणेंक्षुद्रउत्तम॥ २॥ जेहोमातेंचपावती॥ क्रियाशक्तीसहित॥ ३॥ तुकाजें
सासर्वांभूतींरतहितीनिर्मळ॥ ४॥ ॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥क्लेशोधिकत
रस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम॥ अव्यक्ताहिगतिर्दुःखंदेह
वद्भिरवाप्यते॥ ५॥ ॥सम०॥ ॥कष्टीअधिकतेहोतीअव्यक्तीं
चित्तयोजिता॥ अव्यक्तगतितेंदेहींदुःखेंपावतियास्तव॥ ५॥ ॥आर्या

अव्यक्तसक्तमनजें होतानि क्लेशत्याचियादेहीं ॥ अव्यक्तगतीनें बाबहुताक्लेशेंचि प
नीदेही ॥ ५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तिन्हेंकष्टबहु होतहें ब्रह्मीलगावेंचित ॥ रूपरे
ज्याकोंनहीदुःखकोलहियतमीन ॥ ५॥ ॥ ओवी ॥ कष्टेंकरून अव्यक्तींमन
नेमिती ॥ त्यासिक्लेशचिहोती ॥ अव्यक्ताचीगतीदुःखें पावती ॥ देहवंतहे ॥ ५॥
॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कष्टीहोतितेअधिक ॥ तेमीऐकसांगतों ॥ १ ॥ चित्तयोगि
तांअव्यक्तीं ॥ देहासक्तीमुकला ॥ २ ॥ देहींगतीतेअव्यक्त ॥ मनायुर्निवुजत ॥ ३
तुकापावेनानादुःखें ॥ यास्तवतीखेंपावती ॥ ४ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥
॥ येतुसर्वाणिकर्माणिमयिसन्यस्यमत्पराः ॥ अनन्येनैवयोगे
नमांध्यायंतउपासते ॥ ६ ॥ ॥ सम० ॥ मातेंचिमानुनीथोरकर्मेंस
समर्पिती ॥ तरींअद्वैतयोगेंची मातेध्यातीउपासिती ॥ ६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
माझ्याठाईंसर्वहि कर्मेंजेअर्पुनीहि मत्परते ॥ ध्यानींउपासितीमजअनन्यत्या
चानयोगनोपरते ॥ ६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जोसबकरमनकरतहेअरपनमोको
जान ॥ ध्यावतकेवलभगतिसोंबहुउपासनग्यान ॥ ६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्वक

मेंमाझ्याठायीं॥ अर्पितीजाणोनिमाझीसोई॥ मजध्यातीअहर्निशीपाहीं॥ माझें
ध्यानसर्वदां॥ ६॥ ॥ अभंग॥ ॥ मातेंमानुनियांथोर॥ सोडीघोरअन्यत्र॥ १॥
समर्पितीसर्वकर्में॥ विधीवर्मेंकचक॥ २॥ तहींअद्वैतयोगेंची॥ बुद्धित्याचीसोह
ना॥ ३॥ उपासितीध्यातीमातें॥ तुकयाचित्तेंसमतोल॥ ४॥ ६॥ ॥ श्लोक॥
तेषामहंसमुद्धर्तामृत्युसंसारसागरात्॥ भवामिनचिरात्पार्थम
य्यावेशितचेतसाम्॥ ७॥ ॥ सम०॥ ॥ ऐसींचित्तंमजमधेंत्याच
भवसागरीं॥ पार्थानलावितांवेळ होतोंकेवळतारक॥ ७॥ ॥ आर्या॥ ॥
कुंतीतनयात्यांचादुःखप्रदमृत्युयुक्तभवसिंधू॥ अठऊनिउद्धरीमींनेटेंत्या
गिदीनजनबंधू॥ ७॥ ॥ दोहरा॥ ॥ मृत्यसहितभवउदधीताकोंकरतउद्ध
र॥ मोमेंचित्तराख्योउननबहुभायनिरधार॥ ७॥ ॥ ओवी॥ मीउद्धरींतयांस
॥ भवसागरींपरियेसी॥ चित्तमाझेंठायींनेमिसी॥ तारकत्यातेंहोतसे॥ ७॥ ॥
॥ अभंग॥ मजमधेंऐसेचित्तें॥ झेपावतेजेझाले॥ १॥ भवसागरींत्यांचामी॥
अंतर्यामींतारकु॥ २॥ वेळनलावितांपार्था॥ उर्ध्वपंथापाठवी॥ ३॥ तारकहोनों

॥८॥ तुकयासम ॥ प्राचिनश्रमहारुनी ॥ ४॥ ॥७॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मय्येवमन
आधत्स्वमयिबुद्धिंनिवेशय ॥ निवशिष्यसिमय्येवअतऊर्ध्वंनसं
शयः॥ ८॥ सम०॥ ॥ यालागींमनमद्रूपींस्वरूपींबुद्धियालुनी ॥ मजमा-
जीचमगतूंप्रवेशसिनसंशय॥ ८॥ ॥आर्या॥ ॥ ठेवीमजवरिमनतेंपार्थाबु
द्धीसहीनदेपरवूं॥ निःसंशयमजमाजीप्रवेशसीपांडवाअतःपरतूं॥ ८॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ तातेअर्जुनबुद्धिमनमोहिमेंतूंराख॥ यउआगेंमोदेहमोंबस
हेतुअभिलाख॥ ८॥ ॥ ओवी ॥ ॥ योगबळेंकरूनी ॥ मनबुद्धिमाझ्येठायीं
अर्पूनी॥ स्थरवीहोसीलमननमिळणी॥ यांतसंशयनसेकीं॥ ८॥ ॥ अभंग ॥
॥ मनमद्रूपीयालागीं ॥ असलागीअसावें॥ १॥ मलाबुद्धींत तूंघाली ॥ हाताखा
लींअक्षर॥ २॥ मगतूंमजमाजीचरे॥ चराचरेंविरहीतूं॥ ३॥ प्रवेशसीनासंशय॥
गवसेसोयतुकयाची॥ ४॥ ॥८॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अथचित्तंसमाधातुं
नशक्नोषिमयिस्थिरम् ॥ अभ्यासयोगेनततोमामिच्छाप्तुंधनं ॥८॥
जय॥ ९॥ ॥ सम०॥ आतांचित्तस्थिरकरूंशकेनासिमदंतरीं॥ अभ्यासें

प्रासिचीमाइव्याइच्छाकरि धनंजया॥९॥ ॥आर्या॥ ॥जरिह्याभ्यनहोयतुलामजमा
जीअचळमनसमाधानें॥नरितूंमजपावावयाइच्छीअभ्यासयोगसंधानें॥९॥ ॥दोहरा॥
जोतूंमोमेंनहिसकेचित्तअपनोहराय॥करिअभ्यासमोमिलनकोंमोंहिनिरंतरध्याय॥९॥
॥ओवी॥ ॥तुझियाचित्तानयेस्थिरपण॥अभ्यासकरीआपण॥योगाभ्यासेंकरून॥
पावसीधनंजया॥९॥ ॥अभंग॥ ॥स्थीरकरूंचित्तआतां॥अभ्यासितांयेईना॥१॥
मदंतरीनाप्रवेत्न॥तदोद्देशेंसांगतों॥२॥ अभ्यासमभ्यासीची॥ सव्यसाचीकरिइच्छा॥
३॥ धनंजयासहजेंमग॥लागेलागतुकयाचा॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥अभ्यासे
प्यसमर्थोऽसिमत्कर्मपरमोभव॥मदर्थमपिकर्माणिकुर्वन्सिद्धिमवा
प्स्यसि॥१०॥ ॥सम०॥ ॥अभ्यासहीनकरवेकरींकर्ममदर्पण॥मत्कर्मेंकरि
तांज्ञानीतूंत्यास्थितिसपावसी॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥अभ्यासनहोयजरीतरिम
त्प्रीत्यर्थविहिनकर्मकरीं॥करितांमदर्थकर्मेंपावसितूंसिद्धिआत्मसौख्यकरी॥१०॥
॥दोहरा॥ ॥जोअभ्यासनहिकरूंसकेकरमसमर्पणमोंहि॥मेरेकरमनकरत
हैसिध्धहोयमीतोयि॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥अभ्यासहीजरीनकरवे॥तरीकर्म

मजसमर्पावें॥ कर्मकरितांभावें॥ इच्छिलीसिद्धीपावसी॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥नक
रवेअभ्यासही॥ ऐसीकाहींअडचण॥१॥ मदर्पणकरींकर्मे॥ होकांवर्मेंभलतेंरीं॥
२॥ ज्ञानीमत्कर्मेंकरीत॥ प्राकृसंचिताजाळित॥३॥ तूंयास्थितीसीपावसी॥ जेतुकयास
सुलभगती॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥अथैतदप्यशक्तोऽसिकर्तुंमद्योगमा
श्रितः॥ सर्वकर्मफलत्यागंततःकुरुयतात्मवान्॥११॥ ॥सम०॥ ॥हेंही
नव्हेतरिमनजिंकींहोयमदाश्रित॥ सर्वकर्मफळेंटाकीफळशब्देंस्पृहा॥११॥
॥आर्या॥ ॥हेंहीजरितुजनोहेतरिकरिमाझाचिआश्रयस्वच्छ॥ जिंकुनिमनहेंपा
र्थाटाकावेंसर्वकर्मफलतुच्छ॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥यहजूतूंनहीकरिसकेमोंसर
नअनुराग॥सबकेकरमकेफलनकोंअर्जुनदेतूंत्याग॥११॥ ॥ओवी॥ ॥क
र्महीजरीनकरवे॥ तरिमाझेंपाठीरिघावें॥ कर्मफळटाकावें॥ स्पृहा॥११॥
॥अभंग॥ ॥हेंहीनव्हेमनतरीं॥ स्वाधिनकरीपुरतें॥१॥ मदाश्रितसख्याहोरें॥
मगमोहरेगनलाभू॥२॥ त्यागीफळेंसर्वकर्मी॥ नित्यकर्मीवासना॥३॥ फळेंशब्दें
स्पृहा॥ करीतुकाआपुला॥४॥ ११॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रेयो हि ज्ञान

मभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते॥ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥अभ्यासाहूनि विश्वात्मा ज्ञान तें ध्यान त्याहुनी॥ श्रेयकर्मफळत्याग मम मुक्ति जितां मग॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञान हि अभ्यासाहुनि शुभकर तें ध्यान त्याहुनी हि पर॥ त्याहुनि कर्मफळाचा त्याग त्यागें चिशांति याउपर॥१२॥. ॥दोहरा॥ ॥ग्यान भलो अभ्यास तें तासों ध्यान विशेख॥ फलत्याग नातें भलो तातें शांति हि लेख॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥अभ्यासाहून ज्ञान श्रेष्ठ॥ ज्ञानाहून ध्यान वरिष्ठ॥ ध्यानाहून त्याग वरिष्ठ॥ तो जीवन्मुक्त करी॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥अभ्यासाहूनि विश्वात्मा॥ सच्चिदात्मा वोळखें॥१॥ तैंगा ज्ञान ध्यान त्याला॥ विशेषा ळासृजीतें॥२॥ श्रेयकर्म सकखें त्याग॥ पावे लाग आमुचा॥३॥ तुका ह्मणे जीवन्मुक्त॥ हरिभक्त चांगले॥४॥ १२॥ ॥श्लोक॥ ॥अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च॥ निर्ममो निरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी॥१३॥ ॥सम०॥ ॥न करी सर्वभूतांचा द्वेष मैत्र दयालु जो॥ मी माझें न जया दुःख सुख तुल्य क्षमा जया॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥मैत्र क्षमी सदय ही सर्वां भूतीं सदैव अद्वेष्टा॥ निर्मम निरहंकारी ज्याची दुःखीं सुखीं हि समचेष्टा॥१३॥ ॥दोह

रा॥ ॥द्वेसनकाहुसोकरे मित्रभावकरिजान॥अहंकारममतातजे सुखदुःखजा
१० हिसमान॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतींद्वेषनाहीं॥मैत्रीदयाकृपाहीं॥सुखदुः
खतेंहीं॥समसमानमानीतसे॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥सूत्रचाळकूपरेम्भू॥जाणे
सर्वात्मा विशेषु॥त्याचिलागानुटीद्वेषु॥पैंगानोचिनिर्वैर॥१॥जीवनरंगाच्यासारिखें॥
होयतें विजोहरिखे॥करुणामैत्रतेवींदेखे॥भूतमावीदयेला॥२॥मीपणगेलेंगाजयाचें॥
तेथेंमाझेऐसेंवाचे॥नासिवेतोदुःखाचें॥खतकथींउकलीना॥३॥तुकावंदिसदाज्याला
॥क्षमाधरेसत्यत्याला॥कष्टीदेखेजोसुखाला॥अनुपम्यसाधुतो॥४॥१३॥ ॥श्लो
क॥ ॥संतुष्टःसततंयोगीयतात्मादृढनिश्चयः॥मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो
मद्भक्तःसमेप्रियः॥१४॥ ॥सम०॥ ॥संतृप्तसर्वदायोगीस्थिरचित्तदृढ
व्रत॥मजमाजिमनोबुद्धिअसामद्भक्तमत्प्रिय॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥संत
तयोगकरीजोमनोजयानेंसदैवसंतुष्ट॥अर्पीमनबुद्धिमलादृढनिश्चयभक्तजोमल
इष्ट॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥सदांरहेसंतोखसोंमनरारवेंनिजहात॥प्राणबुद्धि १०
मोमेधरेबहुप्यारोमोसात॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥योगीनृप्तसुखेंसी॥स्थिरक

सूनिमनासीं ॥ मजमाजीमनबुध्दिअर्पिनेमेसी ॥ तो चिभक्तममप्रिय ॥ १४ ॥ ॥
अभंग ॥ ॥ धालेंमनतो चितृप्त ॥ योगमार्गीतचालत ॥ सर्वदाही अखंडित ॥ ज
नाहितनिवेदी ॥ १ ॥ नायकतांतोक्षोभेना ॥ उपरोधेंदुःखविना ॥ स्थिरचित्ताचीवा
सना ॥ दृढव्रतयानाव ॥ २ ॥ मनबुद्धिसकालवी ॥ दोघांबांधुन पालवी ॥ जोकांआ
लाआसुचेगांवीं ॥ विडापाउडवाहाया ॥ ३ ॥ तुकाविनवितोतया ॥ माझादास
ह्मणोनियां ॥ प्रियत्यागेंत्यासप्रिया ॥ मीगाप्रेमेंआलिंगी ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक
यस्मान्नोद्विजतेलोकोलोकान्नोद्विजतेचयः ॥ हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो
यःसचमेप्रियः ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ नज्यास्तवभितीलोक लोकांपासू
निजोनभी ॥ हर्षक्रोधत्रासचिंतानसेतोहीमजप्रिय ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
भीतीलोकनज्यालालोकाभीतोनजोमलाभजतो हर्षक्रोधभयआणिउद्वेगें
मुक्तआवडेमजतो ॥ १५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ भयेकाहुतेंनउरे भयकाहुतेंनहि
देत ॥ हरखक्रोधदोउतजेसोमोकोंहरिलेत ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ज्यापा
सूनिलोकनव्हतिदुःखी ॥ लोकांपासावआपणअसेसुखी ॥ हर्षक्रोधभयउद्वेगन

घेविशेषी ॥ तोचिभक्तमजप्रिय ॥ १५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ बुबुळेंक्रमतांच
११ क्षाळी ॥ वातेअंदोळुकमळी ॥ नक्षोभवीमूतावळी ॥ ऐसेंज्याचेंचागणे ॥ १५ ॥
तोहीलोकापासूनियां ॥ त्रासनेघेगुरुराया ॥ जीवजेवींपाळीकाया ॥ ऐसासदासंर
क्षी ॥ २ ॥ हर्षक्रोधदोन्हींनाहीं ॥ त्रासनघेतपदेहीं ॥ सुलक्षणुऐसामही ॥ वरी
माझाआवडता ॥ ३ ॥ तुकावंदीत्याचेंपद ॥ उणेंवर्णीज्यागोविंद ॥ जनामाजीत्या
आनंद ॥ विजनींहीत्याहोनी ॥ ४ ॥ १५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अनपेक्षः
शुचिर्दक्षउदासीनोगतव्यथः ॥ सर्वारंभपरित्यागीयोमद्भक्तःसमे
प्रियः ॥ १६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ निस्पृहीशुद्धजोदक्षउदासीनमनींव्यथा ॥ आरं
भसर्वहीटाकीआणीमद्भक्ततोप्रिय ॥ १६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ जोशुचिदक्षगतव्य
थनिस्पृहजोपूर्णसुगुणराशीन ॥ सर्वोद्योगत्यागीतोप्रियमजभक्तअतिउदासीन ॥
१६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ चाहकाहुकीनकरेरहेपुनीतउदास सबआरंभकोंतजेरहे
सोमेरेपास ॥ १६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जयाअपेक्षानसेकांहीं ॥ सदांशुचीदक्षपा ११
ही ॥ कर्मारंभटाकूनही ॥ असेतोमद्भक्तप्रिय ॥ १६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ श्लोक

पूजनीनागुंते ॥ शुद्धवासनाच्याहितें ॥ शाहाणावागवीलोकाते ॥ हेदस्रताचोरवटू
गटहदाराशुतशुता ॥ उदासीनुभाग्ययेतां ॥ व्यथानमानीजोचित्ता ॥ भागवतींकद
र्यु ॥ २ ॥ करीनकामफळपावों ॥ ऐसानधरीचलाहो ॥ आरंभाससारीपावो ॥ जान्ह
विचाकापडी ॥ ३ ॥ असामद्भक्ततोप्रीय ॥ नाहींयाविषयींसंशय ॥ तुकानिजानंदेगा
य ॥ तेथेंकानमीदेतों ॥ ४ ॥ १६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ योनहृष्यतिनद्वेष्टिनशो-
चतिनकांक्षति ॥ शुभाशुभपरित्यागीभक्तिमान्यःसमेप्रियः ॥ १७ ॥
सम० ॥ ॥ नहर्षेनकरीद्वेष वांच्छाशोकनजोकरी ॥ टाकीशुभाशुभें आणीभक्त
मत्प्रियतोनर ॥ १७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ हर्षद्वेषनसेज्यानकरीशोकस्पृहामहाघोर
टाकीशुभाशुभाजोप्रियमजलाभक्तियुक्ततोथोर ॥ १७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पि-
यपायेआनंदनहीअप्रियलहेनदेख ॥ सोचकाछकाहुकीनकरतनहिशुभअशुभा-
बिशेख ॥ १७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ नाहींहर्षनाद्वेषशोक ॥ नकरीकांक्षेचेंसुख ॥ शु
भअशुभत्यागीदेख ॥ तोभक्तमजप्रिय ॥ १७ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ हर्षद्वेषावि
रहित ॥ वांच्छाशोकनाधरीत ॥ टाकीपाउलेंशुभांत ॥ अशुभांनत्यातुल्य ॥ १ ॥ आ

१२

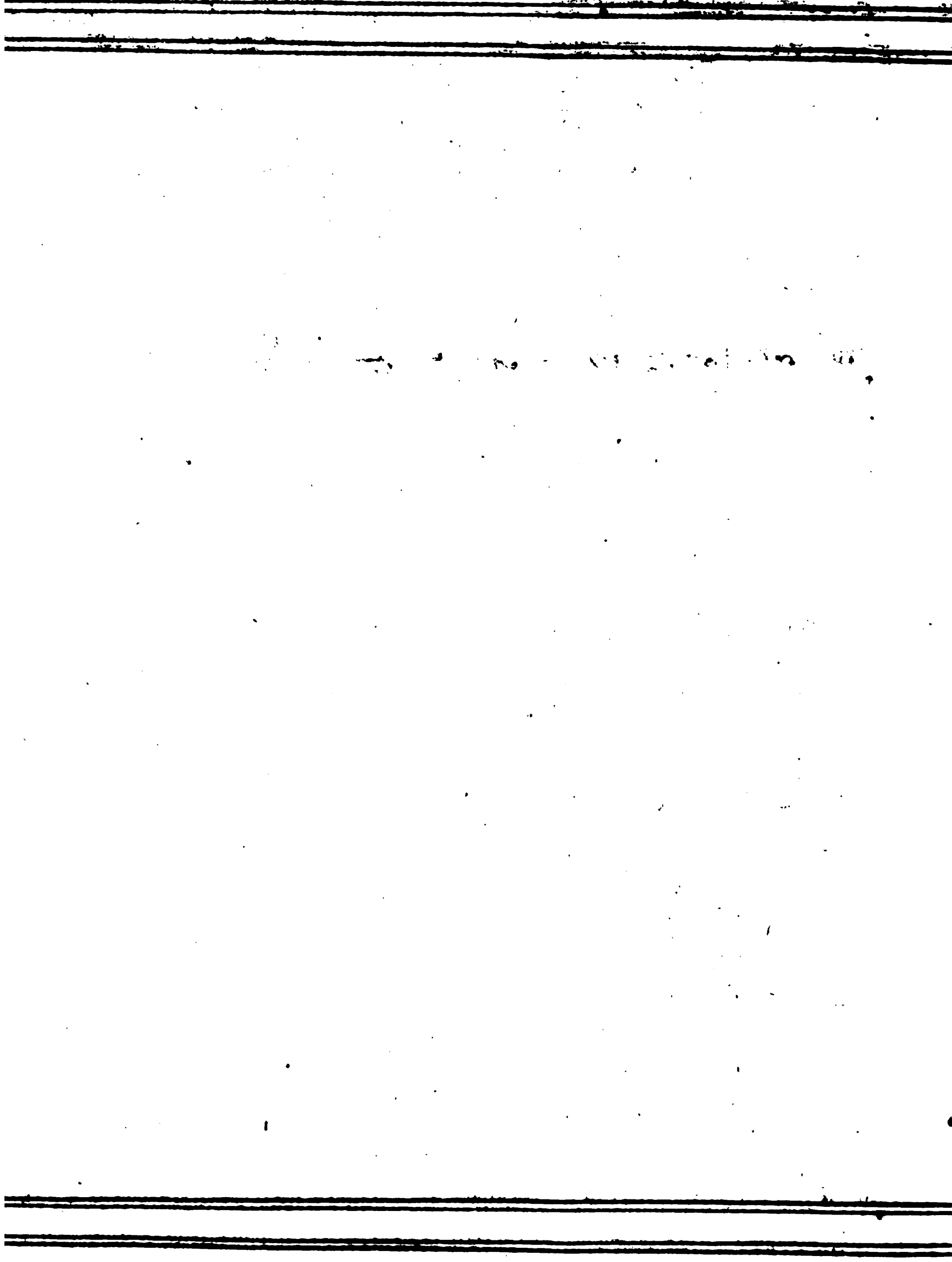
णिमद्भक्तमजला ॥ प्रियऐसागुणीं जाला ॥ येकुलतायेकआवडला ॥ द्वंद्वबंधेंबा
ळकु॥ २॥ कामनास्तवभक्तिबारे ॥ कोस्त्यावधीकरणारे ॥ तुकानिष्कामसरवारे
॥ जन्मोजन्मींदुर्लभ ॥ ३ ॥ १७ ॥ श्लो० ॥ समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमा
नयोः ॥ शीतोष्णसुखदुःखेषु समः संगविवर्जितः ॥ १८ ॥ ॥ सम० ॥
शत्रुमित्रींसमतसासन्मानीं अपमानिही ॥ शीतींउष्णींसुखींदुःखींसमधीरअ
संगजो ॥ १८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ समशत्रुमित्रजयालासमानतैसाचिमानअप
मानीं ॥ त्यागीजोसंगातें शीतोष्णींसौख्यदुःखसममानी ॥ १८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
शत्रुमित्रनकोंसमलखेसबेमानअपमान ॥ सीतउष्णसुखदुःखनजेसंगकरेनहि
आन ॥ १८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जयाशत्रुमित्रसमजाण ॥ नाहींमानआणिअप
मान ॥ शीतउष्णसुखदुःखसमान ॥ जयाअसक्तनानाहीं ॥ १८ ॥ ॥ अभंग
गाईचांगव्याघ्रखोटा ॥ नदीनेणेयाबोभाटा ॥ शत्रुमित्रातेंसाहोटा ॥ तळींशब्दुना-
लवे १ बाळपीडलें पूजिलें ॥ कल्पनेणें तैसेंजालें ॥ शीतउष्णउबगलें ॥ स्थळझाडन
सोडी ॥ २ ॥ तेवींसुखदुःखांतरीं ॥ भजेसमानश्रीहरी ॥ समर्थींथीरपरउपकारी ॥ १२

तुकाजेसानिःसंग ॥३॥ १९ ॥ ॥श्लोक॥ ॥तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनीसंतु
ष्टोयेनकेनचित् ॥ अनिकेतःस्थिरमतिर्भक्तिमान्मेप्रियोनरः ॥ १९ ॥ सम०
मानीनिंदास्तुतीतुल्य तुष्टलाभेंजशातशा ॥ निराश्रयस्थिरमतिआणिमद्भक्तनोप्रि
य ॥ १९ ॥ ॥आर्या॥ ॥निंदास्तुतितुल्यजयातेंहत्यागोतेनिभक्तिलासजला॥
संतुष्टयथालाभेंमौनीस्थिरबुद्धितोरुचेमजला ॥ १९ ॥ ॥दोहरा॥ ॥स्तु
तीनिंदाएकसीगनेगहेमानसंतोरव ॥ जोनरथिरमतीरहेवहेमोभगवतीबिशेरव
१९ ॥ ॥ओवी॥ ॥स्तुतिनिंदासमानी ॥आत्मलाभसंतोषदोन्ही ॥निराश्रय
स्थिरहोउनी ॥जोराहेतोमाझाभक्त ॥ १९ ॥ ॥अभंग॥ ॥मौनीअर्वाचीन
करनेणें ॥स्तुतीनिंदाकेलीकोणें ॥तुष्टलाभेंतोषघेणें ॥जैसातैसासंतत ॥१॥निरा
श्रयभगवंतीं ॥ज्ञानेंकेलीशुद्धमती ॥माझीभक्तीआचरती ॥मगइतरांकळाव
या ॥२॥ तोमस्त्रियाकितीवाणु ॥ लटिकेंनव्हेतुझीआणु ॥ तुकाह्मणेथोरपणु ॥देव
सांडीआपुलें ॥३॥ १९ ॥ ॥श्लोक॥ ॥येतुधर्म्यामृतमिदंयथोक्तं
पर्युपासते ॥ श्रद्दधानामत्परमाभक्तास्तेऽतीवमेप्रियाः ॥ २० ॥ ॥

सम० ॥ ॥ बोलिल्याच्चपरीजेहें धर्म्योमृतउपासिती ॥ श्रद्धालुथोरमीज्यांला
भक्ततेबहुमस्प्रिय ॥२०॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पार्थाहें धर्म्यामृत यथोक्तसद्भक्त
यासजेभजती ॥ विश्वासूमत्परतेप्रीतितयांचीअसेचमजबहुती ॥ २० ॥ ॥ दो
हरा ॥ ॥ धरमअमृतजुकह्योताकोंसकसेवेकोय ॥ श्रद्धाजुक्तमेरोभगतमोहि-
सोंप्यारोहोय ॥ २० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हेंधर्मामृत ॥ याचीउपासनाकरित ॥ तो
जाणजीवन्मुक्त ॥ माझाभक्तपैं ॥ २० ॥ ॥ अभं ॥ ॥ बोलिल्याचपरीजें
हें ॥ धर्मामृतजाणुनहे ॥ उपासितीसर्वदाहे ॥ आत्मभक्तीचोखटी ॥ १॥ श्रद्धालु
माझ्यामार्गीं ॥ मीचथोरऐश्यालागीं ॥ भक्तिवांटीयाविभागीं ॥ भक्तजेकांमम-
प्रिय ॥ २ ॥ तेहाप्रीतीकितीसांगू ॥ आतांआमुचाजिवलगू ॥ त्याचीकीर्तीवर्णी
चांगू ॥ त्यासहीमीबोलतों ॥ ३ ॥ नाहींतरीगीताशास्त्र ॥ पुढेंजयाचेंवगत्र ॥ अ-
थवाऐकतीलश्रोत्र ॥ कायावाचामनोज्ञें ॥ ४ ॥ तेमीप्रीतीच्यापडिभरें ॥ मुगुटींवा
ईजेआदरें ॥ जैसातुकास्वाधिकारें ॥ तैसामातेंतोप्रीय ॥ ५ ॥ २० ॥ ॥ इति
श्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेभक्तियोगोनामद्वादशोऽ

ध्यायः १२ ॥ ॥ वामन ॥ ॥ इतिटीकासमश्लोकीअध्यायाद्वादशाव

री ॥ श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवानमनोरथी ॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऐसेंबो
लिलेंअनंतें ॥ सांगेसंजयनृपातें ॥ तैसाजन्मेजयातें ॥ वैशंपायनबोधितु ॥ १ ॥
गीताभीष्मपर्वीआदीं ॥ कींहेमुक्तीचीगवादी ॥ कींवालडेवाळाखांदी ॥ वाहेस
मर्धीलोकींकीं ॥ २ ॥ यथेंअर्जुनाचाप्रश्न ॥ सगुणनिर्गुणउपासन ॥ त्यासींबोलि
लाभगवान ॥ भक्तियोगनिर्मळ ॥ ३ ॥ आतांत्रयोदशापुढें ॥ देवोवर्णिलसद्दढें ॥ जे
थेंपार्थप्रश्नगाढे ॥ जडमूढानारक ॥ ४ ॥ तुकयासद्गुरुसंसर्गे ॥ द्वादशअध्यायया-
मार्गे ॥ आलासमाप्तीसत्र्आंगे ॥ ऐकिलाचऐकावा ॥ ५ ॥ १२ ॥ इतिगीतार्थबोधि
न्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांद्वादशोऽध्यायः १२ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥सकलक्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्वाय परमपुरुषाय श्रीवासुदेवायनमः॥ ॥वामन॥ ॥पूर्वाध्यायींवासुदेवें सगुणोपासनापर ॥वर्णिलेंकीअनन्येंचियोगेंतें भजतीमज॥१॥ संसारसागरींत्यांचाहोतोंउध्दारणारमी॥अतिसत्वरकींमाझात्यांसविश्वासयेरितीं॥२॥अव्यक्तोपासकांमाझानसेविश्वासयास्तव॥तेकष्टतीभावऐसानसेवैषम्यईश्वरीं॥३॥कल्पवृक्षासिजोजेंसेंमागेतेंसेंचितोतया॥फळदेत्यांतवैषम्यनसेयेरितिईश्वरीं॥४॥अनन्ययोगेंचतरीजोमीसगुणत्यामला॥भजतूंहीह्मणुनियांयाभावेंहरिबोलिला॥५॥कींमद्रूपींमनधरीमनसंकल्परूपतें॥रूपेंचरित्रेंहींमाझींमनेंकरूनिआठवी॥६॥आणिमाझ्यास्वरूपींतूंनिजबुध्दिप्रवेशवी॥बुध्दिशब्दें चित्तध्यावेंकींस्वरूपींहिजेंनिघे॥७॥माझेचिठाईंमनतूंधरीबुध्दिप्रवेशवी॥याअर्थाचाभावऐसाकींभजेदोंपरीमज॥८॥सगुणाचेंभजनतूंकरिशीपरिनिर्गुणीं॥नथारेचित्ततरितूंअभ्यासकरिनिर्गुणीं॥९॥अभ्यासहीनकरवेतरिनिष्कामहोइतूं॥मदर्पणकरीतेंहिनठाकेतुजजेधवां॥१०॥सर्वकर्मफलत्यागकरीतूंचित्तनिग्रहें॥ह्मणिजेटाकितूंकर्मेंआणिकर्मफळांसही॥

११॥ भावकींसर्वही धर्मटाकोनिस्फरवनिस्पृह ॥ होउँनियांभजमज्जगदात्मत्व
दृष्टीनें॥१२॥कर्मसाध्यस्फरवेंतोंचकर्मांचीबोलिजेफळें॥तस्मात्कर्मफळत्यागें १
वासनात्यागसूचिला ॥१३॥स्वर्गादिकफळत्यागह्मणावातरिकर्मचि॥नकरीया
सतींकैंचींफळेंकींत्यागहाकरी॥१४॥कर्मेंकरोनिकर्मांचाफळत्यागोपदेशहा॥
ह्मणावातरिहाअर्थपूर्वश्लोकींचबोलिला॥१५॥कींअभ्यासनव्हेतेव्हांमत्कर्मप
रहोयतूं॥ मत्कर्मह्मणिजेजेव्हांनिष्कामत्वेंमदर्पित॥१६॥याश्लोकींबोलतोंकीं
तेंनठाकेजरिअर्जुना॥सर्वकर्मफळत्यागकरीहोऊनिआश्रित॥१७॥यालागीं
त्यागकर्मांचायेथेंबोलुनिहीपुन्हा॥फळाचात्यागबोलोनीवासनात्यागसूचिला
॥१८॥कर्मेंचटाकीह्मणतांफळत्यागवदेलकां॥तस्मात्फळत्यागशब्देंवासना
त्यागसूचिला॥१९॥सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज॥बोलेलऐसेंअंतीं
हीअध्यायींअठराविया॥२०॥येथेंत्यागींफळत्यागेंवासनात्यागसूचिला ॥
कींजोंहावासनाबंधतोंवरीविधिकिंकर॥२१॥नित्यकर्मनयेटाकूंजोबाह्यसुख १
वासना॥कर्मत्यागफळत्यागदोन्हीयास्तवबोलिला॥२२॥फळशब्देंजरिसुख

स्रुखत्यागचिबोलिला ॥ ह्मणावेंतरिटाकावे सर्वभोगस्रुखप्रद ॥ २३ ॥ तेव्हां प्रारब्धकर्माचाक्षयभोगाविणेंनसे ॥ नबोलवेत्यागतोहीवासनात्यागमात्रहा ॥ २४ ॥ नप्रार्थितांजसीडुःखेंस्रुखेंहीप्राप्तयेरिती ॥ प्रान्तूनिभोगइच्छीनावासना त्यागयेरिती ॥ २५ ॥ तस्मात्कर्मफलत्यागह्मणिजेकर्मआणिखी ॥ कर्माचेंफळजें बाह्यफळतद्वासनात्यजी ॥ २६ ॥ आतांमत्कर्मह्मणिजे एकादश्यादिकेंव्रतें ॥ नेंही नटाकितीजेव्हांनित्यकर्मेचितूंकरी ॥ २७ ॥ याभावेंबोलतोकृष्णकींतेंकर्मकरोनि यां ॥ सर्वकर्मफलत्यागकरीश्लोकार्थहाहरी ॥ २८ ॥ तेव्हांमत्कर्मह्मणतांस्वधर्म त्यागबोलिला ॥ तदभावींपुन्हात्यालास्वधर्मकरूंसांगतो ॥ २९ ॥ तरितेंकायकठि णहेंसोपेंकायत्याहुनी ॥ कींतेंनकरवेतेव्हांहेंकरूंसांगतोहरी ॥ ३० ॥ आणिमत्क र्मह्मणतांनित्याचात्यागबोलिला ॥ ह्मणावीतरिजींनित्येंत्याचींचनव्हतीकशीं ॥ ३१ ॥ येमेमतमिदंनित्यमनुतिष्ठंतिमानवाः ॥ ऐसेंतृतीयअध्यायींबोलिलाश्री हरीचहा ॥ ३२ ॥ विष्णुव्रतेंचिकरणेंतेंमाझेंमतआणिखीं ॥ नित्यकर्मनतेंमाझें मतहेंतोंनबोलिला ॥ ३३ ॥ तेव्हांमत्कर्मह्मणिजे निष्कामेंईश्वरार्पित ॥ यामध्यें

आटलींसर्वकर्मेंविष्णुव्रतांसहीं॥३४॥आतांजीलौकिकेंकर्मेंनत्फलत्यागबो
२ लिला॥ह्मणालतरिमत्कर्मह्मणतांसर्वत्यागहे॥३५॥यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्रलो
कोयंकर्मबंधनः॥ऐसातृतीयअध्यायींकेलानिर्णयमाधवें॥३६॥कींयज्ञमी
विष्णुमाझेंकर्मयज्ञार्थकर्मतें॥त्यावेगळींसर्वकर्मेंबंधकेंह्मणऊनियां॥३७
॥तेव्हांमत्कर्मपरमहोयतूंह्मणऊनिजें॥बोलिलात्यांतहीसर्वकर्मेंलौकिकआ
टलीं॥३८॥मत्कर्मह्मणिजेकर्मेंमदर्पणकरीअसा॥भावकींतेंचिअर्पीनातरी
मत्कर्मतेंनव्हे॥३९॥त्यांतहीलौकिकेंकर्मेंठेवोनिवदलाजरीं॥कांहींबंधक
ठेऊनीबोलिलानघडेअसें॥४०॥उगातोत्यागनघडेईश्वरींअर्पिल्याविणें॥
विषभक्षूनिमरणत्यागीतरिमरेचिना॥४१॥वैद्याचियाकरिंदिल्हाबचनाग
करीरस॥ईश्वरींअर्पिलींकर्मेंहोतीमोक्षासकारण॥४२॥यालागिमत्कर्मप
रहोयतूंबोलिलाहरी॥लौकिकेंवैदिकेंविष्णुव्रतेंत्यांतचिआटलीं॥४३॥अ
तांतेंहीनकरवेमत्कर्मतरिअर्जुना॥सर्वकर्मफलत्यागकरीतूंह्मणतोहरी॥ २
४४॥कींकर्मेंसर्वहीटाकींआणिकर्मफळेंस्मरेवं॥ह्मणिजेकर्मसाध्याचीसुख

चीटाकिवासना ॥ ४५ ॥ तरिकर्माचियात्यागेंप्रत्यवायाख्यबंधनें ॥ ज्यासतोवासना त्यागकरीहितरितोवृथा ॥ ४६ ॥ ऐसेंह्मणालतरिहें आत्मज्ञाननसेतया ॥ अज्ञाज नाचीवार्ताहीयाप्रसंगांतनाढळे ॥ ४७ ॥ आत्मज्ञासहिजोकाहींवासनात्रोषनोंव र्री ॥ कर्मत्यागेंप्रत्यवायवासनात्यागयास्तव ॥ ४८ ॥ मागेंतृतीयअध्यायींकर्मा चात्यागनिंदितां ॥ तेथेंअसंगजोज्ञानीतोकर्मातीतबोलिला ॥ ४९ ॥ यस्त्वात्मरति रेवस्यादात्मतृप्तश्चमानवः ॥ आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्यते ॥ ५० ॥ आ त्मर्तींचजयाप्रीतीतृप्तिसंतोषत्यांतची ॥ अनन्यत्रअसाज्ञानीत्यालाकर्तव्यतान से ॥ ५१ ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज ॥ ह्मणोनिअंतींगीतेच्याबोलेल श्रीहरीअसें ॥ ५२ ॥ तोहीजेवासनात्यागीज्ञानीत्यालाचितोविधी ॥ जोंवरीवा सनायुक्तज्ञानीहिविधिकिंकर ॥ ५३ ॥ अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशु चः ॥ यावाक्येंतोनव्हेज्ञानीह्मणालतरिआइका ॥ ५४ ॥ पापापासूनिमीतूतें- सोडवीनह्मणोनिजें ॥ बोलिलापापशब्देंत्यासंचितक्षयसूचिला ॥ ५५ ॥ पूर्वील्या नासतीपापेंपुढिल्यालिप्तहोइना ॥ ज्ञानजाल्यावरीऐसेंब्रह्मसूत्रींअसेस्फुट ॥

५६॥ ॥ब्रह्मसूत्र॥ ॥तदधिगमेंउत्तरपूर्वाघयोरश्लेषविनाशौ॥ ॥पुंण्यही
पापहीलोहश्रृंखलाहेमश्रृंखला॥५७॥दोन्हीहीबध्धकेंतस्मात्पुण्यहीपापभा
वहा॥यालागिंअर्जुनज्ञानीकर्मत्यागह्मणूनियां॥५८॥शेवटींत्यासबोलेलये
थेंहीबोलतोअसा॥५८॥ह्मणालत्यागकर्माचाबोलिलाजरिअर्जुना॥युध्धींकां
मागुताकृष्णेंयोजिलातरिआइका॥५९॥स्वभावजेनकौंतेयनिबध्धःस्वेनकर्म
णा॥याश्लोकींयुध्धराज्यादीत्यांचेंप्रारब्धसूचिलें॥६०॥प्रारब्धकर्मजेंत्याचाक्ष
यभोगेंचबोलिला॥यालागींअर्जुनेंयुध्धकरोनीराज्यभोगिलें॥६१॥आतांआ
सज्ञहाजेव्हांयालाहीपायिंच्याअज्ञा॥उंचनीचवदेकांहोह्मणालतरिआइका॥
६२॥आत्मत्वकळणेंमात्रनव्हेस्थितिसकारण॥तेंदेवगुरुसेवेनेंपूर्वाध्यायींनि
रूपिलें॥६३॥आत्मैक्यभक्तिनेंदेवाभजेआणिकनिर्गुणीं॥मनयोजीअसायो
गीशीघ्रसिध्धीसपावतो॥६४॥बोलिलातेंचभगवान्कींभजेंसगुणामज॥ आ
णियोगेंअनन्येंचीनिर्गुणत्वेंभजेमज॥६५॥ निर्गुणींचित्तथारेनानरिअभ्यास ३
तूंकरीं॥नव्हेअभ्यासतरितूंकर्मयोगचिआचर॥६६॥तेंहीनव्हेतरीत्यागींक

र्मआणिकवासना॥ परिआश्रितहोत्साताकर्माचात्यागतूंकरीं॥६७॥ भावकीं
सत्यचैतन्यत्याचाधरूनिआश्रय॥टाकूनिबासनातेव्हांकर्माचात्यागतूंकरीं॥६८
॥ह्मणसीनिर्गुणात्मलीनथारेचित्तजेधवां॥होऊंकसाआश्रितमीतोंवरीत्यागही
वृथा॥६९॥नरीमीनवमाध्यायींबोलिलोंतुजलागिकीं॥प्रत्यक्षावगमंधर्म्यंसुसु
खंकर्तुमव्ययं॥७०॥ कींप्रत्यक्षींअनुभवायेआणिसुखसाध्यही॥तेंतूंविश्वा
त्मकध्यानकरींमाझेंधनंजया॥७१॥पटींतंतुघटींमातीजडींचैतन्ययेरिती॥त
यासह्मणणेंज्ञानअभ्यासाहूनितेंबरें॥७२॥ समजोनिअसेंत्याचेंध्यानतेंत्या
हुनीबरें॥तेव्हांहात्यागकर्माचाह्मणूनबोलिलाहरी॥७३॥श्रेयोहिज्ञानमभ्या
सात्ज्ञानाध्यानंविशिष्यते॥ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरं॥७४॥
अभ्यासाहूनिविश्वात्मज्ञानतेंध्यानत्याहुनी॥श्रेयकर्मफलत्यागममुक्तिनिता
गम॥७५॥ याश्लोकाचीसमश्लोकीटीकाहीयेचरीतिची॥पूर्वाध्यायींबोलि
येलीपरिभावार्थयेरिती॥७६॥ कींबोलिलोंजोअभ्यासत्याहूनिज्ञानहेंबरें॥
वृत्तीनिरोधणेंकष्टत्याहुनीसुखसाध्यहें॥७७॥ ज्ञानशब्देंजडत्यागेंसर्वचैत

न्यजाणणें॥ त्याचें ध्यान घडे तेव्हां कर्मत्यागासि योग्यता॥७८॥ आत्मा समजणें
४ हें चिज्ञान ऐसें प्रसिध्द हें॥ हा अर्थ नेधवां होता कीं अभ्यास नबोलता॥ ७९॥ आत्मा
आधीं समजला तेव्हां अभ्यास मांडिला॥ त्याहूनि आत्मा कळणें श्रेय हें बोलणें नव्हे
॥८०॥ ज्ञानशब्दें तरि जडजगचैतन्य पाहाणें॥ हा कशावरुनी अर्थ ह्मणाल तरि अ
इका॥८१॥ मागें चतुर्थाध्यायांत बोलिला अर्जुनाप्रती॥ तद्विध्दि प्रणिपातेन इ
त्यादि श्लोक दोन हे॥८२॥ बोलिला पहिल्या श्लोकीं गुरूपसदनक्रमें॥ कीं ते गुरु
तुतें पार्था हें ज्ञान उपदेशिती॥८३॥ तें ज्ञान कैसें ह्मणशील तरि मी सांगतों खुण॥ कीं
त्या ज्ञानें आपणांत भूतें निःशेष देखसी॥८४॥ ऐसें दुसरिया श्लोकीं बोलिला या
चकारणें॥ ज्ञान कीं तें आत्मयांत जडाभूतांसि पाहणें॥८५॥ अनादि परिभाषा
ही कीं जें निर्गुण केवळ॥ तेथें निरोधवृत्तीचा योग त्याला गिं बोलिजे॥८६॥ जड
चैतन्य एकलें हे माळंकार ऐक्यवत्॥ ऐसें जें पाहाणें त्यास महर्षी ज्ञान बोलती॥
८७॥ दों श्लोकीं योगवासिष्ठीं वसिष्ठ हि असे रिती॥ बोलिला ज्ञानशब्दाचा ४
तेथें ही अर्थ ये रिती॥८८॥ ॥योगवासिष्ठ श्लोक॥ ॥द्वौ क्रमौ चित्तनाश

य योगोज्ञानंचराघव ॥ योगोवृत्तिनिरोधोहि ज्ञानंसम्यगवेक्षणं ॥ ८९ ॥ असाध्यः
कस्यचिद्योगोज्ञानंकस्यचिदेवच ॥ प्रकारौद्वौततः साक्षाज्जगाद परमः शिवः ॥ ९०
॥ ॥ प्रसिद्धयोगवासिष्ठींहे दोन्हीश्लोकअर्थही ॥ हरियेथेंच बोलेरूपाहावास
ज्जनींबरा ॥ ९१ ॥ हे दोन्हीचित्तनाशायायोगकींज्ञानराघवा ॥ निरोधवृत्तिचायो
गज्ञानसम्यक्निरीक्षण ॥ ९२ ॥ असाध्ययोगकोण्हासीज्ञानकोण्हासिदुर्घट ॥
ह्मणोनिदोनीप्रकारबोलिलाहेसदाशिव ॥ ९३ ॥ अर्थभावार्थहीहाचीत्यांतसंम्य
क्निरीक्षण ॥ ह्मणजेतंतुदृष्टीनेंबरेंअंबरपाहाणें ॥ ९४ ॥ दिसेघटअसेमातीऐसें
सम्यक्निरीक्षण ॥ दिसेविश्वअसेब्रह्महेदृष्टीज्ञानसंज्ञिन ॥ ९५ ॥ येरीतीरघुनाथा
सीवसिष्ठगुरुबोलिला ॥ कृष्णहीअर्जुनालागीबोलतोयेचरीतिनें ॥ ९६ ॥ कींवृत्ति
च्यानिरोधाच्याजरियोगअसाध्यहा ॥ अभ्यासापरिसज्ञानबरेंसम्यक्निरीक्षण
॥ ९७ ॥ धरोनिस्मृतिमातीचीजेंघटादिकपाहाणें ॥ चैतन्यस्मृतिनेंविश्वपाहणें
सम्यगीक्षण ॥ ९८ ॥ तंतुविस्मरणेंविश्वह्मणीमागुतिपाहासी ॥ यालागिहेंध्या
नकरींध्यानज्ञानाहुनीबरें ॥ ९९ ॥ पटींतंतूतसाआत्माध्यायींतूंसचराचरीं ॥ ते

व्हांहाउचितत्यागकर्मीचाह्मणाऊनियां ॥१००॥ ध्यानात्कर्मफलत्यागयाभावार्थी
चिबोलिला ॥ यात्यागावरिजेश्नांतीतोजीवन्मुक्तबोलिला ॥१॥ याभावेंबोलि
लाह्मणात्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ कींयाध्यानेंअसात्यागजीवन्मुक्तसवेंचितो ॥२॥
बोलिलागूढभावेंजेहेंचिस्पष्टत्रयोदशीं ॥ बोलेलयेथेंभगवान्क्षेत्रक्षेत्रज्ञतलहीं
॥३॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ याश्लोकींस्पष्टबोलेलतबजेंजगदा
त्मक ॥४॥ क्षेत्रहेंजडहादेहक्षेत्रज्ञक्षेत्रजाणता ॥ दोहींतजेंज्ञानत्याचेंज्ञानतेंमन
संमत ॥५॥ ऐसेंबोललयामाजीक्षेत्रज्ञींज्ञानदीसतें ॥ क्षेत्रींजडींज्ञानकेंचेंह्मण
निभ्रमतीजन ॥६॥ अर्थयाचानकळतांवाखाणितियथारुचि ॥ परीतंतूवीण
पटनसेऐसेंनपाहती ॥७॥ घटींमातीदिसेतैसेंचैतन्यदिसतेंजगीं ॥ हीरूपेची
किलीज्यालाठाउकीनेचिजाणती ॥८॥ एवंयादुसज्याश्लोकींपूर्वाध्यायांतजेंहरी
॥ विश्वात्मताज्ञानशब्देंबोलिलातेंचिवर्णिलं ॥९॥ पूर्वीध्यायींनिर्गुणींजोयोगा
भ्यासतयाहुनी ॥ श्रेयविश्वात्मकज्ञानत्याहुनीध्यानबोलिला ॥११०॥ तरीआला
चककळामगविश्वतदात्मक ॥ कळलेंचिदुजेंत्याचेंकळणेंज्ञानतेंकसें ॥११॥ ज्ञ

णीऐंद्धीअर्जुनालाव्हांकाहोयह्मणूनियां॥एकब्रह्मद्विधाज्ञेययाअध्यायींनिरू
पिलें॥१२॥ह्मणेलसांगतोंज्ञेयज्याज्ञानेंमुक्तिपावन्नी॥ऐसेंबाराविया श्लोकींबो
लोनिज्ञेयवर्णिलें॥१३॥त्यांतबाराविया श्लोकींउत्तरार्धेंकरूनियां॥व्यतिरेकेंत
त्त्वशुध्दसांगेलज्ञेयकेवळ॥१४॥अनादिमत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते॥याअर्थें
करूनीतत्वव्यतिरेकचवर्णिल॥११५॥दाऊनिवेगळीमातीमगसर्वघटांतते॥दा
विजेयेरितीब्रह्मदावीलसचराचरीं॥१६॥सर्वतःपाणिपादंतत्इत्यादिमगअ
न्वयें॥श्लोकींत्रयोदशींतत्त्वसांगेलजगदात्मक॥१७॥तेराविया चअध्यायींश्लो
कांतेराविया मध्यें॥बोलेलअन्वयरूपाज्ञेयतेंबहुदुर्लभ॥१८॥ज्ञाताहीसप्तमा
ध्यायींबोलियेलाअलभ्यकीं॥वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासुदुर्लभः॥१९॥ज
डाच्याव्यतिरेकेंजेंशुध्दतेंबहुजाणती॥नसेसत्न असत्ऐसेंज्ञेयजेंयेथवर्णिल
॥१२०॥कींविवर्तपणेंविश्वअसेंब्रह्मह्मणोनियां॥दृष्टांतबोलतीयाचातत्त्वानु
भवनेणती॥२१॥परन्तुअन्वयेंसर्वपाहातांब्रह्मदुर्लभ॥सर्वतःपाणिपादंतत्ऐ
सेंजेंयेथवर्णिल॥२२॥कींरज्जुदृष्टीसदिसेआधींसर्पदिसेमग॥मातीआधींदि

सेदृष्टीनेव्हांकैंचामृषाघट॥२३॥जयाअनुभवेंसर्ववासुदेवचिपाहाती॥तेभाग
५ वततेज्ञानीनेजीवन्मुक्तदुर्लभ॥२४॥आधींदृष्टीदिसेसोनेंपाहतांमगभूषण॥तें
चिसोनेंदिसेजैसाविश्वद्रष्टाहरीचतो॥१२५॥दिसोनिहारपेविश्वब्रह्मीहेमींजस
नग॥ऐसाअनुभवीलोकींदुर्लभाहोनिदुर्लभ॥२६॥याचीकिल्लीगुरुमुखेंकळ
लीपाहिजेपृथक्॥ज्ञेयद्विविधयालागींयाअध्यायींनिरूपिला॥२७॥श्रेयो
हिज्ञानमभ्यासात्ह्मणोनिवदलाहरी॥पूर्वाध्यायींयाचिभावेंकींहीज्ञानकळा
पृथक्॥२८॥ज्ञानहोउनिहीकोण्हीविश्वाधिष्ठानविस्मृती॥करूनीपाहतीवि
श्वतंतुविस्मरणेंपट॥२९॥यालागींपूर्वअध्यायींज्ञानाध्यानंविशिष्यते॥ह्म
णोनिबोलिलाकृष्णाकींध्यानश्रेयस्याहुनी॥१३०॥ध्यानतंहेंचिकींपाहींवासुदे
वींचराचर॥चराचरींवासुदेवआत्माआपणयेरिती॥३१॥ऐसेंध्यानजयासा
धेतोयोगभ्रष्टहोइना॥मुक्तीत्यालायाचजन्मींयाचदेहींनसंशय॥३२॥आरं
भींनवमाध्यायींसंगतीश्लोकत्यामध्यें॥प्रसंगेंयाप्रसंगातेंश्रुतिस्मृत्युक्तवर्णि ५
लें॥३३॥तस्माद्विश्वात्मकध्यानजीवन्मुक्तीसकारण॥परंतुआधींविश्वात्म

ज्ञानहोईलतेधवां ॥१३४॥ श्रेयोहिज्ञानमभ्यासाह्मणोनिबोलिलाहरी ॥ पूर्वाध्या
यींद्विधाज्ञेययाअध्यायांतयास्तव ॥१३५॥ आणीकस्पष्टबोलेलपूर्वाध्यायोक्तया
स्थळीं ॥ कीजैसेंकार्यतेरीतीकरावेंध्यानवस्तूचें ॥१३६॥ पूर्वाध्यायींबोलिलाकीं
मयिबुद्धिंनिवेशाय ॥ ध्यानेनात्मनिपश्यंतिऐसेंतेंयेथवर्णिलं ॥१३७॥ मदर्थकर्म
केल्याहीज्ञानस्थितिसपावसी ॥ ह्मणोनबोलिलापूर्वीतिहियेथेंनिरूपिलं ॥१३८॥
येथेंबोलेलहरिकींकर्मयोगेनचापरे ॥ ह्मणिजेकर्मयोगेंहीपाहतीआत्मवस्तुतें
॥१३९॥ विश्वात्मध्यानजेंपूर्वीज्ञानोत्तरनिरूपिलें ॥ अन्येसांख्येनयोगेनह्मणूनियें
थवर्णिलं ॥१४०॥ वेदोक्तसांख्यतेंहेंकींतत्वसंख्याकरोनियां ॥ चैतन्यजडतत्वांत
पाहेतंतूपटींजसा ॥४१॥ नेणूनियांयाप्रकारेंअध्यायद्वयसंगती ॥ अर्जुनप्रश्न
आरंभींकोणहीकल्पितवाचिती ॥४२॥ साताश्रातांवेगळातोश्लोकअध्यायतेथु
नी ॥ इदंशरीरंकौंतेययेथूनभगवानूवदे ॥४३॥ तेथूनिचसमश्लोकीटीकाही
करितोहरी ॥ आतांमागीलजेश्लोकसंगतीश्लोकहेपृथक् ॥४४॥ ॥अभं
ग॥ ॥पूर्वप्रसंगींऐकिलें ॥ भक्तिसाकल्यवर्णिलें ॥ तेणेंआत्रांकाघेतलेंह्मणो

निग्रम्महेसाहा ॥ १॥ देहामाजिललिगाडें ॥ निवारोनियांनिवाडें ॥उघडश्रुत्य
तासांपडे ॥ ऐसेंकाहींकल्पितूं ॥ २॥ अहोतोदाटुगापार्थिव ॥ दांडाइतत्याचीठे
व ॥ यास्तवपुसेवासुदेव ॥ वन्नाजालाजाणुन ॥ ३॥ तेथेंतुकयाचेसंगती ॥ का
हींप्रसादपंगती ॥ लाभेऐशीकेलीयुक्ती ॥ नकाघेऊंकंटाळा ॥ ४॥ ॥श्लोक॥
अर्जुनउवाच॥ ॥प्रकृतिंपुरुषंचैवक्षेत्रंक्षेत्रज्ञमेवच ॥ एतद्वेदितुमि
च्छामिज्ञानंज्ञेयंचकेशव॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रकृतिऔरपुरुखकोंछेत्रछेत्र
ज्ञकहाय ॥ यहज्ञानकीलालसाग्यानजग्यपुनिकाज॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जु
नह्मणेदेवा ॥ प्रकृतिपुरुषाचियाभावा ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञनिवडावा ॥ ज्ञानज्ञेयइच्छि
तों॥ ॥अभंग॥ ॥देवाशिरोरत्नायोगियाचिद्रत्ना ॥ ऐकावेंजीप्रश्नादुर्बळा
च्या ॥ १॥ ययादेहामाजीठाणेदारराजी ॥ बसलेतेआजीचाळविती ॥ २॥ ऐसें
काहीभासेतरिबोलाकैसें ॥ प्रकृतिविलासेआणीपुरुष ॥ ३॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञातेंक
ळोंहेंइच्छितें ॥ ज्ञानहीज्ञेयतेंतुकाह्मणे ॥ ४॥ ॥श्लोक॥ श्रीभगवानुवा
च॥ ॥इदंशरीरंकौंतेयक्षेत्रमित्यभिधीयते ॥ एतद्योवेत्तितंप्राहुःक्षे

त्रज्ञइतितद्विदः॥१॥ ॥सम०॥ ॥देहहाक्षेत्रह्मणुनीकौंतेयाह्मणिजेतसें ॥क्षेत्रज्ञजोयासिजाणेतद्वेत्तेबोलतीअसें॥१॥ ॥आर्या॥ ॥हेंतवशारीरपार्था वर्णियलेंक्षेत्रतत्वबेत्त्यानीं॥त्यानेंजाणेबाजोतोचिक्षेत्रज्ञबोलिलात्यानीं॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥छेत्रकहतयादेहकोंअर्जुनग्यानीलेत॥जानतहैयादेहकोंसोछेत्रज्ञसुहोत॥१॥ ॥ओवी॥ ॥श्रीकृष्णाह्मणेपार्थापरियेसी॥हेंदेहक्षेत्रजाणावेंयासी॥हेंजाणेजोनेमेंसी॥तोक्षेत्रज्ञह्मणावा॥१॥ ॥अभंग॥ ॥षड्गुणांकृतभगवानबोलत॥लावीबापाचित्तसांगतोंगा॥१॥शब्दाच्याआशंकाआल्याभेऊंनका॥पूतनासविखाजिर्वीलीम्यां॥२॥देहहेंचक्षेत्रह्मणूनीपवित्र॥ह्मणिजेतेंविचित्रकुंतीपुत्रा॥३॥यासजोजाणेलक्षेत्रज्ञहोईल॥तद्वेत्याचाबोलऐसातुकी॥४॥१ ॥श्लोक॥ ॥क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम॥२॥ ॥सम०॥ ॥क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रींजोतोहीमीजाणभारता॥दोहींतजेंज्ञानत्याचेंज्ञानतेंमजसंमत॥२॥ ॥आर्या॥ ॥क्षेत्रज्ञसर्वभूतींजोतोमीजाणनकरिअनुमान॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञाचेंज्ञानचिजेंहोयतेंम

लामान॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥सोमसरूपजुआतमांबसतबसनकेदेह॥यह
ग्यानकोंजानिबोमेरेमतहैयेह॥२॥ ॥ओवी॥ ॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञदोन्ही॥दोहीं
चाजाणताम्हणोनी॥तोचिम्ह णिजेज्ञानी॥तोमजमानला॥२॥ ॥अभंग॥
॥क्षेत्रज्ञसर्वांचेंजोतोनिश्चयाचें॥मीचऐसावाचेसांगतोंगा॥१॥भारतातूंजाण
नधरींअनुमान॥दोहींतजेंज्ञानज्याचेंअसे॥२॥तेंज्ञानमाझेंचीगोष्टिसंमताची
॥तुकाम्हणेतेंचीबोलेलकीं॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्वि
कारियतश्चयत्॥सचयोयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु॥३॥ ॥सम
॥ ॥तेंक्षेत्रजेंजसेंजाणें विकारीजेंजयास्तव॥क्षेत्रज्ञजोज्याप्रकारेंसंक्षेपेंतेंहि
आइक॥३॥ ॥आर्या॥ ॥तेंक्षेत्रहोयजेथुनिजयाविकारेंजसेंहिसंक्षेपें॥
तूंऐकज्याप्रभावेंयुक्तक्षेत्रज्ञहेंहिसंक्षेपें॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥छेत्रज्ञहातेंहैभ
योजोहैजैसेंभाय॥यहबिकारयामाजहैकहोसंछेपसुनाय॥३॥ ॥ओवी॥
॥तेंक्षेत्रकैसेंजाणिजे॥आणिक्षेत्रज्ञकासयाम्हणिजे॥यादोहींचानिवाडाबो
जें॥संक्षेपेंआइक॥३॥ ॥अभंग॥ ॥तेंक्षेत्रजेंजैसेंज्यानेंकल्पिलेंसे॥वि

कारिजेंजैसेंजयास्तव ॥ १ ॥ क्षेत्रज्ञतोजाणप्रकारेंचरवूण ॥ संक्षेपलक्षणसांगूंऐ
क ॥ २ ॥ तुकाह्मणेहीतसांगेभगवंत ॥ मायिकसाद्यंतनोडावया ॥ ३ ॥ ॥ श्लोक ॥
॥ ऋषिभिर्बहुधागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथक् ॥ ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतुम
द्भिर्विनिश्चितैः ॥ ४ ॥ ॥ सम० ॥ ऋषीश्वरींबहुविधींवेदींकरूनवर्णिलें ॥
युक्तसिद्धांतवचनींब्रह्मसूत्रींकरोनियां ॥ ४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ बहुधावर्णित
ऋषिनींसूक्ष्मज्ञानीहीअनेकविधश्रुतिंत ॥ तेंब्रह्मसूत्रपादेंसहेतुकेंनिश्चयात्मकें
गीत ॥ ४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ रुखिनकह्योबहुभातिजोऔरबेदनहिभाख ॥ य
हबेदनेनिश्चयकरीकह्योउपनिखदसाख ॥ ४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ऋषीहींबहु
तींसांगीतलें ॥ वेदविधीबोलिलेंवेगळालें ॥ उपनिषदींनिश्चितकेलें ॥ हेंसत्य
जाण ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ऋषेश्वरींबहुविधस्वानुभवु ॥ वैदीकसमूहुव
र्णिलेंसे ॥ १ ॥ नानायुक्तित्यांच्याभाषागीर्वाणीच्या ॥ सिद्धांतगर्भींच्याठेवण्या
ज्या ॥ २ ॥ वाक्यांचेप्रबंधब्रह्मसूत्रबोध ॥ करूनीविविधआपादिलें ॥ ३ ॥ तु
काह्मणेवाणीप्राकृतगिराणी ॥ जालीहेंकाहाणीनकाह्मणू ॥ ४ ॥ ४ ॥ ॥ श्लो

क॥ ॥महाभूतान्यहंकारोबुध्धिरव्यक्तमेवच॥इंद्रियाणिदशैकंच पंच
चेंद्रियगोचराः॥५॥ ॥सम०॥ ॥महाभूतेंअहंकारबुद्धिअव्यक्तआठ
हे॥दशेंद्रियेंएकमनशब्दस्पर्शादिपंचक॥५॥ ॥आर्या॥ ॥पंचमहाभू
तेंहीबुद्धीअव्यक्तअणिअहंकार॥एकादशेंद्रियेंतेपंचविषयकरितिजेबहु वि
कार॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥माहाभूतअहंकारबुध्धिऔरमायाहीजान॥एका
दशाविंद्रियविखेंपंचअगोचरमान॥५॥ ॥ओवी॥ ॥महाभूतेंआणिअहं
कार॥बुध्धीअव्यक्तअसेथोर॥दशेंद्रियांचाविस्तार॥पांचइंद्रियविषयजाण
॥५॥ ॥अभंग॥ ॥महाभूतेंपांचअहंकारसाच॥जाणपांऐसाचबुध्धीभेद
॥१॥ अव्यक्तआठवेंहेंतर्केचिघ्यावें॥इंद्रियमेळावेंविपंचक॥२॥मनत्याआग
केंशब्दस्पर्शकिळे॥पंचकप्रबळेंविषयीक॥३॥तुकाह्मणेऐसेंचोवीसयामिसें॥
मीचजीवभासेंवाचाद्वारें॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥इच्छाद्वेषःसुखंदुःखं
संघातश्चेतनाधृतिः॥एतत्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतम्॥६॥ ॥
सम०॥ ॥संघातयांचोविसांचाक्षेत्रइच्छासुखासुख॥द्वेषप्रतीतिवृत्तीची

धारणातद्विकारहे ॥६॥ ॥आर्या॥ ॥संघातचेतनाधृतिवैरेच्छादुःखसौख्यहिविकारी ॥ क्षेत्रतुलासंक्षेपेंकथिलेंहेंतूंअहेसिअधिकारी ॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥इच्छासुखदुःखचेतनाद्वेसधीरताहोय ॥ यहजुकह्योसंछेपसोंछेत्रग्यानतूंलेय ॥६॥ ॥ओवी॥ ॥इच्छाद्वेषसुखदुःख ॥ देहचेतनाधृतिदेख ॥ इनकीयातेंक्षेत्रह्मणतीआइक ॥ बुधीवंतप ॥६॥ ॥अभंग॥ ॥द्वद्वादशाऐशीमिळणीसंघातासी ॥ क्षेत्रइच्छातैसीसुखासुखें ॥१॥ द्वेषप्रतितीहीवृत्तीचीसत्यहे ॥ धारणाजाणहेतद्विकारू ॥२॥ तुकाह्मणेऐसेंखटलेंसाचलेंसे ॥ तेथेंचालेकैसेंशाहाणीव ॥३॥ ६॥ ॥श्लोक॥ ॥अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवम् ॥ आचार्योपासनाशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥७॥ ॥सम०॥ श्लाघेचादंभहिंसेचात्यागक्षांतिअवक्रता ॥ भक्तिश्रीगुरुचीशौचस्थिरताचित्तनिग्रह ॥७॥ ॥आर्या॥ ॥मानत्यागअदंभक्षांतिसरळतातशौचआहिंसा ॥ स्थैर्यमनोजयसुचितागुरुसेवाकरितीतापजेहिंसा ॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥छमासरळताजोदंभताहिंसामदअभिमान ॥ गुरुसेवासंजमकरनथिरताशौचप्रधान ॥

१०

७॥ ॥ओवी॥ ॥अहंकारनादंभादिधरी॥ हिंसानकरीत्रांतिआर्जवकरी॥ गुरूचेंभजनअंतरीं॥ पवित्रपणेंअंतःकरणनिरोधी॥७॥ ॥अभंग॥ ॥स्ला घेचाआधारदंभहीसाचार॥त्यागत्रांतिसारअवक्रता॥१॥ भक्तीश्रीगुरूचीस्वा मीणगुणाची॥ कींज्ञानमार्गींचीदिवटीजे॥२॥शौचस्थिरत्वगाचित्तनिग्रहोगा॥ आणिवीतरागाविषयांच्या॥३॥वैराग्यअसावेंनिरहंकारभावें॥ तरिसुखभो गावेंतुकयाचें॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥इंद्रियार्थेषुवैराग्यमनहंकारएव च॥जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्॥८॥ ॥सम०॥ ॥विष यामाजिवैराग्यनिरहंकारसर्वदा॥जन्ममृत्युजरारोगदुःखहेदोषपाहणें॥८॥ ॥आर्या॥ ॥त्यागअहंकाराचाआणिवर्जनइंद्रियार्थतोषाचें॥दर्शनिघडीघ डीहीजन्मजराव्याधिदुःखदोषाचें॥८॥ ॥दोहरा॥ बिखयनसोंबैराग्यध रीतजेरहेअहंकार॥जनममरनसुखदुःखजराब्याधिदोखनिरधार॥८॥

॥ओवी॥ ॥विषयवैराग्यसुखदुःख॥अहंकारहाहीदेख॥जन्ममरणव्या धिदुःख॥यांचेठायींदोषदर्शन॥८॥ ॥अभंग॥ ॥जन्महाओखटाअ १०

ह्रैनीवसोटा॥जालाबाराबाटाउधळीजो॥१॥मळमूत्रीसीणलायोनिद्वारेंआला॥पुढेंगंधीयालायोनीचीगा॥२॥लाचावलाहाटीसोडीनापिनकुटी॥मागेंपुढेंदाटीतीचीकरी॥३॥ऐसेंजन्मजाणेतेणेंन्यायेंमरणें॥जरारोगघेणेंनित्यदुःख॥४॥हादोषपाहातोतोहाज्ञानीहोतो॥मुक्तलीलेजातोतुक्याऐसा॥५॥८॥

॥श्लोक॥ ॥असक्तिरनभिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु॥नित्यंचसमचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु॥९॥ ॥सम०॥ ॥असक्तलिप्तनाहोणेंपुत्रदारागृहादिकीं॥अनिष्टइष्टहीहोतांसमचित्तत्वसर्वदा॥९॥ ॥आर्या॥ ॥सक्तनहोतांअसणेंअलिप्तसर्वत्रदारसुतगेहीं॥समचित्तनित्यहोणेंइष्टानिष्टोपपत्तियोगेंही॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥नेहनपुत्रकलत्रसोंनादुखेदुखिनहोय॥चित्तमेंधरिसमानताभलेबुरेकोंखोय॥९॥ ॥ओवी॥ ॥स्त्रीपुत्रगृहाचेठायींसंगरहित॥विषयींनाहींआसक्त॥इष्टअनिष्टाचेठायींचित्त॥समचिअसे॥९॥ ॥अभंग॥ ॥असक्तजालियालिंपेनाकुरुराया॥पुत्रकिंवाजायापडेदृष्टी॥१॥चांगलेंसदनसामोग्रीसाधन॥इष्टत्वादिकरुनअ

निष्ठादी ॥ २ ॥ दुष्टजाल्यावरी कुगारा न धरीं ॥ समान चि बरी वृत्ती राखें ॥ ३ ॥ सखया सुमित्रा पार्था क्षत्रपुत्रा ॥ सर्वदा या पत्रा वाची तुका ॥ ४ ॥ ९ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ मयि चानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी ॥ विविक्तदेश सेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥ १० ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अद्वैतयोगें मद्रूपीं भक्ति अव्यभिचारिणी ॥ कंटाळणें लोकसभे एकांतीं बसणें सदा ॥ १० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पार्था अनन्ययोगें अव्यभिचारी मतीस मम भजनीं ॥ नैसी याजन संगीं अप्रीति प्रीति पांडवा विजनीं ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अढळ भक्ति मोमें धरे सबको आतम जान ॥ रहे सदां येकांत में जैसे सभासद मान ॥ १० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ असाधारणयोगें करूनी ॥ दुष्ट भक्ती धरूनी ॥ येकांतस्थळीं बैसोनी ॥ प्रीति नाहीं लोकाठायीं ॥ १० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अद्वैतयोगाचें भजन जयाचें ॥ माझिया रूपाचें लागे वेड ॥ १ ॥ भक्तीची सिराणी परि अव्यभिचारिणी ॥ कांता पुण्यखाणी नाथसेवे ॥ २ ॥ एकांता चि प्रीती जन पदिं खंती ॥ कांटाळा ज्या चित्तीं राजसभे ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे जीणें धन्य ज्यालेपणें ॥ लोहें पालटणें प

रीसेनी॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥अध्यात्मज्ञाननित्यत्वंतत्वज्ञानार्थ
दर्शनम्॥एतज्ज्ञानमितिप्रोक्तमज्ञानंयदतोऽन्यथा॥११॥ ॥सम
०॥ ॥अध्यात्मबोधींनित्यत्वजडींज्ञानार्थपाहणें॥हेंज्ञानसाधनेंयांचीं
उलटींअज्ञलक्षणें॥११॥ ॥आर्या॥ ॥अध्यात्मज्ञानरतीतत्वज्ञाना
र्थदृष्टिहेंज्ञान॥कथिलेंतुजम्यापार्थाजेंयाव्यतिरिक्ततेंचिअज्ञान॥११॥
॥दोहरा॥ ॥अध्यातमग्यानधरेतबग्यानकोंदेख॥यहसबजोंमैं
कछुकहेयहग्यानअबरेख॥११॥ ॥ओवी॥ ॥अध्यात्मीनत्पररहा
णें॥तत्वज्ञानेंविषयांतेंनेमणें॥जाणवेचेंजेंजाणणें॥उलटींअज्ञानलक्षणें
॥११॥ ॥अभंग॥ ॥अध्यात्मविचारेंबोधाजाणेंखरें॥पारितेंप्रखरे
नित्यत्वगा॥१॥जडीअजडहेंनिवडीसंदेहें॥हाचिअर्थपाहेंनिजज्ञानी॥
२॥पार्थाहींलक्षणेंशुधज्ञानिहोणें॥आमुचेंराहाणेंतयागर्भी॥३॥हाचि
उलटायोगअज्ञानप्रयोग॥तुकाह्मणेसोंगवायांजाये॥४॥११॥ ॥श्लो
क॥ ॥ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वाऽमृतमश्नुते॥अनादिमत्परंब्र

१२ ह्मनसतन्नासदुच्यते॥१२॥ ॥सम०॥ ॥आतांसांगेनजेंज्ञेयमुक्ति
ज्ञानेंजयाचिया॥नआदिअंतजेंशुध्दब्रह्मतेंसतूनतेंअसतू॥१२॥ ॥आ
र्या॥ ॥कथितोंजेंज्ञेयतुलाजाणुनियांअमृतपावतीसत्य॥तेंब्रह्मअना
दिपरमनस्थूलनसूक्ष्मतेंअसेनित्य॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥कह्योअमृतस
मजानिकेंजातेसुगतीजुहोय॥कारनकारजतैंपरोआदिब्रह्मकोंजाय॥१२
॥ ॥ओवी॥ ॥आतांसांगतोंज्ञेय॥भक्तिज्ञानेंहोयजय॥आदिअंत
शुध्दहोय॥ब्रह्मसतूअसतूनसे॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आतांतूंह्मणसी
ज्ञेयवार्ताकैसी॥तेंतुझ्याकर्णासीलावीतसों॥१॥ज्याज्ञानेंमोक्षआतुडे
प्रत्यक्ष॥नउरेत्यालक्षचौर्‍यांसीचा॥२॥अनादीअनंतशुध्दाशुध्दिदेत॥
जेथेंमुरेचित्तचांचल्यता॥३॥नसतूनासतूउचितसंवाद॥तुकाह्मणेभेद
निमेजेथें॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोऽ
क्षिशिरोमुखम्॥सर्वतःश्रुतिमल्लोकेसर्वमावृत्यतिष्ठति॥१३॥ १२
॥सम०॥ ॥तेंरज्जुहेंसर्पहातपायनेत्रशिरेंमुखें॥सर्वत्रतेंश्रोत्रयु

क्तसर्वव्यापुनितेंअसे ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वत्रपादकरजेतैसेसर्वत्रहोउ
हाराहे॥ सर्वत्रनयनशिरमुखसर्वव्यापूनिजेंसदाराहे ॥१३॥ ॥दोहरा॥
॥सबहीकरणशिरत्यौंहीमुखद्रिगकान॥व्यापरह्योसबजगतमोंमोहिदसो
दिसजान॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वत्रहातपायदिसती॥ शिरेंमुखेंतयाअ
सती॥नेत्रकर्णसर्वत्रभासती॥दशादिशाव्यापूनिअसे॥१३॥ ॥अभंग॥
॥तेंदोरअहीयादेहाचियाठायां॥पायनेत्रतयाशिरेंमुखें॥१॥ सर्वत्रतेंश्रोत्र
युक्तचीपवित्र॥व्यापूनिसर्वत्रअसेतेंजें॥२॥वैष्णवाचारायाऐकेंशब्दायया
॥श्रुतीसंमतीयामिळेस्मृती॥३॥आतांयाचबोलेंहोइलरूपकेलें॥हृयलोकींभ
लेंमानतुका॥४॥ १३॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वेंद्रियगुणाभासंसर्वेंद्रिय
विवर्जितम्॥असक्तंसर्वभृच्चैवनिर्गुणंगुणभोक्तृच॥१४॥ ॥सम०॥
॥सर्वेंद्रियांविरहितविषयेंद्रियभासक॥जीवत्वेंगुणभोक्तेंतेंजेंसर्वाधार
निर्गुण॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥जेंसर्वेंद्रियवर्जितकरिसर्वेंद्रियगुणप्रकाशा
तें॥सर्वाधारअसक्तहिनिर्गुणपरिभोगितोगुणांशातें ॥१४॥ ॥दोहरा॥

१३

॥सबबिखयननेंरहितसबनाकोंअभ्यास॥संगबिनासबकोंधरेंनिरगुन केपरकास॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वेंद्रियगुणभासती॥परिइंद्रियेंतया ठायींनसती॥असक्तअसोनिसर्वाभूतीं॥निर्गुणहोऊनगुणभोगी॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥इंद्रियेंज्यासत्तेविषयासघेती॥किंवावोळखितीखोटेंचांग ॥१॥ विषयइंद्रियेंभासकजालेंजें॥परिनाविरजेजयामाजी॥२॥जीवितीकिं वारेगुणभोगाठायीं॥दीपवतपाहीसाक्षीसदा॥३॥जेकांरायाऐसेंनिर्गुणह्म णावें॥तुक्यानेंजाणावेंसर्वाधार॥४॥१४ ॥श्लोक॥ ॥बहिरंतश्चभू तानामचरंचरमेवच॥सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत्॥१५॥ ॥सम०॥ ॥बाह्यांतरंगभूतांचेंतेंचिस्थावरजंगम॥अनींद्रियत्वेंअक ळवूरितेंतेंचिसंनिध॥१५॥ ॥आर्या ॥भूतींअंतर्बाह्यव्यापकजेंचरहि आणितेंअचर॥नकळेसूक्ष्मह्मणोनीसंनिधवर्त्तीतसेंहिदूरतर॥१५॥ ॥दो हरा॥ ॥जतजितेंचरहुअचरअंतर्बहिरसोई॥सबतेंदूरिसोंनिकटहेसूछ मलखेनकोई॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥भूतींअसेअंतर्बाह्य॥चरआणिअ १३

चरहीहोय॥सूक्ष्मह्मणोनिजाणावयाआक्य॥दूरीअसोनिजवळतें॥ १५॥
॥अभंग॥ ॥ब्रह्मअंतरंगसर्वभूतालागीं॥वायुनभआंगींव्यापकत्वें
१॥स्थावरजंगमतेणेंन्यायेंवागे॥शून्यतरीजागेसर्वकाळ॥२॥अतींद्रियप
णेंआकळेयोगींद्रा॥दूरीजेकांइंद्रासंनिधतें॥३॥तेथेंतोघेणारानिवडीततु
का॥जोकांजालाअसकानिकामुका॥४॥ १५॥ ॥श्लोक॥ ॥अविभ
क्तंचभूतेषु विभक्तमिवचस्थितम्॥भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसिष्णुप्रभवि
ष्णुच॥१६॥ ॥सम०॥ ॥नसोनिवेगळें भूतींवेगळेंसेंचिजेंअसे॥गिळी
उगळिहीभूतेंधरीहीज्ञेयजाणतें॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥भिन्नहिनसोनिभू
तींभिन्नापरिराहातेंसमग्रासी॥तेंज्ञेयहिभूतांचेंपोषकअणिनिर्मुनीजगत्रासी
॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥तामेंभेदकछुनहिसबनेंरहतबिभाग॥उपजावतना
सतसबनपावतकरिअनुराग॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥भूतांचेठायींअविभ
क्तअसे॥परिविभक्तपणेंदिसे॥गिळीउगळीअनायासें॥धरीजाणोनी॥१६॥
॥अभंग॥ ॥नसोनीवेगळेंभूतमात्राठायीं॥वागेहेनवाईअसंभाव॥

१॥ ऐसाजैंसेवीतोवेगळेंचीपणें॥त्याचेंकायकोणेकीजेलगा॥२॥ गिळीतोउ
गळीसर्वभूतांतोची॥परीनाघेत्याचीवोळखण॥३॥ तोचिज्ञेयरूपतुकाह्मणे
पाहे॥धरीहीमहीहेंऐसेंबळ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्योतिषामपि
तज्ज्योतिस्तमसःपरमुच्यते॥ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्टित
मू॥१७॥ ॥सम०॥ ॥प्रकाशीअंधकारातेंअसोनिज्योतिवेगळी॥ज्ञा
नज्ञेयज्ञानलभ्यसर्वचित्तींअधिष्ठित॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥ज्योतींतज्योति
असेंवर्णियलेंपांडवातमापरतें॥ज्ञानज्ञेयज्ञानप्राप्यहिसर्वांतरीनयापरतें॥
१७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोतनकुकीजोतमेंअंधकारतेंपार॥ग्यानजानी
बोहियमेंसबहीकोंनिरधार॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥ज्योतींतजेंज्योती॥
अज्ञानाहूनिपरबोलती॥ज्ञानज्ञेयअसेंह्मणती॥सर्वचित्तींअधिष्ठूनीअसें
॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥जेंकांहींप्रकाशआत्मातोनयाचा॥कांजेरंगत्याचा
पालटेना॥१॥आंधाराचेंकुंडेंकाळोखेंनिजबिज॥असोनिनिस्तेजज्योतिर्मय
॥२॥ज्ञानज्ञेयज्ञानलभ्यतेंअर्जुना॥सर्वहृद्भुवनासत्ताधार॥३॥अधिष्ठूनिऊरे १४

जगत्त्रयांतजें॥नलागेअंतजैंवस्तुका॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥इतिक्षेत्रं
तथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते॥
१८॥ ॥सम॰॥ ॥संक्षेपेंक्षेत्रहीज्ञानज्ञेयहीबोलिलोंक्रमें॥होंमाझाभक्त
जाणूनिमत्स्वरूपासपावतो॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ऐसेंक्षेत्रज्ञानज्ञेयहि
उपदेशिलेंचिसंक्षेपें॥मद्भक्तजाणुनीहेंमद्भावापावतीअविक्षेपें॥१८॥ ॥दो
हरा॥ ॥छेत्रग्यानऔरगेयमैंताकोंदियोबताय॥इनकेजानेजोभगतलहेसोमे
रेभाय॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥क्षेत्रआणिज्ञान॥ज्ञेयसांगीतलेंसंक्षेपेंकरून॥
जोमाझाभक्तजाणोन॥माझाप्रसादपावे॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥थोडक्यागो
ष्टींतुजआह्मिवदों॥पाल्हाळेंविवादोंऐसेंनसे॥१॥क्षेत्रसांगोनियांज्ञानदर्शवि
लें॥अज्ञानावर्णिलेंथोडक्यांत॥२॥ज्ञेयतरिहेंचक्रमानेंबोलिलों॥भक्तीनेंभूल
लोंतुझ्यासख्या॥३॥मत्स्वरूपायांचेतोचितुक्यासम॥जोकांजाणेंवर्मयाचेंवी
रा॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रकृतिंपुरुषंचैवविध्द्यनादीउभावपि॥
विकारांश्चगुणांश्चैवविद्धिप्रकृतिसंभवान्॥१९॥ ॥सम॰॥ ॥प्र

कृतीआणिपुरुषजाणदोघेअनादिहे॥गुणाविकारांउत्पन्निजाणप्रकृतिपासुनी॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥पुरुषप्रकृतीदोनींजाणअनादीकधींनउद्भवती॥गुणआणिविकारहितेप्रकृतीपासावजाणसंभवती॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥मायापुरुखअनादिहैअर्जुनदोऊजान॥गुनबिकारसबजोभयेमायाहीकेमान॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतीपुरुषांचीस्थिती॥उभयवर्गअनादिअसती॥प्रकृतीपासोनविकारहोती॥ऐसेंजाणतूं॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥प्रकृतीआणीकपुरुषपैंद्वय॥न्याभेदींअद्वयविकारलें॥१॥अनादीन्चपार्थायांचीक्रियादिसे॥जेथूनिउमसेभूतलोकु॥२॥आतांरजसत्वतमादीत्रिगुण॥विकारउत्पन्नजालाजीका॥३॥तुकाजीणेंजाहलेंप्रकृतीपासूनी॥प्रकृतीअसूनीअसेंन से॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते॥पुरुषःसुखदुःखानांभोक्तृत्वेहेतुरुच्यते॥२०॥ ॥सम०॥ ॥कर्तेपणींप्रकृतिहेहेतुहेंकार्यकारणीं॥भोक्तृत्वींसुखदुःखाचाहेतुहापुरुषस्वयें॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥हेप्रकृतिकार्यकारणकर्तृत्वींमधियेलीसमजहेतूं॥

गी० तेंसासुखदुःखाचाभोगतृत्वींपुरुषबोलिलाहेतू ॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥का ३५०
रनकारजकरतहोंमायाइनकोहेत॥दुःखओरसुखकेंभोगकोंवहेपुरुखग १२
हिलेत॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥कार्यकारणकर्तृत्व॥तिहीचेंप्रकृतीसकार
णत्व॥सुखदुःखभोगीपुरुषासहेतुत्व॥ऐसेंबोलिजे॥२०॥ ॥अभंग॥
॥आगळीकदिसेइचेकर्तेपणीं॥पुरुषाकरणीचित्रदावी॥१॥कार्यकींकारण
हेतुप्रकृतीचा॥श्रवणेंजीवींचाबोधूपाहे॥२॥सुखाआणिदुःखाच्याभोग्तृ=
त्वींजोहेतु॥तुकाह्मणेहोतुपुरुषस्वयें॥३॥ २०॥ ॥श्लोक॥ ॥पुरुषः
प्रकृतिस्थोहिभुंक्तेप्रकृतिजानूगुणान्॥कारणंगुणसंगोस्यसदस
द्योनिजन्मसु॥२१॥ ॥सम०॥ ॥गुणप्रकृतिचेभोगीप्रतिबिंबोनित
ज्जळीं॥नानायोनिनिमित्तायापुरुषाभोगवासना॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥प्र
कृतिस्थपुरुषहोउनिभोगीप्रकृतिगुणचिनेणुनीमाया॥अधमोत्तमयोनितही
कारणगुणसंगग्यासजनमाया॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥पुरुखप्रकृतिमेंबै
ठकेकरतबिखेंकोभोग॥उंचेनीचेजनमकोंकारनगुनसंजोग॥२१॥ ॥ओवी

१६

॥ ॥पुरुषप्रकृतीमाजीअसोन॥भोगीप्रकृतीचेगुण॥ऐसेंगुणसंगेंकरुन
॥नानायोनीजन्मतो॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥भोगीप्रकृतीचेगुणासीपुरुष॥
तज्जळीं विशेष बिंबूनियां॥१॥नानाविधयोनीनिर्मितयापार्था॥पुरुषासआस्था
भोगीवास्त॥२॥तुकाह्मणेभुलीसेविलीउत्तमें॥संगीतयाभ्रमेंजाणनाहा॥३॥
२१॥ ॥श्लोक॥ ॥उपद्रष्टाऽनुमंताचभर्त्ताभोक्तामहेश्वरः॥परमा
त्मेतिचाप्युक्तोदेहेऽस्मिन्पुरुषःपरः॥२२॥ ॥सम०॥ ॥जोद्रष्टाजाण
ताभर्तापरमात्मापरेशजो॥तोचिभोक्तादुजादेहींपुरुषप्रतिबिंबजो॥२२॥
॥आर्या॥ ॥द्रष्टाअनुमोदकहीपुरुषहिभोक्तामहेशआणिभर्ता॥
यापरिबोलियलातोयादेहाहुनिअसेपरअकर्ता॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥प
रमातमकोंदेहतेंन्यारोजानतलोय॥साछिभरताभोगताईश्वरनिरगुनहोय॥
२२॥ ॥ओवी॥ ॥पाहताअनुमोदनदेता॥ईश्वरपोषकआणिभोक्ता॥
तोचिपरमात्माह्मणिजेतत्वता॥देहींपरमपुरुषतो॥२२॥ ॥अभंग॥ १६
॥जोद्रष्टाजाणताभर्त्तापरमात्मा॥परेशाचिदात्माअव्ययजो॥१॥अर्जुनागातो

चीदुजादेहींभोक्ता॥ पुरुषअनुरक्ताप्रतिबिंबे ॥२॥ मार्गदुर्लभतोजेथेंकांसां
पडे॥तुकयासवेंडेंजेणेंकेलें॥३॥ २२॥ ॥श्लोक॥ ॥यएवंवेत्तिपुरु
षंप्रकृतिंचगुणैःसह॥ सर्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते॥२३
॥ ॥सम०॥ ॥जाणेलजोयापुरुषागुणेसींप्रकृतीसहीं॥ वर्त्तेजरीप्रपं
चींनोनरिजन्मानयेपुन्हा॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥यापरिपुरुषप्रकृतीजाणे
गुणसहितत्यांतनरकोणी॥ असतांहितोप्रपंचींनपवेजन्मासिजाणपरतो
नी॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकोउं ऐसेलखेपुरुखप्रकृतिगुणभाय॥सो
क्यौंहीजगतमेंरह्योबहुनिरउपजेआय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतीपु
रुषआणिगुण॥ ऐसेंजयासिजालेंज्ञान॥ नोसंसारींअसोन॥पुन्हाजन्मानये
॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥जाणेलकींजोयापुरुषासकोणी॥ प्रकृतीसिगुणीं
विकाराच्या॥१॥ प्रपंचींजर्‍हीकांवर्तलातोनर॥नबाधेशरीरद्वंद्वेंत्याच्या॥२॥
जान्हवीतटाकींमेल्यामंगळजें॥ ऐशास्थळिंबिरजेआत्मातुका॥३॥२३॥
॥श्लोक॥ ॥ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना॥ अ

न्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥२४॥ ॥सम०॥ ॥पाहतीनि
र्विशेषात्माध्यानेंकोणीकितेकते॥ सांख्यें विश्वात्मयोगेंहीकर्मींब्रह्मअसेकि
ती॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥कोणीहृदयींचिंतीध्यानेंआत्म्यासिपाहतीअपर
॥ कोणीसांख्येंयोगेंपाहतीकर्मेंहितोचियोगपर॥२४॥ ॥दोहरा॥
॥देहमाझआतमलखेकोउकरकेध्यान॥सांख्यजोगअरूकरमकेरखळतओ
रसम्यान॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥ध्यानेंपाहातीकोणी॥कोणीदेखतीआपण
आपणेनी॥कोणीसांख्ययोगेंकरुनी॥कोणीकर्मयोगें॥२४॥ ॥अभंग॥
॥पाहातीजेयोगीनिर्विशेषआत्मा॥ध्यानीसच्चिदात्मालक्षूनियां॥१॥ को
णीकितेकतेसांख्याचेविचारें॥ विश्वात्माहाबरेंन्याहाळिती॥२॥ योगेंहीकर्में
हीब्रह्मऐसेकीती॥ आपुलालेमतीसारिखेगा॥ ३॥तुकाह्मणेपथज्यासजोआ
वडे॥तेणेंकेलेंउघडेंलोकातैसें॥४॥ २४॥ ॥श्लोक॥ ॥अन्येत्वेवम
जानंतःश्रुत्वाऽन्येभ्यउपासते॥तेपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः १७
॥२५॥ ॥सम०॥ ॥आत्मानेणोनिहीकोणीआइकोनिउपासिती॥

मृत्फसिंधूसितरती तेहीश्रवणतत्पर ॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥कोणीहृदयीं ऐसेंगुरुवचनेंमात्र ऐकुनी पुरती ॥पार्थाउपासितीतेश्रवणांतत्परहि मृत्फतें तरती ॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्ञोऐसेंजानतनहीस्रुनओरनयेंज्ञु॥ मन उपासनाकरतहैभवभयमृत्फतरेंज्ञु॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥आणिजेअ ज्ञानअसती॥गुरुपासावजाऊनउपासनाकरिती॥तेमृत्फसंसारींतरती॥ श्रुतिपरायण॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥आत्मानेणोनीहीकोणी॥ऐकुननें सें वारवाणी॥१॥अन्यउपासितीभावें॥मृत्फसिंधूसतरावें॥२॥तेहितत्पर श्रवणीं॥तुकाह्मणेज्ञानखाणी॥३॥ २५॥ ॥श्लोक॥ ॥यावत्संजा यते किंचित्सत्त्वंस्थावरजंगमम् ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धि भरतर्षभ॥२६॥ ॥सम०॥ ॥प्रतीतिउपजेजेजेजेव्हांजेव्हांचराचरीं॥क्षेत्रक्षेत्र ज्ञसंयोगेंतेंजाणभरतर्षभा॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥जितुकेंजें कांहोतेंपार्था स्थावरतसेंचजंगमतें॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञाच्यायोगेंतेंजाणवेदशास्त्रमतें॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥जीतेजीवयाजगतमेंथावरजंगमहोत॥छेत्रओरछत्रग्य

तेंतेसबलेतउदोत ॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥जेंआकारासिआलें॥स्थावरजं
गमबोलिलें॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञापासोनिजाहलें॥तेंजाणभरतर्षभा॥२६॥ ॥अ
भंग॥ ॥उपजेजेजेकांप्रतीत॥सृष्टीकारणसंभूत॥१॥चराचरींजेव्हांजेव्हां
॥नफ़टेचित्तअव्हासव्हा॥२॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगें॥द्वैतविंध्येसंप्रयोगें॥३॥जा
णभरतर्षभातेतूं॥तुक्याहोयपारंगतु॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥समंसर्वे
षुभूतेषुतिष्ठंतंपरमेश्वरम्॥विनश्यत्स्वविनश्यंतंयःपश्यतिसपश्यति
॥२७॥ ॥सम०॥ ॥समानसर्वाभूतींजोआहेत्यापरमेश्वरा॥अनित्यांत
हित्यानित्याजोपाहेतोचिडोळस॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥राहेभूतींजोसम
भूतविनाशींनिनाशज्याअसतो॥परमेश्वरासियापरिपार्थाजोपाहणारडोळ
सतो॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥परमेसरसबजगतमेंबैठेयेकसमान॥तिन्हें
नसतबिनसेनहीजोजानियोसोजान॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतांतरीं
॥ईश्वरआहेसर्वांतरीं॥भूतेंनासूनआपणनाशानपावेनिर्धारीं॥हेंपाहेतोडो
ळस॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वाभूतींजोसमान॥नसेउंचनीचस्थान॥१॥

गी० अ० १२

परमेश्वर आहे तया ॥ रु० विमानस अस्या ॥ २ ॥ अनित्यांन हि नित्या ॥ घेतूं प्रतीनीनें सत्या ॥ ३ ॥ तो चि डोळस जो पाहे ॥ तुका व्यापी अंतर्बाह्य ॥ ४ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोक ॥

॥ समं पश्यन्हि सर्वत्र समवस्थितमीश्वरं ॥ न हिनस्त्यात्मनात्मानं ततो यातिपरां गतिम् ॥ २८ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ पर्टी नंतू असें पाहें सर्वत्र समईश्वरा ॥ न एक तो आत्मघाती जाय मुक्तीसत्या वरी ॥ २८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ईश्वर समसर्वत्र स्थित पाहे तो चि याउ परमगती ॥ आपण अपुल्या घातान करुनि हीपाव· तो चि परमगती ॥ २८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ ईश्वर कों सब टोर जो जानन समता मा य ॥ आतम ही सो हो ही नही रहे परमगति पाय ॥ २८ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ परमात्मा सम आहे ॥ ऐसें समबुध्धी पाहे ॥ तो आत्मघाती न होय ॥ जो आपणा वोळखे ॥ २८ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ असा पाहे पर्टी नंतू ॥ देउन दृष्टी ला एकांतु ॥ १ ॥ समईश्वरा सर्वत्र ॥ पाहे अदेखणे नेत्र ॥ २ ॥ आत्मघाती न ये कतो ॥ देहा सह पावन होतो ॥ ३ ॥ त्यावरि जाय मुक्तिपदा ॥ तुकया न लगे आपदा ॥ ४ ॥ २८ ॥ ॥ श्लोक ॥

॥ प्रकृत्यैव च कर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः ॥ यः पश्यति तथात्मानमकर्त्तां

रंसपश्यति ॥२९॥ ॥सम०॥ ॥प्रकृतीनेंक्रियासर्वकरिजेतातिजोअसे पाहेतेव्हांआत्मयाचेंतोअकर्तृत्वपाहतो ॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥कुंतीतनया कर्मेंकरितीतेजाणसर्वहीप्रकृती ॥आत्माकर्तानअसेपाहेजोतोचिपाहतोसुकृती ॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥मायाजुकरतकरमसबजीवअकारतेजोय ॥जानत जोयहिभेदकोंलहतआतमसोय ॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मेंआणिसत्क्रिया ॥ जाणप्रकृतीपासोनियां ॥असेंपाहेआपणयां ॥अकर्तृत्वपाहातातो ॥२९॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वक्रियाप्रकृतीनें ॥करिजेतानीस्कमनें ॥१॥असेंपाहेतो सर्वदां ॥तेघेपातकआपदा ॥२॥पैंगातेव्हांआत्मयाचें ॥तोपाहातोअकर्त्याचें ॥ ३॥अकर्तृत्वांकैंचादोष ॥जैसातुकाचनिर्दोष ॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥यदाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ॥ततएवचविस्तारंब्रह्मसंपद्यतेतदा ॥३०॥ ॥सम०॥ ॥देखेजडतरंगातेंएकाचैतन्यसागरीं ॥त्यापासूनिचविस्तारतेधवांब्रह्मपावतो ॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥भूतांचेंनानात्वहिएक्याब्रह्मींचआणिविस्तार ॥ब्रह्मापासूनिपाहेपावेब्रह्मप्रपंचविस्तार ॥३०॥ ॥दोह

रा॥ ॥एकआतममेस्थिनसबप्राणिनकोंभाय॥आतमहितेविस्तरेलखेसो ब्रह्मजुपाय॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥ह्मणूनिवेगळालींसर्वांभूतीं॥आत्मयांतें एकलेंदेखती॥जेबोलिलीविस्तारस्थिती॥तेब्रह्मपावतीनिश्चयेंसी॥३०॥

॥अभंग॥ ॥तरंगातेंदेखेजड॥परीबुद्धीचानिवाड॥१॥एकाचैतन्यसागरीं॥बाबुळविकल्पलहरी॥२॥विस्तारतोत्यापासून॥गंधीव्यापितीसमन॥ ३॥तुकाह्मणेसांडीमावा॥ब्रह्मपावतोतेधवां॥४॥३०॥ ॥श्लोक॥

॥अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः॥शरीरस्थोऽपिकौंतेयनकरोतिनलिप्यते॥३१॥ ॥सम०॥ ॥अनादित्वेंनिर्गुणत्वेंचिदात्माअविनाशीहा॥असोनिसर्वदेहींहीअकर्त्ताबद्धजोनव्हे॥३१॥ ॥आर्या॥

॥निर्गुणअनादिह्मणुनीअविनाशीजाणसत्यपरमात्मा॥देहींअसूनिअकर्ता नित्यअसेंजाणहेंचिमहात्मा॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥आदिअंतसोरहहो निरगुनआतमहोय॥देहमोंजगबिरहेकारनलिहीनहोय॥३१॥ ॥ओवी॥

॥तोनिर्गुणआत्मात्याआदिनाहीं॥असापरमात्माअव्ययपाहीं॥संसारी

असोनिकाहीं॥अकर्त्ताल्रिप्तनव्हे॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥अनादित्वेंजोकां असे॥निर्गुणत्वेंतोविलसे॥१॥चिदात्माचह्मणतीज्यास॥अजपाहनांअविनाश॥२॥असोनिहीसर्वशरिरीं॥अकर्त्ताचनिर्विकारी॥३॥नव्हेलिप्तहेंनवल॥तुकयाप्रेमेंदेतोडोल॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥यथासर्वगतंसौक्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्यते॥सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते॥३२॥

॥सम०॥ ॥नलिंपेजेंविआकाशसूक्ष्मत्वेंसर्वहीस्थळीं॥सर्वत्रसर्वादेहीं हीतसाआत्मानलिंपतो॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥जैसासूक्ष्मत्वास्तवसर्वगतासीनलेपहिनभास॥तैसासर्वव्यापकदेहींआत्माअलिप्तअविभास॥३२॥

॥दोहरा॥ ॥जोअकसस्कळमबसेसबमेंपरसतनाह॥त्यौंहिहियहपरमातमालिप्तनदेहनमाह॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥जैसाआकाशघटींसूक्ष्महोउन॥असेघटानलिंपेजाण॥तैसाआत्मादेहींअसोन॥अलिप्तपें॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥नभलिंपेनाकौंतेया॥वसउनीछिन्नठायां॥१॥सर्वस्थळांनसूक्ष्मजें॥स्थळदोषनाआपजे॥२॥सर्वदेहांनसर्वत्र॥तेविंव्याप्यव्यापीसूत्र॥३॥आत्मालि

सतेव्हांहोये ॥तुकापीडेकलिभयें॥ ४ ॥ ३२॥ ॥श्लोक॥ ॥यथाप्रकाश
यत्येकः कृत्स्नंलोकमिमंरविः॥ क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत
॥ ३३॥ ॥सम०॥ ॥जसाप्रकाशितोलोकसर्वहीयेकभास्कर॥क्षेत्रज्ञ
सर्वक्षेत्रातेंप्रकाशीएकभारता॥ ३३॥ ॥आर्या॥ ॥सकळहिलोकांजैसा
करिकौंतेयाप्रकाशाहाचिरवी॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञहितोतैसाकरुनीप्रकाशासंचरवी॥ ३३॥
॥दोहरा॥ ॥जोप्रकासयेकेकरेसबजगसूरजदेव॥त्यौंसबहीकेदेहमें
परमातमकोभेव॥ ३३॥ ॥ओवी॥ ॥जैसाकांसूर्ययेक॥ सर्वजनासप्र
काशक॥ तैसासर्वदेहींजीवप्रकाशभासक॥भारतायेरिती॥ ३३॥ ॥अ
भंग॥ ॥एकजैसाप्रकाशितो॥ सर्वहिजगभास्करतो॥ १॥ सर्वक्षेत्रातेंक्षे
त्रज्ञ॥प्रकाशितयेकसूज्ञ॥ २॥ ऐकभरतवंशोत्पजा॥भारतीतूभक्तराजा॥ ३॥
भक्तराजतुकाकैसा॥ धनलोभ्याजैसापैसा॥ ४॥ ॥श्लोक॥ ॥क्षेत्र
क्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा॥ भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतितेपर
म्॥ ३४॥ ॥सम०॥ ॥हाक्षेत्रज्ञक्षेत्रभेदक्षेत्रीहीज्ञानदृष्टिनें

॥जडत्वभूतसंस्कारसोडूंजाणतिमुक्तते॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥तेंज्ञानच
क्षुयोगेंक्षेत्रक्षेत्रांतउभयअंतरतें॥मोक्षहिजनप्रकृतीचाजाणतिपदपरमत्या
नअंतरतें॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥छेत्रऔरछेत्रग्यकेभेदलखेजुकोय॥
जीवप्रकृतिमोंछकोंजानेसुगतिजोहोय॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसाक्षेत्र
क्षेत्रज्ञाचाभेद॥जोदेखेज्ञानचक्षुकरोनिशुध्द॥पंचभूतेंआणिप्रकृतिमोक्षजा
णोनिनिबंध॥तोपावेपरमगती॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥हाक्षेत्रज्ञक्षेत्र
भेद॥तुजदर्शाऊंप्रसाद॥१॥ ज्ञानदृष्टीनेंक्षेत्रही॥दाखविलेंयेथेंपाही॥२॥भू
तसंसारजडत्व॥जाणेसोडोंत्यामुक्तत्व॥३॥तुकाविनवीतोसंतां॥ऐकामागील
संमत्ता॥४॥३४॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादेक्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगोनामत्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥ ॥छ॥
॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायींयात्रयोदशीं॥श्रीपार्थसार
[illegible]॥ ॥अभंग॥ ॥जाहालेप्रसंगपैतेरा॥
[illegible]॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञनिवाड॥२॥केलापुढें

चौदाव्यास॥ऐकाठेऊनिंमानस॥३॥वदेसंजयकुरुपती॥श्रोत्यातुकयासंगती
॥४॥३५॥ ॥त्रोवटींचेअध्यायसाहा॥ज्ञानकांडअसेपहा॥१॥स्फटेपापता
पबोध॥पदप्राप्तीचेंअमोघ॥२॥शिष्यशिष्याचासेवक॥प्रार्थितुकयाचारंक॥
३॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांत्रयोदशोऽध्यायः
॥१३॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांत्रयोदशोऽध्यायः॥

॥आर्या॥ ॥माझीगर्भाधानस्थानप्रकृतीअसेचतीमाजी॥गर्भाधानकरीतोभूतांचीहोयतेथुनीराजी॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मप्रकृतिमोजोरहेतामेगरभठराय॥उपजावतसबसृष्टिहोअर्जुनचितमेंलाय॥३॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतिमाझेंगर्भाधानस्थान॥तेथेंमीकरींबीजारोपण॥तेव्हांसर्वभूतांचेंजनन॥होतसेगाभारता॥३॥ ॥अभंग॥ ॥महत्तत्वात्मकब्रह्म॥तुजस्फुगमसांगतों॥१॥मजहेतुतेंजीवत्वीं॥मूळतत्वींचाझाडा॥२॥त्यांतठेवितांचिदंश॥उरेअंशमुळभूत॥३॥विश्वहोतसेंमीतेव्हां॥तुकाजेव्हांयेजन्मा॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वयोनिषुकौंतेयमूर्तयःसंभवंतियाः॥तासांब्रह्ममहद्योनिरहंबीजप्रदःपिता॥४॥

॥सम०॥ ॥होतीदेहपितात्यांचामीदेतोंजीववीर्यजें॥ब्रह्मामहत्तत्वमातात्यान्याभूतांशशोणितें॥४॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वहियोनीमाजीजेजेहोतातिपांडवादेह॥त्याचीमायप्रकृतीबीजप्रदमीपितानसंदेह॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥जेजेमूरतहोतहैसबजोनिनमेंआय॥तिनकोंहोहीजीवहोंमैंहिपिताऔरमाय॥४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वांचेठायींकुंतीसुता॥

२ ज्याज्याव्यक्तीहोतीत्यांचीमाता ॥ प्रकृतीआणिअसेपिता ॥ बीजनिक्षेपकर्तामी ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ होतीदेहोत्पत्तीत्यांच्या ॥ अधिकाराचामीबाप ॥ १ ॥ जीववीर्यमीदेतोजो ॥ उपजोनिपजोरचितवेके ॥ २ ॥ ब्रह्ममहत्तत्वमाता ॥ कुंतीसुताऐकरे ॥ ३ ॥ त्याचाभूतांशांशोणितें ॥ करीतुकयातेंउत्पन्न ॥ ४ ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सत्वंरजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभवाः ॥ निबध्नंतिमहाबाहोदेहेदेहिनमव्ययं ॥ ५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ प्रकृतीचेचगुणहेसत्वआणिरजस्तम ॥ देहींबाधितिहेजीवायागुणातीतअव्यया ॥ ५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सत्वरजस्तमहेगुणप्रकृतीपासोनिहोतियादेहीं ॥ बाधितिअव्ययजीवाजेणेंअपणासिमानितोदेही ॥ ५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सत्वरजतमगुनभयेमोहितेंतूंमान ॥ देहमांझयाजीवकोंयेहीबाधतआन ॥ ५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सत्वरजतमहेगुण ॥ जालेप्रकृतीपासोन ॥ देहासवेंदेउन ॥ मीगुणातीतअव्यय ॥ ५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ गुणभवेंप्रकृतीचे ॥ उत्पत्तिचेंकारण ॥ १ ॥ सत्वआणिरजतम ॥ पुरुषोत्तम २

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥बोलिलाप्रकृतिक्षेत्रआत्मक्षेत्रज्ञपूरुष॥ याअध्यायींप्रकृतिच्यागुणांचेभागबोलिले॥१॥ ॥अभंग॥ ॥गुणउकळूऐकावा॥ ऐसेंजिवावाटलें॥१॥ ज्याचेंबेचाडअंतर॥दावीफेरभ्रांतिच॥२॥ऐसेंअर्जुनाचेमनीं॥मोक्षदानीउमजे॥३॥पुसूंतेंचवांछीजोकां॥बोलेतुकयावरदानी॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥परंभूयःप्रवक्ष्यामिज्ञानानांज्ञानमुत्तमम्॥यज्ज्ञात्वामुनयःसर्वेपरांसिद्धिमितोगताः॥१॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानांतउत्तमज्ञानथोरसांगेनतेंपुन्हा॥जेंजाणोनिमुनीसर्वसिद्धिकैवल्यपावले॥१॥ ॥आर्या॥ ॥पुनरपिपरमज्ञानज्ञानोत्तमजेंहरीकुबुध्दीतें॥कथितोंज्यातेंजाणुनिगेलेमुनिवर्यपरमसिध्दीतें॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥परमज्ञुउत्तमग्यानसोंतोकोंदेतबताय॥ज्याहीजानिकेमुनिसबेरहेसुगतिकेपाय॥१॥

॥ओवी॥ ॥मागुतीसांगेनपरम॥ज्ञानाचेंज्ञानउत्तम॥ऋषीजेंब्रह्मजाणोन॥येथूनसिध्दीपावले॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानींउत्तमतेंज्ञानजेंस्वभाननिर्मळ॥१॥पुन्हासांगेनतेंथोर॥फोडीघोरभवबंध॥२॥मुनीस

र्वजेंजाणुनी ॥ अनुदिनींतसर ॥ ३ ॥ सिध्धीपावलेकैवल्य ॥ जिणेंसाफल्यतुकय
चें ॥ ४ ॥ १ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ इदंज्ञानमुपाश्रित्यममसाधर्म्यमागताः ॥ स
र्गेऽपिनोपजायंतेप्रलयेनव्यथंतिच ॥ २ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ याचिज्ञानाश्रयें
माझेंसारूप्यादिकपावले ॥ होतांहीसृष्टिनव्हतीनपावतिलयींव्यथा ॥ २ ॥ ॥ आ
र्या ॥ ॥ याचिज्ञानाधारेंठेलेमद्रूपहोउनीसमती ॥ जन्मतिसृष्टींतनतेप्रळयींपा
थकिधींनतेभ्रमती ॥ २ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ याहिग्यानेंसेवकोंमेरोलह्योसरूप ॥ प्र
लयव्यथातिनकोनहिपरेनतेभवरूप ॥ २ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ हेंज्ञानजिहींआश्रयिलें
॥ माझेंसमानत्वपावलें ॥ भवसागरींतेनआले ॥ नाशकाळींत्यांनाशनसे ॥ २ ॥
॥ अभंग ॥ ॥ माझेंयाचज्ञानाश्रयें ॥ महदाश्रयेंत्यागुनी ॥ १ ॥ पावलेसारूप्यसिद्धी ॥
दिजेसमाधीसुकाची ॥ २ ॥ सृष्टिनव्हतीहोतांही ॥ स्थितीदेहींविराली ॥ ३ ॥ लयींव्यथान
पावती ॥ त्यागामूर्तीतुकयाच्या ॥ ४ ॥ २ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मि
न्गर्भंदधाम्यहम् ॥ संभवःसर्वभूतानांततोभवतिभारत ॥ ३ ॥ ॥ सम० ॥
महत्तत्वात्मकब्रह्मजीवळीमजहेतुनें ॥ चिदंशाठेवितोंत्यांतमीतेव्हांविश्वहोतसें ॥

सांगतु ॥२॥ देहींबाधती हेजीवा ॥ वन वोल्हावापाण्यानें ॥३॥ गुणातीत अव्ययजो अंतीउतमजोतुकया ॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥ तत्रसत्वंनिर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम् ॥ सुखसंगेनबध्नाति ज्ञान संगेनचानघ ॥६॥ ॥सम०॥ ॥ त्यांतजें सत्व निर्दोष निर्मलत्वें प्रकाशक ॥ सुखेच्छा विषयज्ञानयासंगेंयासबाधतें ॥६॥ ॥आर्या॥ ॥ सत्वअनामयतेथें निर्मळह्मणुनीअसेंप्रकाशकर॥ ज्ञानसुखाच्यासंगींबांधितिजीवाकरोनियानिकर॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥ निर्मळऔरप्रकाशकसत्वगुणशांतिसुभाय॥ ग्यानसंगसुखसंगसोंबाधनजीवहिआय॥६॥ ॥ओवी॥ ॥ सत्वगुणहा निर्मळ ॥ धर्मप्रकाशशीळ॥ सुखसंगीबांधेप्रबळ॥ ज्ञान संगीं अनघ॥६॥ ॥अभंग॥ ॥ त्यांत निर्दोषसत्वजें ॥ ममतेजें विराजित॥१॥ प्रकाशकनिर्मळत्वें ॥ नकर्तृत्वेंअहंकारें॥२॥ सुखेच्छाविषयज्ञान॥ सावधानयाविषयीं॥३॥ यासीबाधतेंया संगे॥ तुकानलगेमग संगीं ॥४ ॥६ ॥श्लोक॥ ॥ रजोरागात्मकंविद्धितृष्णासंगसमुद्भवम् ॥ तन्निबध्नातिकौंतेयकर्मसंगेनदेहिनम् ॥७॥ ॥सम०॥ ॥ रजनें विषयप्री

॥३॥ नितृष्णा संगा समुन्दवें ॥ बाधे याला करउनी कर्में विषय साधनें ॥७॥ ॥आर्या॥
करि अनुराग हि तृष्णा संगा पासोनि होति सत्वरजें ॥ कर्माच्या संगींहा जीव असंब
त्थजाणत्या चिरजें ॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥रजोगुण राजसरूप है तृष्णा संग को
हेत ॥ करम संग करी जीव कों एके बंधन देत ॥७॥ ॥ओवी॥ ॥इच्छात्मक जा
ण रजोगुण ॥ होय तृष्णा संगें करून ॥ तो बाधे कर्म संगें करून ॥ पुरुषातें गा अर्जु
ना ॥७॥ ॥अभंग॥ ॥विषयप्रीती नो चिरज ॥ धरी काज कामाचें ॥१॥ तृ
ष्णा संग समुन्दवें ॥ मग भावावें मनेच्छा ॥२॥ करउनी बाधे याला ॥ कष्टि केला जीवा
त्मा ॥३॥ कर्में विषय साधनें ॥ तुका मनें विटला ॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥त
मस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनाम ॥ प्रमदालस्यनिद्राभिस्त
न्निबध्नाति भारत ॥८॥ ॥सम०॥ ॥तम आत्मत्व अज्ञानें करी मोहज
डभ्रम ॥ असावधानना निद्रा आलस्यें तम बाधते ॥८॥ ॥आर्या॥ मोहक सर्व ॥३॥
हि जीवा ॥ अज्ञानें होय पांडवा तमतें ॥ अलस प्रमाद निद्रे माजी जीवास बांधुनी तम
तें ॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥होत ज्ञन्तम अग्यानतें मोहन सबको जीव ॥ अलस नि

द्रा विव्हळ नाइनसो बांधतहेव ॥८॥ ॥ओवी॥ ॥अज्ञानीझालातमोगुण॥ सर्वांमोहकरीजाण॥ विस्मरणअलसनिद्रेनें॥ तमबाधितसे॥८॥ ॥अभंग॥ तम आत्मत्वें अज्ञाने॥ गूढमनें संकल्पू॥१॥ करीमोहजडभ्रम॥ चुकेवर्मज्यासाठीं॥२॥ निद्राअसावधपणीं॥ होयहानीआयुष्या॥३॥ तमबाधतेंआळसें॥ तुकानसेजयांत ॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥ सत्वंसुखे संजयति रजः कर्मणि भारत॥ ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे संजयत्युत॥९॥ ॥सम०॥ ॥सुखांतप्रबळेंसत्वकर्मांतप्रबळे रज॥ असावधत्वींज्ञानासवेष्टूनीप्रबळेंतम॥९॥ ॥आर्या॥ करितें रज कर्मातें सत्त्व करीपांडवाप्रसादातें॥ ज्ञानातेंआवरुनी करितें पार्थानमप्रमादातें ॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥ सत्वगुणसत्वमेंबढतहै करम रज गुनहोय॥ अलसमेंयह गुनबढेहरत ग्यान सब खोय॥९॥ ॥ओवी॥ ॥सुखेशींयोगकरीसत्वगुण॥ कर्मकरीरजोगुण॥ ज्ञानलपवीतमोगुण॥ प्रबळतमेवेष्टुनी॥९॥ ॥अंभग॥ सत्वप्रबळेसुखांत॥ येमुखांत रुचिजेंवी॥१॥ कर्मांतप्रबळेरज॥ जेंविखाजकर्मठा ॥२॥ असावधानीयाज्ञाने॥ तेणेंमानेतेतमी॥३॥ तुकानसरेजयांत॥ जरींस्वयात

रूसली॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥रजस्तमश्चाभिभूयसत्वंभवतिभारत
रजःसत्वंतमश्चैवतमःसत्वंरजस्तना॥१०॥ ॥सम०॥ ॥मोडूनिया
रजतमामबळेंसत्वभारता॥ रजसत्वनमामोडीतमसत्वरजासतें॥१०॥ आर्या
मोडुनिरजतमहोतोसत्वगुणोत्कर्षहेंमलागमनें॥ सत्वतमामोडुनियारजसत्व
होयमोडुनीतमनें॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥रजगुणतमगुनमेलिकेरहतसत्वगु
नपुरी॥रजसत्वकोंपेलेक्रतमरजतेंसत्वतमदूरी॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥रजत
मातेंपराभवून॥सत्वगुणहोयअर्जुना॥रजहोयसत्वतममोडोन॥सत्वरजेसिंत
महोय॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥रजतमासमोडोनी॥येवादुनीसत्वांश॥१॥त
ममोडीरजसत्वा॥ स्वकर्तृत्वादर्शवी॥२॥तमसत्वनुरेजेव्हां॥रजतेव्हांविस्तारे
॥३॥ येकाउंचीदोनीरवांचे॥हेतुकयाचेस्रुशब्दीं॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥स
र्वद्वारेषुदेहेऽस्मिन्प्रकाशउपजायते॥ ज्ञानंयदातदाविंद्याद्विवृद्धंस
त्वमित्युत॥११॥ ॥सम०॥ ॥सर्वेंद्रियांतदेहींयाप्रतीतीबरवीजयीं॥
आणिजेव्हांज्ञानतेव्हांजाणावेंसत्ववाढलें॥११॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानप्रकाश

हिकरीकरि सर्वेंद्रिय गणीं प्रकाशातें ॥ तेव्हां तें सत्व पहा जाणावें वाढलें अकाशानें ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ सब द्वारणमें देहके जीव प्रकास क ग्यान ॥ तबहीबढ्यो सत्व गुन अर्जुन इह तूं जान ॥ ११ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सर्वेंद्रियीं शरीरीं ॥ प्रकाश ज्ञान होय जरी ॥ सत्व गुण वाढे तरीं ॥ असें होत से ॥ ११ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सर्व देहीं हा इंद्रियीं ॥ रवीजयी प्रति बिंबे ॥ १ ॥ आणि जेव्हां ज्ञान तेव्हां ॥ जाणें सत्वा वाहा ड ॥ २ ॥ तुका ह्मणे देव मन ॥ तें आधीन सत्वाच्या ॥ ३ ॥ ११ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ लोभः प्रवृत्तिरारंभः कर्मणामशमः स्पृहा ॥ रजस्येतानि जायंते विवृध्धे भरतर्षभ ॥ १२ ॥ ॥ सम॰ ॥ प्रवृत्ति कर्मी आरंभ लोभ आणि अशांतता ॥ आणि स्पृहा हे विकार विलास रज वाढतां ॥ १२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ करवीं कर्म सदां जे अशांति लोभ प्रवृत्ति सीं भजतें ॥ इच्छा ही करित बहु वृध्धिंगत जाणि जे तदा रजतें ॥ १२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बढत रजो गुन हि जबे न सरीरमें आय ॥ लोभ करम उदीम असनइन तें जु प्रगटाय ॥ १२ ॥ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ विषयीं लोभ प्रवृत्ती ॥ कर्मारंभ आणि शांती ॥ इच्छा भरत श्रेष्ठा होती ॥ विलास रजो गुणाचा ॥ १२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आरंभ प्रवृत्ती कर्मी ॥

॥५॥

धरीउर्मीचित्ताची ॥१॥ अशांनता आणि लोभ ॥ देत क्षोभ जिलोकीं ॥२॥ विकार आणि स्पृहा ॥ करिती महाकुचेष्टा ॥३॥ रजवाढतां विलासें ॥ तुकीपीसेंसीरेंना ॥४॥१२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥ अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ॥ तमस्येतानि जायंते विवृद्धे कुरुनंदन ॥१३॥ ॥सम०॥ कांहींस्फुरेना वर्तेना देह आणि असावध ॥ बरेंवाईट न कळे वाढतें तम जे धवां ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥अज्ञान अप्रवृत्ती प्रमादा अणि मोह जे धवां वांढे ॥ तेव्हां जाण सख्या तूं तमनें वृद्धीस पावलेगा टें ॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुन तब ही करत है तमगुन आथपरकास ॥ आलस मोह अग्यान तें तब मनमें करत बिलास ॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥अस्फूर्ति अळसविसर ॥ असावध मोह फार ॥ तमोगुणाचा व्यापार ॥ कुरुनंदना ॥१३॥ ॥अभंग ॥कांहीं वर्तेना न स्फुरे ॥ घरभुलीचें कारण ॥१॥ देह आणि असावध ॥ परिक्रोधा जाणतो ॥२॥ न कळे बरें कीं वाईट ॥ पडे कीट आधणी ॥३॥ तम जे धवां वाटतें ॥ गुण तुका तेनिरूपी ॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥ यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति ॥५॥

देहभृत् ॥ तदोत्तमविदांल्लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥ १४ ॥ सम० ॥ वाटलें सत्व असतां देहधारी मरे जरीं ॥ ज्ञाते उत्तम ज्या लोकीं जाती नो जाय त्यां प्रती ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सत्वोत्कर्षामाजी देही पावे जरीं तनूप्रळया ॥ तेव्हां पार्थ अमल ब्रह्मविदांच्या चि पावतो निलया ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जो सत्व गुनकी प्रथमें तजे जीव निज देह ॥ तेग्यानी के लोक में जाय करे सो गेह ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ जेव्हां उदयातें पावे सत्व ॥ तेव्हां मृत्यु पावे जीव ॥ तयां सर्गादि ठाव ॥ राहवया प्राप्त होय ॥ १४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जन्म भक्तियोगें रंगे ॥ घडती तीर्थें व्रतें सांग ॥ सत्व गुण उत्साहांगें ॥ जरी वाढे अर्जुना ॥ १ ॥ त्याच भावें अंतकाळीं ॥ सावधान हृत्कमळीं ॥ स्मरोनिया वनमाळी ॥ देह जरीं सोडील ॥ २ ॥ तरीं श्रेष्ठ ज्ञाते लोक ॥ जे कां पावती कौतुक ॥ तेथें पावे हा सात्विक ॥ जेवीं बाळक पित्यापें ॥ ३ ॥ तयां माक्षिपदा भोगी ॥ कोणी उपद्रव विना स्वर्गीं ॥ जरीं स्वेच्छा भूमी लागीं ॥ आत्मा तरीं तुका तो ॥ ४ ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ रजसि प्रलयंगत्वा कर्मसंगिषु जायते ॥ तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते ॥ १५ ॥ ॥

॥१६॥

॥समं०॥ ॥ रजोवृत्धींतजो मेला कर्मठांमाजिंजन्मतो॥ तमोवृत्धींत मेलातो मूढ योनींतजन्मतो ॥१५॥ ॥आर्या॥ घेजन्म कर्मठाईं प्राणी कुंती सुता विवृत्थरजें॥ तमवृत्धींत मरेजो तिर्यग्योनींतजन्मघेन रजें॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥ रजोगुनमें तजीम्रान कों करमबाधत ग्रहजाय॥ तम गुणमेजो मरन हे पसून माझे म्रगताय॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥ रजोगुणांतमरिजे॥ तरींमनुष्यामाजिंजन्मिजे॥ तमोगुणीं देह सांडिजे॥ तरीं होइजे वृक्षादिक॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥ सोस केलाजन्मवरी॥ रजुपोसिलाशरीरीं॥ सेवटींतो देहधारी॥ मरेजरींवासने॥१॥ त्यासपुन्हा तो नि हांट॥ जेथेंवसती कर्मठ॥ तेथेंउपजोनी धोपट॥ मार्गसाधीमायीक॥२॥ आतांपरपिडापरनिंदा॥ परघातींजीवसदा॥ तमोवृत्धींतमानदा॥ जरीं मेला प्राणीया॥३॥ तन्हींजन्मे मुढयोनीं॥ स्थावरपाथरकाननीं॥ मगतुकयानयनीं॥ तयानदिसेकल्यांतीं॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥ कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्विकं निर्मलं फलम्॥ रजसस्तु फलं दुःखमज्ञानं तमसः फलम्॥१६॥ ॥समं०॥ ॥ वेदोक्त पुण्य कर्माचें फळ निर्मळ—सात्विक॥ र

॥१५

ज्याचें फळ तों दुःख तमाचें फळ अज्ञता ॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥फळ उत्तम कर्मीचें निर्मळ सात्विक सुखासि जें फळतें ॥ फळ अज्ञान तमाचें दुःख रजाचें हि बोलती फळतें ॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥सुकृतन करमतें होत है सात्विक फल अति स्वछ॥ रजोगुनकों फल दुःख है तम अग्यान फल तुछ॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥कर्म करी सांग सकळ॥ सात्विक सुखत्याचें फळ॥ रजोगुणांत दुःख केवळ॥ अज्ञान तमापासुनी॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥पैंगा निवातकवचरिपु॥ नगशत्रुजा स्कधावपु॥ हीहीं गुणी कुळदीपु॥ मज सात्विक आवडे॥१॥ फळ निर्मळ सत्वाला॥ वेद जें काहीं बोलिला॥ पुण्यमार्ग उजळिला॥ दुजा भानु होउनी॥२॥ रजाचें फळतें दुःख॥ जरी रुची नेघे सुख॥ इंद्रियविषयीं असुख॥ आठउनी मगरडे॥३॥ उघडे तमाचें खापर॥ अज्ञानाचा शिरोभार॥ तेंचि फळ ज्या अपार॥ बोधी तुका नायके॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥सत्वात्संजायते ज्ञानं रजसो लोभ एवच॥ प्रमादमोहौ तमसो भवतोऽज्ञानमेवच॥१७॥ ॥सम०॥ ॥होतें सत्वास्तव ज्ञान होतो लोभ रजास्तव॥ असावधत्व अज्ञा

७ नअविवेकतमास्तव॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥लोभरजापासूनितोसत्वा
पासोनिहोनसेज्ञान॥ प्रसवेहितमोगुणतोपार्थामोहप्रमादअज्ञान॥१७॥
॥दोहरा॥ ॥लोभरजोगुनतेंभयोसत्वगुणतेंहौंग्यान॥तमगुनतेंबिकल
तामोहऔरअग्यान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥सत्वगुणेंहोयज्ञान॥लोभरजो
गुणेंकरून॥ विस्मरणमोहअज्ञान॥हेंहोयतमोगुणास्तव॥१७॥ ॥अभं
ग॥ ॥सत्वगुणेंज्ञानवाढे॥वेदशास्त्रकळेपुढें॥बुधीमोहेनासदृढें॥जरिमू
ढेंवेष्टिला॥१॥रजोगुणवृधीअंत॥पैंगाइंद्रियेंअघात॥पाठीवाजतांधांवत॥
अविवेकतरुच्छायें॥ २॥ आतांतमाचेंसार्थक॥मूळअसावाधावक॥पुढें
अज्ञानपाक॥पाहुनचालेत्यापाठी॥३॥मूर्खपणाचेंवेतन॥ प्राणसांडीतेघेउ
न॥सहजतुकयासमान॥करूंह्मणतांनष्टलें॥४॥ १७॥ ॥श्लोक॥
॥ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः॥जघन्यगुणवृत्तिस्था
अधोगच्छंतितामसाः॥१८॥ ॥सम०॥ ॥सत्वेंऊर्ध्वंगतीजा
तीमध्येराहतिराजस॥जेनिंद्यगुणवृत्तींततामसांत्यांअधोगती॥ १८॥ ७

॥आर्या॥ ॥उत्तमलोकाजातोसत्वगुणीकरूनिर्दोषनिःपात॥मध्येंराजसअसतीजेतमवृत्तिस्थत्यांअधःपात॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥सात्विकऊचोजातहैराजसमध्यमलोक॥तामसजातअधोगतीपावतबह्कुबिधसोक॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥सत्वींराहिलेजातीस्वर्गास॥मनुष्यलोकींराहेराजस॥अधःपतनपावतीतामस॥नीचगुणीजेराहिले॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥सत्वगुणेंनरवैदुर्या॥ऊर्ध्वगतीसाधुवर्या॥जासमार्गदेतोसूर्या॥मगयमतोकिर्ती॥१॥आतांयेथेंभूलोकांत॥देहधरणेंअंतवंत॥येथेंउपडेपडेजीविन॥मेघातळींरजाचें॥२॥आतांतिसराजोतमु॥किंवास्मज्ञानीचाधूमु॥ज्याचाक्रोधवाहेयमु॥नीचवृत्तीपाह्कुनी॥३॥तामसलिंगाअधोगती॥कधींनपावेस्कगती॥नयेतुकयासंगती॥फिरेजन्हींचौऱ्यांशी॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥नान्यंगुणेभ्यःकर्त्तारंयदाद्रष्टाऽनुपश्यति॥गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावंसोऽधिगच्छति॥१९॥ ॥सम०॥ ॥कर्त्तागुणावीणनसेद्रष्टापाहेअसेंजयीं॥स्वात्मागुणातीतपाहेतोपावेमत्स्वरूपता॥१९॥ ॥आर्या॥

॥कर्त्तागुणाकुनिदुजानाहींहेंपाहाणारजोपाहे॥ निर्गुणआत्माजाणुनिपावेम
द्भावजाणबापाहे॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥गुणहिकोकरतारहोंजानेग्यानीकोय
॥मोहिलखेगुनकेपरेमोमेलिनजाहोय॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥गुणाहूनिआ
णीकनाहींकर्त्ता॥असेंपाहेजोतत्वता॥ तोपावेमत्स्वरूपता॥ द्रष्टाअसोनी॥
१९॥ ॥अभंग॥ ॥कर्ताकार्यकारणाचा॥ गुणावीणठावत्याचा॥
नसऐशीमाझीवाचा॥सत्यमानीअर्ज्जुना॥ १॥ दृश्यदर्शनातद्रष्टा॥ आहेत्रिपु
टीप्रतिष्ठा॥पाहेऐसेजरीश्रेष्ठा॥नलगेकाहींपुसणें॥२॥ स्वात्मागुणातीतपा
हे॥तोंचपावेमद्रूपहें॥येथेंतुकानिःसंदेहे॥गुणातीतलेखावा॥३॥ १९॥
॥श्लोक॥ ॥गुणानेतानतीत्यत्रीन्देहीदेहसमुद्भवान्॥ जन्ममृत्यु
जरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते॥२०॥ ॥सम०॥ ॥लंघूनिगुण
हेआणिसंस्कारतनुसंभव॥जन्ममृत्युजरादुःखावेगकामुक्तिभोगितो॥२०
॥आर्या॥ ॥देहोद्भवत्रिगुणहेलंघोनीजायजोसख्यादेही॥जन्मज
रामृतिदुःखेंमुक्तब्रह्मचिस्थितीतनादेहीं॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥देहक

रतहैतीनगुनतिनकोंदेइजोत्याग ॥ जननमरनदुखसोंरहेसुगतिकोपाग ॥ २० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देहींजेजालेतीनगुण ॥ त्यादेहींअतिक्रमून ॥ जन्ममृत्यु जरादुःखापासून ॥ सुटोनमोक्षातेंभोगिती ॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ उल्लंघुनीगुणवाटा ॥ स्थितीअन्यत्रसुभटा ॥ संस्कारतनूपटा ॥ माजिरंगजोदिसे ॥ १ ॥ जन्ममृत्युजरादुःखा ॥ जोवेगळात्यात्मसुखा ॥ भोगीमुक्तीचियासुखा ॥ चिरंतनएकाग्र ॥ २ ॥ ऐसादेववदेवाणी ॥ येरेंपरिसूनीश्रवणी ॥ उल्हासलागांडिवपाणी ॥ पुसेआवडीधरूनियां ॥ ३ ॥ सत्यसुखगुणपर ॥ कायतयाचेंअंतर ॥ तुकाबदलासादर ॥ श्रोतींचित्तठेवावें ॥ ४ ॥ २० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ कैर्लिंगैस्त्रीनूगुणानेतानतीतोभवतिप्रभो ॥ किमाचारःकथंचैतांस्त्रीनूगुणानतिवर्तते ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कोण्हाचिन्हींतीगुणातेंहाअतिक्रमितोहरी ॥ कसाआचारतोकैसावर्ततोयांसउल्लंघुनी ॥ २१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ उल्लंघुनीगुणातेंमाधवरायासुनीकसाअसतो ॥ त्याचाआचारकसाकोण्याचिन्हेंकरोनितोवसतो ॥ २१ ॥ ॥ दोहरा ॥

॥ जिनलाहोतीनगुनताकोंलछनकौन ॥ कैसोताकोंआचरनतुमतैसोंजकहोन ॥ २१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अर्जुनह्मणेश्रीकृष्णा ॥ कवणेलक्षणींत्रिगुणा ॥ उल्लंघिलेंसेंजाणिजेयाजना ॥ कायत्याचाआचारवर्तनसे ॥ २१ ॥ ॥ अभंग ॥

॥ वदेअर्जुनगोकुळपाळा ॥ ऐकवसुदेवाच्याबाळा ॥ कोठेंयाचिन्हाचामेळा ॥ जोवोतलासंतत ॥ १ ॥ त्रिगुणांसउल्लंघुन ॥ तेव्हांतेंकर्मीसाधन ॥ बोलेहरीसावधान ॥ असाआचारतोकैसा ॥ २ ॥ यासीलंघुनीवर्ततो ॥ स्थितीकोणत्यानांदतो ॥ तुकाप्रपंचींवागतो ॥ कैसावदसीनिराळा ॥ ३ ॥ २१ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प्रकाशंचप्रवृत्तिंचमोहमेवचपांडव ॥ नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननिवृत्तानिकांक्षति ॥ २२ ॥ ॥ सम० ॥

॥ जाणेप्रकाशप्रवृत्तिमोहसत्वादिलक्षणें ॥ प्रवृत्तिकर्मेनद्वेषीनिवृत्तेंजोअपेक्षिना ॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ पार्थाप्रकाशआणिप्रवृत्तिमोहप्रवृत्तहेंअसतां ॥ नद्वेषितंतोयोगीइच्छीनाहींप्रवृत्तहेनसतां ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोहग्यानऔरकरमकोंजोजानतहियमाह ॥ बिनपाहेचाहेनहलेहिदुखपावेनाह

॥ २२॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकाशप्रवृत्तिजाणें॥सत्वादिमोहलक्षणें॥प्रवृत्तिकर्माचेनिगुणें॥कर्मद्वेषनसेजया॥ २२॥ ॥अभंग॥ ॥बोलेमेघवर्णकांती॥मेघगंभीरगीरेप्रती॥एकेमेघवाहनमूर्त्ति॥श्रोत्रमेघचातक॥ १॥ जेणेंप्रकाशेप्रवृत्ति॥ मोहसत्वादिकास्थिती॥ जीलक्षणेंधरीमती॥प्रवृत्तिकर्मीनिद्वेष॥ २॥ निवृत्तितेअपेक्षिना॥ऐशीनिश्चळकल्पना॥ तुकाह्मणेमगअर्जुना॥पुन्हाबोलेगोविंद॥ ३॥ २२॥ ॥श्लोक॥ ॥उदासीनवदासीनोगुणैर्योनविचाल्यते॥गुणावर्ततइत्येवंयोऽवतिष्ठतिनेंगते॥ २३॥ ॥सम०॥

॥असेउदासीनअसानव्हेचंचळजोगुणी॥गुणवर्ततिहेऐसेपाहेकाहींनजोकरी॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥वसतउदासीनजसाहोयगुणेंकरुनियांनचंचळतो॥गुणवर्ततिहेऐसेजाणुनिराहेकधींनजोचळतो॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥उदासीनबेठोरहेसुखदुखचपलनहोय॥गुणसबकारजकरतजोजानेसोलोय॥२३॥

॥ओवी॥ ॥उदासिनापरीजोराहात॥कर्मीचंचळनहोत॥असेहेगुणवर्तन॥काहींकाजनकरी॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥त्रिभुवनवैभवास॥घेउनिद्रां

करगृहास॥ अपूर्वआलातरीत्रास॥ तोउदासयानावें॥१॥ त्रितापांकितपीडे॥
ऋतुदेतांनयाकडे॥ नयेचांचल्यत्यापडे॥ जोकांजाला निश्चळू॥२॥ गुणवर्तति
हेऐसे॥ हेकेंनधरीमानसें॥ स्वतांकर्तव्यतानसे॥ काहींनकरीयालागी॥३॥
कडकडाटेंगेलावारा॥ रुखनवंचेसांडुनथारा॥ किंवामेरुपांडुकुमरा॥ काय
लेखीनोतुका॥४॥ २३॥ ॥श्लोक॥ ॥समदुःखसुखःस्वस्थःस
मलोष्टाश्मकांचनः॥ तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः॥
२४॥ ॥सम०॥ ॥प्रियाप्रियसुखेंदुःखेंस्वनिंदास्तुतिहीसम॥ आत्म
निष्ठजयातुल्यमेंडाधोंडासुवर्णहि॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥ढेंकुळधोंडासोनें
समज्यानिंदास्तुतीहिज्यासमती॥ प्रियअप्रियसुखदुःखहिसमज्याजोस्वस्थ
धीरसरसमती॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥सुखदुःखकोंसमगमेकांचनमा
टीभाय॥ प्रियअप्रीयकोंतुल्यगिनेंस्तुतिनिंदाएकभाय॥२४॥ ॥ओवी॥
॥स्तुतिनिंदामानापमान॥ समानआत्मनिष्ठताध्यान॥ ज्यासुवर्णमृत्तिका
समान॥ भासतसेज्ञानियां॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥नप्रियआलीया

संतोषे॥ अप्रियांनन येरोषे॥ सुखदुःखादि विशेषें॥ येक सुरवेंजोसेवी॥१॥ कोणी निंदिला वंदीला॥ प्राप्त ग्रंथेंकेनातयाला॥ कोठे रुसलाफुगला॥ ऐसेगुण जोनेघे॥२॥ स्वात्मनिष्ठेतेंन सोडी॥ ध्रुवतपा त्रिदश कोडि॥ छळितां भक्तिनतो सोडी॥ मधुवनीं मनोहर॥३॥ भेंडाधोंडाकीं सुवर्ण॥ परिक्षुनेणे वर्णावर्ण॥ नोगाजालाजरीं अवर्ण॥ तुकातरींमत्नीय॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यो मित्रारिपक्षयोः॥ सर्वारंभपरित्यागी गुणातीतः सउच्यते॥२५॥ ॥सम०॥ ॥मानापमानीं शत्रुंचा मित्रांचापक्षही सम॥ आरंभसर्वही टाकी नो गुणातीत बोलिजे॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वारंभत्यागीज्याला रिपु मित्रपक्षही समान॥ म्हणति गुणातीत तयाज्यास असे तुल्यमान अपमान॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥तुल्यमान अपमान ओर मित्र शत्रु समाजाय॥ सब आरंभकोंतजे गुणातीत कहेताय॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥तुल्य मानापमान॥ मित्रारिपक्षीं समान॥ आरंभ सर्व टाकून॥ गुणातीत असे ॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥मान अपमानीं शत्रु सन्निधानीं॥ मित्राच्या भूव

नींसारीखाजो ॥१॥ द्वेषपक्षीं समतपे भानूतम ॥ नैसान विषमजालाकोणा ॥
॥२॥ आरंभसर्वहीटाकी तोनपाही ॥ मननिःसंदेही एकविध ॥३॥ पार्थागुणा
तीत तो चिवो लिजेत ॥ ऐसीजे थेंख्यात तुक्यासम ॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥
मांच योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ॥ सगुणान् समतीत्यैता
न् ब्रह्मभूयायकल्पते ॥२६॥ ॥सम०॥ ॥मातें अव्यभिचारेंजो भ
क्तियोगेंउपासितो ॥ तोचिहे गुणलंघूनी ब्रह्मत्वायोग्य होतसे ॥२६॥ आर्या
॥ सेवीमातेंपार्था अव्यभिचारी धरोनिभावानें ॥ त्रिगुणातेंउल्लंघुनि पावेतो ब्र
ह्मरूपभावातें ॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥मोकोंजो दृढ भगति सों सेवत चितके
चाय ॥ सो तीनो गुनकों लहेरहे ब्रह्मकोपाय ॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥अव्य
भिचारी भक्ति करून ॥ भक्तियोगेंउपासून ॥ तिन्ही गुणातें लंघून ॥ ब्रह्मींजात
से ॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥मातें अव्यभिचारें सेवीजो आदरें ॥ पतिव्रतास
रपतीसवें ॥१॥ भक्ती योगें पूर्णउपासी तोखुण ॥ सांगतोतुजगुणउल्लंघितो ॥२॥ ॥११॥
ब्रह्मत्वासयोग्यजालामहद्भाग्य ॥ होईलआरोग्यशनैःशनै ॥३॥ हेहींनको

ज्यालारसरूपेंवोतला॥ वेघुतोगांजलातुकारामु॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥
ब्रह्मणो हिप्रतिष्ठा हममृतस्याव्ययस्यच॥शाश्वतस्यच धर्मस्य
सुखस्यैकांतिकस्यच॥२७॥ ॥सम०॥ ॥वेदाची नित्य मोक्षा
ची धर्म शाश्वत याचिही॥ एकांतसुखयाची हीप्रतिष्ठामीचकेवळ॥२७॥ ॥
॥आर्या॥ ॥अविनाशीमोक्षहिशाश्वतजो धर्मआणिजोनिगम॥ निश्चि
तसुखजें त्याचा आश्रयमी भक्तिनेंचमीसुगम॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥अ
र्जुनहोंही ब्रह्महों मुगतिजुमेरोरूप॥ होअविनाशीधरमहों आनंदपरमअनू
प॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥वेदांचें आणिमोक्षांचे॥ शाश्वतधर्माचें॥ एकांत
सुखाचें॥ प्रतिष्ठासोहळामुख्यर॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥ऐकेसव्यसाची
नित्यजें वेदाची॥ साक्षीनेमोक्षाची संपदागा॥१॥ धर्मजो आपुलाच हूं वर्णीआ
ला॥ याचीयापावला शाश्वतासी॥२॥ येकांत सुखासमीजगन्निवास॥ प्रति
ष्ठातयासकेवळगा॥३॥ मीचहोय ऐसें धरावें मानसें॥ तुका अनयासेंउद्धर
ला॥४॥२७॥ ॥इति श्रीमद्भागवद्गीता०॥ गुणत्रयविभागयोगो

नामचतुर्दशोऽध्याय॥१४॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायींयाचतुर्दशीं॥ श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथी॥१४॥ अभंग॥
॥ऐसीहेस्फुगीतासाधकाचीमाता॥ मजवाटेदुहिताश्रीहरीची॥१॥ स्फुभद्रेहोनियांअधिकामानया॥ कांजेव्यापूनीयांउरलीअसे॥२॥ तिचाअभिमन्यु। इचाबोधमन्यु॥ पतनजघन्युमानीहरी॥३॥ भाग्यांचासपूरपांडुजाचतुर॥ निवेदीअस्फुरकुळकाळा॥४॥जालेआध्येचवदागुणातीतवादा॥ सांगूनीसंवादानेमीतुका॥५॥१४॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांचतुर्दशोऽध्यायः॥१४॥ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥विभागजेतेहिंगुणांचेपूर्वाध्यायीं
निरूपिले॥तेतोंजडस्वयेंत्यालात्याचाभोगनबोलवे॥१॥ह्मणावाभोगचैतन्यातरितें
ब्रह्मकेवळ॥उपाधिनेंनेंचईशात्यालाभोगनबोलवे॥२॥तेव्हांयात्रिगुणींत्याचाप्रति
बिंबांशाबीजजो॥ममयोनिर्महद्ब्रह्मयादोंश्लोकीं निरूपिलें॥३॥तोभोक्ताआणि बिं
बात्माअभोक्तादोघहीजगीं॥येकावृक्षाहूनिपक्षीदेहमात्रीअसेरिती॥४॥प्रपंचा
शवल्लहावेदींवर्णिलायामिसेंहरी॥वर्णिलामूळशाखादिभेदेंवेदोक्तपिंपळ॥५॥
अश्वत्थअविनाशीहाह्मणतीह्मणऊनियां॥बोलेलप्रथमश्लोकींत्याच. भावार्थतो
असा॥६॥कींद्रष्टाजोवरीपाहेसर्परज्जूंततोदिसे॥प्रळयींनिजतोद्रष्टानसेयास्तव
तेधवां॥७॥पाहतोजेधवांद्रष्टासर्पआहेचितेधवां॥ऐसाप्रपंचह्मणुनीह्मणतीया
सअव्यय॥८॥ऊर्ध्वशब्देंब्रह्मयेथेंअधःशब्देंतदंशजो॥जीवकींऊर्ध्वजेत्याचेंप्र
तिबिंबअलीकडे॥९॥मूळतेंमूळमायाचशाखादेहींचअन्यही॥मूळतेंतोंलिंगदे
हइत्यादिक्रमयेथुनी॥१०॥याअध्यायांतभगवानूआताबोलेलयेथुनी॥त्याचीटी
कासमश्लोकीसंगतीश्लोकहेपृथक्॥११॥ ॥अभंग॥ ॥नमुनीसाष्टांगीं

१

कुळदेवीअष्टांगी॥ तोभूतेकष्टांगीकरूं रिघे॥१॥ पंधरावेप्रसंगींपार्थजीवसंगीं
॥ आत्रांकाप्रसंगींउद्भवली॥२॥ प्रपंचुहेंतिरवें दिसेकावरूखें॥ वोरकीसवीरवेंश्य
सीलहें॥३॥जाणूनीकल्पनानसावीअर्जुना॥वृक्षाचीभावनानिवेदिनो॥४॥ पुढें
क्षराक्षरूउत्तमसंचारू॥सांगेभामावरूरखुमाईचा॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभ
गवानुवाच॥ ॥ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थंप्राहुरव्ययम्॥छंदांसियस्य
पर्णानियस्तंवेदसवेदवित्॥१॥ ॥सम०॥ ॥ऊर्ध्वमूलब्रह्ममायाशा
खादेहअधोजिवीं॥विश्वाश्वत्थश्रुतीपानेंजाणेजोतोचिवेदवित्॥१॥ ॥आर्या॥
॥पर्णेंछंदेंज्यालाशारवारवालींहिऊर्ध्वज्यामूळ॥अव्ययअश्वत्थवदतिजाणेजो
त्याकळेश्रुतीमूळ॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥अधरजडशारवातरुवरअबिनाशीअ
श्वत्थ॥बेदपत्रजोजानईसोजानेसबअर्थ॥१॥ ॥ओवी॥ ॥ऊर्ध्वमूळवृक्षा
चें॥अधःशारवाविस्तारत्याचें॥ सत्यवेदपर्णत्याचें॥जांणेतोअर्थवक्ता॥१॥ ॥अ
भंग॥ ॥दितीजभंजनुकुटीलगंजनु॥बोलेनिरंजनुयोगेश्वर॥१॥ऊर्ध्वमूलब्र १
ह्मींमायाशारवाक्रमी॥देहोअधोऊर्मीजीवीताची॥२॥ विश्वाश्वत्थह्मणेअश्वत्थदेख

णें॥श्रुतीपत्रेंजाणेऐसाकोणी॥३॥तोचीवेदविदूगाभासेजीवलगा॥येथेंपावेलगा
तुकास्वयें॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥अधश्चोर्ध्वंप्रसृतास्तस्यशाखागुणप्रवृ
द्धाविषयप्रवालाः॥अधश्चमूलान्यनुसंततानिकर्मानुबंधीनिमनुष्यलो
के॥२॥ ॥सम०॥ ॥जीवेश्वरींआश्रितदेहशाखागुणींप्रवृद्धाविषयोप
शाखा॥मूळेंपृथक्लिंगतनूजिवींहीकर्मेंजयाबद्धमनुष्यदेहीं॥२॥ ॥आर्या
॥ ॥गुणवृद्धविषयपल्लवशाखाअधऊर्ध्वज्यासविस्तरती॥कर्मानुबद्धमूलें
विश्वींअधऊर्ध्वकरितिविस्तरती॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥गुनसाचीशाखाबडीबि
खयापलयाभाय॥जडफेलीकरमबंधतेंमनुजलोकमेंआय॥२॥ ॥ओवी॥
॥अधऊर्ध्वविस्तारल्याशाखा॥गुणफांदियापसरिल्यादेखा॥कर्मेंमूळेंअधोगेलींआ
इका॥मनुष्यलोकीं॥२॥ ॥अभंग॥ ॥जीवेश्वरींहेतदेहगाआश्रित॥त्रिगु
णेंप्रवृद्धांततेहीऐका॥१॥उपशाखाबळेंअल्पअंतराळें॥पृथक्तनुमूळेंलिंगदेहीं॥
२॥जीवींहीकर्माचेंजयाबंधत्याचे॥मनुष्यदेहाचेंबेचाडगा॥३॥हाचीब्रह्मरज्जूजग
सर्पतेजु॥सांगेभक्तराजुतुकयाचा॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥नरूपमस्येहतथो

पळभ्यतेननांतोनचादिर्नचसंप्रतिष्ठा ॥ अश्वत्थमेनंसुविरूढमूळमसंगशस्त्रा
२ स्त्रेणदृढेनछित्वा ॥ ३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ हाब्रह्मरज्जूजगसर्पआतां ॥ आद्यं
तनावस्तुहिजोपहातां ॥ मूळेंजयाचींप्रबळें विचित्रें । छेदूनिहावृक्षअसंगशस्त्रें ॥ ३ ॥
॥ आर्या ॥ ॥ नकळेत्याचेंरूपहि आद्यंतस्थितिहिधुंडितांशस्त्रें ॥ अश्व
त्थरूढमूळेंछेदोनियांअसंगदृढशस्त्रें ॥ ३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ आदिअंतनहिंजा
नियेथानरूपनहिंजाय ॥ दृढअसंगहथियारलेदुःसहमूळतरुठाय ॥ ३ ॥ ॥ ओ
वी ॥ ॥ तयाचेंस्वरूपनकळेकैसें ॥ आदिअंतप्रतिष्ठानदिसे ॥ तोदृढमूळअश्व
त्थअसे ॥ असंगशस्त्रेंतोडावा ॥ ३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आतांआदिअंतनसेज्या
निश्चित ॥ ह्मणावाशाश्वततेंहीनाहीं ॥ १ ॥ पाहातांजयाचीमूळादीतस्याची ॥ वाचा
स्वयंभूचीखुंटलीगा ॥ २ ॥ प्रबळेंविचित्रदिसेदीर्घसूत्र ॥ विषयींअन्यत्रपोसलाजो
॥ ३ ॥ ह्मणिभयेंचिंताधरिसीपांडुसूता ॥ उच्छेदनआतांसांगोंतुज ॥ ४ ॥ निःकामजो
दांडनिःसंगाचेखांड ॥ गुरुसेवाअखंडधैर्यवंतु ॥ ५ ॥ तोयाभववृक्षानिवटीहेसाक्ष २
॥ वदेदेवोदक्षाहंतामित्रु ॥ ६ ॥ तुकाह्मणेकेलीपायवाटभली ॥ जडमूढेंनरलींकासे

लागीं ॥ ७ ॥ ३ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ततःपदंतत्परिमार्गितव्यंयस्मिन्गता
ननिवर्तंतिभूयः॥तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्येयतःप्रवृत्तिःप्रसृतापुराणी॥४॥
समं०॥ ॥तेंत्याचिमध्येंपदधुंडणेंकीं॥ज्यामाजिगेल्यापरतेनलोकीं॥कींपा
वणेंत्यापुरुषाचिआद्या॥प्रवृत्तिजेथूनिचहेअनाद्या॥४॥ ॥आर्या॥ ॥मगतेप
दधुंडावेंज्यातेंपाउनिनमागुतेफिरती॥आदिपुरुषभजेतोप्रवृत्तितेथुनिजुनाटजेस्फुर
ती॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥चाहकरेताठोरकीफिरेनताकोंपाय॥सृष्टीभयतापुरखकी
ताकोसरनतूजाय॥४॥ ॥ओवी॥ ॥त्याचेंत्यामध्येंधुंडणें॥परतोनयेणें
॥आदिपुरुषींपावणें॥जाणेंहेंसत्य॥४॥ ॥अभंग॥ ॥तेंतोंत्याचमाजी
पदधुंडींआजी॥कींगेल्याज्यामाजीपरतेना॥१॥लोकींकींपावनपुरुषासनातन॥
आद्यजेकांस्थानअव्ययाचे॥२॥प्रवृत्तीजेथुनीनिचनवीहोउनी॥विस्तारपाउनी
रूढलीगा॥३॥अनाद्यातेंहेंचीजाणसव्यसाची॥तुकावैराग्याचीसेलठेवी॥४॥
४॥ ॥श्लोक॥ ॥निर्मानमोहाजितसंगदोषाअध्यात्मनित्याविनिवृत्त
कामाः॥द्वंद्वैर्विमुक्ताःसुखदुःखसंज्ञैर्गच्छंत्यमूढाःपदमव्ययंतत्॥५॥

३

॥सम०॥ ॥नश्लाध्यनामोहनसंगदोषनिःकामजेस्वात्मविचारशेष॥द्वंद्वेंन ज्यांलाफ़खदुःखसंज्ञेतेजातित्यानित्यपदाअभिज्ञ॥५॥ ॥आर्या॥ ॥माने च्छामोहरहितअध्यात्मज्ञानयोगआरूढ॥फ़खदुःखद्वंद्वनज्याअव्ययपदपावती चआरूढ॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥कामसंगऔरमोहतजेअध्यातमरतहोय॥सु खदुःखतजेताकोंलहेअबिनासीजोकोय॥५॥ ॥ओवी॥ ॥गेलामानमो हतयाचा॥विषयसंगत्यजोनिआरंभअध्यात्माचा॥कामनासंबंधतोडीफ़ख दुःखाचा॥तेज्ञातेपरमपदपावती॥५॥ ॥अभंग॥ ॥नाहीश्लाध्यकाममो हनासंगम॥दोषाचाआगमपंथटाकी॥१॥निष्कामजोस्वात्मविचारसंभ्रम॥ शेषउरेनामरूपनाहीं॥२॥द्वंद्वासीफ़टलाफ़खदुःखसंज्ञेला॥तेयानित्यदाला जाणतीगा॥३॥अभिज्ञअक्षयह्मणावेंतयास॥तुकाह्मणेयासअधिकारू॥ ४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥नतद्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः॥यद्गत्वा ननिवर्त्तंतेतद्धामपरमंमम॥६॥ ॥सम०॥ ॥त्यापदासूर्यचंद्राग्नी हेकोणीनप्रकाशिती॥जेंपावल्यानसंसारमाझेंपरमधामतें॥६॥ ॥आर्या

॥ ॥नरवीनाअग्निशशीभासवितीज्यासबातुझीआण॥ज्यातेंपाउनिनफिरतितेंमाझेंपरमधामतूंजाण॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥पावकरविचंद्रमाताहांकरेनपरकास॥फिरेनताकोंपाइकेंऐसेंहैमेरोयास॥६॥ ॥ओवी॥ ॥सूर्यतेजआणिचंद्रप्रभा॥अग्निदीप्तिनाहींशाश्वतनभा॥माझेंतेजधामअनादिशोभा॥नाशरहितसर्वकाळअसे॥६॥ ॥अभंग॥ ॥स्वापदाशशांकसूर्यकृताशान॥प्रकाशितीहाननव्हेकोणीं॥१॥येकदांगेलियाखुंटेवेरझार॥पुन्हानसंसारदृष्टीपडे॥२॥माझेंतेंसदनपावनपरम॥तुकयाचेंधामतेंचखरें॥३॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥ममैवांशोजीवलोकेजीवभूतःसनातनः॥मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति॥७॥ ॥सम०॥ ॥माझाचप्रतिबिंबांशजालाजीवजगींजडां॥मनापंचेंद्रियांअन्याप्रकृतिस्थांहिचाकितो॥७॥ ॥आर्या॥ ॥प्राचीनजीवलोकींमदंशजीवस्वरूपभोगार्थ॥प्रकृतिस्थितिमनषष्ठआकर्षीइंद्रियांसहाअर्थ॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥जीवलोकमेंजीवजोअबिनासीमोंरूप॥मनहीआदिबिंद्रियनकोंऔरप्रकृतिकोंभूप॥७॥

॥ओवी॥ ॥सर्वभूतींममांशजाण॥ असेंमीसर्वव्यापुन॥ साहीइं द्रियेंमनआदिकरून॥ प्रकृतीमीचचालवीं॥७॥ ॥अभंग॥ ॥माझा प्रतिबिंबअंशजाणपार्था॥ खरीतुजकथानिवेदितों॥१॥ जालोंजीवजगींज डींचेतनाजे॥ होयआणिगाजेअहंकार॥२॥ मनापंचेंद्रियांअन्यासीपाहाता॥ प्रकृतीचाकितांजालोंमीच॥३॥ तुकयाचेमनींअनुभवजोकां॥ तोचिसांगुनी काकानूदेंई॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामती श्वरः॥गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाशयात्॥८॥ ॥सम०॥ ॥या सवेंघेशरीरातेंनिघेईश्वरजेधवां॥ यातेंघेवोनियांजातोवारागंधासजेरिती॥८॥ ॥आर्या॥ ॥तनुच्यात्यागींग्रहणींदेहाचाईशजीवहीसाहा॥ घेउनि यांजायतसाक्रमनाचागंधवायुजैसाहा॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥जोशरीर पावततनथाउक्रामतयहजीव॥लेसबहनकोजातहैवायुगंधकेनीव॥८॥ ॥ओवी॥ ॥जेशरीरातेंधरिती॥ वागवीघेईउनिजाती॥ वायोपरिम ळयेती॥ वारागंधनेतसे॥८॥ ॥अभंग॥ ॥ययासवेंघेतांशरीरातेंआ

स्या॥ निघे परमात्मा ईश्वर जेव्हां॥१॥ त्यातें घेवोनियां जातो कैशा रीती॥ पवनगंधा प्रतीतैसा हा ही॥२॥ तु काह्मणे खेळ खेळू निवेगळा॥ अगम्य ते कळा जाणे कोण॥३॥८॥

॥श्लोक॥ ॥श्रोत्रंचक्षुः स्पर्शनंच रसनं घ्राणमेवच॥ अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते॥९॥ ॥सम०॥ ॥श्रोत्र चक्षु त्वचा जिव्हा घ्राण यां पंच इंद्रियां॥ अधिष्ठुनि मनातें ही सेवितो विषयां सहा॥९॥ ॥आर्या॥ ॥चक्षुश्रोत्र घ्राण त्वकू जिव्हा चित्तही अधिष्ठून॥ पांडु सुता हा पाहीं सेवी विषयात नूंत निष्ठून॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥श्रवण नयन नासिका त्वकू और रसना जान॥ इनकों गहि संग ले हलेत जीव बखान॥९॥ ॥ओवी॥ ॥श्रोत्र चक्षु त्वचा जिव्हा घ्राण॥ यां स मन चि अधिष्ठान॥ सकळ विषयांचें सेवन॥ येणे चि होय॥९॥ ॥अभंग॥ ॥श्रोत्र डोळे कांती जीभ नाक पांच॥ ज्ञान दृष्टी पंच इंद्रियें हीं॥१॥ अधिष्ठूनि मनातें ही येकवट॥ सेवितां संकट विषय हा॥२॥ भोक्ता तरि असे असोनी दिसेना॥ आश्चर्य हें मना तुकयाच्या॥३॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥उत्क्रामंतं स्थितं वाऽपि भुंजानं वा गुणान्वितम्॥ विमूढा नानुपश्यंति पश्यंति ज्ञानचक्षुषः॥१०॥

॥समं०॥ ॥निधेंकैसाअसेकैसाभोगीकैसागुणीकसा॥हेंनपाहतिजेमूढ
पाहतीज्ञानडोळस॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥देहत्यागीकैसागुणयुक्तकसातनू
मधेंगूढ॥भोगीविषयासक्तकसाज्ञानीहेंजाणतीनतेमूढ॥१०॥ ॥दोहरा॥
॥बिंद्रियजीतनीकसतकरतबिखयनकोभोग॥मूढजीवकोंउनलखेलखेस्कग्या
नीलोक॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥असणेंअथवाजाणें॥गुणकर्मभोगणें॥हें
ज्ञानियालागेदेखणें॥मूर्खयेकनदेखती॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥निघेकैसाप
हेंअसेकैसाहेंहो॥लक्षीनांसंदेहोगमेवीरा॥१॥कैसाभोगभोगीकैसागुणीवागे
॥अज्ञानावाउगेंवाटेसारें॥२॥ज्ञानदृष्टिज्याचीडोळसतोजनीं॥पाहेजोहरोनिमा
याद्वय॥३॥तुकयासंगींचाविरळालक्षांत॥असेलजाणतईश्वरासी॥४॥१०
॥ ॥श्लोक॥ ॥यतंतोयोगिनश्चैनंपश्यंत्यात्मन्यवस्थितम्॥यतं
तोऽप्यकृतात्मानोनैनंपश्यंत्यचेतसः॥११॥ ॥समं०॥ ॥प्रयत्नीआणि
जेयोगीदेखतीयासअंतरीं॥असुधचित्तयत्नेंहिनदेखतिअबुद्धिजे॥११॥
॥आर्या॥ ॥योगीहृदयस्थायायत्नेंपाहोनियांस्कधीरमती॥यत्नहिकरितांअ

कुन्नाळया सिनतेपाहतीअधीरमती॥११॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगेश्वरजतनकि
येदेखनहैहियमाहि॥ मूरखजनजतनकरतहुंजीवहिदेखतनाहि॥११॥ ॥ओ
वी॥ ॥योगीआपलेठायीं॥ निजस्वरुपातेंपाहीं॥आत्माज्याआधीननाहीं॥ ते
अबुध्धीनदेखती॥११॥ ॥अभंग॥ ॥प्रयत्नशीळकीयोगियेचांगला॥देखती
येयालाअभ्यंतरीं॥१॥ अशुध्धजेदेहीकर्मीअमंगळ॥यत्नींहीविटाळजयानरा॥२॥
स्वतांनसेज्ञानसांगीतलेंनेघे॥अबुध्धअवघेंस्वैरवागे॥३॥ नदेखतिऐसेइश्वरींगौर
व॥भोगीनीरवखलुकाह्मणे॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥यदादित्यगतंतेजो
जगद्भासयतेऽखिलम्॥यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजोविद्धिमामकम्॥१२॥
॥सम०॥ ॥तेजजेंसूर्यचंद्राग्नीतेजींहीजेंजगासह॥प्रकाशीविषयांस
र्वमाझेंतोंतेजजाणतें॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥जेंतेजयारवींतप्रकाशवीयास
मग्रविश्वास॥जेंअग्नींतशशींतहिमाझेंतेंतेजमानिविश्वास॥१२॥ ॥दोह
रा॥ ॥तेजजुआदितमेंभासतहैभासततेंसबसङ्सार॥चंद्रमाह्मऔरअगि
नमेंसोमेरोरूपनिरधार॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥जेंसूर्यतेजजगीभासे॥ जेंचं

द्रीं आणि अग्नीचे ठायीं असे ॥ तें तेज माझें निप्रकाशे ॥ तेज नें माझें जाणतूं ॥१२॥
॥अभंग॥ ॥जेणें तपे भानू प्रकाशी त्रिजग ॥ शीतळ तें चांग चंद्रमाही ॥१॥
दोनी न सलीयां पडे जैं अंधारू ॥ ते व्हां दे आधारू पावक जो ॥२॥ ययावीण जनीं गुतजो
प्रकाश ॥ हृदयाचें कोशाउजळिता ॥३॥ विषयाउजळी माझी तेजजोतु ॥ जे थें मिळे अनं
तु तुका साधू ॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥गामाविश्यचभूतानिधारयाम्यहमोज
सा ॥पुष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः॥१३॥ ॥सम०॥
॥धरितों शक्तिनें भूतें मी पृथ्वींत प्रवेशऊनी ॥ पोषितों औषधी चंद्र मी होऊनि रसात्मक
॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥तेजें पृथ्वींत रिघुनि भूतांचा भार मीच सोशीतों ॥ रसमय
चंद्र हि होउनि मी सकळां औषधींस पोशीतों ॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥धारत हों स
ब जीवकों कर के भूमि पर बेस ॥ पोखत हों ही ओखधी व्है रसमें स सिमेस ॥१३॥
॥ओवी॥ ॥पृथ्वींत प्रवेशोनी ॥ आत्मबळें भूतें धरोनी ॥ रसस्वरूप चंद्र होउनी ॥
तेजें औषधी पोशितों ॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥धरीतों शक्तीनें भूतें स पर्वत ॥
वृक्ष नदी पंथ सरोनद ॥१॥ प्रवेशोनि धरे माजी मी सखया ॥ मद्बळें शोषाया आगळिक

॥२॥उष्णोंकर्पतील्याऔषधींचेभार॥निद्रिनिद्राकारद्रांगनवीनो॥३॥रसात्मकमी
चद्मणोनीसरवया॥रोगजायलया व्याधियस्ति॥४॥ नानाधातुक्रियादिव्यरसा
यण॥सद्यघेतिगूणतुकाह्मणे॥५॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥अहंवैश्वानरोभू
त्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः॥प्राणापानसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधं॥१४॥
॥सम०॥ ॥प्राणियांच्याशरीरांतमीवैश्वानरहोउनी॥प्राणापानींपचवि
तोंमीचअन्नेंचतुर्विधें॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥प्राण्याचेदेहींबाअग्निअसेजा
णतूजसूचवीतों॥प्राणापानासहमीचतुर्विधान्नासिमीचपचवीतों॥१४॥
दोहरा॥ ॥होंहीजठरअगिनहोंसबदेहनमेंआय॥प्राणअपानसहाचसोंब
डारतअन्नपचाय॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥मीवैश्वानरहोउनी॥असेंप्राणिया
चेदेहींजठराग्नी॥प्राणापानसमानकरुनी॥मीपचवींअन्नेंचतुर्विधें॥१४॥
॥अभंग॥ ॥प्राण्याचेशरीरींमीचवैश्वानर॥होउनीआहारपचविलों॥१॥प्रा
णापानाद्वयभातेलाऊनियां॥भस्मचिअन्नायाचतुर्विधा॥२॥जठरींअन्नपचेपाहेमा
झिलीला॥परीनलगेबाळाढक्कातेथें॥३॥गर्भीणत्रिकाळजेवींडोहव्याचे॥नवल

देवाचेंतुकाह्मणे॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वस्यचाहंहृदिसन्निविष्टोमत्तः
स्मृतिर्ज्ञानमपोहनंच॥वेदैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदांतकृद्वेदविदेवचाहम्॥
१५॥ ॥सम०॥ ॥सर्वांचियामीहृदयींप्रविष्टदेतोंस्मृतीविस्मृतिबोधइष्ट॥
मीज्ञेयसर्वश्रुतिगम्यसंतांवेदांतकृद्व्यासमिवेदवेत्ता॥१५॥ ॥आर्या॥
॥ज्ञानस्मृतिविस्मृतिहीमजपासोनीचमीअसेंस्वस्थ॥सर्वश्रुतिचाहीमीवेद्यहिस
वेंद्रसर्वहृदयस्थ॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥सबकेहियमेंहोंरहोंसबहोंग्यानबि
चार॥बेदसबेमोकोंकहेमेंनिनकोंकरतार॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥मीप्रविष्ट
असेंसर्वांचेहृदयीं॥मजपासोनिस्मृतिज्ञानअज्ञानपाहीं॥उपनिषद्भागमीच
केलेंनेंही॥वेदहीमीचजाणणार॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वांचियामीहृदयीं
प्रविष्ट॥असेतरीस्पष्टजाणावें॥१॥देतोंश्रुतिस्मृतीबोधविस्मृतीला॥निष्टमी
ज्ञेयालाश्रुतिगम्य॥२॥सर्वसंतांककेवेदांतकृद्व्यास॥वेदवेत्ताज्यासमानीविश्व
॥३॥तुकयावरदेंकवीस्मृतिवेकी॥कैंद्रीपाल्हावलीसंध्याकाळीं॥४॥१५॥
॥श्लोक॥ ॥द्वाविमौपुरुषौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच॥क्षरःसर्वा

णिभूतानिकूटस्थोऽक्षरउच्यते ॥१६॥ ॥सम०॥ ॥लोकींहेदोघपुरु षक्षरआणिकअक्षर ॥क्षरतोसर्वहीभूतेंअंशकूटस्थअक्षर ॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥पुरुषद्वययालोकीक्षरअक्षरयेकसांगतोंआतां ॥क्षरतोंसर्वहिभूतेंअक्षरकूटस्थबोलिजेताता ॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥लोकमाझद्वैपुरुख हैछरअछरहेभाय ॥छरशरीरकोंकहतहैअछरजीवगनाय ॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥लोकींपुरुषदोनजाण ॥येकक्षरदुसराअक्षरजाण ॥सर्वभूतींहेंक्षरप्रमाण ॥अक्षरपरमात्मा ॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥लोकींजैसेरात्रंदिननभधरा ॥तैसेहेअवधाराद्विपूरुष ॥१॥ क्षरआणिदुजाअक्षरह्मणुनी ॥वोळखेंनिदानींजीवशिव ॥२॥ क्षरतोसर्वहीभूतेंगाचतुरा ॥कूटस्थअक्षराअंशावदे ॥३॥ ययाहोनिभिन्नऐकावेंसुजाण ॥तुकयाचरण ॥लागतसे ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥उत्तमःपुरुषस्त्वन्यःपरमात्मेत्युदाहृतः ॥योलोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्ययईश्वरः ॥१७॥ ॥सम०॥ ॥पुरुषोत्तमतोअन्यसर्वात्माबिंबबोलिला ॥जीवलेंजोप्रवेशोनीईशलेंविश्वजोध

री॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥अन्यक्षरक्षराहुनिमीउत्तमपुरुषह्मणतिपरमा
त्मा॥लोकत्रयींप्रवेसुनिधरिअव्ययईश्वराजोजगमहात्मा॥१७॥ ॥दोह
रा॥ ॥पुरुखोत्तमजोऔरहैपरमातमकोभेस॥तीनलोकजोधरतहैकरि
केनिजपरवेस॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥पुरुषउत्तमतोआणिक॥परमात्माबो
लिजेतोचियेक॥व्यापकअसोनिधरितीनलोक॥अव्ययईश्वरजो॥१७॥
॥अभंग॥ ॥तोअन्यपुरुषोत्तम॥पारनजाणेआगम॥१॥बिंबसर्वात्माबोलिला
॥पातंजलींनिश्चयकेला॥२॥प्रवेशोनीजोजीवलें॥जीवासांभाळीईश्वरालें॥३॥ऐ
सेथोडक्यांतबुझे॥तुकाकेवळदिनमाझे॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्मात्क्षर
मतीतोऽहमक्षरादपिचोत्तमः॥अतोऽस्मिलोकेवेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः॥
१८॥ ॥सम०॥ ॥ज्यालागींमीक्षरातीतअक्षराहूनिउत्तम॥ या
लागिंलोकींवेदींहीख्यातमीपुरुषोत्तम॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥क्षरभि
न्नअसेयास्तवउत्तममीअक्षराहुनीचअसे॥यास्तवलोकींवेदींपुरुषोत्तममी
चबोलतातिअसें॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥छरअछरतेंपरेहोंसबतेअधि

काम॥जानेबेद औरलोकमें पुरुखोत्तममेरोनाम॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥या कारणें क्षराहूनि मी अतित॥अक्षराहूनि उत्तम ह्मणिजेत॥मी वेदीं आणि लोकांत॥ पुरुषोत्तमनाम माझें॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥क्षरातीत मी यालागी॥तुजकावें प्रसंगीं॥१॥उत्तम गा अक्षराहून॥ माझें अगाध हें ज्ञान॥२॥लोकिं वेदीं हीं यास्तव॥आहे आमुचा स्तव॥३॥पुरुषीं उत्तम विख्यात॥जाणे तुकया संमत॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥यो मामेवमसंमूढो जानाति पुरुषोत्तमम्॥ स सर्वविद्भजति मां सर्वभावेन भारत॥१९॥ ॥सम०॥ ॥तो सर्वज्ञ असें जाणें जो मला पुरुषोत्तम॥मीच क्षराक्षर अन्य॥सर्वभावें भजे मग॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥पुरुषोत्तम मीच असें मनीं असंमूढ जाणतो मजतो॥मग सर्व जाणतूं स जसर्वा भावें हितो मला भजतो॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुन मोकों जे भजत ते इ जान स्रुजान॥जे कोउ मोकों नहि भजत ते मूरख मान॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥जे ज्ञानी होऊनि असती॥आणि पुरुषोत्तमा जाणती॥ते सर्व जाणूनि समजती॥सर्वभावें गा अर्जुना॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥असें जाणे मला सूज्ञ॥

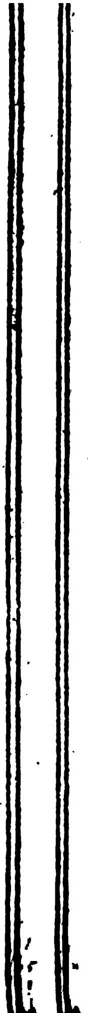
स्वामिम्हणावेंसर्वज्ञ ॥१॥ येरमूढशिखामणी ॥ कायचाटावीकरणी ॥२॥ जोमला
१ पुरुषोत्तमा ॥ मीचक्षराक्षरात्मा ॥३॥ मजभजेसर्वभावें ॥ जैसातुकालागेसेवे ॥४
॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥इतिगुह्यतमंशास्त्रमिदमुक्तंमयानघ ॥ एतद्बुध्वा
बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत ॥२०॥ ॥सम०॥ ॥ऐसेंहेंबोलिलेंशा
स्त्रमीगुह्यतमसज्जना ॥ जाणेलजोबुद्धिमंतहोयनोकृतकृत्यही ॥२०॥ ॥आ
र्या॥ ॥हेंगुह्यशास्त्रतुजम्यांकथिलेंअनघाजनांसताराया ॥ कृतकृत्यआणि
सुमतीहेंजाणुनिहोयभारताराया ॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥कहिबातग्रंथन
जुहैसोंतोकोंकहिदीन ॥ पारथजेजानतयहतेइबुधिप्रबीन ॥२०॥ ॥ओ
वी॥ ॥हेंगुह्यतमशास्त्र ॥ म्यासांगितलेंअतिपवित्र ॥ हेंउत्तमजेंयंत्र ॥ त्यांस्व
तंत्रहोईजे ॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसेंशास्त्रबांधियलें ॥ सख्यागुह्यसांगि
तलें ॥१॥ बुध्धीवंतजाणेलजो ॥ तोचयेइलआम्हाभजों ॥२॥ कृतकृत्यहोयतो ॥
तुकाम्हणेयमभीतो ॥३॥२०॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादेपुरुषोत्तमयोगोनामपंचदशोऽध्यायः ॥१५॥ १

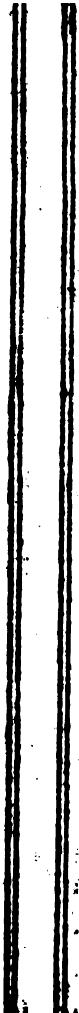
॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायींपंधराविया॥श्रीपार्थसारथी
कर्त्ताजोवामनमनोरथीं॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥जालेपंधराअध्याय॥बोध
जेथेंचतुष्याय॥१॥पुढेंषोडशींसंयुक्त॥चंद्रप्रगटेलविरक्त॥२॥ निवतीश्रोतेवक्ते
मनीं॥मोक्षठेविलानिदानीं॥३॥पाहोंतुकयाच्यासर्वे॥कलेवरत्यक्तगर्वे॥४॥

॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांपंचदशोऽध्यायः॥

॥१५॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

90

90

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥पूर्वाध्यायींसर्वभावेंमद्भक्तभ
जतीमज॥ ह्मणोनिबोलिलातेंतोदैवीसंपत्तिचेनर॥१॥मोक्षदैवीसंपदेनेंबंधते
दैत्यसंपदा॥ह्मणोनिसंपदादोन्हीयाअध्यायींनिरोपितो॥२॥ ॥अभंग॥
॥जालीपंधरावीयांत॥गीतापोथीहेसमाप्त॥१॥नाहीसंशयउरला॥पार्थकृतकृ
त्यजाला॥२॥बोधउरलानसतां॥मगसोळावाकांआतां॥३॥तरिनर्कहरीपोटी
॥देहप्रारब्धकसवटी॥४॥देइलसाधकासंपदा॥नयेत्यागिल्याआपदा॥५॥त
रितिचेदोनमार्ग॥सांगुनिउडवीविसर्ग॥६॥तेंचिकारणसोळावें॥बद्धमुक्तत्या
ज्यनावें॥७॥शोवटिलशास्त्ररीती॥बहुधापरिसीलीसंतीं॥८॥आतांभलेहो
अवधारा॥ठेउनिमायिकपसारा॥९॥श्रीगुरुपांडुरंगदासा॥दिलातुकयानेंभ
रवसा॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥अभयंसत्वसंशुद्धि
र्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः॥दानंदमश्चयज्ञश्चस्वाध्यायस्तपआर्जवम्॥
१॥ ॥सम॰॥ ॥सत्वशुद्धिभयत्यागज्ञानयोगांतथारणें॥दानहीदमही
यज्ञतपशास्त्रअवक्रता॥१॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानोपायीनिष्ठाज्ञानस्त्या

ध्यायचित्तशुधिमहा॥ निर्भयतातपयज्ञहिपार्थातैंशीअवक्रतादमहा॥१॥
१ ॥दोहरा॥ ॥अभयसत्वकीशुध्यताग्यानजोगदृढहोय॥दानजग्यन
मपाठपुनीतपऔरसरजोय॥१॥ ॥ओवी॥ ॥श्रीकृष्णाह्मणेज्ञानयोगाची
स्थिती॥दानयज्ञदमयज्ञह्मणिजेती॥स्वाध्यायआर्जवकरिती॥सत्वेंसर्वांसीं
अभयदे॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ऐकेंगुणवंताकीरिटी॥दैवेंफळदिल्याहाटी॥
१॥गुणउत्तमधरिजे॥सत्वशुध्धीभयत्यागीजे॥२॥ज्ञानयांतथोरपणें॥दान
दमयागकर्णें॥३॥नपत्रास्त्रवांकुडा॥तोचितुकयासौंगडा॥४॥१॥ ॥श्लो
क॥ ॥अहिंसासत्यमक्रोधस्त्यागःशांतिरपैशुनम्॥दयाभूतेष्वलो
लुत्वंमार्दवंह्रीरचापलम्॥२॥ ॥सम०॥ ॥अहिंसासत्यअक्रोधत्या
गश॥तिअपैशुन॥मनींलज्जादयाभूतींमृदुत्वस्थैर्यनिस्पृह॥२॥ ॥आर्या॥
॥भूतदयाअक्रोधत्यागअपैशून्यआसणेंनित्य॥शांतिअहिंसामृदुताल
ज्जास्थिरताअलोभअणिसत्य॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥अनहिंसाऔरसत्यम १
यरहेक्रोधबिननीत॥दानशांतिबहुबिधाचरदोखनअनेचीत॥२॥ ॥ओ

वी॥ ॥चिंतानकरीक्रोधनकरी॥सत्यशांतिअत्यागअसोनिदानकरी
॥सर्वत्रमार्दवदयाधारी॥लज्जाअसोनिचपळताटाकी॥२॥ ॥अभंग॥
॥सत्यरागनअहिंसा॥त्यागशांतिचाभरवसा॥१॥अपैशून्यमनींलाज॥द
याभूतींमृदुकाज॥२॥स्थैर्यनिस्पृहलक्षणें॥मीवोंवाळीपंचप्राणें॥३॥ध
न्यमाउलीतुकयाची॥कुसीस्फफळपुण्याची॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥तेजः
क्षमाधृतिःशौचमद्रोहोनातिमानिता॥भवंतिसंपदंदैवीमभिजात
स्यभारत॥३॥ ॥सम॰॥ ॥परद्रोहनिजश्लाघ्यनसणेंधारणाक्षमा॥
शुध्दतातेजहेंहोतीदैवीसंपत्तिच्यानरा॥३॥ ॥आर्या॥ ॥अद्रोहअमानत
शीशुचितातेजक्षमाधृतिअहोती॥षड्विंशतिगुणपार्थादैवीसंपत्तिच्यानरा
होती॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥तेजछमाशुचीधीरजनजेद्रोहअभिमान॥देव
संपदाजिनल्हेतामेंतेगुनजान॥३॥ ॥ओवी॥ ॥सत्यक्षमापरमशुची
॥द्रोहसाभिमाननाहींची॥अशीबुध्दीजयाची॥तयादैवीसंपत्तीजाण॥
३॥ ॥अभंग॥ ॥नज्याश्लाघ्यपरद्रोहो॥नसणेंधारणाउत्साहो॥१॥

२

क्षमाशुध्धतांपैंतेंन॥ हेंहोतीगादैवेंआज॥२॥ संपत्तिचातोचीनर॥ भिरवी
भूषणींशरीर॥३॥ दैवीदेवाचीह्मणावी॥ नस्तीतुकयाचीगावीं॥४॥ ३॥
॥श्लोक॥ ॥दंभोदर्पोभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेवच॥ अज्ञानंचा
भिजातस्यपार्थसंपदमासुरीम्॥४॥ ॥सम०॥ ॥दंभगर्वस्वाभिमा
नक्रोधक्रूरत्वअज्ञता॥ आसुरीसंपदेलागींपावल्याज्यासिहोतिहीं॥४॥
॥आर्या॥ ॥अज्ञानआणिदंभक्रोधक्रूरत्वदर्पअभिमानें॥ ज्याचाठाईं
असतीज्यालासंपत्तिआसुरीमानें॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥दंभदर्पअग्यान
रीसओरअभिमानकोंठोर॥ ज्यामेंएतेगुनरहेअसुरसंपदाघोर॥४॥
॥ओवी॥ ॥दंभदर्पअभीमान॥ क्रोधनिंदापारुष्यजाण॥ हेअज्ञानाचेगु
ण॥ ऐसातोअसुरसंपदीपार्था॥४॥ ॥अभंग॥ ॥आतांदंभदर्पगुणें॥
वसवीअहंतेचेंठाणें॥१॥ क्रोधक्रूरअवक्रता॥ आसुरीसंपदाअहिता॥२॥
ज्यासहोतीतोपावला॥ कांदाजेविंदुर्गंधिला॥३॥ त्यजीकस्तुरीचेंआळें॥
तुकाह्मणेमस्तीबळें॥४॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥दैवीसंपद्विमोक्षायनिबं

२

धायासुरीमता॥मास्शुचःसंपदंदैवीमभिजातोऽसिपांडव॥५॥ ॥सम०॥ ॥मोक्षार्थसंपदादैवीभवबंधार्थआसुरी॥पांडवाशोकनकरींदैवीसंपत्तिचा चतूं॥५॥ ॥आर्या॥ ॥दैवीसंपत्तिसदामुक्तकरीआसुरीकरीबंध॥नकरीं खेदआहेसीदैवीसंपत्तिवंततूंसुबंध॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥दैवसंपदातेंमुगन बंधआसुरजोय॥सोचोजीनअर्जुनभयीदैवसंपदातूंहोय॥५॥ ॥ओवी॥ दैवीसंपत्तिनेंमोक्षहोय॥आसुरसंपत्तिनेंबंधहोय॥ तूंदैवीसंपत्तिचाहोय॥ह्म णोनिशोकाअयोग्यतूं॥५॥ ॥अभंग॥ ॥दैवीसंपदामोक्षार्थ॥पहिलासां गीतलाअर्थ॥१॥भवबंधार्थआसुरी॥जेहेवर्णितोंदूसरी॥२॥शोकनकरींपां डवा॥वरूंआलीयासदेवा॥३॥तूंगादैवीसंपत्तिचा॥भावदर्पणतुकयाचा॥४॥ ५॥ ॥श्लोक॥ ॥द्वौभूतसर्गौलोकेऽस्मिन्दैवआसुरएवच॥दैवोवि स्तरशःप्रोक्तआसुरंपार्थमेशृणु॥६॥ ॥सम०॥ ॥द्विधाउद्भवभूतांचा दैवआणिखिआसुर॥विस्तारेंबोलिलोंदैवआतांआसुरआइक॥६॥ ॥आ र्या॥ ॥भूतांचाउद्भवतोद्विविधअसेदैवआणिआसुरतो॥कथिलाविस्तृत

३ दैवहिआस्करऐकावयासिचित्तरतो॥६॥ ॥दोहरा॥ ॥भूतसरगदोलो
कमेंदैबहिआस्करकीन॥दैबकथ्योबिस्तरदियेआस्करकहुंलेचीन॥६॥
॥ओवी॥ ॥यालोकींभूतसृष्टीदोन्ही॥दैवआणिअस्करयोनी॥दैवीसांगीत
लीविस्तारोनी॥आसुरीआतांआयिकगापार्था॥६॥ ॥अभंग॥ ॥द्विधा
उद्भवभूतांचा॥दैवआणिआस्करांचा॥१॥विस्तारेंवदलोंदैव॥स्करचिन्हांचाप्रादु
र्भाव॥२॥आतांआस्कराआइक॥मनदेवोनीनावेक॥३॥जेथेंदुश्चिन्हांचामेळ
॥तुकयानमानितोखेळ॥४॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचजना
नविदुरास्कराः॥नशौचंनापिचाचारोनसत्यंतेषुविद्यते॥७॥ ॥सम०
॥ ॥धर्मार्थकामप्रवृत्तिमोक्षमार्गनिवृत्तिही॥नेणतीशौचआचारसत्यत्यां
अस्करांनसे॥७॥ ॥आर्या॥ ॥नेणतिप्रवृत्तिआणितेनिवृत्तिअस्करस्व
भावजेनरते॥शौचींसत्याचारींसाचेंमानसकदापिहीनरते॥७॥ ॥दोह
रा॥ ॥अबिधीऔरजगतकीअस्करजाननताहि॥सतसौचअचरस्करनहीं ३
हैगुनतीनमाहि॥७॥ ॥ओवी॥ ॥प्रवृत्तिआणिनिवृत्ती॥अस्करतेनेणती

॥ शौचआचारविसरती॥आस्फुरीयोगें॥ ७॥ ॥अभंग॥ ॥कामप्रवृत्तिध
र्मार्थी॥कींमोक्षार्थीनिष्काम॥१॥नेणतीचद्वयमार्गा॥विषयवर्गावरपडे॥२॥
शौचआचारतोनाहीं॥जैसेंमहिषीहीरेडे॥३॥असुरांत्यांनसेसत्य॥तुकयाग
त्यमगकैंची॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्वर
मू॥अपरस्परसंभूतंकिमन्यत्कामहैतुकं॥८॥ ॥सम०॥ ॥निरीशाह्मण
तीविश्वमिथ्याकृत्रिमबोलती॥नविश्वचिदचिद्योगेंह्मणतीमैथुनोद्भव॥८॥
॥आर्या॥ ॥जगअप्रतिष्ठआणिकअनीश्वरअसत्यहेंचिजगमान्य॥स्त्रीपु
रुषोद्भवबोलतिकामाविणहेतुमानितीनान्य॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥बेदपुरान
ईश्वरहीयेनाहीमाननमूढ॥मैथुननतेंसङ्सारयहकामक्रोधयहगूढ॥८॥
॥ओवी॥ ॥त्रैलोक्यअसत्यअप्रतिष्ठबोलती॥ईश्वरनाहींऐसेंह्मणती॥मै
थुनेंचप्रजापती॥मूढांचेंज्ञानहें॥८॥ ॥अभंग॥ ॥ईशाबीणवर्णिताती॥
विश्वोसत्तीकामानें॥१॥देवह्मणिजेकृत्रिम॥सर्वक्रमआपुला॥२॥विश्वाकै
सेनिउद्योग॥हासंयोगस्त्रीनरा॥३॥अहोमैथुनावांचून॥केंदिसोनियेतुका॥

४

४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥एतांदृष्टिमवष्टभ्यनष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः॥प्रभ वंत्युग्रकर्माणःक्षयायजगतोहिताः॥९॥ ॥सम०॥ ॥हेप्रत्यक्षींदृष्टिज्यां चीभ्रष्टधीअल्पबुद्धिजे॥क्रूरकर्मेलोकघातीदुष्टचार्वाकवर्तनी॥९॥ ॥आर्या॥ ॥नष्टात्मेअल्पमतीअनीत्राजगहेंचिदृष्टिधरणार॥विश्वयथार्थउपजतिरि पुहेअत्युग्रकर्मकरणार॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥अल्पबुद्धिहैनष्टजेयहदृष्टिगहि लेत॥हिंसाजुतकरमनकरेरिपुजगछयकेहेत॥९॥ ॥ओवी॥ ॥ऐशादृष्टि स्वार्थींगुंतोनी॥अल्पबुद्धिअल्पज्ञानीहोउनी॥उग्रकर्मेआचरोनी॥क्षयाकारणें करितीजगीं॥९॥ ॥अभंग॥ ॥दृष्टीज्याचीप्रत्यक्षींहे॥नजोपाहेसद्वाक्य ॥१॥अल्पबुद्धीजोभ्रष्टधी॥कोणेकधींउद्धरे॥२॥लोकघातीक्रूरकर्मी॥पाहे उर्मीबळाची॥३॥दुष्टचार्वाकवर्ततां॥नेणेसंतातुकया॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥काममाश्रित्यदुष्पूरंदंभमानमदान्विताः॥मोहाद्गृहित्वासद्ग्राहान्प्र वर्त्ततेऽशुचिव्रताः॥१०॥ ॥सम०॥ ॥दंभश्लाघामदेंमत्तबुडोनीकामसा गरीं॥मोहेंघेऊनिदुर्बुद्धीवर्ततीअशुचिव्रत॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥दुःपूरकाम

४

सेउनि पार्था मद मान दंभ त्यास असे ॥ मोहें दुराग्रही जे अशुचि व्रतें तें प्रवर्त्तती च अ
से ॥ १० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जे मैं पायो अबे लहे और मनोरथनीत ॥ मोहतें नतरे
दुर्बुध्धी शूचीर हे पुनीत ॥ १० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ दंभश्लाघा मदें करुनी ॥ बुडोन
काम कामनीं ॥ मोहें दुर्बुद्धी करुनी ॥ अशुचीव्रत ॥ १० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ दं
भश्लाघा मदें मस्त ॥ आंगें स्फस्त बोकड ॥ १ ॥ काम सिंधूंत बुडाला ॥ जो उडाला
मर्यादें ॥ २ ॥ मोहें घेउनी दुर्बुध्धी ॥ ढुंगी गंधी योनीची ॥ ३ ॥ व्रती अशुची वर्त
ती ॥ तुकया व्रती देवा सू ॥ ४ ॥ १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ चिंतामपरिमेयांच प्र
लयांतामुपाश्रिताः ॥ कामोपभोगपरमा एतावदिति निश्चिताः ॥ ११ ॥
॥ सम० ॥ ॥ मृत्युचिंता आणि नाना चिंता तो मृत्युतो जया ॥ पुरुषार्थ ज
यां भोग प्रत्यक्षीं ज्यास निश्चय ॥ ११ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ मरणावधि अतिशय
जे चिंते चा घेति फार साला हो ॥ अति सक्त काम भोगीं निश्चित पुरुषार्थ भोग ज्या
ला हो ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जाको कछु प्रमान नहि ते च तनामे लीन ॥ कामक्रो
ध अति है भलो निछय मानय लीन ॥ ११ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मृत्युचिंतेनें व्यापि

५

ले॥ मृत्फचिंतनीं मृत्युपावले॥ पुरुषार्थभोगवेगळाले॥ प्रत्यक्षनिश्चयोजाला ॥११॥ ॥अभंग॥ ॥मरणादिचिंतानाना॥आठवीनारोगांसी॥१॥भयन धरीयमाचें॥तोरामानेंकायलागे॥२॥भोगपुरुषार्थभोगी॥देहभंगींआपण ॥३॥प्रत्यक्षींचनिश्चयजया॥तोतुकयानपाहे॥४॥११॥ ॥श्लोक॥ ॥आ शापाशशतैर्बध्धाः कामक्रोधपरायणाः॥ ईहंते कामभोगार्थमन्या येनार्थसंचयान्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥आशापाशशतींबध्धकामक्रोधां तआश्रित॥जोडितीकामभोगार्थअन्यायेंधनसंग्रह॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥विषयांच्याभोगास्तवअन्यायेंक्रोधकामतत्परते॥इच्छितिहिअर्थसंचयआ शाशतपाशबध्धतेपुरते॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥आशापाशनतेबधेकामक्रो धचित्तचाह॥जोधनअन्यायकरेकामभोगनीबाह॥१२॥ ॥ओवी॥ ॥आ शापाशेंबांधले॥कामक्रोधेंव्यापिले॥अभिलाषआचरले॥अन्यायधनें॥ १२॥ ॥अभंग॥ ॥आशापाशतेनिबध्ध॥देविरुध्धश्रीपादा॥१॥ काम क्रोधासीआश्रित॥कींमिश्रितलोभांगीं॥२॥यहलोकींचाभोगार्था॥परमा ५

र्थानायके॥३॥धनअन्यायसंग्रह॥तुकाग्रहरूपत्या॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥
॥इदमद्यमयालब्धमिमंप्राप्स्येमनोरथम्॥इदमस्तीदमपिमे
भविष्यतिपुनर्धनम्॥१३॥ ॥सम०॥ ॥हेंआजिम्यांमेळविलेंहाये
णारमनोरथ॥ह्मणतीमजहेंआहे मिळेलहिपुन्हाधन॥१३॥ ॥आर्या॥
॥हेंअद्यप्राप्तमला मीयामनोरथासिसाधीन॥हें मजआहेप्रस्तुतहेंहिपुन्हाध
नकरीनआधीन॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥मनवांछितमैंयहलह्यो बिहिहोंचाह
तचाहि॥यहधनमेरेज्जुरयोज्जुरहेंआसउमाहि॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥लाभ
जालाआजिमज॥मनोरथपावलोंसहज॥आजिहेंआलेंमज॥पुन्हाआणिक
धनहोइल॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥मेळविलेंआजिम्याहें॥हिशोबपाहेदफ
तरीं॥१॥मनोरथहाहोणार॥कींसोनारदेडांक॥२॥मजआहेहेंबोलती॥
पैंकोळतीपित्राची॥३॥पुन्हाधनदैवेंमिळे॥तुकयाखळेगांजावे॥४॥१३
॥ ॥श्लोक॥ ॥असौमयाहतःशत्रुर्हनिष्येचापरानपि॥ईश्वरो
ऽहमहंभोगीसिद्धोऽहंबलवान्सुखी॥१४॥ ॥सम०॥ ॥हाआ

६

जिमारिलावैरीआणिकांसहिमारिन॥समर्थमीमीचभोक्ताबळीसिध्धसु
खीहिमी॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥हाशत्रुवधियलाम्यांइतरहिमारीनचित्त
तेंचिअसे॥ईश्वरमीभोगीमीबलवानूमीसिध्धमीसुखीहिअसें॥१४॥
॥दोहरा॥ ॥यहबैरीमैहन्योकरूंकरूंऔरकोअंत॥ईश्वरजहोंभोगीज
होंसुखीसिध्धबलवंत॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥म्यांवैरीमारिले॥बहुतांचेप्रा
णघेतले॥समर्थमीमजभोगजाले॥मीसिध्धबळकटसुखी॥१४॥ ॥अभं
ग॥ ॥आजवैरीहामारिला॥आणिकांलामारीन॥१॥समर्थनोमीचभोक्ता
॥ऐसावक्ताअस्मादि॥२॥बकेंमीचसिध्धमीच॥गर्वेचिंचवांकली॥३॥तुका
पाहिलातुकुन॥मीसधनसुखाचा॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥आढ्योऽभि
जनवानस्मिकोऽन्योऽस्तिसदृशोमया॥यक्ष्येदास्यामिमोदिष्यइत्यज्ञा
नविमोहिताः॥१५॥ ॥सम०॥ ॥मीसमृध्धमलाभृत्यकोणहोमजसा
रिखा॥यजीनसुखधेईनह्मणतीश्रोतदैत्यहे॥१५॥ ॥आर्या॥ ॥मीज्ञा
नयुक्तआढ्यहिमजऐसाअन्यकोणताआहे॥होमिनदेईनसुखीहोइनमोहेंअ

६

ज्ञास्त्रमतिपाहे॥१५॥ ॥दोहरा॥ ॥मैंहोंधनिनकुलिनहोंऔरनहिमोस समान॥जजोदेवदहिलहोंमोहतजोअग्यान॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥लोकामाजी मीथोर॥कोणीनराहेमजसमोर॥यज्ञदानकरूनहोईनस्फुरवनर॥ऐसाअज्ञाने झांकोळला॥१५॥ ॥अभंग॥ ॥मलादूतसमृद्धमी॥जगनमीनपाहे॥१॥ मजसारिखाकोणहो॥भरीनहोनकुंडीचे॥२॥मातेंभजेत्यासस्फुरवें॥मीअसं ख्यदेणारा॥३॥वदनीदैत्यहेश्रोनकीं॥कुबेरतुकींवुकेना॥४॥१५॥श्लोक॥ ॥अनेकचित्तविभ्रांतामोहजालसमावृताः॥प्रसक्ताःकामभोगेषुपतंति नरकेऽशुचौ॥१६॥ ॥सम०॥ ॥चिंतीस्वर्गादिकांभ्रांतीमोहजाळेंचिवेष्टि ले॥कामभोगींसक्तदेहीपडतीनरकामधें॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥जेमोहजाळ बद्धभ्रमतिअनेकामनोरथींनरकीं॥आसक्तविषयभोगीपडतीतेजाणघोर तरनरकीं॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥उनकोमनअतिभ्रमतहैमोहमाझपरमीत ॥परतघोरअतिनरकमेकामभोगकरिहेत॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसामोह जाळेंवेष्टुनी॥अनेकचित्तेंभ्रमोनी॥कामभोगातेंइच्छोनी॥नरकींपडतीतेजा

ण॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥चिंतीस्वर्गादिकाभ्रांती॥तेमहंतीकोरडी॥१॥मोह जाळेंचवेष्टिले॥प्रतिष्ठिलेंस्त्रीवृंदीं॥२॥नपुरेचकामदेहीं॥मगविदेहीजेंहो ती॥३॥तेव्हांपडतीनरकांत॥तुकयाभ्रांतलागेना॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥आत्मसंभाविताःस्तब्धाधनमानमदान्विताः॥यजंतेनामयज्ञैस्तेदंभेनावि धिपूर्वकम्॥१७॥ ॥सम०॥ ॥धनमानमदेंदेहींगर्विष्ठतनुपोषिती॥नावा चेयज्ञयजिनीदंभेंअविधिपूर्वक॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥जेधनमानसदावृ तमीअनमयथोरज्यासहेंमानें॥यज्ञाभासेंयजितीअविधीनेंयज्ञनिमित्तदंभा नें॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥नीतबडइबढुकरतनवतनधनअभिमान॥नाममा त्रजग्यजजतदंभिबिनबिधान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वह्मणेम्यांकेलें॥ऐसें स्तब्धधनेंमातलें॥त्यांहीजरीसर्वयज्ञकेलें॥तरितेंनाममात्र॥१७॥ ॥अभंग ॥ ॥देहींधनेंमानेंमदें॥तनुअल्हादेंगर्विष्ट॥१॥पोसलेजैसेवृक॥दिनावीक मांसानी॥२॥यज्ञयजतीनावाचे॥कींदंभाचेडांगोरे॥३॥विधिपूर्वकचुकले॥ तेमुकलेतुकयासी॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रो

धंच संश्रिताः॥ मामात्मपरदेहेषुप्रद्विषंतोऽभ्यसूयकाः॥१८॥ ॥स
म०॥ ॥धनविद्यादिकबळेंमाझ्याद्वेषघडेतयां॥कींआत्मज्ञानज्यादेहींद्वेषें
हेनिंदितीतयां॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥कामक्रोधअहंकृतिबलदर्पाचेंसदैव
तेथोर॥निजपरदेहींमातेंद्वेषितिदर्पाकरोनिहीथोर॥१८॥ ॥दोहरा॥
॥अहंकारबलदर्पऔरकामक्रोधगहिलेत॥देखतनिजपरदेहमेंमोकोंतुंदुख
देत॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥अहंकारबळदर्पेंकरोनी॥कामक्रोधातेंआश्रयो
नी॥मीपरमात्माअसोनी॥ज्याहींनदेखिला॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥व्हारी
रींअहंकारपेटे॥वन्हीनपाहेवसोटे॥बळेंशुक्कवन्हीझटे॥गर्वदावीतेजाचा॥
१॥कामकापुरमिळवणी॥क्रोधगंधकाचिखाणी॥जालाश्रितघृतकणी॥उ
रोनेदीचाटितु॥२॥ममअंतरोंजगजालें॥ऐसेंज्यासउमजलें॥इहींनयासभजि
लें॥ऐसागापुढांद्वेषिती॥३॥ज्वाळानिंदेचीखडतर॥पोळीसाधूचेंजिव्हार॥
तेथेंतुकयाचाथार॥आहेआहेनाहिनाहीं॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥ता
नहं द्विषतःक्रूरान्संसारेषुनराधमान्॥क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरी

ष्वेवयोनिषु॥१९॥ ॥सम०॥ ॥मद्भक्तांद्वेषकरितीमीत्याक्रूरांनराधमां
८ ॥सदाआसुरियोनींतदुष्टजन्मींचघालितों॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥द्वेषीक्रूर
नराधमजेअसुभतयासि नित्यसंसारीं॥आसुरयोनीमाजीटाकीतोंजाणमी
चकंसारी॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥मोद्रोहीऔरक्रूरतेपापीअधमनिहार॥ज
गतआसुरीजोनमेतिन्हेदेतहोंडार॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ज्याहींमजद्वेषिलें॥
तेनरअधमबोलिले॥तेणेंपापेंजन्मले॥दुष्टयोनींत॥१९॥ ॥अभंग॥
॥परतापभक्तसेवका॥पाहोनआकांतयालोका॥मेघमीबोळेत्यापावका॥ह
स्तोदकाचित्रेंसी॥१॥माझीक्रूरपणाचीतिख॥नभींचमकेलखलख॥नेव्हांप
डेकाळेंमुख॥जेंगुंडाळेंधुवारें॥२॥नराधमाचीविभूती॥आसुरीपोटींधुंधु
वाती॥पडेतेथेंउद्भवती॥सदाकाळकोळसे॥३॥दुष्टयोनीपुनःपुन्हा॥अन्य
मार्गुनेणेसिन्हा॥कांजेतुकयाचाकान्हा॥खळेंआगळागांजिला॥४॥१९॥
॥श्लोक॥ ॥आसुरीयोनिमापन्नामूढाजन्मनिजन्मनि॥मामप्राप्यैव ८
कौंतेयततोयांत्यधमांगतिमू॥२०॥ ॥सम०॥ ॥आसुरीयोनिजेमूढ

जन्मजन्म हिपावले॥ नपावतांचतेमातेंजातीथोरअधोगती॥२०॥ ॥आर्या॥
॥आसुरयोनीपावतिजन्मोजन्मीहिमूढअवनीत॥ मजलानपाउनीतेजन्मति
त्याहूनितेकुयोनीत॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥जनमजनममेंमूढतेहोतजुअसुर
आय॥ मोकोंतेपावतनहिपरतअधमगतिजाय॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥तेआसु
रीयोनींतजन्मती॥ जन्मोजन्मींमजअंतरती॥ तयाहोयअधोगती॥ कौंतेयाजाण
पां॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥आसुरीयोनीमूढ॥ जन्मोजन्मींपावेदृढ॥ तेहीनठेवीं
मींगूढ॥ ऐथेंउघडसांगतों॥१॥ भीलकावळाकींबोका॥ कर्मठाहीसेरटोल्का॥
मुंगळामातंगमंडुका॥ कंटकरूखपाषाण॥२॥ गीधव्याघ्रक्रोडपीसा॥ योनीभो
गुनीयांअनंता॥ मगयमदंडेत्रासा॥ पावेपडेरवरवीं॥३॥ जेथेंअंतनलगेरवी॥
वायुखुंटेत्याआथावी॥ पडेविसरमगजीवीं॥ जालापुरातुकयाचा॥४॥२०॥
॥श्लोक॥ ॥त्रिविधंनरकस्येदंद्वारंनाशनमात्मनः॥ कामःक्रोधस्त
थालोभस्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत्॥२१॥ ॥सम०॥ ॥नरकांचेतीनप्रकारेंद्वा
रेंहींआत्मघातक॥ कामक्रोधतसालोभतस्मात्हेंत्रयटाकिजे॥२१॥ ॥आ

र्या॥ ॥नरकद्वारेंत्रिविधस्वनाशाकरिवत्र्यकरूनियुक्तीन॥यास्तवकामक्रोध हिहेशत्रूटाकिजेतकींतीन॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥नरकद्वारबिधितीनहैदेतआपकोनास॥कामक्रोधऔरलोभपुनीइनछांडेसुखबास॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥आत्मनासावयाकारण॥द्वारेंअसतीगातीन॥कामक्रोधलोभजाण॥तस्मात्‌हेत्रयटाकीं॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥जावयानरककूपीं॥तीनद्वारेंहींसाक्षेपीं॥हातींलागलियापापी॥बळेंदेतीढकलुनी॥१॥आत्मघातकयास्तव॥आह्मीठेऊंयाचेंनाव॥कांकींनचलेउपाव॥येथेंकोदिसाधनीं॥२॥तरीकामक्रोधलोभ॥तीनद्वारेंहींस्वयंभ॥ज्यांचाभुवनत्रयींक्षोभ॥कांपेअवघाभूगोळ॥३॥तस्मात्‌ह्मणातूंहोसी॥तरीत्यागींयातिघांसी॥मगसुखधमार्गीजासी॥जेसातुकयावैकुंठा॥४॥२१॥ ॥श्लोक॥ ॥एतैर्विमुक्तःकौंतेयतमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः॥आचरत्यात्मनःश्रेयस्ततोयातिपरांगतिम्‌॥२२॥ ॥सम०॥ ॥यातिहींनरकद्वारांपासूनिसुटलानर॥आचरेंआपुलेंश्रेयजायथोरगतिप्रती॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥हींतीनतमद्वारेंयापासुनिमुक्तजोसदांबापा॥सा

धुनिआत्मश्रेयहिअणिपावेमोक्षजाणनिष्पापा॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥तीनद्वारजोनरककेतिनतेछुटेनकोय॥जतनकरेकल्याणकोंतबहिपरमगतिहोय॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥हींअज्ञानाचींतीनद्वारें॥त्यजोनियांजोसत्कर्मआचरे॥तोचिप्राणीपावेनिर्धारें॥कौंतेयापरमगती॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥यांत्रिनरकद्वारा॥पासोनियांधनुर्धरा॥सुटलातोनरवरा॥साधनाच्यापाउठीं॥१॥आत्मश्रेयआचरोनी॥राहेऊसजनीवनीं॥सदासावधानमनीं॥हीतवागेआपुलें॥२॥त्याथोरासथोरगती॥होयजनकादीसंगती॥अथवातुकयापंगती॥प्रसादीकघेलाभु॥३॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥यःशास्त्रविधिमुत्सृज्यवर्ततेकामकारतः॥नससिद्धिमवाप्नोतिनसुखंनपरांगतिम्॥२३॥ ॥सम०॥ ॥जोशास्त्रविधिसोडोनी॥वर्ततोकामतत्पर॥नतोपावेलसिद्धीससुखनाउत्तमागती॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥जोशास्त्रविधानातेंटाकुनपार्थायथेच्छआचरतो॥तोसिद्धीतेंनपवेनसुखीमोक्षींहितोनसंचरतो॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥शास्त्रबिधीछोडकेंकरतक्रियासबकाम॥सिद्धिल

१० हेनहिपरमगतीनहिसुखमेंविश्राम॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥शास्त्रविधीसोडुनी॥जोवर्त्तेइच्छेकरुनी॥तयासुखनाहीह्मणोनी॥परमगतीनसे॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥सत्यशास्त्रार्थविहिन॥विधीवासविसर्जन॥श्रुतिपाठदेलाजुन॥ऐसाजोकांउन्मत्तु॥१॥वागणेतेंस्वेच्छाचार॥जेविंअकाळींजलधर॥कार्यनाशपरीउर॥फोडीदेउनिकिंकाळी॥२॥सिध्दीवनस्पतीकैंची॥शुभाअशुभासुखाची॥नव्हेगोष्टीतिमुखाची॥पडेधर्मदुष्काळु॥३॥उत्तमगतीत्याचीहेगा॥आपणमरेपीडीजगा॥किंवावोणवाआवघा॥तुकाह्मणेदेत्रास॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥ ॥तस्माच्छास्त्रंप्रमाणंतेकार्याकार्यव्यवस्थितौ॥ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमिहार्हसि॥२४॥ ॥सम०॥ ॥तस्मात्प्रमाणसच्छास्त्रकार्याकार्यविचारितां॥शास्त्रविध्युक्तजाणोनीकरायाकर्मयोग्यतूं॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥कार्याकार्यविचारींयास्तवशास्त्रप्रमाणतुजताता॥जाणुनिशास्त्रविधीतेंकर्मकरायासयोग्यहोआतां॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥तोकोंकाजअकाजमेंतोकोंशास्त्रपरमान॥करमनकरतजानिकेंतिन १०

कोबिधिस्कबिधान॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥शास्त्रतेंकारणप्रमाणें॥कार्याका
र्यकरणें॥वेदोक्तजेंवर्तणें॥त्यासीयोग्यतूं॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥तस्मात्उत्त
मसच्छास्त्र॥जैसेंसाळंकारींवस्त्र॥किंवाविष्णुनामेंवल्क॥वैष्णवाचेंसंगलें॥१॥
विचारितांकार्याकार्य॥वंद्यहोयजनींआर्य॥किंवाशिष्यगुरूवर्य॥मायाजेवींता
न्हयां॥२॥शास्त्रेंविधीयुक्तजाणोनी॥वागेजैसाह्रुयपाणी॥कर्मयोग्यतूंअवनीं
होसीसखयाऐकेरे॥३॥तुकाजैसाकांनिष्काम॥जालाजगासविश्राम॥तेवींतु
झागाआराम॥विश्वमनींमानीला॥४॥२४॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयो
गशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेदैवासुरसंपद्विभागयोगोनामषोडशोध्यायः
॥१६॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीषोडशाध्यायनिर्णयीं॥श्रीपार्थ
सारथीकर्ताजोवामनमनोरथी॥१६॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसाबोधकरीविष्णु॥
वासुदेवजोसहिष्णु॥जडजीवजगद्विष्णु॥ऐकेजिष्णुसावधान॥१॥संपदेचा
हासंशाय॥वारूनियांयदुराय॥केलाषोडशींअत्रय॥ज्ञाननभींआवडी॥२
॥परीत्याचीजीवनकळा॥होतीस्वाधीनगोपाळा॥तेहीनराखेवेगळा॥अर्पण

करीकिरिटीसी॥३॥तेंचसत्वाचिंपय॥प्राशिलजेथेंवत्सन्याय॥तेथेंतुकयाप्र
त्यय॥वदेगुरुदासपैं॥४॥१६॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गी
ताटीकायांषोडशोऽध्यायः॥१६॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामनकृत ॥ ॥ पूर्वाध्यायींशास्त्रमुख्यतेंजा
णोनिचवर्ततूं ॥ ह्मणोनिबोलिलाकृष्णायेथेंअर्जुनपूसत ॥१॥ ॥ अभंग ॥ ॥
कुळींसत्कुळींकुळाधी ॥ कुळदेवतकुळग्रधी ॥ नवलदाविलेंकुळसिस्थी ॥ जगआव
घेंकुळस्फरवी ॥१॥ आतांसमदशापोटी ॥ कैसीनाझुकहतवटी ॥ भक्ष्यसाजुककिरीटी
॥ पात्रींदेववोगरी ॥२॥ नेथेंत्रिगुणमक्षिका ॥ वारूनियांस्वादनिका ॥ घेणेंपांडूच्याबा-
ळका ॥ हरिमाउलीच्याकरें ॥३॥ परिसत्कवीपिपिली ॥ तातप्रसादालाधली ॥ आतां
हृत्तिजेलाधली ॥ नेनराहेनिवांत ॥ ४ ॥ तेंचयेकवेळपुढा ॥ विच्यारुनीजनार्दना ॥ घे
तूंकेवळसज्जना ॥ तुकयाठेवोनपाहे ॥ ५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुनउवाच
येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंतेश्रद्धयान्विताः ॥ तेषांनिष्ठातुकाकृष्णास
त्वमाहोरजस्तमः ॥१॥ ॥ सम ॥ ॥ जेंशास्त्रविधिसोडूनीश्रद्धेनें
यजतीस्वयें ॥ त्याचीनिष्ठाकोणकृष्णासत्वकीरजकीतम ॥१॥ ॥ आर्या ॥
शास्त्रविधीतेंनेणुनिलोकाचारेंचभक्तिनेयजिती ॥ त्याचीनिष्ठाकेसीसत्वातेंकीरंजस्त
माभजती ॥ १ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ श्रद्धाबिनजग्यहीकरततजिबेदनकीनीत

॥सत्वरजतमम्मेकथिनकहीकहियेतिनकीरीन॥१॥ ॥ओवी॥ ॥ पार्थह्म
णेकृष्णानाथा॥शास्त्रविधीटाकोनियोगकरितां॥त्याचीनिष्ठाकोणसमर्था॥तेंसांगि
जेमज॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ महाराजराजयांच्या॥सत्तानेमीश्रीमंतांच्या॥
ऐकेप्रभूपंडिताच्या॥ चिद्भुवनाच्याचिज्जोती॥१॥नमस्कारविश्वालया॥ऐसेंपार्थेंस्त
उनियां॥पुसतांजालात्याअन्वया॥बरीदृष्टीन्यासीजे॥२॥ शास्त्रविधीजेसोडोनी॥
यजनश्रद्धेस्त्यायाजनी॥त्याचीनिष्ठाबोलाननी॥सत्वरजींकींतम॥३॥कृष्णागोप
ळगोवळा॥सावळीयागोव्रजरवेळा॥गोपीरमणगोवत्सळा॥गोरसचोरातुकयाच्या॥
॥४॥ ॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥ त्रिविधा
भवतिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा॥सात्विकीराजसीचैवतामसीचेति
तांश्रृणु॥२॥ ॥समः॥ ॥ संस्कारापासूनिश्रद्धाहोतेजीवांसनेत्रिधा
सात्विकीराजसीआणीतामसीतीसआइक॥२॥ ॥आर्या॥ ॥लोका
चारींसुस्त्रावर्ततिदेहींस्वभावजाभक्ती॥सात्विक राजस तामस त्रिविधघडतेंचिऐकबा १
युक्ती॥२॥ ॥ दोहरा॥ ॥ श्रद्धानरककीतिनविधहोतजुसहजस्वभाय॥

सात्विकराजसतामसीकृनयतिनकेपाय॥ २॥ ॥ ओवी ॥ ॥देवह्म
णेगाअर्जुना॥श्रद्धात्रिविधअसेजाणा॥ सात्विकराजसतामससमाना॥ तें आतां
आइके॥२॥ ॥ अभंग॥ ॥ बोलेरुक्मिणीचाकांतु॥ रुक्मवस्त्रविरा
जितु॥ रुक्मांगदीरुक्मवंतु॥रुक्मीयाचामेहुणा॥ १॥ ऐकेकपींद्रकेंतना॥खगें-
द्रध्वजप्रियअर्जुना॥ सुरेंद्रदेवाधिनंदना॥ भजयोगींद्राप्रियतूं॥ २॥ श्रद्धासंस्का
रापासूनी॥ त्रिधाहोतीजीवामनीं॥सात्विकआणिराजसीनी॥ तामसीजेनिस-
री॥३॥ ऐकऐसीयात्रिवीधा॥ वेणीमायाशिरीमुग्धा॥ वरीडागिणेप्रसिद्धा॥
तुकाजडीजडीतें॥४॥ २॥ ॥ श्लोक ॥ सत्वानुरूपासर्वस्यश्रद्धा
भवतिभारत॥श्रद्धामयोऽयंपुरुषोयोयच्छ्रद्धःसएवसः॥३॥ ॥
सम॰॥ ॥ जसेंसत्वतसीश्रद्धा होतेंसर्वांसिभारता॥ज्याचीश्रद्धातेंचिहोतो
जीवश्रद्धायमस्वयें॥३॥ ॥आर्या॥ ॥ सर्वांच्यासत्वरजश्रद्धेचीहीघडे
तसीसोय॥श्रद्धामयहापुरुषश्रध्याजीजासतोचितोहोय॥३॥ ॥ दोहरा॥
परंपराहिजानिकेंश्रद्धाहोतसमान॥ श्रध्यामयपुरुरवहेश्रध्यातातिसमान॥३॥

२

॥ ओवी ॥ ॥ सत्वरूपश्रध्धासर्वांसी ॥ परीज्याचीभक्तीतेपरीयेसी ॥ तोपुरु
षश्रध्धायुक्तज्यादेवांसी ॥ तोतद्रूपहोय ॥ ३॥ ॥ अभंग ॥ जैसेंसत्वतैसीश्रध्
याजीवांसी ॥ कींभक्तीदेवासीनेमीलीगा ॥१॥ होनरेसर्वांयाभारताच्याराया ॥ध
राआधींपांयांबळकटी ॥२॥ ज्याचीश्रद्धातोचीहोतोसव्यसाची ॥ कीळकीनळाची
प्रतिष्ठातें ॥३॥ जीवश्रध्धामयनेमुचीहास्वये ॥ तुकायासीमायमीचजेसा ॥ ४॥ ३

श्लोक ॥ ॥ यजंतेसात्विकादेवान्यक्षरक्षांसिराजसाः ॥ प्रेतान्भू
तगणांश्चान्येयजंतेतामसाजनाः ॥ ४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ देवांयजं
तिसत्वाढ्य यक्षरक्षांसराजस ॥ तामसप्रेतभूतांच्यागणासयजतीजन ॥ ४॥ ॥
आर्या ॥ ॥ सात्विकदेवगणातेंराजसतेयजतियक्षरक्षातें ॥ भूतप्रेतगणातेंइत
रहितामसधरोनिलक्षातें ॥ ४॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देवसेवेसात्विकींराजस
राच्छसयछ॥भूतप्रेतगणतेंजजलनरजूतामसपछ ॥ ४॥ ॥ ओवी ॥ ॥
सात्विकदेवांतेंयजिती॥ राजसयक्षगणांतेंपूजिती ॥ प्रेतभूतांतेंयजिती ॥ तेतामसजा
णावे ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सत्वाढ्यतोदेवाभजेअर्पीभावा ॥ भूपार्थस

चीवासेवाजेसी ॥ १ ॥ राजसतेयक्षाभजतीगारक्षा ॥ गोरससापेक्षाकुर्वाळीगा ॥ २
तामसभूतप्रेतींआयुष्यवेंचीती ॥ सिंदीछायेप्रतीमद्यपीगा ॥ ३ ॥ नेसेंआघोरीते
वेचुनीधनातें ॥ राजीतुकयातेंनकरीती ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अशास्त्र
विहितंघोरंतप्यंतेयेतपोजनाः ॥ दंभाहंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः
४ ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ शास्त्रींनाहींबोलिलेंतेंकरितीघोरजेंतप ॥ दंभेंकामें
अहंकारेंविषयप्रीतिच्याबळें ॥ ४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ करितीघोरतपातेंजनजे
कुंतीसुताअशास्त्रोक्त ॥ दंभाहंकारचितआणिकतेकामरागबळसक्त ॥ ५ ॥ ॥
दोहरा ॥ ॥ अशास्त्रताजेकरेनबेदमतजेहोय ॥ भरेदंभअहंकारसोंकामरागस
बमोय ॥ ५७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अशास्त्रविहितेंघोरें ॥ जोतपकरीअविचारें
अहंदंभेंअपारें ॥ कामक्रोधेंबांधला ॥ ५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ शास्त्रेजेंनसांगेते
थेंरात्रींजागे ॥ भेनावरीआंगेंपुढेंमंत्रु ॥ १ ॥ घोरतपकैसेंजोडीजीवहिंसे ॥ नेणेतीर्थींपा
सेंपर्वकाळु ॥ २ ॥ दंभेकामेंकिंवाअहंकारव्हावा ॥ भल्यावरीदावाचाळऊनी ॥ ३ ॥ वि
शेषप्रीतीच्याबळेंहीमतीच्या ॥ चेष्टातुकयाच्याआरंभीती ॥ ४ ॥ ५ ॥ श्लोक

कर्षयंतःशरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ॥ मांचैवांतःशरीरस्थंतान्विध्यासुर
निश्चयान् ॥ ६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ करितीक्षीणदेहातेंजीवात्माआंतमी
तया ॥ मजही पीडितीमूढत्याचेंआसुरनिश्चय ॥ ६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥
शोषितिनिजपरदेहींभूतग्रामासजाणतूंसुज्ञा ॥ पीडितिहृदयस्थामजत्याअसुरनि
श्चयेमहाआज्ञा ॥ ६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पंचभूतजेदेहमेंतिनकोंबैठकदेत ॥
हियमोमोकोंहनततेअसुरअचेत ॥ ६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ शरीरींपंचभूतें
पीडिती ॥ मलादेहींकष्टहोती ॥ ऐसेजेपुरुषअसती ॥ तेअसुरजाण ॥ ६ ॥
अभंग ॥ ॥ करितीदेहक्षीणहाचिअवगुण ॥ नपाहतीक्षीणउभारिती ॥ १ ॥ आं
तमीजीवात्मापीडितांआक्रंदे ॥ नेणतीगोमदेंमस्तीऐसी ॥ २ ॥ देवोमीसर्वांसमजदेतीत्रा
स ॥ कायत्यामूढांसहसूंरडूं ॥ ३ ॥ असुरहेंचिन्हनिश्चयसांगून ॥ सांगेआनअन्नतु
कयासी ॥ ४ ॥ ६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ आहारस्त्वपिसर्वस्यत्रिविधोभवति
प्रियः ॥ यज्ञस्तपस्तथादानंतेषांभेदमिमांशृणु ॥ ७ ॥ ॥ सम० ॥ आ
तांआहारहीसर्वांत्रिविधप्रियहोतसे ॥ यज्ञहीतपहीदानत्याचेहेभेदआइक ॥ ७ ॥

आर्या ॥ ॥ सर्वांचा आहार त्रिविध प्रिय सत्य हें मनी आण ॥ तप आणि यज्ञ दान
हि यांच्या भेदास ऐकुनी जाण ॥ ७ ॥ ॥ दोहरा ॥ तीन भोति आहार इह सबकों से-
च कहोय ॥ जग्य दान तप भेद यह मोसों सुनतु सोय ॥ ७ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥
सर्व जीवांचा आहार ॥ त्रिविध आवडती प्रकार ॥ यज्ञ तप दान सार ॥ तें तूं आइक
॥ अभंग ॥ ॥ आतां सर्वा गोष्टी माजी घे जे श्रेष्ठी ॥ आहार परमेष्टीने मीत से ॥ १ ॥
त्यासारिखें होन गुण देहो सत ॥ त्रिविध भासत आहार जो ॥ २ ॥ त्रिवर्गो सी प्रीय सांगू
यथान्याय ॥ मग दाऊं प्रत्यय यज्ञाचा गा ॥ ३ ॥ तप आणी दान भेद घे ऐकून ॥ जरी तूं-
सज्ञान तुका ऐसा ॥ ४ ॥ ७ ॥ श्लो० ॥ आयुःसत्वबलारोग्यसुखप्रीतिविव
र्धनाः ॥ रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराः सात्विकप्रियाः ॥ ८ ॥ सम०
करिती बळ आरोग्य सुख प्रीत्यादि वृद्धि जे ॥ स्थिर स्निग्ध रसें युक्त आहार प्रिय सा
त्विकां ॥ ८ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ आयुष्यास बळ सुख हर्ष प्रद करिति रोग संहार ॥ स
स्नेह मनोज्ञ सुखरस आवडती सात्विकांस आहार ॥ ८ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
सुंदर थीर अनिची कनो सात्विक प्रीय आहार ॥ आयु सत्व अंग बल प्रीत बढावन हा-

र ॥८॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सत्वआयुष्यबलआहार ॥ वाढवीसुखप्रीतिविस्तार ॥ गोडआंबटतिखटप्रकार ॥ प्रकारतेहीसांगतों ॥ ८॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आयुष्यासीबरेंसत्वअवतरे ॥ बळआणीबारेंवैराग्यये ॥ १ ॥ सुखप्रीतीलागीस्कधेदेतूंचांगी ॥ स्थिरस्निग्धआंगीरसेंयुक्त ॥ २ ॥ आहारहाप्रियसात्विकांसहोय ॥ गोरसकींप्रियशर्करादी ॥ ३ ॥ गोधूमनांदूळसत्वीमूगदाळ ॥ नूकींशाखाफळनूवीऐसें ॥ ४ ॥ ८ ॥ श्लोक ॥ ॥ कट्वम्ललवणात्युष्णातीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ॥ आहार राजसस्येष्टादुःखशोकामयप्रदाः ॥९ ॥ ॥ सम० ॥ अत्युष्णाक्षारकटुम्लरूक्षतीखटदाहक ॥ आहारराजसांइष्टदुःखशोकव्यथाप्रद ॥ ९ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ दाहकअत्युग्रकटूक्षारतिखटरूक्षजीवघेणारे ॥ आहारराजसांचेरोगप्रददुःखशोकदेणारे ॥ ९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ दाहकरुखोउष्णकटुतिछनखाटेखारा ॥ शोकरोगदुःखदेतहैराजसयहआहार ॥ ९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ कटुआंबटखारटतीक्ष्णतिखटकोरडेंअतिउष्ण ॥ अन्नराजसांचेंजाण ॥ दुःखशोकहोतीतयां ॥ ९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ उष्णेंजीभपोळीक्षारसिंधुउकळी ॥ कटूतेंउगळीउदरस्था ॥ १ ॥ आ

म्लेदं तू हालेश्रुष्कनिर्जीवजाले ॥ आणीवीनभालेंतिरवेंखाय ॥ २ ॥ खातानाकींमुखींधू रउठेकींदुःखीं ॥ सर्वांगासशोरवीचेंनदी ॥ ३ ॥ आहारराजससद्यफळत्यास ॥ शोकभ ययासह्मणेतुका ॥ ४ ॥ ९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यातयामंगतरसंपूति पर्युषितंचयत् ॥ उच्छिष्टमपिचामेध्यंभोजनंतामसप्रियम् ॥ १० ॥ समं० ॥ ॥ सिजोनिलोटलाकाळवाळलेंविटलेंशिळें ॥ उच्छिष्टेंअपवित्रेंतीभो जनेंतामसांप्रिय ॥ १० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ उच्छिष्टअशुचिगतरसशीळेंनीचें जयाशिअतिघाण ॥ आहारतामसांलाआवडतीपांडवाअसेंजाण ॥ १० ॥ ॥ दोह रा ॥ ॥ जाहीरंधेपहरगयोवासोउदवेगबसाय ॥ झूटोअपवित्रजुयेहिभोजन तामसखाय ॥ १० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अमंगळचवीहीन ॥ शिळेंविटलेंतेंजाण ॥ उच्छिष्टअमंगळभोजन ॥ तामसांचें ॥ १० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ सीजुनीलो टलाकाळबहुगेला ॥ उठेपदार्थालाघाणीजेथें ॥ १ ॥ वाळलीकाचरीरसनाअंतरीं ॥ विटलेंपरोपरीफेंसावलें ॥ २ ॥ सीळेंह्मणिजेमांसाव्याघ्रसडवीजैसा ॥ सदन्नाबुरसा वाटेतेंची ॥ ३ ॥ विदारीलेंश्वानेंवत्सबाळकानें ॥ अंतुराहेतेअन्नेंराडीकरी ॥ ४ ॥ अप

वित्रआहारअपवित्रआचार ॥ तामसप्रकारतुकानिंदी ॥ ५ ॥ १० ॥ ॥ श्लो-
क ॥ ॥ अफलाकांक्षिभिर्यज्ञोविधिदृष्टोयइज्यते ॥ यष्टव्यमेवेतिमः
नःसमाधायससात्विकः ॥ ११ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ फळांचीटाकुनीकांक्षा
यजितीविधिदृष्टिनें ॥ यजावेंचिअशायेकाभावेंतोयज्ञसात्विक ॥ ११ ॥ ॥ आर्या
॥ ॥ सात्विकयज्ञफळेच्छाविरहितएकाग्रचित्तसंयुक्त ॥ वेदाज्ञाचियजावेंकरिजे
नोह्मणुनिशास्त्रविध्युक्त ॥ ११ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बिधिबिधानसोंजोकिजि
यें छाडफलनकीआस ॥ समाधानधरिहियमेंसात्विकजज्ञबिलास ॥ ११ ॥ ॥
ओवी ॥ ॥ फळेच्छाटाकुनी ॥ यज्ञकरीभक्तीकरूनी ॥ येकासयेकनिष्ठभजनी
॥ ऐसायज्ञसात्विकांचा ॥ ११ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नाहींफळाकांक्षावृत्तीनिरा
पेक्षा ॥ तुळसीचावृक्षापरीसेवा ॥ १ ॥ विधिडोळयानें यजनीहवनें ॥ बापालेकीमानें-
अलिप्तखें ॥ २ ॥ यजावेंतें अशायेकाजगदीशा ॥ गुरुलेंडुनाशाप्रतीपाळी ॥ ३ ॥ सात्वि
काचायज्ञहाचीभावरूज्ञ ॥ सांगीतलाप्राज्ञह्मणेतुका ॥ ४ ॥ ११ ॥ ॥ श्लोक ॥
अभिसंधायतुफलंदंभार्थमपिचैवयत् ॥ ईज्यतेभरतश्रेष्ठतंयज्ञंविद्धि

राजसम् ॥१२॥ ॥सम॰॥फळांच्याअनुसंधानेंदंभार्थअथवाथजी ॥यज्ञतो भरतश्रेष्ठाजाणकेवळराजस॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥इच्छाधरुनिफळाची करिजेतोत्यांतदंभहीअसतो॥भारतकुलावतंसाकोंनेथाजाणयज्ञराजसतो॥१२॥ दोहरा॥ ॥करिकेफलकीकामनाऔरदंभकेभाय॥ऐसेजोजग्यहीकरेसोहेराज सदाय॥१२ ॥ओवी॥ ॥दंभेंकर्मजेंकरीमनें॥फळइच्छातेणें॥भरत श्रेष्ठाऐसेंभजणें॥तेंकर्मराजसजाणावें॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥अभिळा-सफळीच्युतवृक्षामाळी॥पाळीतकर्दळीतेंवीयज्ञ॥१॥दंभार्थचोहटीदावीतुकोल्हाटी॥यज्ञींहाटवटीतयामानें॥२॥भरतश्रेष्ठायज्ञराजसाचेंचिन्ह॥घ्यावेंवोळखून केवळगा॥३॥तुकयासीअर्थकळलाराजस्वार्थ॥प्रपंचपरमार्थचाळीतसे॥४॥१२ श्लोक॥ ॥विधिहीनमसृष्टान्नंमंत्रहीनमदक्षिणम्॥श्रद्धाविर-हितंयज्ञंतामसंपरिचक्षते॥ ॥१३॥ ॥सम॰॥ ॥हीनजोविधिमंत्रेंहींअन्नशांतिनदक्षिणा॥श्रद्धारहितजोयज्ञतोतामसबोलिजे॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥श्रद्धामंत्रविधीहिनज्यातहिदक्षिणानसेअन्न॥पार्थासर्वज्ञमुनीताम-

सहायज्ञबोलतीभिन्न ॥ १३ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ बिनअन्नबिनदछनाबिनामंत्रबि
६ धिहीन ॥ बिनश्रद्धाजग्यहिकरेसोतामसहेलीन ॥ १३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ वेद-
शास्त्रविरहित्त ॥ श्रद्धानाहींआणिकरित्त ॥ मंत्रहीनदक्षिणारहित ॥ तोतामसयज्ञ
बोलिजे ॥ १३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नाहींविधीनाहींमंत्रुपुरापाही ॥ अन्नशांतीवे
हीस्फनाटगा १ ॥ दक्षिणातेकैसीदक्षिणादिसेसी ॥ दावीआणितेसीयमरूपा ॥ २ ॥ श्र
द्धाउदरींनसेउगेभलत्यामीसें ॥ लोकींसांगतसेसत्कारूनी ॥ ३ ॥ तामसयजनजा
णसीसज्ञान ॥ आतांसत्वचिन्हदावीतुका ॥ १३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ देवद्वि-
जगुरुप्राज्ञपूजनंशौचमार्जवम् ॥ ब्रह्मचर्यमहिंसाचशारीरंतपउच्य
ते ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ देवद्विजगुरुज्ञानीपूजाशुद्धिअवक्रता ॥ ब्रह्म
चर्यअहिंसाहेशारीरतपबोलिजे ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ देवप्राज्ञद्विजगुरु
पूजनतेंब्रह्मचर्यआहिंसा ॥ शौचार्जवसहह्मणतीशारीरतपेंनहोयनरहिंसा ॥ १४
दोहरा ॥ ॥ ग्यानीगुरुद्विजदेवकोंपूजनेशुचिमृदुहोय ॥ ब्रह्मचर्यहिंसातजेन ६
पसीहेरुरवीहोय ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ देवगुरुब्राह्मण ॥ तयाचेभक्तिसह

पूजन ॥ ब्रह्मचर्यअहिंसाजाण ॥ तेंतपशरीराचें ॥ १४ ॥ ॥अभंग ॥ ॥
देवद्विजगुरुभजेयेकभावें ॥ भिन्नत्याच्यानभावेंनजालाजो ॥ १ ॥ माज्ञापरीयसापू
जनींधीवसा ॥ शुद्धिवंतकैसाअवक्रतें ॥ २ ॥ ब्रह्मचर्यखरेंस्त्रीकडेनामोहर ॥ अहिं
सकसारेंकर्मजाळ ॥ ३ ॥ हेंचिदेहतपजाणावें अर्जुना ॥ वाचीकाच्यागुणावर्णी-
तुका ॥ ४ ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यंप्रियहि-
तंचयत् ॥ स्वाध्यायाभ्यसनंचैववाङ्मयंतपउच्यते ॥ १५ ॥ ॥ स
म० ॥ ॥ नेदीक्लेशअसेंवाक्यसत्यहीप्रियहीहित ॥ वेदवेदार्थअभ्यासवाचेचें-
तपबोलिजे ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अक्लेशकरकवचनजें स्वाध्यायाच्यास-
दैवअभ्यास ॥ सत्यप्रियहितह्मणतीवाङ्मयतपहेंचिविदितअभ्यास ॥ १५ ॥ दो
हरा ॥ ॥ भयनकरेंजोप्रियवचनहितकारीसंतभाय ॥ करेवेदअभ्यासपुनी
वाचकतपयाभाय ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ परापवादहीनबोले ॥ सत्यप्रि
यहितबोलिलें ॥ वेदपठणींमंत्रींअथिले ॥ तेंतपवाचिकगापार्था १५ ॥ ॥ अ
भंग ॥ ॥ नेदीकष्टश्रोत्याऐसेंजें बोलणें ॥ प्रेमपाल्हावणेंसाधुवह्री ॥ १ ॥ परी

नेगासत्यप्रियपराहीत ॥ कींवेदवेदांतपाह्मणेंगा ॥ २ ॥ नित्यपाठकरीसिकावेंह्व्यास ॥ जनह्मणतीव्यासअवतरला ॥ ३ ॥ वाचेंचेंहेंतपजाणावेंबिभत्स ॥ मनाचेंहीइच्छु तुकापुसे ॥ ४ ॥ १५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मनःप्रसादःसौम्यत्वंमौनमात्म विनिग्रहः ॥ भावसंशुद्धिरित्येतत्तपोमानसउच्यते ॥ १६ ॥ ॥ सम० मनप्रसन्नतामौनसौम्यत्वमननिग्रह ॥ चित्तींनिष्कामताऐसेंबोलिजेतपमानस ॥ आर्या ॥ ॥ चित्तप्रसन्नमौनहिमननिग्रहआणिभावसंशुद्धी ॥ सौम्यत्व हियापरिहेंमानसतपबोलतीमहाबुद्धी ॥ १६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मनप्रसा दजुसौम्यतामृदुबिंद्रिनिग्रहमौन ॥ भावशुद्धयोकहतहोंमानसतपसीनोन ॥ १६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मननिश्चळकरीशांत ॥ कांहींनबोलेअसत्य ॥ आत्म-शुद्धनिश्चित ॥ तपहेंमानसाचें ॥ १६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मनप्रसन्नतामौ नीध्यानीवागे ॥ सौम्यत्वेंनपांगेंचांचल्यतें ॥ १ ॥ निग्रहमनाचाचित्तांतनिष्काम ॥ सदास्मरेरामकृष्णाहरी ॥ २ ॥ मानसहेंतपजाणावेंफाल्गुना ॥ आतांसत्वगुणाऐ कतुकीं ॥ ३ ॥ १६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ श्रद्धयापरयातप्तंतपस्तत्त्रिविधं

नरैः॥ अफलाकांक्षिभिर्युक्तैः सात्त्विकंपरिचक्षते॥ १७॥ ॥सम०॥
केलेंजेंपरमश्रद्धेंकरूनितपलेंत्रिधा॥विनाफळेच्छाजेंयुक्ततपसात्विकबोलिजे॥१७
आर्या॥ ॥ परमश्रद्धेंकरुनीयात्रिविधतपेंमनोजयींनरजे॥त्यजुनिफळेच्छा
तपतीसात्विकतपजाणमिश्रितेंनरजें॥१७॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ श्रद्धासोंजोन
रतपकरेसोहैतीनोभात॥ फलइच्छाछोडकरेसोहिसात्विकहोन १७ ॥ ओवी
जेंकरणेंतेंश्रद्धेसहित॥ नरतपत्रिविधकरीत॥ तेंसात्विकह्मणत॥ तपसात्विकांचें
जाणपां॥१७॥ ॥ अभंग॥ ॥ महाश्रद्धेंकेलेंजेकांआराधन॥ त्रिधातेंकरून
नपालागी॥१॥ फळेच्छावांचूनीनिष्ठायुक्तवाल्हा॥जेवींबैसवीलानारदानें॥२॥
अथवावामदेवकपिलदत्तात्रेय॥त्यांच्यापडेपायनिष्कामत्वें॥सात्वीकहेंतपऐकावेंरे
कृष्णा॥राजसांचीतृष्णावर्णीतुका॥१७॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥सत्कारमा
नपूजार्थंतपोदंभेनचैवयत्॥ क्रियतेतदिहप्रोक्तंराजसंचमेलंध्रुवम्॥
१८॥ ॥सम०॥ ॥सन्मानपूजाश्लाघार्थआणिदंभेंकरूनिही॥करितीराजस
तपें तें चंचळअशाश्वत॥१८॥ ॥ आर्या॥ ॥ सत्कारमानपूजायास्तवज्यांचा

असेसमारंभ॥ ह्मणतीचंचलअध्रुवराजसतपहेंजयामधेंदंभ॥ १८॥ ॥दोहरा॥ ॥पूजाआदरमानसोंऔरदंभकेकाज॥ सोतपराजसकरेतहेंचंचलछनिकसमाज॥ १८॥ ॥ओवी॥ ॥सन्मानपूजाकरूनी॥दुर्भर्छनादंभेंकरूनी॥ हेराजसगुणजाणोनी॥अशाश्वतचंचळ॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥सन्मानवादावापूजाघेणेंलोकीं॥मानीबुद्धीसाकीउघडीना॥१॥ श्लाघ्येंधरीपडपआणींदंभभारीराजसअवधारीतपतेंगा॥२॥ चित्रींगंगाजळजवळीकनित्य॥ आदर्शीअसत्यधनजैसें॥३॥ चंचळअशाश्वतपार्थिवाजाणावें॥आतांनमाध्यावेंतुकात्याज्य॥१८॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥मूढग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः॥ परस्योत्सादनार्थवातत्तामसमुदाहृतम्॥१९॥ ॥सम०॥ ॥मूढलआग्रहेंस्वात्मपीडेनेंकरितीतप॥ शत्रूच्छादनकामेवाह्मणावेंव्यासतामस॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥मोहेंदुराग्रहेंजेंकरिजेंतेंइच्छुनीचपरघात॥ अपुल्यानेंपीडीजेंतामसतपह्मणतिदअधःपात॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥देहकोंदुःखदेमूढहेहटसोंजोतपहोय॥ परकोंकष्टदिखावहितामसतपयहिजोय॥ १९॥ ॥ओवी॥ ॥मूढ

त्वजाला अंगिकारी ॥ आणि पीडारूप तप करी ॥ दुसरीयासि धिःकारी ॥ तामस तप जा
णगा ॥१९ ॥ अभंग ॥ ॥ मूढत्वें आग्रहें स्वात्मया पीडूनी ॥ स्वमांसरक्तानी
देती बळी ॥ १ किंबा उगे करी मनस्वी उपास ॥ इंद्रियतापास चढवीत पें ॥ २ ॥ ते शत्रू मा
रावे उच्चाटण व्हावें ॥ काम पूरवावे इच्छे जोगें ॥ ३ ॥ तें तामस गा पार्था तप त्वां जाणावें ॥
आतां सत्वा भावें गाय तुका ॥ ४ ॥ १९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ दातव्यमिति य-
द्दानं दीयतेऽनुपकारिणे ॥ देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्विकं स्मृतम् ॥ २०
सम॰ ॥ ॥ देणें विहित या भावें दें विना उपकारिं जो ॥ देशीं काळीं हि पात्रीं हीं दान सा-
त्विक बोलिजे ॥ २० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ द्यावें ह्मणउनि दीजे प्रत्युपकारार्थ हें न क
रिजे तें ॥ देशीं काळीं पात्रीं सात्विक हें दान ह्मणति मुनि जेते ॥ २० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
दान देउ पकार बिन पात्र बिप्र कूं देख ॥ देस काल कों जानि के सात्विक दान बिसेख ॥ २० ॥ ॥
ओवी ॥ ॥ यथाशक्ति दान देणें ॥ पात्रापात्र विचार करणें ॥ उपकाकाराविण देणें
सात्विक दान बोलिजे ॥ २० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ देणें विहीन कीं य या भावे पा
र्था ॥ न दावी सर्वथा उपकार जो ॥ १ ॥ अंगास छेदवी झीजवी चंदन ॥ हरासलेपन जैसें

त्याचें ॥ २ ॥ पडे पूर्णाहूती महायज्ञीजैसी ॥ पात्रकाळदेशीसत्वदान ॥ ३ ॥ तुकाह्म
९ णेऐकारजोगुणकैसा ॥ चोरमानींजैसाधनाढ्यासीं ॥ ४ ॥ २० ॥ ॥ श्लोक ॥
यत्तुप्रत्युपकारार्थं फलमुद्दिश्यवापुनः ॥ दीयतेचपरिक्लिष्टं तद्राजससमु
दाहृतम् ॥ २१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ जेकांप्रत्युपकारार्थअथवाफलइच्छुनी ॥
अथवाकष्टमानूनीदेणेंतेंदानराजस ॥ २१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ प्रत्युपकारा
साठींफळइच्छेनेंहिचित्तखेदानें ॥ जेंजाणदेइजेतेंराजसऐसेंचह्मणतितीदानें ॥ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ कींजेजोउपकारकोंफलकीआसामान ॥ दीजेजोअतिकष्टसों-
राजसताहीमान ॥ २१ ॥ ॥ ओंवी ॥ ॥ सेवाकरउनदानकरी ॥ फळइच्छू-
निकर्मकरी ॥ कष्टमानूनियांअंतरीं ॥ देणेंदानराजस ॥ २१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
प्रत्युपकारार्थजोकांसावधान ॥ पक्षासीप्रधानआमंत्रिजो ॥ १ ॥ सोयन्याआग्रहआहे
रीतेंहष्टी ॥ फळापेक्षापोटींवाहेनैसी ॥ २ ॥ देणेंघडेजरीयद्यपीनिष्काम ॥ तेव्हांवाटे-
मामलूदकेली ॥ ३ ॥ दानराजसाचेंऐसेंनिरोपीलें ॥ आतांतुकांआलेतमांधगा ॥ ४ ॥
[illegible] ॥ श्लोक ॥ अदेशकालेयद्दानमपात्रेभ्यश्चदीयते ॥ असत्कृतमव
ज्ञातं [illegible] ॥

ज्ञानंतत्तामससमुदाहृतम् ॥ २२ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कुश्चिळादेशकाळींहीदा नदेणेंअपात्रिहीं ॥ असन्मानेहेळनेनेंतेंतोंतामसबोलिजे ॥ २२ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ देशींकाळींपात्रींनदेइजेतेनजांतसत्कार ॥ तामसतेंदानह्मणतिकरिजेतेंजेंकरोनि धिक्कार ॥ २२ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ देशकालजानेनहिपात्रदेखनहिदेय ॥ बिनामानदुर्बचसोंतामसदानजुहोय ॥ २२ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अदेशीअकाळींकरी ॥ भलतियासभजेजरी ॥ ज्ञाननेणतांसत्कारी ॥ तेंदानगातामस ॥ २२ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ दानधर्मतमीनसेसंस्कारू ॥ घडेतरीघोरूमार्गऐका ॥ १ ॥ कुत्सितात्या देशींकाळअवकाळेसी ॥ वांतीभूनीजैसीमिळूंआली ॥ २ ॥ आतांतेंअपात्रकेसेंतरीएक ॥ नित्याचेपाईकभाटापरी ॥ ३ ॥ लाताबुक्यावरीजैसीबोळवण ॥ तैसेंदानपुण्यअमंगळ ॥ ४ ॥ तामसवर्णिलाआतांश्रुतीपंथ ॥ ऐकावेंसमर्थतुकाह्मणे ॥ ५ ॥ २२ ॥ श्लोक ॥ ॥ ओंतत्सदितिनिर्देशोब्रह्मणस्त्रिविधःस्मृतः ॥ ब्राह्मणास्तेनवेदाश्चयज्ञाश्चविहिताःपुराः ॥ २३ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ ओंतत्सत्त्रिपदेंब्रह्मबोलिलेंलक्षणत्रय ॥ तेणेंपूर्वीविप्रवेदयज्ञादिविधिबोलिजे ॥ २३ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ ओंत

अ० १७

त्सत्रिपदांनीं ब्रह्मानें नाव बोलिजे त्रिविध ॥ तेणें पूर्वीं केलें देव द्विज यज्ञ सर्व हें विविध ॥ २३ ॥ दोहरा ॥ ॥ ओंतत्सत् ब्रह्मके नाम तिनके तीन प्रकार ॥ बिप्र बेद ओर जग्य तीन कीन्हे पहिले चार ॥ २३ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ओंतत्सदिति विचारणें ॥ यज्ञदानतपकरणें ॥ हीं ब्रह्मवादीयांची रवुण ॥ जाणणें हेची ॥ २३ ॥ ॥ अभंग ॥ ओंतत्सत्रिपदें ब्रह्म तें बोलिलें ॥ अवर्णासी केलें नामरूप ॥ १ ॥ त्रिविधलक्षणें मानसीं वोळखे ॥ शशी पूर्ण देखे शरदीं जेंवी ॥ २ ॥ तेणें गा पार्थिवा पूर्वीं विप्र वेद ॥ यज्ञादि विविध बोलियले ॥ ३ ॥ तुकयाच्या दयें प्राप्त गुरुदास ॥ पुरला धिंवसा तेणें त्याचा ॥ ४ ॥ २४ ॥ ॥ श्लोक ॥ तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः ॥ प्रवर्त्तंते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम् ॥ २४ ॥ सम० ॥ ॥ ह्मणोनि ओं ह्मणुनियां यज्ञदानतपःक्रिया ॥ वेद वेत्याचिया नित्य विधिप्रोक्ता प्रवर्त्तती ॥ २४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ यास्तव ओमिति ऐसें उच्चारुनि जाण वेदवेत्यांच्या ॥ वर्त्तति यथाविधीनें तप दान मख क्रिया सदा त्यांच्या ॥ २४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ क्रिया जग्य ओर दान तप करि पहिले ओंकार ॥ बेद बंनयह कहत बिधि बिधान बिस्तार ॥ २४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ ओंतत्सदि-

नि उच्चारण ॥ हें ब्रह्म याचें बोलणें ॥ येणें करी वेद यज्ञ ॥ ब्रह्म निर्माण झालें पाहीं ॥
॥ ॥ अभंग ॥ ॥ ह्मणोनि ओंकार यज्ञ दान तप क्रिये चें स्वरूप वोळखवती ॥
१॥ वेदवेत्यांची यानित्याची या विधी ॥ प्रोक्त यथा सिद्धी प्रवर्त्तती ॥ २॥ मग जेंसा-
धन विनियोगें चांग ॥ सौंदर्याचें अंग अळंकार ॥ ३॥ मुखीं ब्रह्मनाम ज्ञातीं सत्व कर्म
विनियोगें वर्म दावी तुका ॥ ४॥ २४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तदित्यनभिसंधा
य फलं यज्ञतपः क्रियाः ॥ दानक्रियाश्च विविधाः क्रियंते मोक्षकांक्ष
भिः ॥ २५॥ ॥ सम० ॥ ॥ तो कुंभ ह्मणतां माती कर्म ही ब्रह्म तसदें ॥ मो
क्षार्थ यज्ञ दानादि निष्काम करिती असें ॥ २५॥ ॥ आर्या ॥ ॥ तदिति उच्चा
रुनियां फलसंधान हि मनीं न लक्षूनी ॥ करिजे ते हि सदा हें तप दान मख क्रिया सुमु
क्षूनी ॥ २५॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ तब यह कहि ये करत हे क्रिया जग्य तप दान ॥
फलअभिलाख छांडि के चाह सुगत निदान ॥ २५॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मृत्तिका-
ह्मणतां कुंभ जाण ॥ कर्म ब्रह्म हें अनुमान ॥ मोक्षार्थी करिती यज्ञ तप दान ॥ निः-
काम मनानें ॥ २५॥ ॥ अभंग ॥ ॥ तो घट ह्मणतां मृत्तिका जाणावे ॥ भू

षणींआघवेंभांगारगा॥१॥ तसदींज्ञानजेंहोयकर्मब्रह्म॥बुझेगूढवर्मचतुराब्धि॥२॥
यज्ञदानसारेमोक्षार्थीचजाण॥निःकामतेंपूर्णकिजेतिहीं॥३॥ऐसेंजाणोनियांछे
दीसंशयास॥वधीकौरवांसतुकाह्मणे॥४॥ २५॥ ॥श्लोक॥ ॥सद्भावे
साधुभावेचसदित्येतत्प्रयुज्यते॥प्रशस्तेकर्मणितथासच्छब्दःपार्थयु
ज्यते॥ २६॥ ॥सम०॥ ॥ सत्यत्वींआणिसाधुत्वींवर्ततेंसत् शब्दत्यामधें
निःकामकर्मीसाधुत्वेंपार्थासच्छब्दयोजतो॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥सद्भावेंसा
धूंही पार्थासदितिप्रयोगहाहोतो॥तैसाप्रशस्तकर्मीसच्छब्दचियोजिजेतआहोतो
२६॥दोहरा॥ ॥साधुभावसतभावसोंसतकोंकरतउच्चार॥औरभलेपुनि
करममेंसतकोगावतसार॥ २६॥ ॥ओवी॥ ॥भक्तिआणिसद्भाव॥तेथें
सत्कर्मीतोचिस्वभाव॥तोचिविचारितांठाव॥सच्छब्दतोची॥२६॥ ॥अभं
ग॥ ॥सत्यपणीतेंचसाधूसाचपणीं॥गोप्याचीकरणीप्रगटली॥१॥सच्छब्दें
त्यांतहीवर्त्तेधनंजया॥कर्मकरूनीयांअलिप्तता॥२॥ निःकामजेंकर्मीसाधुत्वींस्मा
रता॥सच्छब्देंयोजितांयेथेंहोई॥३॥मगतुजबाधनलगेगोत्रहत्या॥तुकाह्मणेसत्य

शास्त्रांचीये॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥ यज्ञेतपसिदानेचस्थितिःसदिति चोच्यते॥कर्मचैवतदर्थीयंसदित्येवाभिधीयते॥२७॥सम०॥ ॥स- च्छब्देंसाधुतेंहीजेयज्ञींदानींतपींस्थिती॥सच्छब्दार्थेंब्रह्मरूपतेंसत्यात्मककर्मसत् २७॥ ॥आर्या॥ ॥ यज्ञींतपींहिदानींजेस्थितिसदितिह्मणतिबापाहा॥ब्रह्मा र्थकर्महेंजेंवदतीसच्छब्दयासबापाहा॥२७॥ ॥दोहरा॥जग्यदानतपकीजुथी तनाहिकहतहैंज्ञाम॥जाकेजेकरमहेंताकोनिबिसराम॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥ ह्मणूनियज्ञदानतपस्थिती॥तोसच्छब्दबोलती॥येणेंगुणेंजेकरिती॥सत्यात्मक सत्यकर्म॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥सत्याशब्देंसाधूतेंहीजालेसिद्ध॥नलगेकर्म- बाधब्रह्मत्वांत॥१॥स्थितित्याचीस्फज्ञायज्ञींदानींतपीं॥तोतंवचिद्रूपींतच्छब्दार्थ ॥२॥नच्छब्दार्थब्रह्मसत्‌ऐसेंबोलीजे॥कदानउरीजेमहामौन॥३॥मौनतेंहीगेलें आटलेंजीवपण॥शिवसाक्षरवूणह्मणेतुका॥४॥२७॥ श्लोक॥ अश्रद्धया हुतंदत्तंतपस्तप्तंकृतंचयत्॥ असदित्युच्यतेपार्थनचतत्प्रेत्यनोइह॥ २८॥ ॥सम०॥ ॥अश्रद्धेनेंहोमदानतपहीआणिजेंघडे॥असत्‌असाध्य

बोलावें जितामेल्यांनिरर्थक २८॥ ॥ आर्या॥ अश्रद्धेनें केलेंत पिजेलेंहोमिलें
दिल्हें लोकीं॥जेंहें असद्दतिबाउपयोगीतेंनइहपरलोकीं॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥श्र
द्धाबिनहोमद्विजजतदेतजुसबेअकाज॥अर्जुनसोइहअसतहैयहलोकनहिसाज
२८॥ ॥ओंवी॥ ॥दानहोमअश्रद्धेनें॥तपहवनकींकरणें॥असत्साधुनेणें॥मे
ल्याजितांनिरर्थक॥ २८॥ ॥अभंग॥ परीकेलेंहोमसंभ्रमदानाचा॥जरींकांश्र
द्धेचालेशकनाहीं॥१॥ तपादीसाधनेंकेलींलोकेषणा॥व्यर्थमूर्खेंवसीणाआदरीलें॥२
प्रेतासभूषणेंलग्ननपुंसका॥विध्वंसनेदकाश्रृंगारुगा॥३॥असन्तेअसाधूजी-
तअथवामेले॥ तुकयासुकलेयहपरी॥४॥२८॥ इतिश्रीमद्भगवद्गी॰श्रद्धात्र
यविभागयोगोनामसप्तदशोऽध्यायः॥१७॥ ॥वामनकृत॥ ॥इतिटी
कासमश्लोकीअध्यायींसतराविया॥श्रीपार्थसारथीकर्ताजोवामनमनोरथी॥१७
अभंग॥ ॥ऐसागीतागर्भसत्रावाप्रसंग॥जालायेथेंसांगहरीकृपें १॥ज्यां
नगुणभागसेवटींअध्यात्मा॥बोलीलाभक्तात्मापार्थीवांसी॥२॥आतांकळसाध्याय १२
बोलेपरीणामीं॥योगीयाविश्रामीघडेतुकीं॥३॥२८॥१७॥ ॥इतिगी॰सप्तदशः१७

श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामन॥ ॥ओंतत्सत्‌याति हिपदींब्रह्मीचेंलक्षण
त्रय॥बोलोनिपूर्वअध्यायींकर्मयोगींचयोजिलें॥१॥त्यांकलापार्थएथेंकींश्रवणें
ब्रह्मलक्षणें॥कळावेंश्रवणेंआधीश्रुतिसन्यासबोलती॥२॥यज्ञादितेंगृहस्थासी
बोलिलेंनयतीसहें॥गृहस्थासिकसेंतेव्हांकर्मींब्रह्मत्वआकळे॥३॥यालागिपंच
मींषष्ठींअध्यायींकर्मयोगजो॥निःकामईश्वरोद्देशेंतोचिसंन्यासबोलिला॥४॥सं
न्यस्यश्रवणंकुर्यात्‌ह्मणुनिश्रुतिबोलते॥तेव्हांतोहाचिसंन्यासनव्हेआश्रमरूपतो
॥५॥जरीआश्रमसन्यासेंश्रवणालागियोग्यता॥तरीयाश्रवणायोग्यकसाजालों
गृहस्थमी॥६॥आतांजन्मांतरीहोतोंमीसन्यासीह्मणोंजरीं॥ सन्यस्यश्रवणंकुर्या
त्‌याश्रुतीसविरुद्धतें॥७॥द्विजत्वपाउनीवेदह्मणावेंह्मणतीश्रुती॥द्विजत्वजन्मां
तरिचेंनयेकल्पूंतयेस्थळीं॥८॥बैसोनिनिद्राकरवीयावाक्येंसमयांतरीं॥होना
जरीबैसलाहाउभ्यानेचनिजोंनये॥९॥ सन्यस्ययाश्रुतिपदें सन्यासाश्रवणाम
धें॥काळाचेंव्यवधानत्वसर्वथाबोलतांनये॥१०॥ संन्यासंश्रवणंकुर्यात्‌असेंश्रु
तिनबोलति॥सन्यासंश्रवणंकुर्यात्‌ह्मणूनिह्मणतीजरीं॥११॥तरिसन्यस्तशब्दा

थेंपूर्वसन्यासयोजना॥सन्यस्ययापदें तोही कल्पनानाकधींघडे॥१२॥हाअर्थ
१ अर्जुनमनींविचारीआणिआपणा॥विनाआश्रमसन्यासजालें श्रवणतों खरे॥१३
॥ऐसेंचियाज्ञवल्क्यादिगृहस्थजनकादिका॥यालागिंजोकर्मयोगतोचिसन्यास
निश्चित॥१४॥आतांमोक्षप्रधानांगएकत्यागह्मणेश्रुती॥त्यागेनैकेनह्मणुनीतरि
तोत्यागकोणता॥१५॥न्यासत्यागासिह्मणतीत्यागेंसन्यासबोलिजे॥तरिसन्या
सनसतांमुक्तहेजनकादिक॥१६॥आतांयात्यागशब्दें जोकर्मयोगजगद्गुरू॥स
न्यासलेंबोलताहेतोचित्यागह्मणोंजरीं॥१७॥नकर्मणानप्रजयाह्मणोनिश्रुतिते
चिकीं॥बोलतेत्यागमात्रेंजेमोक्षातेंश्रुतिबोलते॥१८॥तरीसन्यासतोकैसाआण
खीत्यागतोकसा॥पुसोंयाआदिगुरूलाह्मणतांयेथशंकला॥१९॥कींसन्यासद्वि
विधहात्यागहीबहुतापरी॥तरियादोहिंचेंतत्वकायतेंचिपुसोंह्मणे॥२०॥पुसे
रुअर्जुनअसेंबोलेलश्रीजगद्गुरू॥कर्मयोगींचदावीलसन्यासत्यागदोनिही॥
२१॥काम्यकर्मत्यागत्यांतसन्यासलेंनिरूपिलं॥त्यागनिःकामकर्मेंजीत्यांचेंहीफ १
ळटाकणें॥२२॥नकर्मणाह्मणउनीश्रुतिकाम्येंनिषेधुनी॥त्यागेंज्यामोक्षवदतेत्या ३१०

गतोकर्मयोगचि ॥२३॥ तोचिसन्यासपरिहाअर्थनेणोनिअर्जुन ॥पुसतोह्म
णुनीकृष्णअर्थहाचिनिरूपिला ॥२४॥ निःकामकर्मीहाबंधपितृलोकवदेश्रुति॥
यालागितोकर्मयोगकर्मेजींईश्वरार्पित॥२५॥ यालागीत्यागशब्दार्थईश्वरार्पि
तकर्मकीं॥ नकरीबद्धउगलात्यागजोत्यागतोनव्हे॥२६॥ यालागींकाम्यकर्मा
चात्यागसन्यासवर्णुनी॥मागुतीसर्वकर्माचाफलत्यागहिवर्णिला॥२७॥ अ
न्यथाकाम्यकर्माचात्यागबोलोनिमागुती॥सर्वकर्मफलत्यागकांबोलेलजग
द्गुरु॥२८॥ साधकांकीं नित्यकर्मस्वयेंनिर्फळजेधवां॥आतांजीलौकिकेंकर्मे
तफलत्यागबोलिला॥२९॥ ह्मणावेंतरिनित्याचात्यागतोबोलिलानसे॥काम्य
त्यागेंनित्यकर्मकरावेंहेंचि बोलिलें ॥३०॥ नित्यकर्मेतरीबद्धपितृलोकवदेश्रु
ति॥बद्धकेंनित्यकर्मेहीबद्धकेंलौकिकेंजसीं॥३१॥ बद्धकेंनव्हतीकर्मेदोन्हीही
ईश्वरार्पितें॥ सर्वकर्मफलत्यागेंदोहींचेंफळदाकणें॥३२॥ ह्मणनोयाचभावें
कींकरावींईश्वरार्पितें॥करूनिनित्यकर्मेहीनकरीईश्वरार्पण॥ ३३॥ बद्धकेंहोनि
लतिहींनचुकेवस्तुचागुण॥नलगेमजलामृत्युह्मणेतरिमरेविषें ॥३४॥ सं

धानकळतांसेवीनरितोअजरामर॥ नरिहेंशक्तिवैद्याचीकींवैद्यबचनागही
॥३५॥करीरसायणतसाकर्मदेज्ञानईश्वर॥ यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्रलोकोयं
कर्मबंधनाः॥३६॥अध्यायातीस्याामाजीयाश्लोकींहाचिनिर्णय॥३६॥ स
र्वकर्मफलत्यागह्मणिजेकर्मनित्यजें॥आणिलौकिकतेंसर्वकरावेंईश्वरार्पण
॥३७॥येस्थळींयाचिभावेंहासर्वशब्दप्रयोगहि॥उगाकर्मफलत्यागयेन्ह
वींएथबोलता॥३८॥जोग्रंथवामनमुखेंकर्मतत्वह्मणोनियां॥रचिलाहरि
नेंतेथेंहानिर्णयअसापहा॥३९॥प्रश्नआतांअर्जुनाचाटीकाबोलेलयेथुनी
॥तेथूनियांसमश्लोकीसंगतीश्लोकहेपृथक्॥४०॥ ॥अभंग॥
॥अहोऐकीयेलेबोल॥आलापार्थाअंगींडोल॥१॥आतांशेवटींअठरावा॥
जाणोनिपुसेवासुदेवा॥२॥येथुनिगीतादेवीपूजा॥जालीवाचावीदवोजा
॥३॥तुकयासमहाआनंद॥सांगेश्रोतयांगोविंद॥४॥ ॥श्लोक॥
॥अर्जुनउवाच॥ ॥सन्यासस्यमहाबाहोतत्वमिच्छामिवेदितुम्॥
त्यागस्यचहृषीकेशपृथक्केशिनिषूदन॥१॥ ॥समः॥ ॥सन्या

साचेंमहाबाहोजाणोंमीतत्वइच्छितों॥त्यागाचेंहीहृषीकेशावेगळेंकेशिसूदना॥१॥

॥आर्या॥ ॥सन्यासाचेंआणित्यागाचेंतत्वहीमहाबाहो॥जाणोंइच्छितसेंमीसांगनिराळेंकरोनिमजबाहो॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥त्यागतत्वजानोंचाहतकहियेंजुभगवान्॥तत्वऔरसन्यासकोंन्यारोकरोबखान॥१॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेनारायणा॥मीइच्छितोंतत्वलक्षणा॥त्यागआणिसन्यासहींकवणा॥वेगळेंकरोनिसांगमज॥१॥ ॥अभंग॥ ॥विनविलाविनयभावें॥प्राणगोपींचागोरवें॥१॥ह्मणेअर्जुनसंन्यास॥महाबाहोनेदीत्रास॥२॥अहोतत्वतेंस्मरतें॥जाणेअजअव्ययातें॥३॥त्यागाचेंहीहृषीकेशा॥केविनबोलसीकेसा॥४॥माझ्यावरूनतुकयाचे॥देहजंतुउद्धरायाचे॥५॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥काम्यानांकर्मणांन्यासंसन्यासंकवयोविदुः॥सर्वकर्मफलत्यागंप्राहुस्त्यागंविचक्षणाः॥२॥ ॥सम॰॥ ॥ज्ञानीतोंकाम्यकर्माचात्यागसन्यासबोलती॥सर्वकर्मफलत्यागत्यागतोईश्वरार्पणें॥२॥ ॥आर्या॥ ॥कर्मेंसकामत्यांचात्यागचिसंन्यासजाणतीसूज्ञ॥सर्वहिकर्मफळाचात्यागचितोबोलतीमहाप्राज्ञ॥२॥

॥दोहरा॥ ॥कामकरमसुगतिनतजेताहिनामसंन्यास॥करमफलनकोंत्याग
यहत्यागकहतस्फखराम॥२॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनाहीऐंत्री॥कामनाफळेंत्य ३
गत्री॥तयाह्मणतीसंन्यात्री॥त्यागईश्वरार्पण॥२॥ ॥अभंग॥ ॥काम्यकर्मा
चाज्ञानीतो॥विनियोगमनींघेतो॥१॥त्यागसन्यासजाणती॥शुधआहेज्याचीम
ती॥२॥फळत्यागसर्वकर्म॥येकासांपडलेंवर्म॥३॥ईश्वरार्पणतोत्याग॥जाणेतु
कासारभाग॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥त्याज्यंदोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्मनीषि
णः॥यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यमितिचापरे॥३॥ ॥सम०॥ ॥दोषाचें
चपरीकर्मटाकावेंएकबोलती॥टाकूंनयेतेह्मणतीयज्ञदानतपक्रिया॥३॥
॥आर्या॥ ॥कोणीसदोषकर्मेंत्यागावींह्मणतिपांडवाप्राज्ञ॥कोणीह्मणतीहेंन
त्यागावेंदानकर्मतपयज्ञ॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥करमछांडियेदोखलेकोउकहे
यारीत॥जग्यदानतपकरमजिततजेऔरयहनीत॥३॥ ॥ओवी॥ ॥एकदे
षरूपह्मणोनिकर्मत्यजिती॥एकह्मणतीतपयज्ञदानहेचिकर्मांचीगती॥एकऐं ३
सेंपांसांगती॥कर्मत्यजूंनये॥३॥ ॥अभंग॥ ॥परीकर्मजेंदोषाचें॥हद

यभेदीजाणत्याचें ॥१॥ येकबोलतीटाकावें ॥ येणेबंधनाअल्पवे ॥२॥ नयेटाकूं हीबोलती ॥ कोणीसमूळत्यागीती ॥३॥ तपक्रियायज्ञदान ॥ आहेतुकयास्वाधीन ॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥निश्चयंशृणुमेतत्रत्यागेभरतसत्तम ॥ त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधःसंप्रकीर्त्तितः ॥४॥ ॥सम०॥ ॥माझानिश्चयआईकत्यागीतूंभरतर्षभा ॥ त्यागहापुरुषव्याघ्राआहेत्रिविधबोलिला ॥४॥ ॥आर्या॥ ॥त्यागाविषयींनिश्चयऐकावाभारतास्वचित्तींही ॥ त्रिविधत्यागह्मणोनीवर्णियलाजाणथोरजेतीहीं ॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥याठोरहीपारथतूं मेरोनिश्चयजान ॥ तीनभातिकेत्यागयहअर्जुनचितमेंआन ॥४॥ ॥ओवी॥ ॥तोत्यागीनिश्चयेंसिआइक ॥ अर्जुनाजाणहेंथोरकौतुक ॥ तोत्यागत्रिविधलोक ॥ आचरतीदेखतूं ॥४॥ ॥अभंग॥ ॥माझानिश्चयआइक ॥ तुजनसांगूमाईक ॥१॥ त्यागितूंचभरतर्षभा ॥ वाक्यजाणूनप्रारंभा ॥२॥ पुरुषव्याघ्राहात्याग ॥ जोमीजाणेंयथासांग ॥३॥ बोलिलाहेजोत्रिविधु ॥ वर्णितुकापूर्णबोधु ॥४॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यंकार्यमेवत

४

तू ॥ यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषिणाम् ॥ ५ ॥ ॥सम०॥ ॥करा
वींचनटाकावींयज्ञदानेंक्रियातपें ॥ पावनेंबुध्धिमंतांहीयज्ञदानक्रियातपें ॥ ५ ॥
॥आर्या॥ ॥तपदानयज्ञकर्महिनत्यागावेंअवश्यहेंकार्य ॥ मखदा
नतपेंकरुनीहोतीपावनमनीषिजेआर्य ॥ ५ ॥ ॥दोहरा॥ ॥जग्यदानतप
करमयेहकीजेतजियेनाहि ॥ जातेंपंडितजानइन्हेगननतपवित्रनमाहि ॥ ५ ॥
॥ओवी॥ ॥यज्ञदानतपकर्मनटाकावें ॥ कर्मनिरंतरअवश्यकरावें ॥
यज्ञदानतपस्वभावें ॥ ज्ञानीतोपवित्र ॥ ५ ॥ ॥अभंग॥ ॥नयेसांडूंतींकरावीं ॥
जेकांकर्मेंमाझ्याजीवीं ॥ १ ॥ यज्ञदानतपक्रिया ॥ हींतोंजडासताराया ॥ २ ॥ पावनें
हिबुद्धीमंतीं ॥ मार्गुदावणेलोकांतीं ॥ ३ ॥ यज्ञदानक्रियातपें ॥ गेलींतुकयाचीपापें
॥ ४ ॥ ५ ॥ ॥श्लोक॥ ॥एतान्यपितुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानिच ॥ क
र्त्तव्यानीतिमेपार्थनिश्चितंमतमुत्तमम् ॥ ६ ॥ ॥सम०॥ ॥हेंहीमी
पणटाकूनीफलत्यागमदर्पणें ॥ करूनिकरणेंमाझेंमतनिश्चितउत्तम ॥ ६ ॥
॥आर्या॥ ॥कर्मेंसखयाकरावींसंगत्यागोनियांफळासहित ॥ ऐसेंनि

४

श्चितपार्थासंमतमाझेंअसेजनासहित॥ ६॥ ॥दोहरा॥
॥फलछांडेसंगहितजेकरमकरेचितचाह॥ अर्जुनयेहमेरोमतनिश्चय
उत्तमदाय॥ ६॥ ॥ओवी॥ ॥फलसंगत्यजोनी॥ नित्यकर्म
आचरोनी॥ हेंजाणोनिमनीं॥ उत्तममजमानिलें॥ ६॥ ॥ अभं
ग॥ ॥ हेंहीमीपणत्यागोनी॥ प्रपंचासहीवंचुनी॥ १॥ फलत्याग
मदर्पणें॥ सुखमुक्तीचेंभोगणें॥ २॥ करोनिमाझेंकरणें॥ जयादासा
चेंपाहाणें॥ ३॥ उत्तममतहें निश्चयें॥ तुकाविवेकधामियें॥ ४॥ ६॥
॥श्लोक॥ ॥ नियतस्यतुसन्यासःकर्मणोनोपपद्यते॥
मोहात्तस्यपरित्यागस्तामसःपरिकीर्त्तितः॥ ७॥ ॥समः॥
॥स्वरूपेंनित्यकर्माचा त्यागन्यास्त्रें घडे चिना॥ अविवेकेंकरीत्यागत्या
गतामसबोलिला॥ ७॥ ॥आर्या॥ ॥न्यास नियतकर्माचा
पार्थाकोणासहीकधींनसतो॥ मोहानेंकेलाजरिकर्माचाजाणत्याग
तामसतो॥ ७॥ ॥दोहरा॥ ॥अवसकरणोकरमतोकों

छांडिनदेय ॥ जोछोडेअग्यानतें सोंतामसगतिलेय ॥ ७ ॥ ॥ओवी ॥ ॥ नित्यकर्मकरावें ॥ कर्मेंकरूनदुणवावें ॥ अज्ञानेंत्यजीस्वभावें ॥ तामसत्यागबोलिला ॥ ७ ॥ ॥अभंग॥ ॥ नित्यकर्मांचा स्वरूपें ॥ जोकांअनित्यआरोपे ॥ १ ॥ त्यागशास्त्रेंघडेचिना ॥ पाहेअज्ञानकल्पना ॥ २ ॥ अविवेकेंकरीत्याग ॥ मूर्खसहजह्मणेजग ॥ ३ ॥ बोलिजेतोत्यागयेथें ॥ नमतुकयायापंथें ॥ ४ ॥ ७ ॥ ॥श्लोक॥ ॥ दुःखमित्येवयत्कर्मकायक्लेशभयांत्यजेत् ॥ सकृत्वाराजसंत्यागंनैवत्यागफलंलभेत् ॥ ८ ॥ ॥सम०॥ ॥ कष्टेंमानूनजेंकर्मदेहक्लेशभयेंत्यजी ॥ केल्यायाराजसत्यागापावेत्यागफळानतो ॥ ८ ॥ ॥आर्या॥ ॥ दुःखह्मणुनिकर्मातेंकायक्लेशाचियाभयेंत्यागी ॥ नपवेत्यागफळातें पार्थातोजाणराजसत्यागी ॥ ८ ॥ ॥दोहरा॥ ॥ येहजानकरमनतजेमतदेहीदुःखहोय ॥ येहतोराजसत्यागहैयामेंफलनहिकोय ॥ ८ ॥ ॥ओवी॥ ॥ दुःखरूपआहेकर्मसंग ॥ शारीरकष्टेंभयेंकरीत्याग ॥ यासह्मणतीराजसजग ॥ येणें

त्यागाचें फळ नाहीं॥८॥ ॥अभंग॥ ॥कष्टमानुनी हें कर्म॥नोहे रूकी पाळी शर्म॥१॥ देह क्लेशभयें त्यजी॥जीवें जी विनास यजी॥२॥ केल्या राजसया त्यागा॥काय फळलाभु अंगा॥३॥ तुकाह्मणे जी चतुरीं॥ घ्यावें सत्वा सपदरीं॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥कार्यमित्येव यत्कर्म नियतंक्रियतेऽर्जुन॥संगंत्यक्त्वा फलंचैव सत्यागः सात्विकोमतः॥९॥ ॥सम०॥ ॥विहितें ह्मणुनी नित्यें करी मी पण टाकुनी॥ मदर्पणें फलें त्यागी त्याग सात्विक बोलिजे॥९॥ ॥आर्या॥ ॥कर्म अवश्य करावें जाणुनि ऐसें करी नियत कर्म॥ त्यागुनि फल अणि संग हि सात्विक तो जाण मान्य देशर्म॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥करनो करम अवश्य ये ह त्याग जकीजे करम॥ संग ओर फल कों तजे सात्विकत्याग सुधरम॥९॥ ॥ओवी॥ ॥कर्म अवश्य नित्य करी॥फळाची अपेक्षा न धरी॥ऐसा जो त्याग करी॥तो सात्विक बोलिजे॥९॥ ॥अभंग॥ ॥नित्य विहितें जाणोनी॥न सांडी तो पूर्ण ज्ञानी॥१॥करी टाकुनी मी पण॥परि नेणे भाग शीण

॥ २॥ कृष्णार्पणययालागा ॥ फळत्यागेंमहाभागा ॥ ३॥ त्यागसात्विकबो
६ ळणें ॥ तुकासांगेलाभयेणें ॥ ४॥ ९॥ ॥श्लोक॥ ॥नद्वेष्ट्यकुशलंकर्मकुश
लेनानुषज्जते॥त्यागीसत्वसमाविष्टोमेधावीछिन्नसंशयः॥१०॥ ॥सम०॥
॥ प्रवृत्तिकर्मनिंदीनानिवृत्तीसक्तहोयना॥त्यागीसत्वेंबरायुक्तसुबुधीछिन्नसंश
य॥१०॥ ॥आर्या॥ ॥कुशलींसक्तनसेजोअकुशलनद्वेषिकर्ममेधावी॥गतसं
शयसात्विकतोत्यागीतेणेंचिमुक्तिशोधावी॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥बुरेकरमनिंदेन
हिभलेरहेनहिलाग॥बुधिवंतसंदेहबिनयेहहैसात्विकत्याग॥१०॥ ॥ओवी॥
॥ असत्कर्माचाद्वेषनकरी॥ सत्कर्मीआसक्ततानधरी॥त्यागी
सत्वनिष्टाबरी॥बुधिच्छिन्नसंशयो॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥निंदि
नाप्रवृत्तीचें॥बंधुनमनीकर्माचें ॥१॥नव्हेआसक्तनिवृत्ती॥सदासावधा
नमती॥ २॥ बरायुक्तसत्वेंत्यागी॥बुधिरंगलीनिजरंगीं॥ ३॥ छिन्नसं
शयचांगला॥सत्वगुणेंतुकाजाहाला॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥नहिदेह ६
भृताशक्यंत्यक्तुंकर्माण्यशेषतः॥ यस्तुकर्मफलत्यागीसत्यागीत्यभिधी

यते॥११॥ ॥सम०॥ ॥देहधारीनव्हेसक्तटाकायासर्वकर्मेंही॥ब्रह्मार्पणें
फळेंत्यागीत्यागीतोएकबोलिजे॥११॥ ॥आर्या॥ ॥कोणादेहीकर्मेंसमू
ळटाकावयानसामर्थ्य॥जोकर्मफलत्यागीतोयोगीबोलिजेंअसाअर्थ॥११॥
॥दोहरा॥ ॥देहवंतजेकरमसबेनाहिछांडेजाय॥करमफलकोंजोनजे
सोहीत्यागीमाह॥११॥ ॥ओवी॥ ॥पुरुषासकर्मेंकरणेंअवश्यक॥स
र्वकर्मेंत्यागतोहीअयोग्य॥कर्मफळाचात्याग॥तोत्यागीबोलिजे॥११॥
॥अभंग॥ ॥ऐकेंविचक्षणवंता॥देहधारीजीवजंता॥१॥कर्मत्या
गहाघडेना॥घडल्यादाखवीपतना॥२॥कर्मेंअर्पोनियांब्रह्मी॥आपणवागतो
निष्कर्मी॥३॥त्यागीतोयेकबोलिजे॥मजभासेतुकासाजे॥४॥११॥ ॥श्लो
क॥ ॥अनिष्टमिष्टंमिश्रंचत्रिविधंकर्मणःफलम्॥भवत्यत्यागिनांप्रे
त्यनतुसन्यासिनांक्कचित्॥१२॥ ॥सम०॥ ॥सन्यासत्यागपूर्वोक्त
नज्यांसत्यांसहींफळें॥जींबरीवाइटेंमिश्रेंनत्यांसंन्यासियांक्कचित्॥१२॥
॥आर्या॥ ॥अनिष्टइष्टहिमिश्रहित्याकर्मांचेंफलत्रिविधआहे॥पर

ळोकीं हें पावे सकाम सन्यासि यान सेबाहे ॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥सरगन
रकभूमियेकरमत्रिविधमान॥ करमबतकोहोतहै संन्यासीन हिजान ॥१२॥
॥ओवी॥ ॥अनिष्टइष्टआणिमिश्रित॥ हेंत्रिविधकर्माचेंफळबरि
न॥त्यागनकरीपावेसत्य॥सन्यासीनपावती॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥संन्या
सत्यागपूर्वी॥जोकांबोलिलोंअपूर्वी॥१॥नसेज्यासकींधारणा॥फळेंनयांसी
स्फुजाणा॥२॥बरेंवाईटकींमिश्रें॥कर्मफळहीअव्यग्रें॥३॥तुकाह्मणेकदाचि
न॥नव्हेसन्यासीहालिप्त॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥पंचैतानिमहाबाहोका
रणानिनिबोधमे॥सांख्येकृतांतेप्रोक्तानिसिध्दयेसर्वकर्मणां॥१३॥
॥सम०॥ ॥आतां निःसंगताहे कींकर्माचींपांचकारणें॥ बोलिलीं
सांख्यवेदांतींआत्मानिःसंगजाणनूं ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥हेंकारणपंच
कबाउक्तसकळकर्मसिद्धिहोयास॥सांख्यआणि सिध्दांतींमजपास्फुनिजाणि
जेअहोयास॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्ज्जुनमोपेंसुनतूंकारनहै यहपांच
॥ कहेसांख्य सिध्दांतमेंकरम सिध्दकोसाच॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥याकार

णें मजपासुनी ॥ पार्थातूं आइक सावध होउनी ॥ सांख्यमतीं बोलती ह्मणोनी ॥ कर्मीचीं पांच कारणें ॥ १३ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आतां हेंच निःसंगता ॥ तुजसांगू पांडूसुता ॥ १ ॥ पांच कारणें कर्माची ॥ युक्ति बुझे सव्य साची ॥ २ ॥ सांख्यवेदांतीं बोलिलें ॥ बरें पाहिजे ऐकिलें ॥ ३ ॥ तूं आत्मा निःसंग जाणुनी ॥ तुका ह्मणे धरा ध्यानीं ॥ ४ ॥ १३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अधिष्ठानं तथा कर्ता करणं च पृथग्विधं ॥ विविधाश्च पृथक्चेष्टा दैवं चैवात्र पंचमं ॥ १४ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ अधिष्ठान क्षेत्र कर्त्ता अहंकार चिइंद्रियें ॥ विविधें साधनें दैव तद्योगप्रद पांचवें ॥ १४ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ बहुविध अनेक चेष्टा कर्त्ता अणि दैव ही अधिष्ठानें ॥ नानाविध करण तसें जाणावीं पांच योग निष्ठानें ॥ १४ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अधिष्ठान करता रजु है कारण बहु ने भाय ॥ नाना बिधि ब्यापक ओर पंचम देउ गराय ॥ १४ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अधिष्ठान तें शारिर ॥ कर्त्ता नो आत्मा परिकर ॥ करण चेष्टा इंद्रिय व्यापार ॥ पांचवें अदृष्ट पैं ॥ १४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अधिष्ठान क्षेत्र कर्त्ता ॥ जो या देहा संगा पतां ॥ १ ॥ मुख्य वागे अहंकार ॥ घेउन इंद्रियें सत्वर ॥ २ ॥

चेष्टाप्राणाचीयादैवें ॥ ऐसेच्यारहेजाणावें ॥ ३ ॥ तद्रोगप्रदऐसे ॥ पांचतुकाजाणतसे ॥ ४ ॥ १४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ शरीरवाङ्मनोभिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः ॥ न्याय्यंवाविपरीतंवापंचैतेतस्यहेतवः ॥ १५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कायावाचामनेंहीजेंकर्मआरंभितोनर ॥ त्याबर्‍यावाइटामिश्रांपांचहीहींचकारणें ॥ १५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ अन्यायेंवान्यायेंकायावाचामनेंहिनिजकार्य ॥ करिजेतेंत्यालाहेहेतुसख्यापांचजाणतीआर्य ॥ १५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मनओरबचनशरीरसोंकरमकरतयासाज ॥ भलोबुरोकोउकरेइनबिनसरेनकाज ॥ १५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ शरीरवाचामनाचायुक्ती ॥ प्राणीजेआचरताती ॥ बरेंअथवावाईटकरिती ॥ पांचकारणेंत्याकर्मांची ॥ १५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कायावाचामनेंहीजे ॥ निजकर्मेंआरंभिजे ॥ १ ॥ तोनरतयावाईटया ॥ कर्मबंधनपांचीतया ॥ २ ॥ हेंचिकारणमुख्यत्वें ॥ रक्षिसंततहीसत्वें ॥ ३ ॥ तुकाह्मणेआनयेक ॥ बोलियेलायदुनायक ॥ ४ ॥ १५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तत्रैवंसतिकर्तारमात्मानंकेवलंतुयः ॥ पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नसपश्यतिदुर्मतिः ॥ १६ ॥

॥समं०॥ ॥ऐसेंअसोनिहीकर्त्ताकेवळाआत्मयासिजो॥मानीनशोधितांबुद्धीअंधतोशास्त्रदृष्टिहीं॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥ऐसेंअसतांतेथेंआत्माकेवळमळाहिमूढपण॥कर्त्ताह्मणेनिपाहेदुर्मतितोअंधकास्वयेंअपण॥१६॥

॥दोहरा॥ ॥जेनरऔरआतमकोमाननहैकरतार॥देखेदेखतनहितेनरमूढगव्हार॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसेंअसतांकेवळजाण॥कर्त्ताह्मणूनदेखेबुद्धीकरून॥तोदुरात्मामूर्खजाण॥शास्त्रदृष्टीअंधही॥१६॥ ॥अभंग॥

॥ऐसेअसोनीहीहिरे॥कर्त्तामहाचमत्कारें॥१॥आत्मयासजोकेवळा॥मनीविचारनास्थळा॥२॥नसेबुद्धीचाहीबोध॥तेथेंकैंचाशास्त्रबोध॥३॥अंधह्मणावेंतयासी॥नेणेजोकांतुकयासी॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥यस्यनाहंकृतोभावोबुद्धिर्यस्यनलिप्यते॥हत्वाऽपिसइमांल्लोकान्नहंतिननिबध्यते॥१७॥ ॥समं०॥ ॥मीकर्त्ताहानसेभावबुद्धिलिप्तनव्हेफळीं॥मारूनहेलोकहितोनमारीबद्धहीनव्हे॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥ज्याचीबुद्धिअलिप्तहिज्याचेचित्तींकधींनआहंता॥तोयात्रैलोक्यातेंमारुनियांजाणबद्धहीनव्हता

॥१७॥ ॥दोहरा॥ ॥ज्याकीबुद्धिनलिप्तहैअहंकारनहिजाह॥सोइनलोकनकोंहनतहनेंनबंधनताह॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥जयाअहंभावनाही॥मीकर्त्ताहीबुधीनलिंपेकहीं॥तोलोकासिमारीलजहीं॥तरीपातकासिनलिंपे॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥अहोमीचसर्वकर्त्ता॥नेणेवार्त्ताजन्मांत॥१॥केल्याकर्मीध्यावेंफळ॥बुधीकेवळशिरेना॥२॥मगत्याचनिःसंशया॥हातेंलयाजगपावे॥३॥कधींबस्थतानवचे॥तुकयात्याचेंनवल॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥

॥ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञातात्रिविधाकर्मचोदना॥करणंकर्मकर्तेतित्रिविधःकर्मसंग्रहः॥१८॥ ॥सम०॥ ॥कर्मीसाधनसाध्याचासाधकांचाविधित्रिधा॥करणेकर्मकर्ताहाकर्मसंग्रहहीत्रिधा॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानज्ञेयज्ञाताकर्माचाहाविधीत्रिविधआहे॥कर्ताकर्मकरणहाकर्माचासंग्रहत्रिविधपाहे॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रेरकतीनोकरमकेज्ञानजग्यकरतार॥कारणकरमकरतारकरमसंग्रहतीनप्रकार॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानज्ञेयआणिज्ञाता॥कर्मतिहींचीकर्तव्यता॥कर्मकरणआणिकर्ता॥हासंग्रहकर्मी

चा ॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥साधूलागीं साधनतें ॥ कर्मांनतें करूनी ॥१॥ प
रित्रिविधत्या भेदु ॥ तुजसंवादजाणऊ ॥२॥ कर्मकरणहाकर्ता ॥ हेचवार्ताभेद
ची ॥३॥ कर्मसंग्रहोहित्रिधा ॥ तुकासिध्दांनिरोपी ॥४॥१८ ॥श्लोक॥
॥ ज्ञानंकर्मचकर्त्ताचत्रिधैवगुणभेदतः ॥ प्रोच्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृ
णुतान्यपि ॥१९॥ ॥सम०॥ ॥ज्ञानकर्महिकर्ताहीसत्वादित्रिगुणींत्रिधा
॥ सांगेनसांख्यशास्त्रोक्ततेंयथास्थितआयिक ॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञान
आणिकर्मकर्ताभिविध असेत्रिगुणभेदयाहेतु ॥ सांख्यींहेंसांगितलेंऐकेंपार्थायथा
र्थपाहेतूं ॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥त्रिविधहोतगुणभेदतेंग्यानकरमकरतार ॥
गुणसांख्यातमेंकहेजैसेसुनयाबार ॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानकर्मआणि
कर्ता ॥ वेगळालेगुणभेददेखा ॥ त्रिगुणाचीसंख्या ॥ यथार्थआईक ॥१९॥
॥अभंग॥ ॥ज्ञानकर्मकर्त्ताहेगा ॥ आलेभोगाहेभेद ॥ १॥ सत्वरजतमनि
न्ही ॥ याप्रमाणींवोळखें ॥२॥ सांख्यशास्त्रमतेंसांगूं ॥ मगपांगूनकोतूं ॥ ३॥
ऐकेंयथाविधीराया ॥ तुकाअद्वयाचासंगी ॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥स

र्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते॥अविभक्तंविभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसा
१० त्विकं॥२०॥ ॥सम०॥ ॥सर्वांजडींज्ञानसत्ताएकभिन्नींअभिन्नजें॥अ
विनाशीनश्वरांतदेखेतेंज्ञानसात्विक॥२०॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वहिविभक्त
भूतींअव्ययअविभूतएकजोभाव॥पाहेज्याज्ञानानेंसात्विकतेंज्ञानतूंमनींभा
व॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकरदेखेजीवमेंअविनाशीयकभाय॥न्यारोमे
न्यारोनहिसात्विकग्यानबताय॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतांचेठायीं॥अ
व्ययदेखेपाहीं॥वेगळेपदार्थयेकेठायीं॥सात्विकज्ञानदेखे॥२०॥ ॥अ
भंग॥ ॥सर्वाभूतींदेवोयेक॥हाविवेकजागृत॥१॥भावअव्ययपाहाणें॥
॥भिन्नपणेंचळेना॥२॥नाशिवंतींअविनाश॥नलगेपाशायमाचा॥३॥ऐसेंपा
हेतेंसात्विक॥ज्ञानएकतुकयाचें॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥पृथक्त्वेनतुय
ज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधान्॥वेत्तिसर्वेषुभूतेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजस
म्॥२१॥ ॥सम०॥ ॥भूतींभिन्नत्वअन्योन्यभूतिकींजीवहेंस्वयें॥अना १०
दिनावेगळेजाणेतेंज्ञानराजस॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥भेदज्ञानेंभिन्नचिस

र्वाभूतींअनेकभावाते ॥पाहेहेंतुजवदतोंराजसमीज्ञानधर्मभावातें ॥२१॥

॥ दोहरा ॥ ॥नानाभावनमेलखेन्यारोन्यारोग्यान॥ भिन्नलखेसबजीवनकोंराजसग्यानसुजान॥ २१॥ ॥ओवी॥ ॥वेगळालेपदार्थऐसे॥नानाभावाचीवृत्तीदिसे॥भूताचेठायींवृत्तिअसे॥ तेंज्ञानराजसजाणावें॥२१॥

॥अभंग॥ ॥पृथक्भावेंपाहेंजगा॥ द्विजमांगानिवडी॥१॥जीवभसेनेणेशिवा॥ नावानावाक्षणीक॥२॥काळेंगोरेंलोहोहेम॥ हंसोत्तमकावळा॥ ३॥ देखेराजसज्ञानातें॥जेतुकयातेंनेणेगा॥४॥२१॥ ॥श्लोक॥

॥यत्तुकृत्स्नवदेकस्मिन्कार्येसक्तमहैतुकम्॥ अतत्वार्थवदल्पंचतत्तामससमुदाहृतम्॥२२॥ ॥सम०॥ ॥सर्वजेंकारणतसेंएकतत्कार्यमानुनी॥सक्तत्यांतनजेंतत्वअयुक्तक्षुद्रतामस॥२२॥ ॥आर्या॥

॥सर्वहिकारणतैसेंसक्तअतत्वार्थजेंअहैतुकतें॥अल्पहिजेंकौंतेयातामसहेंज्ञानसाधनासुकतें॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥पूरनजानेएकमेंबिनकारनरेमीत॥तत्वअर्थबिनअल्पअतिनानसग्यानकीरीत॥२२॥

११

॥ओवी ॥नकरावेंतेंचिकरी॥अभिमानबळचित्तींधरी॥अत्यंतबुद्धी भरी॥तेंतामसज्ञानहोय॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वकारणीतेगती॥ अंधमतीपाउली॥१॥स्वात्मकार्यावांचोनियां॥नेणेजायाकींनर॥२॥नसेत त्वींअवाश्चती॥जेपाहनीअयुक्त॥३॥क्षुद्रज्ञानेंगर्वपोसे॥तुकानसेतामसा॥४॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥नियतंसंगरहितमरागद्वेषतःकृतम्॥अफलप्रेप्सुनाकर्मयत्तत्सात्विकमुच्यते॥२३॥ ॥समं०॥ ॥मी कर्ताहानसेसंगरागद्वेषनसोनिहीं॥ निःकामेंजेंनित्यकर्मकेलेंतेंकर्मसात्विक॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥रागद्वेषविवर्जिनअफलच्छेनेंअसंगकृतविहित॥सात्विकनेंकर्मसख्यातेणेंइहपरहिहोतसेस्वहित॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥संगरहितऔरद्वेखविननीतकरमजोहोय॥तजेफलकीइच्छाजियेसांतकरमकुजोय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥फळरहितनित्यकर्मकरी॥रागद्वेषतोनधरी॥फळउद्देशेंकर्मनकरी॥तेंकर्मसात्विकबोलिजे॥२३॥ ११

॥अभंग॥ ॥नीतीपंथींचानिःसंग॥केलात्यागअहंते॥१॥प्रियाप्रि

यनेणेजोकां॥गुरुनायकाचिंतनी॥२॥रोजकर्मातनिराशा॥प्रेमपात्रासां
पडला॥३॥कर्मसत्वाचेंतेंजालें॥ज्यांतडोलेतुकया॥४॥२३॥ ॥श्लोक॥
॥यत्तुकामेप्सुनाकर्मसाहंकारेणवापुनः॥क्रियतेबहुलायासंतद्रा
जसमुदाहृतम्॥२४॥ ॥सम०॥ ॥जेमीकर्त्ताह्मणउनीकामइच्छे
करूनियां॥आणिजेंबहुकष्टेंहीकरीतेंकर्मराजस॥२४॥ ॥आर्या॥
॥विषयेच्छेनेंकेलेंआणिकज्यामाजिबहुअहंकार॥बहुआयासजयांतहि
कथिलेंतेंकर्मराजसाकार॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकीजेकरिकामनाकि
धोकरीअहंकार॥जामेंश्रमहैअतिघनोसोराजसनिरधार॥२४॥ ॥ओ
वी॥ ॥सकामकर्मकरणे॥अहंकारदंभधरणें॥सायासेंआचारदाखव
णें॥तेंकर्मबोलिजेराजस॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥स्कंदींघेतलामीपणें॥
आनत्राहाणेनलेखी॥१॥कामआशापुरवावी॥हेचीओवीधुंडाळी॥२॥
अतीसायासेंविषयो॥कींप्रळयोज्यासंगीं॥३॥केलेंकर्मतेंराजस॥तुकाज्या
सनपाहे॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥अनुबंधंक्षयंहिंसामनपेक्ष्यचपौ

रुषं ॥ मोहादारभ्यतेकर्मयत्तत्तामससमुच्यते ॥ २५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ मो
हेतत्काळजेंबाधेपरहिंसाक्षयार्थजे ॥ आरंभिजेनधर्मादिहेतुतेंकर्मत [illegible] स
॥ २५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ परिणामक्षयहिंसापौरुषहीजेनपाहुनीकरणें ॥ मो
हेंकवणकरीजेपार्थतेतामसक्रियाकरणें ॥ २५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ पौरुसहिं
सास्रुभास्रुभदरबखररचनविचार ॥ जोकीजियेअग्यानतेंतामसकरमनिहा
र ॥ २५ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ दुसरीयासिबंधनकरणें ॥ हिंसामोहेंपोसणें ॥ आ
रंभूनिकर्मटाकणें ॥ तेंकर्मतामस ॥ २५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मायाबंधुजया
माजी ॥ कीघातजीपराचा ॥ १ ॥ लयपावेस्वात्मजीव ॥ ऐशीहावबोखटी ॥ २ ॥
करितोदंभुलोकीं ॥ धर्मादिकीनांदना ॥ ३ ॥ छंदतामसकर्मतें ॥ तुकयातेंमा
नेना ॥ ४ ॥ २५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ मुक्तसंगोऽनहंवादीधृत्युत्साहसम
न्वितः ॥ सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारःकर्त्तासात्विकउच्यते ॥ २६ ॥ ॥ सम० ॥
॥ फलेच्छानअहंकारज्यासउत्साहधारणा ॥ सिद्धीअसिद्धींतसमकर्ता
सात्विकबोलिजे ॥ २६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ धैर्योत्साहसमन्वितपार्थानिःसंग

नाअहंकारी ॥ होतांसिद्धिअसिध्धीकर्तासात्विकमनांतअविकारी ॥ २६ ॥

॥ दोहरा ॥ ॥ धरिधीरज्जुउत्साहकरीतजेसंगअहंकार ॥ निर्बिकारी सिध्धीअसिध्धीसमतोसात्विककरतार ॥ २६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ उत्साहेंकर्म करी ॥ फलेच्छाअहंकारनधरी ॥ सिद्धिअसिध्धीसरी ॥ तोसात्विकजाणगा ॥ २६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ फळाग्रानअभिमान ॥ परीमानउत्सवीं ॥ १ ॥ धृतीजयाचितेनेटकी ॥ नाचेटाकीकल्पना ॥ २ ॥ जालेंगेलेंनिःसंशय ॥ नसिरेपायवासने ॥ ३ ॥ कर्तासत्वगुणीखरा ॥ येउत्तरातुकयाचा ॥ ४ ॥ २६ ॥ ॥ श्लोक ॥

॥ रागीकर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धोहिंसात्मकोऽशुचिः ॥ हर्षशोकान्वितःकर्ताराजसःपरिकीर्त्तितः ॥ २७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ कामींकर्मफळींइच्छालोभीअशुचिहिंसक ॥ हर्षशोकेंयुक्तहोयकर्त्ताराजसबोलिला ॥ २७ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ रागीलोभीहिंसकहर्षविषादींचयुक्तजोअशुची ॥ कर्मफलेच्छूजोत्याराजसकर्त्यासतुल्यतापशुची ॥ २७ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ रागीचाहेकरमफललुब्धकहिंसकहोय ॥ हरखशोकसंजूतअशुचराजसकरतासोय ॥ २७

१२

॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मकरूनिफळइच्छी॥लुब्धकहिंसात्मकअशुची॥जो सुखसंतोषपावेसवेंचकीं॥तोराजसजाणगा॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मी फळाशागुंडाळा॥जोकांमाळापाळक॥१॥कृपणमळीनजेवृत्ती॥जीवघाती सर्वदा॥२॥हरिखेसवेंचशोसवाहे॥क्षणुपाहेविचंबु॥३॥ऐसाराजसकर्ता॥तुकापरतानिवेदी॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ ॥अयुक्तःप्राकृतस्तब्धःशठोनैष्कृतिकोऽलसः॥विषादीदीर्घसूत्रीचकर्तातामसउच्यते॥२८॥ ॥सम०॥ ॥अयुक्तमूढगर्विष्ठकपटीआळशीशठ॥विषादीदीर्घसूत्रीजोकर्तातामसबोलिला॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥प्राकृतअयुक्तउद्धत अपकारीअळसयुक्तजोशठरे॥खेदकरदीर्घसूत्रीकर्तातामसनसाधनासिठरे॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥सुचिबिनरहेबिबेकबिनऔरअनुपकारीनीत॥सबहीकीनिंदाकरेंऔरबिखादजुनचीत्त॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥अयुक्तदेहाभिमानी॥निश्चळटंकआळसीअज्ञानी॥रागीटअतिद्वेषजाणोमनीं॥कर्तातामसबोलिला॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥आतांयुक्तनसेजया॥पापीकायाकुटिळ

॥१॥ न्राठआळसीकपटिया॥ ह्मणोंतयातामस॥ २॥ द्वेषीदीर्घसूत्रीपूरा॥ हाकर्त्तारातमची॥ ३॥ तुकाह्मणेसत्यवंत॥ हरीसांगतपुढारा॥ ४॥ २८॥

॥श्लोक॥ ॥बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु॥ प्रोच्यमानमशेषेणपृथक्त्वेनधनंजय॥ २९॥ ॥सम॰॥ ॥बुद्धीचेधारणेचेहीभेदत्रिगुणआइक॥ बोलिजेतिअशेषेंजेवेगळालेधनंजया॥ २९॥ ॥आर्या॥ ॥बुध्दीचाहीधृतिचाभेदगुणेंत्रिविधहाविपरिसावा॥ सांकल्येंकथितोंतुजऐकुनिसंशयसमूळनिरसावा॥ २९॥ ॥दोहरा॥ ॥बुद्धभेदधीरजतीनबिधहोतजुगुनकेभाय॥ पारथअबकहदेउसबेन्यारोन्यारोसभाय॥ २९॥

॥ओवी॥ ॥बुध्दिधृतीचेगुण॥ त्रिविधहाभेदसांगेन॥ तेवेगळालेकरून॥ ऐकधनंजयातूंगा॥ २९॥ ॥अभंग॥ ॥बुद्धीधारणेचेपार्था॥ गुणसर्वथाऐकरे॥ १॥ भेदत्रिविधबोलिले॥ आह्मीठेविलेजेपोटीं॥ २॥ तेचतुजसर्वआज॥ सांगोगुजगोप्यही॥ ३॥ पृथकाकारेंधनंजया॥ जेतुकयासांगेल॥ ४॥ २९॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्येभयाभये॥ बं

धंमोक्षंचयावेत्तिबुध्धिःसापार्थसात्विकी॥ ३०॥ ॥सम०॥ ॥प्रवृत्ति
१४ बंधहीदेखेजडाकार्याभयांतजें॥ निवृत्तिमोक्षआत्मलीं निर्भयांबुध्धिसात्वि
की॥ ३०॥ ॥आर्या॥ ॥कार्याकार्यभयाभयनिवृत्तिःसहितप्रवृतिहिंशुध्धी
॥जाणेहिबन्धमोक्षापार्थातीजाणसात्विकीबुध्धी॥ ३०॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रवृ
त्तिनिवृत्तिकारजाकारजभेवअभेव॥ बंधमोछजोंजानियंनसोबुध्धसात्विक
हेव॥ ३०॥ ॥ओवी॥ ॥प्रवृत्तिनिवृत्तिआणिकार्य॥ अकार्यभयअभय॥
जाणेबंधमोक्षाचेंस्थैर्य॥ बुद्धितेसात्विकजाणिजे॥ ३०॥ ॥अभंग॥ ॥जा
णेप्रवृत्तिनिवृत्ति॥ चोखमतीविचारू॥ १॥ कार्याकार्यभयाभये॥ हाअन्वयघे
तला॥ २॥ बंधमोक्षाचीवोळख॥ जालेंसुखमगात्या॥ ३॥ निर्भयबुध्धीतेसा
त्विकी॥ तुकयालोकींपावन॥ ४॥ ३०॥ ॥श्लोक॥ ॥ययाधर्ममधर्मं
चकार्यंचाकार्यमेवच॥ अयथावत्प्रजानातिबुध्धिःसापार्थराजसी॥
३१॥ ॥सम०॥ ॥जाणेधर्माअधर्मातेंकार्यातेंकारणासही॥ जाणावें १४
तत्वतानैसेंनेणेतेबुद्धिराजसी॥ ३१॥ ॥आर्या॥ ॥धर्माधर्महिजाणेका

र्याकार्यहियथार्थहोनेणे॥ सखयाकुरुकुळटिळकाजाणावीबुध्दिराजसीये
णें॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥धरमअधरमकोंलखेकाजाकारजजान॥जैसेहुं
तैसेहिगनेबुध्दिराजसमान॥३१॥ ॥ओवी॥ ॥जोअधर्मधर्मधनंजया
॥अकार्यकार्यजाणिया॥ऐसेंजोयथाविधीनेणिया॥तेबुध्दीराजसगा॥
३१॥ ॥अभंग॥ ॥ययाधर्मअधर्मास॥जेंमानसजागृत॥१॥ कार्या
कार्यतयापरी॥निजांतरीवोळखे॥२॥जाणेसर्वनेणेएक॥जोव्यापकचि
दात्मा॥३॥राजसतेबुध्दीजाण॥नव्हेप्राणतुकयाचा॥४॥३१॥ ॥श्लोक
॥ ॥अधर्मंधर्ममितियामन्यतेतमसावृता॥सर्वार्थान्विपरितांश्चबु
द्धिःसापार्थतामसी॥३२॥ ॥सम०॥ ॥अधर्मातेंधर्ममानीविपरीता
र्थहीकरी॥वेदींपुराणींतेबुध्दीअविद्यावृततामसी॥३२॥ ॥आर्या॥
॥अज्ञानावृतहोउनिधर्मह्मणुनिमानितीअधर्मातें॥ विपरीतसर्वअर्था
पार्थानूंबुध्दिजाणतामसतें॥३२॥ ॥दोहरा॥ ॥जानेपापकूंपुन्यकरीदं
भअग्यानहोय॥लखेअरथविपरीतसबेबुध्दितामसीजोय॥३२॥ ॥ओ

वी॥ ॥अधर्मातें धर्मजाणें॥सर्वअर्थासि विपरीतह्मणे॥आचार विपरीत
१५ असाजेणें॥अर्जुनातेबुधीतामसी॥३२॥ ॥अभंग॥ ॥आतांअधर्मातें
धर्म॥नेणेवर्मदुरात्मा॥१॥वागेविपरीतअर्थी॥तोपरमार्थीपाहेना॥२॥अ
विद्याव्यालीगुडें॥विस्वचढेगर्वाचें॥३॥वेदशास्त्रनिंदीज्यास॥तेनामसगाबु
धी॥४॥आतांऐकासत्वगुण॥उणखुणतुकयाची॥५॥३२॥ ॥श्लोक॥
॥धृत्यायया धारयते मनःप्राणेंद्रियक्रियाः॥योगेनव्यभिचारिण्या
धृतिःसापार्थसात्विकी॥३३॥ ॥सम०॥ ॥जेधारणेनेधरिजेमनप्राणें
द्रियक्रिया॥विश्वात्मयोगेजडतानधरीधृतिसात्विकी॥३३॥ ॥आर्या॥
॥प्राणेंद्रियचित्ताचींकार्येंरोधीजिणेंनजेचुकती॥चित्तैकाग्र्येंजीधृतिअव्य
भिचारींत्वजाणसात्विकती॥३३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोमनबिंद्रियरोकियें
बुधचित्तओरप्रान॥जोगजुगतनिश्चलसदाधीरजसात्विकमान॥३३॥
॥ओवी॥ ॥धैर्यधरोनिमन॥आणिप्राणेंद्रियजाण॥निश्चलयोगप
ण॥हें धैर्यसात्विकाचें॥३३॥ ॥अभंग॥ ॥आतांत्रिगुणतेधृती॥सां

गोस्पष्टतुजप्रती॥प्रथमसत्वाचीजेरीती॥श्रवणकरींभूमीपा॥१॥ज्याकां
धरिजेधारणें॥अव्यग्रतानिश्चळपणें॥मनप्राणेंद्रियाचरणें॥विश्वंभरींजें
मिळे॥२॥तेथेंअविद्याराहिली॥जैसीमंथरादुबोंलिली॥रामेंनाहींउद्धरिली॥
ऐसीपरीअलिप्त॥३॥तुकाविनवीसाधूंस॥सत्वधृतीहेदेवास॥आवडली
अर्जुनास॥सांगेप्रेमआदरें॥४॥ ३३॥ ॥श्लोक॥ ॥ययातुधर्मकामा
र्थान्धृत्याधारयतेऽर्जुन॥प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थराजसी॥
३४॥ ॥सम०॥ ॥जिणेंधर्मार्थकामातेंधरिजेतत्फलासही॥इच्छिजेवा
सनासंगेंधारणातेचिराजसी॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥धर्मार्थकामवर्गींजी
चायोगेंसदास्पृहाअसती॥जीच्यासंगेंफळहीइच्छीधृतिजाणतूंचिराजसती
॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥धरमअरथओरकामकोंजोधारनहैआय॥चाहे
फलप्रसंगतेंधीरजयहस्कभाय॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥धर्मअर्थकामजा
ण॥अर्जुनाराहेंधैर्येंकरून॥फळाचीआशाघेउन॥तेंधैर्यराजसाचें॥३४॥
॥अभंग॥ ॥येवोनियांदेहगांवा॥स्वर्गसंसारदोसवा॥नांदेआनं

१६

दयाजीवा ॥ त्रिउपायेंकरुनी ॥१॥ मनोरथाचियाठायीं ॥ धर्मअर्थकामभावी
॥ तेणेंधैर्यबळेंपाहीं ॥ क्रियाकरीउदीम ॥२॥ वासनाजेइच्छुजाय ॥ लाभचौ
गुणीतोहोय ॥ प्रसंगेंनलाहे ॥ साह्यजालीया धृती ॥३॥ कृष्णसांगतअर्जुना
॥ एकबापाविचक्षणा ॥ तुकाह्मणेजाणा ॥ हेधारणाराजसी ॥४॥ ३४ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ यया स्वप्नं भयंशोकं विषादंमदमेवच ॥ नविमुंचतिदुर्मे
धाधृतिःसा पार्थतामसी ॥ ३५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ जिणेनिद्राशोकभयवि
षादमदयांसही ॥ पार्थानसोडीदुर्बुध्दीधारणातीचतामसी ॥ ३५ ॥ ॥ आर्या
॥ ॥ दुर्मतिजिणेंनसोडीनिद्रामदही विषादभयशोक ॥ तीलामसधृतिऐसेंकौं
तेयाह्मणतिसूज्ञजेलोक ॥ ३५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ जोभयसोंबिखामदस्वप्न
माझ्ठहरात ॥ दुष्टबुध्दीछोडेनहिधीरजतामससमान ॥ ३५ ॥ ॥ ओवी ॥
॥ निद्राशोकभयांतीं ॥ विषादआणिमदप्रीती ॥ दुर्बुध्दीनहोयपरती ॥ धारणा
तामस ॥ ३५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ जिणेंनिद्राअखंडित ॥ स्वप्नबोधाचापंडित
॥ सदाभयानेदंडिन ॥ तरिनसोडीविषाद ॥१॥ मदादिकासनत्यजी ॥ पार्थाम

स्तमामाजी ॥ त्यासदुर्बुद्धीतेराजी ॥ माळघालीघातकी ॥ २ ॥ तेगाधारणाता
मसी ॥ सत्यसांगोंतुजपाशी ॥ जेकांनावडेतुकयासी ॥ देहक्षेत्रामाझारी ॥ ३ ॥
३५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सुखंत्विदानीं त्रिविधंशृणुमेभरतर्षभ ॥ अभ्यासाद्र
मतेयत्रदुःखांतंचनिगच्छति ॥ ३६ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ आतांजेंसुखत्रिविध
योगींजेथरमेमन ॥ अभ्यासेंवृत्तिदुःखाच्यात्यासुखेंनाशपावती ॥ ३६ ॥ ॥ आ
र्या ॥ ॥ ऐकेभारतश्रेष्ठाजेकांसुखत्रिविधसांगतोंआतां ॥ अभ्यासानेंजेथें
रमतांदुःखांतपावनोताता ॥ ३६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अबअर्जुनमोपेंसुनांसु
खकेतीनप्रकार ॥ जाकेअभ्यासकियेदुःखकोंहोयनिवार ॥ ३६ ॥ ॥ ओवी ॥
॥ आतात्रिविधतेंसुख ॥ भरतर्षभातूंआइक ॥ दुःखजाऊनियोगाभ्यासक
॥ तोउत्तमगतीपावतो ॥ ३६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ आतांह्याच्यावाटणीला ॥ आ
लेंत्रिविधसुखाला ॥ ऐकावेंकींतूंदादुला ॥ होसीविरक्तिवधूस ॥ १ ॥ लागेयो
गियाचेंचित्त ॥ ययाध्यासेंदुःखातीत ॥ वृत्तीहोईलनिभ्रांत ॥ पंचाक्षरीविवसि
ये ॥ २ ॥ नाशाजाल्याहूतक्लेशा ॥ सुखअक्षयनरेशा ॥ तुकाह्मणेजैशीदशा ॥

येतांतुरेदरिद्र॥२॥३६॥ ॥श्लोक॥ ॥यत्तदग्रेविषमिवपरिणामेऽमृ
१८ तोपमम्॥तत्सुखंसात्विकंप्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम्॥३७॥ ॥सम
॥आरंभीविषजेंवाटे॥शेवटींअमृतोपम॥चित्तींबुद्धिप्रसादें॥हेंउपजेसुखसा
त्विक॥३७॥ ॥आर्या॥ ॥बाआधींविषवतजेंपरिणामीअमृततुल्यजें
टिकतें॥स्वस्थपणेंमनबुद्धीउपजेसुखबोलतातिसात्विकतें॥३७॥ ॥दो
हरा॥ ॥पहिलेंतोबिखसोलगेबहुरीअमृतसोहोय॥सोसुखसात्विकहैक
होबुधिप्रसादतेंजोय॥३७॥ ॥ओवी॥ ॥आरंभीविषाचेपरी॥शेवटींअ
मृतहोयअवधारीं॥आत्मबुधिनेंजेंकरी॥तेंसुखसात्विकजाण॥३७॥
॥अभंग॥ ॥कटुप्रथमऔषधी॥पुढेंहरीमहाव्याधी॥किंवाकष्टपाकाम
धीं॥देमगसुखतृप्तीचें॥१॥तैसेंबिखवतभासे॥शेखींअमृतहोतसे॥चित्त
बुद्धीच्याउल्हासें॥प्राणीपावेप्रसादु॥२॥हेंगासात्विकाचेंसुख॥आह्मीसांगू
प्रसन्मुख॥आनांकाहींकैसेंनिख॥तुकावर्णीरजातें॥३॥३७॥ ॥श्लोक॥ १८
॥विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमं॥परिणामेविषमिवतत्सु

खंराजसंस्मृतम् ॥३८॥ ॥सम०॥ ॥विषयेंद्रिययोगेंजेंआरंभीं अमृतोपम॥ ज्ञोवटींजें विषातुल्य सुखतेंजाणराजस॥३८॥ ॥आर्या॥ ॥विषयेंद्रियसंयोगेंआरंभीं अमृततुल्यजें दिसतें॥ परिणामीं विषवनजेंजाणावेंसुखसदैवराजसतें॥३८॥ ॥दोहरा॥ ॥बिंद्रिबिखेंसंजोगतेंफरुहैअमृतसमान॥ पाछेंजोबिखसोंलगेसोसुखराजसजान॥३८॥ ॥ओवी॥ ॥विषयेंद्रियसंयोगें॥भोगभोगीसुखसंगें॥ सेवटीं विषतुल्य सांगे॥ तेंराजससुखजाण॥३८॥ ॥अभंग॥ ॥विषयइंद्रियाभीळणी॥ होतीसुखावोळगणी॥ तेथेंहरिखालोळणी॥ घालूंवाटेसर्वदा॥१॥ मगकायतेंअमृत॥ ज्ञिळेंह्मणोनिविटेचित्त॥ आतांशेवटींअहित॥ मैथुनजेवींश्वुनीचें॥२॥ कर्जावरिलआरंभु॥ व्याघ्रसौजन्याचालाभु॥ पुढेंविघ्राचाआरंभु॥ धेनुपावेशेवटीं॥३॥ धनधनीचोरहोती॥ परीरक्षकानोडिती॥ तुकयाचेनलगेमती॥ सुखतेंगा राजस॥४॥३८॥ ॥श्लोक॥ ॥यदग्रेचानुबंधेचसुखंमोहनमात्मनः॥ निद्रालस्यप्रमादोत्थंतत्तामसमुदाहृतम् ॥३९॥

॥सम०॥ ॥आरंभींफळबंधींहीजेकांबुध्दीसमोहक॥ निद्राविस्मृतिआढ स्येंसुखतेंसुखतामस॥३९॥ ॥आर्या॥ ॥आरंभींपरिणामीमोहकरीतें मनासिजेंदुष्ट॥ निद्राप्रमादअळसेंउपजेसुखह्मणतिनामसीस्पष्ट॥३९॥ ॥दोहरा॥ ॥पहिलेंऔरपाछेसखदमोहनकरैजुदेह॥आलसनिद्रातेंउठेता मससुखहैयेह॥३९॥ ॥ओवी॥ ॥आरंभदाखवीबंधमोक्षाचियेपरी॥ ॥परिणामीतोचपदार्थविचारी॥ निद्राआळसअज्ञानधरी॥तेंसुखतामसाचें ॥३९॥ ॥अभंग॥ ॥आरंभींचघालापडे॥फळप्राप्तिवेळेरडे॥कोल्हाटिय जापरवडे॥करितीउपजीविका॥१॥माराभेणेंपरग्रहीं॥प्रमदाराहेदुराग्रही ॥तेथेंतेंचतेंविदेहीं॥जेकांउठतीउमाळे॥२॥आतांमद्यप्राशिलिया॥घाणेंमु खस्मृतीलया॥जायतेथेंनिजलिया॥वाटेगेलास्वर्गासी॥३॥अळसेंहोयवपु जड॥सुखतामसनिवाड॥तुकाह्मणेज्याणेंह्राड॥तेंसात्विकऐकावें॥४॥३९॥

॥श्लोक॥ ॥नतदस्तिपृथिव्यांवादिविदेवेषुवापुनः॥सत्वंप्रकृति जैर्मुक्तंयदेभिःस्यात्रिभिर्गुणैः॥४०॥ ॥सम०॥ ॥नतेंपृथ्वींतनस्वर्गीं १८

देवामाजिहिसत्वतें॥जेंनातळेया त्रिगुणातेंमाझेंसत्वकेवळ॥४०॥ ॥आ
र्या॥ ॥स्वर्गींकिंरलोकींहीपृथ्वीमाजीहि पांडवाकोणी॥ प्रकृतिच्या त्रिगुणा
नींसोडियलाजोअसानसेप्राणी॥४०॥ ॥दोहरा॥ ॥सोउधमेंकछुनहिं
सुरमेओरआकास॥सोनजुनतिनोगुनबंधोजुमाया फास॥४०॥ ॥ओवी
॥ ॥यापृथ्वीवरीपाही॥स्वर्गींअथवादेवाचेठायीं॥ त्रिगुणाविरहितस्फट
कानाहीं॥तेंमाझेंतेजकेवळ॥४०॥ ॥अभंग॥ ॥नतेंपृथ्वीमाजीपाहो॥
स्वर्गींजियाचासंदेहो॥तेथेंसिद्धगणसमुहो॥सत्वाहीनबापुडें॥१॥अमरग
णींजें मिळेना॥पाहातांइंद्रानेंस्वनयना॥मजभासतेंअर्जुना॥यात्रिगुणान
तळे॥२॥माझाजीवतेंगासत्व॥तेथेंसुखावळात्रिव॥केलाखाणीचाउद्धव॥
परीसत्वनटळे॥३॥तुकाह्मणेऐकावचन॥कायबोलिलाभगवान॥तेथेंदे
ऊनियांमन॥वर्णधर्मअवधारा॥४॥४०॥ ॥श्लोक॥ ॥ब्राह्मणक्षत्रिय
विशांशूद्राणांचपरंतप॥कर्माणिप्रविभक्तानिस्वभावप्रभवैर्गुणैः॥४१
॥ ॥सम०॥ ॥ब्राह्मणाक्षत्रियांवैश्यांशूद्रांच्याहीक्रियापृथक्॥अ

धिष्ठानस्वभावेंजेजालेंत्रिगुणत्यागुणीं॥४१॥ ॥आर्या॥ ॥विप्रक्षत्रि
यशूद्रहि वैश्यहिजेअसतिनित्यनिजधर्मे॥ स्वप्रकृतिगुणेंत्यांचींदिसतिनि
राळींसदैवसत्कर्मे॥४१॥ ॥दोहरा॥ ॥द्विजछत्रीऔरबैसकेऔरशुद
रकेकरम॥ निजस्वभावगुनसोंभयेन्यारोन्यारोधरम॥४१॥ ॥ओवी॥
॥ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रजाण॥चारीवर्णहेप्रमाण॥त्यासिकर्मेंवेगळालीं
जाण॥परिउपजतीत्रिगुणापासुनी॥४१॥ ॥अभंग॥ ॥विप्रबाहुज्या
वैश्याला॥शूद्रसुधनमीज्याला॥क्रियापृथकययाला॥पूर्वींअसेस्थापिली
॥१॥अधिष्ठानस्वभावेंजे॥जालेत्रिगुणसहजे॥तयागुणींमुनीराजे॥व्याख्या
बहूवाणिली॥२॥तेचयेथेंहीप्रसंगीं॥कथीअर्जुनासारंगी॥तुकासर्वज
नालागीं॥निर्मिलासेवदाया॥३॥४१॥ ॥श्लोक॥ ॥शमोदमस्तपः
शौचंक्षांतिरार्जवमेवच॥ ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभावजं॥४२
॥ ॥सम०॥ ॥तपक्षमाशमदमशौचास्तिक्यअवक्रता॥ज्ञानविज्ञान
याजाल्याविप्रवर्णासहक्रिया॥४२॥ ॥आर्या॥ ॥आस्तिक्यशौचआर्जे

वशमदमधारणतसेंचिन्हांतीचें॥ विज्ञानज्ञानतप स्वाभाविककर्महेंद्विजा
तीचें॥४२॥ ॥दोहरा॥ ॥शमदमतपसोंपुनीसरलताऔरशांति॥आ
स्तिकग्यानविग्यानयहब्रह्मकरमकीभाति॥४२॥ ॥ओवी॥ ॥शमदम
तपआचार॥शुचिशांतिआर्जवपर॥ ज्ञानविज्ञानआस्तिक्यस्थिर॥हेंकर्मगा
ब्राह्मणाचें॥४२॥ ॥अभंग॥ ॥तपप्रथमविप्राचा॥गुणदायकमोक्षाचा॥
क्षमेविणनाशत्याचा॥होतांफळनालागे॥१॥शमदमकाशास्तव॥ध्यावाइंद्रि
याचाजीव॥शौचतेसाचस्वभाव॥आस्तिकाचापाहिजे॥२॥नव्हेभूतांसीवां
कुडा॥ ज्ञानेनव्हेविषईवेडा॥वक्ताविज्ञानपवाडा॥सांगेजगतारणी॥३॥क्रि
याब्राह्मणाप्रथम॥सांगेपार्थापुरुषोत्तम॥पुढेंक्षत्रियाचेनेम॥तुकावर्णीस्वा
नंदें॥४॥४२॥ ॥श्लोक॥ ॥शौर्यंतेजोधृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायन
म्॥दानमीश्वरभावश्चक्षात्रंकर्मस्वभावजम्॥४३॥ ॥सम०॥ ॥शू
रत्वतेजदक्षत्वधारणारणधीरता॥दातृत्वईशभक्तीयाजात्यासत्रासहक्रि
या॥४३॥ ॥आर्या॥ ॥युधींअपलायनतेंधृतिईश्वरभावदक्षतादान॥

२०

शौर्यहितेजहिकथिलेंस्वभावजक्षात्रकर्मवेदानें ॥४३॥ ॥दोहरा॥
॥शूरतेजधीरजचतुरजुधमेंकोनपलाय॥इहठकुराईसोंरहेछत्रीकरम
स्वभाय॥४३॥ ॥ओवी॥ ॥शौर्यतेजधृतिदक्षपणें॥संग्रामींपाठनदेणें
॥दानसमर्थपणें॥हेंकर्मक्षत्रियांचें॥४३॥ ॥अभंग॥ ॥शौर्यतरीरण
धीट॥तेजेंशास्त्राचींतीखट॥परिधारणाचोखट॥जाणेन्यायअन्याय॥१॥
दक्षजैसादक्षापरी॥युद्धींपळवणेंवैरी॥दाताजेविधरेवरी॥पुण्यश्लोकजग
सी॥२॥सेवामहंताचीजाणे॥तद्गतमनदेवाअर्पणें॥हींगानव्हतीलक्षणें॥ज
गदोद्धारगुरुतो॥३॥राज्याअंतींनरकतया॥बोलणारपावेक्षया॥एकवसा=
म्राज्यआलिया॥आलेंतुकींएकत्व॥४॥४३॥ ॥श्लोक॥ ॥कृषिगोरक्ष्य
वाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजं॥परिचर्यात्मकंकर्मशूद्रस्यापिस्वभावज=
म्॥४४॥ ॥सम०॥ ॥कृषिगोरक्षणेंद्रव्यविकणेंवैश्यकर्महें॥सेवाशूद्र
क्रियायाहीजाल्यावर्णीसमागमें॥४४॥ ॥आर्या॥ ॥गोपालनवाणिज्य
स्वाभाविकवैश्यकर्मआणिकृषी॥परिचर्याशूद्राचेंस्वाभाविककर्मबोलताति

२०

ऋषी॥४४॥ ॥दोहरा॥ ॥खेतीगोरछाबनिजबैसकरमयेहजान॥सबही
कीसेवाकरेशूद्रकरमयेहमान॥४४॥ ॥ओवी॥ ॥कृषिगोरक्षआणि
वाणिज्य॥हें वैश्यकर्मस्वभावज॥शूद्रासिसेवाकर्मसहज॥जालेंवर्णास
मागमें॥४४॥ ॥अभंग॥ ॥उदरार्थकुटुंबार्थ॥करिकृषिवळीस्वार्थ
परीतयांतपरमार्थ॥जेरक्षणगाइचें॥१॥द्रव्यव्यवसावोनेवीं॥वाणिज्यांत
उठाठेवी॥वैश्यकर्मतृतियभावी॥तूंवोळखेंस्फूजाणा॥२॥आतांशूद्रजो
कांअसे॥वर्णत्रयसेवावसे॥त्याचेंजीवनजाणऐसें॥चारवर्णाह्याक्रिया॥
३॥सांगावयाहेंकारण॥क्षत्रियवंशीतूंनिर्माण॥जाल्यास्फुटेलकेसेंरण॥
तुकयाजैसासंसारू॥४॥४४॥श्लोक॥ ॥स्वेस्वेकर्मण्यभिरतःसंसि
द्धिंलभतेनरः॥स्वकर्मनिरतःसिद्धिंयथाविंदतितच्छृणु॥४५॥
॥सम०॥ ॥स्वस्वकर्मींचरतजोसिध्दीतेंपावतोनर॥स्वकर्मीनिष्ठतोसि
ध्दीपावेतेरितिआइक॥४५॥ ॥आर्या॥ ॥रतअपुलाल्याकर्मीपावे
सिध्दीसमनुजभक्तिरसें॥पावेस्वकर्मरततोसिध्दिजसीपांडवासख्यापरिसें

॥४५॥ ॥दोहरा॥ ॥अपनेअपनेकरमतेंसिध्दिलहेसबकोई॥सोबि
अबेमोमेसुनोकरमसिध्दिजेहोय॥४५॥ ॥ओवी॥आपुलालेकर्मीव
र्तत॥तेनरसिध्दीतेंपावत॥आपुलेकर्मीसिध्दीहोत॥कैसीतेआइकपां॥४५
॥अभंग॥ ॥आपुलालेंकर्माचारें॥वर्णाश्रमयाआधारें॥जेंकांस्व
हितउपचारें॥आलेंअसेवांटणी॥१॥नकरितांप्रयत्नकाहीं॥सिध्दीव केल्या
च्यागेहीं॥नवलहोयलोकींतिहीं॥नरहाह्मणतीपुण्यात्मा॥२॥स्पष्टसांगतों
वीरेशा॥आकर्णितूंगुडाकेशा॥साहित्येंसीप्रासदशा॥प्राण्याप्रगटेभूलोकीं
॥३॥जरीसांडिलास्वधर्म॥मगअवघेंवृथाकर्म॥नसांपडेसौख्यवर्म॥तु
काजेणेंसांगिजे॥४॥४५॥ ॥श्लोक॥ ॥यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेनस
र्वमिदंततम्॥स्वकर्मणातमभ्यर्च्यसिध्दिंविंदतिमानवः॥४६॥
॥सम०॥ ॥जेथेंप्रवृत्तिभूतांचीज्याणेंहेंव्यापिलेंजग॥स्वकर्मेंत्यासपूजो
नीपावतोसिध्दिमानव॥४६॥ ॥आर्या॥ ॥भूतप्रवृत्तिजेथुनिज्याणें
हेंसर्वहीअसेव्याप्त॥पूज्जुनित्यानिजकर्मेंहोतीमनुजा ससिध्दितप्राप्त॥

४६॥ ॥दोहरा॥ ॥जातेंउपजनजीवसबे जिनकीन्हो बिस्तार॥करमकरेत
कोंजजे सिध्दिलहे करतार॥४६॥ ॥ओवी॥ ॥स्वकर्मेंजगाचीप्रवृत्ती॥
तेणेंसर्वबांधिलेंअसती॥ह्मणोनिस्वकर्मेंआचरती॥ते सिध्दीपावतीदेख॥
४६॥ ॥अभंग॥ ॥भूतप्रवृत्तिजेथुनी॥होतीउत्पन्नमेदिनी॥स्थितीपाल
कनिदानी॥प्रळयदावीरूसल्या॥१॥जगाच्यापिलें सेजेणें॥जो विश्वात्मा
येणेंगुणें॥त्यासस्वधर्मआचरणें॥तोषवावें सतत॥२॥त्याचे सोळाप्रका
राचें॥कर्मचि एवंविधवाचे॥पूजनघडेमाधवाचें॥नित्यनूतनआवडी॥३
॥त्याचासहजउतरायी॥आशिर्वादयेतेठायीं॥मनोरथपूरेपायीं॥घाली
तुकासुरकुंडी॥४॥४६॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मा
त्स्वनुष्ठितात्॥स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम्॥४७॥
॥समः॥ ॥स्वधर्मनीचहीश्रेष्ठपरधर्माबऱ्याहुनी॥स्ववर्णीनेमिलेंकर्मक
रितांपातकीनव्हे॥४७॥ ॥आर्या॥ ॥विगुणस्वधर्महिबराअनुष्ठिलाचां
गलानपरधर्म॥पावेदोषानकदांस्वभावनियमीनदाकितांकर्म॥४७॥

२२

॥दोहरा॥ ॥नीकेहूंपरधरमतेबिगुनभलोज्ञुधरम॥कछुपापपावेनहि करतअपनोधरम॥४७॥ ॥ओवी॥ ॥स्वधर्महीनपरिनोकल्याण॥प रधर्मापरिसउत्तमजाण॥आपुलेंकर्मआचरण॥येणेंपापनहोयनिश्चित॥ ४७॥ ॥अभंग॥ ॥नीचनमानीस्वधर्म॥आलेंभागप्रांतकर्म॥ज्ञानजालें तरीश्रम॥स्वयातीचानमानिजे॥१॥बाळामायचपाहिजे॥तेथेंऊर्वशीनासुजे ॥मीनेंजळावीणमरिजे॥मधुघटाभीतरी॥२॥एवंनकरीवेदपत्र॥यतिहा तींआलेंशास्त्र॥व्यर्थतेविंशोभेवस्त्र॥स्वात्मधर्मआचरणें॥३॥बोलसीतूंगोत्र वधीं॥हत्याघडतेसंमंधीं॥नवकर्मपापबधी॥येसीशुद्धीतुकयाचे॥४॥४७ ॥ ॥श्लोक॥ ॥सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत्॥सर्वारंभा हिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः॥४८॥ ॥समं०॥ ॥जेंवर्णासहजालें तेंनटाकावेंसदोषही॥कींकर्मवेष्टिलेंदोषेंसर्वअग्निधुरेंजसा॥४८॥ ॥आ र्या॥ ॥कर्मादोषहिसहजक्षत्रियवर्यानसोडितांचितरे॥धूमेंवन्हिजसातो दोषेंकर्मेंसमस्तआवृतरे॥४८॥ ॥दोहरा॥ ॥दोखसहितनिजकरमक

२२

रेरहेनकोकुत्यागि॥ दोखभरेआरंभसबेधूमसहजोआगि॥४८॥ ॥ओवी
॥ ॥ह्मणोनिस्वकर्मगाअर्जुना॥ दोषरूपह्मणोननद्यावेंटाकुन॥ येन्हवींस
र्वकर्मनाहीदोषाविण॥अग्निनेथेंधूम्रअसे॥४८॥ ॥अभंग॥ ॥वर्णवि
भागांतसकृतदुष्कृत॥पुढेंजन्महोतत्याचालेनें॥१॥ तेथेंगुणीखरेअवगुणी
निकरें॥वेष्टिलासेधुरेंजैसाअग्नी॥२॥ यास्तवबोखटेंमानिजेगोमटें॥चैत्रींकु
डुवटेंनिंबजेवीं॥३॥ कुश्चकभर्तारीमनठेवीनारी॥पावेलसंसारींतुकाह्मणे
॥४॥४८॥ ॥श्लोक॥ ॥असक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः
॥नैष्कर्म्यसिद्धिंपरमांसन्यासेनाधिगच्छति॥४९॥ ॥सम०॥
॥मुक्तितेंसिद्धिनैष्कर्म्यातोसन्यासेंचिपावतो॥अलिप्तबुद्धिजोकर्मीजितचि
त्तगतस्पृह॥४९॥ ॥आर्या॥ ॥निस्पृहआणिजितात्माज्याचीसर्वत्रतेन
सक्तमती॥सन्यासानेंपावेतोचीनैष्कर्म्यसिद्धिउत्तमती॥४९॥ ॥दोहरा
॥ ॥लगनबुद्धिबहुनहिकरेजीतेंमनकीआस॥परमसिधिकरमकीपा
वेकरिसंन्यास॥४९॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वत्रबुध्धीअसक्तकरूनी॥नि

स्पृहवर्तेआत्माजिकोनी॥तयासीकर्माचीपरमसिध्दीदेवोनी॥तोसन्यासें
पावतसे॥४९॥ ॥अभंग॥ ॥निष्कामजेंमनमुक्तीचेंभुवन॥त्याकर
जोडूनसिद्धिनमी॥१॥पावतोसन्यासेंप्रपंचउदासें॥मानसउल्हासेंहरिप
दीं॥२॥कर्मीनव्हेलिप्तबुद्धिजितचित्त॥जालास्पृहागतआत्मबोधें॥३॥
तुकाह्मणेजन्मसार्थकउत्तम॥तयामाजीप्रेमअनंताचें॥४॥४९॥ ॥श्लो
क॥ ॥सिध्दिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्नोतिनिबोधमे॥समासेनैवकौं
तेयनिष्ठाज्ञानस्ययापरा॥५०॥ ॥सम०॥ ॥गुरूपदेशेंसिध्दीतेंपा
वलाब्रह्मतोकसा॥पावतोज्ञाननिष्ठातेंतूंसंक्षेपेंचिआइक॥५०॥ ॥आ
र्या॥ ॥नैष्कर्म्यसिध्दिनरतोब्रह्मकसापावतोअविक्षेपें॥जेपरमज्ञानाची
निष्ठातेऐकतूंचिसंक्षेपें॥५०॥ ॥दोहरा॥ ॥सिध्दिपायेपरब्रह्मकोंज
सेजुपावेसार॥कधोजुहोंसंछेपसोंनिष्टाग्यानअपार॥५०॥ ॥ओवी॥
॥जैसेंब्रह्मतैसेसिध्दीपावती॥तेंआईकअर्जुनासांगेनयथास्थिती॥
तयाज्ञानाचीप्रतिती॥संक्षेपेंकरितांहोय॥५०॥ ॥अभंग॥ ॥देतुगुरु

कृपा लाभ जाला सोपा ॥ पावला निरोपा सिद्धीचिया ॥ १ ॥ कैसा ब्रह्मपावे सि
द्धीज्यासभावे ॥ वोंवाळिति नावें चिन्मयाचें ॥ २ ॥ ते स्थिती नि श्चयें संक्षेपें
अन्वयें ॥ ऐकें आणि होयें तूंही तैसा ॥ ३ ॥ ज्ञाननेष्ठावंत परात्परीं चित्त ॥ यो
गीया अतीत तुका जाला ॥ ४ ॥ ५० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ बुध्द्या विशुध्दया यु
क्तो धृत्यात्मानं नियम्य च ॥ शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च
॥ ५१ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ निष्काम चित्त आत्मत्वीं धारणेनें धरूनियां ॥ शब्दादी
भोग टाकूनी द्वेष प्रीति हि टाकुनी ॥ ५१ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ शुध्दमतीनें युक्त हि
धैर्येंकरूनी मनासरोधून ॥ टाकुनि शब्दादि विषय रागद्वेषास नित्य बांधून ॥ ५१ ॥
॥ दोहरा ॥ ॥ जोग रहे बुध्दि स्रुध्द सों धीरज सों मन धारी ॥ शब्द आदि वि
खयन तजे राग द्वेख कों मारी ॥ ५१ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ आत्मत्वीं निःकाम चित्तीं
॥ बुध्दी करूनिया धरिती ॥ शब्दादि विषयातें त्यजिती ॥ प्रीत द्वेष टाकूनियां ॥
५१ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ चित्त जें निष्काम भजे आत्माराम ॥ तो चि घाली नेम क
र्णासीरे ॥ १ ॥ धरूनी धारणें योगाच्या विंदाणे ॥ जगीं विचरणें निरंकुश ॥ २ ॥

शब्दस्पर्शादिकविषयदशक॥ त्यागीनपुंसकजारीणने॥३॥ प्राप्तीचाहरि
खअप्राप्तीचेंतिख॥ तुकाशिवविरवप्राशीतजा॥४॥५१॥ ॥श्लोक॥
॥ विविक्तसविलघ्वाशीयतवाक्कायमानसः॥ ध्यानयोगपरोनित्यंवैरा
ग्यंसमुपाश्रितः॥५२॥ ॥सम०॥ ॥एकांतलघुआहारमनोवाक्काय
नियह॥ ध्यानयोगीसदानिष्ठवैराग्यधरिजेदृढ॥५२॥ ॥आर्या॥ ॥ए
कांतिनित्यसेवीमितभोजीवाङ्मनासिनोरोधी॥ वैराग्ययोगयुक्तब्रह्मध्यानीस
दैवअवरोधी॥५२॥ ॥दोहरा॥ ॥रहेउज्योएकांतमेंलघुभोजनमनजीत
॥ ध्यानजोगतत्परसदांयहवैराग्यकीनीत॥५२॥ ॥ओवी॥ ॥एकांती
बैसोनियां॥ लघुआहारअसोनियां॥ मनोवाक्कायनिग्रहकरोनिया॥ योग
ध्यानवैराग्य॥५२॥ ॥अभंग॥ ॥नावडेलौकिकसंगुप्रपंचीक॥ आहा
ररसीकभरेपोटा॥१॥ मनावाचेकायेनेमीतनिग्रहें॥ नपीडीआग्रहें शिष्यव
र्गी॥२॥ तिष्ठेसदामनयोगाचेंआसन॥ सोडूंनेणेध्यानईश्वराचें॥३॥ धरीब
ळकटाबितरागदारवंटा॥ तुकाह्मणेतोटानफानेणे॥४॥५२॥ ॥श्लोक २५

॥ ॥अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंपरिग्रहम्॥विमुच्यनिर्ममःशांतो
ब्रह्मभूयायकल्पते॥५३॥ ॥सम०॥ ॥बलगर्वअहंकारकामक्रोधप
रिग्रह॥सोडोनिममताशांतब्रह्मलायोग्यहोतसे॥५३॥ ॥आर्या॥
॥कामक्रोधअहंकृतिबलदर्पपरिग्रहाकरुनिशांत॥ममताविरहितहोउनि.
पावेमोक्षासिहाचिसिध्धांत॥५३॥ ॥दोहरा॥ ॥क्रोधनिग्रहकामबल
दर्पऔरअहंकार॥ममतातजेनिर्मलरहेशांतिब्रह्ममेंसार॥५३॥ ॥ओं
वी॥ ॥कामक्रोधबलदर्पक॥अहंकारपरिग्रहादिक॥सोडूनिहोइजेनि
र्ममशांतिनिःशंक॥जेब्रह्मव्हावयाइच्छिती॥५३॥ ॥अभंग॥ ॥तनुब
ळानेणेगर्वासदाळणें॥अहंचवणेठिकाणीचा॥१॥कामाभंगीतसाक्रोध
केलापीसा॥धाडीदिशावसापरिग्रहो॥२॥मेलीजेथेंममताअन्नअन्नकरि
तां॥शांतीचीदुहितावाढविली॥३॥तेब्रह्मजिवायांभावेंअर्पोनियां॥जाह
लाउतराइयातुकयाचा॥४॥५३॥ ॥श्लोक॥ ॥ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मान
शोचतिनकांक्षति॥समःसर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिंलभतेपराम्॥५४॥

॥समं०॥ ॥ब्रह्महोतांप्रसन्नात्माइच्छाशोकनतोकरी॥सर्वभूतींभक्तिमाझीतोसर्वसमभागतो॥५४॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वांभूतींपार्थास्वच्छमनब्रह्मभूतजोसमहा॥ज्यालानहर्षशोकहिलाभेमद्भक्तिलाभत्यासमहा॥५४॥

॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मभूयोजुप्रसन्नमनसोंचकरेनहिचाह॥सबजीवनकोंसमलखेपावेभगतिप्रवाह॥५४॥ ॥ओवी॥ ॥आत्माप्रसन्नजालियाब्रह्महोती॥शोकइच्छाहिनकरिती॥भक्तीमाझीसर्वभूतीं॥तेसर्वपावतीसम॥५४॥

॥अभंग॥ ॥सुप्रसन्नआत्मात्याचावीरोत्तमा॥जालाजेव्हांब्रह्मसंगमांत॥१॥मगत्यापरतीइच्छातेकेउती॥शोकतरिहंतिधरीकैसा॥२॥जेथेंतेथेंमाझीभक्तिगंगेमाजी॥सर्वभूतेंआजीसुस्थजाली॥३॥समानसर्वांतिशांतीहेलावन॥तुकाह्मणेमानहरपली॥४॥५४॥ ॥श्लोक॥ ॥भक्त्यामामभिजानातियावान्यश्चास्मितत्वतः॥ततोमांतत्वतोज्ञात्वाविशतेतदनंतरम्॥५५॥ ॥समं०॥ ॥अनंतेंब्रह्मपुरुषतेंजाणेसर्वात्मभक्तिनें॥तत्वजाणोनिदेहांतींनिघोनिननिघेपुन्हा॥५५॥ ॥आर्या॥

॥भक्तीनें मज जाणे जितुका जैसा हि मी असें तत्वें॥ मग जाणुनियां मातें तदनं
तर पावतो मला सत्वें॥५५॥ ॥दोहरा॥ ॥मोको जानें भगति करे जीत
होय जु भाय॥ मो हि जानि के तत्व सों मेरो भगति कराय॥५५॥ ॥ओवी॥
॥भक्तीनें समजाणती॥ जव्हां आहे माझी स्थिती॥ आत्मत्वें तत्व जाणती॥
प्रवेशातीत यांत॥५५॥ ॥अभंग॥ ॥नेगा सर्वात्मता भक्तिचा जाणता॥
जाला सप्रेम तादेह भावें॥१॥ अनंत ब्रह्मांडें अनंतींच घडे॥ अनंत सौंगडे केले
जीवा॥२॥ तत्वीं प्रवेशाला प्रांताचे वेळेला॥ जयालें ज्ञों आला तेथें गुप्त॥३॥
पुन्हा मग नि घणें प्राणांती ही नेणे॥ ऐशी स्थीति बाणे तुकयास॥४॥५५॥
॥श्लोक॥ ॥सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः॥ मत्प्र
सादादवाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययं॥५६॥ ॥सम०॥ ॥प्रारब्धें सर्व
कर्में ही करी जरि मदाश्रयें॥ माझा प्रसादें तो पावे पद शाश्वत अव्यय॥५६॥
॥आर्या॥ ॥सर्व हि कर्में करि जो ज्याला माझा सदैव अवलंब॥ पावे
मम प्रसादें अव्यय शाश्वत पदासि अवलंब॥५६॥ ॥दोहरा॥ ॥मोक

रमकोनीतकरेमेरोआश्रयपाय॥ सोप्रसादतेसोरहेअछयपदवीपाय॥५६

॥ओवी॥ ॥सर्वकर्मेंप्रारब्धेंहोती॥मदाश्रयेंजेकरिती॥ माझाप्रसादें पावती॥जेंपदशाश्वतअव्यय॥५६॥ ॥अभंग॥ ॥कर्मघडतेंसारेंसंचितआधारें॥जाणतांविचारेंयथायोग्य॥१॥मगतेचकर्मामातेंवीरोत्तमा॥ अर्पितोसप्रेमामदाश्रित॥२॥ माझियाप्रसादें तोपावेस्वानंदें॥अव्ययजेंपदें अनुच्छिष्टें॥३॥ शाश्वतपणाचीगतिनेणेविरिंची॥ तेथेंतुकयाचेंयेणेंजाहलें॥४॥५६॥ ॥श्लोक॥ ॥चेतसासर्वकर्माणिमयिसन्यस्यमत्परः॥बुद्धियोगमुपाश्रित्यमच्चित्तःसततंभव॥५७॥ ॥सम०॥ ॥अर्पूनिसर्वहीकर्में चित्तेंमत्परहोउनि॥ ज्ञानयोगाश्रयेंचित्तमद्रूपींलावितूंसदा॥५७॥ ॥आर्या॥ ॥चित्तेंसर्वहिकर्मेंमाझेठाईंसमर्पुनीआहो॥मतियोगाश्रितहोउनिमत्परचित्तांतंतूहिसंततहो॥५७॥ ॥दोहरा॥ ॥मनसोमेरोकरमकरमोतत्सरलतालेय॥ बुद्धिजोगकोंसोंचकरेमोहीमेचित्तदेय॥५७॥ ॥ओवी॥ ॥मनपूर्वकमाझेठायीं॥सर्वकर्मअर्पीपाहीं॥स्वबुध्दी

धरूनिराहीं॥मजनतसरहोउनी॥५७॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वकर्मेंपार्थाअर्पू
नीसर्वथा॥ऐकेंमाझीकथाअखंडित॥१॥मत्परमनानेंकरीहरिध्यानें॥डोले
स्वानंदानेंनिर्विकल्प॥२॥ज्ञानाचाअथवायोगाचापांडवा॥आश्रयराखावा
मनपक्षी॥३॥तूंचऐसाहोयमद्रूपींसंशय॥नाहींआणवाहेतुकाजेथें॥४॥५७
॥ ॥श्लोक॥ ॥मच्चित्तःसर्वदुर्गाणिमत्प्रसादात्तरिष्यसि॥अथचेत्त्व
महंकारान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्यसि॥५८॥ ॥सम॰॥ ॥मच्चित्तमत्प्रसादें
तूंसर्वदुःखाब्धिलंघिसी॥आतांजरिअहंकारेंनआइकसिनाशासी॥५८॥
॥आर्या॥ ॥सर्वहिदुर्गेंतरसीमच्चित्तेंमाझियाप्रसादानें॥पावसिविना
शातरितूंनऐकुनीजरिअहंकृतिमदानें॥५८॥ ॥दोहरा॥ ॥मोप्रसादतें
दुर्गबलतरिजेहेअनयास॥अहंकारकेबसनेनहियहमानोजुपास॥५८॥
॥ओवी॥ ॥माझेठायींचित्तठेविसी॥तरिमाझ्याप्रसादेंसर्वदुःखेंतरसी
॥अहंकारधरोनिकरिसी॥तरीसर्वदुःखेंहोतीतुज॥५८॥ ॥अभंग॥
॥मच्चित्तेंकरूनभद्रार्थपाउन॥होयसमाधानमत्प्रसादें॥१॥दुःखगीरिजळेन

वंचतांपळे॥सर्वहीमावळेक्लेशाकांटा॥२॥आतांअहंकारेंजरीयानीतीरे॥
२७ नायकसिबारेघाततुझा॥३॥मद्वाक्येंतरळाबहुलोकबुडाला॥जेंनाहींतुक्या
ळाकेलेंमान्य॥४॥५८॥ ॥श्लोक॥ ॥यदहंकारमाश्रित्यनयोत्स्यइति
मन्यसे॥मिथ्यैषव्यवसायस्तेप्रकृतिस्त्वांनियोक्ष्यति॥५९॥ ॥सम॰
॥ ॥अहंकारधरुनियांभांडेनाह्मणतोसितूं॥हेंमिथ्यातुजतुझीचयुधींप्र
कृतियोजिल॥५९॥ ॥आर्या॥ ॥धरुनिअहंकारातेंमानसिनकरीनमीक
धींचरण॥मिथ्यानिश्चयतुझाकरवीलप्रकृतितूजआचरण॥५९॥ ॥दो
हरा॥ ॥लरोनहितूजोंकहतअहंकारकोंमान॥यहतोसबअबझूटहैप्र
कृतिलगाबेआन॥५९॥ ॥ओवी॥ ॥मनींअहंकारधरोनी॥युधन
करींऐसेंमनीं॥तरियाउद्योगाचीहोईलहानी॥प्रकृतीयुधकरवीलतुज
॥५९॥ ॥अभंग॥ ॥अहंपणेंह्मणसीनभांडेंमीयासी॥यास्तवहेंळसी
आमुचेंमत्त॥१॥कौरवांमारणेंपापीव्हावेंकोणें॥दिसेलाजिरवाणेंजीणेंपु २७
ढे॥२॥हेंमिथ्याकल्पिततनुस्वभावांत॥सहजहोईलघातकौरवांचा॥३॥

प्रकृतीस्वे त्यांची अनिवार साची ॥ तुका ह्मणे अरिची पूर्वीपाठ ॥ ४ ॥ ५९ ॥
॥ श्लोक ॥ ॥ स्वभावजेन कौंतेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ॥ कर्त्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोपि तत् ॥ ६० ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ संस्कारें कर्मजें जालें प्रारब्धें बद्ध तूं तया ॥ करूं नि इच्छिसी मोहें करिसील अवश्य तूं ॥ ६० ॥
॥ आर्या ॥ ॥ स्वाभाविक कर्मानें बद्ध वृथा तूं दुराग्रहा धरसी ॥ मोहें न करूं इच्छिसि होउन परवश परीच तें करिसी ॥ ६० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ अर्जुन अपने करम सों यह तूं राख्यो नाहि ॥ परो न चाहत मोह तें पर सब करि हो साहि ॥ ६० ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अर्जुना तूं स्वभावें बांधलासी ॥ अज्ञानें करूं नि युद्ध न करीं ह्मणतोसी ॥ तरि युद्ध कर्म तूं अवश्य करिसी ॥ यासि संदेह नाहीं ॥ ६० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कर्म प्रादुर्भाव संस्कार त्यापरी ॥ वागे धरे वरी भूतजात ॥ १ ॥ प्रारब्धें बांधलें तें कैसें सुटेल ॥ जरी कां दाटेल उर मोहें ॥ २ ॥ न इच्छिसी स्वें हें अगत्य करिशी ॥ तूंची क्रोधी होसी काका सम ॥ ३ ॥ तुका ह्मणे देह स्वभाव कवणा ॥ नावरे हें जाणा विधीलेख ॥ ४ ॥ ६० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ईश्वरः स

र्वभूतानांहृद्देशेऽर्जुनतिष्ठति॥भ्रामयन्सर्वभूतानियंत्रारूढानिमा
यया॥६१॥ ॥सम०॥ ॥अर्जुनासर्वभूतांच्याअसेहृदयिंईश्वर॥बु
ध्दिसूत्रेंकाळयंत्रींआरूढेनाचवीतसे॥६१॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वांभूतांचाहीं
हृदयींईश्वरवसोनिचाळवितो॥सर्वभूतांतेंहायंत्रेंजससिसूत्रधारचाळवि
तो॥६१॥ ॥दोहरा॥ ॥ईश्वरसबकेहियमेंअर्जुनरहतजुगूढ॥जीव
भ्रमावतहेसदाकरिकेमायाआरूढ॥६१॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतींअसे
ईश्वर॥व्यापूनिजगनिरंतर॥खेळखेळवीसाचार॥सूत्रधारीआपणअसे
॥६१॥ ॥अभंग॥ ॥सकळभूतांच्याहृदयींदेवआहे॥अनुभवेंपाहेंवि
रोत्तमा॥१॥त्यासमान्यजालेंतरेलतेंकर्म॥अमान्यअकर्मसहजची॥२॥जो
कांबुध्दिसूत्रेंकळावेळयंत्रें॥नाचवीसर्वत्रेंबाहूलिया॥३॥येकासपळवी
पाठीलावियेका॥हरपवीतुकापळमात्रें॥४॥६१॥ ॥श्लोक॥ ॥तमेव
शरणंगच्छसर्वभावेनभारत॥तत्प्रसादात्परांशांतिंस्थानंप्राप्स्यसिशा
श्वतम्॥६२॥ ॥सम०॥ ॥त्यातेंचिजाईंशरणयाभावेंकींसमस्तनो॥न

प्रसादेंथोरशांतीपदशाश्वतपावसी॥६२॥ ॥आर्या॥ ॥जाईंशरण
तयातेंसर्वाभावेंनयामधींशांती॥त्याच्याप्रसादयोगेंशाश्वतपदथोरपाव
सीशांती॥६२॥ ॥दोहरा॥ ॥होयसदांबाकेंसरनअर्जुनतूंसबभाय
॥अबिनासीथिरशांतीपदताप्रसादतेंपाय॥६२॥ ॥ओवी॥ ॥भारता
सर्वभावेंकरूनी॥शरणहोयमजलागुनी॥माझ्याप्रसादपाउनी॥पदशाश्व
तपावसी॥६२॥ ॥अभंग॥ ॥त्यातेंशरणजावेंकायावाचामनें॥ व्हा
वेंगाअनन्यअनन्यानीं॥१॥भावभक्तिबोधराहेचिरंतनू॥ऐसेघेमागुनप्र
सादास॥२॥त्याच्याआशिर्वादेंशांतीप्राप्तहोय॥जेंपदआलयशाश्वताचें
॥३॥ऐसालाभजाणनसोडींअर्जुना॥तुकाजैसामनासमर्पितो॥४॥६२॥

॥श्लोक॥ ॥इतितेज्ञानमाख्यातंगुह्याद्गुह्यतरंमया॥विमृश्यै
तदशेषेणयथेच्छसितथाकुरु॥६३॥ ॥सम०॥ ॥ऐसेंगुह्याहूनीगु
ह्यज्ञानम्यांउपदेशिलें॥विचारूनिअशेषेंहेंतुजमानेलतेंकरीं॥६३॥
॥आर्या॥ ॥गुह्याहुनिगुह्यअसेंकथिलेंम्याज्ञानतूंजनिष्पापा॥सांकल्यें

२१

विवरूनियांजेंइच्छिसितेंस्फरवेंकरींबापा ॥६३॥ ॥दोहरा॥ ॥ग्यानकह्यो तोसोंजुमेजोजगप्रकटेनाहि॥जोजानेसोइकरोयहिसंजोजयमाहि॥६३॥

॥ओवी॥ ॥अंतरीचेंगुह्यांतर॥तुलाउपदेशिलेंसार॥मनायेईलतो करींविचार॥सांगणेंतेंसांगीतलें॥६३॥ ॥अभंग॥ ॥ऐसेंहेंगुह्याचेंअं तरजेंगुप्त॥कधींप्रगटीतजालेंनव्हतें॥१॥ऐसाश्रोताकोणीनव्हतामिळाला॥ जोप्रेमेंआथीलापरीपूर्ण॥२॥तुजज्ञानश्रेष्ठउपदेशीलेंआह्मी॥पाहेअंतर्या मीअन्वेषजें॥३॥यावरीमानेलतेंकरींविवेका॥तुकयाचीआज्ञापूर्णयेणें॥ ४॥६३॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वगुह्यतमंभूयःशृणुमेपरमंवचः॥इष्टोऽसि मेदृढमतिस्ततोवक्ष्यामितेहितम्॥६४॥ ॥सम०॥ ॥सर्वगुह्याहुनी गुह्यआतांहाशब्दआइक॥स्फबुद्धिइष्टतूंमाझाह्मणोनिवदतोंहित॥६४॥

॥आर्या॥ ॥सर्वांतिगुह्यउत्तममाझेतूंवचनहेंपुन्हापरिस॥कथितोंहि ततुजयास्तवमजप्रियतूंबाअतिप्रियापरिस॥६४॥ ॥दोहरा॥ ॥जोक छुहेसबेतेंजुज्योपरमबचनमोमान॥तूंदृढबुद्धिमीतजोतोहिकरतबखान॥ २१

॥६४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वगुह्यतमजाण॥हेंसांगतोंमित्रह्मणून॥तूंप्रीती
चासखामाझाजाणुन॥तुझेंहीतसांगतसे॥६४॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वांगुह्य
माजीगुह्यहेंकीरीटी॥हेंनव्हेचावटीबाजारीगा॥१॥आतांऐकेब्रह्दहाजोन्हो
वटीचा॥कांकींसहृत्धीचाघडीवतूं॥२॥मित्रमाझाआणीह्मणविशीदास॥
यास्तवहिताससांगतसों॥३॥तुकाविनयत्वेंप्रार्थीसाधूजना॥कायत्याअर्जु
नाबोलेदेव॥४॥६४॥ ॥श्लोक॥ ॥मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनम
स्कुरु॥मामेवैष्यसिसत्यंतेंप्रतिजानेप्रियोसिमे॥६५॥ ॥सम०॥
॥मद्रूपीमनमद्भक्तयजीवंदीमलाचतूं॥मातेंचिपावसीसत्यप्रतिज्ञाकरितोंस
ख्या॥६५॥ ॥आर्या॥ ॥मद्भक्तमन्मनाहोवंदीपूजीमलाबरेंसमज॥करि
तोंखरीप्रतिज्ञाअससीप्रियमजहिपावशीलमज॥६५॥ ॥दोहरा॥
॥मोकोंजजतूंनम्रव्हैमनमोहीमेराख॥अंतसमेव्हैमाहिमेंप्यारोतूंयहरा
ख॥६५॥ ॥ओवी॥ ॥मनठेवोनिमाझीभक्तिकरी॥मजवंदोनियज्ञक
री॥मजपावसीनिर्धारी॥प्रियसख्या॥६५॥ ॥अभंग॥ ॥मद्रूपींसत

तययामनालावी॥मद्भक्तीकरावीदृढव्रतें॥१॥यजनमाझेंचीवंदावेंमासें
३० ची॥मगस्वरूपाचीपडेग्रंथी॥२॥मींचतूंतूंमीचऐसेंहोयिलगा॥शिवांतरीं
जागाजेविंविष्णू॥३॥विष्णुहृदयींपडुडेशिवपरमात्मा॥प्रतिज्ञाप्रतिमातु
कींयेतो॥४॥६५॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरण
व्रज॥अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः॥६६॥ ॥सम०॥
॥एकामातेंशरणयेसर्वधर्मासदाकुनी॥संचितेंक्रियमाणेंहीमीनाशी
नभिऊंनको॥६६॥ ॥आर्या॥ ॥दाकुनिसर्वहिधर्मायेक्यामातेंचिशार
णजायुक्त॥नकरींखेदमनींतूंकरितोंमीसर्वपापनिर्मुक्त॥६६॥दोहरा॥ •
॥सबधरमनकोंत्यागिकेंमोंसरनतूंआय॥दूरिकरोसबपापहोंशोकतजोय
भाय॥६६॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वधर्मातेंत्यजोनी॥मजएकासिशरणहोऊनी
॥संचितक्रियमाणजाणोनी॥मीसर्वनाशींभिऊंनको॥६६॥ ॥अभंग॥
॥सर्वधर्माप्रतित्यागूनीसखया॥शरणमाझेठायांतुवांयावें॥१॥येकमीप्र १०
सन्नहोईनाजोंवरी॥धर्माचेंआदरतंवमानीं॥२॥तेथेंधर्मीवागेमलरूपानाज्या

स॥सहजपतनासअधिकारु॥३॥संचितक्रियमाणेंपापासीहरीन॥भयाये
त्यागूनतुकाह्मणे॥४॥६६॥ ॥श्लोक॥ ॥इदंतेनातपस्कायनाभक्ताय
कदाचन॥नचाशुश्रूषवेवाच्यंनचमांयोऽभ्यसूयति॥६७॥ ॥सम०
॥ ॥तपहीनानकोसांगूंअभक्तांलोंकदापिहें॥श्रवणेच्छाविहीनाळादोषळा
वीमळातया॥६७॥ ॥आर्या॥ ॥सेवाहीनअभक्तातपहीनातेंहिरेनसांगा
वें॥ईर्षाकरिजोमाझीपार्थात्याळाकदानसांगावें॥६७॥ ॥दोहरा॥ ॥जा
केतपनहिभक्तिनहीऔरसत्यस्रबुध्धीनाहि॥तांसोंतूझीनयहकहेमोदेर्खाज
गमाहि॥६७॥ ॥ओवी॥ ॥ज्ञानतपअनुष्ठानहीन॥भक्तिविनाजेंश्रव
ण॥अभक्तातदेआण॥तेदोषळाविती॥६७॥ ॥अभंग॥ ॥अतपीपा
र्थाजोत्यासआसुचीगोष्टी॥कदापींकीरीर्टीनचावळी॥१॥अथवातपीजाला
मजनभजतां॥त्याप्रतीहेवार्तासांगोंनये॥२॥तपीभक्तिखरीश्रवणींनेदिम
न॥मगत्यासांगूनफळकाय॥३॥किंवामातेंदोषठेवीजोअर्जुना॥तुकाह्मणे
जाणानव्हेपात्र॥४॥६७॥ ॥श्लोक॥ ॥यइदंपरमंगुह्यंमद्भक्तेष्व

भिधास्यति॥ भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैषत्यसंशयः॥६८॥ ॥सम०
३१ ॥ ॥माझ्याभक्तांतजोमाझीभक्तीथोरकरूनियां॥सांगेलहेंमहागुह्यपावेलम
जनिश्चित॥६८॥ ॥आर्या॥ ॥जेहेंअतिगुह्यपरममाझ्याभक्तांसआदरें
पढवी॥उत्तमभक्तिकरोनीनिश्चयमाझ्यापदींध्वजाचढवी॥६८॥ ॥दोहरा
॥ ॥मोभक्तनजोकहतपरमन्योयहग्यान॥सोमेरीभक्तीलहेमोमेरहेनिदान॥
६८॥ ॥ओवी॥ ॥हेंपरमगुह्यपावन॥ जोमाझ्याभक्तासिउपदेशीजाण॥
माझीभक्तीअसेकरून॥ तोमजपावेनिःसंदेह॥६८॥ ॥अभंग॥ ॥भक्त
वृंदिंभक्तीकरोनियांमान्य॥जालात्यासधन्यआह्मीह्मणूं॥१॥ तेथेंगुह्यश्रेष्ठभग
टूनिवाणील॥तैसाचिऐकेलभावेंकोणी॥२॥ निश्चयेंपावनमाझाठायींयेती॥
तुकयासंगतीकीर्तिनेची॥३॥६८॥ ॥श्लोक॥ ॥नचतस्मान्मनुष्येषु
कश्चिन्मेप्रियकृत्तमः॥भवितानचमेतस्मादन्यःप्रियतरोभुवि॥६९॥
॥सम०॥ ॥त्याहूनिहीमनुष्यांत॥माझेंप्रियकरीअसा॥नहोणार ३१
नत्याहूनी॥कोणीमत्प्रीययाजगीं॥६९॥ ॥आर्या॥ ॥प्रियकरत्याहुनि

माझ्या कोणी नाहीं न होय भूलोकीं ॥ मज ही प्रियतम त्याहुनि नाहीं दुसरा महींत अवलोकीं ॥ ६९ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ मोभगतनसों प्यारो नहि होप्यारो होहि ॥ वह मोहीं राखत हैं येंहों राखन हियमाहि ॥ ६९ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ मनुष्यांतसांगीत लेंकरी ॥ तो माझा भक्त अवधारी ॥ त्याहून मज पृथ्वीवरी ॥ कोणी प्रियनसे ॥ ६९ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ मानव कोटींत विचारीनां नित्य ॥ त्याऐसा सांप्रत नसे कोणी ॥ १ ॥ त्याचा तो प्रियकर येतुल्य ओळखे ॥ मानु चक्षी देखे घडे विना ॥ २ ॥ पुढें ही होणार भविष्यें पाहिलें ॥ परी न पडले लाभा दृष्टी ॥ ३ ॥ त्या लोकीं मज्ञीय त्याहूनि दिसेना ॥ तुका विनविदीना परीक्षीजे ॥ ४ ॥ ६९ ॥

॥ श्लोक ॥ ॥ अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ॥ ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥ ७० ॥ ॥ सम॰ ॥ ॥ गीता हा धर्म्य संवाद माझा तूझा ह्मणे लजो ॥ ज्ञानयज्ञें चि मी त्याणें पूजिलों मज वाटतें ॥ ७० ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ हा धर्मरूप आमचा संवाद पुढें सदैव जो स्मरती ॥ त्याणें ज्ञानमखें मी यजिलें होती मला असीच मती ॥ ७० ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ धरम

३२

संबादयहमेंकह्यो पठेजुकोईजान॥ ग्यान तिनक्कनजज्योयेहमेंरोमनमान॥७०॥ ॥ओवी॥ ॥धर्मकारणहासंवाद॥पठणकरिजो सांडोनिभेद॥ तो ज्ञानयज्ञेंयजूनपावेपरमानंद॥माझीबुधीनिश्चित॥७०॥ ॥अभंग॥ ॥नित्यज्यालानेमउषःकाळींस्नान॥करूनिसंध्यापठणकरीपाठ॥१॥ह्याधर्मसंवादमजतूजशाब्दीं॥अनुवादलोंनादिंलागोनियां॥२॥तरींज्ञानयज्ञेंमजतेणेंयजिलें॥कींमासेपूजीलेंउपचारें॥३॥तुकाह्मणेदेवाआवडजेमोटी॥तेचकसवटीभक्तामाजी॥४॥७०॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रद्धावाननसूयश्चशृणुयादपियोनरः॥सोऽपिमुक्तःशुभांल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम्॥७१॥ ॥सम०॥ ॥श्रधालुयासनिंदीनाआयिकेहीअसानर॥तोहिपावेपापमुक्तलोकांपुण्यात्मिकांचिया॥७१॥ ॥आर्या॥ ॥धरुनीश्रधानरजोऐकेईर्षात्यजोनिबीराहे॥तोपुण्यश्लोकाच्याशुभलोकींमुक्तहोउनीराहे॥७१॥ ॥दोहरा॥ ॥श्रधाहूतदेखेबिनायहसुनेजोकोइ॥पुण्यबंतभगतनलहेसुगतज्ञुताकोंहाई॥७१॥ ॥ओवी॥ ॥भक्तियुक्तजोहोउनी॥आदरेंकरूनि

३२

आइकेंश्रवणी॥ तोउत्तमलोकातेंपावोनी॥सुक्तहोयसत्यजाण॥७१॥ ॥अ
भंग॥ ॥हृदयीजागेज्याच्याश्रद्धा॥जोकांनिंदिना विबुधा॥१॥ ऐकेसदाठेउ
निभाव॥ऐसाज्ञानराचाउपाव॥२॥ माझेंपदपावेअंतीं॥निःपानकवागुनीक्षीतीं॥
३॥ जेथेंलोकपुण्यवान॥तुकयातेथेंअधिष्ठान॥४॥७१॥ ॥श्लोक॥ ॥क
च्चिदेतच्छ्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा॥ कच्चिदज्ञानसंमोहःप्रणष्टस्ते
धनंजय॥७२॥ ॥सम०॥ ॥हेंऐकिलेंकींनाहींपार्थाएकाग्रमानसें॥
अज्ञानमोहगेलाकींनाहींसांगधनंजया॥७२॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थाआय=
किलेंकींएकाग्रमनें चिहें मलासांग॥अज्ञानमोहतूझागेलाकींकायहें मलासां
ग॥७२॥ ॥दोहरा॥ ॥चित्तएकाग्रव्हैंस्रुनेंअर्जुनयहतोधरम॥मीठेमो
हअज्ञानतबेंलुटेचितकोभरम॥७२॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनाम्यासांगित
लें॥तुवांएकाग्रमनेंऐकिलें॥अज्ञानमोहआहेकींगेलें॥हेंसांगधनंजया॥
७२॥ ॥अभंग॥ ॥बरीऐकीलीकींगीता॥किंवानमानलीचित्ता॥१॥
पार्थामानसएकाग्र॥आहेयेथेंकींअव्यग्र॥२॥अज्ञानमोहखंड॥गेलाना

हीकींप्रांजळ॥३॥ सांगमांतेधनंजया॥ येकवेळहेंतुकया॥४॥७२॥
॥श्लोक॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्वत्प्रसादान्म
याऽच्युत॥स्थितोऽस्मिगतसंदेहःकरिष्येवचनंतव॥७३॥ ॥सम०
॥ ॥स्मृतीआलीमोहगेलाप्रसादेंअच्युतातुझ्या॥असेंमींगतसंदेहतुझें
वचनमानिन॥७३॥ ॥आर्या॥ ॥गेलामोहस्मृतिहीआलीदेवातवप्रसा
दानें॥निःसंदेहआहेमींकरितोंहेंसमरतवप्रसादानें॥७३॥ ॥दोहरा॥
॥मोहनसतअबआईस्मरतहोंश्रीभगवान॥भयोदूरीसंदेहअबतत्वग्यान
प्रधान॥७३॥ ॥ओवी॥ ॥गेलामोहह्मणेपार्थ॥तुमचेप्रसादेंसावचि
त्त॥संदेहफिटलानिश्चित॥साचकरीनवचनतुझें॥७३॥ ॥अभंग॥
॥ऐकेस्मरप्रियकार्या॥यादवकुळकमळसूर्या॥१॥ मोहगेलास्मृतीआली॥=
चित्तवृत्तीआनंदली॥२॥तुझ्याप्रसादें अच्युता॥ज्ञानमात्रेंचादेखता॥३॥जी
जीजालोंयेकवेळ॥गतसंदेहप्रांजळ॥४॥ असें निश्चळआतामी॥तुझेंवाक्य ३३
मानिनस्वामी॥५॥निवटिनकौरवांला॥निश्चयरक्षीनतुकयाला॥६॥७३॥

॥श्लोक॥ ॥संजयउवाच॥ ॥इत्यहंवासुदेवस्यपार्थस्यचमहात्मनः॥संवादमिममश्रौषमद्भुतंरोमहर्षणं॥७४॥ ॥सम०॥ ॥श्रीवासुदेवपार्थाचाहासंवादमहाद्भुत॥रायाआइकिलाअंगींकांटेअद्यापिमाझिया॥७४॥ ॥आर्या॥ ॥संवादश्रेष्ठाचाश्रीकृष्णाचाश्वसाच्यपार्थाचा॥अद्भुतरोमांचकरीआयकिलाम्यानिधीचअर्थाचा॥७४॥ ॥दोहरा॥ ॥हरीअर्जुनकीबातयहसुनिजोमेयाभाय॥अचरजरूपअनूपअतिरोमहरखचित्तचाय॥७४॥ ॥ओवी॥ ॥देवपार्थाचासंवाद॥ऐकोनिअद्भुतपरमानंद॥रोमांचउभेस्वानंद॥तेवाचेकायसांगों॥७४॥ ॥अभंग॥ ॥श्रीमद्वासुदेवआणि॥धनुर्धरगांडिवपाणी॥१॥संवादलेंमहाद्भुत॥ऐसेंकोणयाधरेत॥२॥ऐकिलेंहोमहाभूपा॥दावीअद्यापीतनुकंपा॥३॥रोमहर्षणेंफूगतां॥तुकाघालीदंडवता॥४॥७४॥ ॥श्लोक॥ ॥व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहंपरम्॥योगंयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतस्वयम्॥७५॥ ॥सम०॥ ॥हाम्याआयिकिलागुह्ययोगव्या

सरूपेस्तव॥योगेश्वराच्याकृष्णाच्यासाक्षात्श्रीमुखपंकजें॥७५॥ ॥आ
र्या॥ ॥श्रीकृष्णेंयोगेशेंकथिलासाक्षात्स्वयेंचितोविजय॥जोपरमगु
ह्ययोगव्यासरूपेबोलिलोंमिहाविजय॥७५॥ ॥दोहरा॥ ॥परमज्ञ
न्योतत्वजूहेंस्नन्योव्यासप्रसाद॥जोगसरश्रीकिसनूजूनिजस्नखकियो
बिबाद॥७५॥ ॥ओवी॥ ॥वेदव्यासाचेप्रसादें॥परमगुह्यअनुवादें॥
योगेश्वरश्रीकृष्णेंआनंदें॥स्वमुखेंसांगीतलें॥७५॥ ॥अभंग॥
॥रायाव्यासरूपेस्तव॥यायोगाचाअनुभव॥१॥ऐकियेलेंगुह्यज्ञान॥स
प्रचितसमाधान॥२॥योगेश्वरजोकृष्णाजी॥तेणेंश्रीमुखपंकजीं॥३॥सा
क्षात्त्रितीकारोत्तरें॥तुकारिझविलाआदरें॥४॥७५॥ ॥श्लोक॥ ॥रा
जन्संस्मृत्यसंस्मृत्यसंवादमिममद्भुतम्॥केशवाऽर्जुनयोःपुण्यंहृष्या
मिचमुहुर्मुहुः॥७६॥ ॥सम०॥ ॥केशवाअर्जुनाचाहापुण्यसंवा
दअद्भुत॥पुनःपुन्हांआठऊनीहर्षतोंमीपुनःपुनः॥७६॥ ॥आर्या॥
॥आठउनीयांराजाउठतीकांटेपुनःपुन्हादेहा॥श्रीकेशवार्जुनाचाअद्भुतसंवा

३४

दपुण्यजोदेहा॥७६॥ ॥दोहरा॥ ॥बारबारस्मरतहोंयहसंवादहिराज॥हरख
होतमोकोंमहाअतिपवित्रकेसाज॥७६॥ ॥ओवी॥ ॥रायानेंपुनःपुन्हाआठव
तं॥जोसंवादअतिअद्भुत॥केशवार्जुनांचापुण्यपवित्र॥पुन्हाआनंदहोतसे॥७६॥
॥अभंग॥ ॥केशवार्जुनउभयांचा॥हाहोसंवादसुखाचा॥१॥पुण्यदातामहाद्भु
त॥तुतेंबदलोंसाद्यंत॥२॥पुनःपुन्हाआठवुनी॥हर्षतोंमीआत्ममनीं॥३॥देवासारी
खेंत्यापुसे॥तुकाविनवीऐकाकैसें॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूप
मत्यद्भुतंहरेः॥विस्मयोमेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनःपुनः॥७७॥ ॥स
म०॥ ॥स्मरोनिअत्यद्भुततेंविश्वरूपपुनःपुनः॥रायाआश्चर्यमानूनीहर्षतोंमीपु
नःपुन्हा॥७७॥ ॥आर्या॥ ॥आठवुनीश्रीहरिचेंअत्यद्भुतरूपतेंप्रमोदेहीं॥नव
लबहुतमजरायाउठतीकांटेपुनःपुन्हादेहीं॥७७॥ ॥दोहरा॥ ॥अद्भुतरूपश्रीकि
सनकोंसुमिरसुमिरहोताहे॥हरखहोतमोकोंबहुतविस्मयकोंनिरवाह॥७७॥
॥ओवी॥ ॥तेंआठवेहरिचेंरूप॥विस्मयहोयअमुप॥सुखहोयअकस्मात॥पुनः
पुन्हाकायसांगों॥७७॥ ॥अभंग॥ ॥नेहींस्मरोनीअद्भुत॥जालीएकादशींमा

त॥१॥ पार्थाविश्वरूपदावी॥पुनःपुन्हामीआठवी॥२॥नृपामानोनीआश्चर्य॥वा
रंवारस्फुरेआर्य॥३॥सांगतुजलाहेंसुख॥आलेंकिंवाप्राप्तदुःख॥४॥ययासंजया
च्याबोला॥अंधुमनांतनापला॥५॥मुर्खपोरगेंव्यासाचें॥मलतेंबडबडेजेंरुचे॥६
॥यासिबरेंदटाउनी॥आपलेंघ्यावेंविचारोनी॥७॥मगबोलिलात्याभावें॥जैसेंब्रह्म्या
दस्राग्रीवें॥८॥शास्त्राध्ययनीरामास॥वाखाणितांधडकेत्रास॥९॥तैसेंह्मणेप्रज्ञाचक्षू
॥राहूदेहाकृष्णपक्षू॥१०॥खाऊंघालितीपांडव॥त्यांचावल्गासीगौरव॥११॥पुरेपुरेहे
चावटी॥ज्यागापाणीकस्पूटी॥१२॥येकपुसतोंनेंसांम॥प्रस्तुतयुध्याचाप्रसंग॥१३॥
येथेंमांडिलेंसमर॥यत्राश्रीचाकोणवर॥१४॥मजभासेमाझेसुत॥करितीपांडवांचा
घात॥१५॥यावरितुझेंगाज्योतिष॥सांगऐकुंदेविशेष॥१६॥आमुच्यामहामहाधूरा
॥तिकडेअवघाचाराचूरा॥१७॥धर्मेंमेळविलेंपिसें॥जेंविभ्रेतापैंकोळसे॥१८॥यया
धृतराष्ट्रबोला॥चित्तींसंजयोपातला॥१९॥तुकाह्मणेत्याचरीती॥शिक्षीऐकावेंपंडिती
॥२०॥७७॥ ॥श्लोक॥ ॥यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः॥तत्र ३५
श्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम॥७८॥ ॥सम०॥ ॥जेथेंश्रीकृष्णायो

गेन्राजेथेंपार्थधनुर्धर॥ माझामतेंतेथजयभाग्यश्रीनीनिन्राभ्चती॥ ७८॥
॥आर्या॥ ॥ योगेश्वरकृष्ण जिकडे जिकडेपार्थहि धनुर्धरउचित॥ तिकडेऐश्वर्य विजयध्रुवानीतीहिमन्मतीखचित॥७८॥ ॥दोहरा॥ ॥जोगेश्वरश्रीकृष्णाजूअर्जुनहैयाठोर॥ताहांबिजयऔरजीतहैअछयसंपदाऔर॥७८॥ ॥ओवी॥
॥जेथेंश्रीकृष्णयोगेश्वर॥दुसरापार्थधनुर्धर॥श्रीआणि विजयपरिवार॥ दोन्हींअचळतेथेंराया॥७८॥ ॥अभंग॥ ॥बरेंऐकियेलेंराया॥जेसेखीयाबोलसी ॥१॥आह्मींकोपावेंतेंवांया॥नमनायागुरूच्या॥२॥तवप्रसादेंहालाभ॥पद्मनाभ जोडला॥३॥तुझ्याअवगुणाकार॥नसेधीरकारण॥४॥अवगुणजायज्याचा॥तो दैवाचामोहरा॥५॥देहस्वभावकठिण॥गेल्याप्राणजाइना॥६॥उपदेशेंखवळेक सा॥जैसासससावागुरीं॥७॥दीपदीपवाळीगावी॥शुकराचवीविष्टेची॥८॥अनुकृयापरीसकी॥उठेरुसकीज्यारीण॥९॥ज्वाळानृसिंहमंत्रात॥नाचेभूतस्वछंदें॥१०॥असोज्याचात्यासलाभ॥तोचिक्षोभइतरां॥११॥ येथेंहरीनेंवर्णिलें॥मागेंजाहाले त्रिगुण॥१२॥सत्वचोखमध्यमरज॥तमाआजपतन॥१३॥सुध्दसत्वगुणउत्तम॥

तमअधमवोखटा॥१४॥आतांपांडवपरिवार।प्रीयम्पूरसत्वतें॥१५॥भीष्मद्रो
णापरीसात्व्य॥रजहोयसबळतो॥१६॥तमोगुणीतेकौरव॥मेलेजीवजाणार॥
१७॥तमाधमतूंदीससी॥कींनिंदिसीगीतेला॥१८॥शुध्दसत्वेंतेगाजाण॥जेसुज
णगीतेचें॥१९॥आतांजेथेंतोश्रीकृष्ण॥योगजिष्णूयोगिया॥२०॥तैसातेथेंपार्थ
वीर॥धनुर्धरप्रतापी॥२१॥माझ्यामतेंतेथेंजय॥भाग्यालयश्रीनीती॥२२॥शाश्व
तमतीहोरा॥हानवरादीसतो॥२३॥द्रोपदीचेंहेंउत्तर॥दृढोत्तरदेग्रंथी॥२४॥अं
धापावकशीतळ॥कीर्णमाळहोईल॥२५॥मेरूचकेलआसनी॥हनुम्यामनीं
स्त्रीरीघे॥२६॥नघडावेंतेंघडेल॥परिबोलनामिथ्या॥२७॥ऐसानिष्ठुराचा
बोल॥लागेखोलशब्दातें॥२८॥असोइकडेअर्जुन॥सावधानरथेंसी॥२९॥क
पीमनींहर्षान्वित॥तोफोडीतकिंकाळी॥३०॥जन्मेजयासीपावन॥वैशंपायन
बोलिला॥३१॥अठराअध्यायऐशीगीता॥समाप्ततापावली॥३२॥मोक्षसंन्यास
तोयेथे॥जगन्नाथेंवर्णिला॥३३॥जाहालेअठराअध्याय॥ज्ञानोपायचोखट॥३४॥ ३६
श्रीगुरुपांडुरंगदास॥पुरवीआसतुकया॥३५॥७८॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतासू

पनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेमोक्षसन्यासयोगोनामा
ष्टादशोऽध्यायः॥१८॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायींअठराविया॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ताजोवामनमनोरथीं॥१॥इतिश्रीभगवद्गीताश्रीकृष्णेंपंडुनंदना॥स्वस
खाभक्तह्मणुनीकृपेनेंउपदेशिली॥२॥संजयेंधृतराष्ट्रातेंयथाश्रुतनिरोपिली॥हेचवैशं
पायनेंहींबोलिलीजनमेजया॥३॥सूतेंहीनैमिषारण्यींपाविजेशौनकादिक॥त्यापासींव
र्णिलीहेचीवेदगुह्यार्थरूपिणी॥४॥विश्वरूपेंकौरवांनेंस्वयेंमारूनिदाउनी॥मारवीअर्जु
नाहातींयशाश्रीराज्यदेतया॥५॥तोचिस्वयेंसमश्लोकीकरूनीकरिवामन॥कृतार्थबोधें
कर्तृत्वेंकरूनीयशादेतया॥६॥हेचश्रीभगवद्गीतासाक्षात्श्रीभगवत्तनू॥त्यावरीमुक्तिदा
नाचेवरयेविषयींइला॥७॥जिज्ञासुजालियाहोतीआत्मज्ञानासपावती॥गीतार्थवर्णनें
अंतींश्रवणेंमुक्तहोइजे॥८॥ ॥इतिवामनकृतश्लोकाः॥ ॥दोहरा॥ ॥येहगीता
अद्भुतश्रीसुखकियोबिवाद॥बारबारनिरधारकऱ्योपराभगतिकोंसाद॥१॥भगतबछल
श्रीकृष्णजुयेहकिन्होनिरधार॥करेभगतीइछासबेयेहबेदकोसार॥२॥भगवद्गीताजो
कियोपढेसुनेमनलाय॥पावेभगतीअखंडसोंश्रीहरिसदांसहाय॥३॥गीताप्रतिदिनि

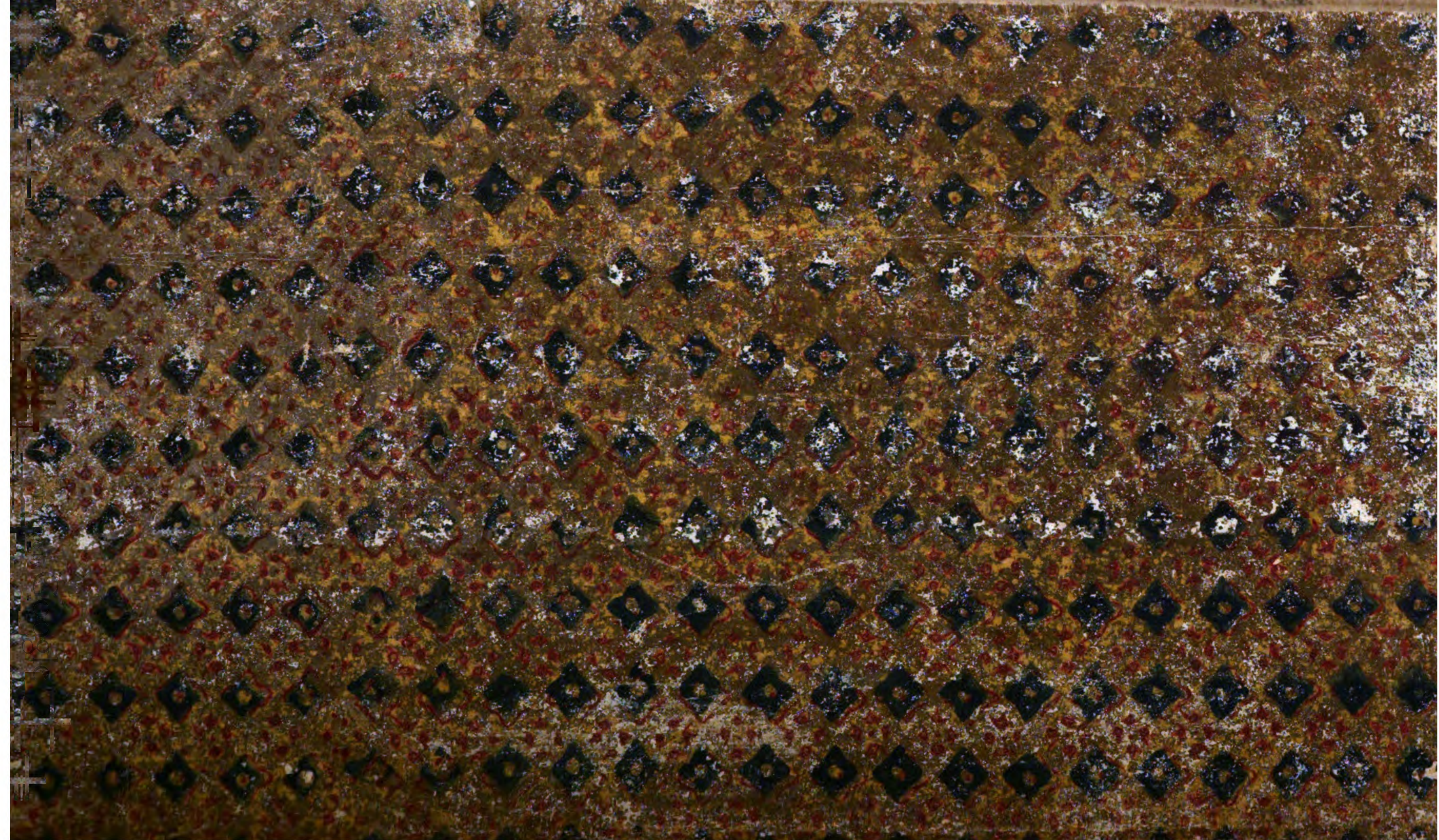
उच्चारेसदास्वस्थजगमाहि॥मनसावाचाकरमणातिउसमकोऊनाहि॥४॥जोकोउचाहे भगवंतकोंकृष्णाकमलाद्रिगपास॥सकलश्रमछांडिकेंकरोगीताअभ्यास॥५॥भासासे सुगतनकोभलीकटेअजरभवपास॥यहगीताभाखाकरीजगहितुलसीदास॥६॥ ॥इ तितुलसीदासकृतदोहरेसमाप्तः॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥जरीभजतीगोविंदा॥तन्हीज न्मानयेकदां॥समूळचुकेभवबाधा॥तोचमुक्तीपावला॥१॥परंतुगीतापढतां॥पुण्याची राशीजोडतां॥अर्थीप्रीतीउपजतां॥मगमुक्तस्वयेंचितो॥२॥याजन्मींचहरीत्याला॥गुरु रूपेंदेवभेटला॥अथवापुढीलजन्माला॥त्यातेंमुक्तीनसंशय॥३॥अष्टादशाध्यायींवर्णि लें॥योगभ्रष्टजसाबकें॥पावोनिपुण्यतेजालें॥तोमुक्तनसंशय॥४॥आत्माकळेगुरुमु खें॥अभ्यासयोगाचेस्फुरवें॥तोपावेनिकें॥मुक्तसुख॥५॥सर्वात्मभावेंशरण॥मजहोय तूंलीन॥ज्ञानेंकरूनियेवारण॥भवबंधापासोनमुक्तकरी॥६॥लीलाविश्वंभरवदनें॥अ ज्ञानासिजालेंज्ञान॥मुक्तमुक्तेश्वरप्राण॥जालाजाणसहजेंची॥७॥ ॥इतीमुक्तेश्वर कृतओवीसमाप्त॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥जन्माचेंसार्थकअसेलज्याकारणें॥आरा धणेंतेणेंगीतादेवी॥१॥अज्ञानजाउनीज्ञानीरतहोणें॥आराधणेतेणेंगीतादेवी॥२॥सु

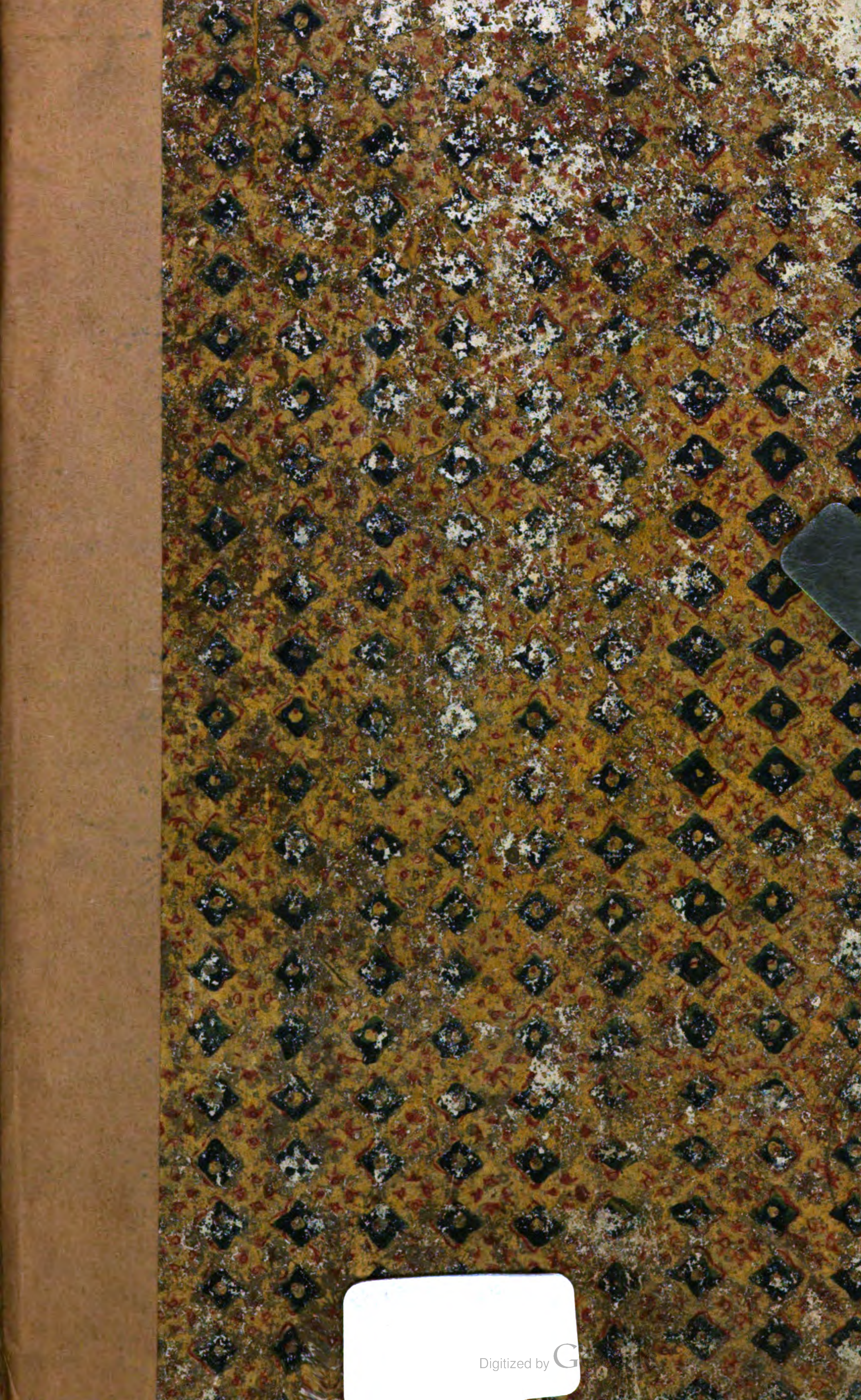
स्थप्रेमयावेंवाणीस्पुस्थकरणें॥आराधणेंतेणेंगीतादेवी॥३॥लक्ष्मीकांताचीलपाज्या सघेणें॥आराधणेंतेणेंगीतादेवी॥४॥आरंभीलेंव्रतन्नोवदाज्यानेणें॥आराधणेंतेणेंगी तादेवी॥५॥साधनसिद्धीचेंसौख्यजयाघेणें॥आराधणेंतेणेंगीतादेवी॥६॥जन्ममृत्य रोगपरिहारकरणें॥आराधणेंतेणेंगीतादेवी॥७॥कलियुगप्रसंगेंघडतीदुराचरणें॥आरा धणें०॥८॥दृष्टादृष्टपापेंहेळासंहारणें॥आराधणें०॥९॥ऐसागीताद्याकुवराजीवींधरणें ॥आराधणें०॥१०॥श्रीगुरूदासातेंप्रेमतुकादेणें॥आराधणेंतेणेंगीतादेवी॥११॥ ॥इ तिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांअष्टादशोध्यायः॥१८॥ ॥छ॥

॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

मुंबईंत ज्ञानदर्पणछापखान्यांत शिलायंत्रावर छापिलें माहेश्रावणमासशु द्ध १२ सौम्यवासर शाके १७७४ परिधावीनामसंवत्सरे॥

॥ इतिगीतार्थबोधिनीसमाप्त ॥

Digitized by Google